

שבוע פרשת נשא - בארץ הקודש

(2 - 8 June 19)

כ"ח אייר - ה' סיון תשנ"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יֵשֹׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֲנוּ אֶל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וַעֲזַר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמִדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם וְזָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרות או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיחַ

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהילות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ
נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג יֹאמְרוּ נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם

המשך מזמור קיח בעמוד עא

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך ברו"ח חולם):

א אֲשֶׁרִי תְמִימֵי־דֶרֶךְ תְּהִלָּתְךָ יְהוָה:
ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדָתִי בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף
לֹא־פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵי חֶלְכוֹ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פְּקֻדֶּיךָ

המשך מזמור קיט בעמוד עא

נקודות משיחות קודש – מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

ה – מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה

להוציא את ה"מיצר" ל"מרחב"

א. הפירוש בפסוקי "מן המיצר – רצה לומר, זהו החסד, כי כאשר קראתי לו מן המצר והדוחק, ענה לי ה' והעמיד אותי במרחב".

בחסידות² מפרשים ש"במרחב" הוא לא רק המשכה מלמעלה (שבא כתוצאה מהעבודה), אלא זהו המשך של עבודת האדם, שבעבודתו לוקח את "המיצר" ומביאו ל"מרחב".

ויוכן זה בהקדם ענין ה"מצר" וה"מרחב" כפי שהוא בספירות למעלה: ספירת החכמה היא בחי' נקודה בלבד³ להיותה בביטול, ומצד זה נקראת גם "מיצר", ואילו ספירת הבינה שהיא הרחבה והתפשטות, להיותה במציאות, נקראת "מרחב".

והנה עם היות שחכמה ובינה הם הפוכים זה מזה, מ"מ יש ביניהם קשר ושייכות, ועד כדי כך שהם "תרין רעין דלא מתפרשין"⁴. כי גילוי אמיתת החכמה ("מיצר"), היא כאשר

המשך בעמוד עה

(1) ראה מצו"ד ראב"ע כאן.

(2) ראה ד"ה מן המצר תר"ס.

(3) ראה תניא רפ"ג.

(4) ראה זח"ג ד, א. לקר"ת נשא כב, א.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ה

שבתא ויומא טבא ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה בשעה שעלה משה למרום
ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ה ..... ו
- (ד) מאמר ד"ה נשא את ראש
ש"פ נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה ..... כה
- (ה) שיחת ש"פ נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה ..... כט
- (ו) לקוטי-שיחות חג השבועות כרך יח ..... לה
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... מ
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא ..... מא
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נשא ..... מב
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא ..... עד
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת נשא ..... עו
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נשא ..... פו
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... פח
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נשא ..... צא
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נשא ..... קנט
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת נשא ..... קעד
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף מג עד דף מט ..... קעו
- (יח) נביאים וכתובים
ירמיה פרק טו, קהלת פרק ד ..... רז
- (יט) משניות – מסכת שבועות
ביאור קהתי ..... רט
- (כ) עין יעקב מסכת מגילה ..... ריז
- (כא) מסכת בכורות עם ביאורים
מדף מז עד דף נב ..... ריח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ..... רמח
- (כג) שולחן ערוך הלכות תפילין/ברכות השחר
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רמט
- (כד) לקוטי תורה ביאור על פרשה נשא
אדמו"ר הזקן ..... רנא
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי ..... רסב
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... רסג
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... רסג
- (כח) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב ..... רסד
- (כט) ספר המאמרים – ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ ..... רסו
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ ..... רסט
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... רעא
- (לב) חומש לקריאה בציבור ..... רעג
- (לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש ..... רפב
- (לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ו ..... רפד
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת נשא ..... רפה
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג
השבועות ..... רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם² אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . אחד בפה ואחד בלב".
- ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון, דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו'", הובאו רק ב' פסוקים.
- וצ"ל כזה: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתיב מאהבת ה' אתכם, וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'".²
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
- כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורבים אותנו".⁴
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו'.⁶

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

(5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך – רג, ג ואילך).

(6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

(1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.

(2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.

(3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).

(4) שהש"ר פ"א, ד (א).

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

1 בְּנֵי פְדוּי, שהרי עדיין לא הגיע זמן חיובו, והכסף שניתן לכהן
2 אינו אלא מתנה. ואם נתן על מנת שיחול הפדיון לְאַחַר שְׁלֹשִׁים
3 יום, וְעַדִּין אֵינָהוּ (ישנן) לְמַעַת אלו ביד הכהן כעבור
4 שלוששים יום, וְדַאי יהיה בְּנֵי פְדוּי לאחר שלוששים יום. כִּי פְלִיגִי
5 – מתי נחלקו רב ושמואל, באופן שנתן את המעות על מנת
6 שיחול הפדיון לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יום, וְעַד שהגיע זמן הפדיון כבר

7 נִתְעַבְּלוּ (כלו) הַמַּעוֹת וכבר אינם ביד הכהן. רַב אָמַר, אִם
8 שהמעות אינן בעין בְּנֵי פְדוּי, מִיָּדִי דִּהְיָה (כמו) אֶקִּידוּשִׁי
9 אִשָּׁה, שהרי הָתָם בנותן מעות לאשה ואמר לה התקדשי לי
10 לאחר שלוששים יום, לֹא אִם עַל גַּב דְּנִתְעַבְּלוּ הַמַּעוֹת הָיוּ
11 קִידוּשִׁי – וכי לא יחולו הקידושין אפילו שבזמן שהם צריכים
12 לחול כבר הוציאה את המעות ואינן ברשותה.

ביאור בדרך אפשר

אמרו חכמינו ז"ל בגמרא:

בְּשַׁעֲהָ¹ שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְמָרוֹם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, אָמְרוּ מַלְאכֵי הַשָּׁרָת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מָה לִּילֹד אִשָּׁה בִּיגִינוּ, עַל מָה וּלְמָה בָּא אֵלֵינוּ לְמָרוֹם יְלֹד

אשה שמקומו למטה. אָמַר לָהֶן

ענה להם הקדוש-ברוך-הוא למלאכי

השרת, לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ

מלאכי השרת לִפְנֵינוּ לִפְנֵי הַקְדוּשׁ-

ברוך-הוא, חֲמִידָה² גְּנוּזָה כו' היא

התורה אֲתָה מְבַקֵּשׁ לְתַנָּה

לְבִשְׁר־יָדָם כו' תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל

הַשָּׁמַיִם³ ותן לנו את התורה, אָמַר

לו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה

הַחֲזִיר לָהֶן לְמַלְאכֵי הַשָּׁרָת

תְּשׁוּבָה כו'. אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵינוּ,

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאֵתָה

נוֹתֵן לִי, מָה כְּתִיב כְּתוּב בַּה'⁴

בְּתוֹרָה אֲנִכִּי ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר

הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כו',

וכי אתם המלאכים לְמַצְרַיִם

יִרְדְּתֶם כו' תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה

לָכֶם. שׁוּב עוֹד, מָה כְּתִיב כְּתוּב

בַּה'⁵ לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹקִים

אַחֲרַיִם, וְכִי בֵּין עַמִּים אַתֶּם

הַמְּלָאכִים שְׂרוּיִין שְׁעוֹבְדִין

עֲבוֹדַת־זָרָה. שׁוּב עוֹד, מָה

כְּתִיב כְּתוּב בַּה'⁶ בְּתוֹרָה זָכוֹר אַתְּ

יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, כָּלוּם

אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה שְׁאֵתָם

צָרִיכִין שְׁבוֹת הַפִּסְקָה מִמְּלָאכָה.

שׁוּב עוֹד, מָה כְּתִיב כְּתוּב בַּה'⁷

בְּתוֹרָה לֹא תִשָּׂא הַאִסּוּר לְהִשְׁבֵּעַ

לְשָׁקֵר, וְכִי מִשָּׂא וּמִתֵּן יֵשׁ

בִּינֵיכֶם שֶׁאַתֶּם נֹזְקִים לְשִׁבְעָה.

שׁוּב עוֹד, מָה כְּתִיב כְּתוּב בַּה'⁸

בְּתוֹרָה כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת

אִמְךָ, וְכִי אָב וְאִם יֵשׁ לָכֶם

הַמְּלָאכִים. שׁוּב עוֹד, מָה כְּתִיב

כְּתוּב בַּה'⁹ בְּתוֹרָה לֹא תִרְצַח לֹא

תִּנְאַף לֹא תִגְנֹב, וְכִי קִנְיָה יֵשׁ

בִּינֵיכֶם, יֵצֵר הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם

בס"ד. ליל א' דחג השבועות

(לפנות בוקר), ה'תשכ"ה*

בְּשַׁעֲהָ¹ שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְמָרוֹם, אָמְרוּ מַלְאכֵי

הַשָּׁרָת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, רְבוּנוּ

שֶׁל עוֹלָם, מָה לִּילֹד אִשָּׁה בִּיגִינוּ. אָמַר לָהֶן,

לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לִפְנֵינוּ, חֲמִידָה² גְּנוּזָה כו'

אֲתָה מְבַקֵּשׁ לְתַנָּה לְבִשְׁר־יָדָם כו' תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל

הַשָּׁמַיִם³, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה

הַחֲזִיר לָהֶן תְּשׁוּבָה כו'. אָמַר לִפְנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל

עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאֵתָה נּוֹתֵן לִי, מָה כְּתִיב בַּה'⁴ אֲנִכִּי

ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כו',

לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם כו' תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה לָכֶם. שׁוּב,

מָה כְּתִיב בַּה'⁵ לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹקִים אַחֲרַיִם, בֵּין

עַמִּים אַתֶּם שְׂרוּיִין שְׁעוֹבְדִין עֲבוֹדַת־זָרָה. שׁוּב,

מָה כְּתִיב בַּה'⁶ זָכוֹר אַתְּ יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ,

כָּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה שְׁאֵתָם צָרִיכִין שְׁבוֹת.

שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁷ לֹא תִשָּׂא, מִשָּׂא וּמִתֵּן יֵשׁ

בִּינֵיכֶם. שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁸ כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת

אִמְךָ, אָב וְאִם יֵשׁ לָכֶם. שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁹ לֹא

תִּרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִגְנֹב, קִנְיָה יֵשׁ בִּינֵיכֶם, יֵצֵר

הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁבִתְשׁוּבָה דְּמֹשֶׁה

רְבוּנוּ עַל טַעֲנַת הַמְּלָאכִים, שְׁנֵי עֲנִינִים בְּכָל־לֵוֹת

"לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם" הִיא תְּשׁוּבָה בְּנוֹגֵעַ לְכָל־לֵוֹת

הַתּוֹרָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַטַּעַם עַל כָּל־לֵוֹת הָעֲנִין דְּמִתֵּן-

תּוֹרָה הוּא אֲנִכִּי ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בֵּין שְׁ"לְמַצְרַיִם

יִרְדְּתֶם" (בְּתַמִּיחָה) תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה לָכֶם. וְלֹא־חֲרִיזָה מוֹסִיף, "שׁוּב מָה כְּתִיב

בַּה'", שְׁגָם הַצְּוויִים הַפְּרָטִים שְׁבִתְתּוֹרָה (לֹא יִהְיֶה לָךְ, זָכוֹר אַתְּ יוֹם הַשַּׁבָּת,

וְכו') שְׂכִיכִים לִישְׁרָאֵל וְלֹא לְמַלְאכִים].

וְצָרִיךְ לְהִבִּין, דְּבִקְשַׁת הַמְּלָאכִים "תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם" הִתָּה שְׁתַּנְתֵּן

לָהֶם תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּרוּחָנִיּוּת, וּמָה הַשִּׁיב לָהֶם מֹשֶׁה "כָּלוּם אַתֶּם

לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לִפְנֵינוּ, חֲמִידָה² גְּנוּזָה כו'

אֲתָה מְבַקֵּשׁ לְתַנָּה לְבִשְׁר־יָדָם כו' תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל

הַשָּׁמַיִם³, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה

הַחֲזִיר לָהֶן תְּשׁוּבָה כו'. אָמַר לִפְנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל

עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאֵתָה נּוֹתֵן לִי, מָה כְּתִיב בַּה'⁴ אֲנִכִּי

ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כו',

לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם כו' תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה לָכֶם. שׁוּב,

מָה כְּתִיב בַּה'⁵ לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹקִים אַחֲרַיִם, בֵּין

עַמִּים אַתֶּם שְׂרוּיִין שְׁעוֹבְדִין עֲבוֹדַת־זָרָה. שׁוּב,

מָה כְּתִיב בַּה'⁶ זָכוֹר אַתְּ יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ,

כָּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה שְׁאֵתָם צָרִיכִין שְׁבוֹת.

שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁷ לֹא תִשָּׂא, מִשָּׂא וּמִתֵּן יֵשׁ

בִּינֵיכֶם. שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁸ כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת

אִמְךָ, וְכִי אָב וְאִם יֵשׁ לָכֶם. שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁹ לֹא

תִּרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִגְנֹב, קִנְיָה יֵשׁ בִּינֵיכֶם, יֵצֵר

הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁבִתְשׁוּבָה דְּמֹשֶׁה

רְבוּנוּ עַל טַעֲנַת הַמְּלָאכִים, שְׁנֵי עֲנִינִים בְּכָל־לֵוֹת

"לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם" הִיא תְּשׁוּבָה בְּנוֹגֵעַ לְכָל־לֵוֹת

הַתּוֹרָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַטַּעַם עַל כָּל־לֵוֹת הָעֲנִין דְּמִתֵּן-

תּוֹרָה הוּא אֲנִכִּי ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בֵּין שְׁ"לְמַצְרַיִם

יִרְדְּתֶם" (בְּתַמִּיחָה) תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה לָכֶם. וְלֹא־חֲרִיזָה מוֹסִיף, "שׁוּב מָה כְּתִיב

בַּה'", שְׁגָם הַצְּוויִים הַפְּרָטִים שְׁבִתְתּוֹרָה (לֹא יִהְיֶה לָךְ, זָכוֹר אַתְּ יוֹם הַשַּׁבָּת,

וְכו') שְׂכִיכִים לִישְׁרָאֵל וְלֹא לְמַלְאכִים].

וְצָרִיךְ לְהִבִּין, דְּבִקְשַׁת הַמְּלָאכִים "תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם" הִתָּה שְׁתַּנְתֵּן

לָהֶם תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּרוּחָנִיּוּת, וּמָה הַשִּׁיב לָהֶם מֹשֶׁה "כָּלוּם אַתֶּם

לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לִפְנֵינוּ, חֲמִידָה² גְּנוּזָה כו'

אֲתָה מְבַקֵּשׁ לְתַנָּה לְבִשְׁר־יָדָם כו' תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל

הַשָּׁמַיִם³, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה

הַחֲזִיר לָהֶן תְּשׁוּבָה כו'. אָמַר לִפְנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל

עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאֵתָה נּוֹתֵן לִי, מָה כְּתִיב בַּה'⁴ אֲנִכִּי

ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כו',

לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם כו' תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה לָכֶם. שׁוּב,

מָה כְּתִיב בַּה'⁵ לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹקִים אַחֲרַיִם, בֵּין

עַמִּים אַתֶּם שְׂרוּיִין שְׁעוֹבְדִין עֲבוֹדַת־זָרָה. שׁוּב,

מָה כְּתִיב בַּה'⁶ זָכוֹר אַתְּ יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ,

כָּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה שְׁאֵתָם צָרִיכִין שְׁבוֹת.

שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁷ לֹא תִשָּׂא, מִשָּׂא וּמִתֵּן יֵשׁ

בִּינֵיכֶם. שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁸ כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת

אִמְךָ, וְכִי אָב וְאִם יֵשׁ לָכֶם. שׁוּב, מָה כְּתִיב בַּה'⁹ לֹא

תִּרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִגְנֹב, קִנְיָה יֵשׁ בִּינֵיכֶם, יֵצֵר

הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁבִתְשׁוּבָה דְּמֹשֶׁה

רְבוּנוּ עַל טַעֲנַת הַמְּלָאכִים, שְׁנֵי עֲנִינִים בְּכָל־לֵוֹת

"לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם" הִיא תְּשׁוּבָה בְּנוֹגֵעַ לְכָל־לֵוֹת

הַתּוֹרָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַטַּעַם עַל כָּל־לֵוֹת הָעֲנִין דְּמִתֵּן-

תּוֹרָה הוּא אֲנִכִּי ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בֵּין שְׁ"לְמַצְרַיִם

יִרְדְּתֶם" (בְּתַמִּיחָה) תּוֹרָה לָמָּה תִּהְיֶה לָכֶם. וְלֹא־חֲרִיזָה מוֹסִיף, "שׁוּב מָה כְּתִיב

בַּה'", שְׁגָם הַצְּוויִים הַפְּרָטִים שְׁבִתְתּוֹרָה (לֹא יִהְיֶה לָךְ, זָכוֹר אַתְּ יוֹם הַשַּׁבָּת,

וְכו') שְׂכִיכִים לִישְׁרָאֵל וְלֹא לְמַלְאכִים].

וְצָרִיךְ לְהִבִּין, דְּבִקְשַׁת הַמְּלָאכִים "תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם" הִתָּה שְׁתַּנְתֵּן

לָהֶם תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּרוּחָנִיּוּת, וּמָה הַשִּׁיב לָהֶם מֹשֶׁה "כָּלוּם אַתֶּם

לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לִפְנֵינוּ, חֲמִידָה² גְּנוּזָה כו'

אֲתָה מְבַקֵּשׁ לְתַנָּה לְבִשְׁר־יָדָם כו' תַּנָּה הוֹדֵךְ עַל

הַשָּׁמַיִם³, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה

הַחֲזִיר לָהֶן תְּשׁוּבָה כו'. אָמַר לִפְנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל

עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאֵתָה נּוֹתֵן לִי, מָה כְּתִיב בַּה'⁴ אֲנִכִּי

ה' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כו',

לְמַצְרַיִם יִרְדְּתֶם כו' תּוֹרָה לָמָּה תִ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השיב להם משה "כלום אתם עושים מלאכה" וכו' והרי
  - 2 מלכתחילה לא היתה להם בקשה לקבל את התורה למטה, בעולם הזה שבו
  - 3 עושים מלאכה?
  - 4 גם צריך להבין מה שהשיב משה בנוגע למצות "לא
  - 5 תרצה לא תנאף לא תגנוב,
  - 6 שאי אפשר לצוות ציוויים אלה
  - 7 למלאכים, וטען כלפיהם, קנאה יש
  - 8 ביניכם יצר הרע יש ביניכם" (במתיחה), ותוכן המענה הוא דבין
  - 9 שהמלאכים אין קנאה
  - 10 ביניהם ואין להם יצר הרע,
  - 11 לכן אין צריך לצוות ולהזהיר
  - 12 אותם על מצוות אלו כי גם ללא
  - 13 הציווי אין כל אפשרות שיעברו על
  - 14 איסורים אלו, ועל טענה זו יש לתמוה,
  - 15 דלקאורה עדיפא הוה ליה
  - 16 למימר, טענה עדיפה מזו היה לו,
  - 17 למשה רבנו, לומר, והיא שגם
  - 18 המצוות של לא תרצה, לא תנאף, לא
  - 19 תגנוב עצמם (כמו שהם
  - 20 בגשמיות) לאחר שהרצון האלוקי
  - 21 העליון לאסור דברים אלו ירד והתלבש
  - 22 בדברים גשמיים בעולם הזה) אינם
  - 23 שייכים למלאכים (כמו
  - 24 שאמר לפניו בנוגע למצות
  - 25 שבת, לא תשא, וכבוד אב
  - 26 ואם שכל אלה שייכים רק בחיים
  - 27 בעולם הזה וקיומם לא ייתכן בעולמות
  - 28 הרוחניים העליונים בהם נמצאים
  - 29 המלאכים) ולמה אם כן בחר משה
  - 30 רבינו לומר שאין לתת למלאכים מצוות
  - 31 אלה כי אין להם יצר הרע שעלול
  - 32 להביא אותם לידי כך?
  - 33 והענין הוא, דבטעם הפנימי
  - 34 על זה שהתורה נתנה למטה
  - 35 בארץ דוקא ולא למלאכים בשמים,
  - 36 שגני ענינים. ענין אחד, לפי
  - 37 שהממשכה של אור אלוקי
  - 38 מלמעלה למטה שעל-ידי קיום
  - 39 המצוות היא פשקיים המצוות
  - 40 הוא בגשמיות בהתאם לרצון האלוקי, וגם לפי שעל-ידי קיום
- המצוות למטה נעשה הברור דנפש הבהמית¹⁰ כשהארם מקיים
- מצוות בעולם הזה הגשמי, עם אברי גופו שמקבלים את החיות הגשמית
- שלמה מ'הנפש החיונית, היא נפש הבהמית, גם הנפש הבהמית משתתפת
- בקיום המצוות ועל-ידיה הטוב שבה נכר ונפרד מהרע והוא מתעלית
- לקדושה. וזהו שאמר משה
- למלאכים "כלום אתם עושים
- מלאכה כו' יצר הרע יש
- ביניכם", דהטעם שהתורה
- לא נתנה בשמים למלאכים
- הוא כי אף אילו התורה כן הייתה
- ניתנת למלאכים היו חסרים שני
- הענינים האמורים, המשכת האור
- האלוקי מלמעלה למטה ובירור הנפש
- הבהמית. ולכן ענה משה רבנו
- למלאכים, "כלום אתם עושים
- מלאכה שאתם צריכים
- שבות", ולכן אין שייך
- שיקמו מצות שבת
- בגשמיות, ועל-דרך זה הוא
- בנוגע לא תשא, כבוד אב
- ואם שגם קיום מצוות אלה לא שייך
- אצל המלאכים בגשמיות. והדבר
- הנוסף שטען משה כלפי המלאכים,
- יצר הרע יש ביניכם¹¹ הוא
- הנימוק השני מדוע אין ראוי לתת את
- התורה למלאכים, כי כיוון שאין להם
- יצר הרע ולכן אין שייך אצלם
- ברור נפש הבהמית.
- (ב) ויש לומר, דבשכיחות
- דברור נפש הבהמית (שלכן
- התכוון משה רבנו באמרו יצר הרע
- יש ביניכם) למתן-תורה עד
- כדי כך שזו אחת הסיבות למתן תורה,
- שני ענינים שונים. הענין האחד
- שעל-ידי קיום המצוות שנתנו
- במתן-תורה נעשה ברור נפש
- הבהמית שהיא שותפה לקיום
- המצוות, כנזכר לעיל. והענין
- השני שברור נפש הבהמית
- קודם שנתנה תורה הוא גם הכנה
- של כל אחד ואחד מישראל למתן-תורה. שלכן גם בשנים הבאות, בכל

(10) להעיר מסה"מ תרע"ח ע' סז ואילך וסה"מ תש"ו ע' 104 ואילך, דזה שהמצוות דהאבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך (שהש"ר פ"א, ג (א)), הוא, מצד שני ענינים: כי אצל האבות לא היו העלמות והסתרים מצד הגוף (נה"ב), ולא הי' להם מצוות בגשמיות. (11) וגם "בין עמים אתם שרויין שאתם עובדין ע"ז" הוא דוגמת "יצר הרע יש ביניכם", ואדרבה יצה"ר שהוא דוגמת "שד משדין נוכראין" (בין עמים אתם שרויין), ועד שצריך להזהירו שלא יעבוד ע"ז.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הדורות שאחרי מתן תורה, מידי שנה בשנה, סופרים ספירת העומר
2 לפני חג השבועות יום מתן תורה, כי העבודה הרוחנית של ימי
3 ספירת העומר הוא ברור עידון וחיכוך המדות הנפש בהקמית,
4 ועל-ידי-זה שבמי ספירת העומר עוסקים בבירור וחיכוך המדות זוכים
5 בחג השבועות למתן-
6 תורה¹². ועל-פי-זה, הענין
7 דיצר הרע יש ביניכם (ענין
8 האחרון שבתשובת משה)
9 המתייחס לכך שאם התורה תינתן
10 למלאכים לא יהיה בירור היצר הרע
11 הוא על-דרך דומה ומקביל אל
12 הענין ד"למצרים וירדתם"
13 (ענין הראשון שבתשובת משה), שפשיכות
14 משה) המתייחס לכך שהקדוש-
15 ברוך-הוא רוצה בקיום המצוות
16 בגשמותיות, והדברים דומים ומקבילים,
17 כיון שפשיכות דיציאת מצרים
18 למתן-תורה, שני ענינים. ענין
19 אחד שעל-ידי מתן-תורה,
20 שתוכנו וענינו הפנימי הוא המשכת
21 מלמעלה למטה וגילוי "אנכי
22 הו' אלוקיך" הקדוש-ברוך-הוא
23 בעצמו בעולם, נעשה נפעל "אשר
24 הוצאתיך מארץ מצרים"¹³,
25 ביציאת מצרים, והענין השני הוא
26 ש"ציאת מצרים היא הקדמה
27 והקנה למתן-תורה, כפירוש
28 הפשוט ב"אנכי הו' אלוקיך
29 אשר הוצאתיך מארץ
30 מצרים", ד"אשר הוצאתיך
31 מארץ מצרים" הוא טעם
32 סיבה על "אנכי הו'
33 אלוקיך"¹⁴.
34 וצריך להבין, דענין התוכן
35 הפנימי של מתן-תורה הוא
36 (כמו שכתוב בפתיחה דמתן-
37 תורה בפסוק הפותח את דברי ה'
38 בעשרת הדברות שנאמרו במתן תורה)
39 "אנכי הו' אלוקיך",
40 ש"אנכי" הוא מהותו
41 ועצמותו של הקדוש-ברוך-הוא
42 בעצמו, נעשה והו'
- אלוקיך"¹⁵, כלומר, עצמיות האלוקות נמשכת למטה אל האדם ונעשית
"אלוקיך", אלוקים שלך, ואיך שיהי יתכן שעל-ידי העבודה דברור
נפש בהקמית שלכאורה היא עבודה בדרגה נחותה, תהיה המשכת
"אנכי", עצמיות האלוקות?
(ג) והנה איתא במדרש¹⁶
על הפסוק¹⁷ בתורה העוסק
במצוות ספירת העומר וספרתם
לכם ממחרת השבת גו' החל
מיום ט"ז בניסן, למחרת היום הראשון
של חג הפסח שחל ב"ט בניסן שבע
שבתות שבועות תמימות שלימות
תהינה, אימתי הן תמימות,
מתי ימי ספירת העומר הם שלמים
בזמן שישראל עושין רצונו
של מקום עד כאן דברי המדרש.
ועל-פי המבאר בכמה
מקומות¹⁸ בתורת החסידות דענין
"עושין רצונו של מקום"
הוא דוקא על-ידי האהבה
ד"בכל מאדך", כלומר, עבודת
ה' ראוייה לשמה היא דוקא על-ידי
אהבת ה' בדרגה של "בכל מאדך",
ו"מאד" משמעו בלי גבול, למעלה
ממדידה והגבלה, ומה מוכן
דמה שכתוב במדרש "אימתי
הן השבועות של ספירת העומר,
תמימות והתוכן שלהם מלא ושלם,
בזמן שישראל עושין רצונו
של מקום" הוא פשהעבודה
הרוחנית הפנימית דספירת העומר
קשורה עם האהבה של האדם
אל הקדוש-ברוך-הוא ד"בכל
מאדך", למעלה ממדידה והגבלה.
וילהעיר, דבמקום אחר
אמרו רז"ל¹⁹ ד"שבע שבתות
תמימות" פירושו הוא דשבע
השבתות דספירת העומר
מתחילות באחד בשבת ביום
- חג השבועות, כי ספירת העומר הוא ברור
המדות הנפש בהקמית, ועל-ידי-זה זוכים בחג
השבועות למתן-תורה¹². ועל-פי-זה, הענין
דיצר הרע יש ביניכם (ענין האחרון שבתשובת
משה) הוא על-דרך הענין ד"למצרים וירדתם"
(ענין הראשון שבתשובת משה), שפשיכות
דיציאת מצרים למתן-תורה, שני ענינים. שעל-
ידי מתן-תורה, המשכת וגילוי "אנכי הו'
אלוקיך", נעשה "אשר הוצאתיך מארץ
מצרים"¹³, ושיציאת מצרים היא הקדמה והקנה
למתן-תורה, כפירוש הפשוט ב"אנכי הו'
אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ד"אשר
הוצאתיך מארץ מצרים" הוא טעם על "אנכי
הו' אלוקיך"¹⁴. וצריך להבין, דענין מתן-תורה
הוא (כמו שכתוב בפתיחה דמתן-תורה) "אנכי
הו' אלוקיך", ש"אנכי" הוא מהותו ועצמותו,
נעשה והו' אלוקיך"¹⁵, ואיך שיהי שעל-ידי
העבודה דברור נפש בהקמית, תהיה המשכת
"אנכי".
- (ג) והנה איתא במדרש¹⁶ על הפסוק¹⁷ וספרתם
לכם ממחרת השבת גו' שבע שבתות
תמימות תהינה, אימתי הן תמימות, בזמן
שישראל עושין רצונו של מקום. ועל-פי
המבאר בכמה מקומות¹⁸ דענין "עושין רצונו
של מקום" הוא דוקא על-ידי האהבה ד"בכל
מאדך", למעלה ממדידה והגבלה, מוכן דמה
שכתוב במדרש "אימתי הן תמימות, בזמן
שישראל עושין רצונו של מקום" הוא
פשהעבודה דספירת העומר קשורה עם האהבה
ד"בכל מאדך". וילהעיר, דבמקום אחר אמרו רז"ל¹⁹ ד"שבע שבתות
תמימות" הוא דשבע השבתות דספירת העומר מתחילות באחד בשבת

(12) לקו"ת במדבר טז, ד. ובכ"מ. (13) תו"א יתרו סז, סע"ב. (14) פירש"י עה"פ (יתרו כ, ב). (15) תו"א שם. לקו"ת שם.
(16) ויק"ר פכ"ח, ג. (17) אמור כג, טו. (18) או"ת להמגיד פ' עקב ד"ה מפני מה. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. וראה גם חדא"ג
מהרש"א ברכות לה, ב. (19) פסיקתא דר"ב פ"ח. פסיקתא רבתי פ"ח. קה"ר פ"א, ג. יל"ש אמור שם, י (רמז תרגמג). וראה
ראב"ן סי' פ. ראבי"ה פסחים סתק"ז. רוקח סרצ"ה (הובא בכ"כ לקה"ר שם).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ראשון בשבוע (כאשר היום הראשון של חג הפסח חל בשבת והתחלת ספירת
- 2 העומר היא במוצאי שבת), ומסִימֹת בַּשַּׁבָּת היום השביעי שֶׁבַּשַּׁבָּת
- 3 (דחג השבועות חל ביום ראשון בשבוע), כמו בשנת אמירת המאמר, תשכ"ה,
- 4 ובשנה זו, תשע"ו שָׁאז הֵם שָׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת ושלילות ועניין
- 5 ה'תמימות' מתבטא באופן מיוחד.
- 6 וַיֵּשׁ לֹמֶר הַקָּשֶׁר דְּשָׁנִי 1 ומסִימֹת בַּשַּׁבָּת שֶׁבַּשַּׁבָּת, שָׁאז הֵם שָׁבַע שַׁבָּתוֹת
- 7 הַפִּירוּשִׁים בִּשְׁבַע שַׁבָּתוֹת 2 תְּמִימוֹת. וַיֵּשׁ לֹמֶר הַקָּשֶׁר דְּשָׁנִי הַפִּירוּשִׁים,
- 8 תמימות', האחד שהעבודה היא 3 דְּבָאוֹתֶם הַשָּׁנִים שֶׁשָּׁבַע שַׁבָּתוֹת דְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר
- 9 שלימה, למעלה ממדידה והגבלה. 4 מִתְחִילוֹת בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת וּמִסִּימֹת בַּשַּׁבָּת²⁰, בְּנִקְל
- 10 והשני שה'תמימות' ניכרת בכך שימי 5 יוֹתֵר, שֶׁהַעֲבוּדָה דְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן
- 11 ספירת העומר מתחילים ביום ראשון 6 דְּ"בְּכָל מֵאָדָּךְ"]. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לֹמֶר, שֶׁהַשִּׁיכּוֹת
- 12 ומסתיימים בשבת, דְּבָאוֹתֶם 7 דְּ"עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם" ("בְּכָל מֵאָדָּךְ")
- 13 השָׁנִים שֶׁשָּׁבַע שַׁבָּתוֹת 8 לְסִפִּירַת הָעוֹמֶר הִיא, כִּי סִפִּירַת הָעוֹמֶר הִיא
- 14 דְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר מִתְחִילוֹת 9 הַכְּנָה לְמִתְן-תּוֹרָה, וְכִינֹן שֶׁהַכְּנָה לְמִתְן-תּוֹרָה
- 15 בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת וּמִסִּימֹת 10 צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּשָׁנֵי עֲנִינִים, יְצִיאַת מִצְרַיִם וּבְרוּר
- 16 בַּשַּׁבָּת²⁰, בְּנִקְל יוֹתֵר, נִתֵּן כּוֹחַ 11 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, לְכֹן, צְרִיף לְהִיּוֹת בְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר
- 17 מיוחד לאדם שֶׁהַעֲבוּדָה דְּסִפִּירַת 12 (נוֹסֵף לְהַעֲנִין דְּבְרוּר הַמְדוּת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה,
- 18 הָעוֹמֶר תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן דְּ"בְּכָל 13 גַּם) הָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל מֵאָדָּךְ", לְמַעַלָּה מִמִּדְּיָה
- 19 מֵאָדָּךְ" ואכן תהיה להם מעלת 14 וְהַגְבָּלָה, הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם מִלְשׁוֹן מִיֵּצֵר
- 20 ה'תמימות']. 15 וְהַגְבָּלָה. וְצִרִיף לְהִבִּין, דְּלִפְיֵהָ הָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל
- 21 וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לֹמֶר, 16 מֵאָדָּךְ" הִיא הַכְּנָה מוֹכְרַחַת לְמִתְן-תּוֹרָה, וּמִנֵּה
- 22 שֶׁהַשִּׁיכּוֹת דְּ"עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ 17 שְׁאָמְרוּ "אֵימָתִי הֵן תְּמִימוֹת" כּו' מִשְׁמַע שְׁעָקֶר
- 23 שֶׁל מְקוֹם" (שהיא, כאמור, כאשר 18 הָעֲנִין דְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר, הַכְּנָה לְמִתְן-תּוֹרָה, הוּא
- 24 עבודת ה' היא מתוך אהבת ה' "בְּכָל 19 בְּרוּר הַמְדוּת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, וְהָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל
- 25 מֵאָדָּךְ") לְסִפִּירַת הָעוֹמֶר 20 מֵאָדָּךְ" שִׁיכָת רַק לְשִׁלְמוֹת הַכְּנָה לְמִתְן-תּוֹרָה.
- 26 הִיא, כִּי סִפִּירַת הָעוֹמֶר הִיא 21 וּבִיּוֹתֵר אֵינוֹ מוֹבֵן, דְּכִינֹן שְׁעֲנִין מִתְן-תּוֹרָה הוּא
- 27 הַכְּנָה לְמִתְן-תּוֹרָה, וְכִינֹן 22 הַגִּילּוֹי דְּ"אַנְכִי", מֵהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁלְמַעַלָּה
- 28 שֶׁהַכְּנָה לְמִתְן-תּוֹרָה צְרִיכָה 23 מַעַלָּה מִגִּדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת²¹, הָרִי הָעֲבוּדָה
- 29 לְהִיּוֹת בְּשָׁנֵי עֲנִינִים, יְצִיאַת 24 הַמִּתְאַיְמָה לְהַמְשִׁיכָת גִּילּוֹי זֶה, הִיא לִכְאוּרָה
- 30 מִצְרַיִם וּבְרוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה 25 הָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל מֵאָדָּךְ" (לְמַעַלָּה מִהַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת
- 31 כמבואר לעיל, לְכֹן, צְרִיף לְהִיּוֹת 26 שְׁבָאֲדָם), וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, עָקֶר הָעֲבוּדָה דְּסִפִּירַת
- 32 בְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר (נוֹסֵף 27 הָעוֹמֶר הוּא בְּרוּר הַמְדוּת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה
- 33 לְהַעֲנִין דְּבְרוּר הַמְדוּת דְּנֶפֶשׁ 28 [שְׁבָכְדִי לְכָר הַמְדוּת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה הוּא דּוֹקָא
- 34 הַבְּהֵמָה, גַּם) הָעֲבוּדָה 29 עַל-יְדֵי שְׁנֶפֶשׁ הָאֱלֻקִּית מִתְלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ
- 35 דְּ"בְּכָל מֵאָדָּךְ", לְמַעַלָּה 30 הַבְּהֵמָה²²], וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁף הַגִּילּוֹי דְּ"אַנְכִי".
- 36 מִמִּדְּיָה וְהַגְבָּלָה, הַיְצִיאָה 31 (ד) וַיּוֹבֵן זֶה בְּהַקְדִּים מֵה שְׁפָתוֹב²³ פְּמִים
- 37 מִמִּצְרַיִם מִלְשׁוֹן מִיֵּצֵר 32 הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם,
- 38 וְהַגְבָּלָה וגם עניין זה של עבודת ה' 33
- 39 מתוך יציאה מגדרי המציאות האישית 34
- 40 היא עבודה ששייכת במיוחד לימי 35
- 41 ספירת העומר. וְצִרִיף לְהִבִּין, 36
- 42 דְּלִפְיֵהָ הָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל 37
- 43 מֵאָדָּךְ" הִיא הַכְּנָה מוֹכְרַחַת 38

(20) להעיר, שכן ה' בשנה שבה נאמר המאמר (תשכ"ה). וכ"ה בשנה זו (תשנ"א). (21) כ"ה הלשון בלקו"ת שבהערה 12.

(22) סה"מ ה'ש"ת ע' 23. ובכ"מ. (23) משלי כז, יט.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **לְאָדָם**, וכמבואר בספר התניא (פרק מו) "פירוש, כמו שכרמות וצורת הפנים
2 שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה. ככה ממש
3 לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב
4 חבירו אליו גם כן להיות אוהבים נאמנים זה לזה, בפרט כשרואה אהבת חבירו
5 אליו", וכן באהבת ה', כאשר האדם
6 מעורר אהבה לה', מתעוררת אהבת ה'
7 אליו.
8 **וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי** ²⁴ **ד' לֵב הָאָדָם לְאָדָם** קָאֵי לֵא
9 **הָאָדָם לְאָדָם** קָאֵי הַכּוֹנֵה לֵא
10 **רַק עַל שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, דְּלֵב**
11 **הָאָדָם הַמְּרִישׁ בְּאַהֲבָתוֹ לְחִבְרֵוֹ**
12 **מְעֻרָר** את הרגש של אהבת
13 **חִבְרֵוֹ אֵלָיו, אֲלֵא גַם עַל אָדָם**
14 **הַתַּחְתּוֹן** האדם למטה **וְאָדָם**
15 **הָעֵלְיוֹן** הקדוש-ברוך-הוא, **דְּכָפִי**
16 **אוֹפֵן הָעֲבוּדָה שֶׁל אָדָם**
17 **הַתַּחְתּוֹן, אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא,**
18 **הַתַּעֲוִרוֹת מַלְמֻטָּה, מִצַּד הָאָדָם,**
19 **לְהַתְּקֵר בְּאִלּוּקוֹת, כֵּן הוּא אוֹפֵן**
20 **הָאֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא**
21 **הַהַתַּעֲוִרוֹת מַלְמַעְלָה לְהַמְשִׁיךְ עַל**
22 **הָאָדָם גִּילּוֹי וְהָאָרָה אִלּוּקִית,**
23 **הַהִמְשָׁכָה מֵאָדָם הָעֵלְיוֹן**
24 **לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן, "בְּמִים**
25 **הַפְּנִים לְפָנִים" ²⁵.**
26 **וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שֶׁהַדְּמִיוֹן ד' לֵב**
27 **הָאָדָם לְאָדָם "לְמִים הַפְּנִים**
28 **לְפָנִים" וְהַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן שַׁעֲנִין**
29 **זֶה שֶׁרָגַשׁ הָאָדָם כִּלְפֵי חִבְרוֹ מְעֻרָר אֵת**
30 **רִגְשׁ חִבְרוֹ כִּלְפֵּיו, וְהַנִּמְשָׁל לְגַבִּי**
31 **"אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא" מִצַּד הָאָדָם**
32 **שֶׁמְעֻרָר "אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא" מִצַּד**
33 **הָאִלּוּקוֹת, נִמְשָׁל דְּרוּקָא לְמִים**
34 **הוּא ²⁶, דְּכִמּוֹ שֶׁבְּ"מִים**
35 **הַפְּנִים לְפָנִים", זֶה שֶׁנִּרְאָה**
36 **לְהָאָדָם הַשְׁתַּקְפּוֹת מֵהַמִּים שֶׁהוּא**
37 **מֵבִיט בָּהֶם אוֹתָהּ הַצִּנּוּרָה שֶׁהוּא**
38 **עֲצֻמוֹ מִרְאָה בְּמִים הוּא לְפִי**
39 **שְׁעַל-יָדֵי הַסֵּתְפָלוֹת בְּמִים**
- וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי ²⁴ ד' לֵב הָאָדָם לְאָדָם קָאֵי לֵא
רַק עַל שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, דְּלֵב הָאָדָם בְּאַהֲבָתוֹ
לְחִבְרֵוֹ מְעֻרָר אֶהְבֵּת חִבְרוֹ אֵלָיו, אֲלֵא גַם עַל
אָדָם הַתַּחְתּוֹן וְאָדָם הָעֵלְיוֹן, דְּכָפִי אוֹפֵן הָעֲבוּדָה
שֶׁל אָדָם הַתַּחְתּוֹן, אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא, כֵּן הוּא
אוֹפֵן הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא, הַהִמְשָׁכָה מֵאָדָם
הָעֵלְיוֹן לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן, "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים" ²⁵.
וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שֶׁהַדְּמִיוֹן ד' לֵב הָאָדָם לְאָדָם "לְמִים
הַפְּנִים לְפָנִים" הוּא ²⁶, דְּכִמּוֹ שֶׁבְּ"מִים הַפְּנִים
לְפָנִים", זֶה שֶׁנִּרְאָה לְהָאָדָם אוֹתָהּ הַצִּנּוּרָה שֶׁהוּא
מִרְאָה בְּמִים הוּא לְפִי שְׁעַל-יָדֵי הַסֵּתְפָלוֹת בְּמִים
נְעֻשִׁים (נִרְאִים) בְּמִים צוּרַת הַפְּנִים הַמִּסְתַּפְּלָת
בָּהֶם, וְצוּרָה זֹאת נִרְאֵת אַחֲרֵי-כֵן לְאָדָם הַמִּסְתַּפְּלָת,
כֵּן הוּא ב' לֵב הָאָדָם לְאָדָם", דְּזֶה שְׁעַל-יָדֵי
הָעֲבוּדָה וְהָאֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא שֶׁל אָדָם הַתַּחְתּוֹן,
נַעֲשֶׂה אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא וְהִמְשָׁכָה מֵאָדָם
הָעֵלְיוֹן לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן – הוּא, כִּי הָעֲבוּדָה
דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן עוֹלָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, לְאָדָם
הָעֵלְיוֹן, וְעַל-יָדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה בּוֹ (דוּגְמָת) עֲנִין זֶה,
וְאַחֲרֵי-כֵן נִמְשָׁךְ עֲנִין זֶה (שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּאָדָם הָעֵלְיוֹן)
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן. וְהַהוֹסִיף,
דְּבִמְשָׁל הַמִּים, זֶה שֶׁפָּנִי הָאָדָם שֶׁמִּסְתַּפֵּל בְּמִים
נִרְאִים בְּמִים, הוּא רַק שֶׁנִּרְאָה כֵּן לְעֵין הַרְוָאָה.
וּבִנְמֻשָּׁל, עַל-יָדֵי הָעֲבוּדָה דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן -
נַעֲשֶׂה ²⁷ (דוּגְמָת) עֲנִין זֶה בְּאָדָם הָעֵלְיוֹן (וְלֹא רַק
שֶׁנִּרְאָה כֵּן) ²⁸.
וְהִנֵּה ²⁹ כִּמּוֹ שֶׁ"לֵב הָאָדָם לְאָדָם" הוּא (לֹא רַק
כִּפְשׁוּטוֹ, אֲלֵא) גַּם בְּרוּחָנִיּוֹת (בְּאָדָם
הָעֵלְיוֹן וְאָדָם הַתַּחְתּוֹן), כִּמּוֹ

(24) ראה ד"ה לרוקע תקס"ב (סה"מ תקס"ב ח"א ע' קצד ואילך. ח"ב ע' תלה ואילך. ועם הגהות וכו' - בסהמ"צ להצ"צ קנט, סע"ב ואילך). ד"ה כמים הפנים לפנים באוה"ת בשלח (ע' תעז ואילך). המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסד ואילך. (25) וראה תורת מנחם - ספר המאמרים שבט, ע' שכה ובהנסמן שם. (26) ראה אוה"ת והמשך תער"ב שם. (27) אלא שאין זה שינוי (ח"ו) באדם העליון, כדלקמן הערה 58. (28) ראה סהמ"צ להצ"צ נד, ב. (29) בכמה ענינים דלקמן - ראה אוה"ת והמשך תער"ב שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כן הוא גם בנוגע להתחלת הכתוב "במים הפנים לפנים",
  - 2 שְׁמִדְבָּר (לא רק במים כפשוטם, אלא) הדבר מהווה משל גם
  - 3 במים העליונים, הינו הפשיטות דאור-אין-סוף שלמעלה
  - 4 מציור אדם האור האלוקי הבלי גבול שהוא 'פשוט', היינו נעלה ומופשט
  - 5 מכל הגדרה והוא למעלה מדרגת
  - 6 האלוקות הנקראת 'אדם העליון' על
  - 7 שם שיש 'ציר', צורה והגדרה
  - 8 מסוימת שנמשלה ל'אדם'. וענין
  - 9 "במים הפנים לפנים" בנמשל
  - 10 הוא, דהגם שאור-אין-סוף
  - 11 הוא פשוט בתכלית
  - 12 הפשיטות נעלה ומופשט לחלוטין
  - 13 מכל צורה והגדרה מכל סוג שהוא
  - 14 ואין שף בו ציור דספירות
  - 15 ואין בו שום שייכות לספירות' שהן
  - 16 הגדרה ו'ציר' (כמו 'חכמה' או 'חסד'
  - 17 וכו'), מפל-מקום על-ידי
  - 18 העלאת 'מין נוקבין'
  - 19 דהספירות לאור-אין-סוף,
  - 20 כאשר יש התעוררות מצד הספירות
  - 21 להתעלות ולהתקרב לאלוקות
  - 22 (התעוררות הנקראת 'העלאת מין
  - 23 נוקבין', היינו התעוררות מצד המקבל
  - 24 הנקרא 'נקבה', לקבל מהמשפיע
  - 25 הנקרא 'זכר') נעשים בו באין-סוף
  - 26 שמצד עצמו לא שייך ל'ציר' והגדרה,
  - 27 ספירות – אלא שבאין-סוף הספירות
  - 28 אינם באותה צורה כפי שהן בעולמות
  - 29 תחתונים יותר אלא באופן של עשר
  - 30 ספירות הגנוזות³⁰, כמבואר
  - 31 בקבלה וחסידות עשר הספירות
  - 32 העליונות קיימות ופועלות בצורה
  - 33 מוגדרת בעיקר החל מעולם האצילות
  - 34 ומטה, אבל באופן 'עולם' ('עשר
  - 35 ספירות הגנוזות") הן קיימות גם באור
  - 36 אין-סוף שלמעלה מהאצילות כי בעצם
  - 37 כל המשכה והתגלות מאלוקות היא
  - 38 באמצעות עשר הספירות, ועשר
  - 39 ספירות הגנוזות הם כמו
  - 40 מקור אם כי לא מקור גלוי וישרי שמהם נמשכים עשר ספירות
  - 41 הגלויות [על-דרך שני הענינים ד"במים הפנים לפנים"
  - 42 במים כפשוטם, הענין האחד שדמות הפנים המסתפלת בהם
  - 43 נראת במים, העלאת מלמשה מהאדם למעלה אל המים,
- ושדדמות הנראת במים היא נראת אחר-כך לאדם
- המסתפל, המשכה מלמעלה מהמים למטה אל האדם]
- וצריך להבין, דמזה שנאמר "במים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" כלומר ש"כמים הפנים לפנים" הוא המשל ו"כן לב האדם לאדם" הוא הנמשל משמע, דענין
- "מים הפנים לפנים" הוא פשוט ומוכן יותר מענין "לב האדם לאדם" ולכן ענין המים, הפשוט, מהווה משל לענין הרגש שבלב האדם, היותר קשה להבנה, ולכאורה, הרי האין-ערוף חוסר היחס וההשוואה דציור צורה והגדרה ("פנים") לגבי פשיטות מהות מופשטת ולא מוגדרת ("מים") הוא פער ומרחק הרבה יותר גדול מהאין-ערוף הפער והריחוק והעדר ההשוואה של הציור דאדם התחתון לגבי הציור דאדם העליון כי אמנם 'אדם התחתון' הוא מהות מוגדרת ומוגבלת ו'אדם העליון' הוא מהות רוחנית מופשטת, אבל סוף סוף גם 'אדם העליון' הוא דרגה שיש לה 'ציר' מסויים ('אדם') ואם כן יש דימיון כלשהו בין הדברים [במאמר הידוע³¹ בקבלה וחסידות יותר משאין-ערוף עשיה לגבי אצילות, אין-ערוף אצילות לגבי אור-אין-סוף כלומר, ב'סדר השתלשלות' של האור האלוקי יש חלוקה כללית בין ארבעת העולמות אצילות-בראה-יצירה-עשיה שבהם יש מציאות של נבראים, להאין-סוף שלמעלה מעולמות אלו ולמעלה מגדרי המציאות, ועל כך מבואר שאף כי בין עולם האצילות, הראשון והנעלה, לעולם העשייה האחרון והנחות יש פער גדול מאוד, לאין שיעור, בכל זאת ההבדל והפער בין האין-סוף לאצילות הוא פער גדול הרבה יותר], ועל-פי-זה, זה ש'על-ידי העלאת 'מין נוקבין' נעשה ציור דספירות באור-אין-סוף עצמו שמצד מהותו הוא מופשט לחלוטין מכל 'ציר' והגדרה, הוא לכאורה חדוש גדול הרבה יותר מזה שהציור דאדם

(30) והגם שע"ס הגנוזות היו לפני ע"ס הגלויות, הי' זה ע"י העלאת מ"ן מיני' וכו' - ראה המשך תע"ב שם ס"ע תקסה ואילך. (תקעב. 31) ספר אלימה להרמ"ק - הובא בפלח הרמון על הפרדס ש"ג פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַתַּחֲתוֹן נַעֲשֶׂה בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן, שהרי הפער בין האין-סוף לספירות
2 גדול לאין שיעור מזה שבין 'אדם התחתון' 'לאדם העליון' וּמִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר
3 "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" מִשְׁמַע, דַּעֲנֵן
4 "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא פְּשׁוּט יוֹתֵר³² ולכן הוא משל לענין
5 'לב האדם לאדם' הנעלה יותר.
- 6 ה) וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה 1 הַתַּחֲתוֹן נַעֲשֶׂה בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן, וּמִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר
7 בְּהִקְדִּים דְּהַטַּעַם הַסִּיכָה עַל זֶה 2 "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם"
8 שֶׁשְׁמִסְתַּכְּלִים בְּמִים נִרְאָת 3 מִשְׁמַע, דַּעֲנֵן "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא פְּשׁוּט
9 בְּהֵם מִשְׁתַּקֶּפֶת בְּמִים דְּמִוּת 4
10 הַפְּנִים הַמִּסְתַּכְּלִת בְּהֵם, הוּא
11 לְפִי שֶׁהַמִּים הֵם חוּמֵר זֶה 5 וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה בְּהִקְדִּים דְּהַטַּעַם
12 וְצִלּוּל שֶׁפְּשׁוּט מִכָּל הַגּוֹנִים³³ 6
13 שאינו מוגדר באף אחד מהצבעים
14 [מִה-שֶׁאֵין-כֵּן] שֶׁשְׁמִסְתַּכְּלִים 7 נִרְאָת בְּהֵם דְּמִוּת הַפְּנִים הַמִּסְתַּכְּלִת בְּהֵם, הוּא
15 בְּדִבְרֵי שֵׁשׁ בּוֹ צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר 8 לְפִי שֶׁהַמִּים הֵם חוּמֵר זֶה וְצִלּוּל שֶׁפְּשׁוּט מִכָּל
9 הַגּוֹנִים³³ [מִה-שֶׁאֵין-כֵּן] שֶׁשְׁמִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי שֵׁשׁ
10 בּוֹ צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר (הַגּוֹן) שֶׁל הַדִּבְרֵי הוּא סוֹתֵר 10
11 לְצִיּוֹר שֶׁל הַפְּנִים שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ³⁴, וְלִכֵּן, הַעֲנִין 11
12 דְּ"מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" (שֶׁעַל-יְדֵי הָעֲלָאֵת 'מִן'
13 נּוֹקְבִין' נַעֲשֶׂה צִיּוֹר בְּאוֹר-אֵין-סוֹף), הוּא פְּשׁוּט
14 יוֹתֵר מִהַעֲנִין דְּ"לֵב הָאָדָם לְאָדָם". אֲבָל בְּאוֹר זֶה
15 צִרִיף לְבָאוֹר נּוֹסֵף, דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁבְּדִבְרֵי
16 הַפְּשׁוּט נִרְאִים כָּל הַצִּיּוֹרִים, הוּא דּוֹקָא
17 כְּשֶׁהַגּוֹנִים וְהַדִּבְרֵי פְּשׁוּט' הֵם בְּאוֹתוֹ הַסּוֹג, הֵינּוּ
18 שֶׁשְׁנֵיהֶם הֵם גְּשָׁמִיִּים (כְּמוֹ הַמִּים וְהַפְּנִים
19 שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּהֵם) אוֹ שֶׁשְׁנֵיהֶם הֵם רוּחָנִיִּים
20 [עַל-דֶּרֶךְ סִבְרָא פְּשׁוּטָה שֶׁמִּצַּד פְּשִׁיטוּתָהּ הִיא
21 יְכוּלָה לְהַצְטִיר הֵן בְּצִיּוֹר דְּחֶסֶד וְהֵן בְּצִיּוֹר
22 דְּגִבּוּרָה³⁵, שֶׁשְׁנֵיהֶם (הַסִּבְרָא וְהַצִּיּוֹרִים) דְּחֶסֶד
23 וְגִבּוּרָה) הֵם רוּחָנִיִּים], אֲבָל אֵין שִׁיף שֶׁבְּדִבְרֵי
24 הַפְּשׁוּט יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים שֶׁמִּסּוֹג אַחֵר [כְּמוֹ
25 סִבְרָא שְׁכִלִית, שֶׁאֵין שִׁיף שֶׁתַּצְטִיר בְּלוֹכֵן וְאוֹדָם
26 (גְּשָׁמִיִּים), וְכֵן לְאִידֵךְ שֶׁאֵין שִׁיף שְׁבָמִים
27 גְּשָׁמִיִּים יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים דְּחֶסֶד וְגִבּוּרָה],
- 1 הַתַּחֲתוֹן נַעֲשֶׂה בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן, שהרי הפער בין האין-סוף לספירות
2 גדול לאין שיעור מזה שבין 'אדם התחתון' 'לאדם העליון' וּמִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר
3 "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" מִשְׁמַע, דַּעֲנֵן
4 "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא פְּשׁוּט יוֹתֵר³² ולכן הוא משל לענין
5 'לב האדם לאדם' הנעלה יותר.
- 6 ה) וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה 1 הַתַּחֲתוֹן נַעֲשֶׂה בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן, וּמִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר
7 בְּהִקְדִּים דְּהַטַּעַם הַסִּיכָה עַל זֶה 2 "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם"
8 שֶׁשְׁמִסְתַּכְּלִים בְּמִים נִרְאָת 3 מִשְׁמַע, דַּעֲנֵן "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא פְּשׁוּט
9 בְּהֵם מִשְׁתַּקֶּפֶת בְּמִים דְּמִוּת 4
10 הַפְּנִים הַמִּסְתַּכְּלִת בְּהֵם, הוּא
11 לְפִי שֶׁהַמִּים הֵם חוּמֵר זֶה 5 וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה בְּהִקְדִּים דְּהַטַּעַם
12 וְצִלּוּל שֶׁפְּשׁוּט מִכָּל הַגּוֹנִים³³ 6
13 שאינו מוגדר באף אחד מהצבעים
14 [מִה-שֶׁאֵין-כֵּן] שֶׁשְׁמִסְתַּכְּלִים 7 נִרְאָת בְּהֵם דְּמִוּת הַפְּנִים הַמִּסְתַּכְּלִת בְּהֵם, הוּא
15 בְּדִבְרֵי שֵׁשׁ בּוֹ צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר 8 לְפִי שֶׁהַמִּים הֵם חוּמֵר זֶה וְצִלּוּל שֶׁפְּשׁוּט מִכָּל
9 הַגּוֹנִים³³ [מִה-שֶׁאֵין-כֵּן] שֶׁשְׁמִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי שֵׁשׁ
10 בּוֹ צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר (הַגּוֹן) שֶׁל הַדִּבְרֵי הוּא סוֹתֵר 10
11 לְצִיּוֹר שֶׁל הַפְּנִים שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ³⁴, וְלִכֵּן, הַעֲנִין 11
12 דְּ"מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" (שֶׁעַל-יְדֵי הָעֲלָאֵת 'מִן'
13 נּוֹקְבִין' נַעֲשֶׂה צִיּוֹר בְּאוֹר-אֵין-סוֹף), הוּא פְּשׁוּט
14 יוֹתֵר מִהַעֲנִין דְּ"לֵב הָאָדָם לְאָדָם". אֲבָל בְּאוֹר זֶה
15 צִרִיף לְבָאוֹר נּוֹסֵף, דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁבְּדִבְרֵי
16 הַפְּשׁוּט נִרְאִים כָּל הַצִּיּוֹרִים, הוּא דּוֹקָא
17 כְּשֶׁהַגּוֹנִים וְהַדִּבְרֵי פְּשׁוּט' הֵם בְּאוֹתוֹ הַסּוֹג, הֵינּוּ
18 שֶׁשְׁנֵיהֶם הֵם גְּשָׁמִיִּים (כְּמוֹ הַמִּים וְהַפְּנִים
19 שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּהֵם) אוֹ שֶׁשְׁנֵיהֶם הֵם רוּחָנִיִּים
20 [עַל-דֶּרֶךְ סִבְרָא פְּשׁוּטָה שֶׁמִּצַּד פְּשִׁיטוּתָהּ הִיא
21 יְכוּלָה לְהַצְטִיר הֵן בְּצִיּוֹר דְּחֶסֶד וְהֵן בְּצִיּוֹר
22 דְּגִבּוּרָה³⁵, שֶׁשְׁנֵיהֶם (הַסִּבְרָא וְהַצִּיּוֹרִים) דְּחֶסֶד
23 וְגִבּוּרָה) הֵם רוּחָנִיִּים], אֲבָל אֵין שִׁיף שֶׁבְּדִבְרֵי
24 הַפְּשׁוּט יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים שֶׁמִּסּוֹג אַחֵר [כְּמוֹ
25 סִבְרָא שְׁכִלִית, שֶׁאֵין שִׁיף שֶׁתַּצְטִיר בְּלוֹכֵן וְאוֹדָם
26 (גְּשָׁמִיִּים), וְכֵן לְאִידֵךְ שֶׁאֵין שִׁיף שְׁבָמִים
27 גְּשָׁמִיִּים יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים דְּחֶסֶד וְגִבּוּרָה],

(32) באוה"ת שם (ריש ע' תפ), שבענין מים הפנים לפנים "הדבר פשוט יותר" ש"אין השינוי בו באמתיות". אבל לכאורה, עיקר תוכן החידוש בהכתוב הוא שע"י העלאת מ"ן להתחתון נעשה הציור להתחתון בהעליון (ולא שע"י הציור אינו משתנה), ומזה מובן, דזה שמשמע מהכתוב שמים הפנים לפנים הוא פשוט יותר הוא גם בנוגע לענין העיקרי שהציור להתחתון נעשה בהעליון. (33) כ"ה הלשון בהמשך תע"ב שם ע' תתקסד. (34) להעיר מהמשך תע"ב ח"א פק"ז (ע' רכז) "שכל הציורים מצירים על גוון לבן דוקא.. לפי שהוא פשוט מכל הגוונים, ע"כ כל הגוונים והציורים ניכרים עליו דוקא". (35) כהסברא "כל יצר מחשבות לבו רק רע גוי" (בראשית ו, ה) שהוא טעם לחוב "אמחה גוי" (שם, ז), וסברא זו היא טעם המזכה, כמ"ש (נח ח, כא) "כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ו(לכן) לא אוסיף להכות גוי". וראה תו"ח וירא קא, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רוחנית], וְכִינּוֹן שְׁאוּר-אֵין-סוֹף הוּא מוֹפָשֵׁט וְנִעְלָה לְחֻלּוּטִין לֹא
2 רַק מְהֻצֵּיר וְהַגְדֵּרָה הַמְסוּיִמֶּת דְּסְפִירוֹת כְּמוֹ הַהֲגֵדוֹת שֶׁל 'חֲכֻמָּה'
3 או 'חֶסֶד' שִׁיבוֹת לַמְּהוּת מוֹגֵדֶרֶת אֲלֵא גַם מְהֻצֵּיאוֹת דְּסְפִירוֹת
4 הַאֵין-סוֹף מוֹפָשֵׁט גַם מֵעֵצָה הַמְצִיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת (כּוֹחוֹת שֶׁל אוֹרוֹת
5 הַמְּלוּבָשִׁים בְּכָלִים) אֵפִילוּ לִפְנֵי
6 שְׁהוֹגְדֵרֵי בְּהִגְדֵּרָה פְּרִטִית כּוֹז או אַחֶרֶת
7 [דְּכֻמוֹ שְׁעֲנִין רוֹחֲנִי אִיזָה
8 שִׁיחִי, בְּכָל דְּרָגָה שֶׁהִיא, הוּא
9 מוֹפָשֵׁט מְהֻצֵּיאוֹת
10 דְּגִשְׁמִיּוֹת³⁶ וְלֹא חָלָה עָלָיו שׁוֹם
11 הַגְדֵּרָה גִּשְׁמִית, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
12 בְּנוֹגֵעַ לְאוּר-אֵין-סוֹף שֶׁהוּא
13 מוֹפָשֵׁט מְהֻצֵּיאוֹת דְּסְפִירוֹת
14 וְאֵין לִיחֶסֶס לוֹ מְצִיאוֹת כּוֹז. כִּי
15 הַמְצִיאוֹת דְּסְפִירוֹת הוּא שֶׁהֵם
16 נִתְפָּסִים בְּאִיזָה גֵּדֶר (הַגְדֵּרָה
17 פְּרִטִית מְסוּיִמֶּת כְּמוֹ חֲכֻמָּה, בִּינָה,
18 וְכו'), וְכִינּוֹן שְׁאוּר-אֵין-סוֹף
19 הוּא פְּשׁוּט בְּתַכְלִית
20 הַפְּשִׁיטוֹת וְאֵין שִׁיךְ בּוֹ
21 תְּפִסָּא כִּי אֵין לוֹ הַגְדֵּרָה, הֲרִי
22 הוּא מוֹפָשֵׁט מְהֻצֵּיאוֹת
23 דְּסְפִירוֹת], וְאִיךְ שִׁיךְ שְׁעַל-
24 יָדֵי הַעֲלָאֵת 'מִן נוֹקְבִין'
25 מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, מִצַּד הָאֵדָם, יִצְטִירוּ
26 בּוֹ סְפִירוֹת וְהִי כָל הַעֲנִין לֹא שִׁיךְ
27 בּוֹ כָּלל וּמוֹפָרֵךְ מִמֶּנּוּ לְחֻלּוּטִין כְּמוֹ
28 שֶׁלְסִבְרָא שְׁכִלִית אֵין צָבֵעַ, וְאֵם כֵּן
29 חֲחוּרֵת הַשְּׂאֵלָה, הַכִּינֵד 'כְּמִים הַפְּנִים
30 לְפָנִים' מְהוּוֹת מִשָּׁל לִילֵב הָאֵדָם אֵל
31 הָאֵדָם, וְהִי לְכַאוּרָה 'כְּמִים הַפְּנִים
32 לְפָנִים' הוּא לֹא פְּשׁוּט יוֹתֵר אֵלָּא חִידוּשׁ
33 גְּדוֹל יוֹתֵר (כְּמִבּוּאָר לְעִיל בְּאֵרִיכוֹת)?
34 וְהַבְּאוּר בְּזָה, עַל-פִּי הַיָּדוּעַ³⁷
35 בְּתוֹרֵת הַחֲסִידוֹת דְּזָה
36 שְׂאֵתְעֻרְתָּא-דְּלִתְמָא מִצַּד הָאֵדָם
37 מְעוֹרְרָת וּמִמְשַׁכָּת מִלְּמַעְלָה
38 לְמִטָּה אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִעֲלִילָא מִצַּד
39 הָאֵלּוּקוֹת [גַּם אֵפִילוּ הָאֲתַעֲרוּתָא-
40 דְּלִעֲלִילָא שְׁבַבְחִינָת אֲדָם הַעֲלִיּוֹן, אֲצִילוֹת וְכֹל-שֶׁכֵּן הַהִמְשַׁכָּה שֶׁל
41 'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעֲלִילָא' שְׁלֹמַעְלָה מִהַאֲצִילוֹת], הוּא לֹא עַל-פִּי טַעַם
42 וְשִׁכְלָא, אֵלָּא עֲנִין שְׁלֹמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת, דְּכִינּוֹן שְׁנִבְרָא הוּא
- בְּאֵין-עֲרוֹךְ לְגַבִּי 'בּוּרָא', וְהַפְּעֵר וְהִרְחִיק בֵּין 'בּוּרָא' הוּא לֹא
כָּל יֶחֶס וְהַשׁוּוּאָה הֲרִי עַל-פִּי שִׁכְלָא וְהִיגִין אֵין מְקוֹם שְׁעֻבּוֹדָת
הַנִּבְרָאִים תְּעוּרָר (תַּפְּעוּל שְׁנוּי)³⁸ לְמַעְלָה בִּיחֶס לְמַצֵּב שֶׁהִיא קוֹדֵם
הַהֲתַעוּרָרוֹת) בְּהַעֲנִינִים דְּלִמְעָלָה בְּאֵלּוּקוֹת, אֲלֵא הַסִּיבָה לִכְךָ
שְׂאֵתְעֻרְתָּא דְּלִתְמָא גּוֹרֵמֶת וּמַעוּרֶרֶת
'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעֲלִילָא' הִיא אֲכָן לֹא מִפְּנֵי
שֶׁכֵּן מִתְחַיֵּיב עַל פִּי הַהִיגִין אֵלָּא לְפִי
שְׁכֹן עָלָה בְּמִחְשַׁבָּה הַקְּדוּמָה
דְּ'אֲדָם-קְדוּמִין' כְּמִבּוּאָר בְּחִסְיוֹת
שֶׁכֵּסֶם שֶׁלֹּכַל עוֹלָם וּמְדִירָגָה פְּרִטִית
ב'סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת' קִדְּם רִצּוֹן
לְהַתְּחַוּוֹת עוֹלָם וּמְדִירָגָה זֶה, כֵּן גַּם בִּיחֶס
לְכָלּוֹת כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת קִדְּם
רִצּוֹן כָּלּוּל, וְהוּא מְדִירָגָה "אֲדָם קְדוּמִין"
("אֲדָם"), הַנִּקְרָא גַם "אוֹר כָּלּוּל"
(שְׁלֹמַעְלָה) מִהַתְּחַלְקוֹת לְפִרְטִים
מְוִגְדֵּרִים) בּוֹ כָּל הַנִּבְרָאִים נִסְקִיִּים
בְּסִקִּירָה אַחַת כָּלּוּלִית [שְׁלִפְנֵי
שְׁלֹמַעְלָה מְעוֹלָם הַאֲצִילוֹת],
וּבְמְדִירָגָה זֶה עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא שְׁעַל-יָדֵי עֻבּוֹדָת
הַנִּבְרָאִים הַתְּחַתּוֹנִים לְמִטָּה,
'בְּאֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא', תְּהִיָּה
הַתְּעוּרָרוֹת וְהַמְשַׁכָּת הַעֲנִינִים
דְּאֲצִילוֹת, 'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעֲלִילָא'.
וּמִזָּה מוֹבֵן בְּמִפְּלִ-שְׁכֹן וְקֹל-
וְחוֹמֶר בְּעֲנִין ד'מִים הַפְּנִים
לְפָנִים", דְּזָה שְׁעַל-יָדֵי
הַעֲלָאֵת 'מִן נוֹקְבִין' מִלְּמִטָּה
דְּבַחֲנִינָת פָּנִים, עֲשׂוֹר סְפִירוֹת
דְּאֲצִילוֹת, עִם כָּל הַהֲגֵדוֹת שֶׁל
הַסְפִירוֹת נַעֲשֶׂה אֲתַעֲרוּתָא-
דְּלִעֲלִילָא בְּבַחֲנִינָת מִים
הַעֲלִיּוֹנִים, בְּפְשִׁיטוֹת דְּאוּר-
אֵין-סוֹף שְׁלֹמַעְלָה מִבְּחִינָת
אֲדָם, שְׁזֵהוּ חִידוּשׁ וּפְלֹא גְּדוֹל
בְּהִרְבֵּה מִהַחִידוּשׁ וְהַפְּלֹא בִּכְךָ
ש'בְּאֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא אֲתַעֲרוּתָא
דְּלִעֲלִילָא, קִלְ-וּחוֹמֶר שְׁדִּבֵּר זֶה הוּא
לְפִי שְׁכֹן עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, בְּעֲצָמוֹת אוּר-אֵין-סוֹף
שְׁלֹמַעְלָה גַם מִבְּחִינָת מִים שֶׁהֵם מִשָּׁל לְפְשִׁיטוֹת הַאֵין-סוֹף, וְאֵילוּ כֵּאֵן
מְדוּבָר עַל עֲצָמוֹתוֹ ית' שְׁלֹמַעְלָה גַם מְאוּר הַאֵין-סוֹף.

(36) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קעא. ובכ"מ. (37) סהמ"צ להצ"צ שם (קס, א). המשך תער"ב שם ע' תתקעב. (38) דגם כשהאתערותא דלעילא היא שתהי' ההמשכה למטה, הרי ההתעוררות שתהי' ההמשכה היא למעלה (אתערותא דלעילא), שינוי. ובפרט לפני המבואר לעיל ס"ד שהאתערותא דלעילא שנתעוררה ע"י אתערותא דלתתא, היא זה שלמעלה נראית הדמות של האתעדל"ת.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, דַּעַל-יָדַי שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִתְבָּרַךְ
 2 שְׁעַל-יָדַי הֶעֱלָאתָ 'מִן נֹקְבִין' דְּבַחֲנִית פָּנִים שִׁישׁ לָהֶם צוּרָה
 3 וְהַגְדָּרָה (עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת) תִּהְיֶה הַהִמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה
 4 מִבְּחִינַת מַיִם הֶעֱלִינוּם, הִדְרָגָה הַפְּשוּטָה לֵאלֹא צוּרָה, עַל-יָדֵינוּ
 5 נַעֲשֶׂה לָהֶם ל'מִים' הַמּוֹפְשִׁים מִכָּל
 6 צוּרָה שִׁיכוֹת לְבַחֲנִית הַפָּנִים שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי יִתְבָּרַךְ שְׁעַל-יָדַי הֶעֱלָאתָ 'מִן
 7 שְׁמִמְשִׁיכִים אוֹתָם וְכִבְיֹכֹל נֹקְבִין' דְּבַחֲנִית פָּנִים (עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת)
 8 נַעֲשִׂית ב'מִים' צוּרָה פְּרִטִית מְסוּיִמָּת, תִּהְיֶה הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת מַיִם הֶעֱלִינוּם, עַל-
 9 בְּדוּגְמַת מַיִם כְּפִשׁוּטָם, שֶׁהֵם יָדֵינוּ נַעֲשֶׂה לָהֶם שִׁיכוֹת לְבַחֲנִית הַפָּנִים
 10 הַמִּים עֲצָמָם וְהַפָּנִים (שְׁמִסְתַּפְּלִים בָּהֶם) הֵם שְׁמִמְשִׁיכִים אוֹתָם, בְּדוּגְמַת מַיִם כְּפִשׁוּטָם, שֶׁהֵם
 11 בְּאוֹתוֹ הַסּוּג אִף שֶׁהֵמָּה 'פְּשׁוּטִים' וְהַפָּנִים (שְׁמִסְתַּפְּלִים בָּהֶם) הֵם בְּאוֹתוֹ הַסּוּג
 12 וְהַפָּנִים 'מְצוּיִרִים', אַחֲרֵי הַכּוֹל מְדוּבָר וְהַפָּנִים 'מְצוּיִרִים', אַחֲרֵי הַכּוֹל מְדוּבָר
 13 בְּאוֹתוֹ סוּג. וְלָכֵן, כִּךְ גַּם בְּנִמְשָׁל, וְלָכֵן, הֶעֱלָאתָ 'מִן נֹקְבִין' דְּהַסְפִּירוֹת הוּא (לֹא רַק
 14 הֶעֱלָאתָ 'מִן נֹקְבִין' דְּהַסְפִּירוֹת הוּא (לֹא רַק הַתַּעֲוִירוֹת שֶׁתִּהְיֶה הַמְשָׁכָת אוֹר-אֵין-סוֹף
 15 הַמִּים כְּלוֹמֶר, הַהִמְשָׁכָה וְהַהִשְׁפָּעָה בְּסְפִירוֹת, אֲלָא גַם) שְׁבַפְּשִׁיטוֹת דְּאוֹר-אֵין-סוֹף
 16 הַבָּאָה מֵאוֹר אֵין-סוֹף מִלְמַעְלָה לְמַטָּה עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה עֲנִין הַסְפִּירוֹת, עֶשֶׂר סְפִירוֹת
 17 הַגְּנוּזוֹת, בְּדוּגְמַת מַיִם כְּפִשׁוּטָם, שֶׁנִּרְאָת בָּהֶם עֲצָמָם הַפָּנִים הַמְּסִתַּפְּלִת בָּהֶם.
 18 וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, דַּהֲטָעַם עַל זֶה שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי
 19 שֶׁהַהִמְשָׁכָה דְּלְמַעְלָה (אֲתַעֲרוּתָא-דְּלְעִילָא) תִּהְיֶה עַל-יָדֵי אֲתַעֲרוּתָא-דְּלְתַתָּא דְּוָקָא
 20 פְּעוּלָתָהּ הִיא גַם בְּכִיוּן הַשֵּׁנִי שְׁבַפְּשִׁיטוֹת דְּאוֹר-אֵין-סוֹף
 21 עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה עֲנִין הַסְפִּירוֹת, אֲלָא שְׁבַאֲרוֹ אֵין-סוֹף הַסְפִּירוֹת לֹא
 22 מוֹגִדוֹת וְ'מְצוּיִירוֹת' כִּמוֹ בְּאֶצִּילוֹת אֲלָא הֵן בְּאוֹפֵן שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת
 23 הַגְּנוּזוֹת וְהַמְצִיאוֹת וְהַהִגְדָּרָה שֶׁלָּהֶן הִיא בְּהַעֲלֵם, בְּדוּגְמַת מַיִם
 24 כְּפִשׁוּטָם, שֶׁמִּצֵּד עֲצָמָם הֵם 'פְּשׁוּטִים' שֶׁנִּרְאָת בָּהֶם עֲצָמָם
 25 לְמִירוֹת שֶׁמִּצֵּד עֲצָמָם הֵם 'פְּשׁוּטִים', דְּמוּת וְצוּרַת הַפָּנִים הַמְּסִתַּפְּלִת
 26 בָּהֶם. וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, דַּהֲטָעַם עַל זֶה שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 27 הוּא בְּעֲצָמוֹ שֶׁהַהִמְשָׁכָה דְּלְמַעְלָה לְהַשְׁפִּיעַ וּלְגַלּוֹת לְמַטָּה
 28 וְהַהִמְשָׁכָה דְּלְמַעְלָה לְהַשְׁפִּיעַ וּלְגַלּוֹת לְמַטָּה

(39) ראה עד"ו המשך תער"ב ח"ב ריש ע' תתקג. (40) או"ת (הוצאת קה"ת) ב, סע"ג (בהוצאת קה"ת תש"מ ואילך - ס"ו) - הובא בהמשך הנ"ל שם ס"ע תתקב. וראה גם המשך תרס"ו ע' רלא. (41) ב"ר פ"א, ד. (42) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. (43) בכ"מ (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקעא. המשך ר"ה תש"ג פ"ג ופ"ו ועוד) דבמי נמלך הו"ע העלאת מ"ן מיני' ובי'. היינו, שגם במי נמלך הוא העלאת מ"ן, אלא שהוא "מיני' ובי'". ולפי מ"ש בפנים, דבמי נמלך הוא במקום שאין צריך להעלאת מ"ן, ואדרבה, הוא הסיבה לזה שעלה ברצונו שההמשכה תהי' ע"י העלאת מ"ן. (44) כמובן גם מזה שההמלכה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעבודת הצדיקים מגיע עד ה'עצמות' ממש **עֲלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ (גם)**
 2 **בְּכַחֲנֵת הַגִּילויִים** כפי שהרצון יורד ומתגלה בגלוי) **שֶׁהַמְשָׁכָה**
 3 **וְהַגִּילוי דְּלִמְעָלָה** בחינת 'אתערותא דלעילא' שמשפיעה למטה, **תְּהִיָּה**
 4 **עַל-יְדֵי עֲבוּדָה** של בני ישראל למטה **דְּוָקָא. וְעַל-יְדֵיָּה** שעלה
 5 ברצונו ש'אתערותא דלעילא' תבוא
 6 ותומשך על ידי 'אתערותא דלתתא'
 7 בעבודת האדם **נַעֲשֶׂה עַל-דֶּרֶךְ-**
 8 **זֶה גַם בְּנוֹגַע לְכָלִּיּוֹת הָעֵנָן**
 9 **דְּהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'**
 10 התעוררות של בחינת המקבל והדרגות
 11 הנמוכות באלוקות, להתעלות
 12 ולהתקרב לבחינת המשפיע והדרגות
 13 הגבוהות באלוקות (כמו למשל
 14 **הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' מִים**
 15 נקביים, התעוררות מצד המקבל,
 16 **דְּסִפִּירוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּזָה** להתקרב
 17 לדרגות נעלות באור אין סוף שלמעלה
 18 מהספירות), **שַׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ**
 19 **יִתְבָּרַךְ שֶׁהַמְשָׁכָה דְּאוֹר-**
 20 **אֵין-סוֹף תְּהִיָּה עַל-יְדֵי**
 21 **הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'**
 22 **דְּהַסִּפִּירוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא**
 23 **גַּם בְּמַחְשָׁבָה הַקְדוּמָה**
 24 **דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן', שְׁעִינָה נִתְבָּרַר**
 25 לעיל דְּזֶה שַׁעֲלָה בְּמַחְשָׁבָה
 26 **הַקְדוּמָה דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן'**
 27 **שֶׁהַמְשָׁכָה דְּלִמְעָלָה תְּהִיָּה**
 28 **עַל-יְדֵי אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְתָּא**
 29 **דְּוָקָא - הוּא כִּי הִשְׁרֵשׁ**
 30 **דִּישְׁרָאֵל הוּא בְּעֶצְמוֹת אָדָם-**
 31 **קְדָמוֹן' הדרגה שבה מושרשים בני**
 32 **ישראל היא הדרגה שבה עלה ברצונו**
 33 **ומחשבתו של הקדוש-ברוך-הוא**
 34 **שההמשכה מלמעלה למטה תהיה על**
 35 **ידי עבודתם וְכִמְבָּאָר בְּמָקוֹם**
 36 **אַחֲרֵי⁴⁵ בְּחִסְדוֹת דְּזֶה שְׁ'אַדָּם-**
 37 **קְדָמוֹן' עם היותו בחינה כללית,**
 38 **שלמעלה מגדרים פרטיים, הוּא בְּכָל**
 39 **זאת בְּצִיּוּר שֶׁל 'אַדָּם'⁴⁶ (ונקרא**
 40 **'אַדָּם-קְדָמוֹן') הוּא הַצִּיּוּר**
- 1 **בְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ (גַּם בְּכַחֲנֵת הַגִּילויִים)**
 2 **שֶׁהַמְשָׁכָה וְהַגִּילוי דְּלִמְעָלָה תְּהִיָּה עַל-יְדֵי**
 3 **עֲבוּדָה דְּוָקָא. וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַּם**
 4 **בְּנוֹגַע לְכָלִּיּוֹת הָעֵנָן דְּהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'**
 5 **(הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' דְּסִפִּירוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּזָה),**
 6 **שַׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהַמְשָׁכָה דְּאוֹר-אֵין-**
 7 **סוֹף תְּהִיָּה עַל-יְדֵי הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'**
 8 **דְּהַסִּפִּירוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַּם בְּמַחְשָׁבָה**
 9 **הַקְדוּמָה דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן', דְּזֶה שַׁעֲלָה בְּמַחְשָׁבָה**
 10 **הַקְדוּמָה דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן' שֶׁהַמְשָׁכָה דְּלִמְעָלָה**
 11 **תְּהִיָּה עַל-יְדֵי אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְתָּא דְּוָקָא - הוּא**
 12 **כִּי הִשְׁרֵשׁ דִּישְׁרָאֵל הוּא בְּעֶצְמוֹת אָדָם-קְדָמוֹן'**
 13 **[וְכִמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֲרָי⁴⁵ דְּזֶה שְׁ'אַדָּם-קְדָמוֹן'**
 14 **הוּא בְּצִיּוּר 'אַדָּם'⁴⁶ ('אַדָּם-קְדָמוֹן') הוּא הַצִּיּוּר**
 15 **דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שַׁעֲלָה בְּמַחְשָׁבָה הַקְדוּמָה**
 16 **דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן'], וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם בְּמַחְשָׁבָה**
 17 **דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן' שְׁבִנְיָה לְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁפָל**
 18 **הַמְשָׁכוֹת [הַמְשָׁכָה מְאַצִּילוֹת לְבְּרִיאָה-יִצִּירָה-**
 19 **עֲשִׂיָּה, וְגַם הַמְשָׁכָה מְלַמְעָלָה מְאַצִּילוֹת**
 20 **לְאַצִּילוֹת] יְהִי עַל-יְדֵי עֲבוּדָה, הַעֲלָאָת 'מִין**
 21 **נוֹקְבִין'.**
- 22 **ז) וּבְאוֹר הָעֵנָן דְּשִׁלֵּשׁ מַדְרָגוֹת הַנ"ל בְּאוֹר-**
 23 **אֵין-סוֹף שְׁלִמְעָלָה מַעֲשֵׂר סִפִּירוֹת**
 24 **הַגְּנוּזוֹת [לְאַחֲרֵי שַׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ שְׁיָהָה תְּפִיסַת**
 25 **מָקוֹם לְהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' [שְׁגָם דְּרָגָא זֶה הִיא**
 26 **לְמַעַלָה מַעֲשֵׂר סִפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת, בֵּינוֹן שַׁעֲשֵׁר**
 27 **סִפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת הֵם "הַפְּנִים" שְׁנַעֲשֵׂו בְּאוֹר-**
 28 **אֵין-סוֹף עַל-יְדֵי (לְאַחֲרֵי) הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'],**
 29 **כְּמוֹ שֶׁהוּא מַצֵּד עֲצָמוֹ (לְפָנֵי עֲלִית רָצוֹן הַנ"ל)**
 30 **שְׁבִדְרָגָא זֶה אֵין שִׁיךְ הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין',**
- 41 **דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שַׁעֲלָה וְהַרְצוֹן לְבָרוֹת אוֹתָם וְהַתְעוּגָה מִעֲבוּדָתָם**
 42 **הַתְעוּר בְּמַחְשָׁבָה הַקְדוּמָה דְּ'אַדָּם-קְדָמוֹן' וְהַצִּיּוּר' שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת**
 43 **כְּ'אַדָּם' חֲקוֹק בְּ'אַדָּם קְדָמוֹן', וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם בְּמַחְשָׁבָה דְּ'אַדָּם-**
 44 **קְדָמוֹן' שְׁבִנְיָה לְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁהִי 'אַדָּם קְדָמוֹן' הוּא רָצוֹן כִּלְיִי**
 45 **לְכָל הַמְדִּירוֹת, כּוֹלֵל אֵלּוֹ שְׁבִסְדֵּר**
 46 **הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁפָל הַמְשָׁכוֹת**
 47 **שְׁבִסְדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' עֲצָמוֹ**
 48 **[הַמְשָׁכָה מְאַצִּילוֹת**
 49 **לְבְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה שֶׁהִי**
 50 **עוֹלָמוֹת עִם סִפִּירוֹת וּמְדִירוֹת מוֹגִדְרוֹת**
 51 **רְמִיזוּתוֹת, וְגַם הַמְשָׁכָה**
 52 **מְלַמְעָלָה מְאַצִּילוֹת לְאַצִּילוֹת**
 53 **שְׁכָרִי לִדְרֹת לְאַצִּילוֹת הִיא עוֹבֵרַת**
 54 **צִמְצוּם כְּדִי לִרְדֹת לְסִפִּירוֹת מוֹגִדְרוֹת]**
 55 **יְהִי עַל-יְדֵי עֲבוּדָה, הַעֲלָאָת**
 56 **'מִין נוֹקְבִין' מִלְמַטָּה לְמַעַלָה,**
 57 **בְּחִינַת 'אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא'.**
- 58 **ז) וּבְאוֹר הָעֵנָן דְּשִׁלֵּשׁ**
 59 **מַדְרָגוֹת הַנ"ל בְּאוֹר-אֵין-סוֹף**
 60 **עֲצָמוֹ, שְׁלִמְעָלָה מַעֲשֵׂר סִפִּירוֹת**
 61 **הַגְּנוּזוֹת שֶׁאֵין בּוֹ 'צִיּוּר' וְהַגְּדֵרָה שֶׁל**
 62 **סִפִּירוֹת כִּלְיִי, אִפִּילוֹ לֹא בְּהַעֲלֵם**
 63 **[לְאַחֲרֵי שַׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ**
 64 **שְׁיָהָה תְּפִיסַת מָקוֹם**
 65 **לְהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' [שְׁגָם**
 66 **דְּרָגָא זֶה שְׁבָה יֵשׁ תְּפִיסַת מָקוֹם**
 67 **לְעֲבוּדָה שֶׁל הַמְקַבֵּל הִיא לְמַעַלָה**
 68 **מַעֲשֵׂר סִפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת, בֵּינוֹן**
 69 **שַׁעֲשֵׁר סִפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת הֵם**
 70 **"הַפְּנִים" שְׁנַעֲשֵׂו בְּאוֹר-אֵין-**
 71 **סוֹף עַל-יְדֵי (לְאַחֲרֵי) הַעֲלָאָת**
 72 **'מִין נוֹקְבִין' אֲבָל קוֹרֵם שְׁחִיטָה**
 73 **נִתְנֵת וְתְּפִיסַת מָקוֹם לְבְּחִינָה זֶה, לֹא**
 74 **הִיטָה בְּאוֹר אֵין-סוֹף בְּחִינַת 'פְּנִים'**
 75 **שֶׁהִיא 'צִיּוּר' מְסוּיִים], כְּמוֹ שֶׁהוּא**
 76 **הָאוֹר אֵין-סוֹף מַצֵּד עֲצָמוֹ (לְפָנֵי**
 77 **עֲלִית רָצוֹן הַנ"ל לְעֲבוּדָה מִלְמַטָּה**
 78 **לְמַעַלָה) שְׁבִדְרָגָא זֶה אֵין שִׁיךְ**
 79 **הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין', וְהַמְדִּירָה**
 80 **הַנְּעִלִית יוֹתֵר וְעֶצְמוֹת אוֹר-אֵין-**

דבמי נמלך היא גם על גילויים הכי נעלים (כיון שהם ברצון ולא בהכרח ח"ו). (45) ראה המשך תרס"ו ע' רלג. והמבואר שם הוא בהמשך להמבואר שם ע' רלא בענין ישראל עלו במחשבה. (46) וזה (ציוור אדם) הוא ענינו, שלכן נקרא בשם אדם. ראה המשך תרס"ו שם ע' רלב "שכל הפרצופים יש להם שמות פרטים.. ופרצוף א"ק אין לו שם פרטי כ"א נק' בשם אדם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 סוף ששם מושרש הענין דהעלאת מין נוקבין' אבל אין הענין
2 ניכר בגלוי, כמבואר לעיל] והסבר ההבדלים בין שלוש מדרגות אלו
3 בפריטיות יותר, יובן בהקדים אופן ההעלם דעשר ספירות
4 הגנוזות⁴⁷ שכאמור בדרגה זו יש עשר ספירות שונות ולכל אחת יש 'ציר'
5 מיוחד לה, אבל מציאות הספירות
6 בבחינה זו היא כהעלם. דבהעלם
7 יש שני אופנים⁴⁸ שונים, ¹ ועצמות אור-אין-סוף ששם מושרש הענין
8 העלם שישנו במציאות, היינו ² דהעלאת מין נוקבין] בפריטיות יותר, יובן
9 שאמנם הדבר נעלם ואינו נראה וניכר ³ בהקדים אופן ההעלם דעשר ספירות הגנוזות⁴⁷.
10 אבל הוא קיים וישנו כמו אש ⁴ דבהעלם יש שני אופנים⁴⁸, העלם שישנו
11 שבתוך הגחלת, שעם היותו ⁵ במציאות, כמו אש שבתוך הגחלת, שעם היותו
12 נעלם ומכוסה בגחלת והאש ⁶ נעלם ומכוסה בגחלת - הוא מציאות אש, ולכן
13 אינה נראית בגלוי מחוץ לגחלת - בכל ⁷ בכדי לגלות אותו מהעלמו אין צריך לטרחא
14 זאת הוא מציאות אש ומוכן שזו ⁸ (דעל-ידי שנופחים בגחלת מתגלה האש).
15 אש שקיימת במציאות, ולכן בכדי ⁹ והעלם שאינו במציאות, כמו אש שבצור
16 לגלות אותו מהעלמו ולהפוך ¹⁰ החלמיש, שאינו מציאות אש ורק כח האש,
17 את האש שנעלמת בגחלת לאש גלויה ¹¹ ולכן הוצאת אש מהצור היא על-ידי הפאה,
18 לעין אין צריך לטרחא (דעל- ¹² בטרחא ויגיעה. ובכחות הנפש הוא החלוק בין
19 ידי שנופחים בגחלת בלבד ¹³ כחות הנעלמים לכחות הפלולים בנפש.
20 מתגלה האש). והעלם שאינו ¹⁴ שההעלם דכחות הנעלמים, כמו כח המשפיל,
21 במציאות, כמו אש שבצור ¹⁵ הוא העלם שישנו במציאות, וההעלם דכחות
22 אבן החלמיש, שאינו מציאות ¹⁶ הפלולים בנפש, כמו כח השכל ההיולי העצמי,
23 אש קיימת בפועל ורק אלא יש ¹⁷ הוא העלם שאינו במציאות. וההעלם דעשר
24 באבן רק את כח האש בלבד, ולכן ¹⁸ ספירות הגנוזות הוא העלם שאינו במציאות⁴⁹.
25 הוצאת אש מהצור האבן היא ¹⁹ כי זה שהעשר ספירות שלמעלה מאצילות הן
26 על-ידי הפאה, בטרחא ²⁰ גנוזות ונעלמות הוא לפי שהן פלולות באור-
27 ויגיעה ונפיתה בלבד לא תועיל כדי ²¹ אין-סוף, על-דרך התפללות הכחות בנפש,
28 להוציא את האש הזו מהכוח אל ²² וההעלם דכחות הפלולים בנפש הוא העלם
29 הפועל. ²³ שאינו במציאות, פנזר לעיל.
30 ובכחות הנפש הוא הברל זה בין ²⁴ והנה גם העלם שאינו במציאות הוא איזה
31 'העלם שישנו במציאות' ל'העלם שאינו ²⁵ מציאות, אלא שהמציאות שלו היא זה
32 במציאות' החלוק ההברל בין ²⁶ שהוא מקור למציאות, וכן כח האש שבצור
33 כחות הנעלמים לכחות ²⁷ החלמיש, שהוא אלא כח ומקור לאש. ומזה מוכן,
34 הפלולים בנפש. שההעלם ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷

(47) בהבא לקמן, ראה סהמ"צ להצ"צ קפב, א ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פס"ד ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסח.
(48) ראה בארוכה ד"ה ואברהם זקן תרס"ו (המשך תרס"ו ע' פ ואילך). ובכ"מ. (49) ומ"ש בספר יצירה (פ"א מ"ז) ע"ס בלי
מה כשלהבת הקשורה בגחלת, דע"ס הגלויות הם דוגמת שלהבת שעל גבי הגחלת וע"ס הגנוזות הם דוגמת השלהבת
שבגחלת - הוא, כי משל זה בא בעיקר לבאר הקשר דע"ס הגלויות עם ע"ס הגנוזות, אבל בנוגע לאופן ההעלם דע"ס
הגנוזות, המשל דאש שבצור החלמיש הוא מכוון יותר, כי ההעלם דע"ס הגנוזות הוא העלם שאינו במציאות. - כ"ה
בסהמ"צ ובהמשך מים רבים שם (נעתק בקיצור בסה"מ תש"ח ע' 243, בהערה). ולהעיר מסה"מ תרס"ח ע' רג, דג' המשלים
על ע"ס הגנוזות - שלהבת הטמונה בגחלת, צור החלמיש, ושמות (ראה לקמן בפנים) - הם ג' מדרגות בע"ס הגנוזות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וימזה מוכן, דזה שיש בצור פח האש הוא דבר נוסף על
  - 2 הצור עצמו ולא חלק בלתי נפרד מעצם המהות שלו. וכמו-כן הוא
  - 3 בפחות הכלולים בפנש, שהם כחות (ולא נפש), כלומר שעם
  - 4 היותם כלולים בנפש ולא מציאות בפני עצמה, בכל זאת הם נחשבים מציאות
  - 5 וסוף סוף הרי הם כחות הנפש ולא
  - 6 הנפש עצמה, ויתרה מזו, שהם
  - 7 כמו מקור לפחות הגלויים
  - 8 הזיקה שלהם לכחות הגלויים
  - 9 המוגדרים היא שייכות ממית עד כדי
  - 10 כך שאם כי השייכות לא ניכרת בצורה
  - 11 גלויה וישירה, בכל זאת הם 'כמו
  - 12 מקור' לכחות כפי שהם באים בגלוי.
  - 13 ולכן, המשל דכחות
  - 14 הכלולים בפנש על עשר
  - 15 ספירות הגנוזות הוא בעשר
  - 16 ספירות ד'עקודים', בעולם זה
  - 17 שבו יש עשר ספירות מוגדרות, שונות
  - 18 זו מזו, אלא שהן 'עקודים בכלי אחד'
  - 19 וההבדלים והשינויים ביניהם הם רק
  - 20 בדקות ולא באופן ניכר וגלוי ומודגש
  - 21 אבל בדרגות דעשר ספירות
  - 22 הגנוזות שלמעלה
  - 23 מ'עקודים'⁵⁰, כפי שהספירות הן
  - 24 באין-סוף עצמו אין שיה לומר
  - 25 גם שהם בהעלם שאינו
  - 26 במציאות, אלא שאינם
  - 27 מציאות מוגדרת וניכרת כלל,
  - 28 כלשון (המובא בכמה
  - 29 מקומות⁵¹) אין מציאות
  - 30 לגנוזות אלא כלולות לגמרי בתוך
  - 31 השורש והמקור בו הן נעלמות. כי
  - 32 זה שנתחדש בענין דעשר
  - 33 ספירות הגנוזות והוא חידוש
  - 34 לגבי דרגות נעלות עוד יותר שם אין
  - 35 כלל מציאות של עשר ספירות שונות,
  - 36 אפילו לא באופן של 'גנוזות', אבל
  - 37 החידוש הוא רק יכולת אפשרות
  - 38 - שיכול להיות התהוות עשר
  - 39 ספירות, וכל זמן שלא נתהוו
  - 40 הספירות לא ישנה כלומר, אין
- מציאות דספירות כלל, גם לא מציאות דמקור לספירות.
- והמשל על זה על הספירות כפי שהן למעלה מ'עקודים' ואינם מציאות אפילו כמקור לספירות הוא משם האדם⁵², דזה שנתחדש באדם חידוש נפעל בגדרי המציאות שלו על-ידי שיש לו שם, הוא רק בסך הכול שבאם יקראו אותו בשמו, יהיה פונה (נמשך) לקוראים אותו. דמציאותה של המשכה זו (שנפנה לקוראיו בשמו) מתחילה בעת שקוראין אותו בשמו, ולפני שקוראין אותו בשמו לא ישנה ההמשכה והפניה של האדם למי שקורא לו בשמו, ובשלב זה, כאשר אמנם יש לו שם, אבל אף אחד לא קורא לו בשמו, אזי השם של האדם לא פועל דבר לגבי פניה והמשכה של המציאות שלו, גם לא מקור להמשכה, וזה שנתחדש על-ידי שיש לו שם הוא רק יכולת - אפשרות שיכולה להיות ההמשכה דנפנה לקוראיו בשמו אבל למעשה (בשלב זה) אין פניה ואין המשכה.
- והנה כמו שהוא בנוגע לשם האדם (ראובן, שמעון) שעצם העובדה שהאדם נקרא בשם מסוים אינה פועלת שום המשכה ופניה של מציאותו, על-דרך-זה הוא בנוגע לשמות התואר והמעלה שמות שנועדו לשבח אדם ולתת ביטוי למעלתו, דכשקוראין לאדם בשם חכם או חסיד וכיוצא בזה, הרי על-ידי שאומרים עליו שבחים אלה מעוררים את פח החכמה והחסד שבו שיומשכו מההעלם אל הגילוי אבל עד שיתגלו, השמות עצמן לא פועלים את ההמשכה והגילוי.

(50) בכ"מ, דזה שע"ס הגנוזות הם רק שמות ("אין מציאות לגנוזות") הוא לפני הצמצום, אבל בהמשך תער"ב שם ע' תתקסח ואילך מפורש שגם אחר הצמצום יש ענין זה. וצ"ע. (51) סה"מ תרנ"ט ע' קפז. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסט. סה"מ תרס"ח ע' רב. ועוד. (52) ראה בארוכה המשך תער"ב שם ע' תתקסט ואילך. וראה גם תו"א (הוספות) ויחי קג, ג. אה"ת ויחי (השמטות) תכז, ב. ועוד. (53) ויחי שם.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וכמו במשל, בשמות ובתארים של האדם, כך גם בנמשל, בעשר ספירות
2 הגנוזות, כפי שממשך.
3 ומבאר ב'תורה אור'⁵³ לאדמו"ר חוקן ובכמה דרושים⁵⁴,
4 מאמרי חסידות, דעשר ספירות הגנוזות הם עשרה שמות של
5 עשרה עניינים ובחינות באלוקות,
6 שעל-ידי הקריאה בהם בשמות
7 אלו, תהיה התהוות הספירות
8 כשם שבמשל הקריאה בשם 'חכם'
9 מעוררת חכמה. והינו, דכשעלה
10 ברצונו יתברך להיות
11 הספירות, האציל תחלה
12 עשרה שמות⁵⁵, שכל ענינם
13 של עשרה שמות אלו אינו מציאות
14 מוגדרת של ספירות אלא הוא רק
15 דכאשר יקראו אותו יתברך
16 באחד משמות אלה, תתהווה
17 אז (על-ידי הקריאה) אותה
18 הספירה השכינה לשם זה
19 [ולדוגמה דעל-ידי שיקראו
20 אותו בשם חכם, תתהווה
21 ספירת החכמה, ועל-ידי
22 שיקראו אותו בשם חסיד,
23 תתהווה ספירת החסד] -
24 בדוגמת אדם, שעל-ידי
25 שקוראין אותו חכם וחסיד,
26 נעשה המשכת החכמה
27 והחסד. אלא שיש הבדל גדול בין
28 המשל מהאדם למטה לנמשל למעלה
29 באלוקות שבאדם למטה,
30 ההמשכה על-ידי שקוראין
31 אותו חכם וחסיד, היא רק מן
32 ההעלם אל הגילוי והקריאה רק
33 מגלה דבר שכבר היה קיים קודם לכן
34 בהעלם. ולמעלה באלוקות, על-
35 ידי קריאת השמות נעשה
36 עצם מציאות הספירות,
37 דקודם הקריאה בשמות אלו
38 ('חכם' או 'חסיד' וכד') לא היו
39 ספירות כלל במציאות, גם לא
40 בהעלם והייתה רק התעוררות רצון
41 שיהיו ספירות. על-דרך
42 ההמשכה שהאדם פונה ונמשך
- שעל-ידי קריאת שם האדם (שנפנה כשקוראין אותו
בשמו), שכל מציאותה של ההמשכה נעשית נוצרה והתרחשה
על-ידי הקריאה בשם, ולפני הקריאה בשם לא היתה אפילו
בהעלם (בנזכר לעיל).
(ח) והנה מבאר לעיל (סעיף
ד-ה) בפירוש הכתוב "במים
הפנים לפני", דכמו שבמים
כפשוטם, על-ידי ההסתכלות
של האדם בהם בתוך המים, נראת
בהם דמות הפנים שמסתכלת
בהם וזאת על אף שהמים מצד עצמם
הם 'פשוטים' ואין בהם שום צורה,
על-דרך זה הוא במים
העליונים, פשיטות דאור-
אין-סוף, שעל-ידי העלאת
'מין נוקבין' דהספירות
("פנים") כאשר הספירות מתעלות
להיות נמשכות ומתקרבות לאור-
אין-סוף, נעשה בו באין-סוף
עצמו ענין הספירות - אלא
שכיוון שמדובר באין-סוף שלמעלה
מכל 'ציור' והגדרה, הספירות אינן
ספירות מצוירות ומוגדרות כמו בעולם
האצילות ובעולמות שלמטה מאצילות
אלא מציאות הספירות היא בהעלם,
עשר ספירות הגנוזות. וזה
שעל-ידי העלאת 'מין
נוקבין' נעשה ספירות באור-
אין-סוף אף שלכאורה תמוה איך
ההתעוררות מלמטה, מצד המקבל,
יכולה לפעול במשפיע העליון ענין
של 'ציור' שלא היה בו קודם לכן,
הוא מפני שגם לפני-זה קודם
ההתעוררות מלמטה, יש לו לאין-
סוף עצמו שכיכות לספירות
[בדוגמת מים כפשוטם, המשל
לענין זה למעלה, דזה שגראת
בהם דמות הפנים שמסתכלת

(54) אוה"ת ויחי שם. סהמ"צ להצ"צ קמט, א ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קפו ואילך. המשך תרס"ו ע' קפד. סה"מ תרס"ח ע' רב. המשך תער"ב שם ע' תתקע. (55) כ"ה בסהמ"צ שם. וראה לקמן ס"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בָּהֶם, הוּא לְפִי שְׁהִמִּים וְהַפְּנִים הֵם בָּאוּתוֹ סוּג הַמְצִיאוֹת
2 שְׁנֵיהֶם הֵם מְצִיאוֹת גְּשֵׁמִית].
- 3 וְצִרִיף בָּאוּר, דְּכִינּוֹן שְׁגֵם עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת (הַפְּנִים
4 הַנֶּרְאִים בְּמֵים) הֵם רַק יְכוּלֹת לְסְפִירוֹת וְלֹא מְצִיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת
5 מִמֶּשׁ (פְּנֻזָּר לְעִיל סְעִיף ז),
6 וְלֹאִידֶךָ מִצֵּד שְׁנִי, גַּם הָאוּר-
7 אֵין-סוֹף שְׁלִמְעֵלָה מְעֶשֶׂר
8 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת (וּבְמִשְׁלֵי הֵינּוּ
9 הַמֵּים שֶׁבָּהֶם נִרְאִים הַפְּנִים)
10 יֵשׁ לוֹ שְׂכִיכוֹת לְסְפִירוֹת, מָהוּ
11 הַחִילּוֹק שֶׁבֵּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים
12 כְּלוּמֹר, אִם גַּם עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת
13 הֵם רַק יְכוּלֹת לְסְפִירוֹת וְלֹא מְצִיאוֹת
14 מוּגֵדֶרֶת, וְגַם הָאֵין סוֹף לֹא מוֹפְשֵׁט
15 לְגַמְרֵי מִהַסְפִּירוֹת, אִם כֵּן מָה הַהִבְדֵּל
16 הַסְפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת לֵאמֹן-סוֹף עֲצֻמוֹ?
17 וְיֵשׁ לִמְרֵ הַבָּאוּר בְּזֶה, דְּעֲנִין
18 הַיְכוּלֹת עַל אֵיזֶה דָּבָר
19 הַאֲפִשְׁרוֹת (הַפּוֹטֵנְצִיָּאל) לְדַבֵּר מִסּוּרִים
20 הוּא - שֶׁהַדָּבָר יְכוּלֵּה לְהִיְוֹת.
21 דְּהִגֵּם שְׂכִיכוֹת אֵינוֹ מְקוֹר
22 לְדָבָר אֲלֵא רִחוּק מִהַדָּבָר יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
23 הֵיחָס שְׁבִין דָּבָר לְמִקְוֵי הִישֵׁר,
24 וְעֲנִינוֹ שֶׁל "יְכוּלֵּה" הוּא זֶה
25 שֶׁהָעֵצֶם הוּא יְכוּלֵּה [פְּדִירָע
26 הַחִלּוֹק בֵּין כַּח לִיכּוּלֵּה]⁵⁶
27 שֶׁ"כּוּחַ" הוּא כּוּחַ פְּרִטִי מוּגֵדֶר וְאִילוֹ
28 "יְכוּלֵּה" הוּא חֵלֶק מִהָעֵצֶם, כְּמִבּוֹאֵר
29 בְּסִפְרֵי הַמֵּאמָרִים תִּשְׁ"ג הַנִּסְמָן בַּהֲעֵרָה
30 כֹּאן: "דּוּחֵה הַהֲפָשׁ בֵּין כּוּחַ וְיְכוּלֵּה,
31 דְּכּוּחַ הוּא פְּרִטִי וּפּוֹעֵל פְּעוּלָתוֹ לְפִי מָה
32 שֶׁהוּא וְכִמּוֹ כּוּחַ הַחֲכָמָה הוּא פְּרִטִי
33 וּפּוֹעֵל לְהַתְחַכֵּם וְאִפּוֹן פְּעוּלָתוֹ הוּא
34 בְּהַשְׁכָּלָה אֲבֵל יְכוּלֵּה אֵינֶה כּוּחַ פְּרִטִי
35 בְּבַעַל הַיְכוּלֵּה כִּי אִם מִצֵּד הָעֵצֶם שִׁישׁ
36 בִּיכּוּלָתוֹ כֵּן וְכֵן, וְהֵינּוּ דִמְפְּנֵי שֶׁהָעֵצֶם
37 הוּא כֵּן וְכֵן לִכֵּן הֵנָּה יֵשׁ בִּיכּוּלָתוֹ כֵּן
38 וְכֵן, וְעַם הֵיחָס דָּגֵם הַכּוּחוֹת הֵם מִצֵּד
39 הָעֵצֶם וְהֵינּוּ דִמְצֵד שְׁלִימוֹת עֲצֻמוֹתוֹ
40 הֵנָּה מִשּׁוֹם זֶה צִרִיף לְהִיְוֹת בּוֹ כּוּחוֹת,
41 בְּכָל זֶה הִרִי הֵם כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ לֹא מִצֵּד
42 עֲצֻמוֹת הַנֶּפֶשׁ, מִהֶשְׁאִין-כֵּן יְכוּלֵּה הִיא מִצֵּד עֲצֻמוֹתוֹ, וּמִמִּילָא מוֹכֵן דִּיכּוּלֵּה
43 מִתְאַחֵד עִם הָעֵצֶם הִרְבֵּה יוֹתֵר מִהַתְאַחֲדוֹת הַכּוּחוֹת עִם הָעֵצֶם דִּמְאֲחֵר
- 44 שֶׁהִיכּוּלֵּה הוּא מִצֵּד הָעֵצֶם הִרִי הוּא מִתְאַחֵד מִמֶּשׁ עִם הָעֵצֶם, מָה שֶׁאֵין כֵּן
45 הַכּוּחוֹת עִם הֵיחָס מִיּוֹחֲדִים עִם הָעֵצֶם מְכַל-מְקוֹם הֵנָּה אֵין זֶה בַּהַתְאַחֲדוֹת
46 מִמֶּשׁ", מְכַל-מְקוֹם, זֶה שֶׁהָעֵצֶם הוּא יְכוּלֵּה, פִּירוּשׁוֹ הוּא -
47 שֶׁבִיכּוּלֵּה הָעֵצֶם הוּא שְׂיִהְיֶה כֵּן וְכֵן. וְהַשְׂכִּיכוֹת דָּאוּר-אֵין-
48 סוֹף לְסְפִירוֹת (דְּ"מֵים
49 לְפָנִים") הוּא (לֹא שְׂמֻצֵּד
50 הָאוּר-אֵין-סוֹף יְכוּלֵּה לְהִיְוֹת
51 סְפִירוֹת, אֲלֵא אֲדָרְבָּה) שְׂצִיּוֹר
52 הַסְפִּירוֹת יְכוּלֵּה לְהִיְוֹת בָּאוּר-
53 אֵין-סוֹף וְנִמְצָא שֶׁהִיכּוּת שֶׁל אוּר
54 אֵין-סוֹף לְסְפִירוֹת הִיא הִרְבֵּה יוֹתֵר
55 יִשְׂרָאֵל וְקִרְוָה מֵאִשֶּׁר הִיכּוּת שֶׁל
56 הָעֵצֶם לִיכּוּלֵּה. וְהִגֵּם שְׁגֵם עֲנִין
57 זֶה בָּאוּר אֵין-סוֹף, הֵינּוּ הִיכּוּת שֶׁל
58 לְסְפִירוֹת, הוּא יִרְיֶדָה לְגַבִּי אוּר-
59 אֵין-סוֹף כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצֵּד
60 עֲצֻמוֹ, לְפָנֵי שֶׁהִיכּוּת הַתְּעוּרוֹת
61 מִלְּמִטָּה (הַעֲלָאת מִיין-נוֹקְבִין שְׁמַעוֹרֶת
62 אֵת הָאוּר אֵין-סוֹף לְשִׁיכּוּת לְסְפִירוֹת)
63 דְּבָאוּר-אֵין-סוֹף מִצֵּד עֲצֻמוֹ
64 אֵין יַחַס כָּלֵל לְעֲנִין הַסְפִּירוֹת
65 [וְכִנְזָר לְעִיל סְעִיף ה, שֶׁהוּא
66 עַל-דֶּרֶךְ סְבָרָא שְׂכִלִית שְׂאֵין
67 לָה שׁוּם שְׂכִיכוֹת עִם גְּנוּרִים,
68 הַצְבָּעִים לִזְכֵּן וְאוֹדֵם], אֲלֵא
69 שְׂלֹאֲחֲרֵי שְׂעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל
70 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא שְׂיִהְיֶה בֵּין-סוֹף
71 תְּפִיסַת מְקוֹם לְהַעֲלָאת 'מִין
72 נוֹקְבִין' דְּהַסְפִּירוֹת עַל-יְדֵי-זֶה
73 נַעֲשֶׂה לוֹ שְׂכִיכוֹת לְסְפִירוֹת
74 (פְּנֻזָּר לְעִיל), מְכַל-מְקוֹם
75 הַתְּפִיסַת מְקוֹם' דְּהַעֲלָאת
76 'מִין נוֹקְבִין' דְּהַסְפִּירוֹת בָּאוּר
77 הָאֵין-סוֹף הוּא שֶׁ'מִין נוֹקְבִין'
78 שְׁלֵהֶם שֶׁל הַסְפִּירוֹת יִתְפּוֹס מְקוֹם
79 אֲצִלוֹ, שְׂעֵל-יְדֵי הַהַעֲלָאָה
80 תְּהִיָּה מְשַׁכַּת אוּר-אֵין-סוֹף,
81 וְלִכֵּן, הַשְׂכִּיכוֹת דָּאוּר-אֵין-סוֹף
82 לְסְפִירוֹת שְׂנַעֲשִׁית עַל-יְדֵי
83 שְׂהַעֲלָאת 'מִין נוֹקְבִין'
84 דְּהַסְפִּירוֹת תּוֹפְסַת מְקוֹם
85 אֲצִלוֹ, הִיא זֶה שְׂבָאוּר-אֵין-סוֹף אֲפֶשֶׁר יְכוּלֵּה לְהִיְוֹת צִיּוֹר
86 הַסְפִּירוֹת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְלֹכֵן, מאחר והספירות תופסות מקום באין-סוף באופן כזה שהדבר גורם
2 'ציור' של ספירות באין-סוף, כיוון שכך הִיכּוּלֵת לִסְפִירוֹת, כִּיּוֹן
3 שְׁעִינָהּ הִיא שִׁיכּוּל לְהִיּוֹת סְפִירוֹת, הִרִי הִיכּוּלֵת עֲצֻמָּה נִקְרָא
4 בְּשֵׁם סְפִירוֹת, עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת, וְנֶאֱמַר בְּזֶה לְשׁוֹן
5 הָאֲצִלָּה והפרשה, לשון שנאמר על
6 התהוות שיש לה 'ציור' וגדר
7 וְנִכְמוּבָא לְעִיל סְעִיף ז'
8 מִהֲדִירוּשִׁים מִמַּמְרֵי חֲסִידוֹת
9 "הָאֲצִיל עֲשָׂרָה שְׁמוֹת",
10 וְיִתְרָה מְזָה, דְּזֶה שְׁנַעֲשָׂה
11 בְּאֹר־אֵין-סוֹף הִיכּוּלֵת
12 לִסְפִירוֹת, הוּא לֹא מִצַּד
13 הָאֹר־אֵין-סוֹף מִצַּד עֲצֻמוֹ אֲלֵא
14 עַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן' נִקְבִּינ'
15 דְּהַסְפִירוֹת. וְהִירִידָה כְּכִיכּוּל
16 בְּאֹר־אֵין-סוֹף שִׁיְהִיָּה בְּאֹפֶן
17 שְׁעַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן'
18 נִקְבִּינ' נִרְאִים בּוֹ הַפְּנִים
19 דְּהַסְפִירוֹת, אֵין זֶה שְׁנַאֲצַל
20 וְנוֹצַר וְנִתְהוּוּה בּוֹ אֵיזָה עֲנִין חֲדָשׁ,
21 אֲלֵא הוּא הָאֹר־אֵין-סוֹף
22 עֲצֻמוֹ, דְּיוֹגְמַת הַמִּים שֶׁהֵם
23 עֲצֻמָּם בְּאֹפֶן כְּזֶה שְׁנִרְאָת בָּהֶם
24 הַפְּנִים הַמְסִתְפַּלֵּת בָּהֶם.
25 (ט) וְהִנֵּה מְבַאֵר בְּדִירוּשִׁים⁵⁷,
26 מִמַּמְרֵי חֲסִידוֹת, שֶׁהַפְּנִים שֶׁל הָאֵדָם
27 הַנִּרְאִים בְּמִים, מִכִּיּוֹן שֶׁהֵם
28 נִצְרִים וְנִרְאִים בְּמִים מִצַּד הַפְּנִים
29 הַמְסִתְפַּלֵּים לֹא מִצַּד הַמִּים,
30 לְכֵן הֵם לֹא דָּבָר נִבְדָּל
31 מִהֵמִים אֲלֵא הַמִּים עֲצֻמָּם
32 מִשְׁתַּקְפִּים בְּצִיּוֹר וְדִמּוֹת הַפְּנִים
33 הַמְסִתְכִלִּים בָּהֶם. דְּבָאֵם הַפְּנִים
34 הַנִּרְאִים וּמִשְׁתַּקְפִּים בְּמִים הִיוּ
35 נִמְשָׁכִים מִהֵמִים, אֲזִי הִיוּ
36 דָּבָר מִוְכָּדֵל מִהֵמִים עֲצֻמָּם
37 שְׁנִתְהַוָּה מִהֵמִים (וְעַל-דִּרְךָ
38 דְּגִים שְׂבִיִּים שְׁשׂוּאִבִּים חַיִּים מִהֵמִים
39 אֲבָל הֵם דָּבָר נִבְדָּל וְנִפְרָד מִהֵמִים
40 עֲצֻמָּם). אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהַפְּנִים
41 הַנִּרְאִים הֵם לֹא מִצַּד הַמִּים
42 שֶׁשֵּׁנוֹ אֵת צוּרָתָם לְהִיּוֹת בְּצוּרַת הַפְּנִים
43 אֲלֵא הַמִּים נִשְׁאָרוּ כְּפִי שְׁהִיוּ, לְכֵן
44 אֵינָם דָּבָר נִבְדָּל וְנִפְרָד שְׁנִתְהַוָּה
- מִהֵמִים אֲלֵא הַמִּים עֲצֻמָּם. - וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּנִמְשָׁל
למעלה באלוקות, דְּכִיּוֹן דְּזֶה שְׁבְּאֹר־אֵין-סוֹף יִשְׁנֵם עֶשֶׂר
סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת הוּא לֹא מִצַּד שִׁינוֹ שֶׁהִתְרַחַשׁ בְּאֹר־אֵין-סוֹף, אֲלֵא
דָּבָר שְׁנוֹצַר מִסִּבַּת גּוֹרָם אַחֵר, עַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן' נִקְבִּינ'
דְּהַסְפִירוֹת (וְלֹא שְׁנִתְהַוָּה
סְפִירוֹת מְאֹר־אֵין-סוֹף), לְכֵן
אֵינָם דָּבָר נִבְדָּל מְאֹר־אֵין-
סוֹף אֲלֵא הוּא אֹר־אֵין-סוֹף
עֲצֻמוֹ שֶׁהוּא מִצִּדּוֹ לֹא נִשְׁתַּנָּה כֻּלָּל
כְּשֶׁנִּצְוָה בּוֹ סְפִירוֹת.
וְעַל-פִּי-זֶה, שְׁאֹפֶן הַתְּהוּוֹת 'עֶשֶׂר
סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת' בְּאֹר־אֵין-סוֹף הוּא כֵךְ
שֶׁלֹּא חָל שׁוֹם שִׁינוֹ בְּאֹר־אֵין-סוֹף
עֲצֻמוֹ, נִמְצָא כִי בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
הַגְּנוּזוֹת - שְׁנֵי עֲנִינִים.
דְּכְחִיצוֹנִיּוֹת, כְּפִי שֶׁהִדְבֵּר מִשְׁתַּקֵּף
לְרֹאשׁ (עַל-דִּרְךָ עֲנִין הַפְּנִים הַנִּרְאִים
בְּמִים) עֲנִינָם הוּא - יְכּוּלֵת
לִסְפִירוֹת דָּבָר שֶׁלְכֹאֲרָה שׁוֹנָה
מִהֵמִים הַפְּשׁוּטָה שֶׁל אֹר־אֵין-סוֹף.
וּבְכַפְּנִיּוֹת, הֵם - אֹר־אֵין-
סוֹף כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד מִהוּוֹת, לֹא
שִׁינוֹ (עַל-דִּרְךָ שֶׁהֵמִים נִשְׁאָרוּ
בְּפִשְׁטוּתָם גַּם כֹּאשֶׁר מִשְׁתַּקֵּפֶת מֵהֶם
צוּרָה).
וְהִנֵּה מְבַאֵר לְעִיל סְעִיף ד',
דְּב"מִים הַפְּנִים לְפָנִים", שְׁנֵי
עֲנִינִים. הַעֲנִין הָאֶחָד שְׁדִּמּוֹת
הַפְּנִים הַמְסִתְפַּלֵּת בְּמִים נִרְאָת
בְּמִים עֲצֻמָּם, וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי
וְשְׁדִּמּוֹת זֹו נִרְאָת אַחֲרֵךְ
לְאֵדָם הַמְסִתְפַּל בָּהֶם. הִינוּ,
שְׁהִדְמוֹת הַנִּרְאָת לְאֵדָם הִיא
אוֹתָה הִדְמוֹת עֲצֻמָּה הַנִּרְאָת
בְּמִים.
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּנִמְשָׁל
למעלה באלוקות, שְׁעַל-יְדֵי
- לְהִיּוֹת צִיּוֹר הַסְפִירוֹת. וְלֹכֵן, הִיכּוּלֵת לִסְפִירוֹת,
כִּיּוֹן שְׁעִינָהּ הִיא שִׁיכּוּל לְהִיּוֹת סְפִירוֹת, נִקְרָא
בְּשֵׁם סְפִירוֹת, עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת, וְנֶאֱמַר בְּזֶה
לְשׁוֹן הָאֲצִלָּה וְנִכְמוּבָא לְעִיל סְעִיף ז' מִהֲדִירוּשִׁים
"הָאֲצִיל עֲשָׂרָה שְׁמוֹת", וְיִתְרָה מְזָה, דְּזֶה
שְׁנַעֲשָׂה בְּאֹר־אֵין-סוֹף הִיכּוּלֵת לִסְפִירוֹת, הוּא
לֹא מִצַּד הָאֹר־אֵין-סוֹף אֲלֵא עַל-יְדֵי הַעֲלָאת
'מִן' נִקְבִּינ' דְּהַסְפִירוֹת. וְהִירִידָה כְּכִיכּוּל בְּאֹר־
אֵין-סוֹף שִׁיְהִיָּה בְּאֹפֶן שְׁעַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן'
נִקְבִּינ' נִרְאִים בּוֹ הַפְּנִים דְּהַסְפִירוֹת, אֵין זֶה
שְׁנַאֲצַל בּוֹ אֵיזָה עֲנִין, אֲלֵא הוּא הָאֹר־אֵין-סוֹף
עֲצֻמוֹ, דְּיוֹגְמַת הַמִּים שֶׁהֵם בְּאֹפֶן כְּזֶה שְׁנִרְאָת
בָּהֶם הַפְּנִים הַמְסִתְפַּלֵּת בָּהֶם.
(ט) וְהִנֵּה מְבַאֵר בְּדִירוּשִׁים⁵⁷, שֶׁהַפְּנִים הַנִּרְאִים
בְּמִים, מִכִּיּוֹן שֶׁהֵם מִצַּד הַפְּנִים
הַמְסִתְפַּלֵּים לֹא מִצַּד הַמִּים, לְכֵן הֵם לֹא דָּבָר
נִבְדָּל מִהֵמִים אֲלֵא הַמִּים עֲצֻמָּם. דְּבָאֵם הַפְּנִים
הַנִּרְאִים הִיוּ נִמְשָׁכִים מִהֵמִים, אֲזִי הִיוּ דָּבָר
מִוְכָּדֵל שְׁנִתְהַוָּה מִהֵמִים (וְעַל-דִּרְךָ דְּגִים שְׂבִיִּים).
אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהַפְּנִים הַנִּרְאִים הֵם לֹא מִצַּד הַמִּים,
אֵינָם דָּבָר נִבְדָּל שְׁנִתְהַוָּה מִהֵמִים אֲלֵא הַמִּים
עֲצֻמָּם. - וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּנִמְשָׁל, דְּכִיּוֹן דְּזֶה
שְׁבְּאֹר־אֵין-סוֹף יִשְׁנֵם עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת
הוּא עַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן' נִקְבִּינ' דְּהַסְפִירוֹת
(וְלֹא שְׁנִתְהַוָּה מְאֹר־אֵין-סוֹף), לְכֵן אֵינָם דָּבָר
נִבְדָּל מְאֹר־אֵין-סוֹף אֲלֵא הוּא אֹר־אֵין-סוֹף
עֲצֻמוֹ. וְעַל-פִּי-זֶה, בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת - שְׁנֵי
עֲנִינִים. דְּכְחִיצוֹנִיּוֹת, עֲנִינָם הוּא - יְכּוּלֵת
לִסְפִירוֹת. וּבְכַפְּנִיּוֹת, הֵם - אֹר־אֵין-סוֹף.
וְהִנֵּה מְבַאֵר לְעִיל סְעִיף ד', דְּב"מִים הַפְּנִים לְפָנִים", שְׁנֵי עֲנִינִים. שְׁדִּמּוֹת
הַפְּנִים הַמְסִתְפַּלֵּת בְּמִים נִרְאָת בְּמִים, וְשְׁדִּמּוֹת זֹו נִרְאָת אַחֲרֵךְ לְאֵדָם
הַמְסִתְפַּל בָּהֶם. הִינוּ, שְׁהִדְמוֹת הַנִּרְאָת לְאֵדָם הִיא הִדְמוֹת הַנִּרְאָת בְּמִים,
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּנִמְשָׁל, שְׁעַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן' נִקְבִּינ' דְּפָנִים הַתְּחַתּוֹנִים,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העֲלָאתָ מִיֵּן נֹקֵבִין' הַתְּחִינִים, 1 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, נַעֲשִׂים "פְּנִים" (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת) בְּמִים (פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף), וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי
- 2 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת הַנִּמְשָׁכִים לַהֲתַעֲלוֹת וּלְהִתְקַרֵּב אֶל הָאֵין־סוֹף, 2 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת) בְּמִים (פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף), וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי
- 3 נִפְעָלִים שְׁנֵי עֲנִינִים, עֲנִין אֶחָד, נַעֲשִׂים "פְּנִים" (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת) בְּמִים (פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף), וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי
- 4 הַגְּנוּזוֹת) בְּמִים (פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף), וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי 4 הַגְּנוּזוֹת) בְּמִים (פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף), וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי
- 5 וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים 5 וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים
- 6 הַפְּנִים הָעֲלִינִים' שְׂבָמִים 6 הַפְּנִים הָעֲלִינִים' שְׂבָמִים
- 7 (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת) 7 (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת)
- 8 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וּמִזָּה 8 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וּמִזָּה
- 9 נַעֲשִׂים "פְּנִים" הַתְּחִינִים, 9 נַעֲשִׂים "פְּנִים" הַתְּחִינִים,
- 10 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. הֵינּוּ 10 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. הֵינּוּ
- 11 שְׂעֻנִּינִם דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת 11 שְׂעֻנִּינִם דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
- 12 הַגְּלוּיֹת (בְּפִנְיָמוֹת) הֵינּוּ - 12 הַגְּלוּיֹת (בְּפִנְיָמוֹת) הֵינּוּ -
- 13 הַגְּלוּיֹת דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת 13 הַגְּלוּיֹת דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
- 14 הַגְּנוּזוֹת, כְּלוּמֹר, גַּם אִם לֹא־רָאָה 14 הַגְּנוּזוֹת, כְּלוּמֹר, גַּם אִם לֹא־רָאָה
- 15 נִרְאָה שְׂעֻנִּינִם סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת הֵם 15 נִרְאָה שְׂעֻנִּינִם סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת הֵם
- 16 סְפִירוֹת בְּצִיּוֹר מוּגֹדֵר, לֹא־מִיתוֹ שֶׁל דָּבָר 16 סְפִירוֹת בְּצִיּוֹר מוּגֹדֵר, לֹא־מִיתוֹ שֶׁל דָּבָר
- 17 אֵין זֶה אֵלָּא גִּילּוֹי (וּמַעֲיֵן הַשְּׁתַּקְפוֹת) 17 אֵין זֶה אֵלָּא גִּילּוֹי (וּמַעֲיֵן הַשְּׁתַּקְפוֹת)
- 18 שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת בְּדוּגְמַת 18 שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת בְּדוּגְמַת
- 19 דְּמוּת הַפְּנִים הַנִּרְאָת לְאָדָם 19 דְּמוּת הַפְּנִים הַנִּרְאָת לְאָדָם
- 20 הַמְּסַתְּפֵל בְּמִים שֶׁהִיא הַדְּמוּת 20 הַמְּסַתְּפֵל בְּמִים שֶׁהִיא הַדְּמוּת
- 21 הַנִּרְאָת בְּמִים עֲצָמִים (עֶשֶׂר 21 הַנִּרְאָת בְּמִים עֲצָמִים (עֶשֶׂר
- 22 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת). 22 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת).
- 23 וְעַל־פִּי הַנִּלְכָּד בְּמִשְׁמַעוֹת הַעֲמוּקָה 23 וְעַל־פִּי הַנִּלְכָּד בְּמִשְׁמַעוֹת הַעֲמוּקָה
- 24 שֶׁל הַמִּשְׁלֵל שֶׁהַדְּמוּת הַנִּרְאָת 24 שֶׁל הַמִּשְׁלֵל שֶׁהַדְּמוּת הַנִּרְאָת
- 25 בְּמִים הִיא הַמִּים עֲצָמִים, 25 בְּמִים הִיא הַמִּים עֲצָמִים,
- 26 מוּבָּן שֶׁכֵּן הוּא גַּם בְּנִמְשָׁל, שֶׁגַּם 26 מוּבָּן שֶׁכֵּן הוּא גַּם בְּנִמְשָׁל, שֶׁגַּם
- 27 הַפְּנִים הַתְּחִינִים' (עֶשֶׂר 27 הַפְּנִים הַתְּחִינִים' (עֶשֶׂר
- 28 סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת), שֶׁהֵם 28 סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת), שֶׁהֵם
- 29 הַגְּלוּיֹת דְּפְנִים הָעֲלִינִים, 29 הַגְּלוּיֹת דְּפְנִים הָעֲלִינִים,
- 30 עֲנִינִם הַפְּנִימִי הוּא - מִים, 30 עֲנִינִם הַפְּנִימִי הוּא - מִים,
- 31 פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף וְאֵף 31 פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף וְאֵף
- 32 שְׂבָחִינִינִים נִרְאָה שֶׁהַסְּפִירוֹת מְצִיּוּרוֹת 32 שְׂבָחִינִינִים נִרְאָה שֶׁהַסְּפִירוֹת מְצִיּוּרוֹת
- 33 וּמוּגֹדֵרוֹת, לֹא־מִיתוֹ שֶׁל דָּבָר, בְּפִנְיָמוֹת 33 וּמוּגֹדֵרוֹת, לֹא־מִיתוֹ שֶׁל דָּבָר, בְּפִנְיָמוֹת
- 34 גַּם הֵן פְּשׁוּטוֹת. 34 גַּם הֵן פְּשׁוּטוֹת.
- 35 וְעַל־פִּי הַנִּלְכָּד יוּבָּן מַה שֶׁכְּתוּב 35 וְעַל־פִּי הַנִּלְכָּד יוּבָּן מַה שֶׁכְּתוּב
- 36 "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֹב 36 "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֹב
- 37 הָאָדָם לְאָדָם", וּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב 37 הָאָדָם לְאָדָם", וּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב
- 38 הִיא שְׂכָמִים הַפְּנִים לְפָנִים' שְׂבָחֵם 38 הִיא שְׂכָמִים הַפְּנִים לְפָנִים' שְׂבָחֵם
- 39 הַדָּבָר מוּבָּן כֵּן גַּם בִּלְבַּב הָאָדָם לְאָדָם' 39 הַדָּבָר מוּבָּן כֵּן גַּם בִּלְבַּב הָאָדָם לְאָדָם'
- 40 שְׂבָחֵם הַדָּבָר הוּא חִירוּשׁ, דְּכִמּוֹ 40 שְׂבָחֵם הַדָּבָר הוּא חִירוּשׁ, דְּכִמּוֹ
- 41 שְׂבָמִים (וּבְנִמְשָׁל הֵינּוּ פְּשִׁיטוֹת 41 שְׂבָמִים (וּבְנִמְשָׁל הֵינּוּ פְּשִׁיטוֹת
- 42 דְּאֹר־אֵין־סוֹף), עַל־יְדֵי 42 דְּאֹר־אֵין־סוֹף), עַל־יְדֵי
- 43 הָעֲלָאתָ מִיֵּן נֹקֵבִין' נַעֲשִׂה 43 הָעֲלָאתָ מִיֵּן נֹקֵבִין' נַעֲשִׂה
- 44 בְּהֵם "פְּנִים" (סְפִירוֹת), 44 בְּהֵם "פְּנִים" (סְפִירוֹת),
- 45 כְּמוֹ־כֵן הוּא בְּאָדָם הָעֲלִינִי, 45 כְּמוֹ־כֵן הוּא בְּאָדָם הָעֲלִינִי,

שְׂעַל־יְדֵי הָעֲלָתָה מִיֵּן נֹקֵבִין' דְּאָדָם הַתְּחִינִי, נַעֲשִׂה
הַצִּיּוֹר וְהַדְּמוּת דְּאָדָם הַתְּחִינִי בְּאָדָם הָעֲלִינִי וּדְבַר זֶה שֶׁאָדָם
הַתְּחִינִי פּוֹעֵל 'צִיּוֹר' בִּיאָדָם הָעֲלִינִי' (לִבֵּי הָאָדָם אֶל הָאָדָם) הוּא פֹּלָא
וְחִירוּשׁ. דְּלִכְאוּרָה, הָרִי הַטָּעַם עַל זֶה שְׂבָמִים נִרְאָת דְּמוּת
הַפְּנִים הַמְּסַתְּפֵל בְּהֵם, הוּא
לְפִי שְׂבָמִים הֵם פְּשׁוּטִים
וּבִיכּוּלָתָם לְשַׁקֵּף כָּל צִיּוֹר וְכָל דְּמוּת,
מִה־שְּׂאֵין־כֵּן כְּשֶׁמְסַתְּפֵלִים
בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צִיּוֹר מִיִּתְד
וּמוּגֹדֵר מִשְׁל עֲצָמִים, הַצִּיּוֹר שֶׁל
הַדָּבָר הַמְּסִיִּים הוּא סוֹתֵר
לְצוּרַת הַפְּנִים הַמְּסַתְּפֵל בּוֹ
(בְּנִזְכָּר לְעִיל סְעִיף ה') וְלֹכֵן אֵין
צוּרַת הַפְּנִים הַמְּבִיטָה בּוֹ מִשְׁתַּקֶּפֶת
מִמֶּנּוּ, וְכִיּוֹן שְׂאָדָם הָעֲלִינִי'
(עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת) הוּא
בְּחִינַת צִיּוֹר עִם תְּכוּנוֹת וְהַגְּדוּרוֹת
מְסֻיָּמוֹת (צִיּוֹר 'אָדָם'), אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ
יִתְכַּן שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ הַצִּיּוֹר דְּאָדָם
הַתְּחִינִי וְכֹאשֶׁר תִּהְיֶה הַתְּעוּרוֹת
בִּיאָדָם הַתְּחִינִי לְהִתְקַרֵּב לְאָדָם
הָעֲלִינִי, אִזִּי אָדָם הָעֲלִינִי יִקְבַּל אֶת
הַהַגְּדוּרוֹת שֶׁל 'אָדָם הַתְּחִינִי' ?
וְהַבְּאוּרָה בְּזֶה, שְׂבָעֲצָם אֵין כָּאֵן
פְּעוּלָה שֶׁל שִׁנּוּי בְּמַהוּתוֹ שֶׁל 'אָדָם
הָעֲלִינִי' וְיִצִּירַת דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הִיָּה
קִיָּם בּוֹ לִפְנֵי הַתְּעוּרוֹת שֶׁל 'אָדָם
הַתְּחִינִי' וְלֹכֵן הַדָּבָר אִפְשָׁרִי, כִּפִּי
שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר, דְּעַל־יְדֵי
הָעֲבוּדָה שֶׁל אָדָם הַתְּחִינִי לֹא
נוֹצֵר בִּיאָדָם הָעֲלִינִי עֲנִין שֶׁלֹּא הִיָּה בּוֹ
כָּלל, אֵלָּא מִתְגַּלִּית הַפְּנִימִיּוֹת
דְּאָדָם הָעֲלִינִי, עֶשֶׂר
סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, שְׂעֻנִּינִם
הוּא - הַגְּלוּיֹת דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
הַגְּנוּזוֹת (פְּנִים הַנִּרְאִים
בְּמִים), כְּמִבְּאוּרָה לְעִיל שְׂעֻנִּינִם סְפִירוֹת
הַגְּלוּיֹת (הַסְּפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת) הֵן בְּעֲצָם
הַתְּגַלּוּת שֶׁל הַסְּפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת, וְעַד
שֶׁהֵם הַמִּים (פְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־
אֵין־סוֹף) עֲצָמִים, וְעַל־יְדֵי
שְׂמִתְגַּלְיָה (עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה
דְּאָדָם הַתְּחִינִי) הַפְּנִימִיּוֹת
דְּאָדָם הָעֲלִינִי, שֶׁהוּא
הַפְּשִׁיטוֹת דְּאֹר־אֵין־סוֹף,

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶפְשָׁר יָכוֹל לִהְיוֹת בּוֹ הַצִּיּוֹר דָּאֵדָם הַתַּחְתּוֹן⁵⁸ כְּמוֹ שְׂבָמִים
- 2 הַפְּשׁוּטִים מְצוּרָה יְכוּלָה לִהְיוֹת צוּרָה, כְּמִבּוּאָר לַעִיל בְּאֵרִיכוֹת.
- 3 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לֹמֵר ד' כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא לֹא רָק
- 4 מִשֵּׁל גִשְׁמִי לַעֲנִיין הִרְחֵנִי אֵלָּא גַם טַעַם וּבִאּוֹר עַל "כֵּן לֵב הָאָדָם
- 5 לְאָדָם". דְּעִנֵּן "מִים הַפְּנִים
- 6 לַפְּנִים" לִפִּי מִשְׁמַעוֹתוֹ הַפְּנִימִית
- 7 הוּא שֶׁהַפְּנִים הַתַּחְתּוֹנִים
- 8 הַנִּרְאִים מִחוּץ לַמִּים (עֶשֶׂר
- 9 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת) הֵם 'חַד'
- 10 מְצִיאוֹת אַחַת מִמֶּשׁ עִם הַפְּנִים
- 11 הַעֲלִיּוֹנִים הַנִּרְאִים בְּמִים
- 12 (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת), וְעַד
- 13 שֶׁהֵם 'חַד' מְצִיאוֹת אַחַת מִמֶּשׁ עִם
- 14 הַמִּים עֲצָמָם (פְּשִׁיטוֹת דָּאוֹר-
- 15 אֵין-סוֹף), וְכִאֲמוֹר שֶׁהַסְפִירוֹת
- 16 הַגְּלוּיּוֹת הֵן הַתְּגָלוֹת שֶׁל הַסְפִירוֹת
- 17 הַגְּנוּזוֹת, וּמִמִּילָא גַם מְצִיאוֹת אַחַת עִם
- 18 הָאֵין-סוֹף עֲצָמוֹ שְׁבוֹ נִמְצְאוֹת הַסְפִירוֹת
- 19 הַגְּנוּזוֹת, וְזֶהוּ הַטַּעַם עַל "לֵב
- 20 הָאָדָם לְאָדָם", שֶׁבְּאָדָם
- 21 הַעֲלִיּוֹן נַעֲשֶׂה הַצִּיּוֹר דָּאֵדָם
- 22 הַתַּחְתּוֹן.
- 23 וְלִהְיוֹסִיף, עוֹד עֲנִיין בּוֹה, דְּעַל-פִּי
- 24 הַמְּבַאֵר לַעִיל (סְעִיף ו') דְּזֶה
- 25 שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁהַמְּשָׁכָה
- 26 דְּלִמְעַלָּה תִּהְיֶה עַל-יְדֵי
- 27 אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא הוּא לֹא
- 28 בְּגַלֵּל שֶׁאֵין לִ'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְתָּא' יֵשׁ
- 29 כּוֹחַ לְעוֹרֵר אֶת הִ'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא'
- 30 שֶׁהִיא אֵין-עוֹרֵר בֵּין שְׁנֵי הַעֲנִינִים,
- 31 כְּמִבּוּאָר לַעִיל, אֵלָּא, כִּי שֶׁרֶשׁ
- 32 הִ'אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא גְּבוּה מְאֹד,
- 33 הוּא בְּעֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף
- 34 שֶׁלֹּמְעַלָּה גַם מִהָאֹר כְּמוֹ
- 35 שֶׁהוּא מְצַד-עֲצָמוֹ קוֹדָם
- 36 שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ עֲנִין
- 37 הִ'אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא, וְלִפִּי זֶה
- 38 יֵשׁ לֹמֵר, דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁעַל-
- 39 יְדֵי הַעֲבוּדָה דָּאֵדָם הַתַּחְתּוֹן
- 40 מִתְּגַלֶּה הַפְּנִימִיּוֹת דָּאֵדָם
- 41 הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא 'חַד' מְצִיאוֹת
- 42 אַחַת מִמֶּשׁ עִם הַפְּשִׁיטוֹת דָּאוֹר-

- 43 אֵין-סוֹף כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁי מִים נִהְיָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׂכִיכוֹת
- 44 לְצִיּוֹר, דְּוִגְמָת מִים כְּפִשׁוּטִים שֶׁגַם לִפְנֵי שְׂמִסְתְּפָלִים בָּהֶם,
- 45 הֵם בְּאוֹפֵן שֶׁאֶפְשָׁר יְכוּלָה לִהְיוֹת נִרְאָה בָּהֶם הַפְּנִים
- 46 שְׂמִסְתְּפָלִים בָּהֶם], הִנֵּה בְּנוֹסָף לַכֹּךְ עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה דָּאֵדָם
- 47 הַתַּחְתּוֹן, נִפְעַל חִידוּשׁ גָּדוֹל בְּהִרְבָּה,
- 48 נִמְשָׁךְ גַם גִּילּוֹי עֲצָמוֹת אוֹר-
- 49 אֵין-סוֹף שֶׁלֹּמְעַלָּה גַם מִהָאֹר
- 50 כְּמוֹ שֶׁהוּא מְצַד-עֲצָמוֹ וְלֹא
- 51 שִׁיךְ בּוֹ צִיּוֹר וְכִמּוּכָן נִעְלָה מְכַפִּי שֶׁהוּא
- 52 בַּחֲשֵׁי מִים.
- 53 יו"ד) וְהִנֵּה⁵⁹ הַעֲבוּדָה שֶׁל
- 54 הָאָדָם לִמְטָה שֶׁעַל-יְדֵיהָ מִתְּגַלֶּה
- 55 הַפְּנִימִיּוֹת דָּאֵדָם הַעֲלִיּוֹן
- 56 הִיא בְּכָלִלוֹת בְּאוֹפֵן כִּלְיִי
- 57 הַעֲבוּדָה דְּבִרְרוֹר נֶפֶשׁ
- 58 הַבְּהִמִּית. כִּי זֶה שֶׁעֶשֶׂר
- 59 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת הֵם
- 60 (בְּחִיצוֹנִיּוֹת) כְּמוֹ דְּבִרְ נִבְדָּל
- 61 שְׁנֵתִּהּוּ מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת
- 62 הַגְּנוּזוֹת, הוּא מְצַד הַפְּרָסָא
- 63 צִמְצוּם וְהַעֲלָם שֶׁנִּמְשָׁל לְמִסַּךְ מְבִרִיל
- 64 (כְּתִירוֹם אֲנוּקְלוֹס עַל הַפְּסוֹק וְהַבְּרִילָה
- 65 הַפְּרוּכָת, פְּרָסָא) בֵּין עֶשֶׂר
- 66 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת לְעֶשֶׂר
- 67 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת. וְעַל-יְדֵי
- 68 זְכוּף וְעִידוֹן וְהַעֲלָת נֶפֶשׁ
- 69 הַבְּהִמִּית שְׂבָאָרָם נַעֲשֶׂה זְכוּף
- 70 הַפְּרָסָא שְׂבִין לְמַעְלָה
- 71 מְאָצִילוֹת (עֶשֶׂר סְפִירוֹת

(58) והציור דאדם התחתון שבאדם העליון אינו דבר מובדל מאדם העליון אלא הוא אדה"ע עצמו, ע"ד הפנים הנראים במים שהם המים עצמם (כנ"ל בפנים). ועפ"ז מובן שאין שינוי (ח"ו) באדם העליון ע"י הציור דאדם התחתון שבו - ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסה. וראה גם אוה"ת בשלח ע' תפ. 59) בהבא לקמן, ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקעה"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (הַגְנוּזוֹת) וְאַצִּילוֹת (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְלוּיוֹת), וְהַמִּסָּךְ הַמְבַרֵּל
  - 2 וּמַעֲלִים נִהְיָ יוֹתֵר זָךְ וּפְחוּת מִסְתִּיר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִרְגָּשׁ בְּגִילּוֹי
  - 3 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאַצִּילוֹת לְמִרוֹת שֶׁהֵן בִּצְיֹרִ' וְגִדְרִ' שֶׁהֵם הַגִּילּוֹי
  - 4 דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְנוּזוֹת שֶׁלֹּא מוֹגֵדוֹת וּמַצִּיּוּרוֹת, וְכַנּוֹכֵר לְעִיל
  - 5 שֶׁהַפְּנִים שֶׁבְּמִים הַפְּשׁוּטִים הֵם
  - 6 הַנִּרְאִים לְהֶאָדָם מִתּוֹךְ הַמִּים וְלֹא
  - 7 דְּמוֹת הַפְּנִים שֶׁהֵבִיטוּ בְּמִים שֶׁהֵם
  - 8 בִּצְיֹר מוֹגֵדֵר וּמַצִּיּוֹת נִבְדָּלוֹת.
  - 9 וְלַהּוֹסִיף, דְּעַל־יְדֵי בְּרוּר
  - 10 וְזוֹכֵךְ נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה שֶׁל כָּל אָדָם
  - 11 פְּרִטִי, נַעֲשֶׂה זְכוּךְ כָּל
  - 12 הַפְּרָסָאוֹת, וְלֹא רַק הַפְּרָסָאוֹת, וְגַם הַזְכוּכֵּךְ
  - 13 הַסְפִּירוֹת הַגְלוּיוֹת לְסְפִירוֹת הַגְנוּזוֹת
  - 14 וְגַם הַזְכוּכֵּךְ דְּעֶמְצוֹם הָרָאוֹשׁוֹן
  - 15 הַתַּחֲלֵת כָּל הַעֲמָצוֹם שֶׁהוּא עֲמָצוֹם
  - 16 גְּדוֹל מְאֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁכָּל
  - 17 הַעֲמָצוֹמִים מוֹדֻכְכִּים וְכֹכֵר אִינֵם
  - 18 מַעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים, הִרִי הַחֲבֹרֵר
  - 19 דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְלוּיוֹת עִם
  - 20 עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְנוּזוֹת הוּא
  - 21 עִם כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁבְּעֶשֶׂר
  - 22 סְפִירוֹת הַגְנוּזוֹת, כּוֹלֵל גַּם
  - 23 הַדְּרָגָה הַכִּי נִעְלִית, עֶשֶׂר סְפִירוֹת
  - 24 הַגְנוּזוֹת שֶׁלְּפָנֵי הַעֲמָצוֹם
  - 25 (כַּמְבֹּאֵר בַּחֲסִידוֹת שֶׁלֹּאֲמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר
  - 26 כָּל גִּילּוֹי וְהַמְשַׁכָּה הֵם בְּאִמְצָעוֹת עֶשֶׂר
  - 27 סְפִירוֹת, וּבַעֲצֵם הַמוֹשֵׁג עֶשֶׂר סְפִירוֹת
  - 28 קִיִּים גַּם בְּדִרְגוֹת הַכִּי עֲלִיּוֹנוֹת, וְעַד
  - 29 לְבַחֲיוֹת שֶׁלְּפָנֵי הַעֲמָצוֹם).
  - 30 וְעַל־יְדֵי־זֶה כֵּשֶׁם שֶׁהַעֲבוּדָה שֶׁל
  - 31 בִּירוֹר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה פּוֹעֵלֶת חִיבּוּר שֶׁל
  - 32 הַסְפִּירוֹת הַגְלוּיוֹת עַד לְדִרְגָּה הַכִּי
  - 33 עֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַסְפִּירוֹת הַגְנוּזוֹת, הוּא
  - 34 לְאִידֵךְ לְצַד שְׁנֵי, לְגַבִּי זִיכּוֹךְ
  - 35 הַתַּחֲתוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי זְכוּכֵּךְ נֶפֶשׁ
  - 36 הַבְּהֵמָה, מְזַדְּכֶכֶת לֹא רַק הַפְּרָסָא
  - 37 הַמְבַדֵּלֶת בֵּין הַסְפִּירוֹת, בֵּין הַסְפִּירוֹת
  - 38 הַגְלוּיוֹת וְהַגְנוּזוֹת אֵלֹא גַּם הַפְּרָסָא
  - 39 שֶׁבֵּין אַצִּילוֹת לְבְּרִיָּאָה
  - 40 יְצִירָה־עֲשִׂיָּה [דְּעֶקֶר הַהֶעֱלָם
  - 41 וְהַעֲמָצוֹם בֵּין הָאוֹר הַבְּלִיגְבוֹל לְאוֹר
  - 42 הָמָאִיר בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים מוֹגְבִּלִים
  - 43 וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַחֲבֹרֵר דְּאָדָם הַתַּחֲתוֹן עִם אָדָם
  - 44 הָעֲלִיּוֹן.
- וְהַעֲבוּדָה שֶׁעַל־יְדֵי נִמְשָׁךְ הַגִּילּוֹי דְּעֶמְצוֹת אֹר־אֵין־סוֹף
- הִיא הַעֲבוּדָה הַנִּעְלִית יוֹתֵר מִהַעֲבוּדָה שֶׁל זִיכּוֹךְ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, הִיא
- הַעֲבוּדָה שֶׁמַּצֵּד הַנֶּפֶשׁ מֵעֲצָמָה (שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּגוֹף
- וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמָה), דְּכִכְלָלוֹת הוּא הַעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא
- רַצּוֹן הַלֵּב לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לְאִלּוּקוֹת. כִּי
- זֶה שֶׁעַל־יְדֵי הַעֲבוּדָה
- דִּישְׁרָאֵל נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי עֲצָמוֹת
- אֹר־אֵין־סוֹף הוּא מַצֵּד
- מַעֲלָת הַנֶּפֶשׁ, דְּ"עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה" (כַּנּוֹכֵר לְעִיל
- סְעִיף ו'), וְלִכְּנֵן הַמְשַׁכָּת גִּילּוֹי
- זֶה הוּא עַל־יְדֵי רַעוּתָא
- דְּלִבָּא הַמְשִׁיכָה לְהַתְקַרֵּב לְאִלּוּקוֹת
- שְׁקִימָת רַק בְּנִשְׁמוֹת, וְכַמּוֹכֵן לֹא
- קִיּוּמָת בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, וְלִכְּנֵן הַעֲבוּדָה
- עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה לֹא יִכּוֹלָה לְעוֹרֵר
- אוֹתָהּ.
- יֵא (יֵא) וְהִנֵּה בַּחֲדוּשׁ שְׁנַתְּחַדֵּשׁ
- בְּמַתֵּן־תּוֹרָה [בְּפַעַם
- הָרִאשׁוֹנָה בְּמַתֵּן תּוֹרָה שֶׁהִיא בְּהָרִי
- סִינִי, לְאַחֵר יֵצִיאֵת מִצְרַיִם, וְעַל־
- דְּרָף־זֶה בְּמַתֵּן־תּוֹרָה שֶׁבְּכָל
- שָׁנָה כֹּאשֶׁר עֲנִינִי מִתּוֹךְ תּוֹרָה כַּפֶּעַם
- הָרִאשׁוֹנָה חֲזוֹרִים וּמֵאִירִים מַחֲדָשׁ],
- שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים.
- הַעֲנִינִי הָאֶחָד, הַמְשַׁכָּת וְגִילּוֹי
- עֲצָמוֹת אֹר־אֵין־סוֹף
- לִישְׁרָאֵל - כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב הַפּוֹתַח
- אֵת עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרוֹת "אֲנֹכִי הִינֵנִי
- עֲצוּמוֹת יֵת, נַעֲשֶׂה הַיּוֹם אֶלְקִיךָ"
- מֵאִיר לְכָל אֶחָד וְאַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל,
- וְהַמְשַׁכָּת גִּילּוֹי זֶה הוּא עַל־
- יְדֵי רַעוּתָא דְּלִבָּא הַתַּעֲוִירוֹת
- וְהַתְּלָלוֹת הַרַצּוֹן לְאִלּוּקוֹת שֶׁנִּמְצָא
- בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְהַעֲנִינִי הַשֵּׁנִי וּבְטוֹל
- הַגְּזֵרָה וְהַמְחִצָּה בֵּין עֲלִיּוֹנִים
- וְתַחֲתוֹנִים⁶⁰, כְּדִבְרֵי הַמְּדֻרָשׁ שֶׁמִּתּוֹךְ
- תּוֹרָה נִמְשָׁךְ לְשֵׁנִי מִדְּרֹשׁ שֶׁהַמֶּלֶךְ גִּזֵּר
- שְׁבִנִי אֶחָת לֹא יַעֲלוּ לְשַׁנִּיָּה וּבִנִי
- הַשֵּׁנִיָּה לֹא יִרְדּוּ לְרִאשׁוֹנָה וְאַחֲרֵי־כֵן
- הַתְּבַטְלָה הַגְּזֵרָה, וְכֵן הִיָּה בְּמַתֵּן תּוֹרָה
- שֶׁעַד אַז הִיָּתָה מַחֲצִיָּה שֶׁלֹּא אִפְשָׁרָה חִיבּוּר בֵּין עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים וְאִילוּ בְּמַתֵּן
- תּוֹרָה הַגְּזֵרָה בְּטֻלָּה (כֹּאשֶׁר עֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ לְתַחֲתוֹנִים - "וִירֵד ה' עַל הַר סִינִי",
- וְתַחֲתוֹנִים עָלוּ לְעִלְיוֹנִים - "וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה") וּבְמַתֵּן תּוֹרָה, עִם בִּיטוּל

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגיירה המפרידה בין עליונים ותחתונים, בטלה המחיצה **בְּכָל הָעוֹלָמוֹת**.
  - 2 **וְהַמְשַׁכֵּת גִּילּוֹי זֶה** שמחבר עליונים ותחתונים הוא **עַל־יְדֵי בְּרוּר**
  - 3 **נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה**.
  - 4 **וְלִכְּנָן בְּסִפִּירַת הָעוֹמֵר, שֶׁהִיא הַהֲכָנָה לַמִּתְנִיחַ תּוֹרָה, צָרִיף**
  - 5 **לְהִיּוֹת שְׁנֵי הָעֲנִינִים**, העניין
  - 6 האחד **בְּרוּר** וזיכרון **הַמִּדּוֹת דִּנְפֶּשׁ**
  - 7 **הַבְּהֵמָה** שהיא העבודה המבטלת
  - 8 את הצמצומים והמחיצות ומחברת בין
  - 9 עליונים ותחתונים, **וְהַאֲהָכָה**
  - 10 **ד' בְּכָל מַאֲדָךְ** ('רעותא
  - 11 **דְּלִבָּא')** שהיא הפועלת את המשכת
  - 12 עצמותו ("אנוכי") למטה.
  - 13 **וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וּסְפָרְתֶם**
  - 14 **לָכֶם גו'** את ספירת העומר החל
  - 15 **מִיּוֹם הַבֵּיָאָכֶם אֶת עֹמֶר**
  - 16 **הַתְּנוּפָה גו'**, דַּעֲנֵן עֹמֶר
  - 17 **הַתְּנוּפָה גו'** הוא **כְּמוֹ**
  - 18 **שֶׁכָּתוּב⁶¹ וְהִנֵּף אֶת הָעֹמֶר**
  - 19 **גו' לְרִצּוֹנְכֶם, לְרִצּוֹנְכֶם** הוא
- רמו לעבודה הנעלית של נשמות ישראל עצמן, 'רעותא דְּלִבָּא', העבודה של התעוררות רצון הלב לאלוקות, וְעַל־יְדֵי רִצּוֹן זֶה (דְּהָאָדָם) "עושים" וממשיכים "רצונו של מקום". וְזֶהוּ "אִימְתִי הֵן תְּמִימוֹת, בְּזִמְנָא שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רִצּוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם", וזו המשמעות הפנימית של דברי המדרש המובאים בתחילת המאמר שספירת העומר היא במעלה ומדרגה של 'תמימות', ככתוב 'שבע שבתות תמימות', כאשר בני ישראל 'עושים' רצונו של מקום 'דְּהַמְשָׁכָה זֶה' המשכת ה'עצמות' על עבודת הנשמות ב'רעותא דְּלִבָּא' הוא **עֲנֵן הַתְּמִימוֹת, אֲמִתִּית הַשְּׁלָמוֹת**.
- וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וּסְפָרְתֶם לָכֶם גו' מִיּוֹם הַבֵּיָאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה גו', דַּעֲנֵן עֹמֶר הַתְּנוּפָה גו' הוא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁶¹ וְהִנֵּף אֶת הָעֹמֶר**
- גו' לְרִצּוֹנְכֶם, לְרִצּוֹנְכֶם** הוא 'רעותא דְּלִבָּא', וְעַל־יְדֵי רִצּוֹן זֶה (דְּהָאָדָם) "עושים" וממשיכים "רצונו של מקום". וְזֶהוּ "אִימְתִי הֵן תְּמִימוֹת, בְּזִמְנָא שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רִצּוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם", דְּהַמְשָׁכָה זֶה הוא עֲנֵן הַתְּמִימוֹת, אֲמִתִּית הַשְּׁלָמוֹת.

(61) אמור כג, יא.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 שאכן **מֵאִי** ששנינו שכולם 'חוזרין' היינו שחוזרין **לְכַמְלָה**,
  - 2 שהחזרתם מבטלת את זכותם לקבל חלק כפול בירושה. ואילו
  - 3 היה יודע זאת, לא היה תמה על כך.
  - 4 שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ**
  - 5 **יְחִיזִיר בִּיבּוּל לְבָנֵי וְכו' משפחה** וינכה מהן את הדמים.
  - 6 בפשטות נראה שכוונתו לומר שהבעל מחזיר את הקרקע בעד
  - 7 תשלום מועט. מקשה הגמרא: **מֵאִי קָסְבֵּר, אִי קָסְבֵּר שִׁירֻשַׁת**
  - 8 **הַבָּעַל הִיא דְּאוֹרֵייתָא**, אם כן **מֵאִי** אמר שהבעל יחזיר ביובל
  - 9 את הקרקע שירש מאשתו **לְבָנֵי מִשְׁפַּחָה**, והרי לדעת כולם
  - 10 ירושה אינה חוזרת ביובל. **וְאִי קָסְבֵּר שִׁירֻשַׁת הַבָּעַל הִיא**
  - 11 **מִדְּרִבָּנָן**, ועל כן הוא מחזירה ביובל לבני משפחת האשה, עדיין
  - 12 קשה במה שאמר שמנכה להם מן הדמים, דְּמִים **מֵאִי**
  - 13 **עֲבִידְתֵּיהוּ** – מה מעשיהם כאן, כלומר, איזה חיוב דמים יש
  - 14 להם, והרי הקרקע חוזרת ביובל בחינם. מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם**
  - 15 **קָסְבֵּר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה שִׁירֻשַׁת הַבָּעַל דְּאוֹרֵייתָא**, ואין הבעל
  - 16 צריך להחזירה ביובל, **וְהָכָא כְּמֵאִי עֲסָרִינָן, כְּגוֹן שֶׁהוֹרִישָׁתוֹ**
- אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת** שקבורים בו בני המשפחה שלה, שהיה שייך לה, **וּמִשּׁוּם פָּנִים מִשְׁפָּחָה**, שאין זה כבוד המשפחה שתהיה אחוזת קברותיהם ביד אדם אחר שאינו ממשפחתם ויאלצו להקבר באחוזת קבר של אחרים, **אָמַר רַבֵּנָן לְשָׁקוּל דְּמִי וְלִיהָדָר** – שהבעל יקח דמים ממשפחת אשתו, ויחזיר להם את בית הקברות, אף שמעיקר הדין לא היה צריך לעשות כן. **וּבִתְנִינָא, הַמוֹכֵר קֶבֶר, וְהָדָר קֶבֶר, או מְקוֹם מְעֻמְדוֹ, וּבֵית הַסְּפָדוֹ, בָּאִים בְּנֵי מִשְׁפַּחָה** של המוכר, **וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ** בקברו **בְּעַל כְּרָחוֹ** של הקונה ממנו את מקום קברו, **מִשּׁוּם פָּנִים מִשְׁפָּחָה**. ומטעם זה תקנו חכמים גם זאת, שבעל היורש מאשתו בית קברות של משפחתה, יחזיר לבני משפחתה את בית הקברות והם ישלמו לו עליו את שווי בניכוי דמים. **וּמֵאִי וְנִכְּה לָהֶם מִן הַדְּמִים**, הכוונה לְדְמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ, שהבעל חייב בקבורתה, ואינו יכול לתבוע מבני משפחתה תשלום עבור קברה.
- הדרן עלך יש בכור

מצוות היא באופן 'מקיף' שאינו נמשך וחודר בעולמות ובנבראים בפנימיות, 44
 וְשָׂרָשָׁה גַם-בֶּן מִפְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר כו'. והעובדה שמדובר באור פנימי 45
 היא בגלל שהוא אור ממדריגה נמוכה יותר אלא גם אור זה נמשך ממקור 46
 גבוה מאוד, פנימיות הכתר, וכיוון שהוא נמשך מהפנימיות, לכן הוא אור 47
 פנימי. 48

וְלֹכֵן גַּבִּי בְּנֵי קֵהֶת שֶׁהָיוּ 49
 טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שָׁבוּ 50
 הַלְלוּחֹת, עֲנִין הַתּוֹרָה, נֶאֱמָר 51
 "נִשְׂאָ אֶת רֹאשׁ" כִּי עֲבֹדָה זֹו שֶׁל 52

נְשִׂיאַת רֹאשׁ (הַעֲלָאת הַמוֹחִין אֶל 53
 הָרָצוֹן) שִׁיכַת בַּעֲקֵר לְלִמּוּד הַתּוֹרָה 54
 שֶׁהוּא עֲנִינָם שֶׁל בְּנֵי קֵהֶת. אֲךָ מִכֹּל- 55
 מְקוֹם גַּם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, בִּיּוֹן 56
 שֶׁנִּשְׂאִיו אֶת הִירְעוּת שֶׁל 57
 הַמִּשְׁכָּן, שֶׁגַּם הֵם בְּחִינַת הַמִּקְיָף, 58
 דְּיוֹגְמַת הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי 59
 הַמִּצְוֹת כַּמְבוּאָר לַעֲלֹ, לֹכֵן נֶאֱמָר 60
 בָּהֶם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן "נִשְׂאָ אֶת 61
 רֹאשׁ", שֶׁזֶּהוּ הַהִעָלָה 62
 לְבְּחִינַת כֶּתֶר, וּמִכָּל-מְקוֹם 63
 נֶאֱמָר "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם" 64
 וּמִשְׁמַע שַׁעֲיָק נְשִׂיאַת רֹאשׁ הוּא שֶׁל 65
 בְּנֵי קֵהֶת וְאִילּוּ הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ שֶׁל בְּנֵי 66
 גֵרְשׁוֹן הִיא כְּתוּסַפֵּת וְטַפֵּל לְבְנֵי קֵהֶת, 67
 ("גַּם הֵם"), לְפִי שֶׁאֲצֹלֵם אֶצֶל בְּנֵי 68
 גֵרְשׁוֹן, הִרִי זֶה הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ 69
 (הַנִּפְעֵלָת עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת) 70
 בְּבְּחִינַת מְקִיף עֲדִין, וְאִלוּ 71
 עָקֵר עֲנִין נְשִׂיאַת רֹאשׁ נֶאֱמָר 72
 בְּבְּחִינַת קֵהֶת שֶׁנִּשְׂאִיו אֶת 73
 הַלְלוּחֹת, עֲנִין הַתּוֹרָה שֶׁמֵּאִיר 74
 בְּבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת כַּמְבוּאָר לַעֲלֹ. 75
 וְעוֹד זֹאת, עֲנִין נוֹסֵף שְׁבוּ יֵשׁ לְבְנֵי 76
 קֵהֶת יִתְרוֹן עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְלֹכֵן נֶאֱמָר 77
 בְּבְּחִינַת גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם, הוּא שֶׁבְּנֵי 78
 גֵרְשׁוֹן מַעֲלִים מִזְכֵּכִים וּמְרומִמים 79
 אֶת הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לְבְּחִינַת 80
 מִדּוֹת שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁכָּל בִּסְדֵּר 81
 הַשְׁתַּלְשׁוֹת שֶׁל הָאוֹרוֹת וְהַסְפִּירוֹת 82

הָעֲלִיּוֹנוֹת הַמוֹחִין, הַשְׁכָּל (חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת) הֵם מַעַל לְמִדּוֹת (חֶסֶד, גְּבוּרָה, 83
 תַּפְאֶרֶת וְכֵן הַלֵּאחַ), אֲבָל לְמִדּוֹת יֵשׁ שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר בְּדִרְגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת יוֹתֵר, 84
 שֶׁלִּמְעָלָה מִהַשְׁכָּל (וְשׁוֹרֵשׁ הַמִּדּוֹת בְּמַדְרִיגָה שֶׁלִּמְעָלָה מִהַשְׁכָּל הוּא בְּחִינַת 85
 ז' תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁבַע הַמִּדּוֹת הַנִּקְרָאוֹת 'תַּחְתּוֹנוֹת' כִּי הֵן בְּדִרְגָּה נְמוּכָה בִּיחַס 86

נִשְׂאָ אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם וגו'. 1. וּמִדִּיק וְשׁוֹאֵל רַבְּנוּ 2
 הַזֶּקֶן בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה², סֵפֶר הַמְּכִיל מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל עַל פְּרָשִׁיּוֹת 3
 הַתּוֹרָה בְּחֻמוֹשִׁים וּקְרָא בְּמַדְבַּר דְּבָרִים (וְשִׁיר הַשִּׁירִים) יֵשׁ לְהִבִּין לְמָה 4

נֶאֱמָר בְּבְּחִינַת גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם" 5
 בִּטּוֹי שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ שֶׁהֵם פְּחוֹת חֲשׁוּבִים 6
 וְטַפִּלִּים לְגַבִּי שֶׁאֵר מִשְׁפָּחוֹת הַלְוִיִּים 7
 שֶׁעֲלֵיהֶם מְדוּבָר בְּפִסְקוֹסִים אֵלֶּה? 8

וּנְקִידַת הַבֵּאֵר שֶׁל רַבְּנוּ הַזֶּקֶן 9
 בְּזֶה³ בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה שֶׁם, שֶׁהִעֲנִין 10

ד' נִשְׂאָ אֶת רֹאשׁ" לְפִי מִשְׁמַעוֹתוֹ 11
 הַפְּנִימִית הוּא לְהַעֲלוֹת לְנִשְׂאָ 12
 וְלִרְוֹמָם אֶת בְּחִינַת הָרֹאשׁ 13
 שֶׁעֲנִינּוּ שְׁכָל לְבְּחִינַת הָרָצוֹן 14
 (שְׁלִמְעָלָה מִן הַשְׁכָּל כִּפִּי 15
 שְׁרׁוּאִים גַּם בְּכּוֹחוֹת הַנִּפְשׁ שֶׁל הָאָדָם, 16
 הַמְּכַבִּילִים לְסַפִּירוֹת וְלַבְּחִינּוֹת 17
 הָעֲלִיּוֹנוֹת בְּאֻלּוֹקוֹת שְׁבִדּוֹן כֹּל הַשְׁכָּל 18
 נוֹטֵה אַחֵר הָרָצוֹן) וְ'כֶתֶר' בְּחִינַת 19
 'כֶּתֶר עֲלִיּוֹן' שֶׁעֲנִינּוּ הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן 20
 שֶׁלִּמְעָלָה מִבְּחִינַת 'רֹאשׁ' רַחֲכָמָה' 21
 שֶׁעֲנִינָהּ שְׁכָל. וְעָקֵר הַהִעָלָה זֹו 22
 שֶׁל הַשְׁכָּל אֶל הָרָצוֹן הִיא עַל-יְדֵי 23
 עֵסֶק לִימּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא 24
 הַתּוֹרָה בְּחִינַת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן 25
 שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּיּוֹן- 26
 הוּא גִילָה אֶת רָצוֹנוֹ. 27

וּבְּפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ מַעֲלָה 28
 בְּתוֹרָה שֶׁהִיא הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן גַּם 29
 לְגַבִּי מִצְוֹת, שֶׁהִמְצָאוֹת (שֶׁגַּם 30
 הֵן רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְאֵם כֵּן לְכַאוֹרָה 31
 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שׁוּרִים בְּחִשְׁבוֹתָם 32
 וּמַעֲלָתָם, אֲלֵא (שֶׁהַמִּצְוֹת) הֵן 33
 בְּבְּחִינַת מְקִיף בְּלָבָד, וְאִינוּ 34
 מֵאִיר הַגִּילּוֹי בְּבְּחִינַת אֹר 35
 פְּנִימִי מִמֶּשׁ, אֲבָל הַתּוֹרָה 36
 הִיא בְּבְּחִינַת אֹר פְּנִימִי 37
 מִמֶּשׁ, כַּמְבוּאָר בְּקַבְלָה וְחִסְדִּיּוֹת 38
 שֶׁהַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי הָאֹר הָאֻלּוֹקִי 39

בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים בָּאָה בְּשֵׁנִי אֹפְנִים: הַמִּשְׁכָּה 'פְּנִימִית', הַנִּרְגָּשָׁת וְנִקְלָטָה 40
 בָּהֶם בְּפִנִּימִיּוֹת וּמֵאֲחַדָּת אִתָּם, וְהַמִּשְׁכָּה בְּדֶרֶךְ 'מְקִיף' שֶׁמֵּאִירָהּ וּמֵתַגַּלָּה 41
 בְּאֻפֵּן שֶׁל רִמּוּמוֹת וְהַבְּדֵלָה, וְעַל כֵּךְ מְבוּאָר כֵּאֵן שֶׁהִיתָרוֹן בְּהַמִּשְׁכָּה עַל יְדֵי 42
 לִימּוּד הַתּוֹרָה הוּא שֶׁהִיא הַמִּשְׁכָּה פְּנִימִית וְאִילּוּ הַמִּשְׁכָּה שֶׁעַל יְדֵי קִיּוֹם 43

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לשלוש הספירות של המוחין, כפי ששבע המידות ד'אריף אנפין' פנים
- 2 ארוכות, והיא בחינה ממדריגת ה'כתר' שלמעלה מהשכל והחכמה, כשם
- 3 שכתר בגשמיות הוא מעל הראש), אָבֵל בְּנֵי קָהָת מַעֲלִים אֶת בְּחִינַת
- 4 הַחֲכָמָה שְׁהִיא עֲנִינִים וּמְדִירִגָּתָם (כמבואר לעיל שהדבר נרמז בשייכות של
- 5 בני קהת לארון וללוחות) לְבַחֲבִינַת
- 6 הַחֲכָמָה שְׁבַפְתָּר (שלמעלה
- 7 מהמידות כפי שהן בכתר). אָבֵל
- 8 עֲבֹדַת בְּנֵי מְרָרִי שְׁהִיא כְּאִמּוֹר
- 9 עֲבֹדַת הַמִּידוֹת הִיא בְּכַחֲבִינַת
- 10 יִרְאָה עֲבֹדַת ה' מִתּוֹךְ יִרְאָה
- 11 הַנִּמְשָׁקֶת מִן הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין
- 12 והיא למטה מהראש והמוחין עצמם,
- 13 לְקֹדֶם לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם 'נִשְׂיָאֵת
- 14 רֹאשׁ' שְׁהִי זֶה עֲבֹדַת הַמִּידוֹת וְלֹא
- 15 עֲבֹדַת הָרֹאשׁ.
- 16 וּמוֹסִיף רַבְּנֵי הַזֶּה לְבָאֵר⁴ בְּהַמְשָׁךְ
- 17 הַמֵּאֵמֶר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה', שְׁהַעֲנִינָן
- 18 ד'נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ' שְׁהוּא, כְּאִמּוֹר,
- 19 הַעֲלָאֵת הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין לְבַחֲבִינַת
- 20 שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְׁכֵּל, מוֹרָה עַל
- 21 הָעֲבֹדָה עֲבֹדַת ה' בְּכַחֲבִינַת
- 22 הַלּוּף הַלִּיכָה וְעֵלִיָּה מִמְּדִירִגָּה
- 23 לְמִדְרִיגָה בְּלִי גָבוּל (וְהוּא עֲנִינָן
- 24 הָעֲבֹדָה ד'בְּכָל מֵאֲדָךְ'⁵
- 25 כְּנִאֲמַר בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע 'וְאֶחָבֵת אֵת ה'
- 26 אֱלֹהִיךָ... בְּכָל מֵאֲדָךְ, ר' מֵאֲדָךְ
- 27 מִשְׁמַעְתּוֹ בְּלִי גָבוּל), כְּמוֹ
- 28 שְׁכָתוֹב⁶ בְּנִבּוּאֵת זְכוּרִיָּה בְּדַבָּר ה'
- 29 לִיהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְנִתְּתִי לָךְ
- 30 מִהַלְלִים בֵּין הָעוֹמְדִים,
- 31 דְּפִירִישׁ "מִהַלְלִים" הַלִּיכָה
- 32 בְּלִשׁוֹן רִבִּים הוּא שְׁנֵי מִינֵי
- 33 הַלּוּף שְׁנֵי סוּגִים שֶׁל הַלִּיכָה,
- 34 הָאֶחָד הַלִּיכָה וְהַתְּעֵלּוֹת עַל-יְדֵי
- 35 'רַעְיוֹתָ דְּלִפְאָ' רִצּוֹן הֵלֵב,
- 36 הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הָאֵדָם מִלְּמִשְׁחָה מִצַּד
- 37 הָאֵדָם לְמַעַלָּה לְהַתְּקַבֵּר לְאֱלֹהִימוֹת,
- 38 וְזֶהוּ עֲנִינָן בְּנֵי גִרְשׁוֹן הַעוֹבְדִים
- 39 אֵת ה' בְּעִיקָר עֲבֹדַת הֵלֵב. וְהַשְׁנֵי
- 40 וּמִצְוֹת הַפּוֹעֵלִים הַתְּגַלּוֹת וְהָאֵת אֱלֹהִי לְהֵאִיר עַל הָאֵדָם מִלְּמַעַלָּה
- 41 לְמִשְׁחָה⁷, וְזֶהוּ עֲבֹדָה זֹאת שֶׁל הַמְשַׁכֵּת אֱלֹהִימוֹת עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת הִיא

- עַל-יְדֵי בְנֵי קָהָת, וְלֹכֵן נֶאֱמַר בְּשִׁנְיָהֶם הֵן בְּבִנֵי קָהָת וְהֵן בְּבִנֵי
- גִּרְשׁוֹן 'נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ' כִּי לְמַעֲשֵׂה בְּשֵׁנֵי הָאֲוִפִּינִים (הֵן עֲבֹדָה בְּדֶרֶךְ
- מִלְּמִטָּה לְמַעַלָּה וְהֵן עֲבֹדָה בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה) יֵשׁ נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ (שְׁעִיקָר
- ה'נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ' הִיא עַל יְדֵי בְנֵי קָהָת וְלֹכֵן נֶאֱמַר בְּבִנֵי גִרְשׁוֹן 'גַּם הֵם', כְּמִבּוּאֵר
- לְעִיל).
- וּבְכַחֲבִינַת "מִהַלְלִים" שְׁנֵי אֲוִפִּינֵי
- הַהִלִּיכָה הָאֲוִפִּינִים לְעִיל עֲבֹדָה
- לְהִיטוֹת "בֵּין הָעוֹמְדִים", וְהוּא
- רִמּוֹז עַל בְּכַחֲבִינַת "עֲצֵי שְׁטִיִּם
- עוֹמְדִים" דְּבְנֵי מְרָרִי
- (שְׁעֲבֹדָתָם הִיטָה מִשְׁא
- הַקְּרָשִׁים שֶׁל הַמִּשְׁכָּן שְׁנַעֲשׂוּ
- מ'עֲצֵי שְׁטִיִּם עוֹמְדִים'⁸,
- וְהוּא עֲנִינָן הָעֲבֹדָה ד'בְּכָל
- נִפְשָׁךְ" שְׁהִיא בְּכַחֲבִינַת
- עֲמִידָה⁵ כִּיּוֹן שְׁעִמִּידָה מִסְּמֵלֶת
- בִּיטוּל שֶׁל הַמִּצְוֹת הָאִישִׁית), וְלֹכֵן
- לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם בְּבִנֵי מְרָרִי
- 'נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ' שְׁהִיא עֲנִינָן
- שְׁמִגְדִּיל אֵת הַמִּצְוֹת.
- (ב) אָף כְּאִמּוֹר לְעִיל שְׁבַבְנֵי קָהָת
- וּבְבִנֵי גִרְשׁוֹן הִיטָה נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ וְאִילוֹ
- בְּבִנֵי מְרָרִי לֹא הִיטָה נִשְׂיָאֵת רֹאשׁ
- צָרִיף לְהַבִּינָן⁹, הָרִי יְדוּעָה¹⁰
- בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁכָל עֲנִינָן נִסְיָעַת
- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם הַמִּשְׁכָּן וְכָלִיו
- בְּמִדְבָּר (וְהַכּוּנָה לְמַסַּע כּוֹלֵל הַחֵל
- מִצְוֹת מִצְוֹת מִצְוֹת שְׁבָה הַתְּחִילֵי
- מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר עַד בּוֹאֵם
- אֶל יְרֵדֵן יְרֵחוֹ, שְׁאֵז נִכְנְסוּ
- לְאֶרֶץ סוּכָה וְרַחֲבָה) הִיטָה כְּדִי
- לְפַעוֹל אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲנִינָן הַלּוּף, וְאִיךְ
- הַלּוּף וְהַעֲלִיָּה מִמְּדִירִגָּה לְמִדְרִיגָה,
- וְאִיךְ אֶפְשָׁר לִזְמֹר שְׁאֶצֶל בְּנֵי
- מְרָרִי לֹא הִיטָה הָעֲבֹדָה
- דְּבַחֲבִינַת הַלּוּף? וְהִינוּ, דְּעַם הִיטָה שְׁעֲבֹדַת
- בְּנֵי מְרָרִי הִיטָה מִשְׁא קְרָשִׁי
- הַמִּשְׁכָּן שְׁמִצְד-עֲצָמָם הַקְּרָשִׁים הֵם "עֲצֵי שְׁטִיִּם עוֹמְדִים"
- וְעִמִּידָה פִּירוּשָׁה לְעוֹמֵד בְּמִקּוֹם אֶחָד, לֵאלֹא הַלִּיכָה וְהַתְּקַדְּמוֹת, מִכָּל-מִקּוֹם
- הִיטָה צָרִיף לְהִיטוֹת אֶצֶל־גַּם אֶצֶל בְּנֵי מְרָרִי עֲנִינָן הַלּוּף (הַתְּקַדְּמוֹת

(4 שם כה, ב. 5) שם כג, סע"ד. (6 זכרי' ג, ז. 7) ראה תו"א וישב ל, סע"א ואילך. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך. (8 תרומה כו, טו. ויקהל לו, כ. 9) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ח ע' 53 ואילך (ממאמר זה). (10) ראה לקו"ת מסעי פח, ריש ע"ד. פט, ב. ושם צו, א - שהוא בחי' הליכה. וראה המשך המאמר בלקו"ת כאן.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ועליה (בלי-גבול) מצד ענין הנסיעה שהיה בכל חלקי
2 המשכן (שעל-ידו על ידי המשכן כולו נעשה הענין ד"ושכנתי
3 בתוכם" ¹¹ השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל), והמסע
4 של כל חלקי המשכן כולל גם קרשי המשכן, שעל-ידם על-ידי
5 הקרשים הוא עקר קיום
6 המשכן. ועל-כרחך בהכרח
7 צריך לומר, שגם אצל בני
8 מררי נושאי הקרשים היה כללות
9 ענין ההלוח בלי-גבול ("נשא
10 את ראש" ¹²), אלא שמצד שני
11 יש הבדל מהותי בין הנשיאת ראש
12 של בני מררי לזו של בני גרשון
13 (וכל-שכן לגבי זו של בני קהת), כיון
14 שעבודתם של בני גרשון
15 בנושאת קרשי המשכן היתה
16 רק על-ידי עגלות (ולא כבני
17 גרשון שאצלם היתה גם
18 עבודת משא ¹³ בעצמם), הנה
19 גם ענין ההלוח קשור עם
20 בחינת עגלות, שרומז על
21 הנפש הבהמית, כלומר, התעלות
22 והליכה מתוך התעסקות לבור
23 ולהעלות את הנפש הבהמית, כפי
24 שממשך ומבאר.
25 ג) ויובן בהקדים באור ענין
26 העבודה דהלוח ועליה רוחנית
27 ממדריגה למדריגה בלי-גבול,
28 שנעשה על-ידי הירידה
29 למטה דוקא ¹⁴, כמבאר במאמרי
30 חסידות על הפסוק הנזכר, "ונתתי לך
31 מהלכים בין העומדים האלה",
32 ש"מהלכים" הן הנשמות רעומדים' הם
33 המלאכים, ודוקא הנשמות זוכות
34 להליכה בלי גבול ולא המלאכים, כי
35 רק הנשמות יורדות למטה לעולם הזה
36 ומתלבשות בגוף גשמי, מה-שאי-כן
37 המלאכים, שיש בזה שלשה
38 ענינים ¹⁵, כפי שממשך ומפרט.
39 ענין האחד, עצם ההלוח
40 והעליה בלי-גבול, שהוא ענין האהבה לה' דנפש הבהמית
41 (לאחר ברוך לאחר הפרדת הטוב שבה מהרע והעלאתו לקדושה),
- דכיון ששרש נפש הבהמית הוא מעולם ה'תהו' כמבאר
בקבלה וחסידות, העולמות במתכונתם הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות' הדרגתי
ומסודר ועשר ספירות שהאורות שלהם מלוכשים בתוך כלים ראויים לקליטתם,
נקראים 'עולם התיקון'. ול'תיקון' קדם 'עולם התהו' בו היו אורות מרובים
וכלים מועטים, מצב שגרם ל'שבירת
הכלים' ונפילה' של ניצוצות קדושה
ואלוות לתחומים שמחוץ לגבולות
הקדושה, ובשורש הדברים 'תהו' נעלה
מ'תיקון' (ולכן שורש הנפש הבהמית
הוא למעלה מהשרש של נפש
האלקית שהוא מעולם ה'תיקון'),
לכן הנה דוקא בה בנפש
הבהמית ישנו הענין ד"רב
תבואות בכת שור" ¹⁶, וכאשר
היא מתבררת ומתעלה לקדושה, כל
הכוחות שהיו בה קודם לכן עוברים
לצד הקדושה וכיוון שקודם הבירור
הנפש הבהמית היא בתוקף ובכוח רב
בענינים של היפך הקדושה, כאשר היא
מתבררת אהבת ה' בכוחה היא בתוקף
רב, שהוא ענין האהבה בלי
גבול.
וענין השני באהבת ה' בלי גבול
הוא, שפונת המטרה של ההלוח
בלי-גבול היא כדי שיהיה
לאחר מכן "אחריו נרוצה" ¹⁷,
לשון רבים, שגם הנפש
האלקית (שמבחינת ה'תיקון'
ולכן מצד עצמה היא שייכת יותר
לעבודה בסדר והדרגה) תהיה
בתנועה של אהבת ה' בלי
גבול, מתוך יציאה מוחלטת מגדרי
המציאות האישית.
וענין השלישי, שלאחרי
שנעשה ההלוח בלי-גבול
בנפש האלקית ("אחריו
נרוצה"), אזי מתעלית הנפש לאמתת
שרשה ומקורה כפי ששייך לה לכדה, שזהו ענין
"הביאני (לשון יחיד) המלך חדריו" ¹⁷.
לכדה, והוא למעלה משורש הנפש האלוות, כאמור לעיל, שזהו ענין
"הביאני (לשון יחיד) המלך חדריו" ¹⁷.

(11) תרומה כה, ח. 12) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו ד, כט. אלשיך ריש פרשתנו ד"ה עוד אפשר. 13) נתבאר בארוכה בשיחות שלפני המאמר (לקו"ש שם ע' 49 ואילך). 14) ראה סה"מ אעת"ר שם. 15) בכל הבא לקמן - ראה בפרטיות ספר הערכים-חב"ד ח"א ע' אהבת ה' - ההוספה שבה ע"י נה"ב. וש"נ. 16) לשון הכתוב - משלי יד, ד. 17) לשון הכתוב -

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַחֲלוּקִים בֵּין בְּנֵי קָהָת, בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
2 וּבְנֵי מֶרְרִי. שְׁאֵצֵל בְּנֵי מֶרְרִי, שֶׁהַמֶּשָּׂא שֶׁלָּהֶם הָיָה עַל גְּבִי
3 הָעֲגֻלּוֹת, דָּבָר שֶׁמִּסְמַל אֶת הָעֲבוּדָה עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הָיָה עֲנִנָּן
4 הַהַלּוּף בְּלִי-גָבוּל רַק בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית עֲצָמָה (בְּחִינַת עֲגֻלּוֹת).
5 וְלֹא נִפְעַל הַהַלּוּף בָּהֶם גּוּפָא,
6 בְּבִנְיַת מֶרְרִי עֲצָמָה, בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית.
7 וְאֵלּוּ אֵצֵל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, נַעֲשֶׂה
8 גַּם הָעֲנִנָּן ד'אֲחֵרִיךְ נְרוּצָה",
9 הֵינּוּ, שֶׁהַהַלּוּף בְּלִי-גָבוּל הָיָה
10 הֵן בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (מֶשָּׂא
11 בְּעֲגֻלּוֹת), וְהֵן בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
12 (עֲבוּדַת מֶשָּׂא).
13 וְאֵצֵל בְּנֵי קָהָת הָיָה גַּם הָעֲנִנָּן
14 הַיּוֹתֵר נַעֲלָה ד'הִבְיָאֵנִי הַמֶּלֶךְ
15 חֲדָרִיו", הַאֲמֹר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק
16 לְאַחֵר 'מִשְׁכְּנִי אֲחֵרִיךְ נְרוּצָה', שֶׁזֶּהוּ
17 הַהַלּוּף בְּלִי-גָבוּל שֶׁמִּצַּד
18 הַשֶּׁרֶשׁ הָאֲמִתִּי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
19 הָאֱלֹקִית שְׁבַעֲסָם מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּמִקּוֹר
20 גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר בְּאֻלְקוֹת שְׁאִינוּ שִׁיף
21 כָּלִל לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (עֲגֻלּוֹת),
22 וְלִכְּנֹן הָיָה עָקֵר מֶשָּׂאָם שֶׁל בְּנֵי
23 קָהָת - הָאֲרֹן, עֲנִנָּן הַתּוֹרָה,
24 כִּיּוֹן שֶׁהָעֲנִנָּן ד'הִבְיָאֵנִי
25 הַמֶּלֶךְ חֲדָרִיו" נִפְעַל בְּמִתֵּן-
26 תּוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת¹⁸ כַּמְבוֹאֵר
27 בְּאִירֵכּוֹת בְּמִאֲמָרֵי חֲסִידוֹת הַמִּפְרָטִים
28 אֶת הַמִּשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל יִצְחָק
29 מִצְרַיִם, סְפִירַת הָעוֹמֵר וּמִתַּן תּוֹרָה
30 שֶׁשְׁלִימוֹת הַהִתְאַחֲדוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
31 עִם הַקְּדוּשָׁה-בִּירוּן-הָיָה נִפְעָלָה בְּמִתֵּן
32 תּוֹרָה.
33 (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה,
34 שֶׁכָּלִלוֹת עֲנִנָּן הַהַלּוּף בְּלִי-
35 גָבוּל שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַיְרִידָה
- 1 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַחֲלוּקִים בֵּין בְּנֵי קָהָת,
2 בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְרִי. שְׁאֵצֵל
3 בְּנֵי מֶרְרִי, שֶׁהַמֶּשָּׂא שֶׁלָּהֶם הָיָה עַל גְּבִי הָעֲגֻלּוֹת,
4 הָיָה עֲנִנָּן הַהַלּוּף בְּלִי-גָבוּל רַק בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
5 (בְּחִינַת עֲגֻלּוֹת), וְלֹא נִפְעַל הַהַלּוּף בָּהֶם גּוּפָא,
6 בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית. וְאֵלּוּ אֵצֵל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, נַעֲשֶׂה גַּם
7 הָעֲנִנָּן ד'אֲחֵרִיךְ נְרוּצָה", הֵינּוּ, שֶׁהַהַלּוּף בְּלִי-
8 גָבוּל הָיָה הֵן בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (מֶשָּׂא בְּעֲגֻלּוֹת),
9 וְהֵן בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית (עֲבוּדַת מֶשָּׂא). וְאֵצֵל בְּנֵי
10 קָהָת הָיָה גַּם הָעֲנִנָּן הַיּוֹתֵר נַעֲלָה ד'הִבְיָאֵנִי
11 הַמֶּלֶךְ חֲדָרִיו", שֶׁזֶּהוּ הַהַלּוּף בְּלִי-גָבוּל שֶׁמִּצַּד
12 הַשֶּׁרֶשׁ הָאֲמִתִּי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׁאִינוּ שִׁיף
13 כָּלִל לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (עֲגֻלּוֹת), וְלִכְּנֹן הָיָה עָקֵר
14 מֶשָּׂאָם - הָאֲרֹן, עֲנִנָּן הַתּוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁהָעֲנִנָּן
15 ד'הִבְיָאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִיו" נִפְעַל בְּמִתֵּן-תּוֹרָה בְּחַג
16 הַשְּׁבוּעוֹת¹⁸.
17 (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, שֶׁכָּלִלוֹת עֲנִנָּן הַהַלּוּף
18 בְּלִי-גָבוּל שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַיְרִידָה
19 לְמִטָּה בְּעֲבוּדָה דְּבִירוֹ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּוָקָא,
20 הוּא עֲנִנָּן שִׁיתְגַּלָּה לְעִתִּיד-לְבֹא, שְׁאֵז תִּתְגַּלָּה מַעֲלַת הַגּוּף עַל הַנֶּפֶשׁ, עַד
21 שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּתְגַּלָּה מַעֲלַת הַגּוּף¹⁹, וְעַכְשָׁיו הָיָה זֶה רַק ב'כַּח' וּבְהַעֲלָם, אֲבָל
22 זֶהוּ הָעֵלָם שֶׁיֵּשְׁנוּ בְּמִצִּיאוֹת וְקָרוֹב אֶל הַמִּצִּיאוֹת (וְלֹא כְמוֹ הָעֵלָם דָּאֵשׁ
23 שֶׁבְּצִוּר הַחֲלָמִישׁ, שֶׁכְּדִי לְגַלּוֹתוֹ יֵשׁ צוּרָה בְּהַפָּאָה מִתּוֹךְ יְגִיעָה דְּוָקָא)²⁰, כָּכֵל
24 הָעֲנִינִים דְּלַעֲתִיד-לְבֹא שֶׁהֵם בְּאֻפֵּן ד'אֲחֻכָּה לֹא כָכֵל יוֹם שְׁבִיבָא"²¹, וְכָאֲשֶׁר
25 יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה, מִיָּד הֵן נִגְאָלִין²², וְהָיָה עֲנִנָּן הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּשִׁעְתָּא
26 חֲדָא וּבְרָעָא חֲדָא²³.

שה"ש א, ד. 18) ראה רד"ה משכני (הא') תש"א. ובכ"מ. 19) ראה ד"ה אלה תולדות נח תרל"ז פ"ח-יט. המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. 20) ראה סה"מ תר"ן ע' שס ואילך. המשך תרס"ו ע' קז ואילך. 21) נוסח "אני מאמין" - ע"פ עיקר ה"ב מ"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם, סנהדרין - הקדמה לפרק חלק). 22) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 23) זח"א קכט, א.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. דובר לעיל¹ אודות נוסח ברכת כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לחג השבועות: "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות" - דלכאורה אינו מובן:
- ענין השמחה - צריך להיות לא רק בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", אלא גם בכל הימים טובים, שנקראים "מועדים לשמחה", ובכל עניני תורה ומצוות, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות לולב: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא .. שנאמר² .. עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב"; וכן בנוגע לענין הפנימיות - שבאופן כזה צריך להיות קיום כל עניני התורה ומצוות, ולא באופן ד"בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני .. מצוות אנשים מלומדה"³. ואם כן, מהו הטעם שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר הדגיש בברכתו את ענין השמחה והפנימיות בנוגע לחג השבועות דוקא?
- ונתבאר בזה, על-פי דברי הגמרא במסכת יבמות⁴ שבמתן תורה היה ענין הגירות של בני ישראל (מילה במצרים, וטבילה והזאה בהר סיני), והרי ענין הגירות מוכרח להיות בשמחה ובפנימיות, כמוכח מזה שכאשר גר בא להתגייר משתדלים להניאו ומערימים עליו קשיים כו'⁵, ורק כאשר רואים שהוא חפץ בכך באמת - בשמחה ובפנימיות - אזי מקבלים אותו; מה-שאינ-כן לאחר שכתב נתגייר, ונעשה ככל איש ישראל מתולדתו - הרי אמרו רז"ל⁶ "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף-על-פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אף-על-פי שלעת-עתה, כשמקיים תורה ומצוות שלא לשמה, אלא בשביל איזו פניה צדדית כו' - אין זה בשמחה ובפנימיות.
- ב. והנה, כשדובר בענין זה, נזכר בין הדברים גם מאמר הגמרא⁷ "מכאן מודעא רבה לאורייתא". ושאלו על זה, שלכאורה, הרי זה היפך המדובר, שכיון שמתן תורה הוא ענין של גירות, צריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא - שהרי הפירוש ד"מודעא רבה לאורייתא" הוא "שאם⁸ יזמינם לדין, למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס"?
- אך כנראה שלא תפסו כללות הענין - לגבי מה נזכר מאמר הגמרא הנ"ל, כדלקמן.
- ג. ובהקדים השאלה על הביאור הנ"ל בענין "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות", שזהו מצד ענין הגירות שבמתן תורה - דלכאורה: ענין הגירות היה כאשר בני ישראל קיבלו את התורה בפעם הראשונה, ואין זה שייך ל"זמן מתן תורה" שבכל שנה ושנה?
- ונתבאר בזה, שכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁹, הנה בכל שנה חוזר ומתחדש הענין דמתן תורה, ולא עוד אלא שבכל שנה ושנה נמשך גילוי אור חדש, נעלה יותר כו'¹⁰, וכמוכח גם ממאמר רז"ל בגמרא¹¹ "צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר¹² ילכו מחיל אל חיל". ועד שהגילוי החדש דמתן תורה הוא בדוגמת ענין הגירות. ולכן הרי זה צריך להיות בשמחה ובפנימיות.
- אך עדיין אינו מובן: כיון ש"התורה היא נצחית"¹³, ו"לא תהא מוחלפת"¹⁴, הרי מובן, שבמתן תורה קיבלו בני ישראל את התורה (לא רק לשנה אחת, אלא גם) על כל השנים שלאחרי זה עד סוף כל הדורות,

(9) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(10) ראה תניא אגה"ק סי"ד.

(11) ברכות בסופה. וש"נ (ע"פ הגירסא בשל"ה בהקדמה (יז),

א). עמה"מ שער הדיקנא פ"ח (סא, ג). ועוד.

(12) תהלים פד, ח.

(13) תניא רפי"ז.

(14) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

הל' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

(1) שיחת יום ב' דחה"ש בתחלתה (תורת מנחם חמ"ג ע' 366 ואילך).

(2) תבוא כח, מז.

(3) ישע' כט, יג.

(4) מו, א"ב. וש"נ.

(5) שם מז, א"ב.

(6) פסחים נ, ב. וש"נ.

(7) שבת פח, א.

(8) פרש"י שם.

- 1 כך, שכל הגילויים החדשים שבמהלך השנים הרי הם כלולים כבר במתן תורה בפעם הראשונה, ואם כן,
2 מהו הצורך בקבלת התורה בשמחה ובפנימיות בכל שנה ושנה?
- 3 אך על זה הובא (בהתוועדות הנ"ל) מאמר רז"ל "מכאן מודעא רבה לאורייתא", שמזה מוכח,
4 שאף-על-פי שבשעת מתן תורה קיבלו בני ישראל את התורה בשמחה (שהרי לולי זאת לא יכול להיות
5 ענין הגירות, כנזכר לעיל), מכל-מקום, גם לדורות יש ענינים שבהם צריך להיות קבלה חדשה מרצונם
6 הטוב, כדלקמן.
- 7 ד. ויובן בהקדים קושיית המפרשים¹⁵ על מאמר רז"ל¹⁷ "מלמד שכפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את
8 ההר כגיגית. . . מכאן מודעא רבה לאורייתא" - דלכאורה אינו מובן: הרי כבר בחמשה בסיון (לפני מתן
9 תורה בששה בסיון) היו בני ישראל מוכנים לקבל את התורה מרצונם הטוב, באמרם "כל אשר דיבר ה'
10 נעשה ונשמע"¹⁶, ואם כן, למה "כפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית", עד כדי כך, ש"מכאן
11 מודעא רבה לאורייתא"?
- 12 והתירוץ המקובל על זה ב"עולם הלומדות" הוא¹⁷ - שאמירת "נעשה ונשמע" היתה רק על תורה
13 שבכתב, אבל בנוגע לתורה שבעל-פה היה זה באופן ש"כפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית",
14 ועל זה אמרו "מכאן מודעא רבה לאורייתא", אלא ש"הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב¹⁸ קיימו וקבלו
15 היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר"⁷.
- 16 ה. אך עדיין אינו מובן:
- 17 כאשר בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב, בודאי ידעו שתינתן להם גם תורה
18 שבעל-פה, שהרי תורה שבעל-פה היא הפירוש של תורה שבכתב, כמו שכתב הרמב"ם¹⁹ "כל המצוות
19 שניתנו לו למשה בסיון, בפירושן ניתנו, שנאמר²⁰ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה,
20 זו תורה שבכתב, והמצוה, זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה
21 שבעל-פה", כך, שללא ה"פירוש" אי אפשר לקיים את מצוות התורה.
- 22 וכפי שמבאר רבינו הזקן²¹ ש"רצון העליון ברוך-הוא המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא
23 מופלא ומכוסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל-פה, כמו מצות תפילין על-דרך-משל,
24 שנאמר בתורה שבכתב וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך²², והוא מאמר סתום ונעלם, שלא
25 פירש הכתוב איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ידך, עד שפירשה תורה שבעל-פה
26 כו', וכן כל מצוות שבתורה, בין מצוות-עשה בין מצוות לא-תעשה, אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא
27 על-ידי תורה שבעל-פה".
- 28 וכיון שכן, הרי על כרחך צריך לומר שאמירת "נעשה ונשמע" בנוגע לתורה שבכתב כוללת גם תורה
29 שבעל-פה?
- 30 ו. ויש לבאר זה על פי דברי הגמרא²³ "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", דכיון שעדיין לא בא
31 הדבר לעולם, אינו יכול להתחייב ולשעבד את עצמו כו', ולכן גם כאשר מקבל על עצמו בדיבור, אין
32 לזה תוקף כלל.

33 ובנוגע לעניננו - החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה:

- 34 אף שגם בנוגע לתורה שבכתב, הרי כאשר בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" (קודם מתן-תורה), עדיין
35 היתה התורה אצלם בבחינת "דבר שלא בא לעולם", וכפי שטען "ההוא צדוקי": "עמא פזיזא דקדמיתו
36 פומייכו לאודנייכו"²⁴ (קודם ששמעתם אותה היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה, קבלתם עליכם

(19) בהקדמה לספר הי"ד בתחלתה.

(20) משפטים שם, יב.

(21) תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב).

(22) ואתחנן ו, ח.

(23) גיטין מג, רע"א. ועוד.

(15) תוד"ה כפה - שבת שם.

(16) משפטים כד, ז.

(17) ראה מפרשי הע"י לשבת שם. וראה גם תורת מנחם חמ"ג

ע' 24. וש"נ.

(18) אסתר ט, כז.

לקיימה⁸), מכלל-מקום, היה זה כבר בתוך המעט-לעת דמתן תורה, ובהיותם כבר במעמד ומצב היותר נעלה דמתן תורה, כדברי הגמרא²⁴ "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", ולכן, הועילה הקבלה ד"נעשה ונשמע" על תורה שבכתב.

מה-שאיין-כן תורה שבעל-פה - הרי רובא דרובא (מלבד המקצת שהיה נוגע להם מיד) ניתנה לאחר חטא העגל, כדאיתא בגמרא במסכת נדרים²⁵: "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד", ורק לאחר חטא העגל, בעת לוחות שניות (לאחרי ש"סלחתי כדברך" ביום הכיפורים²⁶), ניתנה להם גם תורה שבעל-פה (כולל גם פלפולא דאורייתא (הוויות דאביי ורבא), שניתן למשה, ו"נהג בה טובת עין ונתנה לישראל"²⁷), וכמבואר בפרטיות בגמרא במסכת עירובין²⁸ "כיצד סדר המשנה" (כיצד למדו ישראל תורה שבעל-פה); ולאחרי שנשתנה מעמדם ומצבם של בני ישראל, כדאיתא בזהר²⁹ שבחטא העגל חזרה זוהמתן (אלא שלא חזרה לגמרי, כמו קודם שפסקה זוהמתן במתן תורה³⁰), וכדמוכח מדברי הגמרא³¹ בנוגע לזוהמא דעובדי כוכבים ומזלות).

ומזה מובן, שבעת אמירת "נעשה ונשמע" היתה תורה שבעל-פה דוקא בבחינת "דבר שלא בא לעולם", ולכן, לא הועילה הקבלה ד"נעשה ונשמע" בנוגע לתורה שבעל-פה, ועל זה אמרו רז"ל "מלמד שכפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית" . . מכאן מודעא רבה לאורייתא".

ז. ועל-פי-זה יובן גם בנוגע לזמן מתן תורה בכל שנה ושנה:

כשם שאמירת "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב לא הועילה בנוגע לתורה שבעל-פה (עד כדי כך שעל זה אמרו רז"ל "מכאן מודעא רבה לאורייתא"), בגלל שבעת אמירת "נעשה ונשמע" היתה תורה שבעל-פה עדיין בבחינת "דבר שלא בא לעולם" - כן הוא גם בנוגע להעילוי בכללות הענין דמתן תורה שצריך להיות בכל שנה ושנה, שעל זה לא הועילה הקבלה שהיתה במתן תורה בפעם הראשונה, כיון שאז היה עילוי זה עדיין בבחינת "דבר שלא בא לעולם".

כלומר: הן אמת שמצד נצחיות התורה נמשך ונפעל כללות הענין דמתן תורה בפעם הראשונה על כל השנים שלאחרי-זה עד סוף כל הדורות, אבל אף-על-פי-כן, כיון שבכל שנה ושנה נמשך גילוי אור חדש, ומצד זה ניתוסף עילוי אצל האדם שמקבל את התורה, ועד לעילוי שבאין-ערוך, הרי מובן, שלגבי העילוי שמתחדש בזמן מתן תורה בשנת ה'תשכ"ה, לא הועילה קבלת התורה בשנה שעברה, כיון שעילוי זה היה אז בבחינת "דבר שלא בעולם".

ובפשטות: כיון שאינו יודע באיזה מעמד ומצב יהיה בשנה הבאה, אין שום תוקף לכל מה שמקבל על עצמו עתה.

ומזה מובן, שבכל שנה ושנה צריכה להיות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ולא די בכך שבשנה שעברה היתה אצלו קבלת התורה בשמחה ובפנימיות - כי העילוי שנתחדש בשנה זו היה אז בבחינת "דבר שלא בא לעולם", ועל זה לא הועילה הקבלה דשנה שעברה, ובשביל החידוש דמתן תורה שבשנה זו - שהוא באופן של גירות (כנ"ל בארוכה) - צריכה להיות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ועל-ידי-זה נמשך על כל השנה כולה, ועד שזוכים לשלימות הענין דמתן תורה - בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

(28) נד, ב (ובפרש"י) - הובא בפרש"י עה"ת תשא לד, לב.
(29) ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג, סע"ב.
(30) ראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52 ובהנסמן שם.
(31) שבת קמה, ב.

(24) שבת קמו, רע"א. וש"נ.
(25) כב, ב.
(26) תנחומא פקודי יא. ועוד.
(27) שם לח, א.

ח. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" - שמנין בלשון "נשא" מורה על החשיבות, שהם בעלי כח³², שראויים לעבודת משא, וענין זה שייך בעיקר אצל בני קהת, שכל עבודתם היא עבודת משא; ובתור טפל - אצל בני גרשון ("גם הם"), שתפקידם היה "לעבוד ולמשא"; מה-שאינ-כן בני מררי שבהם נאמר³³ "וזאת משמרת (לשון מינוי) משאם", אבל לא הוצרכו לשאת בעצמם.

ואף שבני גרשון ובני מררי השתמשו שניהם בעגלות (ורק בני קהת נשאו בכתף), מכל-מקום, בני גרשון היו צריכים לשאת את היריעות בכתף עד לעגלות שעמדו מחוץ לעמודי החצר (כיון שלא יכלו להעביר את העגלות, שרחבן היה חמש אמות³⁴, בין עמודי החצר, שביניהם היו חמש אמות יחד עם עובי העמוד), מה-שאינ-כן בני מררי, לאחר שהעמיסו את עמודי החצר על גבי העגלות, קירבו את העגלות עד מקום עמידת קרשי המשכן - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס³⁵ ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 46 ואילך.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל נשא את ראש גו'.⁹

* * *

י. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, "וידבר אליו", "למעט את אהרן מן הדברות", "וישמע את הקול", "יכול קול נמוך, תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל" - שכיון שאהרן לא שמע את הדברות גם בהיותו באוהל מועד, יש מקום לומר שהיה קול נמוך, ולכן שמעו רק משה, בגלל שחושיו הטבעיים היו בהתגברות יתירה. ולכן "תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני", שהיה קול גדול, ורק בדרך נס לא היה נשמע אלא למשה. ומכל-מקום הוצרך משה לבוא לאוהל מועד, כי "כשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל".

ובפנימיות הענינים: הפסקת הקול בפתח המשכן (במקום) הוא כמו הפסקת הקול בסיני לאחר מתן תורה (בזמן), כדי שיהיה מקום לבחירה חפשית, וכדי לפעול 'דירה בתחתונים'. וההוראה בעבודה, שאל יאמר האדם די לי בעבודתי בהתאחדות עם קולו של הקדוש-ברוך-הוא על-ידי לימוד התורה, אלא עיקר

וקדשתו" (יתרו יט, כג). ומובן, שכדי שכמה אלפים לויים יוכלו לעצור את כל ישראל מליקרב לאוהל מועד, הוצרכו הלויים להיות בעלי כח ביותר, לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות. (33 פרשתנו ד, לא.

(34 שבת צט, א. - ואף שהחשבון שבגמרא הוא בנוגע לקרשים שנשאו בני מררי, ולא בנוגע ליריעות וקלעי החצר שנשאו בני גרשון, ולכאורה, העגלות של בני גרשון היו יכולות להיות קטנות יותר**), הרי, כיון שכל העגלות ניתנו ע"י נשיאי ישראל, והם לא ידעו באיזה אופן תהי' חלוקת העגלות בין נושאי המשכן (איזה לבני גרשון ואיזה לבני מררי), מסתבר לומר שכל העגלות היו שוות במדתם - ברוחב ה' אמות, כדי שכל עגלה תהי' ראוי' לשאת את הקרשים.

(35 בשילוב שיחת ש"פ נשא תשל"ד.

(32 בענין הצורך בבעלי כח בשביל השמירה "שלא יקרב זר מצד גודל תשוקתו ליקרב לה" (ע"ד שני בני אהרן, "בקרבתם לפני ה'"), ודוק בעל כח יכול למונעו מליקרב (הערה 56 בלקו"ש שבפנים) - הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: ובמכ"ש וק"ו: ומה עתה נדחפים (לאו דוקא בשביל לשמוע דבר תורה, אלא גם) בשביל שירייתם... ומרוב הדחיפות יכולים להישבר שולחנות וכיו"ב, ויש צורך בבעלי כח לשמור על הסדר - עאכו"כ בדור ההוא, דור דעה, ולאחרי ש"סלחתי כדברך", שהיו במעלת בעלי תשובה שלמעלה מצדיקים, שעבודתם היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - הרי בודאי היתה אצלם תשוקה גדולה ליקרב לאוהל מועד, בידעם שבד' אמות אלו צמצם הקב"ה את עצמותו בין בדי הארון (ראה ב"ר פ"ה, ז). וכפי שמצינו במ"ת שהי' צורך באזהרה מיוחדת שבני לא יתקרבו להר סיני - "הגבל את ההר

(*) וע"ד סיפור החסידים (אף שלא שמעתי מ"ק מו"ח אדמו"ר) אודות הבעש"ט, שקודם התפלה ה' נפרד מבני ביתו כו', מפני שלא ידע אם ישאר בחיים לאחר התפלה (ראה גם צוואת הריב"ש סל"ה"מב), כיון שענין התפלה הוא השתפכות הנפש, כמ"ש (שמואל"א א, טו) "ואשפוך את נפשי לפני הוי'".

(**) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר על קושיא זו, שזוהי "א' בעל-הבית שע' קשיא", ע"פ שכל. והוסיף בבת-שחוק, שכל מי שיש לו עוד בעל-הבית שע' קושייתו, יכול לחטוף ("אריינכאפן") ולשאול אותו עד מנחה.

המכוון הוא להמשיך בכל העולם - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ג עמוד 20 ואילך.

יא. ויש להוסיף בנוגע להוראה בעבודה - בפרטיות יותר:

יהודי יכול לטעון: למה לו לצאת לעולם - מוטב שיעסוק בתורה, שעל זה אמרו רז"ל³⁶ "כל הקורא ושונה הקדוש-ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו"³⁷, כך, שעל-ידי לימוד התורה יש אצלו גילוי העצמות, כמו במתן תורה, כמובן מזה שהקדוש-ברוך-הוא צמצם עצמותו בין שני בדי הארון³⁸ (ענין התורה).

ומה גם - ממשיך לטעון - שכשם שהגילוי דמתן תורה חדר בגשמיות העולם, שזהו שעל-ידי מתן תורה נעשה קיום העולם באופן ש"ארץ יראה ושקטה"³⁹, כן הוא גם בנוגע להגילוי שנעשה על-ידי לימוד התורה, שחודר גם בגוף - כמובן ממאמר רז"ל⁴⁰ "מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו'", וכפי שמבאר רבינו הזקן⁴¹ "שלאורה אינו מובן דמיון זה .. שהרי במעמד הר סיני וכל העם רואים את הקולות, ופנים בפנים דבר ה', מה-שאיין-כן בעסק התורה של כל אדם כשלומד בפני עצמו, אלא .. גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני וכו'", והיינו, שגם כאשר נמצאים כאן בברוקלין, בשבת פרשת נשא ה'תשכ"ה (וגם כאשר ישנים באמצע ההתוועדות...), ישנו גילוי העצמות, יחד עם המרכבה העליונה, שרפים וחיות ואופני הקודש! אלא מאי, הוא לא רואה זאת - הרי ידוע הפתגם⁴²: וכי בגלל שהסוס חושב אודות התבן, לא קיימת מציאותו של המלאך? ...!

ומצד גילוי העצמות שישנו בלימוד התורה - נעשית אצלו תנועה של כלות הנפש לצאת מהעולם: למה לו לאכול ולישון - טוען הוא - מוטב שתכלה נפשו ("אויסגיין") באלקות; זוהי עבודה נעלית ועריבה יותר!

ועל זה אומרים לו:

לכל לראש - צריך לידע שהענין של כלות הנפש כו' הוא היפך הכוונה, ובלשון הכתוב⁴³: "והזר הקרב יומת"!

ולהעיר, שמפסוק זה למדים ש"משורר ששיער .. במיתה", להיותו "זר דאותה עבודה"⁴⁴. וענינו בעבודה:

"משורר" - עבודתו בשיר וגעגועים כו'. ואילו ענין ה"שוער" - שפותח וסוגר הדלתות - הוא על-דרך המבואר בענין "דוד זמירות קרית להו"⁴⁵ אודות "המתבונן מה גדלו מעשי ה' שברבי העולמות וכל צבאם, ואין כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק אחד מדקדוקי תורה .. אשר בדקדוק קל עולים כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך חס-ושלום"⁴⁶ - על-דרך פתיחת הדלת או סגירתה.

והנה, אף שעבודת ה"משורר" (בשיר וגעגועים כו') היא למעלה מעבודת ה"שוער", מכל-מקום, "משורר ששיער", כיון שאינו רגיל בזה, יכול להיות אצלו ענין של כלות הנפש, מצד החידוש שבדבר - כמשל ציפור המדברת⁴⁷, שאף שאין זה בערך לדיבור האדם על פי שכל, מכל-מקום, מצד החידוש שבדבר, הרי זה מעורר שחוק ותענוג אצל המלך, וכן הוא למעלה, בענין ביטול הנבראים, וכמו שכתוב⁴⁸ "אדם ובהמה תושיע ה'", על-ידי-זה שמששים עצמו כבהמה כו'⁴⁹.

(43) במדבר א, נא. ועוד.

(44) ערכין יא, ב.

(45) ראה סוטה לה, סע"א.

(46) תניא קר"א קס, סע"א ואילך.

(47) ראה לקר"ת ס"פ במדבר. ובכ"מ.

(48) תהלים לו, ז.

(49) חולין ה, ב.

(36) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(37) נזכר גם מארז"ל ש"נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת יו"ד, א. ושי"ג).

(38) נסמן לעיל הערה 32.

(39) תהלים עו, ט. וראה שבת פח, א. ושי"ג.

(40) ברכות כב, א. ושי"ג.

(41) תו"א יתרו סז, ב.

(42) ראה תורת מנחם חל"ו ע' 270 ואילך. ושי"ג.

- 1 וכיון שמצד החידוש שבדבר (לגבי עבודתו כ"משורר") יכול להיות שתכלה נפשו כו', לכן, חייב
2 מיתה, בגלל שהביא עצמו לידי כך.
3 ונוסף לזה:
4 למרות שגילוי העצמות שבמתן תורה הוא באופן ש"אני הוי' לא שנית"י⁵⁰, הנה בנוגע לדיבור דמתן
5 תורה (שבא לאחר כמה פרסאות ומסכים כו') יש שינוי - ש"כשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא
6 חוץ לאוהל", ושם נדרשת העבודה דבידור העולם כו'.
7 ודוגמתו בעבודת האדם - שיש זמן שבו מסתיימת העבודה ב"אוהל מועד" (לימוד התורה), ואז צריך
8 לצאת מ"אוהל מועד" [כי, באוהל מועד אין מקום לענין של רשות, ואסור לשהות שם ללא צורך⁵¹, ומיד
9 בגמר העבודה צריך לצאת] - כדי לפעול בעולם, שזהו עיקר המכוון.
10 ומה שאמרו רז"ל⁵² "עשה תורתך קבע" - הכוונה בזה היא באיכות, אבל בכמות - עיקר העבודה היא
11 בעניני הרשות, "בכל דרכיך דעהו"⁵³.

(50) מלאכי ג, ו.

(51) וכפי שמצינו ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א. וש"נ).

(52) אבות פ"א מט"ו.

(53) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' ב

- 1 שהולד נחשב בכור רק מעת שהוכרו פניו, וְאִיזוּ הָיָא הַכֶּרֶת
2 פְּנִים, פְּרִצְוֹן פְּנִים עִם הַחוּטָם, הרי שיציאת פדחת בלבד אינה
3 נחשבת הכרה, וכריש לקיש. מתרצת הגמרא: לדברי רבי יוחנן,
4 הָנִי - שְׁנָה בברייתא, 'פרצון הפנים' עַד הַחוּטָם, ואין החוטם
5 בכלל, וכדברי רבי יוחנן.
6 הגמרא מסייעת לריש לקיש ממשנה נוספת: תָּא שְׁמַע, שנינו
7 במשנה (יבמות קכ), עדים המעידים על אדם שמת כדי להתיר את
8 אשתו להנשא, אֵין מְעִידִים - אין עדותם מתקבלת, אֵלָא
9 כשמעידים שהכירוהו עַל יְדֵי ראיית פְּרִצְוֹן פְּנִים עִם הַחוּטָם,
10 כיון שללא ראיית החוטם אינם יכולים להכירו, וזהו כדברי ריש
11 לקיש ש"כיר' היינו בראיית כל הפנים. דוחה הגמרא: אף כאן,
12 הָנִי - שְׁנָה במשנה 'עַד הַחוּטָם', ולא 'עם החוטם'.
13 הגמרא מביאה ראייה נוספת לריש לקיש: תָּא שְׁמַע, שנינו
14 בברייתא לגבי עדות על אדם שמת, להתיר את אשתו, אם ראו
15 העדים פְּדַחַת בְּלֹא פְּרִצְוֹן פְּנִים, או פְּרִצְוֹן פְּנִים בְּלֹא פְּדַחַת,
16 אֵין מְעִידִין, עַד שֶׁיְהִי שְׁנֵיהֶם - פדחת ופרצון עִם הַחוּטָם, אבל
17 אם ניטל חוטמו אין מעידין עליו, אף שראו פדחת ופרצון. וְאָמַר
18 אַבְי, וְאִיתִימָא - ויש אומרים שאמר זאת רַב כְּהֵנָא, מֵאִי
19 קָרָאָה - מהו הפסוק בו נרמז שההכרה היא בראיית כל הפנים,
20 שְׁנֵי אֲנִי (ישעיה ג ט) 'הַכֶּרֶת פְּנֵיהֶם עֲנִתָהּ בָּם', ופסוק זה עוסק
21 בנואפים, שהקדוש ברוך הוא צר את צורת הולדות כפניו
- הנואפים, ומתוך הכרת פני הבנים ניתן לדעת את חטאי אבותם.
ועל כל פנים מוכח שרק על ידי ראיית פדחת ופרצון עם החוטם
ניתן להכיר את האדם, וכדעת ריש לקיש, ושלא כדברי רבי יוחנן
שניתן להכיר את הולד על פי הפדחת לבד. דוחה הגמרא: באמת
ניתן להכיר את האדם בפדחת בלבד, ולכן לגבי בכור די
בהוצאת הפדחת כדי שיתקיים דין 'כיר', אך שְׁאֵנִי עֲדוּת אִשָּׁה
- שונה הדבר בעדות המתירה אשת איש, דְּאִתְקִירָהּ בְּהָ רַבֵּן
שלא נחשב הכרה עד שיראו העדים את כל פניו של הבעל.
תמזה הגמרא: וְאִי אִתְקִירָהּ - האם החמירו חכמים בעדות
אשה, וְאִהּ - והרי אדרבה, הֵנָּה במסכת יבמות (קכב) שהוֹחֶקֶן
לְהָיוֹת מְשִׁיאִים - קיבלו חכמים שניתן להתיר אשה על פי עדות
שמת בעלה, אפילו עַד מִפִּי עַד, ואפילו כשמעו את העדות
מִפִּי אִשָּׁה, או מִפִּי עֶבֶד או מִפִּי שִׁפְחָה, שהם פסולים לשאר
הגמרא: כִּי אִתְקִילוּ רַבָּנִן - מה שהקילו בעדות זו יותר מבשאר עדויות, מתרצת
בְּסוּפָה - לאחר שראיית העדות היתה בצורה ברורה, הקילו
להאמין אפילו למי שאינו נאמן בדרך כלל, אבל בְּתַחֲלָתָהּ,
בראיית העדות עצמה, לֹא אִתְקִילוּ רַבָּנִן, אלא אדרבה, החמירו
שלא לסמוך על עדות שאינה ברורה, ולכן אמרו שאין מעידים
אלא על פרצון הפנים עם החוטם. תירוצו נוסף: וְאִיכְעִית אִימָא
- ואם תרצה תוכל ליישב כך,

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' ב

- 1 לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנֵי, ויש ללמוד מהכתוב שבכור נוטל פי שנים
2 בנכסי אביו. המשנה מבארת מאלו נכסים נוטל הבכור את החלק
3 הנוסף, ומאלו נכסים אינו נוטל אותו: הַבְּכוֹר הַנוֹלֵד רִאשׁוֹן
4 לַאֲבִיו, נוֹטֵל פִּי שְׁנֵים בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנֵים בְּנִכְסֵי
5 הָאָם, כלומר, שאין לו חלק נוסף אלא בנכסים שהותיר האב
6 אחריו, ולא בנכסים שהותירה האם שבהם הרי הוא ככל האחים
7 ונוטל חלק אחד בלבד.
8 וְאִינוּ נוֹטֵל הַבְּכוֹר חֶלֶק נוסף בְּשִׁכְחַת שהשביחו הנכסים לאחר
- מיתת האב קודם שחלקו את הירושה, אלא עושים שומא כמה
היו שוים הנכסים בעת מיתת האב, והבכור נוטל מהשבח רק
חלק אחד, כבן פשוט, ומשלם על השבח שהשביח חלקו השני
שנוטל מדין בכור, ותשלום זה מתחלק בין כל האחים. וְלֹא נוטל
הבכור חלק נוסף בְּרִאיוֹ - בנכסים שלא היו שייכים לאב בעת
מיתתו אלא רק היו ראויים ליפול לרשותו לאחר זמן, כְּאִשֶּׁר
הוא נוטל חלק נוסף בְּמוֹחֶזֶק - בנכסים שהיה האב מוחזק בהם
בעת מיתתו.

לקוטי שיחות חג השבועות כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- 19 ההלכה קובעת⁷ שכאשר אדם מוכר קרקע לרעהו, זכאי ברהמיצר, השכן הגובל לקרקע זו, לקחת את הקרקע מן הלוקח, כי טובתו היא שכל קרקעותיו יהיו סמוכות זו לזו⁸, ונאמר בתורה⁹ "ועשית הישר והטוב בעיני ה'".
- 24 וזו היתה טענת המלאכים: התורה היא גנוזה¹⁰, נמצאת במרום, ואף הם שם, ולכן חל על כך הדין של ברהמיצר לקבל את התורה, ולפיכך – "תנה הודך על השמים".
- 28 [ובזה מובן כיצד רצו המלאכים לקחת את התורה לאחר¹¹ שכבר נאמר בה "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל" וכדומה, כי ההלכה לגבי ברהמיצר קובעת, שגם לאחר המכירה מסלקים את הלוקח מן השדה ונותנים אותו לברהמיצר¹²].
- 33 כדי להפריך את טענתם¹³, מציינים המפרשים¹⁴ מספר תירוצים, ומהם:
- 35 (א) ההלכה לגבי ברהמיצר חלה רק לגבי קרקע, ולא לגבי מטלטלין¹⁵, והתורה איננה קרקע¹⁶.

א.

טענת המלאכים: "תנה הודך על השמים"

- 1 על מתן תורה מסופר בגמרא¹: "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה, שגנוזה... – אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? מה אנוש כי תזכרנו...² תנה הודך על השמים³. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזיר להן תשובה... אמר לפניו: רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה? – אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להם: למצרים יודתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם?! שוב מה כתיב בה⁵ – לא יהיה לך אלקים אחרים, בין עמים אתם שרויין, שעובדין עבודה זרה? (וכך שאל משה את המלאכים על הדברות האחרים): כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם.. אב ואם יש לכם.. קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם.. מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא...".
- 17 נאמר בספרים⁶, שהיסוד ההלכתי לטענת המלאכים "תנה הודך על השמים" הוא דין "בר מצרא":

- 12) ואדרבא, עיקר דינא דב"מ הוא על הלוקח שצריך להסתלק, ולא על המוכר (פרש"י ב"מ שם, ב ד"ה עכו"ם. ועוד*), וראה בס' מערכי לב שם, שמתעם זה אמר הקב"ה למשה שהוא יחזיר להם תשובה ולא השיב להם בעצמו, כי טענת המלאכים היתה על משה (הלוקח). ומה שהמלאכים טענו להקב"ה ** – י"ל: (א) כיון שסו"ס צריך משה להחזירה לשמים, א"כ הפוכי מטרטא למה לי – ע"ד כתובות קי, א (משא"כ בדובין לעכו"ם (ב"מ שם, ב)). (ב) החיוב שעל הלוקח – מטיל על המוכר האיסור דלפני עוור. (אבל עפ"ז צ"ע – דסו"ס יש על המוכר איסור (אף שאינו איסור דבר מצרא), משא"כ הפוכי מטרטא – טרחא בעלמא).
- 13) לכאורה אפשר לומר, שתוכן תשובת משה היא שהתורה אינה שייכת בשמים כלל, ובמילא אין בזה מצרא וב"מ – אבל ראה לקמן בפנים ס"ה, שטענת המלאכים היתה (לא על חלק הפשט, כ"א) על חלק הסוד שבתורה.
- 14) בהתירוצים שהובאו לקמן – ראה בס' שנשמנו בהערה 6.
- 15) העיטור ח"א אות מ' מכירת קרקעות*** – הובא במ"מ הל' שכנים פ"ג ה"ד. הר"י ברצלוני – הובא בטור שם. שו"ע סנ"ג.
- 16) להעיר מתניא (פ"ד) "ומשם נסעה וירדה כו".
- בס' ברית אבות כ', שלתורה דין קרקע יש לה כי היא קיום העולם והעולם נברא על ידה. אבל צ"ע: (א) סוף סוף התורה עצמה היא דבר המטלטל, ומאי נפק"מ שעי"ה הוא קיום העולם. (ב) העולם נברא בשביל התורה ולא להיפך, ח"ו. (ג) זה שעי"ה הוא בריאת וקיום העולם הוא רק

- (1) שבת פה, ב ואילך.
- (2) תהילים ח, ה.
- (3) תהילים שם, ב.
- (4) יתרו כ, ב.
- (5) יתרו שם, ג.
- (6) בס' שתי ידות (להר"א חזקוני. אמשטרדם תפ"ו) ר"פ תרומה מביא זה בשם המדרש. ובס' שארית יעקב (להר"י אלגאזי. קושט' תק"א. ליוורנו תק"נ) פ' במדבר בשם "כת הקדומי" ד"ל, "ראשונים". ובפני דוד (להחיד"א) פ' יתרו דהוא "שוגרת ומשוגרת". ושקנ"ט בזה בהרבה ספרים – ומהם (נוסף על הנ"ל): באר יצחק (להר"י שאנגי. שאולניקי תצ"ח) פ' יתרו דרוש ב'. ראש דוד (להחיד"א) פ' יתרו. חסדי אבות לאבות (להנ"ל) פ"ג מ"ד. מערכי לב (להר"י חזן. שאולניקי תקפ"א) ערך מ"ת דרוש י"ב. ברית אבות (להר"א בורייאט. ליוורנו תרכ"ב) פ' יתרו. שפת אמת עה"ת פ' יתרו. פתח שער לנחל יצחק ח"א וזח"ב. וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' בר מצרא.
- (7) ב"מ ק"ח א. רמב"ם הל' שכנים פ"ב ה"ה. טוש"ע חו"מ סי' קעה ס"ו.
- (8) רש"י ב"מ שם. רמב"ם שם.
- (9) ואתחנן ו, יח. ובתשובות מיימוניות לס' קנין (סי' טז) שהוא קרוב למ"ע.
- (10) ועפ"ז יומתק זה שלא אמרו בקיצור חמודה שגנוזה.
- (11) אבל ראה בר"פ א, ד.

(*) וראה לקו"ש ח"ט ט"ע 55 ואילך.

(**) במערכי לב שם כ' דהקב"ה גילה להם שטענתם היא רק כלפי משת אבל עפ"ז צ"ל שידעו דין דב"מ – לבד כללות ענינו שהוא על הלוקח!

(***) בניסוח שם: אפי' מטלטלין. אבל במ"מ שם: לבר ממטלטלי. וראה שער החדש לעיטור שם אות קסז.

23 (ב) בשעת מתן־תורה היו כל ישראל שותפים
24 לקדוש־ברוך־הוא, כי הם כבר קיבלו את מצות שבת
25 במרה³², לפני מתן תורה, ואמרו חז"ל³³ "כל המתפלל
26 בערב שבת ואומר ויכול... כאילו נעשה שותף
27 להקדוש־ברוך־הוא במעשה בראשית".

ג.

העיקר חסר מן הספר

28 אבל, לגבי כל התירוצים דלעיל, העיקר חסר מן הספר
29 – אף אחד מהם אינו מוזכר בתשובת משה למלאכים³⁴.
30 ואדרבה: בשלושת התירוצים האחרונים נאמר,
31 לכאורה, ההפך מטענת משה רבינו: בתירוצים אלה
32 מודגש שמשה, וכל יהודי, קרוב לקדוש־ברוך־הוא,
33 קשור אל השמים, והוא שותף לקדוש־ברוך־הוא. ואילו
34 בגמרא נאמר ההיפך: שהתורה כרוכה בירידה למצרים,
35 ומבטאת את הגשמיות של הלוקח, ועד ל"קנאה", "יצר
36 הרע", וכדומה.

ד.

שאלות נוספות על שני התירוצים הראשונים

37 כמובן מתעורר קושי על כל אחד משני התירוצים
38 הראשונים, בנוסף לשאלה הכללית הנ"ל:
39 א) על התירוצ הראשון: הדין של "בר־מצרא" אינו
40 חל על מטלטלין, כי הטעם לדין בר־מצרא הוא
41 ששדותיו יהיו סמוכים, וטעם זה אינו מתאים
42 למטלטלין, שאותם אפשר לקנות בכל מקום ולהביאם
43 אליהם³⁵. טעם זה אינו מתאים בענין התורה³⁶, אשר

1 (ב) הדין של בר־מצרא הוא רק לגבי מכירה ולא
2 לגבי מתנה¹⁷, והתורה ניתנה במתנה.

3 ג) ישראל קרובים אל הקדוש־ברוך־הוא, כמו
4 שנאמר¹⁸ "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו",
5 יתר על־כן: ישראל הם "בנים למקום"¹⁹, ולגבי
6 קרובים²⁰, ובודאי בנים²¹, לא חל הדין של בר־מצרא.

7 ד) על משה רבינו נאמר²² שהוא היה "איש
8 האלוקים", ועל כך נאמר במדרש²³ "מחציו ולמטה
9 איש, מחציו ולמעלה האלוקים", ואם כך, משה רבינו
10 היה "בר־מצרא" לתורה שהיא בשמים.

11 ה) על הפסוק²⁴ "ויעמוד העם על משה מן הבוקר
12 עד הערב" אומרים חז"ל²⁵, שמשה רבינו היה "דן דין
13 אמת לאמיתו" ואז "כאילו נעשה שותף להקדוש־ברוך־
14 הוא במעשה בראשית". וההלכה קובעת²⁶, שאם
15 הלוקח הוא שותפו של המוכר, לא חל הדין של
16 בר־מצרא²⁷.

ב.

השאלות על התירוצים שלעיל

17 לכאורה אפשר לשאול על שני התירוצים
18 האחרונים: הרי משה קיבל תורה מסיני²⁸ עבור כל²⁹
19 ישראל³⁰, ולא רק עבור עצמו?

20 יש המפרשים: א) שכל ישראל הם בני־מצרא
21 לתורה, כי נשמות ישראל "גזורות מתחת כסא
22 הכבוד"³¹.

(29) חזן מפילפולא דאורייתא שניתנה למשה אלא שנהג בה טובת
עין ונתנה לישראל (נדרים לח, א).

(30) ופשוט דאין לומר שהאדם ב"מ לשמים (יותר מהמלאכים) מצד
זה שהוא מורכב "מן העליונים" (ב"ר פ"ח, יא. פ"ב, ח), ובג' (ד' דברים
דומה (רק – דומה) למלאכי השרת (תגיה טז, א. אדר"ג פל"ז, ב. ב"ר
פ"ח שם).

(31) זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמן בנצוצי זהר לזח"א קיג, א.

(32) סנהדרין נו, ב.

(33) שבת קיט, רע"ב.

(34) ומ"ש במפרשים, דבזה שא"ל הקב"ה למשה "אחוז בכסא
כבודי" רמז לתשובה (דלעיל ס"ב) דנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד –
אינו מוכן, שהרי בדברי משה אין כל רמז לזה. וראה מ"ש במפרשים הנ"ל
– ע"ד הפלפול – בכמה תירוצים דלעיל.

(35) ומ"ש בסמ"ע (חומ"מ שם סקצ"ז) "דדוקא בקרקע שהוא קנין עולט
תקנו דין מצריות כו' ולא בהני" – היינו לפי ששם איירי שא' מן השותפין
רוצה למכור, ובזה לא שייך טעם המבואר בפנים. והא דמפרש (וכן
בפרישה לטור) שבש"ע איירי בנדרון דשותפות* – י"ל, כי בלא"ה פשוט
שאיין שייך במטלטלין דינא דבר־מצרא מטעם המבואר בפנים.

(36) ואין להקשות דא"כ שוב בטל הדין דבר מצרא, שהרי דינא
דבר־מצרא הוא רק אם הלוקח יכול לקנות שדה במק"א –

בחי' אחוריים שבה ולא בחי' פנים (תניא קר"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ).
וראה לקמן הערה 54.

(17) ב"מ שם, רע"ב. רמב"ם שם פ"ג ה"א. טושו"ע שם סנ"ד.

(18) ואתחנן ד, ז.

(19) אבות פ"ג מ"ד. ראה יד, א. שמות ד, כב"ג.

(20) כגירסת הבה"ג (הובא בב"י – בשם הר"ן לטור חו"מ שם ד"ה
ואפילו. ד"ה וכתב עוד) בב"מ שם ד"קרוב ות"ח לית בהו משום דינא
דב"מ".

(21) תשובת הר"ף הובא בשטמ"ק לב"מ שם. ובש"ך חו"מ שם
סק"ל: ולזה הדעת נוטה לכאורה וצ"ע.

(22) ר"פ ברכה. תהלים צ, א.

(23) דב"ר פ"א ד. מדרש תהלים (באבער) מזמור צ. וראה ספרי ר"פ
האינו (ועד"ז בת"י ותיב"ע שם. נחומא שם ב): משה קרוב לשמים.

(24) יתרו יח, יג.

(25) שבת י, א. וש"נ.

(26) רמב"ם שם פ"ב ה"ה. רא"ש ב"מ שם סל"א. נמוק"י שם.
טושו"ע שם סמ"ט.

(27) ת"י זה הוא אליבא דמ"ד (ובחסים קטז, א) יתרו קודם מ"ת בא
(כמ"ש בס' באר יצחק).

(28) אבות פ"א מ"א. ובשבת שם: תורה שאתה נותן לי.

(*) ובפרט שבמקור הדין (נסמן בהערה 15) לא נזכר שאיירי בנדרון דשותפות. וראה השקו"ט בב"י לטור שם ד"ה אבל לא במטלטלין.

שעתא", כי התורה היא חיותם של ישראל ("הם" 26 חיינו), ובאמצעות התורה מנצח היהודי את היצר הרע, כמאמר חז"ל⁴⁸ "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין". ואילו המלאכים רצו את חלק הסוד 29 שבתורה, ואין להם יצר הרע, וזה כמי שרוצה את הנכס 30 לרווחים. 31

אך על תירוצים אלו אפשר לשאול: דברי משה 32 "למצרים ירדתם.. כלום אתם עושים מלאכה.. משא 33 ומתן.. אב ואם.. יצר הרע יש ביניכם", שלמלאכים אין 34 קשר לחלק הפשט שבתורה, לא היו חידוש לגביהם. 35 המלאכים ידעו זאת קודם לכן, וביקשו מלכתחילה את 36 חלק הסוד שבתורה. ואילו התשובה על כך, ש"מכר כל 37 נכסיו לאחד, לית בה משום דינא דבר-מצרא", או 38 שהתורה היא חיותם של ישראל, אינה מוזכרת בדברי 39 משה אפילו ברמז? 40

הזדקקות ישראל לתורה – "דחיקא ליה שעתה" – 41 עקב מלחמת היצר, היא הסבר של המצב שבו "יצר 42 הרע יש ביניכם". אבל מדברי משה רבינו ומהרחבתו 43 "כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן.. אב ואם יש 44 לכם" נראה, שתשובתו למלאכים איננה על מלחמת 45 היצר, אלא על הענין הכללי, שחלק הפשט והמעשה 46 שבתורה אינו מתאים להם. 47

ו.

התורה - בניית בית לה'

והביאור בזה הוא: 48 מטרת התורה היא הגשמת כוונת הבריאה של 49 "נאווה" 49 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו (יתברך⁵⁰) 50

המושל תר"ל פ"ג. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קנט' ח"ב שסא, א ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב. לקו"ש שם ס"ב ואילך.

(44) במכ"ש מהא דמתנה שיש בה אחריות יש בה דינא דב"מ (ראה בהמצוין בהערה 17). וגם לפמ"ש הרשב"ם (ב"ב נא, א ד"ה ה"ג במס'. וראה תוד"ה ולמה קידושין כו, א) דהיא שכתב בשטר לשון מכר ומתנה לית בה דב"מ – הרי מפורש שם הטעם כי "במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי לפות כחו". אבל בתורה הרי ישנם ב' ענינים ואופנים נפרדים דמכר ומתנה, ומצד המכר שייך בזה דב"מ. (45) אלשיך לתהילים מזמור ח. חדא"ג שבת כאן. ועוד. וראה בכמה מהס' שנשמנו בהערה 6. וראה אוה"ת בשלח ע' תרמו ואילך. (46) ב"מ קח, ב. רמב"ם שם פ"ב ה"ו. טושו"ע שם סל"ו. (47) רש"י ב"ב ה, א ד"ה ארבעה. בעה"מ לב"מ שם, הובא בנמוק"י ב"מ שם. העיטור אות מ' מכירת קרקעות. רמ"א בשו"ע שם סמ"ט. ופליגי על התוס' ב"ב שם ד"ה ארבעה. רמב"ן במלחמות ב"מ שם. הג"מ שם פ"ב ה"ג. דיעה הב' ברמ"א שם.

(48) קידושין ל, ב. (49) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו. (50) כן ה' מוסיף (פעמים רבות) כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע – נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.

1 אותה אי-אפשר להשיג בשום מקום אחר³⁷.

2 (ב) על התירוץ השני: לגבי התורה ישנם שלשה 3 ביטויים: (א) "ירושה"³⁸, כנאמר³⁹ "תורה ציווה לנו 4 משה מורשה...". (ב) "מכירה", כמאמר חז"ל⁴⁰ "אמר 5 הקדוש-ברוך-הוא לישראל מכרתי לכם תורת...". (ג) 6 "מתנה", כמאמר חז"ל⁴¹ "ג' מתנות טובות נתן 7 הקדוש-ברוך-הוא לישראל... תורה...". וכנוסח 8 התפילה: זמן מתן תורתנו⁴². שלשה ביטויים אלה 9 מראים על שלשה אופנים בשייכות התורה לישראל, 10 כמוסבר בכמה מקומות⁴³. ואם כך, התורה שייכת 11 לישראל גם בענין של "מכר", ולכן חל עליה הדין של 12 בר-מצרא⁴⁴.

ה.

תירוצים נוספים והשאלות עליהם

13 ישנו תירוץ נוסף, המתאים, לכאורה, לדברי 14 הגמרא, והמובא לאחר הקדמת המפרשים⁴⁵, שטענת 15 המלאכים היתה על חלק הסוד שבתורה: גם המלאכים 16 יודעים שלחלק הפשט והמעשה שבתורה אין להם 17 קשר, אבל טענתם לגבי דין בר-מצרא היתה על חלק 18 הסוד. וכיון שלישראל ניתנה התורה כולה, והמלאכים 19 יכלו לקבל רק חלק ממנה, הרי ההלכה במקרה כזה 20 היא⁴⁶: "מכר כל נכסיו לאחד, לית בה משום דינא 21 דבר-מצרא".

22 כן ישנו דין⁴⁷ שאם בר-המיצר צריך את הנכס 23 לרווחים, והלוקח צריך זאת משום דחק – "דחיקא 24 ליה שעתא", לא חל הדין של בר-מצרא. וכך בעניננו: 25 הזדקקות בני ישראל לתורה היא כמי ש"דחיקא ליה

כי בקשת המלאכים תנה הודך על השמים פשיטא דהיינו שתהי' רק כמ"ש בלקו"ת תוריע (כג, ב. ובאוה"ת (שם כרך ב' ע' תקלא ואילך)) – הלימוד (בעולם המלאכים) יצירה, והוא עתה בלימוד תנ"ך ורז"ל בכתהארז"ל (ליקוטי תנ"ך והש"ס שלו וכו'), וזרק) באופן כזה ילמודה ג"כ בני" נשמות בגוף בעוה"ז, אבל אז עיקרה בשמים כי (למטה ידועה רק מציאות הרוחנית ולא מהותה. ואפילו אם גם בזה ישתוו עם המלאכים – בב"ז קל יותר הבנתה למלאכים, שהם יותר רוחניים, ובני" יצטרכו ליגיעה יותר (ולמשלים מוהגשט – דוגמת קניה במק"א).

(37) כי לאחר שניתנה תורה למטה – "לא בשמים היא" (ב"מ נט, ב). (38) ונוגע להלכה – ראה סנהדרין נט, א.

(39) ברכה לג, ד. (40) שמו"ר פל"ג, א. וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

(41) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ז, ה: ג' דברים ניתנו מתנה לעולם. וראה שמו"ר פכ"ח, א: במתנה נתנה לו. ועד"ז שם פל"ג, ב. וראה שבת קח, א: אנא .. ייבית.

(42) ראה המשך וככה תרל"ז פ"א: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. בנוגע לנוסח ברכת התורה – ראה לקו"ש ח"ג ע' 115 הערה 23.

(43) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה שם פס"ו. סח. ד"ה אם רוח

וידוע⁶⁰ המשל על-כך: כאשר רוצים להרים בנין
באמצעות "כלי ההגבהה הנקרא ליווער (=מנוף)",
צריך להניח את המנוף מתחת ל"חלקים התחתונים
שבו דוקא", כי אילו ירימו "מאמצע... לא היה מגביה
התחתונים".

לכן מוכרחים לתת את התורה דוקא בעולם הזה
"התחתון... שאין תחתון למטה ממנו"⁶¹, ועל-ידיה
מתרומם כל ה"בנין" של "סדר ההשתלשלות".

וזאת הדגיש משה בתשובתו "קנאה יש ביניכם יצר
הרע יש ביניכם", כדי להדגיש כיצד העולם הוא
"התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין
הסתור אורו יתברך... עד שהוא מלא קליפות..."⁵⁹

ח.

כח ההתחדשות - רק בתחתונים

אך עדיין אינו מובן: אמנם, כדי לעשות לה' דירה
בתחתונים צריכה התורה להיות למטה. אך עדיין
קיימת טענת המלאכים לפי דין של בר-מצרא: בכל זאת
הם בני המיצר, והם רוצים לעשות לה' דירה ("בית")
לפחות בעליונים?

הכרחי אפוא לומר, שדירה לו יתברך, – המשכת
עצמותו ית' – למטה, אי-אפשר כלל לפעול באמצעות
עבודת המלאכים⁶², אפילו לא בעולמות העליונים. רק
על-ידי עבודת התחתונים "נמשכת" עצמותו ית' אל
"סדר ההשתלשלות".

ההסבר לכך הוא: כח ה'עצמות' שבתורה מתגלה
ומתבטא רק בעבודת הנשמה כאשר היא נמצאת בתוך

דירה בתחתונים". וידוע⁵¹ הדיוק שבמילה "דירה",
שכשם שבדירה נמצא האדם בכל עצמותו, כך נתאוה
הקדוש-ברוך-הוא שעצמותו ממש ישכון "בתחתונים".
רצון זה מתגשם באמצעות התורה, שדרכה "אותי
אותם לוקחים"⁵².

לפי זה, מופרכת טענת המלאכים לגבי דין של
בר-מצרא: ההלכה היא⁵³, שאם בר-המיצר רוצה את
השדה לשם זריעה, והלוקח רוצה אותו לשם בניית
בית, נותנים את השדה ללוקח, כי "שוב עדיף ולית בה
משום דינא דבר-מצרא". וכך בענינו⁵⁴: מטרת התורה
היא עשיית דירה לה' בתחתונים – "בית"⁵⁵, ולכן
מופרכת טענת המלאכים, ואין כאן דין של בר-מצרא.

וזאת היתה תשובת משה רבנו "למצרים" ירדתם..
כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם...":
התורה שייכת לישראל, כפי שהיא קשורה לשוב
העולם, עולם הזה הגשמי (בין עמים.. קנאה), כי היא
ניתנה כדי לעשות לה' דירה בתחתונים⁵⁷.

ז.

ע"י עבודת התחתונים מתרוממים גם העליונים
אמנם, גם העליונים, המלאכים, זקוקים לשפע
האלקי שעל-ידי התורה, כי גם בעולמות העליונים, כפי
שהם מצד עצמם, מאירה רק הארה מן האלקות, וגם
שם יש "ירידה מאור פניו יתברך"⁵⁸;

ובאמצעות עבודת התחתונים יורדת העצמיות של
האלקות, "דירה לו יתברך" גם אל העליונים, אל כל
"סדר ההשתלשלות"⁵⁹.

(51) אוה"ת בלק ר"ע תתקצו. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג') ובכ"מ.

(52) ויק"ר פ"ג, יל (לענין מצות). וראה שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. תנחומא תרומה ג. וראה תניא פמ"ז. ועוד.

(53) ב"מ שם. רמב"ם שם פ"ד ה"א טושו"ע שם סכ"ו.

(54) ראה עד"ז בס' שארית יעקב (שבהערה 6), שמכיון שבתורה נברא העולם, ותנאי התנה הקב"ה במע"ב אם ישראל מקבלים תורתו מוטב וא"ל אני מחזיר אתכם לתורה ובונה, הר"ז דוגמת הדין דארעא לבתי עדיף משום דישוב עדיף לן. אבל טעם זה אינו מספיק, כי: א) גם החיות של עולמות העליונים תלוי בתורה* (ראה תניא רפכ"ג. קו"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ), ב) זהו רק בחי' אחוריים שבתורה ולא בחי' "פנים" שבה (קו"א שם). ג) ועיקר: זה שקיום העולם הוא ע"י התורה אינו נרמז כלל בתשובת משה.

משא"כ עפ"ש"כ בפנים, שתשובת משה היא כי התכלית של נתינת התורה הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים – דוגמת ישוב וחיווך העולם. ובוה מתבטא עצם ופנימיות התורה – ראה לקמן ס"ח והערה 63.

(55) להעיר מהמבואר (ד"ה בשעה שהקדימו תשי"ב. ד"ה יבחר לנו תשכ"ג) שהכוונה דירה בתחתונים (שמושרשת בעצמותו ית'), היא הסיבה (וע"ד) מה שכל אדם יש לו רצון מוחלט בעצמותו לבנות בית. (56) מל' מיצר וגבול, בחי' העלם והסתור (תו"א מט, ד. ועוד) – כללות עוה"ז שאינו מאיר שם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע (ראה שם נ, ב – לענין זמן הגלות).

(57) וראה מדרש תהלים מזמור ח: א"ל אינה ראוי' להתקיים בכס .. והיכן היא מתקיימת בתחתונים שנאמר אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי.

(58) תניא פל"ו. וראה ד"ה באתי לגני ה'תשי"א פ"ד.

(59) להעיר מדר' נ"ח תרמ"ג ספ"א [נדרס ב"התמים" ח"ג ע' מזן].

(60) תו"א ד, א.

(61) תניא שם.

(62) ראה אוה"ת ויצא תתנה, ב. וראה ג"כ אוה"ת בשלח שבהערה 43.

(* ואף שזה תלוי בקיום התורה, היינו קיום המצות הכתובות בתורה (שזהו פ' מרז"ל בראשית בשביל התורה ועוד). במעשה המצות של התחתונים (תניא וקו"א שם) – הרי (ולא הסעם דלקמן) זהו מפני שהתורה ניתנה למטה, שהרי פשוט שכשביקשו המלאכים תנה הודך על השמים – גם קיום המצות כלול בזה (אלא שהוא ברוחניות). ולהעיר ממרז"ל (ראה תניא פ"ד ופ"ב) דאחור"ה הם שרש כל מ"ע ומל"ת – ואחור"ה ה"ה עבודת המלאכים וכו'. וראה תניא רפ"ט.

וגם מעלה זו דכח ההתחדשות, מרומזת בתשובת 12
 משה - בטענה "אב ואם יש לכם": 13
 ידוע⁶⁶, שכח ההולדה הוא כעין התחדשות מאין 14
 ליש, וכח זה אינו קיים אצל המלאכים⁶⁷. 15
 ולכן טען משה רבנו, שכח ההתחדשות קיים רק 16
 אצל הנשמות למטה, שבאמצעות עבודתן בעולם הזה 17
 הן "מולידות" – הופכות את הדברים התחתונים, ואת 18
 כל "סדר ההשתלשלות", לדירה לעצמותו ומהותו 19
 יתברך. 20

(משיחות יום ב' דחג השבועות תשי"ח)

1 המיצרים והגבולות שבעולם הזה⁶³. הנשמה יורדת
 2 לעולם שהוא "מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה'
 3 ממש"⁵⁹. ובעולם הזה השפל היא לוחמת ביצר הרע,
 4 מתגברת על ההעלמות וההסתרים, והופכת אותם
 5 מחושך לאור. עבודה זו של "אתכפיא" (=הכנעה)
 6 ו"אתהפכא" (=הפיכה) של ה"קליפות" (=כוחות
 7 הטומאה) "שהן נגד ה' ממש" לענין של קדושה, היא
 8 עבודה של התחדשות, הפיכת ה"יש" ל"אין", וכח
 9 ההתחדשות הזה נובע מעצמותו ית', שרק הוא לבדו
 10 בכחו וביכולתו לברוא (לחדש) יש מאין⁶⁴, והוא נותן
 11 את הכח להפיכת יש לאין⁶⁵.

74-5. ויש"נ.

66 המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 3 ואילך. וראה לקו"ת שה"ש מ,

א.

67 לקו"ת שם (לט, ד ואילך). ביאורו"ז ה, ד.

63 ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ט (בביאור
 מרז"ל – קידושין ל, ב – בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין), דעצם
 התורה שמיחדת בעצמותו ית' מתבטא דוקא בזה שהיא תבלין להיצה"ר.
 64 אגה"ק סי' כ (קל, רע"ב).
 65 ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 23 ואילך. חיי"ב ע'

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' ב

26 ז. שתי נשים של שני אנשים שילדו זָכָר וּנְקֵבָה, ולא ידוע מאיזו
 27 אשה נולד כל אחד מהולדות, הָאִבּוֹת פְּטוּרִין, שכן אין ידוע
 28 אשתו של מי ילדה זכר, ואולם הֵבֵן חַיִּיב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ
 29 כשיגדיל.
 30 ח. ילדו שתי נקבות וזָכָר, או שילדו שתי נקבות ושני
 31 זָכָרִים, ולא ידוע מאיזו אשה נולד כל אחד מולדות אלו, אֵין
 32 פָּאֵן לְבָהֶן כְּלוּם, שכן כל אחד מהזכרים אינו אלא ספק בכור.
 33 ט. אשה אחת שבָּכְרָה ואחת שְׁעָדִין לא בָּכְרָה, והן של שני
 34 אֲנָשִׁים, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים והתערבו, זֶה שְׁלֹא בָכְרָה אִשְׁתּוֹ נֹתֵן
 35 חֶמֶשׁ סְלָעִים לְבָהֶן, שהרי ודאי בנו בכור. ואם ילדו זָכָר וּנְקֵבָה,
 36 אֵין פָּאֵן לְבָהֶן כְּלוּם, שמא זו שלא ביכרה ילדה נקבה.

נמרא

37
 38 מקשה הגמרא: מֵאֵי שְׁנָא שְׁנֵי כְּהֻנִּים שְׁקִיבֵל כֹּל אֶחָד מֵהֶם דְּמִי
 39 פְּדִין הֵבֵן וּמֵת אֶחָד מֵהַבְּכוֹרִים שְׁאִינֶם חַיִּיבִים לְהַחְזִיר כְּלוּם,
 40 מִשּׁוּם דְּאִיל לְגַבִּי הָאֵי וּמִדְּחֵי לֵיהּ – שֶׁשְּׂבֹא כֹל אֵב לְחַבּוֹ
 41 אֶת אֶחָד הַכְּהֻנִּים דּוּחָהוּ בְּטַעֲנָה שְׂמָא קִיבֵל אֶת דְּמִי פְּדִין הַחֵי,
 42 וְכֵן אִם אִיל לְגַבִּי הָאֵי – הֵכֵחַן הַשְּׁנִי וּמִדְּחֵי לֵיהּ בְּאוֹתָהּ טַעֲנָה,
 43 הֵלֵא פָּהֶן אֶחָד שְׁקִיבֵל אֶת דְּמִי פְּדִין שְׁנֵיהֶם נָמִי – גַּם יִכּוֹל
 44 לְהִפְטֹר מִסִּיבָה זו, שְׁהָרִי לְיִזְיֵל לְגַבִּי[ה] הָאֵי וְלִידְחֵייהּ – כְּשִׁילֵךְ
 45 אֵב אֶחָד לְכַהֵן וְיִתְבַּע בַּחוּרָה אֶת דְּמִי פְּדִינוֹ שֶׁל הַמֵּת יִדְחֵנוּ הַכּוֹהֵן
 46 בְּטַעֲנָה שְׂמָא בֶּנֶךְ הוּא הַחֵי, וְלִיזְיֵל לְגַבִּי[ה] הָאֵי וְלִידְחֵייהּ – וְכֵן
 47 כְּשִׁיבֹא לְפָנָיו הָאֵב הַשְּׁנִי יִדְחָהוּ בְּאוֹתָהּ טַעֲנָה.
 48 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמָּר שְׂמוּאֵל,

1 וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים והתערבו זה עם זה, נֹתֵן הָאֵב חֶמֶשׁ סְלָעִים
 2 לְבָהֶן, שהרי אחד מהם ודאי בכור. ואם מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ
 3 שְׁלֹשִׁים יוֹם לִילִדְתּוֹ, הָאֵב פְּטוּר, שכן יתכן שהבכור הוא זה
 4 שמת. ואם מֵת הָאֵב וְהַנְּשִׁים קָיָמִים, רַבִּי מֵאִיר אֹמְרָה, אִם
 5 נָתַנוּ לְכַהֵן עַד שְׁלֹא חָלְקוּ אֶת הִירוּשָׁה, נָתַנוּ, וְאִם לֹא פְּטוּרִין,
 6 מִשּׁוּם שֶׁכֹּל אֶחָד מֵהֶם טוֹעֵן שְׂמָא אִינוּ הַבְּכוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרָה,
 7 כֹּבֵר נִתְחַיִּיבוּ הַנְּקִיבִים, ולפיכך אף לאחר שחלקו חייבים לתת
 8 מהם לכהן.
 9 ה. אם שתי נשיו אלו, שאחת מהן ביכרה ואחת לא ביכרה, ילדו
 10 זָכָר וּנְקֵבָה, והתערבו הולדות, ולא ידוע אם אותה שלא ביכרה
 11 ילדה זכר והרי הוא בכור, או שמא אותה שלא בכרה ילדה
 12 נקבה, והזכר שנולד לשניה אינו בכור, אֵין לְבָהֶן כְּלוּם ומספק
 13 הוא פטור, שכן המוציא מחבירו עליו הראיה.
 14 ו. שתי נשים של שני אֲנָשִׁים שְׁשִׁיתִיהֶן עֵדִין לֹא בָכְרוּ, וְיִלְדוּ
 15 שְׁנֵי זָכָרִים, והתערבו הולדות, זֶה נֹתֵן חֶמֶשׁ סְלָעִים לְבָהֶן, וְזֶה
 16 נֹתֵן חֶמֶשׁ סְלָעִים לְכַהֵן, שהרי כל אחד מהם הוא בכור לאמו.
 17 ואם מֵת אֶחָד מֵהֶם (מהבכורים) בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִילִדְתּוֹ
 18 וּנְפֹטֵר מִפְּדִיּוֹן, וכבר נתנו האבות את דמי פדיונם לכהן, אִם
 19 שְׁנֵיהֶם לְבָהֶן אֶחָד נָתַנוּ, וְחִזִּיר לָהֶם הַכּוֹהֵן לְשֵׁנִי הָאֲבוֹת יִחַד
 20 חֶמֶשׁ סְלָעִים וְיִחְלֹקוּ אוֹתָם בִּינֵיהֶם, שהרי אחד מהם פטור
 21 מִפְּדִיּוֹן. אֲבָל אִם לְשְׁנֵי כְּהֻנִּים נָתַנוּ, שֶׁכֹּל אֵב נָתַן אֶת פְּדִין בְּנוֹ
 22 לְכַהֵן אַחֵר, אֵינֶן יוֹבְלִין לְהוֹצִיא מִדֶּם שֶׁל הַכְּהֻנִּים אֶת דְּמִי
 23 פְּדִינוֹ שֶׁל זֶה שְׂמָת, מִשּׁוּם שֶׁכֹּל אֶחָד מִשְׁנֵי הַכְּהֻנִּים יִכּוֹל לֹמַר
 24 לָהֶם שְׁהִדְמִים שְׁקִיבֵל הֵם דְּמִי פְּדִינוֹ שֶׁל הַבְּכוֹר הַחֵי, וְאֵת דְּמִי
 25 הַבְּכוֹר הַמֵּת קִיבֵל חֲבִירוֹ.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"ט, ו - ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע
אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל ויהי יוסף
יפה תאר ויפה מראה

לה

ביאור דוקא ר' יוחנן (ברכות כ, א) "ייתב אשערי
דמבילה... זרעא דשפירי כוותי", שהוא מזרעא דיוסף
(ב"מ פד, א) יפה תואר וכו'

רב¹ יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל וייתב
אשערי טבילה אמר כי סלקו בנות ישראל ואתין
מטבילה מסתכלין בי ונהווי להו זרעא דשפירי כוותי.
ברכות כ, א

ר² יוחנן שהוא מזרעא דיוסף³ ורחל, הי'
יושב בשערי טבילה שהנשים טובלות, שישתכלו
בו שיהיו להם זרע נאה ויפה כמוהו, שהי' יפה
תואר ויפה מראה.

על דרך כמו יוסף שהי' יפה תואר ויפה מראה,
וכן רחל היתה יפת תואר ויפת⁵ מראה.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רז

לו

ר' יוחנן מזרעא דיוסף בחי יסוד - זית רענן, ולכן ר' יוחנן

- (1) [נתרגום ללה"ק] ר"י הוה אזיל וייתב אשערי טבילה (ר"י הי' רגיל
ללכת ולשבת ע"י הכניסה לבית הטבילה (למקוה) שבו היו נשים
טובלות להיטהר לבעליהן), אמר (הי' מסביר למה הוא יושב שם), כי
סלקו (כשעולות) בנות ישראל מטבילת מצוה, לפגעו בי (ביציאתן),
ותשארו דמותי (במחשבתן), כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי
(כדי שיהיו להן בנים יפים כמוני).
- (2) מרמז ומבאר כאן, למה דוקא ר' יוחנן הוה רגיל אשערי טבילה,
ואמר זרעא דשפירי כוותי".
- (3) ברכות כ, א "אנא מזרעא דיוסף קאתינא". ראה גם לקמן סימן לו.
ילקוט לוי יצחק על התורה חלק א סימן נט. חלק ב סימן מא.
- (4) ראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רעא וז"ל: ר' יוחנן
שהוא מזרעא דרחל. . וזהו שהי' יפה תואר, בלי זקן, כמו שריש
לקיש אמר עליו (ב"מ פד, א) שופרך לנשי, היינו כמו רחל שהיתה
יפת תואר ויפת מראה, ובאשה אין זקן ע"ש.
- (5) בראשית כט, יז.

דוקא דרש (הוריות יג, ב) שמן זית משיב לימוד ע' שנה
ר' יוחנן אתא מזרעא⁶ דיוסף, והי' יפה תואר
כמו יוסף שהי' יפה תואר ויפה מראה, והוא
בחינת⁷ זית רענן יפה⁸ תאר.

וזהו שר' יוחנן דוקא דרש בהוריות דף י"ג
ע"ב דאמר ר' יוחנן כשם שהזית⁹ משכח לימוד
של ע' שנה כך שמן זית משיב לימוד של ע' שנה.
לקוטי לוי יצחק, הערות לזרעא דיוסף - דברים עמוד קלז

- (6) ברכות כ, א "אנא מזרעא דיוסף קאתינא". ראה גם לעיל סימן לה.
ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן נט. חלק ב סימן מא.
- (7) ירמ' יא, טז. זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמן: [ירמ' הנביא
אמר לבני"ן לשעבר כשהייתם מקיימין את התורה הייתם דומין לזית
רענן שצילון נאה ופריו הדור ועכשיו כשאתם עוברין את תורת הריני
עושה לכם כמו שעושין לאילן שפוסק מלעשות פירות שאין בעליו
נהנין ממנו מה עושין לו משברין דליותיו לצורך האש, כמו כן אני
עושה לכם. (מהר"ק קרא)
- (8) ראה אור התורה פרשת וישלח עמוד רמא וז"ל: בלקוטי תורה
[להאריז"ל] ס"פ חיי שרה שיוסף הי' יפ"ת ויפ"מ ע"י שבו מאיר
מבחי' יופי הפנים העליונים כו' ויוסף יסוד ולכן הסריס אין לו הדרת
פנים וזהו שיוסף נק' יפ"ת . . .

וזהו שנאמר זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמן בירמ' סי' י"א ט"ז
הובא ברבות ר"פ תצוה. ושם ד"א זית רענן הה"ד יפה נוף משוש כל
הארץ. בתלים מ"ח. ובחי' זית הוא ביסוד כמ"ש בלקוטי תורה פרשת
עקב ע"פ ארץ זית שמן וז"ל כי כל הידור הפנים הוא תלוי באבר
זה לפי שהוא מקבל ש"ע נהורין שהם בפנים כו', וזהו ג"כ ענין זית
שמן כמ"ש להצחיל פנים משמן שהוא בחי' חכמת אדם תאיר פניו
וכו'. ועיין מענין יפה נוף משוש כו' בזהר ויגש דף ר"ו ע"ב. והיינו
כי בחי' יסוד זהו מדת צדיק שהוא ההתקשרות באלקות תמיד ולפי
ערך זה הוא שונא התאוות וההתקשרות בתאוות העוה"ז ומואס בהם
בתכלית כמ"ש בתנאי חלק א' פרק י' בענין צדיק וטוב לו שזהו בחי'
יוסף הנקרא צדיק עליון ולכן על ידי זה ממשיך בחינת באור פני מלך
חיים ורצונו כו'. ע"ש.

ראה גם תהלים - יהל אור עמוד קפט וז"ל: בזח"א ויגש דף ר"ו ע"ב
בענין ויגש אליו יהודה כי הנה המלכים נועדו. חיבור זו"נ, יפה נוף
דא איהו יוסף הצדיק דכתיב ב' ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה.
עמ"ש ע"פ בן פורת יוסף כו' אלה תולדות יעקב יוסף כי יעקב בריח
התיכון כו' ולהיות תולדות יעקב גילוי בבי"ע הוא על ידי יוסף, וזהו
יפה נוף לשון ענף יפה ענף ביחזקאל ל"א ג'. והנה הפירות גדלים
על הענפים דוקא ולא על גוף האילן, אף שעצם האילן הוא עיקר
והיינו כי התולדות שהם הנשמות הנק' פרי נמשכים מן היסוד דוקא
בסוד אלה תולדות יעקב יוסף דוקא ולכן הנוף דוקא הוא משוש כל
הארץ, ע"ש.

- (9) ראה תורת שמואל - מאמרי אדמו"ר המהר"ש - תר"ם (א) עמוד
נז ואילן (קה"ת תשס"ו). ילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת עקב ח, ח.

לגלח, כי אין ספק שהשער הגדל ביותר אז הגלוח הגמור יפסיד תואר בן אדם ואינו מבקש תאווה, מה- שאין-כן בדרך אמצעי מסלסל בשערו.

ואיתא בנזיר ריש פרק קמא (ד, ב) אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (בלשון הגמרא חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים) אלא פעם אחד בא אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית שערך זה נאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות [לשאוב] מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחזי יצרי עלי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה [ריקה מפני מה] אתה מתגאה בעולם שאינו שלך [שסופך להיות] במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים. (מיד) עמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו (בני) כמווך ירבו (נודרי נזירות) [נזירים בישראל], עליך הכתוב אמר (במדבר ו, ב) איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', עד כאן.

וזהו נזר אלקיו עליו, כלומר נכנס בגדר אדם הראשון קודם שחטא שלא הי' זר ואז הי' נזר אלקיו בלי שום אמצעי כמו הכהן שהוצרך לשמן, וזה הנזר עליו כל זמן נזרו אבל בכלות הזמן וישוב להיות כשאר בני אדם אזי מסתלק ממנו הנזר ועל זה הוצרך להביא קרבנות דוגמא של אדם הראשון שהוצרך לקרבן אחר שחטא כמו שאמרו רז"ל (שבת כח, ב) שור שהקריב אדם, וזהו טעם קרבן הנזיר. של"ה עה"ת

ו, כג – דבר אל אהרן ואל בניו לאמור³ כה תברכו את בני ישראל אמור להם

ג' ברכות של ברכת כהנים יתקיים רק לע"ל וזהו "אמור" בתוס' וא"ו, כשיבואו תולדות מלא וא"ו – משיח, ורמזים בזה

ג' ברכות של ברכת כהנים בעולם הזה לא נתקיימו כלל רק לעתיד לבוא, אמור להם מלא ב' כשיבואו תולדות⁴ מלא ב', על כן וקרבנו ו' יתירה⁵ גבי נחשון, כי שמו של משיח קודם שנברא העולם⁶, בראשי"ת שית דרגין שמעיטה בהם משיח וירם קרן משיחו.

מגלה עמוקות

ו, ז – לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו

ביאור דנזיר נק' קדוש, דפורש עצמו מן היין, דחטא עה"ד הי' ע"י גפן, דגרם כתנות עור בעין, (דקודם החטא, וכן) לע"ל יהי כתנות אור באלף, וזהו "נזר אלקיו עליו" דהוא בגדר אדה"ר קודם החטא וכו'

כתיב אצל הנזיר (במדבר ו, ז) כי נזר אלקיו על ראשו כמו שכתוב בכהן כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, כי הנזיר הוא כמו כהן שלא יטמא למת ונקרא קדוש.

אמנם יש יותר מעלה בנזיר, כי הכהן לא זכה להנזר אלא על ידי שמן המשחה, אבל הנזיר נזר אלקיו עליו, ודבר זה צריך ביאור, ויתבאר גם כן בזה מה שאמר (שם שם, ב) כי יפליא לנדור נדר נזיר ויהי מופלא פירושו מכוסה ונעלם כמו כי לא נפלאה היא מוכן.

והענין כי אילו לא חטא אדם הי' גופו קדוש כתנות אור¹ ועתה נעשה כתנות עור ובשר חומר והושם בגן עדן לעבדה ולשמרה כי הי' ראוי לעבודה כי לא הי' זר. ועתה בהתלבשות כתנות עור נעשה זר עד בוא אהרן שהוא במקום אדם ונתקן הזרות שבו על ידי שמן משחת קודש. ועיין לעיל בפרשת תצוה² מה שכתבתי מזה בענין משה רבינו ע"ה שהי' משמש בחלוק לבן, כלומר שלא הי' זר מעולם, כי מעת שנולד נתמלא הבית אורה עד שלבסוף קרן אור פניו והוא הי' מלובש בכתנות אור, וזהו חלוק הלבן נמצא לא הי' זר ולא הוצרך לתיקון כי לא בא הזרות אלא לאחר שנסתלק כתנות אור המאיר, ונגנז זה האור עד לעתיד כמו שנגנז אור העליון, ומשה רבינו ע"ה זכה תיכף לאורה.

הנה הנזיר שפירש את עצמו מהיין כוונתו הוא לילך במופלא, כלומר במה שנתכסה להיות כאדם קודם שחטא דהיינו היפך התאווה שגרם לאדם להיות נפשט מכתנות אור, והי' על ידי גפן כי גפן הי' והוא אומר הריני נזיר כלומר אפרוש את עצמי מהתאוות בכל יכולתי וקובע זמן במוה שאפשר לגופו להתקיים כי מה שהוא הכרחי לקיום הגוף כדי שתשאר הנשמה דביקה בגוף אין זה נקרא הולך אחר התאווה.

והנה נצטווה לגדל שער ואחר כך במלאת ימי נזרו

(3) כה תברכו את בני ישראל: עיין בענין ברכת כהנים, ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תצוה סימן קנב.

(4) כשיבואו תולדות מלא ב': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקות סימן קמב, ובהנשמן שם.

(5) וקרבנו ו' יתירה גבי נחשון: עיין בזה לקמן סימן קיב. (קיד).

(6) שמו של משיח קודם שנברא העולם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן א, ובהנשמן שם.

(1) אדם הי' גופו קדוש כתנות אור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן שמ. פרשת ויקרא סימן יב. לג. פרשת צו סימן ו. לקמן סימן קלא. פרשת תזריע סימן קס.

(2) ועיין לעיל בפרשת תצוה מה שכתבתי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת מצורע סימן כג אות כד. כה. לב.

♦ יום ראשון כ"ח אייר ♦

ד (כא) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כא ומליל יי עם משה למימר:

(כב) נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם:

כב קבל ית חשבון בני גרשון אף אנון לבית אבותיהו לזרעיהו:

כג"א נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם־הֵם • כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קֹהֵת, לְרֹאוֹת כְּמֹה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לְכָל־עֲבוֹדָה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לְצִבָּא צִבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כג מבר תלתין שנים ולעלא עד בר חמשים שנים תמני יהיון כל דאתי לחילא חילא למפלח פלחנא במשפח זמנא:

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לַעֲבֹד וּלְמִשְׁא:

כד דין פולחן זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כה) וְנִשְׂאוּ אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אַהֲל מוֹעֵד מִכֶּסֶהוּ וּמִכֶּסֶה הַתַּחֲשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כה וישלון ית זרעית משפנא וית משפן זמנא חופאא וחופאא דסגונא די עלוהי מלעלא וית פרסא דתרע משפן זמנא:

כז"א אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן • עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד • יְרֵיעוֹת עֲזִים הָעֲשׂוּיֹת לְאֹהֶל עָלָיו.

כז"ב מִכֶּסֶהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים. מִסְךְ פֶּתַח • וִילוֹן הַמִּזְבֵּחַ.

(כו) וְאֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבְדוּ:

כו וית קלעי החצר וית מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח ועל מיתריהם וית כל כלי עבודתם וית כל אשר יעשה להם ועבדו:

כז"א אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן • כְּלוּמֵר, הַקָּלָעִים וְהַמִּסָּךְ שֶׁל חֹצֵר, הַסּוּכָכִים וּמִגְנָיִם עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבַּח

כז"ב הַנְּחֹשֶׁת סָבִיב. וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם. כְּתִרְגוּמוֹ: "וְיֵת כָּל דִּי יִתְמַסֵּר לְהוֹן" – לְבִנֵי גִרְשׁוֹן.

(כז) עַל־פִּי אֶהְרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגִּרְשֹׁנִי לְכָל־מִשְׁאֵם וְלָכָל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מִשְׁאֵם:

כז על מימר אהרן ובניו יהי כל פלחון בני גרשון לכל מטולהו ולכל פלחנהו ותמנון עליהו במטרא ית כל מטולהו:

כז"א עַל־פִּי אֶהְרֹן וּבָנָיו • וְאִיזָה מִהֲבָנִים מְמַנָּה עֲלֵיהֶם? בִּיד אֵיתְמָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן.

(כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגִּרְשֹׁנִי בְּאַהֲל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם בִּיד אֵיתְמָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: ס

כח דין פלחן זרעית בני גרשון במשפח זמנא ומטרתהו בידא דאיתמר בר אהרן כהנא:

♦ יום שני כ"ט אייר ♦

(כט) **בְּנֵי מִרְרֵי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד**
אֹתָם:
 כט בְּנֵי מִרְרֵי לְזִרְעֵיהֶן לְבֵית אֲבֹתָהֶן
 תִּמְנֶי יִתְּהוּן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך ב עמ' 465)

בְּנֵי מִרְרֵי . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)
 לא נאמר בהם נשיאת ראש, כפי שנאמר בקהת ובגרושון.
 ויש לבאר, דהנה עבודת המשכן דרשה שני תנאים.
מציאות - נדיבת הלב וחכמת לב. וזה בא לידי בטוי
 בקהת וגרושון, שנשא את הכלים היותר חשובים. **בטול** -
 "לי לשמי", בלי פניות אישיות. וזה בא לידי בטוי במררי
 (לשון מרירות ובטול), שנשא את הקרשים. לכן לא נאמר
 בו נשיאת ראש, כי מעלתו היא הבטול והפשטות.

(ל) **מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה**
תִּפְקֹדֵם כָּל־הָבֹא לַצֵּבֹא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד:
 למפר תלתין שנים ולעלא ועד פר חמשים
 שנים תמננון כל דאתי לחילא למפלח ית
 פלחן משפן זמנא:

(לא) **וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל**
מוֹעֵד קֳרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֹדְנָיו:
 לא ודא משרת מטולהון לכל פלחנהון
 במשפן זמנא דפי משפנא ועברוהי
 ועמודהי וסמכוהי:

(לב) **וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וִיתְדֹתֶם**
וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־פְּלִיָּהֶם וְלָכֵל עֲבֹדָתָם וּבִשְׁמַת
תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:
 לב ועמודי דחרצ סביב ואדניהם ויתדותם
 וסמיהון ואטניהון לכל מניהון ולכל
 פלחנהון ובשמחן תמננון ית מני משרת
 מטולהון:

כ"י ויתדותם ומיתריהם • של עמודים, שהרי יתדות
 ומיתרי הקלעים במשא בני גרושון היו; ויתדות
 ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה, שלא
 תגביהם הרוח, ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב
 לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה בכלונסות
 וקנדיסין כמו ששנויה ב"מלאכת המשפן".

(לג) **זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְרֵי לְכָל־עֲבֹדָתָם**
בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
 לג דין פלחן זרעית בני מררי לכל פלחנהון
 במשפן זמנא בידא דאיתמר בר אהרן
 כהנא:

(לד) **וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְנִשְׂיָאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי**
הַקֹּהֲלֵי לְמִשְׁפַּחְתָּם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
 לד ומנא משה ואהרן ונררבי כנשתא ית בני
 קהת לזרעיהון ולבית אבטהון:

(לה) **מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה**
כָּל־הָבֹא לַצֵּבֹא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
 לה מפר תלתין שנים ולעלא ועד פר חמשים
 שנים כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן
 זמנא:

(לו) **וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם אֲלֵפִים שֶׁבַע מֵאוֹת**
וּחֲמִשִּׁים:
 לו והיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות
 וחמשים:

(לז) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי כֹל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה: ס

לו אלין מנגני זרעית קהת כל דפלה במשכן
זמנא די מנא משה ואהרן על מימרא דיי
בידא דמשה:

(לח) וּפְקוּדֵי בְנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

לח ומנגני בני גרשון לזרעיתהון לבית
אבהתהון:

(לט) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיָמָעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כֹּל־הַבָּא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לט מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשים
שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשכן
זמנא:

(מ) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלָפִים
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

מ ויהיו מנגניהון לזרעיתהון לבית אבהתהון
תרין אלפין ושית מאה ותלתין:

(מא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כֹּל־הָעֹבֵד
בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה:

מא אלין מנגני זרעית בני גרשון כל דפלה
במשכן זמנא די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי:

(מב) וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם:

מב ומנגני זרעית בני מררי לזרעיתהון לבית
אבהתהון:

(מג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיָמָעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כֹּל־הַבָּא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

מג מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשים
שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשכן
זמנא:

(מד) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים
וּמֵאָתַיִם:

מד ויהיו מנגניהון לזרעיתהון תלתא אלפין
ומאתין:

(מה) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

מה אלין מנגני זרעית בני מררי די מנא
משה ואהרן על מימרא דיי בידא דמשה:

(מו) כֹּל־הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂאֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

מו כל מנגניא די מנא משה ואהרן ונכרבי
ישראל ית לואי לזרעיתהון ולבית
אבהתהון:

(מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיָמָעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כֹּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וְעֲבֹדַת מִשָּׁא בְּאֹהֶל
מוֹעֵד:

מז מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשים
שנין כל דאתי למפלח פלחן פלחנא ופלחן
מטול במשכן זמנא:

זשי • עבדת עבדה • הוא השיר במזלטים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת. ועבדת משא • כמשמעו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 49)

או יותר, יכולה להעשות גם על-ידי לוי שהוא מעל לגיל חמשים (רש"י בהעלתך ח, כה), ואינה שייכת למנון מבן שלשים עד בן חמשים.

במשמעו (רש"י ד, מז)

כונתו, שלא נפרש ש"עבודת משה" היא "עבודה למשא", היינו טענית העגלות, שהיא עבודה למשא העגלות. ורש"י שולל פרוש זה, שכן עבודה זו, שגשגית על ידי שני לווים

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 44 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שירת הלויים במצלותים ובנורות דוקא

ולכאורה יש להקשות, הרי שירה בפה, או בנבלים וכלילים וכיו"ב, היא עבודה קלה ביותר, ואין צריכים לעבודה זו כוח רב, וא"כ מדוע ראויים לעבודה זו רק אלו שהם פחותים מחמשים שנה, הרי גם המבגרים יותר יכולים לשיר בפה, או לנשף בכלילים ונבלים? ולכן מתרץ רש"י, שבדרך הפשט אין המדבר פאן על שירה בפה או בנבלים, אלא רק בגינה "במצלותים ובנורות", שהם עבודות הקשורות עם עשיה ומלאכת יד, ובפרט מצלותים שהם "ב" חתיכות רחבות של מתכת" (רש"י ד"ה עבדתא, ערכין יג, ב), והעבודה בהם מצריכה כח רב. ולכן רק הלויים הצעירים מ"בן חמשים שנה" ראויים למלאכה זו. וק"ל.

מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל-הנא לעבד עבדת עבודה
הוא השיר במצלותים ובנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת (ד, מז, ובפרש"י)

יש לעיין, מדוע אין רש"י מביא כלל את השירה בפה? כן יש לדייק מה שהביא רש"י רק "מצלותים ובנורות", והרי במקדש היו הלויים מנגנים בעוד כו"כ כלים (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד)? ויש לומר בזה באפן מקדש, דהנה זה שרק הלויים הצעירים מחמשים שנה היו ראויים לעבודת המשכן, מפרש רש"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כי "היותר על בן חמשים כחו מכחיש".

מח ויהיו מנגניהון תמנא אלפין וחמש מאה ותמנן:

(מח) ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמונים:

מט על מימרא דיי מנא יתהון בידא דמשה גבר גבר על פלחנה ועל מטולה ומנגניה דיי פקיד יי ית משה:

(מט) על-פי יהוה פקד אותם ביד-משה איש איש על-עבדתו ועל-משאו ופקדיו אשר-צוה יהוה את-משה: פ

נ"י ופקדיו אשר-צוה ה' את-משה • ואותן הפקדים היו במצוה "מבן שלשים שנה ועד בן חמשים".

♦ יום שלישי א' סיון ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ה (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דדאב וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא:

(ב) צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש:

מחנה לויה. ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל. הצרוע נשלח חוץ לכלל; הזב מתר במחנה ישראל ומשלח מן השמים. וטמא לנפש מתר אף בשל לויה, ואינו משלח אלא משל שכינה. וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (דף סו). טמא לנפש •

נ"י צו את-בני ישראל וגו' • פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן, ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאיתא במסכת גטין בפרק 'הנזקין' (דף ס). וישלחו מן-המחנה • שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן: תוף הקלעים היא מחנה שכינה, חנית הלויים סביב – כמו שמפרש בפרשת "במדבר סיני" – היא

דַּמְסָאָב לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא. אוֹמֵר אָנִי, שְׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וְהִרְבָּה יֵשׁ שְׁחִיק עֲצָמוֹת. | בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (פ"ח): אֲדִרְיָאנוֹס שְׁחִיק טְמִיא – שְׁחִיק עֲצָמוֹת.

גמדר עד נוקבא תשלחון למברא למשריתא תשלחון ולא יסאבון ית משריתאון די שכתתי שריא ביניהון:

(ג) מִזְכֵּר עַד־נִקְבָּה תִּשְׁלַחֻ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תִּשְׁלַחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אָנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

דועבדו בן בני ישראל ושלחו יתהון למברא למשריתא כמא די מליל יי עם משה בן עבדו בני ישראל:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ־בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ה ומליל יי עם משה למימר:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ומליל עם בני ישראל גבר או אתתא ארי יעבדון מפל חובי אנשא לשקרא שקר גדס יי ויחוב אנשא ההוא:

(ו) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאֵלֶּם לְמַעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה תִּנְפֹשׁ הֵהוּא:

שכתוב "והתודו", לומר שאינו חזק חמש ואשם על-פי עדים עד שידה בדבר. והשני – על גזל הגר שהוא נתן לפהנים.

כ"י: «למעל מעל בה». הרי חזר וכתב כאן פרשת גזל ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא (ויקרא ח): «ומעלה מעל בה» וכחש בעמיתו וגו', ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה: האחד

וינידון ית חוביהון די עבדו ונתב ית חובתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי ויתן לדחב לה:

(ז) וְהִתְּוֹדוּ אֶת־חַטֹּאתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אָשָׁם לוֹ:

כ"י: «אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ». (ב"ק קיא) הוא הקרן שנשבע עליו. לֹאֲשֶׁר אָשָׁם לוֹ. (כתובות יט) למי שנתחייב לו.

בעל הטורים

יריכיו, דכתיב (בראשית ג, יד) "על גחנה תלך". וסמך פרשת נזיר, על שם הפרי שאכל אדם הראשון, "ענבמו ענבי רוש".
למעל מעל בה. לומר, שכל המטה דינו של גר, כאלו מטה דינו של מעלה.
הנפש הריא. והתודו. רמו, שכל המומתין מתודים בעת יציאת הנפש. תורה ז

הטעה את האשה, והיא הוציאה שם רע על אדם, לקו שלשתן: הנפש בצרעת, והאשה בזיבה, והאדם במיתה. ובסדר קלתן מונה אותם כאן, 'צרוע' דהיינו הנפש, ו'זב' דהיינו האשה, ו'טמא לנפש' דהיינו האדם, שנענש ב"מות תמות". "מזכר ועד נקבה תשלחו" – בשם שנתגרשו אדם וחוה ונחש מגן עדן. וסמך פרשת סוטה, לפי שהנחש בא על חוה ונפלו

ה (ג) וְלֹא יִטְמְאוּ. ב' במסורה. "ולא יטמאו את מחניהם", "ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי" (יחזקאל מג, ז). שאם יטמאו את מחניהם, מטמאין את שם קדשי, בדכתיב (ויקרא כ, א) "למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי". תורה ד
(ו) מכל חטאת האדם. סמך לשילוח טמאים, שעל ידי חטאת האדם שחטא אדם הראשון שאכל מן העץ, והנחש

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך 18 עמ' 18 ואילך)
תשובה במצוה כללית

"תמים ושלם בכל איברי הנפש כו', מה-שאינן אם חסר מצוה אחת או פגם בה הרי נעשה מן-סר איבר" (לקוטי תורה נצבים מה, ג).

אך מצוות התשובה בכלה לתקן את האיברים הפגומים, כי התשובה מגיעה מעמקא דלבא ומעצם הנפש, שהוא מקור החיות של ה"תרנג"ג מיני כחות וחיות". ולכן נמשך משם חיות חדשה לתקן האבר הפגום.

ולכן לא נמנית מצוות התשובה שבלב במנין המצוות, כי נמנו רק המצוות שהם כנגד כחות הנפש, אך מצוות התשובה מגיעה מעמק הנפש שלמעלה מכחות הנפש, עד שבכחה לתקן את הפגמים שבכחות, ורק מצוות הודי שהיא בפה יכולה להמנות במנין המצוות.

ח ואם לית לגבר פריק לאתבא חובתא לה חובתא דמתב קדם יי לכהנא פר מדבר כפוריא די זכר בה עלוהי:

(ח) ואם-אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליהוה לכהן מלכד איל הפפרים אשר יכפר-בו עליו:

עד יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים. האשם המושב. זה הקרן והחמש. לה' לכהן. קנאו השם, ונתנו לכהן שבאותו משמר. מלכד איל הפפרים. האמור ב'ויקרא' שהוא צריך להביא.

והתודו את-חטאתם אשר עשו (ה, ז)
צנינו להתנדות על העוונות. . ולאמור אותם עם התשובה. . והוא אמרו. . והתודו (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע עג)
כבר הקשו בכמה מקומות על הרמב"ם (מנ"ח מצוה ססד. ועוד), מדוע מנה רק הודי למצוה, ואת התשובה עצמה לא מנה. ובארו באופנים שונים.
ויש לבאר זה בדרך הדרוש:

אמרו חז"ל שרמ"ח מצוות-עשה הם כנגד רמ"ח איבריו של אדם (מכות כג, סע"ב) ושס"ה מצוות לא-תעשה הם כנגד שס"ה גידים (זח"ק, ב). ומבאר בספרי חסידות, שיש בכל נשמה "תרנג"ג מיני כחות וחיות" (תניא פרק נא), וכאשר האדם הוא שלם בשמירת כל התרנג"ג מצוות, אז הוא

ט וכל אפשרותא לכל קודשאי דבני ישראל די יקרבו לכהנא דלה יהי:

(ט) וכל-תרומה לכל-קדשי בני-ישראל אשר-יקריבו לכהן לו יהיה:

בית ה' אלהיך", ואיני יודע מה יעשה בהם? תלמוד לומר: "לכהן לו יהיה", בא הפתוב ולמד על הבכורים שיהיו נתנין לכהן.

ז"ל וכל-תרומה וגו'. אמר רבי ישמעאל: וכי תרומה מקריבין לכהן? והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות? ומה תלמוד לומר "אשר-יקריבו לכהן"? אלו הבכורים, שנאמר בהם (שמות כג): "תביא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 18 עמ' 29)

אין נותנין להם תרומה בשכרן, ואם עושין פן חללו". לכן כתב "לבית", ולא שפסיע בבית הגרנות עצמו (וגם בזה נראה עד כמה יש לדבק בפרוש רש"י).

והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות (רש"י ה, ט) יש לשאל, מדוע מדיק "לבית הגרנות", ולא נקט "בבית הגרנות". ויש לומר, דהנה אמרו רז"ל "הכהנים. . המסיעים. . בבית הגרנות (לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות),

י ויגבר ית מעשר קודשה דלה יהון גבר דיתן לכהנא דלה יהי:

(י) ואיש את-קדשיו לו יהיו איש אשר-יתן לכהן לו יהיה:

קני הנשים ואינו מקריבם, כדרך שעשו בני עלי, הני כאלו שכבסם. תורה יא

ג'ימטריא: הם הבכורים. תורה י (י) ואיש את קדשיו לו יהיו. וסמך ליה פרשת סוטה, לומר שמי שמשקה

(ט) וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה. מוקי לה בספרי בבכורים. יקריבו.

אֶת־קִדְשֵׁי לֹא יִהְיוּ, מִי שֶׁמַּעֲבֹב מִעֲשָׂוֹתָיו וְאִינוֹ נוֹתֵן, לֹא יִהְיוּ הַמַּעֲשָׂוֹת, סוֹף שְׁאִין שְׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֶלָּא אֶחָד מִעֲשָׂרָה שְׁהִיָּתָה לְמוֹדָה לַעֲשׂוֹת. אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לִפְנֵי • מִתְּנוֹת הַרְאוּיֹת לוֹ. לֹא יִהְיֶה • מִמּוֹן הַרְבֵּה.

כ"י • וְאִישׁ אֶת־קִדְשֵׁי לֹא יִהְיוּ • לִפִּי שְׁנֶאֱמָרוּ מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ, יָכוֹל יָבוֹאוּ וַיִּטְלוּ בְּזֹרֹעַ? תִּלְמוֹד לֹמַר: "וְאִישׁ אֶת־קִדְשֵׁי לֹא יִהְיוּ", מַגִּיד, שְׂטוּכַת הַנָּאֵתָן לְבַעֲלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ בּוֹ ב'סִפְרֵי. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה (תַּחְנוּמָא פ' רָאָה): "וְאִישׁ

♦ יום רביעי ב' סיון ♦

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יֵא וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

יב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִמֵּר לְהוֹן גָּבֵר גָּבֵר אֲרִי תִסְטִי אֶתְתָּה וְתִשְׁקֵר בַּה שְׁקֵר:

(יב) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל:

נוֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן רוּחַ שְׁטוּת, דְּכִתִּיב: "כִּי־תִשְׁטָה", וְכִתִּיב בּוֹ (מִשְׁלִי ז'): "נֶאֱפָ אִשָּׁה חֶסֶר־לֵב". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "כִּי־תִשְׁטָה" - תֵּט מִדְּרָכֵי צְנִיעוּת וְתִחַשֵּׁד בְּעִינָיו, כְּמוֹ (שם ד') "שְׁטָה מַעֲלִיו וְעָבֵר" (שם ט'): "אֵל יִשְׁט אֶל־דְּרָכֶיהָ לִכְדֹּ". וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל • וּמַהוּ הַמַּעַל?.

כ"י • אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ • מַה כְּתוּב לְמַעֲלָה מִן הַעֲנִין? "וְאִישׁ אֶת־קִדְשֵׁי לֹא יִהְיוּ", אִם אֶתְּהָ מַעֲבֹב מִתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חִיִּיד שֶׁתִּצְטָרֵף לְבֹא אֶצְלוֹ לְהַבִּיא לֹא אֶת הַסּוּטָה. אִישׁ אִישׁ • לְלַמֵּד, שֶׁמוֹעֲלֵת בְּשִׁתִּים: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִשָּׁה מִלְמָטָה. כִּי־תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ • שְׁנוֹ רְבוּתִינוּ: אִין הַמִּנְאָפִין

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך ב עמוד 311 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות ההזירות בצווי הקב"ה

הַעוֹשֶׂה רְצוֹן בַּעֲלָה" (תַּנָּא דְּבִי אֱלִיהוּ רַבָּא פָּרֻק ט (בְּשׁוּנֵי לִשׁוֹן קֶצֶת)), וּמוֹבֵן שְׁבֻזָּה נוֹגַע שְׁלֵא לַעֲבֹר אֶפִּילוֹ עַל רְצוֹן קַל, שֶׁהָרִי אֶפִּילוֹ אִם מִשְׁנִים קֶצֶת מִרְצוֹן הַבַּעַל הָרִי אִין זֶה "עוֹשֶׂה רְצוֹן בַּעֲלָה", הָרִי כֵן הוּא בִּישְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא שֶׁכָּל עֲבָרָה נוֹגַעַת מִפִּיּוֹן שְׁגָם עַל־יְדֵי עֲבָרָה קְלָה נִפְרָדִים רַחֲמֵנָא־לְצֵלָן מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן לֹמְדִים עֲנִין זֶה מִהַפְסוּק "כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ", עַל־מִנַּת לְהַדְגִּישׁ שְׁגָם עֲבָרָה קְלָה נוֹגַעַת - עַל־דֶּרֶךְ אִשָּׁה וְעַל.

יג וַיִּשְׁכַּב גָּבֵר וְתָה שְׁכַבְתָּ וְרָעָא וְיָהִי מִכְסָּא מַעֲיָנִי בַּעֲלָה וּמִטְמָאָה וְיָהִי מִסְּאָבָא וְסָהִיד לִית בַּה וְיָהִי לֹא אֶתְאַחֲזָת:

(יג) וַיִּשְׁכַּב אִישׁ אֶתְה שְׁכַבְתָּ־זֹרַע וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִשָּׁה וְנִסְתָּרָה וְיָהִי נִטְמָאָה וְעַד אִין בַּה וְיָהִי לֹא נִתְפָּשָׂה:

בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ. וְנִסְתָּרָה • שְׁעוֹר שֶׁתִּרְאֶה לְטַמְאָת בִּיאָה. וְעַד אִין בַּה • הָא אִם יֵשׁ בַּה אֶפִּילוֹ עַד אֶחָד שְׁאָמַר: נִטְמָאָה! לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָה. וְעַד אִין בַּה • בִּטְמָאָה, אָכֵל יֵשׁ עֲדִים לְסִתְרָהּ. נִתְפָּשָׂה • נִאֲנָסָה, כְּמוֹ (דְּבָרִים כב'): "וְתִפְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה".

כ"י • וַיִּשְׁכַּב אִישׁ אֶתְה • (סוּטָה כז) אִישׁ, פָּרֻט לְקִטְן וּמִי שְׁאִינוֹ אִישׁ. אֶתְה שְׁכַבְתָּ־זֹרַע • (יְבֻמוֹת צח) שְׁכִיבְתָּהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ וְאִין שְׁכִיבְתָּ אַחֲוָתָה פּוֹסְלָת אוֹתָהּ, כְּמַעֲשֶׂה בְּשִׁתִּי אַחֲוִית שְׁהִיו דּוּמּוֹת זֹו לְזֹו. וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִשָּׁה • (סוּטָה כז) פָּרֻט לְסוּמָא. הָא אִם הָיָה רוֹאֶה וּמַעֲמָעַם (סִפְרִים אַחֲרִים: וּמַעֲלִים), אִין הַמִּים

(יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא נְטִמָּאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא לֹא נְטִמָּאָה:

כ"י וְעָבַר עָלָיו • קָדָם לְסִתְיָרָה. רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא • פְּרָשׁוֹ רַבּוּתִינּוּ (סוּטָה ג'): לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׁמִתָּהּ בָּהּ: אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוּנִי. וְהָיָא נְטִמָּאָה אוֹ־עָבַר

(טו) וְהָבִיָא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיָא אֶת־קִרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנֵה כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזְבֵּיחַ עוֹן:

כ"י קֶמַח • שְׁלֹא יִהְיֶה מִסְלֵת. שְׁעָרִים • וְלֹא חֲטִים (סוּטָה יב'); הִיא עֲשֶׂתָה מַעֲשֶׂה בְּהִמָּה, וְקִרְבָּנָהּ מֵאֵכֶל בְּהִמָּה. לֹא־יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן • שְׁלֹא יִהְיֶה קִרְבָּנָהּ מִהֶדֶר, שֶׁשָּׁמֶן קָרוֹי "אוֹר", וְהִיא עֲשֶׂתָה בַחֲשָׁף. וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנֵה • שֶׁהֵאֱמָהוּת נִקְרָאוֹת "לִבְנֵה",

טז וְיִקְרַב יָתֵהּ כִּהְנָא וְיִקְיַמְנָה קָדָם יי: (שיר ד'): "אֵל גִּבְעַת הַלְבוּנָה", (סוּטָה ה) וְהָיָא פִּירְשָׁה מִדְּרָכֶיהֶן. כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא • הַקֶּמַח הַזֶּה. קֶמַח – לְשׁוֹן זִכְרֹ. מִנְחַת קִנְאָתָהּ • מַעוֹרְרַת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קִנְאוֹת: קִנְאָת הַמָּקוֹם וְקִנְאָת הַבְּעַל.

(יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכָל־חֶרֶשׁ וּמִן־הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּיִּם:

כ"י מִיָּם קִדְשִׁים • שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּכִּיּוֹר, (כְּתוּבוֹת עב) לְפִי שְׁנַעֲשֶׂה (הַכִּיּוֹר) מִנְחַשֶׁת – מִקְרָאוֹת הַצּוּבָאוֹת, וְזוֹ פִּירְשָׁה מִדְּרָכֶיהֶן, שֶׁהֵיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעְלֵיהֶן בְּמַצְרִים תַּחַת הַתְּפוּסִים, וְזוֹ קִלְקֵלָה לְאַחֵר – תִּבְדֹּק בּוֹ.

(יח) וְהִעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכְרוֹן מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמֵּאֲרָרִים:

בעל הטורים (יז) וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן. בִּירוּשָׁלַיִם (סוּטָה פ"ב ה"ב), לְמַדָּה מִיָּם וְעֶפֶר וּכְתָב? מִיָּם – מִמָּקוֹם שֶׁבָּאָתָּה. וְעֶפֶר – לְמָקוֹם שֶׁהוֹלָכָתָּ. וּכְתָב – שֶׁהִיא עֲתִידָה לִיתֵּן דִּין וְחֻשְׁבוֹן. בְּקִרְקַע. ב' בַּמִּסּוּרָת. "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן", וְאִידָךְ: "וְאִם יִסְתְּרוּ מִגֵּגֶד עֵינֵי בְּקִרְקַע הָיִים" (עֲמוּס ט, ג. פִּירוּשׁ: "וְאִם יִסְתְּרוּ מִגֵּגֶד עֵינֵי" – שֶׁנִּסְתְּרָה וְנִבְעַל מִעֵינֵי אִשְׁוֹה, "בְּקִרְקַע הָיִים" – יְבִדּוּק אוֹתָהּ עַל יְדֵי קִרְקַע וְיָם, דִּהְיִינוּ מִיָּם וְעֶפֶר.

בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן. עֵינִי מִדְּלִי, מִפְּנֵי "וְעֵינִי נֹאֲף שֶׁמֶרְהָ נִשְׁפָּה לֹא אֶמְרֹה לֹא תִשְׁוֹרְנִי עֵינִי" (איוב כד, טו). תוֹרָה יח (יח) הַמֵּאֲרָרִים. עוֹלָה ב' פְּעָמִים רַמ"ח, לוֹמֵר שְׁבוּדִקִּין רַמ"ח אֲבָרִים שֶׁל אִישׁ וְאִשָּׁה. לְכָךְ כְּתִיב "מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא",

יח וְיִקְרַב יָתֵהּ כִּהְנָא וְיִקְיַמְנָה קָדָם יי: וְיִקְרַב יָתֵהּ כִּהְנָא וְיִקְיַמְנָה קָדָם יי: וְיִקְרַב יָתֵהּ כִּהְנָא וְיִקְיַמְנָה קָדָם יי:

דַּעֲתָהּ וְתוֹדָהּ, וְלֹא יִמְחָה שֵׁם הַמִּיחֵד עַל הַמִּים.
הַמְרִים • עַל שֵׁם סוֹפֵן שֶׁהֵם מְרִים לָהּ. הַמְאָרְרִים •
הַמְחַסְרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם, לְשׁוֹן (יחזקאל כד): סוֹן
מִמָּאִיר. וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֶשׁ מִים אַרְוִירִים, שֶׁהִרִי קְדוֹשִׁים
הֵן. וְלֹא אַרְוִירִים כְּתֹב הַכְּתוּב, אֲלֵא מְאָרְרִים אֶת
הָאֲחֵרִים. וְאַף אוֹנְקְלוֹס לֹא תִּרְגֵּם לִיטָיָא, אֲלֵא
מִלְטָטָיָא, שֶׁמֶרְאוֹת קָלְלָהּ בְּגוֹפָהּ שֶׁל זֹה.

יט וְיוֹמֵי יָתָה כְּהֵנָּה וְיִימֵר לְאַתְתָּא אִם לֹא
שְׂכִיב גְּבֵר יִתִּיד וְאִם לֹא סְטִית לְאַסְתָּאבָּא
בֶּר מִבְּעֵלִיד הָיִי וְכָאָה מִמֵּיָא מְרִירָיָא
מִלְטָטָיָא הָאֵלִין:

לא תִּנְקִי, שֶׁמֶכְלָל לֹא אוֹתָהּ שׁוֹמֵעַ הֵן, אֲלֵא שֶׁמֶצְוָה
לְפָתַח בְּדִינִי נִפְשׁוֹת תַּחֲלֶה לְזִכּוֹת.

כ וְאַתְּ אֲרִי סְטִית בֶּר מִבְּעֵלִיד וְאַרִי אֲסַתָּאבָּת
וְיִהִב גְּבֵר בִּיד יֵת שְׂכִיבָתָה בֶּר מִבְּעֵלִיד:

כא וְיוֹמֵי כְּהֵנָּה יֵת אֲתָתָא בְּמוֹמְתָא דְלִנְטָא
וְיִימֵר כְּהֵנָּה לְאַתְתָּא יִהִב יֵי יִתִּיד לְלוֹט
וְלִמּוֹמֵי בְּגוֹ עֲמִיד בְּדִיָּהב יֵי יֵת יִרְפִּיד מִסִּיָּא
וְיֵת מְעִיכִי נִפִּיחִין:

לְשׁוֹבָעָה לְבַחֲרִי, שֶׁהַצְדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפִרְעָנוֹתָן
שֶׁל רָשָׁעִים, וְכֵן לַעֲנִן הַבְּרָכָה (בְּרֵאשִׁית יא): "וְנִבְרָכוּ
וְגו'..." (שם מו): "כִּי יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר". אֶת-יִרְכָּה •
בְּקָלְלָהּ הַקָּדִים יִרְךָ לְכֻטָּן, לְפִי שֶׁבָּה הַתַּחֲלִילָה בַּעֲבֵרָה
תַּחֲלָה. צָבָה • כְּתִרְגוּמוֹ: נִפְוָחָה.

כב וְיַעֲלוֹן מֵיָא מִלְטָטָיָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָכִי
לְאַפְחָא מְעִין וְלִאֲמַסָּאָה יִרְכָּא וְתִימֵר
אֲתָתָא אֲמֵן אֲמֵן:

אוֹמֵר אֶת-יִרְכָּה נִפְלֵת וְאֶת-בְּטָנָה צָבָה; הִרִי שֶׁל
נִבְעָלֵת אֲמֹר. אֲמֵן אֲמֵן • קִבְּלֵת שְׁבֻעָה: "אֲמֵן"
עַל הָאֵלָה, "אֲמֵן" עַל הַשְּׁבֻעָה. "אֲמֵן" אִם מֵאִישׁ
זֶה, "אֲמֵן" אִם מֵאִישׁ אֲחֵר. "אֲמֵן" שֶׁלֹּא שְׁטִיתִי
אֲרוּסָה וְנִשְׁוָאָה, שׁוֹמֶרֶת יָכֶם וְכִנּוּסָה.

כג וְהַשְׂבִּיעַ הַכֶּהֶן וְגו' • וְהֵלֵא כָּכָר נֶאֱמַר
"וְהַעֲמִידָה לְפָנַי ה'?" אֲלֵא מִסִּיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמְּקוֹם
לְמִקּוֹם כְּדִי לִיגָעָה וְתִטְרַף דַּעֲתָהּ וְתוֹדָהּ. וּפְרַע •
(שם יד. ספרי) סוֹתֵר אֶת קָלִיעֵת שְׁעָרָה כְּדִי לְבִזּוֹתָהּ. מִכָּאן
לְבִנּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוֹי הָרֹאשׁ גְּנָאִי לָהֶן. לְפָנַי ה' •
(ספרי) בְּשַׁעַר נִקְנוֹר, הוּא שַׁעַר הַעֲזָרָה הַמְּזֻרְחִי, דִּרְךְ
כָּל הַנִּכְנָסִים. וְנָתַן עַל-בְּפִיָּה • לִיגָעָה, אוֹלֵי תִטְרַף

(יט) וְהַשְׂבִּיעַ אֹתָהּ הַכֶּהֶן וְאָמַר אֶל-הָאִשָּׁה אִם-לֹא
שָׂכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם-לֹא שְׁטִית טִמְאָה תַּחַת אִישׁךָ
הִנֵּנִי מִמֵּי הַמְרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה:

כד וְהַשְׂבִּיעַ וְגו' • וְזֶה הִיא הַשְּׁבֻעָה? אִם לֹא
שָׂכַב - הִנֵּנִי, הֵא אִם שָׂכַב - הִנֵּנִי (סְפָרִים אַחֲרִים):

(כ) וְאַתְּ כִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נִטְמָאת וְיֵתָן
אִישׁ בֶּרְךָ אֶת-שְׂכִיבָתוֹ מִבְּלַעֲדֵי אִישׁךָ:

כה וְאַתְּ כִּי שְׁטִית • "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם".

(כא) וְהַשְׂבִּיעַ הַכֶּהֶן אֶת-הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה
וְאָמַר הַכֶּהֶן לְאִשָּׁה יֵתָן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֵלָה וְלִשְׁבָּעָה
בְּתוֹךְ עַמֶּךָ בְּתֵת יְהוָה אֶת-יִרְכָּה נִפְלֵת וְאֶת-בְּטָנָה
צָבָה:

כז וְהַשְׂבִּיעַ הָאֵלָה • שְׁבֻעָה שֶׁל קָלְלָהּ. יֵתָן ה' •
אוֹתָךְ לְאֵלָה וְגו' • שִׁיְהִיו הַכֹּל מְקַלְלִין בִּיד: יְבוֹאֵף
כְּדִרְךְ שָׂבָא לְפָלוֹנִית. וְלִשְׁבָּעָה • (סוֹטָה יח, שְׁבֻעוֹת כד)
שִׁיְהִיו הַכֹּל נִשְׁבָּעִין בִּיד: לֹא יֵאָרַע לִי כְּדִרְךְ שְׂאֲרַע
לְפָלוֹנִית. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה): "וְהִנַּחְתֶּם שְׂמֵכֶם

(כב) וְכִאֵו הַמִּים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצָבוֹת
בְּטֵן וְלִנְפֹל יִרְךָ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן • אֲמֵן:

כח וְלְצָבוֹת בְּטֵן • כִּמּוֹ לְהַצְבוֹת בְּטֵן. זֶהוּ שְׁמוֹשׁ
פֶּתַח שְׁהִלְמָ"ד נִקְוָה בּוֹ. וְכֵן (שְׁמוֹת יג): "לִנְחַתְּם
הַדִּירָךְ", (דְּבָרִים א): "לְרֹאשְׁכֶם בְּדִירָךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ".
וְכֵן לְנִפֹל יִרְךָ, לְהַנְפִּיל יִרְךָ, שֶׁהֵמֶם מְצַבִּים אֶת הַבְּטֵן
וּמִפִּילִים אֶת הַדִּירָךְ. לְצָבוֹת בְּטֵן וְלִנְפֹל יִרְךָ • בְּטֵנוֹ
וְיִרְכּוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא שֶׁל נִבְעָלָתָה? כְּשֶׁהוּא

(כג) וְכָתַבְתָּ אֶת־הָאֱלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים:

כג ויכתוב ית לויטא האלין כהנא בספרא וימחוק למינא מרינא:

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמְאָרִים וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרִים לְמָרִים:

כד וישקי ית אתתא ית מינא מרינא מלטיטא ויעלון בה מינא מלטיטא למרירו:

אם כן, מה תלמוד לומר "בטן וירך"? לפי שהן התחילו בעברה תחלה, לפיכך התחיל מהם הפרענות. לְמָרִים. להיות לה רעים ומרים.

וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה. אין זה סדר המעשה, שהרי בתחלה מקריב מנחתה, אלא הכתוב מבשרך שְׂשִׁישִׁי שֶׁנֶּהֱבֵאוּ בָּהּ לְמָרִים, לפי שגאמר: בטן וירך, מניין לשאר כל הגוף? תלמוד לומר: ובאו בה, בכלה.

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָן וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

כה ויסב כהנא מינא דאתתא ית מנחת קנאתא ויריס ית מנחתא קדם יי ויקרב יתה למדבחה:

אֵתָּה. זו היא הגשמה בקרן דרומית מערבית של מזבח קדם קמיצה, כשאר מנחות.

וְהֵנִיף. מוליך ומביא, מעלה ומוריד, ואף היא מניפה עמו, שידה למעלה מידו של כהן. וְהִקְרִיב

(כו) וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִכְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמַּיִם:

כו ויקמץ כהנא מן מנחתא ית אדכרתי ויסק למדבחה ובתר כן ישקי ית אתתא ית מינא:

וְאֲזִכְרֹתָהּ. הוא הקמץ, שעל־ידי הקטרתו, המנחה באה לזכרון לגבה.

(כז) וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם וְהִיתָה אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל מַעַל בְּאִשָּׁהּ וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרִים לְמָרִים וְצִבְתָּהּ בַּטָּה וְנִפְלָה יִרְכָּה וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקָרֵב עִמָּה:

כז וישקפה ית מינא ויהי אם אסתאבת וישקרת שקר כבעלה ויעלון בה מינא מלטיטא למרירו ויפחון מעהא ותתמסי ירפה ויהי אתתא ללוט בגו עמה:

כִּדְרוֹ כְּנִיסְתָּן בָּהּ. והיתה האשה לאלה. כְּמוֹ שִׁפְרָשִׁית, שיהיו הכל אלין בה. בְּקָרֵב עִמָּה. הפרש יש בין אדם המתנול במקום שנפר, לאדם המתנול במקום שאינו נפר.

וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם. לרבות שאם אמרה: אני שוטה! לאחר שנמחקה המגלה, מעצמין אותה ומשקין אותה בעל־כרח, אלא־אם־כן אמרה: טמאה אני (סוטה כז). וְצִבְתָּהּ בַּטָּה וְנִפְלָה וגו'. אף־על־פי שבקללה הזכיר ירוך תחלה, המים אינן בודקין אלא

בעל הטורים

(כד) וְהִשְׁקָה. ג' במסורה. וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה, "וְהִשְׁקָה אֶת נחל השטים" (ויאל ד, יח), "ואד יעלה מן הארץ וְהִשְׁקָה". למה? בשביל שעשיתה מעשה שטים, שזנתה. וְהוּא "וְהִשְׁקָה אֶת נחל השטים". תורה כה

בג'רת; מה התם מים חיים, דכתיב: "מקדם לעין", אף הכא מים חיים. ואם נטמאה - "ומקה ד' את שמו". ואם נמצאת טהורה - "ומקה אדני אלהים דמעדה"; שאם היתה עקרה - נפקדת, ואם היתה יולדת בצער - יולדת ברחו. תורה כד

(כג) וּמָחָה. ד' במסורה. וּמָחָה אֶל מֵי הַמָּרִים, "ומקה על כתף ים בג'רת" (להלן ד, יא), "ומקה אדני אלהים דמעדה מעל כל פנים" (ישעיה כה, ח), "ומקה ד' את שמו" (דברים כט, יט). וּמָחָה אֶל מֵי הַמָּרִים, היינו מים חיים, שגאמר: "מקדם לעין וגו' ומקה על כתף ים

(כח) וְאִם-לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וְטָהְרָה הִוא וְנִקְתָּהּ
 כח ואם לא אִסְתַּאֲבַת אֶתְמָא וְדִכְנָאָה הִיא
 ותפוק זַכָּאָה וְתַעְדִּי עֲדוּי:
 וְנִזְרְעָה זֶרַע:

כח"י • ואם-לא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה • בסתירה זו. וטהורה
 היא • מִמָּקוֹם אַחֵר. וְנִקְתָּהּ • מִמַּיִם הַמְּאָרִים, ולא
 עוד אֵלָּא "וְנִזְרְעָה זֶרַע" – אם הִיְתָה יולדת בַּצֶּעַר, תלד
 בְּרוּחַ, אם הִיְתָה יולדת שְׁחוּרִים, יולדת לְבָנִים (סוטה כח) •

(כט) וְזֹאת תֹּהֲרֵת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׁטֹמֶה אִשָּׁה תַּחַת
 כט דא אורייתא דקנאָתא די תסטי אתמא פר
 מבעללה וְתַסְתָּאֵב:
 אִשָּׁה וְנִטְמְאָה:

(ל) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא
 את-אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת-הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה
 לָהּ הַכֶּהֱן אֶת פְּלִי-הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
 ל אוֹ גִבּוֹר דִּי תַעֲבֹר עֲלוּהִי רוּחַ קְנָאָה וְיִקְנֵי
 ית אֶתְמָה וְיִקָּם ית אֶתְמָא קֳדָם יי וְעַבְדָּ לָהּ
 כֹּהֵנָא ית כָּל אורייתא דָּא:

כח"י • אוֹ אִישׁ • כִּמּוֹ (שמות כא): "אוֹ נֹדֵעַ". כְּלוּמַר, אִם אִישׁ קָנָא הוּא, לְכָךְ "וְהֶעֱמִיד אֶת-הָאִשָּׁה".

(לא) וְנִקְתָּהּ הָאִישׁ מֵעוֹן וְהָאִשָּׁה הִהְיָא תִּשְׁא אֶת-
 לא ויהי זַכָּאָה גִבּוֹרָא מְחוּבָא וְאֶתְמָא הִהִיא
 תַּקְבֵּל ית חוּבָה:
 עוֹנָה:

כח"י • וְנִקְתָּהּ הָאִישׁ מֵעוֹן • אִם בְּדִקּוּק הַמַּיִם, אֵל
 יִדְאָג לוֹמַר: "חֲבַתִּי בְּמִיתָתָהּ!" נָקִי הוּא מִן הָעֲנֹשׁ.
 דְּבַר אַחֵר: מִשְׁיִשְׁקָנָה, תִּהְיֶה אֲצִלּוֹ בְּהִתֵּר "וְנִקְתָּהּ"
 מֵעוֹן", שֶׁהַסּוּטָה אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ (ספרי).

ו (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
 א וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(ב) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ
 אוֹ-אִשָּׁה כִּי יִפְּלֹא לְגִדֹּל גִּדֵּר גָּזִיר לְהִזִּיר לַיהוָה:
 ב מַלְל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִמַּר לְהוֹן גִּבּוֹר אוֹ
 אֶתְמָא אֲרִי יִפְרֹשׁ לְמַדָּר גִּדֵּר גָּזִירוֹ לְמִיזִיר
 קֳדָם יי:

כח"י • כִּי יִפְּלֹא • יִפְרִישׁ. לָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת גִּזִּיר
 לְפֶרֶשֶׁת סוּטָה? לוֹמַר לָךְ: שְׂכָל הַרְוָאָה סוּטָה
 בְּקִלְקוּלָהּ יִזִּיר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין, שֶׁהוּא מְבִיא לִידֵּי
 גִּזִּיר (סוטה ב). גִּדֵּר גָּזִיר • אִין גָּזִירָה בְּכָל מָקוֹם אֵלָּא
 פְּרִישָׁה, אָף כָּאֵן שְׁפִירֵשׁ מִן הַיִּין. לְהִזִּיר לָהּ •
 לְהַבְדִּיל עֲצָמוֹ מִן הַיִּין לְשֵׁם שְׂמִיָּם.

(ג) מִיֵּין וְשִׁכָּר יִזִּיר חֲמֹץ יֵיִן וְחֲמֹץ שִׁכָּר לֹא יִשְׁתָּה
 וְכָל-מִשְׁרֵת עֹנָבִים לֹא יִשְׁתָּה וְעֹנָבִים לַחִים וִיבֹשִׁים
 לֹא יֵאָכֵל:
 ג מִחֲמַר חֲדַת וְעִתִּיק יִזִּיר חַל דְּחֲמַר חֲדַת
 וְחַל דְּחֲמַר עִתִּיק לֹא יִשְׁתִּי וְכָל מִתְרוֹת
 עֹנָבִין לֹא יִשְׁתִּי וְעֹנָבִין רִטְבִּין וִיבֹשִׁין לֹא
 יֵיכּוֹל:

בעל הטורים

(כח) וְנִזְרְעָה. וסמיך ליה זאת תורת. לומר שאם טהורה היא, יהיו לה בנים צדיקים בעלי תורה. תורה כט (לא) וְנִקְתָּהּ. ג' תגין על ה"א. לומר לך שנקבה מדי עונות, ואלו הן: עוֹן אִשָּׁה אִישׁ, עוֹן פְּנוּיָהּ, עוֹן שִׁלָּא בָּא עָלֶיהָ, עוֹן בְּנוּתִי. את עוֹנָה. ב' במסורה. הָא, וְאִידָךְ בַּגְּדָרִים: "וְנָשָׂא אֶת עוֹנָה" (לחלו ל, טו). דְּאִיתָּא בְּסוּטָה, שִׁלָּא יִדְאָג הַבֶּעַל לוֹמַר גְּרַמְתִּי לָהּ מִיתָה, אֵלָּא הִיא תִּשָּׂא אֶת עוֹנָה. וְדוּקָא הָא; אֲבָל בַּגְּדָרִים, שְׂדֵיָה יָכוֹל לְהַפֵּר וְלֹא הַפֵּר לָהּ – וְנָשָׂא אֶת עוֹנָה. תורה א

ו (ב) וְיִפְּלֹא. ב' במסורה חסרים. הָא; "כִּי יִפְּלֹא לְגִדֹּל גִּדֵּר גָּזִיר", וְאִידָךְ בַּעֲרֻכִין: "אִישׁ כִּי יִפְּלֹא גִדֵּר" (ויקרא כו, ה). דְּיִלְפִינן גִּדָּרִים מְעַרְכִין: מֵהָ הָתָם "כְּעֶרְכָךְ הַכֹּהֵן כִּן יִהְיֶה" (שם שם, יב), אָף בַּגְּדָרִים הַכָּל תְּלוּי בְּחֻכָּם, אִם נִרְאָה לוֹ יִתִּיר, וְאִם לֹא לֹא יִתִּיר. תורה ג

כ"י • מיין ושכר • כתגומו: "מחמר חדת ועתיק", במים או בכל משקה. וכלשון משנה יש הרבה: "אין שהיין משכר כשהוא יטון. וכל-משרת • לשון צביעה שורין דיו וסממנים", "נזיר ששרה פתו ביין".

(ד) כל ימי נזרו מפל אשר יעשה מגפן הוין מחרצנים ועד-זג לא יאכל: כל ימי נזרה מפל דיתעבד מגפנא דחמרא מפורצנין ועד עצורין לא ייכול:

כ"י • חרצנים • (מור לד) הם הגרעינין. זג • הם הקלפות שמפחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג.

(ה) כל-ימי נדר נזרו תער לא-יעבר על-ראשו עד-מלאת הימים אשר-יזיר ליהוה קדש יהיה גדר פרע שער ראשו: ה כל ימי נדר נזרה מספר לא יעבר על רישה עד משלם יומיא דנזור קדם יי קדיש יהי מרבי פרוע שער רישה:

כ"י • קדש יהיה • (ספרי) השער שלו, לגדל הפרע של שער ראשו. פרע • נקוד פתח קטן (סגול), לפי שהוא דבוק לשער ראשו - פרע של שער. ופרוש של פרע: גדול של שער. וכן (ויקרא כא) את ראשו לא יפרע. ואין קרוי 'פרע' פחות משלשים יום.

(ו) כל-ימי הזירו ליהוה על-נפש מת לא יבא: ו כל יומין דנזור קדם יי על נפשא דמתא לא ייעול:

(ז) לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא-יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על-ראשו: ז לאבוי וילאמא ולאחוי ולאחתי ולאחותה לא יסתאב להון במותהון ארי כלילא דאלהה על רישה:

(ח) כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה: ח כל יומי נזרה קדיש הוא קדם יי:

כ"י • כל ימי נזרו קדש הוא • זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

(ט) וכי-ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי וגלחנו: ט וארי מות מתא עלוהי בתקף שלו ויסאב ריש נזרה ויגלח רישה ביומא דדכותה ביומא שביעאה וגלחנה:

כ"י • בפתע • זה אנס. פתאם • זה שוגג. ויש אומרים: פתע פתאם, דבר אחד הוא: מקרה של פתאם. וכי-ימות מת עליו • באהל שהוא בו. ביום טהרתו • ביום הדתו. או אינו אלא בפשימי, שהוא טהור לגמרי? תלמוד לומר: ביום השביעי. אי שביעי, יכול אפלו לא הזה? תלמוד לומר: ביום טהרתו.

(י) וביום השמיני יבא שתי תרים או שני בני יונה אל-הכהן אל-פתח אהל מועד: י וביומא תמינאה ייתי תרין שפנינין או תרין בני יונה לזת פהנא לתרע משפן זמנא:

כ"י • וביום השמיני יבא שתי תרים • להוציא את השביעי. או אינו אלא להוציא את התשיעי? קבע זמן לקרבין וקבע זמן למקריבין: מה קרבין הכשיר ומשמיני ומשמיני והלאה, אף מקריבין - שמיני ומשמיני והלאה.

יא וַיַּעֲבֹד כְּהֵנָּא חַד לְחַטָּאתָא וְחַד לְעֵלְמָא
וְיַכְפֹּר עֲלוּהִי מִדְּחַב עַל מִתָּא וְיַקְדִּישׁ יְתָ
רִישָׁא בְיוֹמָא הַהוּא :

(יא) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכַפֵּר
עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקִדֵּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בְּיוֹם
הַהוּא :

כ"י - מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ • שְׁלֹא נִזְהַר מִטְּמֵאת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֶר אָמַר: שְׁצַעַר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין.
וְקִדֵּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ • לַחֲזֹר וּלְהַתְחִיל מִנֵּיץ נִזְיוֹתָיו.

יב וַיַּזְזֵר קֳדָם יְיָ יְתָ יוֹמִי נִזְרָה וַיִּיָּתִי אֲמַר בֵּר
שְׁתָּה לְאַשְׁמָא וַיּוֹמְרָא קִדְמָאִי וְיִטְלוֹן אַרְי
אַסְתָּאב נִזְרָה :

(יב) וְהִזְיֵר לַיהוָה אֶת־יָמֵי נִזְרוֹ וְהָבִיא כִּבְשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְאַשֶׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ:

כ"י - וְהִזְיֵר לַה' אֶת־יָמֵי נִזְרוֹ • יַחֲזֹר וְיִמְנָה נִזְיוֹתָיו כְּבַתְחִלָּה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן
הַמִּנְיָן.

יג וְזֹאת תּוֹרַת הַנִּזְיֹר בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נִזְרוֹ וַיָּבִיא
אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנִּזְיֹר בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נִזְרוֹ וַיָּבִיא
אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(כב): "וְהָשִׂיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה" — אֶת עֲצָמָם; כִּי־זֶה
בו (דברים לד): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי", הוּא קִבֵּר אֶת עֲצָמוֹ.

כ"י - וַיָּבִיא אֹתוֹ • וַיָּבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה
'אֲתִי"ם' שֶׁהֵיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן, כִּי־זֶה בו (ויקרא

יד וַיִּקְרַב יְתָ קֳרִבְנָה קֳדָם יְיָ אֲמַר בֵּר שְׁתָּה
שְׁלִים חַד לְעֵלְמָא וְאַמְרָתָא חַדָּא בֵּת שְׁתָּה
שְׁלִמָתָא לְחַטָּאתָא וְדַכֵּר חַד שְׁלִים לְנִכְסָתָא
קוֹדֶשִׁיא :

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קֳרִבְנּוֹ לַיהוָה כִּבְשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים
אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשֵׁה אֶחָת בֵּת־שָׁנָתָה תָּמִימָה
לְחַטָּאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:

טו וְסָל פִּטִּיר סִלְתָּא גְרִיצוֹן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח
וְאַסְפּוֹגִין פִּטִּירִין דְּמִשִּׁיחִין בְּמִשַּׁח
וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן :

(טו) וְסָל מִצּוֹת סִלַּת חִלַּת בְּלוּלַת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי
מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם:

— הַחֲזִירִין לְכַלֵּן שִׁטְעֵינוּ נִסְכִּים כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים.
חִלַּת בְּלוּלַת וּרְקִיקֵי מִצּוֹת • (מנחות עז) עֶשֶׂר מִכָּל מִין.

כ"י - וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם • שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים. לִפִּי
שְׁהִי בְּכָלל וְיִצְאוּ לְדוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ — שִׁטְעֵינוּ לָחֵם

טז וַיִּקְרַב כְּהֵנָּא קֳדָם יְיָ וַיַּעֲבֹד יְתָ חַטָּאתָה
וְיָת עֲלִיתָה :

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתָה
וְאֶת־עֲלִיתָה:

יז וְיָת דְּכָרָא יַעֲבֹד נִכְסָתָא קוֹדֶשִׁיא קֳדָם יְיָ עַל
סִלָּא דְּפִטִּירָא וַיַּעֲבֹד כְּהֵנָּא יְתָ מִנְחָתָה וְיָת
נִסְפָּה :

(יז) וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֵׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל
הַמִּצּוֹת וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:

כ"י - זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצּוֹת • יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים
וְאֶת־נִסְכּוֹ • שֶׁל אֵיל.

יח וַיִּגְלַח הַנִּזְיֹר אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ
וְלָקַח אֶת־שֹׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

(יח) וַיִּגְלַח הַנִּזְיֹר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ
וְלָקַח אֶת־שֹׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

השְׁלָמִים • תחת הדוד שהוּא מְבַשֵּׁל בּוֹ, לְפִי שְׁשָׁלְמִי
נִזִּיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בַּעֲזָרָה שְׁצָרִיף לְטַל הַכֶּהֱן הַזֶּרֶע
אֲחֵר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וְלִהְיוֹת לְפָנֵי ה'.

כ"י • וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • (ספרי) יָכוֹל
יִגְלַח בַּעֲזָרָה? הָרִי זֶה דֶּרֶךְ בְּזִיּוֹן! אֲלֹא "וְגִלַּח הַנְּזִיר"
— לְאַחֵר שְׁחִטַּת הַשְּׁלָמִים, שֶׁכָּתוּב בָּהֶן (ויקרא ג):
"וַשְׁחֹטוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֲשֶׁר-תַּחַת זֶבַח

יט וְיִסַּב בְּהֵנָּה זֶת דְּרָעָא בְּשָׁלָא מִן דְּיֻכְרָא
וְגִרְצָתָא פְּטִירְתָּא חֲדָא מִן סָלָא וְאִסְפּוּג
פְּטִיר חֲדָא וְיִתֵּן עַל יְדֵי נְזִירָא בְּתֵר דְּגִלַּח זֶת
נְזִירָה:

(יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת-הַזֶּרֶע בְּשֵׁלָה מִן-הָאֵיל וְחִלָּת
מִצָּה אַחַת מִן-הַפֶּל וְרָקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל-כַּפֵּי
הַנְּזִיר אַחֵר הַתְּגִלָּחוֹ אֶת-נִזְרוֹ:

כ"י • הַזֶּרֶע בְּשֵׁלָה • לְאַחֵר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁלָה.

כ וִירִים יִתְהוֹן בְּהֵנָּה אֲרָמָא קָדָם יִי קוּדְשָׁא
הוּא לְכַהֲנָא עַל חֲדָא דְאַרְמוּתָא וְעַל שְׁקָא
דְאַפְרָשׁוּתָא וּבְתֵר בֵּן יִשְׁתִּי נְזִירָא חֲמָרָא:

(כ) וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן • תְּנוּפָה לְפָנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ
הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה
וְאַחֵר יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יוֹן:

הַזֶּרֶע הַזֶּה. לְפִי שֶׁהָיוּ שְׁלָמִי נִזִּיר בְּכָלֵל, וַיֵּצְאוּ לְדוֹן
בְּדִבְרֵי הַחֲדָשׁ — לְהַפְרֹשֶׁת זֶרֶע — הַצֶּרֶף לְהַחֲזִירָן
לְכָלֵל, לְדוֹן אִף בְּחֲזֵה וְשׁוֹךְ.

כ"י • קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן • הַחֲלָה וְהַרְקִיק וְהַזֶּרֶע —
תְּרוּמָה הֵן לַכֹּהֵן. עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה • מִלְּבַד חֲזֵה
וְשׁוֹךְ הָרְאוּיִים לוֹ מִכָּל שְׁלָמִים, מוֹסֵף עַל שְׁלָמִי נִזִּיר

כא דָּא אורִיתָא דְנִזְיָרָא דִּי יִדֵּר קֶרְבָּנָה קָדָם
יִי עַל נְזִירָה בִּר מִדְּתַדְבֵּק יִדֵּה כְּפּוּם נְזִירָה דִּי
יִדֵּר בֵּן יַעֲבֹד עַל אורִיתָא דְנִזְיָרָה:

(כא) וְאֵת תּוֹרַת הַנְּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה
עַל-נִזְרוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר-תִּשְׁיֹג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר
בֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ: פ

נִזְרוֹ — עַל תּוֹרַת הַנְּזִיר, מוֹסֵף וְלֹא יִחַסֵּר, שְׁאֵם אָמַר:
הַרְיִנִי נִזִּיר חֲמֵשׁ נִזְרִיּוֹת עַל-מִנְתָּ לְגַלַּח עַל ג' בְּהִמּוֹת
הַלָּלוּ, אֵין אֲנִי קוֹרָא בּוֹ: "כַּאֲשֶׁר יִדֹּר בֵּן יַעֲשֶׂה".

כ"י • מִלְּבַד אֲשֶׁר-תִּשְׁיֹג יָדוֹ • שְׁאֵם אָמַר: הַרְיִנִי נִזִּיר
עַל-מִנְתָּ לְגַלַּח עַל מֵאָה עוֹלוֹת וְעַל מֵאָה שְׁלָמִים.
כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר בֵּן יַעֲשֶׂה • מוֹסֵף עַל תּוֹרַת

כב וּמִלֵּיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימָר:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מִשָּׁה לֵאמֹר:

כג מִלַּל עִם אֲהֶרֶן וְעִם בְּנוֹהֵי לְמִימָר בְּדִין
תִּבְרָכוּן זֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּימְרוּן לַהוֹן:

(כג) דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרָכוּ
אֶת-בָּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָהֶם: ס

אָמַר • (תַּחְנוּמָא) מָלָא, לֹא תִּבְרָכֶם בְּחַפְזוֹן וּבִכְהָלוֹת,
אֲלֹא בְּכֹנֶנָה וּבִלְבָּ שְׁלָם.

כ"י • אָמַר לָהֶם • כְּמוֹ זָכוֹר, שְׁמֹר. בְּלַע"ז דִּישְׁנ"ט
אָמַר לָהֶם • (ספרי) שִׁיחֵיו בָּלָם שׁוֹמְעִים.
(זאנענד).

בעל הטורים

אָמַר לָהֶם. מָלָא, כְּנָגֵד ו' בְּרָכוֹת:
"וַיְבָרְכֵהוּ", "וַיִּשְׁמְרֵהוּ", "וַיִּצְרֵהוּ",
"וַיִּשְׁלָמֵהוּ", "וַיִּשְׁכְּלֵהוּ", "וַיִּשְׁכַּלֵּהוּ",
עֲדוּת ה', פְּקוּדֵי ה', מִצְוֹת ה', וְיָאֵת ה',
מִשְׁפָּטֵי ה' (תַּהֲלִים יט, יד): תּוֹרָה כּד

יְהִיָּה וְרַעְיָה "שֵׁם טו, טז, טז, וְהָיוּ אֲשֶׁר עַד
כֹּה בְּרָכְנִי ה'" (דְּוִשָׁע יז, יד). וְכ"ה אוֹתִיּוֹת
בְּפִסּוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים ו, ד), וְכ"ה
פְּעָמִים לְשׁוֹן בְּרָכָה בְּחֻמֶּשׁ, וְכ"ה
פְּעָמִים "שְׁלֹם" בְּחֻמֶּשׁ. וְלָכֵךְ מִתְחִיל
בְּרָכַת כֹּהֲנִים בְּבִרְכָּה וּמִסִּיּוֹם בְּשְׁלֹם.
וְהָיוּ יְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלֹם" (תַּהֲלִים

(כא) וְאֵת תּוֹרַת הַנְּזִיר. וְסִמִּיךְ לִיהֵא עַל
תּוֹרַת נִזְרוֹ. לֹאמַר, מִי שֶׁשְׁתָּה יוֹן אֵל
יִוְרָה. וְסִמֵּךְ בְּרָכַת כֹּהֲנִים לְפָרֶשֶׁת נִזִּיר,
לֹאמַר: שְׁתַּוִּי יוֹן פֶּסוּל לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים
שֶׁנִּקְרָאת עֲבוּדָה. תּוֹרָה כב
(כג) כֹּה תִּבְרָכוּ. לְהַזְכִּיר זְכוּת "וְאֲנִי
וְהַנֶּעַר נִלְכָּה עַד כֹּה" (בְּרַאשִׁית כב, ה), וְ"כֹה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת נשא חלק י"ח)

ושמור בדבור אחד נאמר "הזכירה היא משלמת פאשר ישנה שמירת שבת. וכך גם "אמור להם": כל ברכה שמברכים הפהנים את ישראל פוללת חיוב ושמירה (שלילה), וזהו ענין אחד, פדלעיל, ש"יברךך - יתברכו נכסיר" הוא באופן של "וישמךך" - "הוא הנותן הוא השומר", ורק אז הברכה משלמת.

ובהמשך לך, מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו כלם שומעים", שההכנה לך שהברכה תהיה באופן כזה - ברכה אחת הכוללת חיוב ושמירה - היא פאשר אצל ישראל, ואצל כנות הפהנים יהיו שני הענינים: החיוב - הברכה היא בלשון יחיד לכל אחד במיוחד, הן באמירת הפהנים והן בשמיעת ובהרגשת בני ישראל. ומצד שני: "שיהיו כלם שומעים", כל יחיד שומע שמברכים את היהודי האחר ואת כל האחרים, פדלעיל, וזהו ענין של שלילה, התבטלות מציאותו העצמית.

וכאשר "קלנו פאחד" - זהו הפלי ל"ברכנו אבינו", עד לכללות הברכה "וישם לך שלום", שהוא "שקול פנגד הכל", ועד לשלמות בך בביאת משיח צדקנו ש"שלום" שמו, שאז יהיה "אהפך אל עמים כלם שפה ברוך לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד" - "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כד יברכך יי ויטרךך :

ליסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן, הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו פ'ספרי'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ג עמוד 50 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

יברךך - שיתברכו נכסירך

ויש לומר בזה, דהנה בפרשת בקקותי נתפרשו רבוי ברכות למקומי תורה ומצות, ואם-כן קשה, מה החדוש בברכת פהנים על הברכות שבפרשת בקקותי (וכן הקשו בפענח רזא ומושב זקנים כאן)? ולכן פרש רש"י שהברכה פאן היא "יתברכו נכסיר", שהיא ברכה מיחדת שאינה נכללת בפרשת בקקותי.

שתי הדגמאות שמביא רש"י ל"אמור להם" - "כמו זכור שמור" - אינן מסבירות רק את **המלים** "אמור להם", אלא גם מהות הקדמה לברכת פהנים:

את "יברךך" מפרש רש"י "שיתברכו נכסיר", ועל "ישמךך" אמר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנוך (ורש"י מרחיב כיצד מתרחש ענין זה אצל בשר-ודם) שהנותן מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן הוא השומר". ולכאורה אינה מובנת האריכות בפירוש רש"י "כיון שבאים לסטים ונוטלים אותה ממנו **מה הנאה יש לו במתנה זו**", כי, לכאורה, זהו דבר פשוט, ומה רש"י מוסיף בך?

אלא בך מדגיש רש"י ש"יברךך וישמךך" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת "שיתברכו נכסיר" באופן שהקדוש-ברוך-הוא שומר את הנכסים, כי לולא "ישמךך", הרי "מה הנאה יש לו", אין שום ברכה ב"יברךך".

בדומה לך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת הכוללת חיוב ושלילה, "וישם לך שלום" יתכן רק פאשר "ישא ה' פניו אליך" - יכבש כעסו.

לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת הברכות), שבברכה זו היא "כמו זכור שמור": הזכירה והשמירה בשבת אינם שני ענינים שונים, אלא ענין אחד, עד-פדיךך ש"זכור

(כד) יברכך יהיה וישמךך :

ז"ל יברךך • שיתברכו נכסירך • וישמךך • שלא יבואו עליך שודדים לטל ממנוך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים

יברךך ה' וישמךך:

יברךך - שיתברכו נכסירך (ו, כד. ובפרש"י)

יש לעין, דבפשטות ברכת "יברךך" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניניו, ואם-כן מדוע פרש רש"י שהברכה היא "יתברכו נכסיר" שהיא על הנכסים בלבד?

בעל הטורים

שלוש ברכות שנאמרו בו: "ואברךך" (שם יב, ב), "ויהיה ברכה" (שם), "ואברךך מברכךך" (שם שם, א).
יברךך ה'. בגימטריא: **בנכסים ובגוף.** תורה כה

ג' אבות. ובהם ט"ו אותיות על שם האבות, שראו זה את זה ט"ו שנים. וזכות השבטים עם האבות הם ט"ו.
יברךך. בזכות אברהם, דכתיב ביה (פראשית כד, א) "וה' ברךך את אברהם בכל". ושלשה תיבות בפסוק, כנגד

(כד) **יברךך ה' וישמךך.** התחלת התיבות עולה כ"ו, כנגד השם של ארבע אותיות. וסוף התיבות **רה"י** עולה **מ"ה**, כנגד השם של מ"ה תיבות. וזהו **ה'** ישמר צאתך ובואך (תהלים קא, ח). וג' תיבות בפסוק, כדי להזכיר זכות

שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיו"), יתברכו ויתרבו יותר מכפי מדתם וטבעם. על-דרך שמצינו ביצחק – "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאף-על-פי ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמדיה מאה" (פרש"י שם).

דבפרשת בחקותי, עקר הברכות הוא בענין רבוי הטוב בכמות שישפע לבני ישראל על-ידי קיום התורה ומצוות, וכשמדבר על התבואה והפרות, הברכה היא רק ש"הפרות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י ד"ה ואכלתם). מה-שאין-כן כאן הברכה היא ש"יתברכו נכסיו", דפרשו

כה יגבר יי שכנתה לותך וירחם יתך :

(כה) יֵאָר יְהוָה | פָּנֵינוּ אֵלֶיךָ ויִחַנֶּךָ: ם

זשׁׁ יֵאָר ה' פָּנֵינוּ אֵלֶיךָ • יֵרָאֶה לְךָ פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, פָּנִים צֹהֲבוֹת. ויִחַנֶּךָ • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה לותך וישוי לך שלם :

(כו) יֵשָׁא יְהוָה | פָּנֵינוּ אֵלֶיךָ וישָׁם לְךָ שָׁלוֹם: ם

זשׁׁ יֵשָׁא ה' פָּנֵינוּ אֵלֶיךָ • יכבֹּשׁ כְּעֶסוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשל"ג)

המהירות הוא, דזה שגם למטה ההשפעה היא בריבוי הוא לא רק מפני שההמשכה שמולמעה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא כלי לזה על-ידי השלום שבו, ואמיתית ענין השלום הוא כשגם המוטב נהפך לטוב. ותכלית השלימות דשלום זה (שגם האויב נהפך לאוהב) יהיה בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שאז יהיה שלום בריבוי וברכה בריבוי, ריבוי בלתי מוגבל, כמו שכתוב פרזות תשב וירשלים, בלי מדידות והגבלות.

מהטעמים על זה שהסיום והחזרתם דברפת כהנים הוא וישם לך שלום, הוא כי הפלי לריבוי ברכה, ועד לריבוי בלתי מוגבל [דריבוי ההשפעה דברפת כהנים הוא (בשרשו) ריבוי בלתי מוגבל, וכנ"ל ששורש ההשפעה דברפת כהנים הוא למעלה מהשתלשלות], הוא השלום, ד"לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". ועל-פי-זה יש לבאר השיכות דמעלת האתהפכת לענין המהירות דשקדים, כי אמיתית ענין

כו וישוין ית ברפת שמי על בני ישראל ואנא אברכנין :

(כו) וְשָׁמוּ אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵם: ם

זשׁׁ וְשָׁמוּ אֶת-שְׁמִי • (ספרי) יברכים בשם המפרש. ואני אברכם • (חולין מט) לישראל, ואספים עם הכהנים. דבר אחר: "ואני אברכם" – לכהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 50 ואילך – מנחם "לקראת שבת")

פירושם, א' שנמשך הגילוי בכל עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשייה, ב' שהגילוי הוא באופן נצחי, לעד ועולמי עולמים, ובגילוי יהיה זה באלף השביעי, כמבואר בהגהה בתניא שם (ובארוכה בכמה דרושים) דעיקר קבלת השכר הוא באלף השביעי, אמנם טועמיה חיים זכו, וטועמים מכל תבשיל ותבשיל גם באלף הששי בערב שבת, במהרה במינו ממש, בביאת משיח צדקנו.

והיירצון שעל-ידי מעשינו ועבודתנו, ובפרט באופן דלפנים משורת הדין, וקיים מה שכתוב כאן ושמו את שמי גו', שהיה גילוי שם הויה, כשם שאני נכתב כן אני נקרא, לא רק "זה זכרי" אלא "זה שמי לעולם", שבמקום שהיה 'לעלם פתיב' מלשון העלם, יהיה שם הויה בגילוי, וכבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן-תורה, כמבואר בתניא, דיש לומר שמה שכתוב "לעולמים" לשון רבים, יש בו ב'

בעל הטורים

שלום. בגימטריא: **עשו.** הוי מקדים שלום לכל אדם, ואפילו בשלום גוי. תורה כו
(כו) **ואני אברכם.** בגימטריא: **אספיה עלי ידכם.**
ושמו את שמי וגו' ואני אברכם. וסמיה ליה ויהי ביום פלות. זהו "בכל המקום אשר אנפיר את שמי אבוא אליך וברכתך" (שמות כו, כא). תורה כח

יעקב רגליו" (בראשית כו, א), וכתוב ביה (שם כח, כא) "ושבתי בשלום". ויש בו שבע תיבות, כנגד השבטים אשר נולדו בשבע שנים. וכ"ה אותיות, כנגד "בה תאמר לבית יעקב" (שמות יט, א). **וישם.** יש בו שבעה תגין, שבשבעה דרכים ישם לך שלום, על שם "ובשבעה דרכים יגוסו לפניך" (דברים כח, ז).

(כה) **יאר.** כנגד יצחק שראה בעקידה ומה, והאיר הקדוש ברוך הוא את עיניו והאיהו, כדאיתא בפרקי רבי אליעזר (פרק לא).
יאר. להפך **ראי**, שהיה עולת **ראיה.** ויש בו חמש תיבות ועשרים אותיות, ביצחק שהיה אחר עשרים דורות ושמו חמשה חמשי תורה. תורה כו
(כו) **ישא.** כנגד יעקב, דכתיב "וישא"

♦ יום חמישי ג' סיון ♦

א ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן
ומשח אתו ויקדש אתו ואת כלכליו ואת המזבח
ות מדיבחה ות כל מנוהי ורבנון וקדיש
יתהון :

ז (א) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן
וימשח אתו ויקדש אתו ואת כלכליו ואת המזבח
ואת כלכליו וימשחם ויקדש אתם :

כל צנותו אשר נשבע לה' וגו', לפיכך נקרא על
שמו, שנאמר (מלכים א יב) : "ראה ביתך דוד". ביום
כלות משה להקים • ולא נאמר "ביום הקים",
מלמד, שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו
ומפרכו, ובאותו היום העמידו ולא פרכו, לכך נאמר :
"ביום כלות משה להקים", אותו היום כלו הקמותיו,
וראש חדש ניסן היה (גיטין ס). בשני נשפחה הפרה,
בשלישי הזו הזיה ראשונה ובשביעי גלחו.

כ"י • ויהי ביום כלות משה • (במדבר רבה) "כלות" כתיב
(רצה לומר בפתח ולא "כלות" בשוא ודו"ק) יום
הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחפה.
כלות משה • בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו
את המשכן ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו
עליו לראות תבנית כל דבר ודבר, כמו שהקראו
בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית
אחת. וכן מצינו בדוד, לפי שמסר נפשו על בנין
בית המקדש, שנאמר : (תהלים קלב) : "זכור ה' לדוד את

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 - מותך 'לקראת שבת')

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

נושאים אותם בהם". ועל-פי־זה יש לומר, שפינון שעל-ידי
התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר"
למשכן נשא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסיוע למשכן,
כִּי־אם תרומתם היתה חלק מהמשכן עצמו שנעשה
למשכן הנשא בעגלות, דכיון שהמשכן היה "אהל מועד",
שענינו שהוא נשא ממקום למקום, הרי שאלולי העגלות
היה חסר בשלמות המשכן עצמו.

ובזה יובן הטעם שהביאו רק שש עגלות, ששם שכל כלי
המשכן הצרכו להיות מדִּיקים בתכלית ללא כל יתור
בכמות ובגדל הכלי, על-דִּרך־זה העגלות, כיון שמטרתם
שלמות המשכן, הצרכו להיות בתכלית הדיק כפי הצורך
דהמשכן, ולכך לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

ב וקריבו רכרכי ישראל רישי בית אבהתהון
אנון ורכרכי שבטיא אנון דקנימין על
מנניא :

(ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם
נשיאי המפות הם העמדים על-הפקדים :

שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר
(במדבר א) : "ואתכם יהיו וגו'".

כ"י • הם נשיאי המטות • (ספרי) שהיו שוטרים עליהם
במצרים, והיו מכים עליהם, שנאמר (שמות ה) : "ויכו
שטרי בני ישראל וגו'". הם העמדים על-הפקדים •

בעל הטורים

תיבות להיפך: מתים. וכן: הפקדים.
ויביאו את קרבנם, סופי תיבות מותם.
על שם "ותבער בם אש ה' ותאכל
בקצה המוקדה" (להלן יא, א) בקצינים
שבהם.

שבוכות המשכן יהיה שלום. וכן דוד
סמך "ה' יברך את עמו בשלום" (תהלים
כט, יא) ל"מזמור שיר חנכת הבית" (שם ל,
א. תורה ב
(ב) הם נשיאי המפות. הם, סופי

ז (א) ויהי ביום כלות. סמך חנוכת
המזבח לברכת כהנים, רמז
לחשמונאים שישעשו חנוכה. ועוד, כדי
שלא תשלוט עין הרע במלאכתם,
לכך ברכם תחלה. וסמך למשכן.

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפילו פרט אחד מיותר. וכדאיתא בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו כלי המקדש מקונים במשקלן קלן פאחד, לא ריבה כו". ואם-כן, מפיון שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים, הרי אם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו מנצלות לגמרי ולכל תכליתן. ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בדרך עבודת השם יתברך, ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" (שבת עז, ב). דאל יאמר האדם: הרי רב שעות היום הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך אם ילכו פמה רגעים לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו צריך להיות מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו יתברך.

ויקריבו נשיאי ישראל . . שש-עגלות צב.. עגלה על-שני הנשאים (ז, ב"ג)

עגלות אלו שנדבו הנשיאים השתמשו בהם לצרף נשיאת הקרשים והמשכן, וכמו שכתוב (ז, ז"ח) "את שתי העגלות גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו' נתן לבני מררי כפי עבודתם". ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנוגע למשכן ולבית המקדש יש לכל ש"אין עניות במקום עשירות" (שבת קב, ב), מקל-מקום נדבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצרף נשיאת הקרשים המרבים, שרק בדחק הספיקו לנשיאת הקרשים (עיין שבת צט, א). ויש לבאר בזה, דאף שבמשכן היה הכל צריך להיות ברחבות ובעשירות, מקל-מקום היה כל דבר במשכן מנצל

ג ואיתי' זת הרבניהון קדם יי שית עגלן פד מחפזן ותרי עשר תורין עגלמא על תרין רבבניא ותור לחד וקריבו יתהון לקדם משקנא :

(ג) ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-עגלות צב ושני עשר בקר עגלה על-שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

הנשיאים: יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין, פיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שגאמר (שמות לח) : "והמלאכה היתה דים", אמרו: מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השם והמלוואים לאפוד ולחשן, לכך התנדבו פאן תחלה.

כ"י ~ שש-עגלות צב . אין "צב" אלא מחפים, וכן (ישעיה סו) : "ובצבים ובפרדים" – עגלות מכסים קרויים "צבים". ויקריבו אותם לפני המשכן . שלא קבל משה מידם עד שגאמר לו מפי המקום. אמר רבי נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב פאן בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה ? אלא כך אמרו

(ד) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

ה קבל מנהון ויהון למפלח זת פלחן משכן זמנא ותמן יתהון ללואי גבר כמסת פלחנה :

(ה) קח מאתם והיו לעבד את-עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל-הלויים איש כפי עבדתו:

ויוסיב משה זת עגלמא זית תורי ויהב יתהון ללואי :

(ו) ויקח משה את-העגלות ואת-הבקר ויתן אותם אל-הלויים:

זית תרמין עגלמא זית ארבעא תורי זיהב לבני גרשון כמסת פלחנהון :

(ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבודתם:

כ"י ~ כפי עבודתם . שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאזנים.

בעל הטורים

שש עגלות. כנגד ששה מזלות אשר ששה עתים, קר וחם וקיץ וחורף וזרע וקציר (בראשית ח, כב). ושנים עשר בקר, מנולות. תורה ג

ח וְיָת אַרְבַּע עֲגָלָן וְיָת תַּמְנֵי תוֹרֵי יֵהב לִבְנֵי מִרְיָי כְּמִסַּת פְּלִחְנָהוֹן בִּידָא דְאִתְמַר בְּרֵי אֶהֱרֵן כְּהֵנָּה:

(ח) וְיָת אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְיָת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מִרְיָי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתְמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

ט וְלִבְנֵי קָהָת לֹא יֵהב אַרְי פֶּלְחֹן קוֹדֶשׁא עֲלִיהוֹן בְּכִתְפָא נְטָלִין:

(ט) וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכִתְפָא יִשְׂאוּ:

כ"י - כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם • מִשָּׂא דְבַר הַקֹּדֶשׁ: הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו', לְפִיכָךְ "בְּכִתְפָא יִשְׂאוּ".

י וְקָרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וְקָרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

(י) וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קָבַל מִשָּׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה.

כ"י - וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • לֹא־חָדַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֲגָלוֹת וְהַבָּקָר לִשְׂאת הַמִּשְׁכָּן, נִשְׂאֵם לָפָם לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחֻנְכוֹ. וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים

יא וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לַיּוֹמָא רַבָּא חַד לַיּוֹמָא וְקָרְבִּין יֵת קָרְבָּנָהוֹן לְחֻנֻּכַּת מִדְּבָחָא:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אַחֵד לַיּוֹם נָשִׂיא אַחֵד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: ׀

תולדותם, אם כִּסְדֵּר הַמַּסְעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: יִקְרִיבוּ לַמַּסְעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ.

כ"י - וַיִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ • (ובחים כא) וְעַדִּין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִשָּׁה הָאִיךְ יִקְרִיבוּ; אִם כִּסְדֵּר

יב וַיְהִי הַמַּקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן־עֲמִינָדָב לְמַטֵּה יִהוּדָה:

(יב) וַיְהִי הַמַּקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן־עֲמִינָדָב לְמַטֵּה יִהוּדָה:

עַל שִׁבְטוֹ, וְלֹא שֶׁנִּבְחָה מִשְׁכָּטוֹ וְהַקְרִיב. אוֹ אֵינִי אוֹמֵר "לְמַטֵּה יִהוּדָה", אֲלֵא שֶׁנִּבְחָה מִשְׁכָּטוֹ וְהִבִּיא? תִּלְמוּד לומר: "זֶה קָרְבֵּן נְחֹשֶׁן", מִשְׁלוֹ הִבִּיא.

כ"י - בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת: רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, רִאשׁוֹן לְנִשְׂאִים וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּסֵדֶר עוֹלָם. לְמַטֵּה יִהוּדָה • יַחֲסוּ הַכְּתוּב

יג וְקָרְבָּנָהּ מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וְתַלְתִּין סָלְעִין הִוָּה מִתְקָלָה מִזְרְקָא חַד דְּכֶסֶף מִתְקָלָה שְׁבַעֲעִין סָלְעִין כִּסְלָעִי קוֹדֶשׁא תְּרוּוּהוֹן מִלֵּן סִלְתָּא דְפִילָא בְּמִשָּׁה לְמַנְחָתָא:

(יג) וְקָרְבָּנָהּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלִשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אַחֵד כֶּסֶף שְׁבַעֲעִים שָׁקֶל בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סִלַּת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמַנְחָה:

כ"י - שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סִלַּת • לְמַנְחַת נְדָבָה.

בעל הטורים

וְנִבְחוּ דְבָר - מִכֵּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר.
וְאִישׁ תֹּאֵר - שְׁמִרְאָה פְּנִים בְּהִלְכָּה.
וְה' עֲמוֹ - שֶׁהִלְכָּה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם.
מִשִּׁית - דְּכִתִּיב בֵּיהּ (שְׁמִירָא יא, ט) "וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה', רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה, רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת וְיִרְאָת ה'".

נָגַן וּגְבוּר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנִבְחוּ דְבָר וְאִישׁ תֹּאֵר וְה' עֲמוֹ.
יָדַע נָגַן - שִׁיּוּדַע לְשֹׂאוֹל.
וּגְבוּר חֵיל - יוֹדַע לְהַשִּׁיב.
אִישׁ מִלְחָמָה - יוֹדַע לִישָׂא וְלִיתֵן בְּמִלְחָמָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה.

(יג) וְקָרְבָּנָהּ. וְיָו וְתִירָה, עַל שֵׁם שִׁשָּׁה בָּנִים שִׁינְאוּ מִמֶּנּוּ, שְׂכוּלָם נִתְבָּרְכוּ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת. שִׁשָּׁה בָּנִים יִצְאוּ מִנְּחֹשֶׁן בְּעֲלֵי שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: דָּוָה, מִשִּׁית, דִּנְיָאֵל, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וְעֻזְרִיָּה.
דָּוָה - דְּכִתִּיב בֵּיהּ (שְׁמוּאֵל א' טו, יח) "יָדַע

(יד) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת:

יד כִּזְיָא כְּדָא מְתַקֵּל עֶשֶׂר סְלִיעִין הִיא
דְּרֵהָב מְלֵאָה קִטְרֶת בּוּסְמִינָא:

כ"י עֶשְׂרֵה זָהָב • כְּתֻבָּהּ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שְׁקָלִי
הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מְלֵאָה קִטְרֶת • לֹא מְצִינוּ קִטְרֶת
לְיַחֲדִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֲלָא זֶה בְּלִבָּד. וְהוֹרָאתָ
שְׁעָה הָיְתָה.

(טו) פֶּר אֶחָד בֵּין־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֵּין־שְׁנֵתוֹ
לְעֹלָה:

טו תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

כ"י פֶּר אֶחָד • מִיָּחַד שְׁבַעֲדָרוֹ.

(טז) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

טז צפיר בר עזין חד לחטאתא:

כ"י שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עֵינִין בְּרֵא"ם) וְטָמְאָת סָפֵק.

(יז) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחֲשׁוֹן
בֵּין־עַמִּינָדָב: פ

יז וּלְזִבְחַת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְּכָרִי חֲמִשָּׁא
גְּדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין
קָרְבָּנָא דְּנַחֲשׁוֹן בֵּין עַמִּינָדָב:

בעל הטורים

הרי כ"ד כנגד כ"ד שעות שביום
ובלילה.

שְׁלִשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ. כנגד שנות
אדם עד שנולד שנת.

שְׁבַעִים שְׁקָל. כנגד ע' שהנחם לְבָנוֹ,
ולְהַצִּילָם מִשְׁבָּעִים אומות.

שְׁבַעִים שְׁקָל. בְּגִימָטְרִיא: שְׁבַעִים נֶפֶשׁ.
בְּשִׁבְלִי שְׁבַעִים שְׁיָרְדוּ
לְמַצְרַיִם. תורה יד

(יד) כָּף אַחַת. כנגד התורה שנתנה
מִכָּפָּה יְדוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

עֶשְׂרֵה זָהָב. כנגד עשרת הדברות.
מְלֵאָה קִטְרֶת. תְּחִלָּה הַקוֹדֶשׁ בְּדִלָּתָהּ

בִּאֲתָר ב"ש, יַעֲלֶה לְמִנְחָן תְּרִי"ג. תורה טו

(טו) פֶּר אֶחָד. כנגד אֲבֵרָהֶם - "וְאֵל
הַבָּקָר רֹצֵץ אֲבֵרָהֶם" (בראשית יח, ז).

אֵיל. כנגד יִצְחָק - "וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל,
וַיַּעֲלֶהוּ לְעֹלָה תַחַת בְּנוֹ".

כֶּבֶשׂ. כנגד יַעֲקֹב - "וְהַכְּשִׁיבִים הִפְרִיד
יַעֲקֹב" (שם ל, מ).

פֶּר אֵיל כֶּבֶשׂ. בְּגִימָטְרִיא: אֲבֵרָהֶם
יִצְחָק וַיַּעֲקֹב. תורה טו

(יז) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם. כנגד
מִשָּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁשָּׂשׁוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל
וּבֵין אֲבֵיהֶם שְׁבַעֲמִינִים.

אֵילִם. עֲתוּדִים. כֶּבֶשִׂים. שְׁלֹשָׁה מִינִים
כְּנֻגָּה בְּהֵנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים. וְכְנֻגָּה

תוֹרָה נְבִיאִים וְכַתוּבִים. וְכֵן עֲתוּדִים

דְּכָתִיב (שם שם, יז) "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
בְּעִבּוּרָךְ, בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה". מֵאוֹרוֹת,

דְּכָתִיב (שְׁעִיָּה ד, כג) "וְחִפְרָה הַלְבָּנָה
וּבוֹשָׁה הַחֲמֹה".

וּמִנְחָן שְׁגִנְזוֹ?
שְׁנָאֲמַר (איוב לח, טו) "וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים
אוֹרָם".

וּמִנְחָן שְׁעִתִּידִים לְחֹזֶר בִּימֵי הַמִּשִּׁיחָ?
וַיּוֹ, שְׁנָאֲמַר (שׁוֹפְטִים ה, לא) "וְאֶהְיֶה
כִּצְאָתָהּ הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ".

חֲזִיו, דְּכָתִיב (שְׁעִיָּה סה, כב) "כִּי כִימֵי הָעֶץ
יְמֵי עַמִּי". ת"ק שָׁנָה, סֵדֵן שֶׁל שְׁקִמָּה

ת"ק שָׁנָה, קוֹמָתוֹ, דְּכָתִיב (וַיִּקְרָא כו, יג)
"וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת", בְּקוֹמָה
וְקוֹפָה.

פִּירוֹת הָאָרֶץ וְהָאֵילָן, דְּכָתִיב (וַיְבָרֶךְ ה, יב)
"הִגִּפֹּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת
יְבוּלָהּ".

מֵאוֹרוֹת, דְּכָתִיב (שְׁעִיָּה ל, כו) "וְהָיָה אוֹר
הַלְבָּנָה כְּאוֹר הַחֲמֹה, וְאוֹר הַחֲמֹה יִהְיֶה
שְׁבַעֲתֵים".

בְּכוֹלָן כְּתִיב "נְשִׂיא" חוץ מִיהוּדָה,
שֶׁלְמֹדוּ הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהַקְטִין אֶת
עֲצָמוֹ, בְּדְכָתִיב: "יֵשֶׁב נָא עֲבָדְךָ תַּחַת
הַנֶּזֶר" (בראשית מד, לא). וְכֵן בְּדוֹד הוּא
אוֹמֵר (שְׁמוֹת א יז, יד) "הוּא הַקָּטָן".

בְּכָל אֶחָד יֵשׁ שְׁשֶׁה פְּסוּקִים כְּנֻגָּה שְׁשֶׁה
יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְכָל אֶחָד הוֹכֵפֵל שְׁמוֹ,

דְּנִינָאֵל חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂאֵל וְעוֹרִיָּה -
דְּכָתִיב בְּהוֹ (דְּנִינָאֵל א, ד) "וְלָדִים אֲשֶׁר אֵין
בָּהֶם כָּל מוֹם וְטוֹבֵי מְרָאָה וּמִשְׁכִּילִים
בְּכָל חֻמָּה וַיִּדְעִי דַעַת וּמִבִּינִי מִדַּע,
וְאֲשֶׁר כָּח בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ".

דְּכָר אַחֵר:
לְמָה וְקָרְבָנוֹ עִם וַי' וְתִירָה?

כְּנֻגָּה שְׁשֶׁה דְּכָרִים שְׁנִתְחַדְשׁוּ בְּאוֹתוֹ
הַיּוֹם בְּעוֹלָם. רֹאשׁוֹן לְשִׁכְיָה שְׁשִׁרְתָּהּ
בִּישְׂרָאֵל, רֹאשׁוֹן לְנִשְׂיָאִים, רֹאשׁוֹן
לְבִרְכַּת בְּהֵנִים, רֹאשׁוֹן לְמַחְצַת מַחְנֶה
שְׁכִינָה, רֹאשׁוֹן לְאִיסוּר בְּמָה, רֹאשׁוֹן
לִירִידַת הָאֵשׁ. זָבָא בֵּין נַחֲשׁוֹן בְּשֵׁשׁ
מִדּוֹת, וְיִבְנֶה יְסוֹד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלְמָה
נִקְרָא שְׁמוֹ נַחֲשׁוֹן?

עַל שְׁיָרָד תַּחֲלָה לְנַחֲשׁוֹל שְׁבָנִים.
דְּכָר אַחֵר:

וְקָרְבָנוֹ לְמָה מְלֵא מִלֵּא וְי' וְתִירָה?
כְּנֻגָּה שְׁשֶׁה דְּכָרִים שְׁנִתְחַדְשׁוּ מֵאֲדָם
הָרֹאשׁוֹן וְעֲתִידִין לְחֹזֶר כְּשִׁיבָא בֵּין
נַחֲשׁוֹן הוּא הַמִּשְׁחִי. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁשֶׁה
דְּכָרִים שְׁנִתְחַדְשׁוּ מֵאֲדָם הָרֹאשׁוֹן: וַיּוֹ, יִצְחָק
דְּכָתִיב (איוב יד, ט) "מִשְׁנֶה פָּנָיו
וַתִּשְׁלַחֲהוּ". חֲזִיו, דְּכָתִיב (בראשית ג, טו)

"כִּי עָפָר אֶתָּה וְעָפָר תִּשׁוּב".
קוֹמָתוֹ, דְּכָתִיב (שם שם, ח) "וַיִּתְּנָבֵא
הָאָדָם, מִלְמַד שְׁנִגְרַע קוֹמָתוֹ וְנַעֲשִׂיתָ
שֶׁל מֵאָה אֲמָה. פִּירוֹת הָאָרֶץ וְהָאֵילָן,

(יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעַר נִשְׂיָא יִשְׁשַׁכָּר:

יח בְּיוֹמָא תַנְנָא קָרִיב נִתְנָאֵל בֶּן צוּעַר רַבָּא דִּישְשַׁכָּר:

כ"ט הקריב נתנאל בן-צוער:

(יט) הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקַל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

יט קָרִיב ית קֶרְבָּנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חָדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הִוָּה מִתְקַלָּה מִזֶּרְקָא חַד דְכֶסֶף מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרִיבִּיהוֹן מִלָּן סֵלְתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָ לַמִּנְחָתָא:

עצה זו. קַעֲרַת־כֶּסֶף • מִנֵּין אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימְטְרִיא תתק"ל, כְּנֶגֶד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוֹן. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ • עַל שֵׁם שֶׁכֶּשֶׁתְּעֵמִיד תוֹלְדוֹת לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הִיָּה, שְׁנָאֻמֶּר (בראשית ח): "וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדַמּוּתוֹ וְגו'". מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף • בְּגִימְטְרִיא תתק"כ, עַל שֵׁם נח שֶׁהֶעֱמִיד תוֹלְדוֹת, בֶּן ת"ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁנִגְזְרָה גְזֵרַת הַמַּבּוּל קֹדֶם תוֹלְדוֹתָיו – כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי אֵצֶל (שם ח): "וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה", לְפִיכָּךְ נֹאמֶר: "מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף" וְלֹא נֹאמֶר: "מִזֶּרֶק כֶּסֶף אֶחָד" כְּמוֹ שְׁנָאֻמֶּר בְּקַעֲרָה, לֹמֵר שֶׁאֵף אוֹתִיּוֹת שֶׁל "אֶחָד" מִצְטְרָפוֹת לַמִּנֵּין. שִׁבְעִים שֶׁקֶל • כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אַמּוֹת שִׁיִּצְאוּ מִבְּנִיּוֹ.

כ"ט הקריב את־קֶרְבָּנוֹ • מֵה תִלְמוּד לֹמֵר "הִקְרִיב" בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר, מֵה שֶׁלֹּא נֹאמֶר בְּכָל הַשִּׁבְטִים? לְפִי שֶׁבֶא רֹאבֵן וְעֶרְעֵר וְאָמֵר: דִּי שֶׁקְדַּמְנִי הָיְהָדָה אָחִי, אֶקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמֵר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה נֹאמֶר לִי שִׁיִּקְרִיבוּ כֶסֶדֶר מִסְעֵן לְדִגְלֵיהֶם, לְכָף אָמֵר: "הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ", וְהוּא חֶסֶד יו"ד, שֶׁהוּא מִשְׁמֵשׁ: "הִקְרִיב" לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּר: "הִקְרִיב". וּמֵהוּ "הִקְרִיב, הִקְרִיב" שְׁתֵּי פְעָמִים? שֶׁבְּשִׁבִּיל שְׁנֵי דְבָרִים זָכָה לְהִקְרִיב שְׁנֵי לְשִׁבְטִים: אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בְּתוֹרָה, שְׁנָאֻמֶּר (דברים יב): "וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים", וְאַחַת – שֶׁהֵם נִתְּנוּ עֲצָה לְנִשְׂאִים לְהַתְנַדֵּב קֶרְבָּנוֹת הַלָּלוּ. וּבִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הִדְרִשֵּׁן מִצְאָתִי: אָמֵר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר: נִתְנָאֵל בֶּן צוּעַר הִשְׁיֵאֵן

(כ) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

כ בְּזִיקָא חָדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדֶהָב מְלִיאָ קִטְרֶת בּוֹסְמִיא:

כ"ט כָּף אַחַת • כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. עֶשְׂרֵה זָהָב • כְּנֶגֶד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת. מִלֵּאָה קִטְרֶת • גִּימְטְרִיא שֶׁל "קִטְרֶת"

(כא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה:

כא תוֹר חַד בֶּר תוֹרִי דְבֶר חַד אָמֵר חַד בֶּר שְׁתֵּה לַעֲלֹתָא:

"וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וְגו'". כֶּבֶשׂ־אֶחָד • כְּנֶגֶד יַעֲקֹב (שם ח): וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב."

כ"ט פֶּר אֶחָד • כְּנֶגֶד אֲבֵרָהֶם, שְׁנָאֻמֶּר בּוֹ (בראשית יח): "וַיִּקַּח בֶּן־בֶּקָר". אֵיל אֶחָד • כְּנֶגֶד יִצְחָק (שם כב):

(כב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

כב צִפִּיר בֶּר עִזִּין חַד לַחֲטָאָתָא:

כ"ט שְׁעִיר־עִזִּים • לְכַפֵּר עַל מַכִּירַת יוֹסֵף, שְׁנָאֻמֶּר בּוֹ (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים."

דיהודָה מִלֵּא וַיִּו, שְׁדוּד שְׁעֵמֶד מִמֶּנּוּ וְהַבְּרָךְ בְּשֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת. וְאֵין עֲתוּדִים אֵלָּא לְשׁוֹן עֲמִידָה, כְּמֵה דָאָתָא אָמֵר (איוב טו, כח) "אֲשֶׁר הִתְעַדְדוּ לְגִלְיָם". וְאֹמֶר (משלי כד, כו) "וְעִתְדָה בִּשְׂדֶה לָךְ". פִּירוּשׁ, יָבֵא בֶן נַחֲשׁוֹן בְּשֵׁשׁ מִידוֹת, וַיִּבְנֶה יְסוּד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. תּוֹרָה יח (יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב. בְּגִימְטְרִיא: נִתְּן לָהֶם עֲצָה. תּוֹרָה יט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 46)

לומר, על שלא חפש אותו כל אותן השנים. או יש לומר, כדי לכפר על יעקב אביו, ששלח את יוסף לשכם. ושני הדברים שזכים לכל שבט ושבט.

כג וּלְנִכְסֵי קוֹדֶשֶׁת תּוֹרִין תִּרְיִן דְּכָרֵי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּגֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין קָרְבֵּן נִתְנָא לְכָל צִוְעָר:

(כג) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן נִתְנָא בְּצִוְעָר:

חמשיות כנגד חמשה חמשין, וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני, עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן.

כד וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם • כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שְׁנֵתָנּוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. אֵילִם עֲתִידִים כִּבְשִׁים • שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים – כְּנֶגֶד כְּהֹנִים וְלוֹיִם וְיִשְׂרָאֵלִים, וּכְנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים; שְׁלֹשׁ

כד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לְבָנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּר חִלּוֹן:

(כד) בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּר־חִלּוֹן:

והקרבנות, ובשאר – שלא נאמר בהן "הקריב", נופל עליהן לשון זה "נשיא לבני פלוני", אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני.

כה קָרְבָּנוֹ קָעֵר־תִּכְסֵּף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אַחַד כֶּסֶף שְׁבַעִים שְׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

כה קרבנה מנסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרגיהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

(כה) קָרְבָּנוֹ קָעֵר־תִּכְסֵּף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אַחַד כֶּסֶף שְׁבַעִים שְׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

כו בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סִלְעִין הִיא דְּרֵיבָּה מִלֵּאָה קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:

(כו) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

כז תּוֹר חֲדָא בְּר תּוֹרִי דְּכָר חֲדָא אֲמַר חֲדָא בְּר שְׁתֵּי לְעֻלָּתָא:

(כז) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֻלָּה:

כח צִפִּיר בְּר עֵזִין חֲדָא לְחֻטָּאתָא:

(כח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאתָא:

כט וּלְנִכְסֵי קוֹדֶשֶׁת תּוֹרִין תִּרְיִן דְּכָרֵי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּגֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין קָרְבֵּן אֱלִיאָב בֶּר חִלּוֹן:

(כט) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן אֱלִיאָב בֶּר־חִלּוֹן: פ

ל בְּיוֹמָא רַבִּיעָאָה רַבָּא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוֹר בֶּר שְׂדִיאוֹר:

(ל) בְּיוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

לא קרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
לְמִנְחָתָא:

לב בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

לג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרִי דְּכַר חַד אֲמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

לד צְפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

לה וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תּוֹרִין תּוֹרִין דְּכַרִּי
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן אֱלִיצוֹר בַּר שְׂדִיאוֹר:

לו בְּיוֹמָא חֲמִישָׁא רַבָּא לְבָנִי שְׁמַעוֹן
שְׁלֵמִיאֵל בַּר צוֹרִישְׁדִּי:

לז קרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
לְמִנְחָתָא:

לח בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

לט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרִי דְּכַר חַד אֲמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

מ צְפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

מא וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תּוֹרִין תּוֹרִין דְּכַרִּי
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן שְׁלֵמִיאֵל בַּר צוֹרִישְׁדִּי:

מב בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה רַבָּא לְבָנִי גֵד אֶלִּיסָף בַּר
דְּעוֹאֵל:

(לא) קרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

(לב) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְמֹרֶת:

(לג) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לַעֲלָה:

(לד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(לה) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֱלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: פ

(לו) בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לְבָנִי שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאֵל
בֶּן־צוֹרִישְׁדִּי:

(לז) קרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

(לח) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְמֹרֶת:

(לט) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לַעֲלָה:

(מ) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(מא) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
שְׁלֵמִיאֵל בֶּן־צוֹרִישְׁדִּי: פ

♦ יום שישי ד' סיון ♦

(מב) בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנִי גֵד אֶלִּיסָף בֶּן־דְּעוֹאֵל:

מג קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא :

מד בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מלוא קטרת בוסמיא :

מה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

מו צפיר בר עזין חד לחטאתא :

מז ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא דין
קרפן אלכסף בר דעואל :

מח ביומא שביעאה רבא לבגי אפרים
אלישמע בר עמיהוד :

מט קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא :

נ בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבה
מלוא קטרת בוסמיא :

נא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

נב צפיר בר עזין חד לחטאתא :

נג ולנכסת קודשא תורין תרין דכרין
חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא
דין קרפן אלישמע בר עמיהוד :

נד ביומא תמינאה רבא לבגי מנשה גמליאל
בר פדהצור :

(מג) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(מד) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

(מה) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(מו) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(מז) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלכסף
בן-דעואל: פ

(מח) ביום השביעי נשיא לבגי אפרים
אלישמע בן-עמיהוד:

(מט) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(נ) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

(נא) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(נב) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(נג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלכסף
בן-עמיהוד: פ

(נד) ביום השמיני נשיא לבגי מנשה גמליאל
בן-פדהצור:

נח קרְבֵנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
לְמִנְחָתָא:

נו בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִהֵב מִלֵּא קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:

נז תוֹר חַד בַּר תוֹרִי דְּכַר חַד אִמֵּר חַד בַּר
שְׁתֵּה לְעֵלְתָא:

נח צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

נט וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תָּרִין דְּכָרִין
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קָרְבֵן גְּמִלְיָאֵל בַּר פְּדֵהצוֹר:

ס בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָא רַבָּא לְבָנֵי בְּנִימֵן אֲבִידֵן
בַּר גְּדַעְנִי:

סא קרְבֵנוֹ מִגֶּסֶת דְּכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וְחֵלְתִין
סלְעִין הִיא מִתְקַלָּה מִזְרָקָא חַד דְּכֶסֶף
מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוֹדֶשִׁיא
תְּרוּיָהוֹן מִלֵּן סֹלֶתָּא דְּפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

סב בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִהֵב מִלֵּא קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:

סג תוֹר חַד בַּר תוֹרִי דְּכַר חַד אִמֵּר חַד בַּר
שְׁתֵּה לְעֵלְתָא:

סד צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

סה וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תָּרִין דְּכָרִין
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קָרְבֵן אֲבִידֵן בַּר גְּדַעְנִי:

סו בְּיוֹמָא עֲשִׂירָא רַבָּא לְבָנֵי דֵן אֲחִיעֶזֶר בַּר
עֲמִישָׁדִי:

(נח) קרְבֵנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(נו) כֹּהֵף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

(נז) פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(נח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(נט) וּלְזִבְחֵה שְׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵן גְּמִלְיָאֵל
בֶּן־פְּדֵהצוֹר: פ

(ס) בְּיוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי בְּנִימֵן אֲבִידֵן בֶּן־גְּדַעְנִי:

(סא) קרְבֵנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(סב) כֹּהֵף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

(סג) פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(סד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(סה) וּלְזִבְחֵה שְׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֹתָדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵן
אֲבִידֵן בֶּן־גְּדַעְנִי: פ

(סו) בְּיוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לְבָנֵי דֵן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
עֲמִישָׁדִי:

10 קָרַבְנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הָיָה מִתְקַלָּה מִזְרְקָא חַד דְכֶסֶף מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרוּוִּיהוֹן מִלֵּן סְלֵתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח לְמִנְחָתָא:

סח בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדִּהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

סט תוֹר חַד בְּר תוֹרִי דְכֶר חַד אִמֵּר חַד בְּר שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

ע צִפִּיר בְּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

עא וּלְנִכְסֵת קוּדְשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְכָרִי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין קֶרֶבֶן אַחִיעֶזֶר בְּר עֲמִישֹׁדִי:

עב בְּיוֹמָא חַד עֶשֶׂר יוֹמִין רַבָּא לְבָנֵי אֶשֶׁר פִּגְעִיאל בְּר עֶכְרֹן:

עג קָרַבְנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הָיָה מִתְקַלָּה מִזְרְקָא חַד דְכֶסֶף מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרוּוִּיהוֹן מִלֵּן סְלֵתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח לְמִנְחָתָא:

עד בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדִּהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

עה תוֹר חַד בְּר תוֹרִי דְכֶר חַד אִמֵּר חַד בְּר שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

עו צִפִּיר בְּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

עז וּלְנִכְסֵת קוּדְשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְכָרִי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין קֶרֶבֶן פִּגְעִיאל בְּר עֶכְרֹן:

עח בְּיוֹמָא תְּרִי עֶשֶׂר יוֹמִין רַבָּא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחִירֵע בְּר עִינָן:

(סז) קָרַבְנֹו קְעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(סח) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(סט) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה:

(ע) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(עא) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישֹׁדִי פ

(עב) בְּיוֹם עֲשִׂיתִי עֶשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנֵי אֶשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:

(עג) קָרַבְנֹו קְעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(עד) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(עה) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה:

(עו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(עז) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: פ

(עח) בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחִירֵע בֶּן־עִינָן:

עט קרבנָו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
סְלֻעִין הָיָה מִתְקָלָה מִזְרָקָא חַד דְּכֶסֶף
מִתְקָלָה שְׁבַעִין סְלֻעִין בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא
תְּרוּיָהוֹן מִלֵּן סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

פ בְּזִיכָא חַדָּא מִתְקָל עֶשֶׂר סְלֻעִין הִיא דְּדִהֲב
מִלֵּיא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

פא תוֹר חַד בַּר תוֹרֵי דְכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

פב צְפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

פג וְלִנְכַסְתָּ קוּדְשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְּכַרֵּי חֻטָּאתָא
גְּדִי חֻטָּאתָא אֲמַרִין בְּגֵי שְׁנָא חֻטָּאתָא דִּין
קֶרֶבֶן אַחֲרֵיעַ בַּר עֲזִין:

(עט) קֶרֶבֶנָּו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סִלַּת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(פ) בָּרַךְ אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(פא) בָּרַךְ אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(פב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאתָא:

(פג) וּלְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אַחֲרֵיעַ
בֶּן־עֲזִין: פ

• שבת קודש ה' סיון •

פד דָּא חֲנֻכַּת מִדְּבַחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּינָא יְתֵה מִן
בְּרַבְרֵי יִשְׂרָאֵל מְגִיסֵי כֶסֶף תְּרֵמָא עֲשָׂרֵי
מִזְרָקֵי כֶסֶף תְּרִין עֶשֶׂר בְּזִיכֵי דְּדִהֲבָא
תְּרֵמָא עֲשָׂרֵי:

אָמַר (דִּיקְרָא ז'): "בְּיוֹם מִשְׁחוּ אֹתָם", לְמַדְנֵי שְׁנִמְשַׁח
בְּיוֹם. וּמָה תִּלְמוּד לֹמַר: "בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ"? בְּיוֹם
שְׁנִמְשַׁח – הַקְּרִיב. קַעֲרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה • (ספרי
במ"ה) הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ וְלֹא אָרַע בְּהֵם פְּסוּל.

פה מֵאָה וּתְלָתִין סְלֻעִין הָיָה מִתְקָלָא
דְּמִגִּיסְתָּא חַדָּא דְּכֶסֶף וְשְׁבַעִין דְּמִזְרָקָא
חַד כֹּל כֶּסֶף מְנִיא תְּרִין אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה
בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא:

פל כֶּסֶף הַפְּלִים וְגו' • (ספרי) לְמַדְךָ שֶׁהָיוּ כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ
מְכֻנָּים בְּמִשְׁקָלָן, שׁוֹקֵלֵן אֶחָד אֶחָד וְשׁוֹקֵלֵן כָּלֵן
כָּאֶחָד, לֹא רִבָּה וְלֹא מֻעַט.

פו בְּזִיכֵי דְּדִהֲבָא תְּרֵינִי עֲשָׂרֵי מִלֵּין קְטֹרֶת
בּוֹסְמִיא מִתְקָל עֶשֶׂר סְלֻעִין הָיָה מִתְקָלָא
דְּבְּזִיכָא בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא כֹּל דְּהִב בְּזִיכָא
מֵאָה וְעֶשְׂרִין:

(פר) זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ מֵאֵת
נִשְׂאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרָקֵי
כֶּסֶף שְׁנֵים עֶשְׂרֵי כִפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה:

כ"ט • בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ • בּוֹ בְּיוֹם שְׁנִמְשַׁח הַקְּרִיב,
וּמָה אָנִי מְקִיָּם "אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ"? שְׁנִמְשַׁח תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי־
כֵּן הַקְּרִיב, אוֹ "אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ" – לְאַחֵר זְמַן, וְלֹא כֹּא
לְתוֹמֵד בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֲלֹא לֹמַר שְׁנִמְשַׁח בְּיוֹם? כִּשְׁהוּא

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעֵרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים
הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַפְּלִים אֲלָפִים וְאַרְבַּע־
מֵאוֹת בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ:

כ"ט • שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעֵרָה הָאֶחָת וְגו' • מָה
תִּלְמוּד לֹמַר? לְפִי שְׁנֵאָמַר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ", וְלֹא פִירַשׁ בְּאִיזוֹ שֶׁקֶל, לְכַךְ חֲזַר וַשְׁנֵאָה
כֹּאן וְכָלֵל בְּכָלֵן "כֹּל כֶּסֶף הַפְּלִים בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ".

(פו) כִּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מִלֵּאָת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה
עֲשָׂרָה הֵבֶן בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ כֹּל־זָהָב הַכִּפּוֹת עֲשָׂרִים
וּמֵאָה:

כ"י. כפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים-עָשָׂרָה • לָמָּה נֹאמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר "כָּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב" – הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל כֶּסֶף. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כָּף

אַחַת שֶׁל כֶּסֶף וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלֵי זָהָב, וְשִׁקְלֵי זָהָב אֵין מִשְׁקָלָם שׁוֹה לְשֶׁל כֶּסֶף? תִּלְמוּד לומר "כפּוֹת זָהָב" – שֶׁל זָהָב הֵיוּ (ספרי).

(פו) כָּל-הַבֶּקֶר לַעֲלֹה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי וּמִנְחָתָם וְשַׁעֲרֵי עֲזִים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לַחֲטָאת:

פז כָּל תּוֹרֵי לַעֲלֹתָ תְּרֵי עֶשְׂרֵי תּוֹרִין דְּכָרִין תְּרֵי עֶשְׂרֵי אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה תְּרֵי עֶשְׂרֵי וּמִנְחָתָהוֹן וְצִפְרֵי בְּרַ עֲזִין תְּרֵי עֶשְׂרֵי לַחֲטָאָתָא:

(פח) וְכָל בֶּקֶר יִזְבַּח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אוֹתוֹ:

פח וְכָל תּוֹרֵי לַנִּכְסֵת קוֹדֶשֶׁנָּה עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה תּוֹרִין דְּכָרִין שְׁתֵּין גְּדָנִן שְׁתֵּין אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה שְׁתֵּין דָּא חֲנֻכַּת מִדְּבָחָא בְּתַר דְּרִבְרֵי יִתָּה:

(פט) וּבָבֹא מִשֶּׁה אֶל-אַהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אוֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מַעַל הַכִּפְּרֹת אֲשֶׁר עַל-אָרֶן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ: פפפ

פט וְכַד עָלִיל מִשֶּׁה לְמַשְׁפַּח זִמְנָא לְמַלְאָא עֲמָה וַשְׁמַע יֵת קָלָא דְּמִתְמַלְל עֲמָה מַעֲלוֹי כְּפֻרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסִיְהוּתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרוֹבָיָא וּמִתְמַלְל עֲמָה: פ פ פ

שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים, וּמִשָּׁם יֵצֵא לְאַהֵל מוֹעֵד. מִדְּבַר • כְּמוֹ "מִתְדַבֵּר". כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעֲלָה לומר כֵּן: מִדְּבַר בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ, וּמִשֶּׁה שׁוֹמַע מֵאֱלֹוֹ. וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ • (ספרי) לְמַעַט אֶת אַהֲרֹן מִן הַדְּבָרוֹת. וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל • יָכוֹל קוֹל נְמוּד? תִּלְמוּד לומר: "אֶת-הַקּוֹל", הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינֵי, וַיִּשְׁמָגִיעַ לְפָתַח הָיָה נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לְאַהֵל (במדבר רבה):

כ"י. וּבָבֹא מִשֶּׁה • שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (ויקרא א) "וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵוֹ מֵאַהֵל מוֹעֵד" – וְהוּא חוּץ לְפָרְכָת, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כח) "וַיְדַבְּרֵנִי אֶתְּךָ מַעַל הַכִּפְּרֹת". בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: מִשֶּׁה בָּא אֶל אַהֵל מוֹעֵד, וַשֶּׁם שׁוֹמַע אֶת הַקּוֹל הַבָּא מַעַל הַכִּפְּרֹת. מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים • הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ נשא תשל"ה)

אִמְרָה נִפְשִׁי. וַיֵּשׁ לְהַעֲרִי, שִׁי'שְׁרָאֵל' הוּא רֹאשִׁי תְּבוּת יֵשׁ שְׁשִׁים רְבּוּא אוֹתוֹת לַתּוֹרָה, הֵינּוּ שְׁפָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ אוֹת בַּתּוֹרָה. וְהַדְּבַר נִרְמָז כָּאן: לְכָל יְהוּדֵי יֵשׁ חֵלֶק בַּתּוֹרָה שִׁי'מְדַבֵּר אֱלֹוֹ בְּלִבָּהּ.

וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ • . וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ (ז, פט) רַבְּנוּ הֲזָנוּ פֶּסֶק בְּהִלְכוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בַּפֶּשֶׁט, בְּרָמָז, בְּדִרוּשׁ וּבִסּוּד שֶׁבַּתּוֹרָה (ועיי' שם עד הֵיכַן הַדְּבָרִים מוֹגִיעִים). וְכֵן כָּתַב הָאֲרִיז"ל עַל הַפְּסוּק "חֲלָקֵי ה'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת נשא)

אֶלָּא שֶׁהַפֶּסֶק זֶה הִיָּה לֹא בַּמְקוֹם כְּמוֹ בַּקּוֹל שֶׁבַּמִּשְׁכָּן, אֶלָּא בַּזְּמַן. שֶׁלְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, "בְּמִשְׁחַ הַיּוֹבֵל", נִפְסָק הַקּוֹל דְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְכֵמוֹ שֶׁפֶּרַשׁ רַשִׁי: "כִּשְׁיִמְשׁוֹף הַיּוֹבֵל הוּא סִימּוֹן סְלוֹק שִׁכִּינָה וְהַפְּסָקָת הַקּוֹל". וְכֵשֶׁם שֶׁטַעַם הַפְּסָקָת הַקּוֹל דְּמִתֵּן תּוֹרָה (בַּזְּמַן) מוֹבָן הוּא, כִּי אֵילּוֹ הִיָּה נִמְשָׁף גַּם לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, הִיָּה זֶה שׁוֹלֵל אֶת עֲנִין הָעֲבוּדָה הַתְּלוּיָה בְּבַחֲרֵתָם הַחֲפָשִׁית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּהַגְלּוֹת הַקּוֹל גְּדוּל' "אֲנִכִּי הוּי' - אֶלְקִיךָ" - אֵין מְקוֹם לְבַחֲרֵיהָ בְּאִפְסָן הַפְּכִי,

מִיֵּינָה שֶׁל תּוֹרָה" שֶׁפֶּרוּשׁ רַשִׁי: לְכַאוּרָה זֶה עֲצָמוֹ דּוֹרֵשׁ בְּאוֹר: מִפְּנֵין שֶׁעַל־פִּי טְבַע הִיָּה הַקּוֹל צָרִיךְ לִהְיוֹת נִשְׁמַע לְמַרְחוֹק גַּם מִחוּץ לְאַהֵל מוֹעֵד, לָמָּה נִפְסָק כִּשְׁהַגִּיעַ לְפָתַח (וּמִשּׁוֹם כֵּף הַיּוֹזֶק מִשֶּׁה לְבּוֹא "אֶל אַהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אוֹתוֹ")? וּבִפְרָט שֶׁהִיָּה בָּזָה גַּם מִיַּחַד לְהַפְּסִיק אֶת הַקּוֹל! וְהַסְבָּרָה בָּזָה (בַּפְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים) מְבֹאֲרֶת בְּמָה שֶׁכָּתַב רַשִׁי "הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינֵי": בַּקּוֹל "שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינֵי" מְצִינוּ גַּם כֵּן עֲנִין שֶׁל הַפֶּסֶק,

ועוד: נתאנה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דינה
בתחתונים דוקא, הינו שדוקא "תחתון" פזה שמצד-עצמו
אין בו (בגילוי) קולו ודבורו של הקדוש-ברוך-הוא, ומשיכו
ויגלו בו את קולו יתברך, ויעשה על-ידי עבודת האדם
לדינה לו יתברך.

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

כן הוא גם בהפסקות הקול שבמספן (במקום) ש"הוא
הקול שנדבר עמו בסיני": אילו היה קולו ודבורו של
הקדוש-ברוך-הוא נמשך בעולם (בקביעות ובתמידות) גם
מחוץ לאהל מועד, הרי אז היה נעשה העולם פלו בבחינת
אהל מועד, ולא היה מקום ואפשרות לבחינה חפשית.

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפב

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' א

אם ולד זה הוא בן תשעה לראשון – ולד של הבעל הראשון,
שנולד אחר שמלאו לו תשעה חדשי הריון, או אם בן שבועה
לאחריו – ולד של הבעל השני, שנולד אחר שמלאו לו שבועה
חדשי הריון, ובכל אופנים אלו הדין הוא שהולד נחשב כבן
לבתו וחייב בפדיון, כיון שהוא פטר רחם לאמו, ואינו כבן
לנחלה, כי אינו יודע מי הוא אביו.

כי ודאי נולד לו בן בכור, אף שאינו יודע מי הוא, אולם אף אחד
מהם אינו יורש את אביו, כיון שאינו יודע מי הוא אביו האמיתי,
והיורשים האחרים יכולים לדחותו מספק.
ד. וכן מי שלא שקהתה לאחר בעלה – אחרי שמת או גירשה,
שששה חדשים, שהוא הזמן הנדרש כדי להבחין אם התעברה,
ולדעת מאיזה בעל נולד בן זה (יבמות מא.), ונשאת, לאחר שבועה
חדשים מנישואיה השניים ילדה בן שהוא בכור לה, ואינו ידוע

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' א

בה פריצים וחללוה, ולמדו חכמים מכאן, שכאשר באו פריצים
ונטלו ממון הקדש, יצא הכסף לחולין.
מקשה הגמרא: מדוע רצו בתחילה לאסור את כל הכסף והזהב
שבעולם, וירושלים הוויא רובא דעלמא – וכי הכסף של
ירושלים הוא רוב הכסף שבעולם, והרי אינו אלא מיעוט, ולמה
לא נלך אחר רוב הכסף שבעולם, שאינו מירושלים, ויהא כל
הכסף מותר בהנאה מדין ביטול ברוב.
הגמרא חוזרת בה ממה שאמרה שביקשו לאסור את כל הכסף
שבעולם: אלא אמר אביי, בקשו חכמים לנגז – לאסור בהנאה
דינרא דהדינא טיריאנא – את דינרי הזהב שהוטבעו עליהם
דמותם של הדריינס קיסר או של טוריינס קיסר, ושויאפא –
זהם מטבעות שנישאו מהם שם המלך החזק בהן, מפני שרובן
היו מבקעה של ירושלים – מטבעות שבאו מירושלים, עד
שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר, שנאמר וכו' בה
פריצים וחללוה.

זה קינטרין, כסף שמשקלו מאה סלעים. והראיה שאברהם נתן
לעפרון קינטרין, דכתיב (בראשית כג מז) 'ארבע מאות שקל
כסף עבר לחור', ועובר לסוחר משמעו כסף המתקבל על ידי
הסוחרים בכל מקום, והיינו רק קינטרין. וראיה נוספת שכספו של
עפרון היה קינטרין, כי איבא דובתא דקא קרו ל'קינטרא'
תיקלא – יש מקומות שקוראים לקינטרין 'שקלים', אך סלע או
ליטרא אינן נקראים 'שקל' בשום מקום.
הגמרא מביאה נידון שהתעורר בזמן חורבן בית המקדש אודות
דינרי הזהב שהיו בירושלים: אמר רבי אושעיא, אחר חורבן
הבית, כאשר לקחו הגויים את הכסף מהלשכה בבית המקדש,
ביקשו – רצו חכמים לנגז – לאסור בהנאה את כל כסף וזהב
שבעולם, מפני שנתערב בו כסף וזהב של ירושלים, ונמצא
שכל הכסף שבעולם מעורב בכספי הקדש, ומספק הוא אסור
בהנאה. עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר, שנאמר
בנבואת יחזקאל על חורבן בית המקדש (יחזקאל ז כב) וכו'

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' א

כריבוי מיעוט וריבוי, ומיעט רק זאת שאין פודים בשטרות,
משום ששני הכללים סמוכים זה לזה, 'ופדיו' ו'תפדה', והפרט
'כסף' נאמר רק אחריהם.
ביאור דעת חכמים: ורנן שדרשו את הפסוק 'ופדיו מבן חודש
תפדה' בכלל ופרט וכלל, ואמרו שגם בעבדים וקרקעות אין
פודים את הבכור, אמרי שלא כרבי ישמעאל, בראמרין
במערכא – כפי שאומרים חכמי ארץ ישראל, כל מקום שאתה
מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה, הפל את הפרט ביניהם,
ודונם בכלל ופרט.
שנינו במשנה: ולא בקדשות. בפשטות כוונת המשנה לומר כי
גם בהקדשות אין פודים. הגמרא תמהה על כך: פשיטא, לאו
דידיה נינהו – אינם של הפודה, ואין יתן לכהן עבור פדיון הבן
דבר שאינו שלו. מבארת הגמרא: איבא – יש לפרש את המשנה
באופן זה,

דריש, וקבא בפדיון הבן גם הוא דורש במדת ריבוי מיעוט
ורבוי, בדתא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל,
נאמר (ויקרא יא ט) 'את זה תאכלו מפל אשר במים כל אשר לו
סנפיר וקשקשת במים במים ובנחלים אתם תאכלו', ונאמר
בפסוק זה 'במים' שהוא 'כלל' האומר שכל מיני הדגים
הנמצאים בכל מים טעונים סימני טהרה, ועוד נאמר 'במים',
שתי פעמים בזה אחר זה ואחריהם נאמר 'פרט' 'בימים ובנחלים'
ושמשמעו שרק דגים הנמצאים במים נובעים טעונים סימני
טהרה אך אלו שבמים מכונסים כגון אגמים אינם טעונים סימני
טהרה, אין זה נידון במדת כלל ופרט, הואיל ושינה הכתוב
לכתוב פרט אחר שני הכללים, בהכרח כוונתו לגלות שלא
תדרשנו במדת 'כלל ופרט' ככל התורה, אלא במדת ריבוי
ומיעוט, ורואים כאילו לשון הפרט נאמרה בין הכללים, ודנים
אותם כריבוי מיעוט וריבוי, שריבה הכל ומיעט דבר אחד. ואף
כאן בפדיון הבן דרש רבי את הפסוק 'ופדיו מבן חודש תפדה'

אודה יה: ^א וזה השער ליהוה צדיקים יבאו בו:
^{בא} אודך פי עניתי ותהיילי לישועה: ^{בב} אכן מאסו
הבונים היתה לראש פנה: ^{בג} מאת יהוה היתה זאת
היא נפלאות בעינינו: ^{בד} וזה היום עשה יהוה נגילה
ונשמחה בו: ^{בה} אנא יהוה הושיעה נא אנא יהוה
הצליחה נא: ^{בט} ברוך ה' בשם יהוה ברכנוכם מפי
יהוה: ^{בו} אל | יהוה ויאר לנו אסרו חג בעבתים
עד קרנות המזבח: ^{בז} אלי אתה ואודך אלתי
ארוממך: ^{בח} הודו ליהוה בריטוב פי לעולם חסדו:

^ט טוב לחסות ביהוה מבטח בנדיבים: ^י פלגוים
סבבני בשם יהוה פי אמילם: ^{יא} סבוני גם סבבוני
בשם יהוה פי אמילם: ^{יב} סבוני כדבורים דעכו כאש
קוצים בשם יהוה פי אמילם: ^{יג} דחה דחיתני לנפל
ויהוה עזרני: ^{יד} עזי וזמרת יה ויהיילי לישועה:
^{טו} קול | רנה וישועה באחלי צדיקים ימין יהוה עשה
חיל: ^{טז} ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל:
^{יז} לא אמות בראחיה ואספר מעשי יה: ^{יח} יסר וסרני
יה ולמות לא נתנני: ^{יט} פתחולי שער צדק אבא בם

דבר ברכתי בברך: ^א ואלתיצל מפי דבר אמת
עד מאד פי למשפטך יחלתי: ^ב ואשמרה תורתך
תמיד לעולם ועד: ^ג ואתהלכה ברחבה פי פקודיך
דרשתי: ^ד ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש:
^ה ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי: ^ו ואשא כפי
אל מצותיך אשר אהבתי ואשיחה בחקך: ^ז זכר
דבר לעבדך על אשר יחלתי: ^ח זאת נחמתי בעיני
פי אמרתך חיתני: ^ט ודים הליצני עד מאד מתורתך
לא נטיתי: ^י זכרתי משפטיך מעולם | יהוה
ואתנחם: ^{יא} ולעפה אחוזתי מרשעים עזבי תורתך:
^{יב} זמרות הירלי חקך בבית מגורי: ^{יג} זכרתי בלילה
שמך יהוה ואשמרה תורתך: ^{יד} זאת היתה לי פי
פקודיך נצרתי: ^{טו} חלקי יהוה אמרתי לשמור
דברך: ^{טז} חליתי פניך בכל לב חנני באמרתך:
^{טז} חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך: ^{טז} חשתי
ולא התמהמהתי לשמור מצותיך: ^{טז} חבלי רשעים
עודני תורתך לא שכחתי: ^{טז} חצות לילה אקום
להודות לך על משפטי צדקך: ^{טז} חסדך אני לכל אשר
יאודך ולשמרי פקודיך: ^{טז} חסדך יהוה מלאה הארץ
חקך למדני: ^{טז} טוב עשית עמ עבדך יהוה
בברך: ^{טז} טוב טעם ודעת למדני פי במצותיך
האמנותי: ^{טז} טרם אענה אני שגג ועתה אמרתך
שמרתי: ^{טז} טוב אתה ומטיב למדני חקך: ^{טז} טפלו
עלי שקר ודים אני בכל לב | אצור פקודיך: ^{טז} טפש
בכל לב לבם אני תורתך ששעשתי: ^{טז} טוב לי
כיעניתי למען אלמד חקך: ^{טז} טוב לי תורת פך
מאלפי זהב וכסף: ^{טז} ידיך עשוני ויכוננוני רביני

אלתיעזבני עד מאד: ^א בפה יזכה נער את ארחו
לשמור בברך: ^ב בכל לבי דרשתיך אלתישגני
ממצותיך: ^ג בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא
לך: ^ד ברוך אתה יהוה למדני חקך: ^ה בשפתי
ספרתי כל משפטיך: ^ו ברוך עדותיך ששתי פעל
פליחן: ^ז בפקודיך אשיחה ואביטה ארחתיך:
^ח בחקתיך אשתעשע לא אשכח דברך: ^ט גמל
על עבדך אחיה ואשמרה דברך: ^י גליעני ואביטה
נפלאות מתורתך: ^{יא} גר אנכי בארץ אלתיסתר מפני
מצותיך: ^{יב} גרסה נפשי לתאבה אל משפטיך בכל
עת: ^{יג} גערת ודים ארוים השנים ממצותיך: ^{יד} גל
מעלי חרפה ובוז פי עדתיך נצרתי: ^{טז} גם ישבו שרים
פי נדברו עבדך ישיח בחקך: ^{טז} גם עדתיך ששעשני
אנשי עצי: ^{טז} דבקה לעפר נפשי חניי בברך:
^{טז} דרכי ספרתי ותענני למדני חקך: ^{טז} דרך פקודיך
הבינני ואשיחה בנפלאותיך: ^{טז} דלפה נפשי מתונה
קלמי בברך: ^{טז} דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני:
^{טז} דרך אמונה בחרתי משפטיך שויתי: ^{טז} דבקתי
בעדותיך יהוה אלתיבשני: ^{טז} דרך מצותיך ארוץ פי
תרחיב לבי: ^{טז} הורני יהוה דרך חקך ואצרנה
עקב: ^{טז} הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל לב:
^{טז} הדריכני בנתיב מצותיך פירכו חפצתי: ^{טז} הטלבי
אל עדותיך ואל אל בצע: ^{טז} העבר עיני מראות שאו
בדרך חני: ^{טז} הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך:
^{טז} העבר חרפתי אשר יגדתי פי משפטיך טובים:
^{טז} הנה תאבתי לפקודיך בצדקתך חני: ^{טז} ויבאני
חסדך יהוה תשועתך באמרתך: ^{טז} ואענה חרפי

בִּישְׁקָר תִּרְמִיתִים: ^{קכ} סִגִּים הִשְׁפַּת כְּלִישֵׁי־אַרְץ
 לִכֹּן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: ^{קכ} סִמְר מִפְּחַדְךָ בִּשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ^ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בְּלִיתִיחֵתִי לַעֲשֹׂקִי: ^{קכב} עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֲלִיעֲשֹׂקֵנִי
 וְדֹים: ^{קכג} עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹאמַרְתָּ צִדְקָתְךָ:
 קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִדְךָ וְחֶסֶד לְמַדְנִי: ^{קכד} עֲבָדְךָ
 אֲנִי הִבִּינִי וְאִדְעָה עֲדֹתֶיךָ: ^{קכו} עַתָּה לַעֲשׂוֹת לִיהוָה
 חֲפְרוּ תוֹרָתְךָ: ^{קכז} עַל־כֵּן אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִנֶּחֱב וּמִפֶּן:
 קכח עַל־כֵּן אֶפְקֹדִי כָּל־יִשְׂרָאֵל כֹּל־אֶרֶץ שְׁקָר
 שְׁנֵאתִי: ^פ קכט פְּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצַּרְתָּם נִפְשֵׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאדִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: ^{קלא} פִּירְפַּעְרֵתִי
 וְאִשְׁאָפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: ^{קלב} קִלְבִּי פָּנָה־אֵלַי וְחֲנִנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבֵּי שִׁמְךָ: ^{קלג} פַּעֲמֵי הֶכֶן בְּאִמְרָתְךָ
 וְאֶל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֲנוֹן: ^{קלד} פָּדֵנִי מֵעֲשָׂק אָדָם
 וְאִשְׁמְרָה פִּקְדוֹתֶיךָ: ^{קלה} פִּנִּיךְ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: ^{קלו} פִּלְגִּימִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל־לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרָתְךָ: ^צ קלז צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צִוִּית צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוֹנָה מְאֹד: ^{קלט} קִלְבִּי צִמְתָּתִנִּי
 קנאִתִּי כִּי־שִׁכַּחְתִּי דְּבָרֶיךָ צָרִי: ^{קכ} צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד
 וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה: ^{קכא} צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה פִּקְדוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: ^{קכב} צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת:
 קכג צִרְוּמִצּוֹק מִצְוֹנִי מִצְוֹתֶיךָ שְׁעִשְׁשֵׁי: ^{קכד} צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאֶחָה: ^{קכה} קִרְאֵתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנֵנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֶצְרָה: ^{קכו} קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאִשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: ^{קכז} קִדְמִתִּי בְּנֶשֶׁף וְאִשְׁנֵעָה
 לְדְבָרְךָ יִחְלָתִי: ^{קכח} קִדְמֹנִי עֵינִי אִשְׁמְרוֹת לְשִׁיחַ
 בְּאִמְרָתְךָ: ^{קכט} קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסִדְךָ יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ
 חֲנִינִי: ^{קכ} קָרְבֹנִי רִדְפִי וְזֶמֶה מִתּוֹרָתְךָ רַחֲקוֹ: ^{קכא} קָרֹב
 אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמֶת: ^{קכב} קֶדֶם יִדְעִתִּי
 מֵעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: ^{קכג} קֶנֶן רֹאֵה־עֵינֵי וְחִלְצֵנִי
 כִּי־תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{קכד} קִיבָה רִיבִי וּגְאֹלִנִי
 לְאִמְרָתְךָ חֲנִינִי: ^{קכה} רַחֹק מִרְשָׁעִים יִשְׁנֵעָה כִּי־חֻקֶּיךָ
 לֹא דִרְשׁוּ: ^{קכז} רַחֲמֶיךָ רַבִּים אֲיֵהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִינִי:
 קכח רַבִּים רִדְפִי וְצָרִי מֵעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִסִּיתִי: ^{קכט} רִאִיתִי
 בְּגִדִּים וְאַתְקוּמָטָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ לֹא שָׁמְרוּ: ^{קכ} רֹאֵה
 כִּי־פִקְדוֹתֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִדְךָ חֲנִינִי: ^{קכא} רֹאש־דְּבָרְךָ
 יֵאֱמַת וְלְעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָתְךָ: ^{קכב} שְׁרִים רִדְפוּנִי
 חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לִבִּי: ^{קכג} שֶׁשׁ אֲנִכִּי עַל־אִמְרָתְךָ
 כְּמוֹצֵא שֶׁלֶל רֹב: ^{קכד} שְׁקָר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרָתְךָ

וְאֶלְמִדָּה מִצְוֹתֶיךָ: ^ע יִרְאִיךָ יִרְאֵנִי וְיִשְׁמַחוּ כִּי לְדְבָרְךָ
 יִחְלָתִי: ^{עא} יִדְעִתִּי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאִמּוֹנָה
 עֲשִׂיתִנִּי: ^{עב} יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְחִנְיָנִי בְּאִמְרָתְךָ לְעֲבָדְךָ:
 עג יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחָה כִּי־תוֹרָתְךָ שְׁעִשְׁשֵׁי: ^{עד} יִכְשׁוּ
 וְדִים כִּי־שָׁקַר עוֹתוֹנִי אֲנִי אִשִּׁיחַ בְּפִקְדוֹתֶיךָ: ^{עה} יִשׁוּבוּ
 לִי יִרְאִיךָ וְיִדְעִי עֲדֹתֶיךָ: ^{עו} יִהְיִלְכִּי תַמִּים בַּחֲקוֹךָ
 לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: ^{עא} כָּל־תָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי
 לְדְבָרְךָ יִחְלָתִי: ^{עב} כָּלֵנִי עֵינִי לְאִמְרָתְךָ לֹאמַר מִתִּי
 תִּנְחַמְנִי: ^{עג} כִּי־הִיִּיתִי כְּנֹאֵר בְּקִיטוֹר חֻקֶּיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: ^{עד} כְּמָה יִמְעַבְדְּךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: ^{עה} כְּרוּלִי וְדֹים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרָתְךָ:
 עו כְּלִי־מִצְוֹתֶיךָ אִמּוֹנָה שְׁקָר רִדְפוּנִי עוֹרֵנִי: ^{עז} כְּמַעַט
 כְּלִינִי בְּאַרְץ וְאֲנִי לֹא־עוֹבֵתִי פִקְדוֹתֶיךָ: ^{עח} כַּחֲסִדְךָ חֲנִינִי
 וְאִשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד: ^{עט} לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נִצָּב
 בְּשָׁמַיִם: ^ע לְדָר וְדָר אִמּוֹנָתְךָ כּוֹנֵנָת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד:
 עא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמִידוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: ^{עב} לֹלִי
 תוֹרָתְךָ שְׁעִשְׁשֵׁי אֲוֹ אֶבְדִּיתִי כְּעֵינִי: ^{עג} לְעוֹלָם לֹא־
 אֲשַׁכַּח פִּקְדוֹתֶיךָ כִּי כָם חִיתִּיתִנִּי: ^{עד} לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִּקְדוֹתֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: ^{עה} לִי קוֹן רִשְׁעִים לְאִבְדֵּנִי עֲדֹתֶיךָ
 אֶתְבוֹנֵן: ^{עו} לְכָל־תִּכְלָה רִאִיתִי קֶזֶן רַחֲמָה מִצְוֹתֶיךָ
 מְאֹד: ^{עא} מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרָתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא
 שִׁיחִתִּי: ^{עב} מֵאִיבִי תַחֲכַמְנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
 עג מִכָּל־מִלְמָדִי הִשְׁכַּלְתִּי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי:
 עד מוֹקֵנִים אֶתְבוֹנֵן כִּי פִקְדוֹתֶיךָ נִצַּרְתִּי: ^{עז} מִכָּל־אֶרֶץ
 רַע כָּל־אִתִּי רִגְלִי לְמַעַן אֲשִׁמּוֹר דְּבָרְךָ: ^{עח} מִמִּשְׁפָּטֶיךָ
 לֹא־סִרְתִּי כִּי־אֶתָּה הוֹרָתִנִּי: ^{עט} מִה־נִּמְלָצוֹ לְחַכִּי
 אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי: ^ע מִפִּקְדוֹתֶיךָ אֶתְבוֹנֵן עַל־כֵּן
 שְׁנֵאתִי אֶפְלֹאֲרָח שְׁקָר: ^{עא} נִרְלִי־רִגְלִי דְבָרְךָ וְאֹדֹר
 לְנִתִּיבִתִּי: ^{עב} נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ:
 עג נִעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יְהוָה חֲנִינִי כְּדְבָרְךָ: ^{עד} נִדְבוֹת פִּי
 רִצְהֵנָּה יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: ^{עה} נִפְשִׁי בְּכַפִּי תִמִּיד
 וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{עו} נִתְּנוּ רִשְׁעִים פֶּחַ לִי
 וּמִפִּקְדוֹתֶיךָ לֹא תַעֲשִׂיתִי: ^{עא} נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 כִּי־שִׁשּׁוֹן לִבִּי הִמָּה: ^{עב} נִטִּיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ
 לְעוֹלָם עֹקֵב: ^{עג} סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 עד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ יִחְלָתִי: ^{עה} סוֹרִי־מִמְנִי
 מִרְעִים וְאֶצְרָה מִצְוֹת אֱלֹהִי: ^{עז} סִמְכֵנִי בְּאִמְרָתְךָ
 וְאֶחָה וְאֶל־חִבִּישֵׁנִי מִשְׁבָּרִי: ^{עח} סַעֲדֵנִי וְאִשְׁנֵעָה
 וְאִשְׁנֵעָה בַּחֲקוֹךָ תִּמִּיד: ^{עט} סִלִּית כָּל־שׁוֹנִים מִחֻקֶּיךָ

לִפְנֵיךָ פֶּאֶמְרֶתְךָ הִצִּילֵנִי: קטא תַּבְעֵנָה שְׁפָתַי תְּחַלֶּה בִּי
תִּלְמְדֵנִי חֻקֶּיךָ: קעב תַּעֲזֹר לִשְׁוִי אִמְרֶתְךָ בִּי כֹל־
מִצְוֹתֶיךָ צִדִּיק: קעג תְּחִי יִידֶךָ לְעֹזְרִי בִּי פִּקּוּדֶיךָ בְּחֶרְתִּי:
קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שְׁעִשְׁעֵנִי: קעה תַּחֲרִי
נַפְשִׁי וְתַחֲלֹלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי: קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבֹר
בְּקֶשׁ עֲבֹדְךָ בִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי:

אָהֲבֵתִי: קסד שֶׁבַע בָּיוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדִּיקְךָ:
קסה שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאֵין־לָמוֹ מִכְשׁוֹל־
קסו שְׁבָרִתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
קסז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדֵיתִיךָ וְאַהֲבֵם מֵאֹד: קסח שְׁמֵרִתִּי
פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדֵיתִיךָ בִּי כֹל־דְּרָכֶיךָ נִגְדֶּדְךָ: קסט תִּקְרַב
רַגְלִי לִפְנֵיךָ יְהוָה בְּדֶבֶרְךָ הִבִּינֵנִי: קע תָּבוֹא תַּחְנִתִּי

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד א

אומרת הגמרא, ונתניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם
דרשות ששנינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול',
אין לי שפוסל בה אלא עול, שאר עבודות מניין שפוסלות בה,
תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה', הרי שעבודה
מכל מקום פוסלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר בהמשך הפסוק
'עול, לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת
עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל
משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת
עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה
באקראי.
מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואימא
שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה,
הרי הוא כולל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא
שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול
אין – יפסול בה, אבל מידי אחריות לא יפסול בה. מתרצת הגמרא,
'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין
דורשים כאן כלל ופרט.
אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן,
מישיבת עול שפוסלת בעגלה בבמה היא פוסלת. אמר לי
משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איבעיא להו – הסתפקו בני בית
המדרש, 'במלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לארבעו של עול אמר,
או לרחבו. אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה, לדידי
מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן, מישיבת עול
לרחבו שהוא טפח. שואלת הגמרא, ולימא אם כך ששיעור
המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הא קא
משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו טפח הוי, למאי
נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח וממכר – שהפוסק
עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפח.
אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה
בנחל, אמר הקדוש ברוך הוא, וביא עגלה שהיא דבר שלא עשה
עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל איתן
שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו
לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי כוונת רבי יוחנן בן
שאו שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא פירות פריה ורביה
שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה אוקון ואסריים שנמצאו
חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון
שאינם ראויים ללדת, אלא פירות אלו הכוונה שלא הניחו לו
לעשות עוד מצות.
שנינו במשנה, ומוזרדין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו קשה.
תנו רבנן, מניין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת בלעם,
כשראה את הקניג,

1 תאמר כך. משיבה הגמרא, וכי תימא, אימא למיפרך על קל וחומר
2 זה, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן
3 שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר
4 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסול בה
5 שאר עבודות. אי נמי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים
6 יוכיחו, שמום פוסל בהן, ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול
7 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייטא שיש ללמוד
8 זאת מגזרה שוה, נאמר כאן 'עול', ונאמר להלן 'עול', מה להלן
9 בעגלה, אף שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר
10 עבודות פוסלות. ועתה, אחר שנתבארה הברייטא, מקשה ממנה
11 הגמרא על דברי רב, ומקשים שבאיתה – הרי המקור שיפסלו בפרה
12 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן
13 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה,
14 לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין
15 פרה לעגלה.
16 מתרצת הגמרא, תנאי היא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות
17 מלבד עול פוסלות בפרה, שנוי במחלוקת תנאים, דאימא תנא
18 דמייתי לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייטא האמורה, ואימא
19 תנא דמייתי לה ששאר עבודות פוסלות בפרה מנופה דפרה –
20 מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה
21 עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול, שאר עבודות מניין,
22 תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול', ולא נאמר 'אשר לא עלה
23 עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם
24 אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מה תלמוד לומר
25 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול
26 לצורך שהפרה תישא את העול, בין שלא בשעת עבודה – שאינו
27 צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי
28 להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא
29 בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח
30 עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה
31 לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך,
32 לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייטא זו,
33 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.
34 מקשה הגמרא, לדברי הברייטא שלמדה את שאר העבודות מגופה
35 של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואימא, 'אשר לא
36 עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כולל, ומה שנאמר
37 אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כולל ופרט, והמדה היא,
38 שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו
39 של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה, אבל מידי אחריות לא יפסול
40 בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את
41 שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז
יום שני - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום חמישי - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שלישי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום שישי - ד' סיון פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח
שבת קודש - ה' סיון פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

באה ב"בינה" ("רחובות הנהר"⁵). ולאידך, אמיתת ענין ה"בינה" היא כאשר באה עם נקודת החכמה, "נקודה בהיכלא"⁶.

כמו"כ בעבודת האדם: אמיתת ענין החכמה, ביטול, אינה כאשר האדם אינו מחשיב עצמו למציאות כלל, ואומר "מי אני ומה אני"⁷, אלא כשהוא מציאות חשובה, ובכל זאת חודר בו הביטול בתוך מציאותו, וגם בו נרגש ענין הביטול⁸.

ב. מענין זה שלמעלה (חכמה – "מיצר", בינה – "מרחב") השתלשל גם למטה בעוה"ז ענין "מיצר" ו"מרחב" בגשמיות⁹, וגם בזה רואים שתכלית ה"מיצר" היא להביא את האדם ל"מרחב". כמ"ש¹⁰ "כאשר יענו אותו (ע"ז דוקא) כן ירבה וכן יפרוץ".

ומהדוגמאות לזה: א) מצינו במדרשי חז"ל¹¹ שהסיבה לכך ששבט לוי הי' "מועט באוכלוסין" (בכמות), הוא לפי ש"לא היו במלאכת שעבוד מצרים", שכן הענין ד"כן ירבה וכן יפרוץ" אצל כל בני", הי' רק ע"ז ש"יענו אותו".

וכאשר מתבוננים בזה, הרי זה דבר פלא: הרי שבט לוי הי' מעולה מכל שבטי ישראל, "שהובדל לעבוד את ה' ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים"¹², "עבדיו וחסידיו ברוכי ה'"¹³, ולמרות זאת הי' זה שבט הכי "מועט באוכלוסין", מפני שהמצרים לא עינו אותם! ב) אמרו חז"ל¹⁴ "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר", ועד"ז "הזהרו בבני עניים שמהן (דוקא) תצא תורה"¹⁵. דלכאורה אינו מובן, למה דוקא "המקיים את התורה מעוני", ועד"ז "בני עניים שמהן תצא תורה", וכי אדם שמצבו בינוני לא יכול לזכות "לקיימה מעושר" וש"תצא (ממנו) תורה"? אולם עפ"י הנ"ל מובן, כי דוקא ע"י המצב של עוני ומיצר מגיעים לעושר ומרחב.

ג) מצינו אצל רבותינו נשיאנו שדוקא בתקופה שהי' "מיצר" בגשמיות ודוחק בפרנסה, הם אמרו יותר מאמרי חסידות. ולדוגמא, בזמנו של אדמו"ר האמצעי הי' דוחק גדול מאוד, וזה בוודאי השפיע עליו, ואעפ"כ דוקא אז גילה את תורת החסידות באופן של "רחובות הנהר". ואותם מאמרים של אדמו"ר הזקן שנאמרו בקיצור ובתמצית (כפי שכותב בהקדמה לספריו "אין כאן רק דברים מלוקטים ומיוסדים על דרכי אור האמת שהאיר לנו אבא מארי הגאון ז"ל") היו אצלו באופן של "רחובות הנהר"¹⁶.

ומזה מובן, שכאשר רואים את ה"מיצר" של עניני העולם, שלא נראית בהם הקדושה בגילוי, אלא היא בהעלם והסתור, הנה על האדם להעלותם ולהפכם ל"מרחב" האמיתי, עד להפיכת כללות ענין הגלות לענין של גאולה, בקרוב ממשי¹⁷.

(5) ל' הפסוק וישלח לו, לז. ראה זח"ג קמב, א. לקו"ת שה"ש לט, ב. ובכ"מ.

(6) זח"א ו, רע"א. תקו"ז ת"ה (יט, א). וראה לקו"ת שם כד, סע"ד. וש"נ.

(7) מל' הפסוק דברי הימים א-יז, טז.

(8) ולהעיר משיחת שבת חול המועד סוכות ה'תשי"א שהעבודה ד"מן המיצר" היא העבודה בקבלת עול, ולאחרי' באים ל"עניי במרחב", עבודה בהבנה והשגה, ולאחרי' זה באים לידי השגה והכרה במעלה דקבלת עול, שמגעת במרחב האמיתי.

(9) ראה תניא רפ"ג.

(10) שמות א, יב.

(11) במדב"ר פ"ה, ב. תנחומא במדבר יז.

(12) רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

(13) ל' הרמב"ן שם.

(14) אבות פ"ד מ"ט. אדר"נ רפ"ל.

(15) נדרים פא, רע"א.

(16) בשיחה כאן דובר הרחבה על האושפיזין של אותו היום משה רבנו – תורה ואדמו"ר האמצעי – בינה. עיי"ש.

(17) נערך משיחת ליל ד' דחה"ס ה'תשמ"ה.

יום ראשון כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 144, פרק נב וכמו... עד עמ' עג, האור מהשמש.

ליקוטי אמרים

פרק נב וכמו שבנשמת האדם עיקר גילוי כללות

החיות הוא במוחין וכל האברים

מקבלים אור וכח לבד המאיר להם ממקור גילוי החיות

שבמוחין ככה ממש עד"מ עיקר גילוי כללות המשכת

החיות להחיות העולמות והברואים שבהם הוא מלוכש

ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ית' הנק' בשם

מוחין והן הן המלוכשים בתורה ומצותיה וגילוי כללות

המשכה זו הוא מקור החיות אשר העולמות מקבל' כל

א' בפרטות רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה

כדמיון אור המתפשט מהשמש עד"מ וכחות אברי הגוף

מהמות הנ"ל ומקור זה הוא הנקרא עלמא דאתגליא

ומטרונית' ואימא תתאה ושכינה מלשון ושכנתי בתוכם

החיות האלקית לעולמות. וגילוי פללות המְשַׁכָּה זו –

כשהמשכה הכללית שבמוחין – באה לידי התגלות, שכי

שרבנו הזקן מסביר להלן, הרי כשהמשכה מהמוחין באה

בספירת המלכות, הוא מקור החיות, אֲשֶׁר הָעוֹלָמוֹת

מְקַבְּלִים כָּל אֶחָד בְּפָרְטוֹתָ. רַק הָאֵרָה מְתַפְּשֶׁטֶת וּמְאִירָה

מְקִיָּוָה, – לא מדובר כאן על המשכה הכללית שבמוחין,

אלא – על התגלותה – של המשכה זו. התגלות זו – היא מקור

החיות שמקבלים כל העולמות והנבראים, כל אחד מהם –

ההארה הפרטית השייכת אליו. הארה והתפשטות זו, היא:

כְּדִמְיוֹן אֹרֶךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ עַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל, – כמשל

האור שהוא הארה בלבד מהשמש, וכמשל [וכחות אברי הגוף

– המתפשטים, מִתְפַּחֵם הַנּוֹכַח לְעֵיל. – בפרק נ"א. ומקור זה –

שהוא כבר התגלות מהמשכה הכללית שבמוחין, הוא

הַנִּקְרָא – בתורת הקבלה, "עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיָּא", – עולם של

התגלות, כי כאן מתחילה ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן

הוא נקרא ו"מְטְרוֹנִיתָא", – מלכה, המקבלת מהקב"ה – המלך

של המלכה, ו"אֵמָא תַתְּמָחָה", – המדריגה התחתונה יותר של

"אימא", כי גם "בינה" נקראת "אימא" (ככתובי: "אם (אם) לבינה

תקרא"), אלא – בינה היא "אימא עילאה", המדריגה העליונה

שב"אימא", ומלכות נקראת "אימא תתאה", ו"שְׂכִינָה" –

מְלִשׁוֹן "וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם"², – שכינה והתגלות³. להלן סיביר

1 פֶּרֶק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה

2 שהיתה בקדשי־קדשים ובמקומות מסיימים נוספים, כאשר יש להבין

3 לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר, והרי

4 "מלא כל הארץ כבודי"? ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו

5 ונפשו יודע האדם, שנשמתו

6 נמצאת בכל גופו ובכל אבריו

7 – ובכל זאת, עיקר מקום

8 הנשמה, הוא במוחין¹

9 שבראש. והרי, כלפי עצם²

10 הנשמה, אי אפשר לומר כך,³

11 שכן עצם הנשמה נמצא בכל⁴

12 האברים באופן שווה, הוא לא⁵

13 נמצא במוחין שבראש יותר⁶

14 מאשר ברגלים; אלא, הכוונה⁷

15 להמשכה הכללית והגלויה⁸

16 של החיות, הנמשכת⁹

17 מהנשמה להחיות את הגוף,¹⁰

18 לפני שהיא מתפשטת בגוף¹¹

19 לפי מזגו ותכונתו של כל אבר¹²

20 – על המשכה כללית וגלויה

21 זו שמן הנשמה, אומרים שעיקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם

22 נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר

23 רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם. מבחינת 'עצמות ומדות

24 איך־סוף ברוך־הוא', אין מקום לחלק בין העולמות העליונים לבין

25 העולמות התחתונים – כי גם הימצאותו של אור איך־סוף בעולמות

26 העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם של הנבראים

27 שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג אותו, ובאשר

28 לעצם הימצאותו של אור איך־סוף – הרי הוא נמצא באופן שווה

29 בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין העולמות

30 העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של

31 ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי החיות מאיך־סוף ברוך־

32 הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהחיותם: החיות בעולמות

33 העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות התחתונים. בפרק הבא,

34 אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של

35 אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא

36 במוחין שבראש.

37 וְכִמּוֹ שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם עֶקֶר גִּלּוּי פְּלִלוֹת הַחַיּוֹת הוּא בְּמוֹחִין,

38 וְכָל הָאֲבָרִים מְקַבְּלִים אֹרֶךְ וְכֹחַ לְבַד, הַמֵּאִיר לָהֶם מִמְּקוֹר

39 גִּלּוּי הַחַיּוֹת שֶׁבְּמוֹחִין – כִּכָּה מֶמֶשׁ, עַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל, עֶקֶר גִּלּוּי

40 פְּלִלוֹת הַמְּשַׁכָּה הַחַיּוֹת, לְהַחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרֹאִים

41 שֶׁבָּהֶם – הוּא מְלַבֵּשׁ וְנִכְלָל בְּרָצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וְבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגודת מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריא וכו' וכיון שמסתייע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בל' התניא מצ"ע – שאינו בל' ס' הקבלה".

22 "אימא תתאה", מפני שהוא ה"אם", מקור החיות הפרטית של
23 כל נברא, וְשׁוֹכֵן וּמְתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בעולמות ובנבראים,
24 לְהַחְיֹתָם. - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "שכינה", על
25 שם ששוכנת ומתלבשת בעולמות ובנבראים, להחיותם. עד כאן
26 למדנו, איך הוא מקור
27 לעולמות ונבראים בכלל,
28 להלן - נלמד איך הוא
29 מקור לנשמות ישראל:
30 וְלָכֵן - הוא נִקְרָא - גם
31 כן, "אם הַבְּנִים" עַל־
32 הַדָּד־מִשְׁלֵי, - "בנים" היינו
33 "נשמות ישראל", ונקרא
34 גם ו'כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל",
35 שֶׁמֶמְקוֹרָהּ זֶה נִאֲצָלוּ
36 נְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת - שהם
37 אינם נבראים, אלא
38 "נאצלים", וְנִבְרָאוּ נְשָׁמוֹת דְּבְרִיָּהּ וְכוּ'. וְכֵן - גם העולמות
39 והנבראים וגם הנשמות, אֵינָן רַק מֵהַתְּפַשּׁוֹת הַחַיּוֹת וְהָאוֹר
40 - המתפשטים ונמשכים, מִתְּפַקְדוֹת הַזֶּה הַנִּקְרָא "שְׂכִינָה",
41 כְּהַתְּפַשּׁוֹת הָאוֹר מִהַשְׁמַשׁ. - שהוא הארה בלבד מהשמש
42 - כך גם כל אלה הם הארה בלבד ממקור זה.

1 רבנו הזקן - כפי שהרבי שליט"א מפרש זאת⁴ משמעותם של כל
2 התוארים האמורים, המתארים את תכונתו ופעולתו של מקור
3 החיות: מקור החיות נקרא "עלמא דאתגליא" - עַל שֵׁם שֶׁמֶמְקוֹר
4 זֶה הוּא רִאשִׁית הַתְּגָלוֹת אוֹר אִינְיִסוֹף, - ומכיוון שהמקור
5 עצמו הוא ענין של
6 התגלות, לכן הוא עצמו
7 (מצד תכונתו העצמית)
8 נקרא בשם "עלמא"
9 דאתגליא" (עולם של
10 התגלות), ולא משום
11 שהוא מחיה עלמא
12 דאתגליא; מקור החיות
13 נקרא גם "מטרוניתא"
14 (מלכה), מפני שהוא אֲשֶׁר
15 מְמַשֵּׁךְ וּמַאֲרֵץ לְעוֹלָמוֹת
16 בְּכַחֲנִית גָּלוּי, - ולכן, זה
17 בדוגמת "מטרוניתא" (מלכה) שעל־ידה נמשכים ומתגלים עניניו
18 של מלך. הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור
19 אינְיִסוֹף, המתגלה מאור אינְיִסוֹף ב"מטרוניתא" (מלכה).
20 וּמִמְקוֹרָהּ זֶה נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד - מהעולמות והנבראים, הָאוֹר
21 וְחַיּוֹת פְּרִטֵי הָרָאוּי לוֹ, - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם

יום שני כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, אבל השכינה... עד עמ' עג, השמש בלבד.

59 יתגלה אליהם שלא על ידי לבוש המעלים ומסתיר את האור,
60 שלא יתבטלו במציאות לגמרי במקורם, כְּבִטּוֹל אוֹר
61 הַשְּׁמֶשׁ בְּמִקְוֵה בְּגוֹף הַשְּׁמֶשׁ, - שאז, כשאור השמש נמצא
62 במקורו, בשמש עצמה - הרי הוא באופן - שְׁאִין נִרְאָה שֵׁם
63 אוֹר זֶה, רַק עֵצֶם גּוֹף
64 הַשְּׁמֶשׁ בְּלִבְדּוֹ. - כך גם,
65 מכיוון שהשכינה היא
66 מקור החיות של כל
67 העולמות והנבראים,
68 שחיותם היא הארה בלבד
69 מהשכינה (כמו אור
70 השמש שהוא הארה
71 מהשמש), הרי, אם
72 השכינה (המקור עצמו)
73 היתה מאירה בהם, היו
74 הם נמצאים אז במקורם,

43 אֲבָל הַשְּׂכִינָה עֲצָמָה, שְׁהִיא רִאשִׁית הַגָּלוּי וְעֶקְרוֹ, מֵה
44 שְׁאִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מַאֲרֵץ לְעוֹלָמוֹת בְּכַחֲנִית גָּלוּי, וְהִיא
45 - השכינה, מְקוֹר כָּל הַמְּשָׁכּוֹת הַחַיּוֹת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת
46 [שֶׁבְּכָל הַחַיּוֹת שֶׁבָּהֶם - שבעולמות, אֵינּוּ רַק אוֹר מֵהַתְּפַשּׁוֹת
47 מְמַנָּה - מהשכינה, כְּאוֹר
48 הַמְּתַפַּשֵּׁשׁ מִהַשְּׁמַשׁ] -
49 הרי השכינה עצמה,
50 שהיא מקור כל החיות של
51 העולמות - אִי אֲפֻשֶּׁר
52 לְעוֹלָמוֹת לְסַבֵּל וְלִקְבֹּל
53 אוֹר שְׂכִינָתָהּ, שֶׁתִּשְׁכֹּן
54 וְתִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מִשְׁשׁ,
55 בְּלֹא לְבוֹשׁ תַּפְעִלִּים
56 וּמִסְתִּיר אוֹרָה מֵהֶם, -
57 אֵין הֵם יְכוּלִים לִקְבֹּל אֵת
58 אוֹר הַשְּׂכִינָה, אִם הוּא

ליקוטי אמרים

אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי
ועיקרו מה שא"ס ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גילוי והיא
מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל החיו'
שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט
מהשמש] א"א לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה
שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים
ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי
במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש
שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.

4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות" על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס"ם הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמחי' עלדאת"ג) "אשר ממשך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת מטרוניתא שע"י נמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם, ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כחקדמה ל"התגלות לנו ולבנינו כו'") "ולכן נקרא אם הבנים ונסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנס"י או הבנים)."

9 שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו - הרי על
10 הלבוש להתבטל במציאות? אלא - מסביר רבנו הזקן להלן -
11 לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה ומצוות, והוא
12 מדריגה עליונה יותר מאשר מקור החיות של העולמות הנקרא
13 "שכינה". לכן - אין לבוש זה מתבטל בפני אור השכינה, בהיותו
14 מדריגה שלמעלה מהאור. "אלא שעפ"ז אדרבה עוד תוגדל
15 הקושיא שאם אור השכינה א"א לסבול כו' עאכ"כ מה שלמע'
16 מזה - ומתוך: "רק שירדה..." - לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 והיו בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו
2 במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן
3 ההכרח שהיא תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה,
4 שדוקא אז - בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את
5 האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה
6 לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה,
7 ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה היא הרי
8 מקור כל הנבראים, הרי היא מקור גם ללבוש זה, ובשעה

יום שלישי א' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ומהו הלבוש... עד עמ' עג, מצות התורה.

39 ד"אצילות" אבל לא ב"חכמה" הידועה, וכמו שנתבאר
40 לעיל, שאור אינסוף פרוד"הוא מלבש ומיוחד בחכמה
41 עלאה, - בחכמה העליונה, והוא יתברך וחכמתו אחר. -
42 הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו

17 ובלשון ה"תניא": ומהו תלבש שיוכל להסתירה
18 ולהלבישה, - שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא
19 יתבטל - הלבוש עצמו, במציאות פאורה? הוא רצונו
20 יתברך וחכמתו וכו' - ובינתו ודעתו, שכאמור הם כולם

ליקוטי אמרים

21 מהווים ענין המוחין
22 למעלה, המלבשים
23 בתורה ומצוותיה,
24 הנגלית לנו ולבנינו, -
25 הם יכולים להיות "לבוש"
26 לאור השכינה, ושלבוש
27 זה לא יתבטל באור
28 השכינה - וכל כך למד:
29 דאורייתא מחכמה
30 נפקת, - שכן, התורה
31 באה מן ה"חכמה", היא
32 חכמה עלאה - חכמה

21 מהווים ענין המוחין
22 למעלה, המלבשים
23 בתורה ומצוותיה,
24 הנגלית לנו ולבנינו, -
25 הם יכולים להיות "לבוש"
26 לאור השכינה, ושלבוש
27 זה לא יתבטל באור
28 השכינה - וכל כך למד:
29 דאורייתא מחכמה
30 נפקת, - שכן, התורה
31 באה מן ה"חכמה", היא
32 חכמה עלאה - חכמה

33 עליונה, ספירת החכמה של "עולם האצילות", דלעילא לעילא
34 מעלמא דאתגליא, - שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות.
35 "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" - ראשית
36 הגילוי - ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי
37 היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דאיהו חכים ולא
38 בחכמה ידיעה וכו', - הקב"ה חכם (בבחינת חכמה

33 עליונה, ספירת החכמה של "עולם האצילות", דלעילא לעילא
34 מעלמא דאתגליא, - שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות.
35 "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" - ראשית
36 הגילוי - ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי
37 היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דאיהו חכים ולא
38 בחכמה ידיעה וכו', - הקב"ה חכם (בבחינת חכמה

יום רביעי ב' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' עד, בשם שכינה:

ליקוטי אמרים

68 עולם ועולם, - קדשי
69 קדשים הוא מקומה של
70 השראת השכינה בכל
71 עולם ועולם - המוחין
72 שלמעלה, המלובשים
73 בתורה שבכל עולם, הם
74 היכל קדשי-קדשים שבאותו עולם, ושם שורה השכינה,

61 ובירידתה בהשתלשלות
62 מעולם לעולם - גם
63 השכינה ירדה ונתלבשה
64 בה בכל עולם ועולם, -
65 בחכמה שלמעלה,
66 הנמצאת בתורה שבכל
67 עולם, מלובש אור השכינה, והיו היכל קדשי-קדשים ששכל

התלבשה ב"מלכות" שב"עולם הבריאה", נמשך התלמוד
 שלפנינו, וכמו שנתבאר לעיל בשם ה'תקונים', שבעולם
 הבריאה מאורות ומשפיעות שם חכמתו ובינתו ודעתו של
 אינסוף ברוך הוא בכתבית עצום, עצום, — הם יורדים
 ונמשכים באופן של
 צמצום חזק ועצום, בברי
 שיוכלו הנשמות
 והמלאכים שהם בעלי
 גבול ותכלית לקבל
 השפעה מכתבית
 חכמה בינה דעת אלו,
 — מחכמה בינה דעת של
 אינסוף ברוך הוא, כפי
 שהן בעצם, לא היה
 ביכולת הנשמות
 והמלאכים לקבל; אלא,
 דוקא כפי שהן יורדות
 ונמשכות ב"עולם
 הבריאה" באופן מצומצם
 ביותר — הם יכולים לקבל.
 ולכן נמשך משם —
 מ"עולם הבריאה",
 התלמוד, — לא
 ה"משנה", אלא
 ה"תלמוד" — גמרא, שהוא
 — ה"תלמוד", גם כן
 בכתבית חכמה בינה
 דעת, שהתלמוד הוא מעמי ההלכות על בורן, והמעשים
 — ענין של טעם ושכל, הם בכתבית חכמה בינה דעת, — מוחין;
 וההלכות עצמן — שב"משנה", הן מידותיו של אינסוף
 ברוך הוא, שהן: — בחינות, חסד דין רחמים — תפארת, כו',
 שמחן — מהמדות, נמשך תחתיה והאסור, והכשר והפסול,
 והחיוב והפסול, — היתר וכשר — חסד, איסור ופסול — גבורה,
 כמו שכתוב ב'תקונים'. — שההלכות הן מהמדות שלמעלה.
 ובהתלבשות מלכות דאצילות ב'תקונים', — היא
 לאחר מכן, מתלבשת ב'תקונים' קדש קדשים דיצירה שהוא
 חכמה בינה דעת דיצירה. — כך, שישנה השראת השכינה
 ממלכות ד"אצילות" ב"עולם היצירה", ובהתלבשות — לאחר
 מכן, ב'תקונים' דיצירה — בשעה שמלכות ד"אצילות" כפי

השוכנת ומתגלה באותו עולם. וכמו שכתוב ב'זהר' ו'עין
 חיים', שהשכינה שהיא — בספירות העליונות — בחינת וספירת
 מלכות דאצילות [שהיא — מלכות דאצילות, בכתבית גלוי
 אור אינסוף ברוך הוא וחיית שפאיר לעולמות, ולכן —
 מפני שהיא בחינת גילוי
 מאור אינסוף ומהחיות,
 לכן היא נקראת "דבר
 ה'" ו"רוח פיו", ב'תקונים'
 9 — שכן, "דיבור" הוא ענין
 10 הגילוי — לגלות בדיבור
 11 מה שהיה נעלם במחשבה,
 12 על דרך משל, כמו
 13 שבאדם הדבור הוא
 14 מגלה מחשבתו
 15 הסתומה ונעלמה
 16 להשומעים] — כך גם
 17 למעלה, שבחינת מלכות
 18 ד"אצילות", שהיא בחינת
 19 הגילוי של אור אינסוף
 20 ושל החיות שהיו לפני זה
 21 בהעלם — נקראת "דבר
 22 ה'", זהו כביכול הדיבור
 23 שלמעלה המגלה אלקות
 24 בעולמות. ובכן, "שכינה"
 25 זו, שהיא "מלכות"
 26 דאצילות" — היא
 27 מתלבשת ב'תקונים' קדש

קדשים דבריאה שהיא חכמה בינה דעת דבריאה,
 29 ובהתלבשות — כשחכמה בינה דעת של "עולם הבריאה"
 30 "יחד עם מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שממקור זה —
 31 ונבראו בו") — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א] מתלבשים במלכות
 32 דבריאה — נבראו הנשמות והמלאכים שכתבית דבריאה. —
 33 הנשמות והמלאכים של אותו עולם, הם כבר בבחינת נבראים
 34 של אותו עולם, ולא אלקות של אותו עולם, והם מתהווים
 35 מבחינת ה"מלכות" של אותו עולם, הרי, שהנשמות והמלאכים
 36 של "עולם הבריאה" מתהווים מבחינת "מלכות" של "עולם
 37 הבריאה"; וגם משם — מספירת המלכות של "עולם הבריאה",
 38 שבה מלובשת בחינת השכינה — מלכות ד"אצילות", שהתלבשה
 39 בתחילה בחכמה בינה דעת שב"עולם הבריאה", ולאחר מכן

ליקוטי אמרים

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא
 היודע בו, כולא חד — לכן כי לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות בו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר בו' אך עיקר
 בו' והארנת לבד בו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשות במל' דבריאה") כי: (1) התלבשות
 שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדאכ"ס) — משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים
 דיצירה (עלדאכ"ג). (2) י"ל דאין בזה — התלבשות בחב"ד דבריאה, כ"א — מל' במל' (ראה לקמן מל' דאצי' מלובשת במל" ובהג"ה
 "מל' מלכות") — משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה — כל עניניו — מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם — בנוגע
 לעניני עולם זה) וכמו במשל — דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחין — וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל'
 דבריאה (שלצורך עולם היצירה) — צ"ל מקורם התלבשות בחב"ד דבריאה (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) —
 הרי בזה פעולת חב"ד דבריאה רק במדה שתוכל מל' דבריאה לפעול בענין דיצירה — רחוק הערך מבריאה (במשל — המשכה ממוחין

ומדת החדס – בא פסק ההלכה להקל, דהיינו להתיר שיוכל –
 הדבר המותר, לעלות אל ה', – שתוכל להיות עליה לאותו
 דבר בקדושה. שכן, דבר המותר שיהודי משתמש בו לענין של
 קדושה ומצוה – עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של
 חסד, או להתקיר בו; –

שהדבר אינו היתר,

ובמילא אי אפשר שתהיה

לו עליה לקדושה, והרי זה

ענין של "גבורה" ו"דין",

שאותו דבר לא יוכל

לעלות. אלה הם שני

הקווים הכלליים של

המדות שלמעלה, שמחן

באות ההלכות שבמשנה,

והכל, – גם תלמוד גם

משנה, על-פי חכמה

עלאה – חכמה עליונה,

דאצילות, ובינה ודעת

כלולות בה, – ב"חכמה",

ומיוחדות – המשנה

והתלמוד, וכן ההארה

שמחכמה בינה דעת

ומדות שממנה נמשכים

המשנה והתלמוד, באיין

סוף ברוך-הוא, כי

בתוך כלן מלבשות חכמה בינה דעת דאצילות, שאור

איין-סוף ברוך-הוא מיוחד בתן בתכלית היחוד. – הרי,

כשהשכינה מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים של "עולם היצירה",

ולאחר מכן בבחינת מלכות של "עולם היצירה" – נמשך חלק מן

התורה, שהוא "משנה" – שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא

מתגלה ב"עולם היצירה". וכן בדרך זה – שבתחילה מתלבשת

השכינה בבחינת מלכות של "עולם היצירה", וידה השכינה

ונתלבשה בהיכל קדשי-קדשים דעשיה. וכל עולם משלשה

עולמות אלו – בריאה, יצירה, עשיה, מתחלק לרבעות

מדרגות, הנקראות גספן עולמות פרימים, ומלכות

דאצילות – שהיא, כאמור, בחינת ה"שכינה", מלפשת

במלכות הגהה* (וכנה יובן לשון הפתוב: "מלכותך

מלכות כל עולמים" – מלשון הפסוק, משמע, שיש "מלכותך",

המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל

העולמות, ועל כך אומרים, שמלכותך, המלכות שלך, היא

הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל

העולמות – מלובשת מלכותך – מלכות ד"אצילות": שכל כל

עולם פרימי (א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם

פרימי; וידה – ב) מלכות ד"אצילות" (עלידי ההתלבשות

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

האמורה) יורדת, ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

שהיא מלובשת במלכות ד"בריאה" ובחכמה בינה דעת

ד"יצירה" – מתלבשת ב"מלכות" של "עולם היצירה" – נוצרו

הרוחות – בחינות הנשמות הנקראות "רוח", שכן ישנן שלש

מדריגות בנשמות – נפש, רוח ונשמה, והרי "נפש" היא

מ"עשיה", "רוח" –

מ"יצירה", ו"נשמה" –

מ"בריאה". כשלמדנו

אודות "עולם הבריאה",

נאמר שממלכות

ד"בריאה" נוצרות

ה"נשמות" – המדריגה של

"נשמה". ועתה, כשאנו

לומדים אודות "מלכות"

ד"יצירה" – אומר רבנו

הזקן, שממנה נוצרות

ה"רוחות" – המדריגה של

"רוח", והמלאכים

שביצירה. – גם בחינת

ה"רוח" שבנשמות וגם

המלאכים של "עולם"

ה"יצירה" – נתהוו ממלכות

ד"יצירה"; וגם משם –

ממלכות ד"יצירה", היא

המשנה שלפנינו, שהיא

ק"ק שהוא חב"ד שבעולם

המלכות, פסקוקה,

המשכבות גספן מחכמה בינה דעת של איין-סוף ברוך-

הוא*. – כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה בינה

דעת של איין-סוף ברוך-הוא, כי התלמוד מורכב מהטעמים

והשכל של ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות שההלכות

עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבחן גלומים

הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, – הן גם כן נמשכות

מחכמה בינה דעת של איין-סוף ברוך-הוא, רק שפנינות

חכמה בינה דעת שהם טעמי ההלכות, הם מלפשים

וגנונים בגופי ההלכות, ולא בבחינת גלוי. – בגמרא,

הטעמים של ההלכות – בהתגלות. ואילו, במשנה פסק ההלכה

בלבד הוא בהתגלות – ולא הטעם, וגופי ההלכות שהן

בבחינת גלוי – במשנה, הן הן הארת מדותיו של איין-סוף

ברוך-הוא בבחינת גלוי, – כאמור, שפסק הלכה להיתר – זהו

חסד, ופסק הדין לאיסור – זהו גבורה, כמו שנתבאר לעיל

בשם ה'תקונים' דשית ספירן מקננין ביצירה, – שש ספירות

ומדות של איין-סוף – שהן מדות "עולם האצילות" – נמצאות

ומאירות ב"עולם היצירה", שהן דרך כלל שני קווין, – שש

המדות נחלקות בשני קווים כלליים: ימין – שהוא "חסד",

ושמאל – שהוא "גבורה", כי "חסד דרועא (זרוע) ימינא, גבורה

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דרועא (זרוע) שמאל" – להקל מסמרא דחסד, – מבחינת

דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו – שאינו שייך כלל לשכל". 9. הערת כ"ק ארמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של או"ס ביה" (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד, וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"י)".

- 1 בְּהִיבֵל קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים, שֶׁהוּא חֲכֵמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁבְּעוֹלָם
2 שְׁלֵמָטָה מִמֶּנּוּ בְּמִדְרָגָה. – בחינת מלכות של "עולם
3 האצילות", כפי שהיא מלוּבֶשֶׁת ב"מלכות" של עולם עליון
4 יותר, מתלבשת בחכמה־בינה־דעת, של עולם שלמטה
5 במדריגה¹⁰. וְהִנֵּה,
6 מִהֲשִׁכִּינָה – מלכות
7 ד"אצילות", הַמְלָכֻשֶׁת 1 שלמטה ממנו במדרגה. והנה מהשכינה המלוּבֶשֶׁת
8 בְּהִיבֵל קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים 2 בהיכל ק"ק של כל עולם ועולם כללי או פרטי
9 שֶׁל כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם, 3 נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים
10 בְּלִי אוֹ פְּרָטִי, נִמְשָׁךְ 4 שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה
11 וּמִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה אוֹר 5 מאמרות שבמעשה בראשית שהם דבר ה' הנקרא
12 וְחַיּוֹת לְכָל הָעוֹלָם, 6 בשם שכינה:
13 וְהַבְּרָאִים שָׂבוּ, נִשְׁמוֹת
14 וְהַמְּלָאכִים וְכוּ', – וכן שאר הנבראים שבאותו עולם, כמו
15 ההיכלות וכו', כולם מקבלים אור וחיות מבחינת שכינה זו
16 (המלוּבֶשֶׁת בהיכל קדשי־קדשים שבאותו עולם), שכן, כִּי

יום חמישי ג' סיון
מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהיה... עד עמ' 148, כנודע ל"ח].

- 33 פֶּרֶק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור
34 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם.
35 לבוש זה, הוא – "תורה"; ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם
36 החכמה, בינה ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו
37 עולם, שבו שורה שכינה;
38 ולאחרי שחכמה־בינה־דעת
39 של אותו עולם (שבהן שורה 7
40 השכינה) יורדות בבחינת 8
41 "מלכות" של אותו עולם – 9
42 מתהווים הנבראים והעניינים 10
43 של אותו עולם. על־ידי 11
44 ההתלבשות ב"מלכות" של 12
45 אותו עולם, נמשך ויורד גם
46 אור השכינה, שיוכל להאיר ב"היכל קדשי קדשים" של אותו עולם,
47 שהוא למטה במדריגה. כך מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד
48 לעולם העשיה הרוחני. בפרק נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
49 הזקן, שאור השכינה מאיר גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שבית המקדש
50 היה קיים, האיר אור השכינה ב"היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש.
51 ואילו, לאחר חורבן בית המקדש – התורה שיהודי לומד והמצוות
52 שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי קדשים", שבו שורה השכינה כיום.
- וְהִנֵּה, כְּשֶׁהִיא בֵּית
רִאשׁוֹן קָיָם, שָׂבוּ הָיָה
הָאָרוֹן וְהַלּוּחוֹת בְּבֵית
קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים – הָיְתָה
הַשְּׂכִינָה, שֶׁהִיא מְלֻכּוֹת
דְּאֲצִילוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת
גִּלּוֹי אוֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ
הוּא, – שאור שהוא
בעצם "איך־סוף" ולמעלה
מ"עולם" – מתגלה בעולם, הרי שכינה זו היתה – שוֹרֶה שָׁם,
– בקדשי־קדשים שבבית המקדש, וּמְלָכֻשֶׁת בְּעֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת, – שלוחות הברית, שהיו מונחים בארון שבקדשי־
קדשים, בֵּיתֶךָ שָׂאת וַיִּתֵּר עָז, בְּגִלּוֹי רַב וְעֶצְמוֹת יוֹתֵר מְגִלּוּיָהּ
– של השכינה, בְּהִיבֵלּוֹת קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים שְׁלֵמָטָה בְּעוֹלָמוֹת
עֲלִיוֹנִים. – הכוונה לעולמות "עשיה" ו"יצירה"¹, כי גם ב"עולם"
היצירה" הרי מאירה רק מדריגת שכינה כפי שהיא לאחר

10. (החלוקה ל-א)ב)ג) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שההתלבשות בקדשי־קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבנו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוּבֶשֶׁת בהיכל ק"ק...". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזהו בראשית – כפשוטו התחלת של ברא - מאין (ליש)". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דכוונה רק ליצירה ועשי') וכעתעם "כי עשה"ר כו' דאצי' ובראיה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"י צע"ג כל האריכות שעשה"ה הן כללות כו', 2) צ"ע האריכות שלפ"י "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, 3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי שהפ"י בתניא – דעלי' קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"כ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג.

1 התלבשותה בהיכל קדשי־קדשים שב"עולם הבריאה", ולאחרי
 2 התלבשותה ב"מלכות" שב"בריאה" (שהתלבשות זו, מאפשרת
 3 שתוכל להאיר בהיכל קדשי־קדשים של "עולם היצירה").
 4 ואילו, השכינה ששרתה בבית המקדש הראשון, הגם שאף שם,
 5 היה זה עלי־די
 6 התלבשותה ב"מלכות"
 7 שב"עולם הבריאה", אך
 8 היה זה באופן שהסתרה
 9 מהתלבשות זו, היתה
 10 מעטה יותר, ואותו אור
 11 שהאיר (בבית המקדש)
 12 אחרי הסתרה זו, עדיין
 13 שיך רק ל"עולם"
 14 הבריאה" ולא ל"עולם"
 15 היצירה". – ולמרות שבת
 16 המקדש הוא הרי בעולם
 17 הזה הגשמי, ואם כן, כיצד
 18 האירה שם מדרית
 19 שכינה, בצורה נעלה,
 20 וחזקה יותר וביתר גילוי,
 21 מאשר בעולמות

22 העליונים? – הרי זה, משום: **כִּי עֲשֶׂתָּהּ הַדְּבָרוֹת הֵן כְּלָלוֹת**
 23 **הַתּוֹרָה כְּלָהּ**, – הן כלולות את כל התורה כולה, כפי שמוסבר
 24 באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד כלולות בעשרת הדברות, כל
 25 תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר מהתחלת פרק כ'), **דִּנְפָקָא מִגּוֹ**
 26 **חֻמְכָּהּ עֲלֵאָהּ**, – שהיא (התורה) באה מ"חכמה עילאה"
 27 (חכמה שב"עולם האצילות"), **דְּלֵעִילָא לְעִילָא מַעְלָא**
 28 **דְּאֵתְנֵלְיָא**, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות, כמו
 29 "מלכות" של "עולם האצילות", בחינת ה"שכינה", הנקראת
 30 "עלמא דאתגליא", כי זוהי ההתגלות של אור אי־סוף
 31 בעולמות – והרי, תורה היא למעלה מ"עלמא דאתגליא",
 32 למעלה מ"שכינה", ולכן יש בכוח התורה להיות "לבוש" שלא
 33 יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש
 34 המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן
 35 הוא מסתיר על אור השכינה שיוכל להתקבל; ברם, התורה,
 36 כפי שבאה בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה
 37 כמו הענינים שבעולם הגשמי, אלא – כפי שיוסבר להלן – היא
 38 נשארה באותה מדרגה שלמעלה מהעולמות העליונים
 39 האמורים. **וְכִי לְחַקְקֵן** – את עשרת הדברות, **כְּלֻחוֹת אֲבָנִים**
 40 **נְשָׁמִים** – **לֹא יֵרְדָה** – "חכמה עילאה" שהיא תורה, **מִמְדְּרֵגָה**
 41 **לְמִדְּרֵגָה, בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַעוֹלָמוֹת** – המשתלשלים

ליקוטי אמרים

כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא
 לעילא מעלמא דאתגליא וכדי לחקקן בלוחות אבנים
 גשמיים לא ירדה ממדרגה למדרגה בדרך השתלשלות
 העולמות עד עוה"ז הגשמי כי עוה"ז הגשמי מתנהג
 בהתלבשות הטבע הגשמי והלוחות מעשה אלהים המה
 והמכתב מכתב אלהים הוא למעלה מהטבע של עוה"ז
 הגשמי הנשפע מהארת השכינה שבהיכל ק"ק דעשיה
 שממנה נמשך אור וחיות לעולם העשיה שגם עוה"ז
 בכללו אלא בחי' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות
 התורה שבי' הדברות נתלבשה במלכות דאצי' ודבריא'
 לברן והן לברן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן
 הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י
 התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון

הנשמי, הנשפע – העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו,
 מהארת השכינה שבהיכל קדשי־קדשים דעשיה, שממנה
 – מהארת שכינה זו, – נמשך אור וחיות לעולם העשיה,
 שגם עולם הזה בכללו, – העולם הזה הגשמי, שהוא הוא
 העולם הזה, כלול ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת
 השכינה שבהיכל קדשי־קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי
 התלבשותה ב"מלכות" ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך,
 אלא בחינת חכמה עילאה – חכמה עליונה, דאצילות,
 שהיא כללות התורה שבעשרת הדברות, נתלבשה
 במלכות דאצילות ודבריא' לברן, – בלעדי התלבשותה
 בעולמות שלמטה מהם, והן לברן – "חכמה דאצילות" כפי
 שהיא מלובשת במלכות דאצילות ובמלכות דבריא', בלעדי
 ההתלבשות שלאחריהן, המיוחדות באור אי־סוף שבתוכן
 – הן הנקראות בשם "שכינה", השורה בקדשי־קדשים
 דבית ראשון, עלי־די התלבשותה – של השכינה, בעשרת
 הדברות החקוקות בלוחות שבארון כגם – האותיות
 החקוקות בלוחות, היה בהן משום ענין של "נס", כמאמר
 חכמינו ז"ל, שהאותיות "מ" ו"ס" שבלוחות – "בנס היו
 עומדים", כי בהיותן חקוקות מעבר לעבר, לא יכלו לעמוד –
 רק בנס, שהרי לא ניתן להן במה להיתפס, ועשרת הדברות

ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור הרי"י ש"י קארף). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בס'י שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (ס'י שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז יתוסף גם בהיכל ק"ק דבריא – כצ"ל כדי שלא יקשה בס'י מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמיאיר מאצ"), (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג) [וכיון שממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה]. 2. שמות כה, טז. 3. מגילה ב, ב.

- 1 שבלוחות, היו ומעשה אלהים חיים – הוא השם שבספירת
- 2 "בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה",
- 3 כדלהלן: [הוא] – אלקים
- 4 חיים" בספירות, הוא
- 5 ספירת הבינה של עולם 1 בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתכסיא המקנן
- 6 האצילות, הנקראת 2 בעולם הבריאה כנודע לי"ח]
- 7 "עלמא דאתכסיא", –
- 8 העולם המכוסה, המקנן – ומאיר, בעולם הבריאה, כנודע

ליקוטי אמרים

יום שישי ד' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברנא.

- 17 ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, – בין חמשת
- 18 הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו
- 19 וזכרונם לברכה: שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש – לא,
- 20 שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא

21 הכוונה: מדרגת שכינה

22 שהיתה שורה בבית

23 ראשון שלא בדרך

24 השתלשלות העולמות,

25 – אותה מדרגת השכינה

26 – לא היתה שורה בבית

27 השני, אלא בחינה קטנה

28 יותר של שכינה, שאינה

29 בערך כלל למדרגת

30 השכינה שבבית ראשון,

31 אלא בבית שני היתה

32 שורה – השכינה, בדרך

33 השתלשלות והתלבשות

34 מלכות דאצילות – כפי

35 שהיא מתלבשת במלכות

36 דבריאה, ודבריאה –

37 מלכות של עולם

38 הבריאה, במלכות

39 דיצירה, ודיצירה –

40 ומלכות של "עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בהיכל

41 קדשי-קדשים דעשיה, – בחכמה-בינה-דעת, הנקראות

42 "היכל קדשי-קדשים", של עולם העשיה, וקדשי-קדשים

43 דעשיה – בלי ההתלבשות של מלכות של "עולם העשיה", הנה

44 מתלבש בקדשי-קדשים שבבית המקדש שלמטה, ושרתה

45 בו – בבית המקדש השני, השכינה – אותה מדרגת שכינה

46 של מלכות דיצירה התלבשת בקדשי-קדשים דעשיה, ולכן

47 מפני שבקדשי-קדשים שבבית המקדש, היתה השראת

48 השכינה, לא היה ראשי שום אדם לפני שם, – בקדשי-

49 קדשים שבבית ראשון ושני, לבד בהן גדול – היה מותר לו

50 להיכנס שם, ביום הכפורים. ו"משחרב בית המקדש – כולל

ליקוטי אמרים

ובבית שני שלא היה

בו הארון והלוחות אמרו"ל שלא היתה שכינה שורה

בו. פי' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון

שלא בדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני

היתה שורה בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות

דאצי' במלכות דבריאה ודברי' במלכו' דיצירה ודיצי'

בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק

שבביתו"ק שלמטה ושרתה בו השכינה מלכות דיצירה

המלוכשת בק"ק דעשיה. ולכן לא היה ראשי שום

אדם ליכנס שם לבד כהן גדול ביה"כ ומשחרב בית

המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה

בלבד ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו

כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו בדרך השתלשלות

והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה

ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות

– פרוש "שכינה עמו" –

שבהיותו נברא של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, –

באיזו מדרגה של הארת השכינה, מדובר? – בדרך

השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות במלכות

דבריאה ויצירה ועשיה. – שלא כהשראת השכינה בקדשי-

קדשים (אפילו) של בית שני, שלא היתה עלידי התלבשות

במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין השראת השכינה שבתורה

לבין המשכת והארת השכינה בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך

אותו סדר השתלשלות – מתבטא בכך שבעולם, זה בא עלידי

לבוש של "קליפת נוגה", מה שאי"ן בתורה ומצוות. טעמו של

דבר, מדוע השראת השכינה שעלידי תורה, צריכה גם כן

לעבור דרך ההתלבשות במלכות של "עולם העשיה" – יוסבר

1 בארוכה באגה"ק סכ"ט. וְתַרְיָג – 613, מְצוֹת הַתּוֹרָה עִם
2 שְׁבַע מְצוֹת דְּרָכֵינָן בְּגִימְטְרִיא "כְּתָר", 620, שְׁהוּא רְצוֹן
3 הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא – רצון נקרא כתר, כי רצון הוא ענין של
4 מקיף, כמו הכתר שהוא מקיף על הראש והמוחין – ראה
5 בארוכה לקמן ב"אגרת
6 הקודש" סימן כ"ט,
7 הַמְלֻכָּשׁ – הרצון העליון
8 מלובש, בְּחֻכְמָתוֹ
9 יְתִבְרָךְ, – כלומר: לזה
10 שהתורה היא חכמתו
11 יתברך – שבירידתה
12 בהשתלשלות העולמות,
13 היא מהווה "היכל קדשי"
14 קדשים" לשכינה –
15 מיתוסף כאן גם הענין של
16 רצון העליון שהוא
17 למעלה מחכמה, וזהו במיוחד ב"דבר הלבד" ומצוות שהם רצון
18 הקב"ה, הַמִּיחֲדוֹת – חכמתו ורצונו יתברך, כְּאוֹר אֵיין־סוֹף
19 בְּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיְחוּד. – בהקשר למה שלמדנו שתורה
20 באה מ"חכמה עילאה" – יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה
21 שבעל־פה באה מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְ"ה' בְּחֻכְמָה יִסֵּד
22 אֶרֶץ" – הִיא תּוֹרָה שְׁבַע־לֶפֶה – שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו
23 "יסוד" הקב"ה ב"חכמה", דִּנְפָקָא – "ארץ" זו, שהיא תורה
24 שבעל־פה, יוצאת מִחֻכְמָה עִלְיָה – מחכמה העליונה, כְּמוֹ
25 שְׁכִינָתוֹ בְּיָדוֹ דְּ"אָבָא – חכמה, יִסֵּד בְּרִיתָא – מלכות; שהיא
26 תורה שבעל־פה, "מלכות פה, תורה שבעל־פה קרינן לה".

1 להלן, שהוא, מפני שהמצוות והתורה, הן ברובן הגדול, מצוות
2 מעשיות – מצוות שיש לעשותן ב"מעשה" – הרי שאור השכינה
3 בא כאן בענין של "מעשה" ו"עשיה", לכן זה צריך להיות עלידי
4 התלבושות גם ב"מלכות" שב"עולם העשיה", כִּי תַרְיָג – 613,
5 מְצוֹת הַתּוֹרָה, רָכַן
6 כְּבִלּוֹ הֵן מְצוֹת
7 מְעֻשּׂוֹת, וְגַם – המצוות, 1
8 הַתּוֹלָיוֹת בְּדַבּוּר 2
9 וּמַחְשָׁה, כְּמוֹ תִלְמוּד 3
10 תּוֹרָה וּבְכַרְתָּ הַמִּזוֹן 4
11 וְקִרְיַת־שֹׁמֶעַ וּתְפִלָּה – 5
12 שהגם שמצוות אלו
13 קשורות במחשבה – 7
14 לחשוב ולהבין מה
15 שלומדים ולחוש ולהרגיש
16 בכוננה שבקריאת שמע
17 ושבתפילה – הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָאֵא קִימָא
18 לָן – מקובל עלינו, דְּ"הַרְהוּר לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי", – מחשבה
19 איננה כמו דיבור, וְאֵינּוּ יוֹצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ בְּהַרְהוּר וְכוּנָה לְבָד
20 – גם לא בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא
21 "הרהור", עַד שְׂיוּצֵא בְּשִׁפְתָיו, וְקִימָא לָן – ומקובל עלינו
22 באופן הברור ביותר, דְּ"עֲקִימָת שִׁפְתָיו – בשעת הדיבור, הֵוִי
23 – הוּא, מְעֻשָּׂה" – כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה
24 ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיק דד"א
25 של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
26 שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבזה יש גם מעלת הרצון, –

ליקוטי אמרים

מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ו
וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד עד שיוציא
בשפתו וקי"ל דעקימת שפתו הוי מעשה ותרי"ג
מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כת"ר
שהוא רצון העליון ב"ה המלובש בחכמתו יתברך
המיוחדות באור א"ם ב"ה בתכלית היחוד וה'
בחכמה יסד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא
מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסד ברתא.

ושבתפילה – הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָאֵא קִימָא
לָן – מקובל עלינו, דְּ"הַרְהוּר לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי", – מחשבה
איננה כמו דיבור, וְאֵינּוּ יוֹצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ בְּהַרְהוּר וְכוּנָה לְבָד
– גם לא בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא
21 "הרהור", עַד שְׂיוּצֵא בְּשִׁפְתָיו, וְקִימָא לָן – ומקובל עלינו
22 באופן הברור ביותר, דְּ"עֲקִימָת שִׁפְתָיו – בשעת הדיבור, הֵוִי
23 – הוּא, מְעֻשָּׂה" – כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה
24 ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיק דד"א
25 של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
26 שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבזה יש גם מעלת הרצון, –

יום שבת קודש ה' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

70 תורה ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה –
71 נשרף מהאש, כך גם באדם, שעל־ידי תורה ומצוות, נשרפים
72 הלבושים של מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש
73 של אור השכינה, על־ידי המחשבה, דיבור ומעשה של תורה
74 ומצוות; ולכן, על ה"שמן"
75 להתבטא ב"עובדין טבין",
76 מעשה המצוות, הבאים
77 מחכמתו יתברך, ולא די
78 בתורה בלבד (שהיא הרי
79 חכמה) שתשמש ל"שמן", כי מעשה המצוות דוקא מביאים לכך
80 שאור השכינה יימשך ב"פתילה" – בנפש החיונית, וזאת על־ידי
81 שהנפש החיונית נשרפת באור השכינה המאיר על ראשו.
82 ובלשון ה"תניא": וְהוּא שְׂאֵמֶר הֵינוּקָא: – ב"זוהר", מובא לעיל
83 בפרק ל"ה: דְּ"נְהוּרָא עֲלָא דְּאֲדִלִּיק עַל רִישִׁיה" – הִיא
84 שְׁכִינָתָא – "אֲצַמְרִיךְ לְמִשְׁחָא", – האור העליון המאיר על
85 ראשו (של יהודי), שהוא "שכינה" – צריך ל"שמן", פְּרוּשׁ
86 לְהַתְלַבֵּשׁ בְּחֻכְמָה, הַנִּקְרָאת "שְׁמֵן מִשְׁחַת קִדְשׁ", – "קדש"

53 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
54 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר
55 על ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואינן
56 עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
57 מקום מציין "שמן" את
58 הענין ה"חכמה" – איזו
59 שייכות, איפוא, יש
60 למעשה המצוות, 11
61 ל"חכמה" הנקראת
62 "משחא" – שמן? – יוסבר להלן, שעל אור השכינה להתלבש
63 בחכמה, שהיא שמן, מפני שחכמה, מוחין, היא כלי ולבוש לאור
64 השכינה, והיא החכמה המלובשת בתורה; ברם, כדי להמשיך
65 את אור השכינה שיאיר בנפשו האלקית של יהודי – צריכים לא
66 רק לשמן (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה" שהיא
67 (על־ידי השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה)
68 תחזיק עצמה בנר – ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית
69 המחזיקה את הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על־ידי

ליקוטי אמרים

40 שהדבר בצדיקים, אלא רק הלבושים, מחשבה, דיבור ומעשה
41 של הנפש הבהמית, נהפכים לטוב עלידי מחשבה, דיבור
42 ומעשה של התורה והמצוות שלהם – וביחס ל"בינונים" זה
43 נקרא כליון ה"פתילה", של הנפש החיונית שלהם, הנהפכת
44 לאור ולקדושה. **כִּי עַל־**
45 **יְדֵי הַתְּהַפְּכוּת נֶפֶשׁ**
46 **הַבְּהִמִּית הַנִּפְּאָה מִקְּלִיפַת**
47 **נֶגַהּ מִחֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא**
48 **וְכוֹ' – הַנִּהפְּכַת מִחוּשׁךְ**
49 **הַקְּלִיפָה לְאוֹר הַקְּדוּשָׁה,**
50 **נַעֲשֶׂה בְּחִינַת "הַעֲלָאת**
51 **מִן מִקְבִּין", – כִּפִּי**
52 **שֶׁכֶּבֶד לְמַדְנָה, וְהַכּוֹנֵנָה**
53 **לְהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה**
54 **שֶׁל הַמִּקְבֵּל, מְעוֹרֶרֶת**
55 **לְמַעַלָּה, לְחֻמְשֵׁי אֹר**
56 **הַשְּׂכִינָה, – לֹא רַק שִׁמּוֹךְ**
57 **חֲכָמָה – תּוֹרָה – שֶׁהִיא**
58 **כִּלִּי לְאוֹר הַשְּׂכִינָה,**
59 **"לְקַלּוֹט" אֶת הָאוֹר, אֲלֵא**
60 **הִיא מְמַשִּׁכָּה אֶת אֹר**
61 **הַשְּׂכִינָה, הִיא בְּחִינַת**
62 **גִּלּוֹי אֹר אֵיין־סוֹף בְּרוּךְ**
63 **הוּא, עַל נֶפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית**
64 **שֶׁבְּמִחִין שֶׁבְּרָאֻשׁוֹ –**
65 **שֶׁלֹּכַן אֹמֵר ה' יְנוּקָא "הַהוּא נְהוּרָא דְעַל רִישִׁיה" – הָאוֹר שֶׁל**
66 **רָאִשׁוֹ (עַל הַמּוֹחִין) שֶׁל יְהוּדִי – "אֵינְצִטְרִיךְ לְמַשְׁחָא" – צִרִיךְ**
67 **"לִשְׁמֹן", "אֵינְיוֹן עוֹבְדִין טִבְּרִין" – וְאֵלֶּה הֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכֵן**
68 **יִבְּנֶה הַיָּמִיד מֵה שֶׁכֶּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא",**
69 **– כְּלוֹמֵר: כִּמוּ שֶׁאֵי־אֶפְשָׁר לֹאֵשׁ לְהִיאָחֵז בְּדַבָּר, רַק עַל־יְדֵי**
70 **שְׂאוֹתוֹ דְּבַר נִשְׂרָף וְנִבְלָה עַל־יְדֵי הָאֵשׁ – כֵּךְ מֵאִיר אֹר הַשְּׂכִינָה,**
71 **שֶׁה' יְהִידָה אֶלְקִיךָ – אֶלְקָה שֶׁלְךָ, שִׁאִיר עַל נֶפֶשׁ יְהוּדִי – הִרִי זֶה**
72 **דּוֹקָא עַל־יְדֵי שֶׁהוּא "אֵשׁ אֹכֵלָה", אֵשׁ שׁוֹרֶפֶת וּמְכַלָּה אֶת**
73 **הַפְּתִילָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית, שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שֶׁהִיא בָּאָה**
74 **מִקְּלִיפָה – נִשְׂרֶפֶת וְנִהפְּכַת לֹאֵשׁ שֶׁל קְדוּשָׁה, וְכִמוּ שֶׁנֶּחֱבָאֵר**
75 **בְּמִקּוֹם אַחֵר – שְׂדוּקָא הַתְּבַטְלוֹתוֹ שֶׁל יְהוּדִי, שֶׁמְבַטֵּל אֶת**
76 **עֲצָמוֹ לְהַקְבִּיָּה, וּמִתְבַטֵּל מִמִּצִּיאוֹתוֹ – כִּמוּ דְּבַר שֶׁנִּשְׂרָף**
77 **וּמֵאֲבָד אֶת מִצִּיאוֹתוֹ – דְּבַר זֶה דּוֹקָא מִמִּשְׁיַךְ עָלָיו אֶת אֹר**
78 **הַשְּׂכִינָה:**

1 זה "חכמה", כִּמוּ שֶׁכֶּתוּב בְּזֶה־ר – ש"שמן משחת קדש" הוא
2 "חכמה" – ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמן", כלומר:
3 עליו להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור השכינה –
4 וה"זוהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: **וְאֵינְיוֹן עוֹבְדִין טִבְּרִין**
5 – ואלה (השמן) הם,
6 מעשים טובים, מעשה
7 המצוות, הֵן תִּרְיָ"ג –
8 613, מִצְּוֹת – לְכַאֲרֻהָ,
9 צריך להבין: איזו שייכות
10 יש למעשה המצוות –
11 ל"שמן", חכמה? אלא,
12 מפני שהן תרי"ג המצוות,
13 הַנִּמְשָׁכוֹת מִחֻמְשֵׁי
14 תִּתְּנָהּ, – ומדוע לא
15 מספיקה לכך, תורה
16 בלבד, שהיא שמן, חכמה,
17 וצריכים גם ל"עובדין
18 טבין" – למעשה המצוות
19 הַנִּמְשָׁכוֹת מִחֻמְשֵׁי
20 לְאֵחָז אֹר הַשְּׂכִינָה
21 בַּפְּתִילָה, הִיא נֶפֶשׁ
22 הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּנִיחָהּ,
23 הַנִּקְרָאת פְּתִילָה עַל־
24 דְּרָף־מֶשֶׁל. כִּי כִּמוּ
25 שֶׁכֶּבֶד הַנֶּפֶשׁ הָאוֹר
26 מֵאִיר עַל־יְדֵי כְּלִיֹּן וְשִׂרְפַת הַפְּתִילָה הַנִּהפְּכַת לֹאֵשׁ – כֵּךְ
27 אֹר הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית – שֶׁהִיא "נֶר" – נֶר
28 ה' נִשְׁמַת אֲדָם, עַל־יְדֵי כְּלִיֹּן נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית וְהַתְּהַפְּכוּתָהּ
29 מִחֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא – מִחוּשׁךְ (הַקְּלִיפָה) לְאוֹר (הַקְּדוּשָׁה),
30 וּמִמִּרְיָדוֹ לְמִתְקָא – מִמִּרְיָדוֹ (הַקְּלִיפָה) לְמִתְקָא (הַקְּדוּשָׁה)
31 בְּצִדִּיקִים, – שֶׁבָּהֶם הַדְּבַר כֵּךְ, כִּאֲמוֹר לְעִיל פֶּרֶק י', שֶׁהֵם
32 מִהַפְּכִים אֶת מִזּוֹת וְעֲצָמוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, מִדּוֹתֶיהָ וּשְׂכֵלָהּ,
33 מֵרַע לְטוֹב וְקְדוּשָׁה, אוֹ לְפָחוֹת עַל־יְדֵי כְּלִיֹּן לְבִשְׂתָּהּ – שֶׁל
34 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, שֶׁהֵן מִחֲשָׁבָה דְּבִיּוֹר וּמַעֲשֶׂה, – שֶׁהִיוּ לִפְנֵי כֵּן
35 לְבוּשִׁים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ שֶׁל קְלִיפָה,
36 וְהַתְּהַפְּכוּתָהּ מִחֲשָׁבָה קְלִיפָה לְאוֹר ה' אֵיין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא
37 – הַמִּלְבָּשׁ וּמִיָּחִיד בְּמִחֲשָׁבָה דְּבִיּוֹר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תִּרְיָ"ג מִצְּוֹת
38 הַתּוֹרָה, בְּבִינּוּנִים – כִּפִּי שֶׁלְמַדְנָה בְּפֶרֶק י"ב, שֶׁב' בִּינּוּנִים" לֹא
39 נִהפְּכּוֹת מִזּוֹת וְעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית לְטוֹב וְלְקְדוּשָׁה, כִּפִּי

7. דברים ד, כד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלק"ת ר"פ אחרי".

יום ראשון

יום רביעי

כח אייר, מג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.

תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" – זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" – זהו אתה.

יום שני

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ק.

תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמינות וברוחניות.

יום שלישי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

ער י"ב בחדש – ועד בכלל – אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר – על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזר]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת הקפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבוע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

יום רביעי

שבת

ב סיון, מו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח – דקבלת שבת – אומרים בלחש.
ופרוש עלינו כו' – בקבלת שבת – בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהריים אמר רבנו הדרוש "וארשתין לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את

הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו – שגדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

יום חמישי

יום ראשון

ג סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: יח-כב.

תניא: פרק נג. והנה . . . -148" ל"ח.

בשהספרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי (הרש"ב) נוחה מזה. המעיין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

יום שישי

יום שני

ד סיון, מח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.

תהלים: כג-כח.

תניא: ובבית שני . . . -148" ברתא.

חג השבועות הוא זמן המכשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

שבת קודש

יום שלישי

ה סיון, עחה"ש, מט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבנו הזקן 'תורה':

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לכד. זו היתה כל ה'תורה'. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את ה'יום' ואת ה'מחר'; אך נחוץ לכך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לכד.

מתנה שאי אפשר לסרב לה

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ט

ותירץ על פי שיטת הרא"ש (גיטין פ"א ס"ט) הסובר כי אף שבמתנת שכיב מרע חל הקנין רק לאחר מיתת הנותן, הרי כאשר זוכה בה בשעת המיתה – הנתינה חלה למפרע משעת הנתינה, ולכן אין המקבל יכול לחזור בו.

ומוסיף, שאמנם הרשב"א (גיטין יד, ב) וזה"ל (שם י, ב) חולקים על הרא"ש וסוברים שבמתנת שכיב מרע אין הקנין חל למפרע אלא רק לאחר מיתה, ולכן אף אם ירצה בפירוש לקבל את המתנה, יוכל לחזור בו קודם מיתת הנותן שהרי אז עדיין לא זכה בה.

ולפי זה הביא ב'נתיבות המשפט' (שם, משפט האורים סק"ו) את דברי ה'נימוקי יוסף' (ב"ב ס"ב, ב, מדפי הרי"ף, ד"ה משוכה), שאף כי 'צוותה' המקבל שאינו חפץ במתנה אינה מועילה כאשר השתיקה היתה לאחר מיתה, כי מיד לאחר מיתת הנותן הסכים המקבל בשתיקתו לזכות במתנה, אבל אם 'צוותה' ואמר שאינו חפץ במתנה עוד בחי' הנותן, אף ששתק קודם לכן, מועילה 'צוותתו' ולא קנה. וזו גם כוונת הרמב"ם "שתק ואחר כך צוותה קנה" – שהשתיקה היתה לאחר מיתת הנותן, אחרי שהמקבל כבר קנה את המתנה.

הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה יג"ד: שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂכִיבָה כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר תְּלָה: 'אֵינִי רוֹצֵה בָּהֶן' – לֹא קָנָה. שְׂתָה, וְאַחֵר קָפַצָה – קָנָה; שְׂדֵרְבִי שְׂכִיב מַרְעֵ כְּכֹתִיבִין וְכַמְסוּרִין; וְכִיּוֹן שְׂשִׁתָּה, אֵינִי יוֹכֵל לְחַזֵּר בּוֹ.

אם "שתק ואחר כך צווח", היינו שכאשר השכיב מרע כתב את כל נכסיו לאחד ולאחר מכן 'צווח' שאינו חפץ במתנה – קנה את כל נכסיו של השכיב מרע, כיון "שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין", ואינו יכול לחזור בו ולהוציאם מרשותו וממילא אף אחד לא יוכל לזכות בהם אלא אם כן יתן אותם במתנה או יפקיר אותם (רשב"ם ב"ב קלח, א, ד"ה כאן בשתק).

והקשה ה'קצות החושן' (סי' רמ"ה ס"ק ד):

מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתת הנותן. ואם כן, כשם שבאומר "משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלוש ימים", יכול המקבל לסרב לקבל את הפרה כיון שעדיין לא זכה בה, כך גם במתנת שכיב מרע, אף אם שתק והסכים לקבל – מדוע לא תועיל 'צוותת' המקבל ויוכל לחזור בו בחייו של הנותן, שהרי עדיין לא זכה בה?

איך נקבעת חלוקת הירושה?

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ט

חכם קודם לקרוב.

אך יש להקשות: אם אומדן דעת האדם למי התכוון לתת את נכסיו נקבעת על פי סדר הקדימה ההלכתי, מדוע נפסק בהמשך ההלכה שאם אחד מהם שכן והשני קרוב השכן קודם, והרי בצדקה קרוב קודם לשכן! (ראה שו"ת חכם צבי א, ע). והביאור: ההחלטה של האדם למי להעניק את כספו מורכבת משיקולים שונים. בראש ובראשונה, על פי יחסי הקרבה, ובנוסף גם על פי קיום המצווה בנתינה זו. ולכן, בשכן וקרוב, יש להניח שכוונתו לשכן מחמת יחס הקרבה שביניהם ('טוב שכן קרוב מאח רחוק'), למרות שמצד המצווה יש עדיפות לקרוב.

אך כאשר אף אחד מהם אינו שכן, מניחים כי התכוון לתלמיד חכם, משום המצווה שבדבר. ומאחר ונפסק שתלמיד חכם קודם לקרוב, הרי שמצד המצווה יש עדיפות לתלמיד חכם על קרוב (שו"ת משיב דבר ב, מז).

הלכות זכיה ומתנה פרק יא, הלכה ג: בְּאֵי שְׁנֵים לְתַבְעֵ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מַחֲזִק שְׁמוֹ 'טוֹבִיָּה' – אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן תְּלָמִיד חֲכָמִים, תְּלָמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; אִין בָּהֶן תְּלָמִיד חֲכָמִים, וְהָיָה בָּהֶן שְׁכֵן אוֹ קָרוֹב – הוּא קוֹדֵם; הָיָה אֶחָד שְׁכֵן וְאֶחָד קָרוֹב, הַשְּׁכֵן קוֹדֵם.

מי שיש בידו כסף לצדקה ולפניו שני נזקקים, האחד קרובו ואילו השני תלמיד חכם – למי עדיף לתת? ניתן ללמוד זאת מהלכה זו: מי שציווה לפני מותו לתת את נכסיו לאדם ששמו 'טוביה' וספק לאיזה מבין שני אנשים התכוון – אם אחד מהם תלמיד חכם מניחים שהתכוון אליו, כי מצווה ליהנות תלמיד חכם מנכסיו ובוודאי התכוון לזכות בכך לפני מותו (רש"י כתובות פה, ב), ואם אין בהם תלמיד חכם, הולכים על פי השכנות או הקרבה.

ומאחר שאם אחד מהם תלמיד חכם, הרי הוא קודם לקרוב (כי רק כשאין בהם תלמיד חכם נותנים לקרוב), למדנו שתלמיד

חלוקה על פי גורל

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ט

לדעת הרשב"ם (שם, ד"ה אמר רב אשי) הגורל עושה גם את הקנין ואין צורך שיחזיק או יעשה קנין אחר, כי בהנאה ש"נשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו... אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדידי". וזו גם שיטת הרמב"ם שכתב "כיון שעלה הגורל לאחד מהן – קנו כולן". אך לדעת הרא"ש אין הגורל עושה קנין אלא צריך שיחזיק כל אחד בחלקו. ואף שבדרך כלל חזקה קונה גם בלי

הלכות שכנים פרק ב, הלכה יא: הָאִחִין שְׁחָלְקוּ, וְעָשׂוּ בִּינֵיהֶן גּוּרָל – בִּינֵן שְׁעָלָה הַגּוּרָל לְאַחַד מֵהֶן, קָנוּ כָּלֵן. כלומר, "בירור שנים ושלשה חלקין שוין ואחר כך יפילו גורלות" (רשב"ם בבא בתרא ק, ב) – "כיון שעלה הגורל לאחד מהן – קנו כולן".

הראב"ד השיג וכתב: "לא נתחוויר דבריו", ה'מגיד משנה' תמה מה כוונתו, וה'לחם משנה' ביאר:

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פט

שהראשון יעלה בגורל יהיה חלקו של השני על ידו ושל השלישי על יד השני, וכשעלה הגורל לראשון כל אחד קנה את חלקו המסומן (כשיטה הראשונה שהביא המגיד משנה).

והראב"ד סובר (כשיטה השנייה במגיד משנה) ששאר האחים לא קנו לפני שעשו גורל (אף שהסכימו על סדר החלוקה). ומה שנאמר בגמרא "כיון שעלה הגורל לאחד מהן, קנו כולן", פירושו שזה שעלה לו הגורל זכה בחלקו אך שאר האחים קנו רק לענין שחייבים להתחלק על פי גורל שיטילו בחלקים שקבעו קודם, ואין אחד מהם יכול לחזור בו ולבקש חלוקה לא ע"י גורל אלא באופן אחר.

גורל, הרי זה רק כשחלקו קודם שהחזיקו, ואילו בגורל אם "שעלה הגורל והלך והחזיק בלא מחאת חבירו... מהני כאילו חלקו ואח"כ החזיקו".

ועל פי זה כוונת הראב"ד לומר שדברי הרמב"ם, שהגורל עושה את הקנין ואין צריך להוסיף קנין, אינם מחוורים, אלא גם לאחר שהחלקים התבררו על ידי הגורל, צריך שכל אחד יחזיק בחלקו (כשיטת הרא"ש).

וה'אבן האזל' פירש:

לשיטת הרמב"ם כאשר עלה הגורל לראשון - קנו כולם, ומדובר שהאחים הסכימו לחלק לפי סדר מסוים; לאחר

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ט

מרפאה בבניין מגורים

לבתיהם, ולכן לא התירו שהחולים יבואו אל הרופא אם על ידי כך תיפגע מנוחת השכנים.

ולפי זה, כאשר מדובר במרפאה מתקדמת המצוידת במכשירים רפואיים ואי אפשר שהרופא יבוא עם כל המכשירים לבית המטופלים ובהכרח שהם יבואו למרפאה, הרי זה כשאר מצוות שנדרש להן מקום מיוחד ולכן יש להתיר. וטעם נוסף להתיר, על פי דברי הטור (ח"מ שם) בשם הרמ"ה שהשכנים יכולים לעכב פתיחת עסק וכדומה, הגורם לריבוי נכנסים ויוצאים שאין להם קצבה ואין זמנים קבועים לכניסתם ויציאתם, ולכן הם מהווים מטרד גדול לשכנים, אך אין באפשרותם לעכב את השכרת ביתו לכמה אנשים למרות שגורם בכך מעט יותר תנועה של נכנסים ויוצאים.

ולפי זה נראה כי מאחר שבימינו מקובל שיש למרפאה שעות קבלה קבועות, ובשאר הזמן היא סגורה ואין בה תנועת אנשים כלל, הרי זה כהשכרת דירה למגורים שאין השכנים יכולים למחות על כך.

(שבת הלוי ח"מ סי' רצט)

הלכות שכנים פרק ו', הלכה יא: אחד מבני מבוי שאינו מפלש שבקש להעשות רופא, אמן... בני מבוי מעבדין עליו, מפני שמרבה עליהם הנכנסין והיוצאין.

האם מותר לפתוח מרפאה בבנין מגורים כאשר השכנים מתנגדים לכך?

בהלכה זו מבואר שבני המבוי יכולים לעכב על אחד הדיירים לעסוק ברפואה, כי ריבוי הנכנסים והיוצאים יפריע את מנוחתם. וכן נפסק בשולחן ערוך (ח"מ סי' קנו ס"א). אך לכאורה יש לתמוה על כך, שהרי בהלכה הבאה מבואר שאדם רשאי לפתוח תלמוד תורה בביתו ואין השכנים יכולים לעכב בעדו משום שזהו דבר מצוה, וה'טור' והשולחן ערוך (שם ס"ג) הוסיפו שהוא הדין לכל דבר מצוה, ובמה נשתנה דין הרופא שעוסק במצוות ריפוי?

ומבאר ה"ט"ז (ח"מ שם ס"א) כי ההיתר הוא רק לצורך מצוה שאנשים צריכים להתקבץ בשבילה למקום אחד, כגון תפילה בציבור או לימוד בצוותא, אך מצוותו של הרופא אינה מחייבת שהחולים יבואו אליו אלא אפשר שהוא יבוא

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ט

הרחקת נזיקין מכותל חברו

בדירות, כמו בריכת הכיבוס, צריך להרחיק. וב'שולחן ערוך' (ח"מ סי' קנה ס"ה) פסק כהרמב"ם וכתב כי גומא שמתקבצים בה מי רגלים יש להרחיקה מכותל חברו שלושה טפחים. והוסיף הסמ"ע (שם סק"כ) שאם שופך מן הכלי בלא גומא, דינו כמשתין בצד כותל חברו (להלן ה"ו) שדי בהרחקת טפח מכותל של אבנים.

והרמ"א (שם) פסק כרש"י שאסור לשפוך מי רגלים פחות משלושה טפחים סמוך לכותל אפילו בלא גומא. ובגומא לא די בהרחקת שלושה טפחים אלא צריך גם לסוד בסיד, כדין בריכת הכיבוס שצריך להרחיקה וגם לסוד אותה בסיד (לעיל ה"א). מה שאין כן לדעת ה'שולחן ערוך' והרמב"ם, גם בגומא די בהרחקת שלושה טפחים ואין צריך לסוד בסיד (נתיבות המשפט שם סק"ו).

ולהלכה כתב אדמו"ר הזקן (שם) ש"ירא שמים יחמיר לעצמו כסברא הראשונה", ואסור לשפוך מים בפחות משלושה טפחים סמוך לכותל חברו, אפילו דרך מקרה.

הלכות שכנים פרק ט, הלכה ב: מרחיקין את הנפח... מפתחו של חברו שלשה טפחים... ואת הנפח שמתקבץ בה מי רגלים מן הכתל שלשה טפחים. כתב ה'מגיד משנה':

לדעת רש"י (בבא בתרא יט, ב ד"ה בשופכין), פירוש דברי המשנה (שם יז, א) "מרחיקין מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים" הוא שאסור לשפוך כלי מלא שופכין בפחות משלושה טפחים מן הכותל (ואדמו"ר הזקן (ח"מ הל' נזקי ממון סי"ד) הוסיף: "וכן אסרו לשפוך מים").

אבל לדעת הרמב"ם ההרחקה של שלושה טפחים מן הכותל צריכה להיות דווקא כשיש שם גומא "שמתקבץ בה מי רגלים" כדוגמת בריכת הכיבוס (כמובא לעיל ה"א, והיא חפירה שמי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם – רש"י), אבל כששופך מים בלא גומא והמים עוברים לזמן מועט ומתייבשים, אין צריך להרחיק. ויתירה מזו: גם בגומא של מים, אם אינה קבועה והמים אינם תדירים בה – אין צריך להרחיק שלושה טפחים, ורק כשהשימוש בה היא

מתי אין דין 'בר מצרא'?

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ט

לבעל המצר, שמא בינתיים יתחרט הקונה והמוכר יפסיד "ולא תיקנו לעשות 'הטוב והישר' למצרן - שיהא רע למוכר".

וה'שיטה מקובצת' (ב"מ שם) כתב לחלק: כאשר כל אחד מבני המצר רוצה לקנות את השדה הסמוכה לו, אין כאן דין 'בר מצרא' ואינם יכולים לסלק את הקונה כי יכול המוכר לומר איני מעוניין להרבות עלי שטרי מכירה אבל אם אמרו מכור לאחד מאתנו או לכולנו בשטר אחד - הדין אתם ומסלקים את הקונה.

והט"ז (חור"מ שם סקל"ו) דייק מלשון ה'שלחן ערוך' שדין זה (המוכר כל נכסיו אין בו דין 'בר מצרא') הוא לאו דוקא במכור הרבה שדות, אלא גם אם היו לו רק שתי שדות, כי יש לחשוש שמא עד שיודיע לבעל המצר הקונה יתחרט ולא ירצה לקנות את שתי השדות והמוכר יפסיד.

והש"ך (שם סק"ב) סובר שרק אם היו למוכר הרבה שדות אין המצרן יכול לסלק את הקונה, כישרי לא מצוי שאדם אחד יקנה את כולן, אבל בשתי שדות מצוי שאחד יקנה את שתיהן, ולכן עליו להודיע תחילה למצרן כי הוא קודם.

הלכות שכנים פרק יב, הלכה ו: המוכר כל נכסיו לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת מן מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא ואחרת קנה באחד.

ופירש רש"י (בבא מציעא קח, ב ד"ה לית): תקנו חכמים שכאשר יש 'בר מצרא', על הקונה להסתלק מהקניה משום 'ועשית הישר והטוב', אך זהו רק אם אין הפסד למוכר, וכאן שיש לו הפסד, כי הקונה לא ירצה לקנות את שאר הנכסים כשלא יקבל גם שדה זו - "במקום פסידא דמוכר, לא תקון דינא דבר מצרא".

ולפי זה כתב ה'בית יוסף' (חור"מ סי' קעה סני"ד) שאם המצרן רוצה לקנות את כל השדות וכן אם כל המצרנים של כל השדות רוצים לקנות כל אחד את השדה שבמיצר שלו - יש להם דין 'בר מצרא' ויכולים לסלק את הקונה שהרי במקרים אלו אין הפסד למוכר. והביא מ'תרומת הדשן' (סי' שלח) שגם הרמב"ם סובר כן אבל לדעת הרא"ש (ב"מ שם) והטור (חור"מ שם), גם אם המצרן רוצה לקנות את כל השדות אינו יכול לסלק את הקונה, לפי שאין מצוי מי שיקנה את כל נכסיו יחד וכשמודמן קונה הרוצה את כל הנכסים אינו צריך להודיע

אימתי צריך להמתין לכן המצר?

שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ט

מצרנות והותר למוכר לאדם אחר ושוב לא יוכל לטעון לביטול המכירה לאחר מכן, כי זכות המצרנות חלה רק בעת המכירה ולא לאחר זמן.

אך דברי הרמ"א אמורים במקרה שהיה נוכח בעת המכירה והביע את רצונו לקנות וממילא חל החיוב למוכר לו, ולכן אף אם התעכב זמן מה בהבאת המעות, אם העיכוב היה מחמת אונס, לא איבד את זכותו.

ויש שביארו באופן אחר:

בהלכה זו מדובר באונס מתמשך, כגון שנמצא במדינת הים ואין ידוע מתי יחזור. ולכן אין המוכר צריך להמתין לשובו כי שמא בינתיים יפסיד את הלוקח. אך אם העיכוב הוא זמני ואין חשש שהלוקח ימנע מחמתו מקיום העסקה - יש להמתין לשובו של בן המצר, ואם לא עשו כן ומכרו את הקרקע בהעדרו, יוכל לתבוע את ביטול העסקה בשובו (ראה 'נתיב המצרנות' ע' קט, 'בית אהרן וישראל' קנ, ע' נד).

הלכות שכנים פרק יד, הלכה ג: היה בן המצר במדינה אחרת, או חולה, או קטן, ואחר זמן הכריא החולה, או הגדיל הקטן, וקא החולף - אינו יכול לסלקו.

אם בן המצר שוהה בחו"ל ועומד לחזור בתוך ימים ספורים - האם ניתן למוכר את השדה לאדם אחר בהעדרו או צריך להמתין שישוּב כדי לאפשר לו לקנות אותה? והנה, בהלכה זו נפסק שאם בן המצר היה במדינה אחרת בעת המכירה, אין הוא יכול לטעון לביטולה כשיחזור. וכן נפסק בשלחן ערוך (חור"מ סי' קעה סל"ד) ללא חולק.

מאידך, כתב הרמ"א (שם, סל"ב) שאם בן המצר היה אנוס מלהבוע את ביטול המכירה, לא איבד את זכותו ויכול לתבוע זאת לאחר מכן. ולכאורה הדברים סותרים זה לזה!

ומבאר ה'נתיבות המשפט' (שם, חידושים כט):

כאן מדובר במקרה שכן המצר היה חולה או אנוס בעת המכירה, ומאחר ולא היתה אפשרות למוכר לו, לא חל דין

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

8 זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה,
9 שנמשלה תורה למים. 'וישח אדם וישפל איש', זו פורענות רביעית
10 שגורמין בביטול שפלות לשונאיו של הקדוש ברוך הוא בלשון סגי
11 נהור, ואין איש האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שגאמר 'ה'
12 איש מלחמה'. 'ועיני גבוהים תשפלתה', זו פורענות חמישית
13 שגורמין שפלות של ישראל. ומה בתיב אחריו - אחר כל חמש
14 הפורעניות. "לבן

1 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַשָּׁמַיְתָה יֵין בְּאַרְבָּעָה מִיָּנִי וְזֶמֶר, מִבֵּיא חֲמֵשׁ
2 פּוֹרְעָנִיּוֹת לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר, "הוּא מְשַׁבֵּימִי בִּבְכָר שֶׁכֶּר יִרְדְּפוּ,
3 מֵאַחֲרֵי בְּנֵשֶׁף יֵין יִדְלִיקֵם, וְהָיָה כְּנוֹר וְנָבֵל תוֹף וְחִלְלִי וַיֵּין
4 מְשַׁתִּיחֵם, וְאֵת פּוֹעֵל ה' לֹא יִבְיֹשׁ", הָרִי אֲרִבְעָה מִיָּנִי זֶמֶר בֵּינִי,
5 כְּנוֹר וְנָבֵל תוֹף וְחִלְלִי. מִה פּוֹרְעָנוֹת בְּתִיב אַחֲרָיו, 'לָבֵן גִּלָּה עַמִּי
6 מִבְּלִי דַעַת', זו פּוֹרְעָנוֹת אַחַת שְׁגוֹרְמִין גִּלָּה לְעוֹלָם. 'וּכְבוֹדוֹ מִתִּי
7 רָעִב', זו פּוֹרְעָנוֹת שְׁנִיָּה שְׁמִבְיָאִין רָעִב לְעוֹלָם. 'וְהִמּוֹנִי אַחַת צָמָא,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה צא
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ח אייר'ה' סיון תשע"ט

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ט

הלכות זכיה ומתנה

פרק שביעי

(1) נתבארו בו משפטי השושבינות - והוא מנהג ברוב המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן - ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

א. מנהג פשוט ברוב המדינות, שבזמן שישא אדם אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא פאשתו, ובאים אותן הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתו, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין נקראין שושבינות⁴; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינין.

(2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם קמה: (3) ש"לא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד" (להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחין.

ב. השושבינות אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שילאכל וישתה בזה⁶; ולא שלח אלא מפני שבדעתו היה, שאם ישא הוא אשה - יחזר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁷ ומוציא ממנו.

(5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל: "בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם: "עד זוזא"]. (7) משנה וברייתא שם.

ג. ואין יכול לתבעו עד שישא בדרך שישא הוא⁸. כיצד? ראובן שישא בתולה⁹, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלקמה¹⁰ - אינו יכול לתבע להחזיר לו השושבינות; שהרי אמר לו: איני מחזיר לך אלא בבתולה, כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלקמה - אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

(8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים, כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייתא שם: "עשו עימו בשנייה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו בראשונה, יכול לומר לו לכשתנישא אשה אחרת, אעשה עמך". ומזה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול לתבעו לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא זו. (9) ששמחתה מרובה. (10) ששמחתה מועטת.

ד. עשה¹¹ ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, אז¹² שעשה ראובן בצנעה, ושמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבעו; שהרי אמר לו: איני עושה עמך אלא בדרך שעשית עמי.

(11) שם בברייתא. (12) אף זה לא הוזכר בברייתא.

ה. ראובן שישא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות ואכל ושתה עמו¹³, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא¹⁴; או שהיה במדינה ושמע קול טבלא¹⁵, במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות בלא¹⁶; שהרי ידע¹⁷ ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא.

(13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. (14) גם בזה אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום, שהרי קרא לו ולא בא. (15) לוח חלק שעליו מכים בקורנוס להזמנת האורחים. [וכנראה שלפני רבינו הייתה הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר) ושמע קול טבלא, איבעי ליה למיתא (=הרי עלי לבוא)". ולפנינו גירסה אחרת]. (16) כלומר, בלי ניכוי כלל. (17) על ידי קול הטבלא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לא¹⁸ היה ראובן במדינה - מנפין¹⁹ לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר השושבינות²⁰. וכן אם היה במדינה ולא קראה²¹ או לא הודיע²² - מנפין לו; ויש לו עליו תרעמת²³ מפני שלא הודיעו.

(18) נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה במדינה צריך לבוא. (19) שם בגמרא. (20) ואין לו עליו תרעומת, על שלא קראו לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה במדינה. (21) נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב-יד מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודעיה תרעומת אית ליה". והיינו, במקום שדרך לקרות כל אחד ואחד. (22) על ידי קול טבלא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד. ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבלא היה עליו לבוא - ומזה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא הודיעו. (23) שם בגמרא.

ז. וכמה²⁴ מנפין? נהגו²⁵ בנפיו: אם דינר אחד שלח לו שמעון²⁶ - אינו מחזיר לו כלום, שהרי²⁷ זה דמי מה שאכל; ואם יתר על הדינר עד סלע²⁸ - מנפה לו מחצה²⁹.

(24) שם. (25) כך אמר שם אביי, שכן נהגו בני גנא. (26) בתור שושבינות. (27) כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן

(42) כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין שובינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי שושביני ראובן ואשמח בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם לעניין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמח עימו - כמו כן למד רבינו דין של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין". וכן כתב ר"י מיגאש. (43) שהרי אביהם לא היה ולא אכל שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

יב. מת⁴⁴ ראובן אחר שנישא שמועון אשה, ושלמו ימי המשטה⁴⁵ - כופין את יורשי ושלמין השובינות בכל מקום; שהרי נתחייב אביהן לשלם. ואם בלה היה חייב לשלם - משלמין בלה; ואם בנפוי - משלמין בנפוי.

(44) המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן (בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת השושבין, נגבית השושבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשטה, שהרי באופן אחר - זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). (45) או כגון ששמה עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמח ומת בתוך ימי המשטה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

יג. חמשה⁴⁶ דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין, שאינה אלא כמו מלוה⁴⁷. ואינה משתלמת אלא בעונתה⁴⁸ פעין נשואי ראשון⁴⁹; שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פירש שעל דעת זה שלחה⁵⁰. ואין בה משום רבית. אפלו שלח לו דינר והחזיר לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף⁵¹ לו שלח. ואין השביעית משמטתה⁵²; שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שינשא בדרך שנישא הוא⁵³. ואין הבכור נוטל בה פי שנים⁵⁴ בשתחזר ליורשין; מפני שהוא ראוי⁵⁵, ואין הבכור נוטל בראוי, כמו שיתבאר במקומו⁵⁶.

(46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה: (47) כלומר, ולא כמתנה. (48) כשמגיעה עונת הנישואין לחבירו. (49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה. (50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך ששמחת עימי (מגיד משנה). (51) שיכול היה גם לתת פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות. (52) ויכול לתבוע את השושבינות אחרי שמיטה. (53) והרי זה דומה למלוה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן

בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. (28) שאז מאכילים אותו בריווח יותר. (29) [נמכיוון שהסכום הוא קטן אין אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין לחם משנה].

ח. מסלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות: אם אדם חשוב - מנכה לו מחצה³¹; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו - אינו מנכה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה³², ומשלם לו השאר.

(30) [ציון הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד: "אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות (רש"ש). כלומר, אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבין כמה שלח לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב. וכן בכתב-יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן נראה בבית יוסף אבן העזר סימן ס]. (31) אף שמסכום גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של אדם חשוב לעשות חשבון מדויק. והוא מוכן להעניק יותר ממה שהוא מקבל. (32) [כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין ואין מחשבין כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבין - מחשבין בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין שם].

ט. מת³³ שמועון קדם שנישא אשה, או שנישא ומת בתוך ימי המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמועון בלוה; שהרי אומר להם: תנו לי שושביני ואשמח עמו.

(33) שם קמד: בגמרא. (34) יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם קמה). שדוקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשטה אפשר לדרוש את השושבינות.

י. לפיכך³⁵, אם שמח עמו³⁶ ואחר כך מת שמועון, או קרא לו ולא בא³⁷, או שלא היה במדינה³⁸, או שלא הודיעו³⁹ - הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר כך מת שמועון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליורשי; או בלה⁴⁰, או בנפוי אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה⁴¹.

(35) מימרא של רב יוסף (שם). (36) שכבר נתחייב להחזיר השושבינות. (37) כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה מחזיר לו כל השושבינות. (38) שמחזיר לו השושבינות בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). (39) שגם בזה מנכה לו (שם). (40) כשקרא לו ולא בא. (41) שאינו חייב לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשושבין עצמו.

יא. מת⁴² ראובן ואחר כך נשא שמועון אשה, ושלמו ימי המשטה: מקום שנהגו לגבות השושבינות מיורשין - כופין יורשי ראובן להחזיר בנפוי⁴³; ומקום שלא נהגו - אין היורשין משלמין בלוה.

9 גְּמִילוּת חֲסָדִים; וְלֹא נֶאֱמַר דִּינֵי שׁוֹשְׁבֵינֹת אֶלָּא
10 בְּמַעוֹת בְּלִבָּד⁶³.

(62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחזור, לפי שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנישואין או כשאינו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות ליין, ועיין באור שמח.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נחבאר אי זה אדם נידון כבריא ואי זה נידון כשכיב מרע לעניין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.

11 א. הַסּוּמָא אוֹ הַפֶּסֶח² אוֹ הַגֶּדֶם³, אוֹ הַחוֹשֵׁשׁ
12 בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּעֵינוֹ אוֹ בִידּוֹ אוֹ בְּרַגְלֹוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן -
13 הָרִי הוּא פְּבִירָא לְכָל דְּבָרֵי⁵ בְּמִקְחֹוֹ אוֹ בְּמִמְכְּרוֹ
14 וּבְמִתְּנוּתֵי⁶.

(2) שנקטעו רגליו. (3) שנקטעו ידיו. (4) שאינו חושש בכל גופו. (5) שכן כתוב בשטר שכיב מרע (כבא-בתרא קג.). "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב כשכיב מרע.

15 ב. אֶבֶל הַחוֹלָה שֶׁתִּשָּׂש כֶּחַ פֶּלַח הַגּוֹף וְכָשֶׁל כֶּחַ
16 מִחֲמַת הַחַיִּי עַד שְׁאִינוֹ כּוֹלֵל לְהֵלֵךְ עַל רַגְלָיו בְּשׁוּק,
17 וְהָרִי הוּא נּוֹפֵל עַל הַמָּטָה - הוּא [הַנֶּקְרָא] שְׂכִיב
18 מֵרַע⁶, וּמִשְׁפָּטֵי מִתְּנוּתֵי אֵינָם בְּמִתְּנַת בְּרִיא. פִּיעֵד?⁷
19 שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצָּנָה וְאָמַר לִתֵּן לְפִלּוֹנִי כֶּף וְכָף, בֵּין
20 בַּחֹל⁸ בֵּין בְּשִׁפְתָּ⁹, בֵּין כְּתִב¹⁰ בֵּין לֹא¹¹ כְּתִב - זָכוּ
21 הַכָּל בְּשִׁימּוֹת¹² בְּכָל מָה שֶׁנֶּתַּן לָהֶם, וְאִינוֹ¹³ צָרִיף
22 קֶנֶן; שְׁדִּבְרֵי שְׂכִיב מֵרַע כְּתוּבִין¹⁴ וְכַמְסוּרִין¹⁵ הֵן¹⁶.
23 וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁷. וְאַף עַל פִּי¹⁸ שְׁאִינוֹ אֶלָּא
24 מִדְּבָרֵיהֶם, עָשׂוֹ אוֹתָהּ כָּשֶׁל תּוֹרָה¹⁹, כְּדִי שְׁלֹא
25 תִּטְרַף²⁰ דַּעְתּוֹ עָלָיו כְּשִׁידַע שְׁאִין דְּבָרֵי קִמּוּס²¹.

(6) כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" (מלכים"ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעיה". (7) כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). וכרבי יהושע, ולא כרבי אליעזר (שם קנו:). (8) שיכול לכתוב. (9) שאינו יכול לכתוב. (10) שם קנו. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה כתוב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז]. (11) משנה, שם קנו: וכן שם קעה. (12) שם קלו. וראה להלן הלכה ח. (13) שם קנא: מימרא של רב נחמן. (14) היינו, כקרקע שקונים בשטר. (15) היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה. (16) שם, קנא. (17) שם, קמז: כרבא בשם רב נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר אבוה, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי סופרים, והפסוקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה ב'תוספות' שם קמז. ד"ה מנין. (18) מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן.

הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו הנישואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה, שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). (54) כדין בכור, שנוטל חלק כפול בירושה. (55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג מהלכות נחלות הלכה א). (56) בהלכות נחלות שם.

1 יד. הַשּׁוֹלֵחַ תְּשׁוּרָה⁵⁷ לְחִבְרוֹ⁵⁸, או שְׁנֵתָן לוֹ מַעוֹת
2 בְּשִׁמְטָה יְדוּ⁵⁹, וְהוּא מִמָּאֵן לָקַח, וְזֶה נִשְׁפָּע שְׁאִי
3 אֶפְשָׁר שְׁלֹא תִקַּח, וְהַפְּצִיר בּוֹ עַד שֶׁלֶקַח⁶⁰, וְכֵן כָּל
4 כִּיּוֹצֵא בָהֶן - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרַשׁ, הָרִי אֵלּוּ מִתְּנָה,
5 וְאִינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר הוּא⁶¹ וְלִתְבַּעַ, עַד שֶׁיִּפְרַשׁ שֶׁהוּא
6 מְלָה.

(57) היא מנחה שלוחה ממני אוכלים כמו שנאמר (שמואל-א ט, ז): "כי הלחם אזל מכלינו ותשורה אין להביא". ולא פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם. (58) [ואף על פי שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממני אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה דווקא אלא להחזיק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות עניים (הלכה ז). (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו בשושבינות] (למעלה הלכה א ולהלן הלכה טו). ונראה שלכך תיקנו במשלוח מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאביונים, שאף על פי שהן מעות, כיוון שנותנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר. ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז: "מעשר עני וכו' ואין עושין שושבינות", הרי שגם בנתינת פירות יש דין שושבינות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם הלכה י): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שושבינות", דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין שושבינות, אבל בפירות אין דין שושבינות כנ"ל. וכמו כן בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עין שם) ועליהם כתב ש"אין עושין בהן שושבינות", אבל בפירות אין דין שושבינות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני המדובר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד 40. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

7 טו. וְכֵן הַשּׁוֹלֵחַ⁶² לְחִבְרוֹ פְּדִי יֵין וְכִדִּי שְׁמֵן וּפְרוֹת
8 בְּעַת הַנִּשְׁוּאִין - אֵין נִגְבִּין בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא

- 9 ו. אָמַר³⁷: אַם³⁸ יִלְדָּה³⁹ אֲשֶׁתִּי זָכָר - יוֹטֵל מִנָּה, וְאִם
10 נָקְבָה - מֵאֵתָם⁴⁰, וְיִלְדָה זָכָר - נוֹטֵל מִנָּה; יִלְדָה
11 נָקְבָה - נוֹטֵלֶת מֵאֵתָם; יִלְדָה זָכָר וְנָקְבָה⁴¹ - הַזָּכָר
12 נוֹטֵל מִנָּה, וְהַנָּקְבָה מֵאֵתָם; יִלְדָה טַמְטוּם⁴²
13 וְאִנְדְּרוּגִינוּס⁴³ - נוֹטֵל כִּפְחוֹת שִׁבְשִׁינָהּ⁴⁴.

ד. וְאִין²⁸ שְׁכִיב מְרַע צָרִיף לִזְמֹר 'אַתָּם עֲדִי'²⁹, אֲלֹא
כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרָיו הֲרִי זֶה יַעַד; שְׁאִין³⁰ אָדָם
מִשְׁטָה בִשְׁעַת מִיתָה³¹.

6 ה. שָׁכִיב מִרְעָ³² שָׁצוּהָ לָתֵת מִתְנָה לְעֶבֶר שְׁבַמְעִי
7 אֲמֹ - זָכָה³³ הָעֶבֶר; מִפְּנֵי³⁴ שְׁדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה
8 אֲצֵל בְּנוֹ³⁵, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁶.

37) משנה שם קמ: והיינו, שכ"ב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בברייתא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכ"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה, ככן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. [ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. וילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמזכה לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב. וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה). (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם ש"דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרונינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם כד לעולה. ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה צה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

ט. לפיכך⁵³ מוציאין לכתבת⁵⁴ האשה ומזון¹⁰ האלמנה והפנות⁵⁵ מיד אלו שצוה לתת להם⁵⁶; שהרי במיתתו⁵⁷ נתחייבו הנכסים פקדנה ובמזונות, ואילו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פס"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפ"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פס"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בבא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפ"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בבא קלז.), שהרי כתובת בנין דכרין היא כירושה (למעלה הערה ג) וירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין. וכן כתב הרי"ף בבבא-בבא קלג. ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפ"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בדינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאו נתקדש מאליה בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

י. מתנת⁵⁸ שכיב מרע שפתוב בה קנין⁵⁹, בין שהיתה¹¹ במקצת⁶⁰ נכסיו בין שהיתה בכל נכסיו⁶¹ - חוששין

הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

ז. שכיב מרע⁴⁵ שאמר לו: נכסיו למי? ואמר להם: דומה⁴⁶ שיש לו בן או שאשתו מעברת, עכשו⁴⁷ שאין לו בן או שאין אשתו מעברת נכסיו לפלוני⁴⁸; ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעברת, אף על פי שהפילה או מת הבן אחר כך - אין⁴⁹ מתנתו מתנה.⁶

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם חולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

ח. מתנת⁵⁰ שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה⁵¹. ואין אחר זוכה בדבר שצוה לו, בין במקצת⁵² בין במטלטלי, אלא לאחר מיתה⁵².

(50) בבא-בבא קלה. ויותר מפורש שם קלז. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרבא ולא כאבוי, ואף אבוי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין

- 1 לָהּ שָׁמָּה לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֹׁטֶר;⁶² וְהוֹאִיל⁶³
2 וּמִתְּנָה זֶה לֹא תִקְנָה אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָהּ - אֵין שְׁטֵר
3 לְאַחֵר מִיָּתָהּ, וְהָרִי הַמִּתְּנָה בְּטֵלָה.⁶⁴

- (58) בבא-בבא קמא. כשמואל, שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה - הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה ברשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע. (61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכוון אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].
- 4 יֵא. וְאִם⁶⁵ קָנוּ מִמֶּנּוּ כְּדִי⁶⁶ לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמִּקְבָּל⁶⁷,
5 כְּגוֹן⁶⁸ שְׁתֵּבוּב: וְקִינֵינוּ מִמֶּנּוּ מוֹסִיף עַל מִתְּנָה זֶה -
6 הָרִי הִיא קִימָת⁶⁹.
- (65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.
- 7 יֵב. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר 'בְּתִבּוּ וְתָנוּ לְפָלוֹנִי
8 מָנָה'⁷², וּמַת קָדָם שְׂכִיבָתוֹ וְתָנוּ לוֹ⁷³ - אֵין כּוֹתֵבִין
9 וְאֵין נוֹתְנִין; שָׁמָּה לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֹׁטֶר,
10 וְאֵין שְׁטֵר לְאַחֵר מִיָּתָהּ.
- (70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [והמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה יז]. (73) שאם כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה מנה (לחם-משנה).

- 11 יֵג. וְאִם אָמַר 'בְּתִבּוּ' כְּדִי לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמִּקְבָּל, כְּגוֹן⁷⁴
12 שְׁאָמַר 'תָּנוּ מָנָה לְפָלוֹנִי', וְאָמַר 'וְאֵין בְּתִבּוּ וְתָנוּ לוֹ'
13 - הָרִי אֵלוֹ כּוֹתֵבִין וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְאַחֵר מִיָּתָהּ.
- (74) שם קלו.
- 14 יֵד. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁵ שְׁתֵּבָה כְּלָם⁷⁶ נִכְסֵיו מִתְּנָה סֵתָם⁷⁷,
15 וְלֹא שִׁיר כְּלוֹם⁷⁸, אִם עָמַד - חוֹזֵר⁷⁹. וְאִפְלוּ⁸⁰ קָנוּ
16 מִיָּדוֹ כְּדִי לְיַפּוֹת אֶת כּוֹחוֹ⁸¹. בֵּין שְׁהִקְנָה כָּל נִכְסֵיו

(75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא: (76) ודוקא כל, כדלקמן. (77) שלא כתב מפורש שזו היא מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. (78) במשנה, שם: "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שקרקע לאו דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שייר. וראה להלן הלכה טו. (79) כלשונו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת", שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד, וראה להלן הלכה כו, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. (80) שם, כדברי שמואל. (81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. (82) גיטין ט. מימרא של רב נחמן. (83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכותב כל נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף יא, ובסמ"ע שם ס"ק לב. (84) כלומר בחייו, שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.

- 17 טו. שִׁיר⁸⁵ כְּלוֹם לְעֶצְמוֹ, בֵּין קֶרֶקֶע⁸⁶ בֵּין מִטְּלָטְלִין⁸⁷
18 - הָרִי⁸⁸ זֶה מִתְּנָה בְּמִקְצָת, וּסְתֵמָה⁸⁹ בְּמִתְּנָה בְּרִיא,
19 שְׁקוֹנָה מִזְמַן הַפְּתִיכָה⁹⁰. לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר⁹¹. וְהוּא
20 שְׁקָנוּ מִיָּדוֹ; שְׁמִתְּנָה שְׂכִיב מֵרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה
21 קָנִין⁹², בֵּין עָמַד⁹³ בֵּין לֹא עָמַד.

(85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: (86) משנה, שם. (87) גמרא שם קנ: (88) משנה, שם. (89) כשלא כתב מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. (90) [בפ"א מהלכות מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתינה", כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. (91) כיון שכבר קנה מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון הגמרא בבא-בבא קמא: ובמשנה (שם קמו): "שייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת". (92) גמרא שם קנא: (93) ככל מתנת בריא.

- 22 טז. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְתֵּן סֵתָם; שְׁהָרִי אָנוּ
23 אוֹמְדִין דְּעֵתוֹ וְאוֹמְרִין: הוֹאִיל וְשִׁיר⁹⁴, לֹא נִתְּנוֹן
24 אֶלָּא לְהִקְנוֹת לוֹ מַחֲיִים בְּמִתְּנָה בְּרִיא.

(94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו, אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשויר זה.

- 25 יז. אֶבְלָם⁹⁵ אִם נָתַן לוֹ הַמִּקְצָת בְּפִרוּשׁ בְּמִתְּנָה שְׂכִיב
26 מֵרַע⁹⁶, שְׁאֵינוֹ אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָהּ - אֵינוֹ צָרִיךְ קָנִין.
27 וְאִם עָמַד - חוֹזֵר; וְאִם לֹא עָמַד - קָנָה זֶה הַמִּקְצָת.
וְאִם הָיָה בָּהּ קָנִין - לֹא קָנָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מִיָּפָה
כּוֹחוֹ, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ⁹⁷.

(95) שם בגמרא. (96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. (97) למעלה הלכה י"א.

מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"א). (112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסיי אלו הן". ובנוסחתו שם: "כל נכסיי". ויש אומרים שאם הלשון "כל נכסיי אלו הן" אינו נותן מקום לשיור, כל-שכן שהלשון "כל נכסיי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, וראה בכסף-משנה). (113) כתשובת מר בר רב אשי, שם. (114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.

19 **כא. שְׁכִיב מֵרַע¹¹⁵ שֶׁפָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֲרֵים -**
20 **רֹאֵין: אִם בְּמַחְלָק¹¹⁶ בְּתֻבָּם: מֵת - קָנוּ¹¹⁷ בְּלֵן, עֶמֶד**
21 **- חֲזוּר¹¹⁸ בְּכֵלָן; וְאִם¹¹⁹ בְּנִמְלָךְ¹²⁰, אַחֲרֵי שֶׁשִּׁיר חֲזוּר**
22 **וְכַתֵּב, וְקָנוּ¹²¹ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד: מֵת - קָנוּ**
23 **בְּלֵן¹²², עֶמֶד - אֵינוֹ חֲזוּר אֲלָא בְּאַחֲרוֹן; שֶׁהָיָה נֵתָן**
24 **לוֹ כָּל הַנִּכְסִים הַנִּשְׁאָרִים.**

(115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). (116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע שם). (118) אף אם היה קנין בייפוי כח (ראה שו"ע שם). (119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה בייפוי כח, כנ"ל הלכה יריא (ראב"ד ומגיד-משנה).

25 **כב. הַפּוֹתֵב¹²³ כָּל נִכְסָיו¹²⁴ לְעַבְדּוֹ¹²⁵ וְעֶמֶד - חֲזוּר**
26 **בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חֲזוּר בְּעַבְדּוֹ; שֶׁהָיָה יֹצֵא¹²⁶ עָלָיו שֵׁם**
27 **בֶּן חֲזוּרִין.**

(123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שיר - אף עצמו לא קנה (פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכוונתם היתה לשחרר העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, וסמ"ע שם ס"ק מח).

28 **כג. שְׁכִיב מֵרַע¹²⁷ שֶׁצִּוָּה מִחֲמַת מִיתָה, בְּגוֹן שְׁהִיתָה**
29 **דַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וְדָאִי, וְנִפְרָשׁ¹²⁸ דְּבָר זֶה מִכָּלֵל**
30 **דְּבָרָיו¹²⁹, אִף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ¹³⁰ בְּמַקְצָת, אִם עֶמֶד**
31 **- חֲזוּר.**

(127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא שצויה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים (הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). (128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם

1 **יח. אֵל תַּטְעָה בְּשָׂכִיב מֵרַע שֶׁפָּתַב כָּל נִכְסָיו וַיִּפְרֹשׁ**
2 **שְׁנֵתן הַכֹּל מֵעַכְשָׁיו וְהִקְנָה מַחֲיִים⁹⁸; שְׁאִין⁹⁹ זֶה מִתְּנַת**
3 **שָׂכִיב מֵרַע, אֲלָא בְּשֹׁאֵר כָּל מִתְּנַת הַבְּרִיאִים, שְׁאִם**
4 **הִגִּיעַ הַשָּׁטֶר לִיד הַמְקַבֵּל אוֹ שֶׁקָּנוּ מִיד הַנּוֹתֵן - קָנָה**
5 **הַכֹּל, וְאִין יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ.**

(98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע. (99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת בריא (מגיד-משנה).

6 **יט. הַנּוֹתֵן¹⁰⁰ מִתְּנָה בְּשֹׁהוּא שָׂכִיב מֵרַע, וְכַתֵּב בָּהּ**
7 **'בַּחַיִּים וּבַמָּוֶת', אוֹ 'מַחֲיִים'¹⁰¹ וּבַמָּוֶת', בֵּין כָּל בֵּין**
8 **בְּמַקְצָת¹⁰² - הוֹאִיל וְכַתוּב בּוֹ 'וּבַמָּוֶת', הָרִי זֶה מִתְּנַת**
9 **שָׂכִיב מֵרַע. שְׁזֶה שֶׁפָּתַב בָּהּ 'וּבַמָּוֶת' - שְׁלֵא יִקְנָה**
10 **אֲלָא לְאַחֲר מִיתָה¹⁰³; וְזֶה שֶׁכָּתוּב בָּהּ 'מַחֲיִים' -**
11 **סִימָן לִישֵׁב אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁיִּחְיֶה מִחֲלֵי זֶה¹⁰⁴.**

(100) בבא-בטרא קנא. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע עובדא מסויימת, ונהרדעי פסקו כרב. (101) כאמימר ולא כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם בזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו, כדלהלן. (102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. (103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). (104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשטן, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום יצילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).

12 **כ. שְׁכִיב מֵרַע¹⁰⁵ שְׁנֵתָן הַנִּכְסִים¹⁰⁶, שֶׁהִדְבֵּר גְּלוּי¹⁰⁷**
13 **שֶׁהָיָה כָּל נִכְסִים שֵׁישׁ לוֹ - הָרִי זֶה מִתְּנָה בְּמַקְצָת,**
14 **וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ¹⁰⁸ וְעֶמֶד¹⁰⁹ - אֵינוֹ חֲזוּר; חוֹשְׁשִׁין¹¹⁰**
15 **אָנוּ, שֶׁמָּא¹¹¹ נִשְׁאָרוּ לוֹ נִכְסִים אַחֲרֵים בְּמִדֵּינַת הַיָּם.**
16 **עַד שִׁיאֲמַר 'כָּל נִכְסֵי שֶׁהָיָה אֵלָיו¹¹², אוֹ¹¹³ שֶׁהָיָה**
17 **מִחֲזִק¹¹⁴ שְׁאִין לוֹ נִכְסִים אֲלָא אֵלּוּ, וְאַחֲרֵי כֵּן תִּהְיֶה**
18 **הַמִּתְּנָה כָּל.**

(105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב נחמן. (106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל הנכסים הידועים לנו (רשב"ם שם) ור"י מיגאש שם. (107) כלומר, שעד כמה שגלו וידוע לנו, אין לו כאן נכסים אחרים. (108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין. (109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט. (110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. (111) אחרי שלא כתב

13 רופאים¹⁴⁸: אם מחמת חלי הראשון מת - מתנתו
14 קימת; ואם¹⁴⁹ לאו - אין מתנתו קימת. ואם חלף
15 בשוק בלא משענת - אינו צריך אמד¹⁵⁰, אלא
16 בטל¹⁵¹ מתנותיו הראשונות.

(146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא חלף עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטרין, שם. (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם חלף בלי משענת אינו צריך אמד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח בדיון זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמתו נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. (151) היינו מאלהן, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

17 כז. מתנתו¹⁵² שכיב מרע שאין פתוב בה¹⁵³ שמתו
18 החלי הנה שצוה בו מת¹⁵⁴, ואין העדים מצויין
19 לשאל להם¹⁵⁵, אף על פי שהרי זה המצוה מת¹⁵⁶ -
20 הרי המתנה בטלה¹⁵⁷. שאין מיתתו ראיה¹⁵⁸; שמה
21 מחלי שנתן בו המתנה נרפא¹⁵⁹, ואחר כך חלה חלי
22 אחר ומת¹⁶⁰. לפיכך הנכסים בחזקת היו"רשין¹⁶¹, עד
23 שייביא¹⁶² ראיה¹⁶³ שמתו החלי הנה שנתן בו מתנה
24 זו מת.

(152) שם קנ. וכאביי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (רי"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה ורבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדיין מומחה. (153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. (154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל,

סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "וי, שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בטרא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו בייפוי כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה יז.

1 כד. והמפרש¹³¹ בים¹³², והיציא בש"א¹³³, והיציא
2 בקולר¹³⁴, והמספן¹³⁵, והוא שקפץ עליו החלי¹³⁶
3 והכבד עליו חליו¹³⁷ - כל אחד מארבעתן¹³⁸ במצוה
4 מחמת מיתה, והרי דבריו ככתובין וכמסורין,
5 ומקמינ אותן אם מת¹³⁹; ואם נצל ועמד¹⁴⁰, אפלו
6 קנו מידו במקצת - חוזר, בדין כל מצוה מחמת
7 מיתה.

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. (134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגרדום, וראה פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הרי"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקי-יוסף לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיין 'באר היטב' סימן רנ ס"ק יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

8 כה. שכיב מרע¹⁴¹ שנתק מחלי לחלי, אם¹⁴² לא
9 עמד¹⁴³ ולא חלף על משענתו בשוק¹⁴⁴ - מתנתו
10 מתנה¹⁴⁵.

(141) שנתן כל נכסיו, או צוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

11 כו. עמד¹⁴⁶ בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת
12 ממנו וחלף על משענתו¹⁴⁷ - אומדין אותו על פי

מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

ב. מְצוּהָ⁶ מִחֲמַת מִיתָה אֵין צָרִיךְ לֵאמֹר 'גָּלוּ אֶת הַמִּתְנָה'⁷, אֵלָא אָף עַל פִּי שְׁהִיא כְּתוּבָה סָתֵם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסַתְרָת הִיא⁸.

6 הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. 7 שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנו" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). 8 אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום ('קצות החושן' שם).

ג. שְׂכִיב מְרַע⁹ שְׁצוּהָ וְאָמַר: 'טַל פְּלוֹנִי'¹⁰ פֶּל נָכְסִי, אוּ מְקַצֵּת נָכְסִי¹¹, אוּ 'יִחְזִיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה' - פֶּלֶן לְשׁוֹן מִתְנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֵן'¹⁵ אוּ 'יִירָשׁ' עַל¹⁶ מִי שְׁרָאוֹ¹⁷ לִירָשׁוֹ - הֲרִי זֶה קִנְיָה¹¹.

9 בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. 10 אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבריא (למעלה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח). 11 [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שצויה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. 12 בכ"י תימן: "הן". 13 נאע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. 13 ברייתא שם. 14 ואף אלו לשונות של עתיד הן. 15 לשון ירושה בארמית. 16 לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל). 17 שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי ליורשו כדורש יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). 17 שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאין בן.

ד. אָמַר¹⁸ 'הִנֵּה' פְּלוֹנִי בְּהֵן, 'עֲמֹד בְּהֵן', 'יִשְׁעֵן' בְּהֵן - לֹא קִנְיָה²⁰.

18 בבא-בבא קמח, בעיא שלא נפתרה. 19 יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. 20 כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

ה. שְׂכִיב מְרַע²¹ שְׂכֵתְכָּ פֶל נָכְסִי לְאֶהָרָה²²: אִם אֵינוֹ רָאוֹי לִירָשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם מִתְנָה²³; וְאִם רָאוֹי

והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). 155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנג: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנד. 156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. 157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נתבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. 158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחרי-כן ממחלה אחרת. 159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בידינו. 160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. 161) מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. 162) המקבל. 163) בעדים.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שצויה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

א. שְׂכִיב מְרַע² שְׁצוּהָ וְאָמַר: לֹא תָּגִלוּ מִתְנָה זוֹ וְלֹא תוֹדִיעוּהָ בֵּה אָדָם אֵלָא לְאַחֵר מִיתָה³ - הֲרִי זוֹ מִתְנָה קִינְיָה, וְאֵינָה מִתְנָה מְסַתְרָת; שְׁבַעַת שְׁהִקְנָה⁴, שְׁהִיא אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר⁵ 'גָּלוּ אוֹתָהּ'.

2) רי"ף בבא-בבא פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוציאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן, שאינה מתנה (רמב"ן בבא-בבא מ:). 3) מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע כדין זה של מתנה גלויה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמה יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין לחשוד בכך - צוריק לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע ('קצות החושן' סימן רמב ס"ק ד). 4) שהקנין חל. 5) והיינו, שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. לְפִיכָף³⁶, אִם נָתַן לְגֵר מִשְׁאֵר הַגֵּרִים³⁷ - מִתְּנָתוֹ¹⁶
קִימָתָהּ¹⁷.

(36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין זוה שום גזירה שמא יחשבוה לבנו יורשו, ראה למעלה. וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישאל. וראה ב'תוספות' בבא-בטרא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

ט. שְׂכִיב מֵרַע³⁹ שֶׁהוּדָה שָׁיֵשׁ לוֹ לְפָלוּנִי אֶצְלִי כֶּף¹⁸
וְכֶף⁴⁰, תְּנוּהוּ לוֹ⁴¹; אוֹ שְׂאֵמֶר: כָּלִי פְּלוּנִי פִקְדוֹן הוּא¹⁹
בְּיָדִי לְפָלוּנִי, תְּנוּהוּ לוֹ; חֲצֵר פְּלוּנִית שֶׁל פְּלוּנִי²⁰
הוּא; חוֹב שָׁיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנִי אֵינוֹ שְׁלִי, שֶׁל פְּלוּנִי²¹
הוּא - בְּכָל אֵלֹו הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא כֶּהֱן הוֹדְאָתוֹ²²
הוֹדְרָהּ⁴². וְאֶפְלוּ⁴³ הוֹדָה הַגֵּר לִבְנוֹ שְׁאִין הוֹרְתוֹ²³
בְּקִדְשָׁה - דְּבָרָיו קִימָתוֹ⁴⁴. אֶפְלוּ הוֹדָה שְׂכִיב מֵרַע²⁴
לְעַפְוִם⁴⁵ - נוֹתֵנִין⁴⁶ לוֹ.²⁵

(39) בבא-בטרא שם. (40) מדברי רב ושמואל שם. (41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע את בניו (להלן פ"י הלכה ד), ובמקום שאין חשש זה אמנם לא צריך שיאמר "תנו" (עיין שם). (42) שהודאת בעל הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (43) בבא-בטרא שם, שאיסור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו בקדושה. (44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע. (45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן. (46) שאין כאן מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

י. אֲבָל שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצִּוָּה לָתֵן לְעַפְוִם מִתְּנָה - אֵין²⁶
שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁוִיהָ פְּמִי שֶׁצִּוָּה לְעֹבֵר עֲבָרָה⁴⁷ מִנְּכֶסְיוֹ.²⁷

(47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. ואע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה-למלך).

יא. אָמַר⁴⁸: פְּלוּנִי עֲבָדִי עָשׂוֹ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁴⁹, אוֹ⁵⁰
שְׂאֵמֶר⁵¹: עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁵², אוֹ הֲרִי הוּא בֶּן²⁹
חוֹרִין⁵³ - פּוֹפִין⁵⁴ אֶת הַיּוֹרְשִׁין וּמִשְׁחָרְרִין אוֹתוֹ⁵⁵;
שֶׁעָבַד יִשְׁנֵנוּ בְּמִקְצַת מְצוֹת⁵⁶.³¹

(48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14): "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין

1 לְיָרְשׁוּ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם יִרְשָׁה²⁴. בְּמָה דְּבָרִים
2 אָמֹרִים? בְּשֶׁהִיָּה הַיּוֹרֵשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, אוֹ
3 אֶחָד מִכָּל בְּנֵי, אוֹ אֶחָד מִכָּל אֶחָיו, וְכִיּוֹצֵא
4 בָּהֶן מִשְׁאֵר יוֹרְשֵׁי; אֲבָל אִם כִּתְּבָהוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי -
5 לֹא עָשָׂהוּ אֶלָּא אֶפְוִטְרוּפוֹס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵.

(21) שם קלג. מימרא של רב הונא. (22) אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד). (23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב ה"ד. (24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא בגמרא בבא-בטרא שם בבאיור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

ו. מִי²⁶ שְׂאֵמֶר לוֹ בְּשַׁעֲתָהּ²⁷ מִיתָתוֹ: נִכְסֶיהָ לְמִי הֵן?⁶
7 שְׂמָא לְפָלוּנִי? וְאָמַר לָהֶן: אֶלָּא לְמִי? רֹאִין: אִם
8 רָאִי לְיָרְשׁוּ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נוֹטֵלֵן
9 מְשׁוּם מִתְּנָה²⁸.

(26) בבא-בטרא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.

ז. גֵּר²⁹ שָׁיֵשׁ לוֹ בֶּן שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה³⁰ - הוֹאִיל
11 וְאֵינוֹ יוֹרְשׁוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְדָּמוֹ³², כֶּף אֵינוֹ
12 יָכוֹל לָתֵן לוֹ כָּל נִכְסָיו בְּמִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע, לֹא כָּל
13 נִכְסָיו וְלֹא מִקְצָתָם³³. שְׁלִשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְּנָה לְגִבִּי
14 יוֹרֵשׁ אֶחָד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ
15 אֶת אֲבִיו³⁵.

(29) בבא-בטרא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדא של איסור גיורא (איסור הגר). (30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר-כך נתגיירו. (31) בבא-בטרא שם. שהרי גם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). (32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. (33) [אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השלחן' סי' רנו ס"ק א). וראה לכך מסוגיית הגמרא בבא-בטרא שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע]. (34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד). והוא מלשון הרי"ף שם. (35) גזירת חכמים היא ('בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שבן זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחד מהם בלי בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עיין 'תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ז מהלכות עבדים הלכה ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. (52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. (54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי שם ("לענין עשיתי ו"הרי הוא"). (55) בלשון "עשו אותו בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצויה לשחררו, מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין" ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל, והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרור (פ"ח מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים (באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.): "לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה, אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור על איסור 'עשה' (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה בהשמטות הרמב"ן לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר ליתן לו מתנה (אבן-האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה יא].

יב. אָמַר 57: פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי 58 עָשׂוּ לָהּ קֶרֶת רוּחַ - עוֹשִׂין לָהּ קֶרֶת רוּחַ, וְאֵינָהּ עוֹבְדַת אֱלֹא עֲבוּדָה שֶׁהִיא רוּצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֲבָדִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם 59.

57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (58) והוא-הדין לעבד (מגיד-משנה). (59) כדעת הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושין לה קורת רוח, אם אין רוחה מתקררת אלא בשחרור, כופין את היורשין לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא שם).

יג. שְׂכִיב מְרַע 60 שִׁפְחָה כָּל נִכְסֵי לְאַחֵר, וְאָמַר הֵלֵךְ: אֵינִי רוּצָה בָּהּ - לֹא קָנָה.

5) יג. שְׂכִיב מְרַע 60 שִׁפְחָה כָּל נִכְסֵי לְאַחֵר, וְאָמַר הֵלֵךְ: אֵינִי רוּצָה בָּהּ - לֹא קָנָה.

יד. שְׂתַק 61 וְאַחֵר כָּף צוּחַ - קָנָה; שְׂדִכְרֵי שְׂכִיב מְרַע 7 כְּתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן, וְכִיּוֹן שֶׁשְׂתַק אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר 8 בָּהֶן.

61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווח - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקי-יוסף בבבא-בבא פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משוכה (נתיבות-המשפט סימן רמה, ב'משפט האורים' ס"ק ו).

טו. שְׂכִיב מְרַע 62 שִׁפְחָה לֹזָה, וְחִזֵּר וְכָתַב לְאַחֵר - 10 הָאֲחֵרוֹן קָנָה 63; שִׁשִּׁי 64 לוֹ לְחַזֵּר עַד שִׁמּוֹת 65. בֵּין 11 בְּכָל בֵּין בְּמִקְצָת 66, בֵּין לְעֶצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר 67. וְאַפְלוּ 68 12 קָתַב וְזָכָה 69 לְרֵאשׁוֹן, וְכָתַב וְזָכָה לְאַחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן 13 קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מְרַע שִׁפְחָה, עֲדִין מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע 14 הִיא.

62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייטיקי מבטלת דייתיקי". (63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו: במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כ"אם אחר מיתה. (66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל. ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חזר בו מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו עלי-ידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

טז. אֲבָל 70 שְׂכִיב מְרַע שִׁפְחָה וְזָכָה וְקָנָה 71 מִיָּדוּ - 16 אֵין לְאַחֵר קָנִין כָּלוּם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא לְאַחֵר 17 וְלֹא לְעֶצְמוֹ 72, בֵּין שֶׁנָּתַן הַכֹּל בֵּין שֶׁנָּתַן מִקְצָת 73.

70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים: זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנב. בשם רב הונא מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם, דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע - אע"פ שזכה וקנה.

יז. שְׂכִיב מְרַע 74 שִׁחֲזַר בְּמִקְצָת - חִזֵּר בְּכָל 75. בִּיצֵד? 19 20 נָתַן 76 כָּל נִכְסֵי לְרֵאשׁוֹן, וְקָנָה 77 מִיָּדוּ כְּדֵי לִפְתּוֹת אֶת 21 כַּחוֹ 78, וְחִזֵּר וְנָתַן מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקָנָה מִיָּדוּ כְּדֵי

- 1 לְיָפוֹת אֶת פָּחוּז⁷⁹ - הַשְּׁנִי קָנָה⁸⁰, אֲבָל הָרָאוּשׁוֹן לֹא
2 קָנָה בָּלוּם⁸¹, בֵּין שְׁעָמֵד בֵּין שְׁמַת.

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח]. (76) ברייתא שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה). (78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב רבינו "וקנו מידו" שמא היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות את כחו" שמא היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-א-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ביאור שמח]. (80) [גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמא היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

- 3 יח. נָתַן⁸² מִקְצַת נִכְסָיו⁸³ וְקָנָה⁸⁴ מִיָּדוֹ, וְאַחֵר כִּף נָתַן
4 פֶּלֶן לְאַחֵר⁸⁵, וְקָנָה⁸⁶ מִיָּדוֹ כְּדִי לְיָפוֹת אֶת פָּחוּז⁸⁷: אִם
5 יָמַת - קָנָה הָרָאוּשׁוֹן הַמִּקְצַת, וְקָנָה הַשְּׁנִי אֶת
6 הַשְּׁאָר⁸⁸; וְאִם עָמֵד - רָאוּשׁוֹן קָנָה⁸⁹, שְׁנִי לֹא קָנָה⁹⁰.

(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

- 7 יט. שְׂכִיב מְרַע⁹¹ שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְלֹא שִׁיר
8 בָּלוּם, אוּ הִפְקִיר אוּ חִלְקָן לְעֵנִיִּים, אִם⁹² עָמֵד -
9 חוּזֵר בְּכָל⁹³.

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמא ביחס להקדש ועניים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

- 10 כ. מְכַר⁹⁴ בְּשֵׁהוּא⁹⁵ שְׂכִיב מְרַע - מִמְּכָרוֹ קָיָם בְּפָרִיא.
(94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

- 11 כא. מְכַר⁹⁶ כָּל נִכְסָיו: אִם הַמְּעוֹת עֲצָמָן קִיּוּמוֹת⁹⁷,

- כח. וְאִם¹¹⁴ זָכָה בָּהּ לְאַחֵר¹¹⁵, בֵּין מִן הַיּוֹרְשִׁין¹¹⁶

- אִם עָמֵד - חוּזֵר; וְאִם הוֹצִיא הַמְּעוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל
לְחַזֵּר.

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שוור, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

- כב. מִתְּנָה⁹⁸ שֶׁהָיָא סְתָם, וְלֹא נִתְפָּרַשׁ בָּהּ שֶׁהָיָה
בְּרִיא כְּשֶׁנָּתַן אוּ שֶׁהָיָה שְׂכִיב מְרַע, הוּא אוֹמֵר:
שְׂכִיב מְרַע הָיִיתִי⁹⁹, וְהָרִי עָמְדִיתִי¹⁰⁰, וְאַחֲזֵר בְּמִתְּנָתִי;
וּמִקְבָּל מִתְּנָה אוֹמֵר: בְּרִיא הָיָה¹⁰¹, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר
- עַל הַמִּקְבָּל¹⁰² לְהַבִּיא רָאִיָּה¹⁰³ שֶׁבְּרִיא הָיָה. לֹא
מִצָּא רָאִיָּה - נִשְׁבַּע¹⁰⁴ הַנּוֹתֵן שְׁבוּעַת הַסֵּת¹⁰⁵ וְיִפְטֹר,
וְתַעֲמֹד הַמְּקַרֵּעַ בְּחֻזְקַת הַנּוֹתֵן¹⁰⁶.

(98) שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר. (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: (101) ונתן נכסיו בקנין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

- כג. אֲבָל אִם הָיָה מְטַלְטֵלִין בְּיַד הַמִּקְבָּל - מִתּוֹךְ
שֶׁיָּכוֹל לִזְמַר יְשֻׁלִּי הָיָה¹⁰⁷, יִשְׁבַּע הַסֵּת¹⁰⁸ שֶׁבְּרִיא הָיָה
כְּשֶׁנָּתַן לוֹ מִתְּנָה זֹה.

(107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

- כד. מִי¹⁰⁹ שְׁמַת וְנִמְצְאוּת¹¹⁰ מִתְּנָה קְשׁוּרָה עַל
יָרְכוּ¹¹¹, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָא בְּעֵדִים, וְקָנָה מִיָּדוֹ לְיָפוֹת
כַּח אֵלוֹ שֶׁנָּתַן לָהֶם¹¹² - הָרִי זֹה אֵינָה בָּלוּם; שְׁאֵנִי
אוֹמֵר: כְּתֻבָּה וְנִמְלָךְ¹¹³.

(109) בבא-בבא קלה: (110) בכת"י תימן: "ונמצאת". (111) מה שמסלק את החשש, שמא השטר מזויף. (112) והואיל וייפה כחם, אין לחשוש שמא לא גמר להקנות להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמא נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. [וכ"ה במשנה בבבא-מציעא יח. "מצא דייתקי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן"]. אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. (113) התחרט. וחוששין כן, כיון שלא צויה בפיו. וכן פירש ר"י מיגאש.

נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן-ערוך סימן רנג סעיף יח. (6) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. (7) טמון אי-שם. (8) אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ביום לדעת הרשב"א (הובא במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

ב. וכן⁹ שכיב מרע שאמר: הלוואה¹⁰ או פקדון¹¹ שיש לי ביד פלוני תנו אותה לפלוני - דבריו קיימין, ואין צריך למעמד שלשתן¹². וכן¹³ אם אמר: תנו שטר פלוני לפלוני - זכה במה שיש בשטר¹⁴, וכאלו כתב¹⁵ ומסר¹⁶, אף על פי שלא משף השטר. ואין¹⁷ היורש¹⁸ יכול למחול שטר זה שנתן במתנת שכיב מרע. ומפני מה המוכר או נותן שטר חוב לחבירו, ויחזר ומחלו היורש - מחול¹⁹; ושכיב מרע שנתן שטר חוב, אין היורש יכול למחול? מפני שקנן הראיה בשטר מדבריהם²⁰, לפיכך היורש צדין זה השטר שלו הוא מן התורה ומחלו; ומתנת שכיב מרע, אף על פי שהיא מדבריהם, עשו אותה כשל תורה, וכאלו קנה ממון שבשטר מן התורה והגיע לידו ולא נשאר ליורש בו קנן, ולפיכך אינו מוחל.

(9) בבא בתרא קמז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. (10) יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמן לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממיץ). (11) קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלושתן" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע כקניין בריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיורא. (12) מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלושתן", המועיל בריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). (13) שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן. (14) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. (15) שטר מתנה על השטר הזה. (16) ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חלי ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק

1 בין שאינו מן היורשין - כל הדברים שבה
2 קנימין¹¹⁷, ככל מתנת שכיב מרע.

(114) משנה, שם. (115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת התו"ט (בבא-בתרא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה בכ"י תימן. (116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. (117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאין דעתו לחזור בו.

3 כו. וכן¹¹⁸ מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם
4 אחר¹¹⁹, או בשם אחד מבניו [או] מן היורשין, ונתן
5 השטר על¹²⁰ יד שלישי, ואמר לו: יהיה זה אצלך,
6 ולא פירש לו כלום¹²¹, או שאמר לו: הנח עד שאמר
7 לך מה תעשה, ומת - הרי זו אינה כלום.

(118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמא הפקידו הלוח אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". (121) שמא כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ט

פרק עשירי

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנין, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשיעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

8 א. שכיב מרע² שאמר: תנו³ מנה⁴ לפלוני, ומת -
9 יתנו לאחר מיתה; שדכרי שכיב מרע ככתובין
10 וכמסורין דמו⁵, ואין⁶ חוששין שמא על מנה קבור⁷
11 הוא אומר⁸.

(2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. (3) לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. (4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. (5) בגמרא שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר אלא שהעניין מוכיח כן. (32) דווקא באחד צריך "מיגור", אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגור". (33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". (34) במקום שהעד אינו יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד. (36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו מיגור, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו, ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם, בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

ז. הרי"ה³⁸ שְהִיָּה מַצְטַעַר עַל מַעוֹת שְהִנִּית לֹא אָבִיו וְלֹא יָדַע הִיכָן הִחְבִּיאָם, וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוֹם: כִּף וְכָף הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשָׁל פְּלוֹנִי הֵן, וְשָׁל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי הֵן, וּמִצָּאֵן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שְׁנֵאמַר לוֹ וּבִמְנִין שְׁנֵאמַר לוֹ - זֶה הִיָּה מַעֲשֶׂה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: דְּבָרֵי חִלּוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

(38) אף זה בברייתא שם.

ח. שְׂכִיב מַרְעֵה³⁹ שְהוּדָה⁴⁰ שְׂיֵשׁ לְפָלוֹנִי בִּידּוֹ מְנָה, וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזוֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴¹ - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁפָּעִין⁴² עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת.

(39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם: "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר: בעת שאמר להם "מנה לפלוני ביד" סבור היה שעודנו חייב לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל חזו) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה, ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני). (42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זוהי ידו מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתו, כי אחרת אין נשבעים היסט על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ט. אָמַר⁴³ 'תְּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזוֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴⁴ - אֵין נֶאֱמָנִין⁴⁵.

(43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם. (44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. (45) שכיוון שאמר "תנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.

י. אָמַר⁴⁶: מְנָה לְפָלוֹנִי בִּידִי⁴⁷, וְאָמְרוּ יְתוּמִים: נִתְּנוּ⁴⁸ - אֵין נֶאֱמָנִין; שְהִרִי לֹא אָמַר 'תְּנוּ'⁴⁹, וּמְנִין יָדַעוּ שְׁחִיבִין לְתָן?⁵⁰

(46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה,

ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן). (17) שם קמז: מימרא של רב נחמן. (18) דווקא היורש, אבל השכיב-מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכך מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). (19) כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב. (20) כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

ג. שְׂכִיב מַרְעֵה²¹ שְׁאָמַר: מְנָה לְפָלוֹנִי בִּידִי, אִם אָמַר 'תְּנוּ'²² - נוֹתֵנִין, לֹא אָמַר 'תְּנוּ' - אֵין נוֹתֵנִין; שְׁאָמַר²³ לֹא אָמַר 'מְנָה יֵשׁ לְפָלוֹנִי בִּידִי' אֲלֵא פְדִי שְׁלֹא יֹאמְרוּ עַל יוֹרְשֵׁיו שְׂיֵשׁ לָהֶן מִמּוֹן²⁴.

(21) שם קעד: מימרא של רב ושמואל. (22) ששוב אין חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון. (23) שם בגמרא. (24) בלשון הגמרא שם: "אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

ד. לְפִיכָף²⁵, אִם אָמַר זֶה דֶּרֶךְ הוֹדָאָה²⁶, וְלֹא הִיָּה שֵׁם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה - נוֹתֵנִין אָף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר 'תְּנוּ'.

(25) כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזו ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנן", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. (26) היינו, שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבבריא שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה, כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א - בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת "השטאה" ישנה בבריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

ה. פְּיוּצָא²⁷ בּוֹ: רְאוּ אֶת אָבִיהֶם שְהִטְמִין מַעוֹת בְּשָׂדֶה²⁸ תְּבָהּ וּמִגְדֵּל, וְאָמַר 'שָׁל פְּלוֹנִי הֵן', 'שָׁל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי הֵן': אִם פְּמוֹסֶר²⁹ - דְּבָרֵיו קִיָּמִין; אִם כְּמַעֲרִים³⁰ - לֹא אָמַר פְּלוֹם.

(27) ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו כדוגמא להלכה הקודמת. (28) ארון מסויים. (29) בלשון צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה". (30) שלא יראוהו כעשיר.

ו. וְכֵן³¹ אִם בָּא אֶחָד³² וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי רְאִיתִי אֶת אָבִיכֶן שְהִטְמִין מַעוֹת בְּשָׂדֶה תְּבָהּ וּמִגְדֵּל, וְאָמַר 'שָׁל פְּלוֹנִי הֵם', 'שָׁל מַעֲשֶׂר³³ הֵן': אִם הָיוּ טְמוּנִין בְּבִית³⁴ - לֹא אָמַר פְּלוֹם³⁵; בְּשָׂדֶה³⁶ - דְּבָרֵיו קִיָּמִין³⁷. פְּלָלוּ שָׁל דְּבָר: פֶּל שְׁאֵלוֹ יָכוֹל לָטֹל - דְּבָרֵיו קִיָּמִין; וְאִם לֹאוּ - לֹא אָמַר פְּלוֹם.

(31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחוץ ממה שאמרנו

קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הרי"ף. (62) היינו, לפי האחוזה, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן השני. ולעניין כתובה, עיין בפרק כ מהלכות אישות הלכה ד. ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. (63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד בשם הרשב"א). (65) היינו, לפי האחוזה כדלהלן. (66) מדברי הרי"ף, שם.

- 18 יד. אָבֵל⁶⁷ אִם אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו⁶⁸ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאוֹת לְפָלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֵם⁶⁹ בְּשֹׁטֶר זָכָה. לְפִיכָךְ, אִם יֵצֵא עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִן הָאֲחֵרוֹן; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלָפְנָיו; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלָפְנָיו פָּנָיו.

(67) לשון הברייתא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את הקדימה והאחור. (69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם לאלו שבאים אחריו.

- 23 טו. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר: יָדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֵאָכֵל פְּלוֹנִי פְּרוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר פְּלוֹם; שְׁלֹא⁷¹ הִקְנָה לָהֶם דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדִּירָה וְהֵאָכִילָה וְכִיּוּצָא בְּהַן הָרִי הֵן כְּדַבּוּר וְכִשְׁנָה שְׁאֵין נִקְנִין⁷². אָבֵל⁷³ אִם אָמַר: תָּנוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שְׁדִידוֹר בּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, אוֹ: תָּנוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שְׁיֵאָכֵל פְּרוֹתָיו - דְּבָרָיו קִימִין; שֶׁהִרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפְרוֹת⁷⁴, וְהַגּוֹף דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(70) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (71) מדברי הרי"ף מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם אחר על אכילת פירות. (72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם כן גם האמירה בשכיב-מרע, שהיא במקום קניין, אינה מועילה (גמרא שם). (73) המשך המימרא שם. (74) ראה פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שלא ביאר בדבריו, אם שלא ביאר מי הם המקבלים, אם שלא ביאר שיעור הדבר הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

- 31 א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאָמַר: וְכִסִּים אֵלֶּי לְבָנִי - אֵין הַבְּנוֹת בְּכָלֵם³. הִזְהָ⁴ לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת, אוֹ בֶּן וּבֵן הַבֶּן⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים - אֵין נוֹתֵנִין אֶלָּא לְבָנִי; שֶׁהֵבֵן הָאֶחָד נִקְרָא בָּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות

ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמר בבבא מציעא יז. "אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן", לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן, אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

- 1 יא. אָמַר 'תָּנוּ', וְאַמְרוּ 'תּוֹמִים' 'נִתְּנוּ' - נֶאֱמָנוּ, וְנִשְׁבַּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנֵתָנוּ.

3 יב. שְׂכִיב מֵרַע⁵¹ שְׁנָתָן מִנֶּה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ מִנֶּה זֶה לְפָלוֹנִי, וְהֵלֵךְ וּמִצָּאָו שְׁמַת: אִם קָיָם הִזְה בְּשַׁעַה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע⁵³ - יִתְּנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שְׁדִבְרֵי⁵⁴ שְׂכִיב מֵרַע כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִזְה קָיָם⁵⁶ - יִתְּנוּ לְיֹרְשֵׁי מִשְׁלַח; שְׁאֵין קִנְיָן לְמֵת⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכי", ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכי" (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. (54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? - כיוון שטרם נתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. (57) מדברי הרי"ף שם.

- 9 יג. שְׂכִיב מֵרַע⁵⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ⁵⁹ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי - אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשֹׁטֶר זָכָה⁶⁰. לְפִיכָךְ⁶¹, אִם לֹא הֵנִיחַ תְּשַׁע מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי⁶² מֶה שֶׁנִּתְּבַּל לָהֶן. וְאִם⁶³ יֵצֵא עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִכָּל⁶⁴, מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מֶה שֶׁנִּתְּבַּל לָהֶן⁶⁵. פִּיצֵד⁶⁶? הִזְה הַחוּב אַרְבַּע מֵאוֹת וְחִמְשִׁים - בַּעַל הַמֵּאֲתִים נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וְחִמְשִׁים, וּבַעַל הָאַרְבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מֵאֲתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא שיור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבת אחת, אלא שהכריח היה לו לפרט את שמות המקבלים בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם-משנה כאן.

ד. שְׁכִיב מֵרַע²² שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי¹³
- חוֹלְקִין בְּשָׂה, אָפְלוּ הֵן מֵאָה.¹⁴

(22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה מחמת מיתה.

ה. אָמַר: נָכְסִי לְפִלוֹנִי וּלְכָנִי - חוֹלְקִין: פְּלוֹנִי נוֹטֵל¹⁵
מִחֲצָה, וְכָל בְּנֵי מִחֲצָה²⁴. וּמַעֲשֶׂה²⁵ בְּאֶחָד שְׁאָמַר¹⁶
לְאִשְׁתּוֹ: נָכְסִי לִיךְ וּלְבָנֶיךָ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תֵּטֵל הִיא¹⁷
מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה.¹⁸

(23) בבא-בבא קמא. כדעת רב יוסף. (24) וכך הם דברי רבי בברייתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו". (25) בבא-בבא קמא שם.

ו. אָמַר: לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּלְכָנִי פְלוֹנִי - נוֹטֵלִין בְּנֵי¹⁹
פְּלוֹנִי מִחֲצָה²⁶, וְהַשָּׂנִים הָרִאשׁוֹנִים מִחֲצָה.²⁰

(26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

ז. שְׁכִיב מֵרַע²⁷ שְׁאָמַר: יִחְלַק פְּלוֹנִי בְּנָכְסִי - יֵטֵל²¹
מִחֲצָה²⁸. תָּנוּ²⁹ חֵלֶק³⁰ לְפִלוֹנִי בְּנָכְסִי - יֵטֵל אֶחָד²²
מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי³¹. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוּרָה: יֵטֵל רְבִיעֵי²³
הַנִּכְסִים³².

(27) בבא-בבא קמא. ושמ' לא נזכר מפורש "שכיב מרע", אלא מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר בשכיב מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בבריא צריך קנין. (28) שזה כלול במילה: "יחלוק". (29) בעיא שם, שנפתרה מברייתא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה. (30) ולא ידוע לנו "חלק" מהו? (31) והוא הפחות שבשיעורים שבהלכה הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא בר קיסי לפתרון הבעיא. (32) כמו שכתב הרי"ף: "שאין דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביעי". וכוונת רבינא בר קיסי בפתרון הבעיה, היתה לפתור מתחילת הברייתא "תנו חלק לפלוני בבור - אין פחות מרביעי".

ח. שְׁכִיב מֵרַע³³ שְׁאָמַר: תָּנוּ חֵלֶק לְפִלוֹנִי בְּבוֹר²⁵
הַיֵּין³⁴ שִׁישׁ לִי - יֵטֵל רְבִיעֵי הַיֵּין. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ²⁶
חֵלֶק לְחֵבִית³⁵ - הָרִי מַעֲוֵט³⁶, וַיֵּטֵל שְׁמִינִית³⁷ הַיֵּין.²⁷
אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְקֶדְרָה³⁸ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁנֵים²⁸
עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְטַפִּית³⁹ -
נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין שֶׁבְּבוֹר; שְׁהָרִי גִלָּה³⁰
דַּעְתּוֹ שֶׁלְּחֵלֶק מוֹעֵט נִתְּבוֹן⁴⁰.³¹

(33) ברייתא שם. (34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים. (35) למלאות מן הבור לתוך החבית. (36) שמילת ל"חבית" באה למעט ממדת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא

בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה פח. (4) בבא-בבא קמא: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בבא קמא שם) בלשון בני אדם (רשב"ם שם). (6) כמו במדבר כו, ח: "ובני פלוא אליאב".

ב. שְׁכִיב מֵרַע⁷ שְׁאָמַר 'נָכְסִי לְטוֹבִיָּה', וְנָתַתְּ, וְכָא¹
אֶחָד שֶׁשָּׁמוֹ טוֹבִיָּה וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נוֹטֵל⁸. וְאִם²
הִחֲזִק⁹ שָׁמוֹ רַב¹⁰ טוֹבִיָּה - אֵינוֹ נוֹטֵל¹¹. וְאִם הָיָה³
שְׁכִיב מֵרַע גָּס¹² בּוֹ וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשָׁמוֹ¹³ - נוֹטֵל¹⁴.

(7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא בחשבון - כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע חושן-משפט סימן רנג סעיף כט). שוראי כיוון לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה-למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה-למלך).

ג. בְּאוֹ¹⁵ שָׁנִים לְתַבְעֵי, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֲזֹק שָׁמוֹ⁵
טוֹבִיָּה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תִּלְמִיד חָכָם - תִּלְמִיד⁶
חָכָם קוֹדֵם¹⁶. אִין בְּהֵן תִּלְמִיד חָכָם, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן⁷
שָׁכֵן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הָיָה¹⁸ אֶחָד שָׁכֵן וְאֶחָד⁸
קְרוֹב - שָׁכֵן קוֹדֵם¹⁹. שְׁנֵיהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם⁹
שָׁכֵנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תִּלְמִידֵי חָכָמִים - יַעֲשׂוּ²¹ הַדִּינִין¹⁰
כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעְתָּן נוֹטָה שָׁעֵל זֶה¹¹
אָמַר - נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.¹²

(15) המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד-חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: - רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם. (19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו למונח התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו: שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא-בבא קמא פרק יא צוק"מ עמ' 418): "האומר תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה אוהב, אלא שניהם חולקים בשווה". - "התוספתא - כדעת רב בשני שטרות (שאמר: יחלוקין) (כתובות צד). ואין הלכה כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני]" - מאירי בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא "משובשת, מדלא מיייתנין לה בגמרא דילן". ועיין כסף-משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן

ממה שאמרו שם קכת. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוקייסוף שם. (55) והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחיתים ושעורים (מגיד-משנה). (56) כלומר, אין נוהגים לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם).

יד. אָמַר: ⁵⁷כָּל הַמְטַלְטֵלִים ⁵⁸ - נוֹטֵל אֹף רֵחִים הַתְּחַתּוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ.

(57 שם. (58 משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

טו. שָׂכִיב מֵרַע ⁵⁹ שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפָלוֹנִי - נוֹטֵל כָּל הַמְטַלְטֵלִים ⁶⁰ וְכָל הַקָּרְקָעוֹת ⁶¹ וְהַבְּגָדִים ⁶² וְהָעֵבֶדִים וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפּוֹת ⁶³. וְהַתְּפִלִּין עִם שְׁאָר סִפָּרִים - הַכֹּל בְּכָלל הַנִּכְסִים. אֲבָל סִפֵּר תוֹרָה - יֵשׁ בּוֹ סִפָּק ⁶⁴ אִם הוּא בְּכָלל ⁶⁵ נָכְסִים אוֹ אִינוּ ⁶⁶; לִפְיָהּ, אִם תִּפְסֹו - אֵין מוֹצִיאִין ⁶⁷ מִיָּדוֹ.

(59 שם קנ: וקנא. (60 לא נאמר מפורש בגמרא, אבל יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. (61 מפורש שם. (62 גם זה מפורש שם. (63 כל זה מפורש שם. והעיר בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שזכרו בגמרא שם, והשיטתם רבינו. (64 בעיא שם בגמרא. (65 שהרי יכול למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם). (66 שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם אינו בכלל הנכסים, למה אינו שויר במתנת השכיב-מרע, שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכוין שאינו בכלל הנכסים, אין זה שיויר (אור-שמח). (67 למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין מידו" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק על עיקר המתנה, אלא על ספר-התורה אם גם הוא בכלל או לא (לחם-משנה). [נראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה יב, וצ"ע].

טז. שָׂכִיב מֵרַע ⁶⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי בְּכוּדֵי בְּרָאוֹי לוֹ ⁶⁹ - נוֹטֵלֵן וְנוֹטֵל בְּכוּרְתּוֹ.

(68 בבא-בבא קלח. בברייתא. (69 אלו הן מילים מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלן נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

יז. אָמַר ⁷⁰ בְּכוּרְתּוֹ ⁷¹ - יָדוּ עַל הָעֵלּוּנָה: רָצָה חֶלֶק בְּכוּרָה - נוֹטֵל ⁷², רָצָה ⁷³ מֵאֲתִים זֶזוּ - נוֹטֵל.

(70 שם, המשך הברייתא. (71 ולא אמר: כראוי לו. (72 אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתים זוז, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רנג ס"ק יח. (73 ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בבכורתו", ראה לקמן.

יח. וְכֵן ⁷⁴ אִם אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי אֲשֶׁתִּי

בכדי למלאות חבית. (37) שכן שיעור חכמים (רי"ף שם). (38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. (39) כד קטן לשתייה. (40) שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה, אבל במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות מכירה הלכה ג (לחם-משנה).

ט. וְאִין ⁴¹ גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

(41 מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

י. שָׂכִיב מֵרַע ⁴² שְׁאָמַר: תִּטַּל ⁴³ אֲשֶׁתִּי פְּאָחַד מִן הַבָּנִים ⁴⁴ - נוֹטֵלֵת פְּאָחַד מִבְּנֵי. וְאִם ⁴⁵ נוֹלְדָהּ לֹו בָּנִים אַחֵר הַצּוּאָה - מַצְטָרְפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהִיוּ בְּשַׁעַת הַצּוּאָה, וְנוֹטֵלֵת חֶלֶק עִם בָּלָן. פִּיצֵד? הִיוּ שְׁלֹשָׁה בָּנִים בְּשַׁעַת הַצּוּאָה, וְלֹאֲחֵר זָמַן נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם - נוֹטֵלֵת פְּאָחַד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהוּא שְׁתוֹת כָּל הַמָּמוֹן.

(42 בבא-בבא קכח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא. ואף שם לא הוזכר שכיב מרע, וראה למעלה הלכה ז והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. (43 וזהו לשון המועיל רק בשכיב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). (44 היינו, חלק שוה כאחד מן הבנים. (45 כדברי התוספת של רבא, בגמרא שם. (46 ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם). ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הראב"ד).

יא. וְאִינוּ ⁴⁷ נוֹטֵלֵת עִמָּהֶם אֵלּא בְּנִכְסִים שֶׁהִיוּ לוֹ בְּשַׁעַת הַצּוּאָה. אֲבָל נִכְסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחֵר זָמַן הַצּוּאָה ⁴⁸ - אֵין לָהּ בָּהֶן חֶלֶק; שְׁאִין אָדָם מְקַנֵּה דָבָר שְׁלֹא בָּא בְּרִשּׁוֹתוֹ.

(47 מדברי רבא. (48) כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים של עכשיו.

יב. שָׂכִיב מֵרַע ⁴⁹ שְׁאָמַר: מְטַלְטֵלִין שֵׁישׁ לִי לְפָלוֹנִי - נוֹטֵל כָּלִי תִשְׁמִישׁוֹ ⁵⁰, אֲבָל לֹא חִטִּים וּשְׁעוּרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן ⁵¹. אָמַר ⁵²: כָּל מְטַלְטֵלִין שְׁלִי - נוֹטֵל הַכֹּל ⁵³.

(49) שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב מרע. (50) תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. (51) כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". (52) שם. (53) שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

יג. וְהָעֵבֶדִים ⁵⁴ בְּכָלל ⁵⁵ הַמְטַלְטֵלִין, אֲבָל לֹא רֵחִים הַתְּחַתּוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהִרִי הִיא מְחַבֵּרֵת לְאַרְצָה ⁵⁶.

(54) בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות סו:). וכמוכרן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג שהיה להוסיף (שם הלכה יב).

18 כב. אָמַר⁸⁴: תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּךָ וְכֶּךָ בְּגָדִים, כֶּךָ וְכֶךָ
19 פְּלִים; הַזֶּה הַבְּגָדִים וְהַפְּלִים אַחֵר בֶּן - הָרוּחַ
20 לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ פְּשָׁעַר הַזֶּה. וְכֵן⁸⁵ אָמַר:
21 תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ דָּמִי הַיֵּינָּה לְבִתִּי, וְהַיּוֹקֵר הַיֵּין -
22 הָרוּחַ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ⁸⁷.
23 מַעֲשָׂה⁸⁸ בְּאֶחָד, שֶׁהִיא יוֹצֵא בְּקוֹלָר⁸⁹ וְאָמַר: תָּנוּ
24 לְפָלוּנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ מֵהַיֵּין⁹⁰ שֶׁל מְקוֹם פְּלוּנִי;
25 וְאָמַר חֲכָמִים: יִטַּל אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ מִדָּמִי אוֹתוֹ
26 הַיֵּין. שֶׁלֹּא נִתְּנוּ זֶה לְתֵן לוֹ מִן הַיֵּין מִשְׁקַל אַרְבַּע
27 מֵאוֹת זָוֹ⁹¹, וְלֹא נִתְּנוּ אֶלָּא לְדָמִים⁹²; וְזֶה שֶׁיִּחְדָּן⁹³,
28 פְּדִי לִיפּוֹת אֶת פְּחוֹ⁹⁴. וְשׁוּב⁹⁵ מַעֲשָׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר:
29 הִדְקַל לְבִתִּי, וְהִנִּיחַ שְׁנֵי חֲצָאֵי דְקָל⁹⁶; אָמַר חֲכָמִים:
30 תִּטַּל הַשְּׁנֵי חֲצָאִים. שֶׁלֹּא נִתְּנוּ, וְהֵם שֶׁקָּרָא דְקָל.
31 וְשׁוּב מַעֲשָׂה⁹⁷ בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: תָּנוּ לְפָלוּנִי בֵּית
32 הַמִּחְזִיק מֵאָה פּוּרִין⁹⁸, וְנִמְצָא הַבֵּית שֶׁיֵּשׁ לָהּ
33 הַמִּצְוָה מִחְזִיק מֵאָה וְעֶשְׂרִים; וְאָמַר חֲכָמִים: זָכָה
34 בְּבֵית זֶה⁹⁹. שֶׁהַדְּבָרִים מֵרָאִין שֶׁפְּנוּתוֹ לָזֶה¹⁰⁰ הִתָּה;
35 שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן¹⁰¹ - פְּעִין יָפָה נּוֹתֵן¹⁰². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
36 בְּדָבָרִים אֵלּוּ.

(84) כתובות נד. מימרא של רב אידי בר אבין. ואין אנו
אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם
הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת
כשעת היוקר (מגיד-משנה). (85) אף זה שם נד: מימרא
של רב יוסף. (86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין),
ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הר"ף, הראב"ד
(הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן
חמרא" - דינו מבואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע.
(87) שהרי דמי היין ציוה לתת לה, ולא יין. (88) גיטין סה:
סו. (89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגדרום.
(90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל".
(91) שהרי לא הזכיר "משקל". (92) אע"פ שלא הזכיר
"דמי היין". (93) לומר: "של מקום פלוני", שזה מוכיח
כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות זוז מאותו יין, שאם
היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוני.
(94) [שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם
ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות זוז מיין שלי",
ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוני" - היו יכולים
לדחותו שליון קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו
שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני
מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא
מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא
- לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה
א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות",
כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם
שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא
הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב

1 פְּרָאוֹי לָהּ⁷⁵ - נוֹטְלָתָן וְנוֹטְלָת פְּתֻבָּתָהּ. וְאָם אָמַר
2 'בְּכֻתְבָּתָהּ' - יָדָה עַל הָעֲלִיוֹנָה⁷⁶.

(74) המשך הברייתא שם. (75) ושוב יש כאן מילים
מיותרות, הבאות לרבות את העודף על הכתובה.
(76) שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יותר
מהמתנה - נוטלת הכתובה.

3 יט. אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתָם זָוֹ לְפָלוּנִי בַּעַל חוּבֵי פְּרָאוֹי
4 לוֹ - נוֹטְלָן וְנוֹטְלָת אֶת חוּבוֹ. אָמַר 'בְּחוּבוֹ' - אֵין לוֹ
5 אֶלָּא חוּבוֹ⁷⁷.

(77) ואין ידו על העליונה לקחת את המתנה, אם היא יותר
מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית,
אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לו",
שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איזו
גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלוואה, וראה בסמ"ע שם
ס"ק טז.

6 כ. שְׂכִיב מַרְעָ⁷⁸ שֶׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ לְפָלוּנִי
7 וְיִשָּׂא בִתִּי - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנוֹת, כֹּל
8 אֵיזָה מִהֵן שִׁירָצָה יִקַּח⁷⁹. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקַּח
9 הַמַּעוֹת וְלֹא יִשָּׂא הַבֵּת - יִקַּח. אֲבָל אִם אָמַר: יִקַּח
10 בִּתִּי וְתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ - הָרִי זֶה תְּנָאִי⁸⁰, וְלֹא
11 יִזְכֶּה בַּמַּעוֹת עַד שִׁיקַח הַבֵּת.

(78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסוימת,
ולפי ביאורו של הר"ף בבבא-בבא-בבא פרק מי שמת (דפוס
ווילנא דף סו ע"ב). (79) [לולא טעם זה, היה צריך לקיים
את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם
למעשה (בבא-מציעא צד). - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות
אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר
כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה
לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן]. (80) אע"פ
שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות
אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה
יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו
בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם,
וראה בהערה שלמעלה).

12 כא. שְׂכִיב מַרְעָ⁸¹ שֶׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ לְבִתִּי
13 בְּכֻתְבָּתָהּ, אוֹ לְכֻתְבָּתָהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנִשִּׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸²
14 בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנָא⁸³ וְלִכְתֹּב שָׁוֶה מִנָּה בְּמֵאֲתָם - אֵינָה
15 נוֹטְלָת אֶלָּא מֵאֲתָם זָוֹ; שֶׁהִיא לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת
16 זָוֹ סָתֵם, אֶלָּא בְּכֻתְבָּתָהּ. כְּלוּמָר: תָּנוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה
17 שׁוּמַת בְּכֻתְבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ.

(81) בבא-מציעא קד: לפי מסקנת הגמרא. (82) משום כבוד
הכלה. (83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף
ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם
פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את
תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות
הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך
הנדונייה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק

לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

- א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאָמַר³: בְּנִי פְּלוֹנִי יִירָשְׁנִי⁵ - הָרִי¹²
זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבִדּוֹ⁶, וְלֹא יִירָשׁוּהוּ שְׁאָר הַבָּנִים.¹³
וְכֵן⁷ אִם אָמַר עַל בֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ אֶחָד בֵּין הָאֲחִין,¹⁴
אוֹ שְׁאָר יוֹרָשִׁין⁸ - דְּבָרָיו קִימִין.¹⁵

(2) בבא-בבא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). (3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפוטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). (5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). (6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בבא קל. (שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). (7) ברייתא שם. (8) בבית בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

- ב. אֶבֶל הַבְּרִיא⁹ - אֵין דְּבָרָיו קִימִין¹⁰.

(9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. (10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ור"י מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פ"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.

- ג. שְׂכִיב מֵרַע¹¹ שְׁאָמַר: נִכְסִי לְפְלוֹנִי¹², וְאֲחֵרִיו¹³ לְפְלוֹנִי - אֵין לְשָׁנִי אֵלָּא מֵה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן¹⁴.

(11) בבא-בבא קלז. בבבא-בבא קלז, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. (12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. (13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו "אם תמות" ('טור' חושן-משפט סימן רמח, בשם רבינו יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, ראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחריו לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

- ד. וְאִם¹⁵ הָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לְיִרְשׁוֹ¹⁶, כְּגוֹן שֶׁהָיָה¹⁹

במה שאמרו "כדי לייפות כחו". ומתוך דברי רבינו, נראה שגרס שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו". (95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה על-ידי אבימי מהגרוניא בשם רבא. (96) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית-יוסף בסימן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. (97) בבא-בבא קל. כדעת רב אשי. (98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. (99) אם אין לו אחר פחות מזה. (100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. (101) שם, בדברי רב אשי. (102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

- 1 כג. שְׂכִיב מֵרַע¹⁰³ שְׁאָמַר: תָּנִי לְבָנִי שְׁקָל¹⁰⁴ בְּכָל שָׁבֶת, אוֹ¹⁰⁵ שְׁאָמַר: אֵל תִּתְּנוּ לָהֶם אֵלָּא שְׁקָל, וְנִמְצָא שְׁאִינוּ מִסְפִּיק לָהֶם אֵלָּא סֵלַע בְּכָל שָׁבֶת - 2
4 נִתְּנִים לָהֶם כָּל צִרְכָּן¹⁰⁶; שְׁלֹא¹⁰⁷ נִתְּבָנָן זֶה לְהִרְעִיב 3
5 אֶת בָּנָיו, אֵלָּא לְזַרְזוֹ אוֹתָם, שְׁמָא יִרְיחוּ בְּהוֹצָאָה¹⁰⁸ 4
6 יוֹתֵר מִדִּי.

(103) ברייתא בכתובות ט: (104) חצי סלע. (105) כרב חסדא בשם מר עוקבא (שם ע). שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. (106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. (107) גמרא שם. (108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

- 7 כד. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצָּנְהָ וְאָמַר: אֵל תִּסְפְּדוּהוּ - אֵין 8
8 סוֹפְדִין אוֹתוֹ¹⁰⁹. אֵל¹¹⁰ תִּקְבְּרוּהוּ מִנְכָּסָיו¹¹¹ - אֵין 9
9 שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁחֹסֶס עַל מָמוֹן בָּנָיו וְיִפִּיל עֲצָמוֹ עַל 10
10 הַצָּבֹר, שְׁאִסּוֹר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קְבוּרָה¹¹², אֵלָּא כּוֹפִין 11
11 אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְכָּסָיו.

(109) בסנהדרין מז: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מברייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. (110) כתובות מז. מימרא של רב מתנה. (111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). (112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המלין מתו עובר עליו בלא-תעשה (סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

פֶּרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שליש מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמת, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

- ז. נכסיו לפלוני, ואחריו לפלוני: מת ראשון - קנה 17
שני; מת שני - הרי אלו של יורשי השני; 29; מת שני 18
בחי' ראשון - יהיו הנכסים של יורשי ראשון. 19

(28) ברייתא בבא-בתרא קכט: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

- ח. ואף על פי 30 שאין לשני אלא מה ששיר ראשון, 20
אסור 31 לראשון למכור ולתן גופו, אלא אוכל 21
הפרות 32 עד שימות ויזכה השני. 22

(30) שם קלו. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא-וטריןא שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם לאחרים.

- ט. ואם 33 עבר הראשון ומכר ונתן במתנה - אין 23
השני מוציא מיד הלקוחות; שאין לשני לא מן 24
הגוף ולא מן הפרות אלא הנשאר. וכל המשיא 25
עצה לראשון למכור - נקרא רשע 35. ואפלו היה בהן 26
עבדים והוציאן הראשון לחרות 36, או פלים ועשאן 27
תכריכים למת 37 - מעשיו קיימין. 28

(33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של אב"י, שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). (36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמסחר עבדו עובר ב'עשה' (פי"ט מהלכות עבדים הלכה ו'), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). (37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פי"ד מהלכות אבל, הלכה כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

- י. במה 38 דברים אמורים 39? בשמכר הראשון או נתן 29
מתנה 40 לאחרים; אבל אם מכרן הראשון או נתן 30
לבנו מתנה או לאחד מיורשיו - לא עשה פלוני 41. 31

- בן מקלל הבנים 17 - אין לשני פלוני 18; שקל לשון 1
מתנה 19 לירש הרי הוא כלשון ירשה, וירשה אין 2
לה הפסק 20, ואף על פי שאמר ואחריו לפלוני. 3

(15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפורטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכיון שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

- ה. אבל הפריא שנתן מתנת פריא 21 על דרך זה, 4
וכתב לזה: נכסי לך, ואחריו לפלוני - אין לשני 5
אלא מה ששיר ראשון, בין שהיה הראשון 22 ראוי 6
לירשו בין שלא היה היה ראוי לירשו 23. 7

(21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. (22) [כוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה שמשיר הראשון"]. (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

- ו. שכיב מרע שאמר: נכסי לך, ואחריו לפלוני, 8
והיה ראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: לא משום 9
ירשה אני נותן לך, שאין לה הפסק, אלא במתנה, 10
והרי הפסקתיה - השני קונה מה שמשיר הראשון 24. 11
לפיקה, אם נתן המעות על יד שלישי 25, או שאמר: 12
תנו לבני שקל בכל שבת, ולא משום ירשה אני 13
נותנם להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם יהיה 14
לפלוני - אין נותנין להם אלא שקל 26, אף על פי 15
שאינו מספיק להם 27. 16

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בתרא קכט:): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחריו לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ט אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוטריקון "אפה (=על פה) תהא קאיי", כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:).

יב. שכיב מרע⁵² שאמר לאשה פנויה: נכסי לך, ואחריו לפלוני, ועמדה ונשאת⁵³ - בעל לוקח הוא⁵⁴, ואין השני מוציא מיד הבעל⁵⁵. ואם⁵⁶ אמר לה פשהיא נשואה: נכסי לך, ואחריו לפלוני, ומתה - השני מוציא מיד הבעל; שפיון שזקתה בנכסים על הנאי זה פשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפרוש: אחריו יקנה פלוני, לא הבעל. לפיכך, אם מכרה⁵⁷ נכסים אלו פשהיא תחת בעלה⁵⁸, ומתה תחת בעלה - יעמדו נכסים ביד הלוקח⁵⁹. שאם יוציא הבעל מיד הלוקח מפני שמכרה פשהיא נשואה⁶⁰ - הרי השני מוציא מיד הבעל⁶¹, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני, שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון, ואין בשלשון מי שהוציא ממון אלא הלוקח⁶², ולפיכך תעמד בידו. מעשה⁶³ באחד שאמר: נכסי לאמי⁶⁴, ואחריה ליורשי, והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים⁶⁵: אין הבעל יורש אותן נכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זקתה בהן האשה אלא אחר שמתה⁶⁶. אבל אם הניחה⁶⁷ הבת בן או בת, היו יורשין הנכסים; שמשמע יורשין ואפלו יורשי יורשיה⁶⁸. ואילו אמר: וכשתמות הזקנה הרי הן לבתי מעבשו, היתה⁶⁹ הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו⁷⁰.

52 כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא וטריא שם. 53 אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריא את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). 54 מתקנת אושא (כתובות ג.). 55 כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). 56 מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשוה שם. 57 זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחריו לפלוני". 58 שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלוקחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). 59 היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים בידי הלוקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. 60 שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלוקח, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנסו (הלכות אישות שם הלכה ח). 61 שכינן שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחריו ולא הבעל, כנ"ל. 62 לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלוקח מחזיקם בא שוב הבעל גוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלוקח מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים

1 וכן⁴² אם נתנו⁴³ מתנת שכיב מרע, אפלו לאחרים -
2 לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא
3 לאחר מיתתה⁴⁴, וכשימות⁴⁵ יקנה השני⁴⁶.

38 שם קלו: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, במעשה שהיה. 39 שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלוקחות. 40 מתנת בריא. 41 שכוונת הנותן כשאמר "ואחריו לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתתם לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. 42 שם קלו. מימרא של רבי יוחנן. 43 מקבל-מתנה ראשון זה. 44 מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. 45 היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזכות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. וזה מדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לרדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם. 46 שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

4 יא. היה חוב על הראשון או פתבת אשה⁴⁷, וכאו
5 לבית דין להפירע מנכסים אלו, אף על פי שהראשון
6 קנים - אין בית דין מגבין אותם מגוף הנכסים⁴⁸,
7 אלא מן הפרות בלבד⁴⁹ שמיין להם. מת הראשון,
8 ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין
9 מגבין להם כלום⁵⁰. אפלו עשאן אפותיקי⁵¹, או
10 שייחדן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו
11 כלום, אלא הרי הן של שני.

47 כגון שגירש את אשתו. 48 אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלוקחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם מרוטנבורג חולק על רבינו ('טור' סימן רמח). 49 שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). 50 לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף קטן יח). 51 שמייחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה

נשאר לו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות גם הגוף וגם הפירות (נמוק"י יוסף). (91) בבא-בתרא קלט. (92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. (93) מה שוים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. (94) שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. (95) בבא-בתרא קלו. במשנה. (96) כלומר: בפירות. (97) בבא-בתרא שם, פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כריש לקיש. (98) בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות קנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו קנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. (99) כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרביא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות קנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות קנין הגוף.

יד. מתנת¹⁰⁰ בריא¹⁰¹ שפתיב בה מ'היום ול'אחר מיתה¹⁰² - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינו קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו: שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פירות אלא לאחר מיתה.

(100) ברייתא שם קלה: וכפירושה על-ידי אב"י. (101) והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנז ס"ק יא. (102) רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה כמתנת שכיב מרע (מגיד-משנה).

טו. שטר¹⁰³ מתנה¹⁰⁴ שפתיב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין¹⁰⁵ בין שלא היה בו קנין¹⁰⁶, בין שפתיב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח¹⁰⁷ שמתחיים הקנה לו¹⁰⁸, ואינו זוכה¹⁰⁹ אלא לאחר מיתה¹¹⁰; שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה פותב בו זמן¹¹¹. לפיכך, אף על פי שאין פתיב בו מ'היום ולאחר מיתה - קונה לאחר מיתה. וזה שפתיבין בכל המתנות והממפרות מ'מכשו' ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר פתיבין בו, אף על פי שאינו צריך¹¹².

(103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). (104) של

ביד מי שהוציא ממון, הוא הלוקח (גמרא שם). (63) בבא-בתרא קכה: שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנתא". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. (65) בבא-בתרא שם. (66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. (67) כ"ה בכ"י תימן. (68) כרב הונא, שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדין מת שני בחיי הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

יג. הפותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מותו⁷⁴ - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפירות לאב עד ש'מותו⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למכור⁷⁷, מפני שהן נתונים לבן; והבן אינו יכול למכור⁷⁸, מפני שהן ברשות האב. מת האב והניח⁷⁹ פירות מחברים לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. הניו⁸⁵ תלושין או שהגיעו להבצר⁸⁶ - הרי הן של יורשיו⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ - מכורין⁹⁰ עד ש'מותו, וכש'מות האב מוציא הבן מיד הלוקחות. ואם⁹¹ היו שם פירות מחברין⁹² - שמיין⁹³ אותם ללוקח⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היו תלושין או שהגיעו להבצר - הרי הן של לוקח. עבר⁹⁵ הבן ומכר - אין ללוקח כלום⁹⁶ עד ש'מות האב. מכר⁹⁷ הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - כש'מות האב קנה הלוקח; שאין לאב אלא פירות, וקנין⁹⁸ פירות אינו קנין הגוף⁹⁹.

(71) בבא-בתרא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. (72) והיו לו עוד בנים אחרים. (73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל-עוז ובמגיד-משנה. (74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. (75) כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. (76) משנה, שם. (77) כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. (78) אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. (79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט). (80) שעל-פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. (83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). (84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. (85) משנה, שם. (86) שהם כתלושין, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין. והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו. ודין בעל המצר.

ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו:
(1) כולל היזק ראייה וכיצא בו. (2) כולל נזקי רכוש.

פרק ראשון

(3) נבארו בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

א. אחד הקונה מחברו חצי שדה, או שנים שקנה מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר, או נכסי גר, כללו של דבר: כל שיש ביניהם שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו: אם יש באותה קרקע דין חלקה - כופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה - אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מפיר את חלקו. במקום שהן שתפין בו, אלא יד כלן משתמש בכל המקום; אבל אם היה אחד מהן מפיר חלקו, אף על פי שאין בה דין חלקה - כופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו לחלק חברו.¹³

(4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל, איך הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. (8) פירי דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. (10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמירא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין

בריא (סמ"ע סימן רנו ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת הנמוקי יוסף (בבא בתרא פרק ט דפוס ווילנא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. (105) שזה אף רבי יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא-וטרעא שם. (106) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א מהלכות מכירה הלכה ז). (107) כדברי רב נחמן בשיטת רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. (108) גוף הקרקע. (109) לאכול פירותיה. (110) וכלל הוא בידינו: "אין שטר לאחר מיתה" (בבא בתרא קנב). (111) ככל זה אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן מוכיח, כי ודאי לא נתכוון להקנות אלא לאחר מיתה, ראה למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב. (112) ראה ברשב"ם (שם קלו). ד"ה מוכיח.

טז. בריא¹¹³ שנתן מתנה וכתב בשטר 'מחיים ובמות' - הרי זו מתנה גמורה¹¹⁴ מחיים, שהרי כתוב בו 'מחיים'¹¹⁵; וזה שכתוב בו 'ובמות' - כמי שאומר 'מעתה ועד עולם', וכמו נז"י השטר הוא זה.

(113) יוצא מתוך פלוגת רב ושמואל (שם קנג.), שבו נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב "מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו שאומרים "מעתה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. (114) לגוף ולפירות. (115) ובבריא אין לומר שכתב כן "ליישב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע (פ"ח הלכה יט).

יז. הצדיקים¹¹⁶ הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בוטחים בה' ברוף שמו, לא בנדיבים¹¹⁷. והרי נאמר: וישנא מתנת יחיה.

(116) קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מירי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל" (כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי מר דאיחיה? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושנא מתנות יחיה, רבי זירא - כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אתייקורי הוא דמתיקורי בי (=מתכבדים הם בי). "ורבינו לא כתב שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות. (117) על-פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו בענין טוב ויפה.

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה בסיעתא דשמיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אנו אומרים שהובר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין (אכן האזל להלן פרק ב הלכה י'). (13) הברלה זו מחיצה היא, אלא שיש הברל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

ב. אַחַד מִן הַשְּׁתֵּפִין¹⁵ שְׁאָמַר לְחֵבְרוֹ בְּמָקוֹם שְׁאִין בּוֹ דִּין חֵלְקָה, או¹⁶ בְּדָבָר שְׁאִי אֶפְשָׁר שְׁיַחְלֹקוּ, כְּגוֹן שִׁפְחָה אוֹ פְּלִי: מְכַר לִי חֵלְקָךְ בְּכֶךְ וְכָךְ, אוֹ קִנְיָה מִמֶּנִּי¹⁷ בְּשַׁעַר הַזֶּה¹⁸ - הִדִּין עִמּוֹ, וְכֹפִין אֶת הַנִּתְבַּע לְמִכְרֵ לְחֵבְרוֹ אוֹ לְקִנְיָת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ רוּצָה לְקִנְיָת, אוֹ לֹא יִמָּצֵא בָּמָה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לִכְרֹךְ אֶת חֵבְרוֹ לְקִנְיָת מִמֶּנּוּ, אֶפְלוּ בְּשַׁעַר הַזֶּה; שְׁהָרִי חֵבְרוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׁאִקְנֶה, אֲלֹא שְׁאִמְכְּרוּ¹⁹. לְפִיכֶךָ²⁰: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עֲנִי וְאֶחָד עֲשִׂיר, שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מֶרְחֵץ אוֹ בֵּית הַבַּד: אִם עָשָׂאן הָאֵבִי²¹ לְשֹׁכֵר - הַשֹּׁכֵר לְאִמְצָע²², כָּל זְמַן שִׁרְצוֹ לַעֲמֹד בְּשִׁתְפוּת²³; עָשָׂאן²⁴ הָאֵב לַעֲצֹמּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לִכְרֹךְ אֶת חֵבְרוֹ לְהַשְׁפִּיר אוֹתָם, אֲלֹא מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם כְּדָרֵךְ שֶׁהַשְּׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וְהָרִי עֲשִׂיר אוֹמֵר לַעֲנִי: קַח לִי זֵיתִים, וְכּוֹא וְעָשָׂה אוֹתָם בְּבֵית הַבַּד; קִנְיָה לִי עֲבָדִים, וְיִבְאוּ וְיִרְחֲצוּ בְּמֶרְחֵץ²⁵. וְאֵין הָעֲנִי כּוֹפֶה אֶת הָעֲשִׂיר לְקִנְיָת חֵלְקוֹ²⁶. אֲלֹא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: קִנְיָה מִמֶּנִּי אוֹ מְכַר לִי, וְהָרִינִי לָוֶה וְקִנְיָה²⁷ אוֹ מִכְרֵ²⁸ לְאַחֲרִים וְקִנְיִין - הִדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: אֵינוֹ קִנְיָה, אֲלֹא הָרִינִי מִכְרֵ חֵלְקִי - מִכְרִינִי אוֹתָהּ לְאַחֲרִים. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם: אֵינוֹ מִכְרֵ, אֲלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוּצָה שִׁיקְנֶה חֵלֶק חֵבְרוֹ, אוֹ שְׁאִין אֶחָד מֵהֶן רוּצָה לֹא לְקִנְיָת חֵלֶק חֵבְרוֹ וְלֹא לְמִכְרֵ חֵלְקוֹ, אֲלֹא יִשְׁאָרוּ שְׁתֵּפִין בַּגּוֹף - הֵיאָף הֵן עוֹשִׂין? אִם הִזָּה הַמָּקוֹם עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר²⁹ - מִשְׁפִּירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׁכָרוֹ; וְאִם אֵינוֹ עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר: אִם חֲצֵר הוּא - שׁוֹכְנִין בָּהּ שְׁנָה שְׁנָה³⁰, שְׁאִי-אֶפְשָׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, מִפְּנֵי הַזֶּק רֵאִיָּה, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֵלְקָה³¹, וְאֵין אָדָם עֲשׂוֹי לְטָרַח כָּל שְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנוֹת מִחֲצַר לְחֲצַר, אֲלֹא מִשְׁנָה לְשְׁנָה; וְאִם מֶרְחֵץ הוּא - נִכְנְסִין לָהּ שְׁנֵיהֶם תָּמִיד בְּכָל יוֹם³². וְכֵן כָּל דְּבָר שְׁרָאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד³³, וְאֵינוֹ עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן מֶרְחֵץ אוֹ מִצֵּעַ אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: הַשְּׁתַּמֵּשׁ אִתָּהּ יוֹם וְאֵנִי יוֹם, שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: בְּכָל יוֹם אֲנִי רוּצָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

אמיר (שם יג): וכבר ייתא שהובאה שם. (15) היינו, אלה שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה, ירשו, ניתנה לה מתנה, וכו' מן ההפך. ובכולם יש דין של "גוד או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב שלא אמרו "גוד או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא נחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גוד או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערך גוד ב, לפי נוסחת הכסף-משנה): גוד: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא, שפירש גוד: קין. אגוד: אקין, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי בתובע האומר "גוד או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גוד, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הר"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה). וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). (22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גוד או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה שם. (25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבד או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. (26) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גוד או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילוה מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו). (29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאה האב" לא דווקא עשאה האב כפירושו של הכסף-משנה אלא כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראוי להשכיר או לאו וכמו שכתב המגיד-משנה. (30) את עיקרון החלוקה לזמנים, למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג). הסובר שאין אומרים "גוד או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות

14. אַחַד מִן הַשְּׁתֵּפִין¹⁵ שְׁאָמַר לְחֵבְרוֹ בְּמָקוֹם שְׁאִין בּוֹ דִּין חֵלְקָה, או¹⁶ בְּדָבָר שְׁאִי אֶפְשָׁר שְׁיַחְלֹקוּ, כְּגוֹן שִׁפְחָה אוֹ פְּלִי: מְכַר לִי חֵלְקָךְ בְּכֶךְ וְכָךְ, אוֹ קִנְיָה מִמֶּנִּי¹⁷ בְּשַׁעַר הַזֶּה¹⁸ - הִדִּין עִמּוֹ, וְכֹפִין אֶת הַנִּתְבַּע לְמִכְרֵ לְחֵבְרוֹ אוֹ לְקִנְיָת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ רוּצָה לְקִנְיָת, אוֹ לֹא יִמָּצֵא בָּמָה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לִכְרֹךְ אֶת חֵבְרוֹ לְקִנְיָת מִמֶּנּוּ, אֶפְלוּ בְּשַׁעַר הַזֶּה; שְׁהָרִי חֵבְרוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׁאִקְנֶה, אֲלֹא שְׁאִמְכְּרוּ¹⁹. לְפִיכֶךָ²⁰: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עֲנִי וְאֶחָד עֲשִׂיר, שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מֶרְחֵץ אוֹ בֵּית הַבַּד: אִם עָשָׂאן הָאֵבִי²¹ לְשֹׁכֵר - הַשֹּׁכֵר לְאִמְצָע²², כָּל זְמַן שִׁרְצוֹ לַעֲמֹד בְּשִׁתְפוּת²³; עָשָׂאן²⁴ הָאֵב לַעֲצֹמּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לִכְרֹךְ אֶת חֵבְרוֹ לְהַשְׁפִּיר אוֹתָם, אֲלֹא מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם כְּדָרֵךְ שֶׁהַשְּׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וְהָרִי עֲשִׂיר אוֹמֵר לַעֲנִי: קַח לִי זֵיתִים, וְכּוֹא וְעָשָׂה אוֹתָם בְּבֵית הַבַּד; קִנְיָה לִי עֲבָדִים, וְיִבְאוּ וְיִרְחֲצוּ בְּמֶרְחֵץ²⁵. וְאֵין הָעֲנִי כּוֹפֶה אֶת הָעֲשִׂיר לְקִנְיָת חֵלְקוֹ²⁶. אֲלֹא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: קִנְיָה מִמֶּנִּי אוֹ מְכַר לִי, וְהָרִינִי לָוֶה וְקִנְיָה²⁷ אוֹ מִכְרֵ²⁸ לְאַחֲרִים וְקִנְיִין - הִדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: אֵינוֹ קִנְיָה, אֲלֹא הָרִינִי מִכְרֵ חֵלְקִי - מִכְרִינִי אוֹתָהּ לְאַחֲרִים. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם: אֵינוֹ מִכְרֵ, אֲלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוּצָה שִׁיקְנֶה חֵלֶק חֵבְרוֹ, אוֹ שְׁאִין אֶחָד מֵהֶן רוּצָה לֹא לְקִנְיָת חֵלֶק חֵבְרוֹ וְלֹא לְמִכְרֵ חֵלְקוֹ, אֲלֹא יִשְׁאָרוּ שְׁתֵּפִין בַּגּוֹף - הֵיאָף הֵן עוֹשִׂין? אִם הִזָּה הַמָּקוֹם עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר²⁹ - מִשְׁפִּירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׁכָרוֹ; וְאִם אֵינוֹ עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר: אִם חֲצֵר הוּא - שׁוֹכְנִין בָּהּ שְׁנָה שְׁנָה³⁰, שְׁאִי-אֶפְשָׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, מִפְּנֵי הַזֶּק רֵאִיָּה, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֵלְקָה³¹, וְאֵין אָדָם עֲשׂוֹי לְטָרַח כָּל שְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנוֹת מִחֲצַר לְחֲצַר, אֲלֹא מִשְׁנָה לְשְׁנָה; וְאִם מֶרְחֵץ הוּא - נִכְנְסִין לָהּ שְׁנֵיהֶם תָּמִיד בְּכָל יוֹם³². וְכֵן כָּל דְּבָר שְׁרָאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד³³, וְאֵינוֹ עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן מֶרְחֵץ אוֹ מִצֵּעַ אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: הַשְּׁתַּמֵּשׁ אִתָּהּ יוֹם וְאֵנִי יוֹם, שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: בְּכָל יוֹם אֲנִי רוּצָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גוד או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק

וְחִרְשֵׁת יוֹם לָזָה; וְלֹא אֶת הַפְּרִדָּס⁵², עַד שֶׁהִיָּה בּוֹ
שָׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת לָזָה [וְשָׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת
לָזָה], כְּדִי עֲבוּדָת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׁדָה⁵³
שְׁמִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּכָלִי - עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדִי שְׁמִימָלָא
הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזָה וְיוֹם אֶחָד לָזָה.

(36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב הוא את החלוקה (סמ"ע קעא סעיף קטן ה). (38) משנה שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). (40) חוץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א). (41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב. (45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרדס) או שדה אילן אחר, כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא. (47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך. (50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד, "בחרישה או זריעה וכיצא בהן", וראה לחם-משנה. (52) מימרת רבא בר קטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן, וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו, בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה קושיית התוספות שם).

ה. אֵין⁵⁴ חוֹלְקִין אֶת הַטְּרָקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרְן⁵⁵, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵךְ, וְלֹא אֶת בֵּית הַבֵּד, וְלֹא אֶת הַמְּרַחֵץ, וְלֹא אֶת הַטְּלִית, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֶלֶק מִהֶן כְּדִי לָזָה וְכְדִי לָזָה⁵⁶. אִם מְרַחֵץ חֶלְקוֹ - עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֶלֶק מִהֶן כְּדִי מְרַחֵץ. וְאִם שּׁוֹבֵךְ - עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל חֶלֶק שּׁוֹבֵךְ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן בְּטִלִית וּבִשְׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים. אֵין⁵⁷ בָּהֶן כְּדִי לָזָה וְכְדִי לָזָה - מַעְלִין⁵⁸ אוֹתוֹ בְּדָמִים, וְיֵשׁ [לוֹ] לִזְמַר לְחִבְרוֹ: אוֹ מִכָּר לִי אוֹ קִנְיָה מִמֶּנִּי. אֲמָר⁵⁹ אֶחָד מֵהֶם: חֶלֶק זֶה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַחֲלָקִין שְׁוִים⁶⁰, אֲנִי אֶטֵּל אֶת הַפְּחוֹת וְטֵל אֶתָּה אֶת הַיִּתְרִים⁶¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי לָקַח מִתְּנָה⁶², אֲלֹא הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ דִּין חֶלְקָה בְּשָׁוִה הָרִי אֲנִי מַעְלִין בְּדָמִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" ומתוך הדינים וההלכות למדים עניינים והוראות בעבודת ה', יש

של גור או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד. ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי-אפשר לכופ על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור לדברים אלו בבביתא (שם יג). והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

1 ג. אֶחָד הַשּׁוֹכֵר מִחִבְרוֹ מְקַצֵּת חֶצֶר אוֹ שָׂדֶה שְׁאִין
2 בָּהּ דִּין חֶלְקָה³⁴, אוֹ שְׁנֵים עָשָׂר מְקוֹם אֶחָד
3 בְּשִׁתּוּפּוֹת - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לָכֹף אֶת חִבְרוֹ וְלִזְמַר
4 לוֹ: אוֹ שֹׁכֵר מִמֶּנִּי חֶלְקִי, אוֹ הַשֹּׁכֵר לִי חֶלְקִי³⁵. וְאִם
5 יֵשׁ בָּהּ דִּין חֶלְקָה - חוֹלְקִין.

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גור או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-וממכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לכתחילה בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

6 ד. אֵי זֶהוּ דִּין חֶלְקָה? כָּל³⁶ שְׁאֵלוֹ יִחְלַק לְפִי
7 הַשְּׁתֵּפִין, יִגִּיעַ לַפְּחוֹת³⁷ שֶׁבָּהֶם חֶלֶק שֵׁשׁ הַכֹּל קָרוֹי
8 עָלָיו; וְאֵל אִם אֵין שֵׁשׁ הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֶלֶק - אֵין
9 בָּהּ דִּין חֶלְקָה. כִּיצַד³⁸? כָּל חֶצֶר³⁹ שְׁאִין בָּהּ אַרְבַּע
10 אַמּוֹת⁴⁰ עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינָה קָרוּיָה חֶצֶר. וְכָל
11 שָׂדֶה שְׁאִין בָּהּ כְּדִי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין⁴¹ - אֵינָה
12 קָרוּיָה שָׂדֶה⁴². וְכָל גִּנְהָ⁴³ שְׁאִין בָּהּ כְּדִי זְרִיעַת חֲצִי
13 קֶב - אֵינָה קָרוּיָה גִנְה. וְכָל⁴⁴ פְּרִדָּס⁴⁵ שְׁאִין בּוֹ כְּדִי
14 זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבִּין - אֵינוֹ קָרוֹי פְּרִדָּס. לְפִיכָךְ⁴⁶: אֵין
15 חוֹלְקִין אֶת הַחֶצֶר, עַד שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד
16 וְאֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין; וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ
17 כְּדִי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת
18 הַגִּנְה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ חֲצִי קֶב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא
19 אֶת הַפְּרִדָּס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קִבִּין לְכָל אֶחָד
20 וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים⁴⁷? בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּכְיֹצֵא
21 בָּהּ⁴⁸; וְאֵל בְּכָל וּכְיֹצֵא בָּהּ⁴⁹ - אֵין חוֹלְקִין אֶת
22 הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדִי⁵⁰ חִרְשֵׁת יוֹם לָזָה⁵¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשימישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמדת רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רוחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאע"פ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קנויות לו לגמרי (ראה במגיד-משנה להלן הלכה ג). (10) למעלה פ"א הלכה ד. (11) ברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

ב. בית¹² שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו - יש¹⁸ לו ארבע אמות לכל רוח¹³. ואם¹⁴ יחד לו¹⁵ פתח - אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו¹⁶.

(12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם, במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שייחוד מפקיע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

ג. אכסדרה¹⁷: אם אפשר לו להכנס לתוכה במשאו²¹ - אין לה ארבע אמות; ואם לאו - יש לה ארבע אמות. שלא אמרו שיש לכל פתח ופתח ארבע אמות, אלא לפרק שם משאו²⁴.

(17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרה", שאין לה דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

ד. בית¹⁸ שער¹⁹ או מרפסת²⁰ - יש להם ארבע אמות²¹. היות²² חמשה בתים פתוחים למרפסת²⁶,

לומר, שעניין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו שיהיו "שכנים" שלו בענייני יהדות, תורה ומצוותיה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 307)

(54) משנה שם יא. (55) "מין ממיני ארמונים" (רבינו בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג: (58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך. (59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (רי"ף שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור. (62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכיה ומתנה. וכסף מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

פרק שני

(1) נתבאר בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

א. חצרות² הכפרים³, שכל אחד ואחד בונה לו בית⁴ ונמצאת החצר שבין שני הבתים⁵ משתפת לכל בני הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח⁶ ארבע אמות⁷ לפניו⁸ ברחב כל הפתח; והנשאר מן החצר: אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתי שתי⁹ חצרות - חולקין אותה; ואם לאו - אין חולקין אותה. שכל חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות - אינה קרויה חצר, כמו שבארנו¹⁰. כיצד? היו שני שתי¹¹ חצרות שני בתים¹² ולזה בית אחד: זה שיש לו שני שתי¹³ בתים - מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית¹⁴ ובית על כל רחב הפתח, אפילו היה עשור אמות; וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאר מן החצר: אם יש בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ מן הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות מזה - אין בה דין חלקה.

(2) בבא-בבא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבא-בבא יא שם, והובא במגיד-משנה, ועיין לחם-משנה. (5) היינו, שמקודם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את

(37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירושה שם. (38) שאז אין עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). (39) היינו ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל פתח - יש לו, כדלהלן. (40) המדובר, כגון ששני השותפים יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל אחד, ולפיכך כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, אע"פ שאין לאף אחד מהם ארבע אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל (מגיד-משנה, וראה בראב"ד). (41) ברייתא בבבא-בטרא יא: (42) שנערס בחצר במשך הזמן על-ידי השכנים הזוהרים מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה ליזכות בו, לזבל בו שדותיו (רש"י שם). (43) שהרי דרך הפתחים השליכוהו שם (רש"י שם). (44) בעיא שנפתרה מברייתא שם. (45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה "אכסניא": א' זבל של אכסניא (וכן פירשו הר"ח והר"י מיגאש). ב' אכסניא של מלך כשגובים אותם (וכן פירש"י שם: "חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם"). ומכיון שכתב רבינו "אכסניא של מלך" נראה שהיינו כפירוש השני שב"י וביפרש"י (מגיד-משנה), באופן ששני הדינים הנ"ל אינם דומים: "זבל של חצר" הוא ליזכות לבני החצר, ואילו "אכסניא של מלך" הוא לחובה לבני החצר. ועיין סמ"ע סימן קעב, ס"ק כ.

ט. הַשְׁתַּפֵּינָם⁴⁶ שָׁרְצוּ לְחַלֵּק דָּבָר שְׂאִין בּוֹ דִּין חִלְקָה
אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִפְסִידִין⁴⁷ אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין⁴⁸.
וּבִתְבִיבֵי⁴⁹ הַקֶּדֶשׁ⁵⁰, אֵף עַל פִּי שָׁרְצוּ - לֹא יִחְלְקוּ⁵¹.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵²? בְּכֶרֶךְ אֶחָד⁵³; אֲכָל בִּשְׁתִּי
כְּרִיכוֹת - חוֹלְקִין⁵⁴.

(46) משנה, שם יא. (47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את השם הקודם של העצם השלם. (48) בזה אין כל חידוש, אלא בא להשמיענו שבכתבי הקודש אע"פ שרצו אין חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). (49) שם. (50) היינו, עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם בגליון כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש). (51) שחלוקה זו יש בה משום בזיון כתבי הקודש (רש"י שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם, ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של ספרי הקודש שיחלקו בכ"ד אחר שנתחברו בכרך אחד (מגיד-משנה בשם רשב"א). (52) מימרא של שמואל, שם יג: (53) שיש שם בזיון, כנ"ל. (54) אע"פ שבכל כריכה ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר". וראה בלחם-משנה.

י. מְקוֹם⁵⁵ שָׁאִין בּוֹ דִּין חֲלָקָה שָׂרְצוּ שְׂתַפְּיִן לְחַלְקוֹ,
אֶף עַל פִּי⁵⁶ שִׁקְנוּ מִיָּדָם - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזוֹר
בּוֹ; שֶׁזֶה הִנֵּן דְּבָרִים⁵⁷ הֵוא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁸, אָבֵל⁵⁹
אִם קָנוּ מִיָּדָם שֶׁזֶה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִי וְזֶה רָצָה בְּרוּחַ
פְּלוֹנִי - אֵינָן יָכוּלִים לַחְזוֹר בָּהֶם⁶⁰. וְכֵן⁶¹ אִם⁶² הֵלֶךְ
זֶה בַּעֲצָמוֹ⁶³ וְהַחֲזִיקָה⁶⁴ בַּחֲלָקוֹ, וְזֶה בַּעֲצָמוֹ וְהַחֲזִיק

1 וְהִמְרִפְסֹת פְּתוּחָהּ לְחֹצֵר - אֵין לָהּ אֶלָּא אַרְבַּע
2 אֲמוֹת.²³

(18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות בחצר [ואע"פ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן בבית שחציו מקורה וקיריו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה]. (20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו. (21) מטה ליד החצר, לצורך המפרסת. (22) ברייתא שם. (23) שהיה כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית אחד וכפתח אחד.

3 ה. לול²⁴ של תרנגולים - אין לו ארבע אמות²⁵.

24) שם, בעיא שנפתרה. 25) שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים אותו ממשאו (גמרא שם).

ו. בֵּית, ²⁶ חֲצִיּוֹ מִקְרָה ²⁷ וְחֲצִיּוֹ שְׁאִינוֹ מִקְרָה ²⁸, בֵּין
 שְׁקָרָיו כָּל־פְּנִים ²⁹ בֵּין שְׁקָרָיו כָּל־פִּי חוּץ ³⁰ - אֵין
 לוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת ³¹.

26) שם, בעיא שנפתרה. 27) מכוסה בתקרה. 28) ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו מקורה. 30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. 31) בחצר. אלא מפרק את החמור בבית. כנ"ל.

7 ז. בֵּית³² סְתוּם³³ - יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמוֹת³⁴. פֶּרֶץ אֶת
8 פְּצִימִיו³⁵ - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמוֹת³⁶.

(32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו (כסף-משנה למעלה הלכה ב.). (34) בחצר. ואע"פ שאמרנו למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו משתמש אלא באחד מהם, אע"פ שלא סתמם, אין לו ארבע אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם). (35) מסגרת הפתח. (36) שכיון שביטלו מתורת פתח, הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות שבחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף ג).

9 ח. בֵּית־שָׁאִין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - 38
10 אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בַּחֲצֵר³⁹. אֵלֹא אִם יֵשׁ בַּחֲצֵר
11 אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה⁴⁰ עַד פֶּתַח הַבַּיִת
12 הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַזֵּכֶל⁴¹ שֶׁל חֲצֵר⁴² מִתְחַלֵּק לְפִי
13 הַפְּתָחִים⁴³. אֲבָל⁴⁴ אֲכַסְנִיָּא⁴⁵ שֶׁל מֶלֶךְ - לְפִי בְּנֵי
14 אָדָם.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו (לחם-משנה, ואור-שמה כתב שהשגת הראב"ד שייכת להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

1 בְּחֶלְקוֹ⁶⁵, אָף עַל פִּי שְׁלָא קָנוּ מִיָּדֵם - אֵין אֶחָד מֵהֶם
2 יָכוֹל לְחַזֵּר בְּחֶבְרוֹ.

יב. הָאֲחִין⁷² שֶׁחֶלְקוֹ - הֵרִי הֵן פְּלִקוּחוֹת זֶה מִזֶּה⁷³,
וְאֵין לָהֶם דְּרָף⁷⁴ זֶה עַל זֶה, וְלֹא סִלְמוֹת זֶה עַל זֶה⁷⁵,
וְלֹא חִלּוּנוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא אֲמַת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה;
שֶׁפִּינֵן שֶׁחֶלְקוֹ, לֹא נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֶלֶק
חֶבְרוֹ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לִזְמַר לְאֲחִין: בְּשִׁהֲיָתָהּ הַשְּׂדֵה פְּלָה
לְאֶחָד - הִיָּה מַעֲבִיר בָּהּ אֲמַת הַמַּיִם הַזֹּאת מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם; אֲבָל עֲתָה, שֶׁנַּעֲשִׂית זֶה חֶלְקִי - יֵשׁ לִי⁷⁶
לְהִסִּיר אֲמַת הַמַּיִם מֵעָלַי. וְכֵן סוֹתֵם הַחֲלוּן⁷⁷
הַמִּשְׁקִיף עַל חֶלְקוֹ, וּבִזְנָה⁷⁸ בְּצַד הַסֵּלֶם, אָף עַל פִּי
שֶׁהוּא מְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא הֵדִין בְּשָׁנִים שְׁקָנוֹ⁷⁹
שְׂדֵה מֵאֶחָד, וְחֶלְקוֹ - לֹא נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶם זְכוּת
בְּחֶלֶק חֶבְרוֹ, וּמִפְּסִיק אֲמַת הַמַּיִם מִחֶלְקוֹ וְסוֹתֵם
הַחֲלוּנוֹת⁸⁰.

(72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד לשיטת רב. (73) ואין אנו אומרים "ברירה": הוכרח הדבר למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו יסודה, שכיין שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חבירו, כדין כל מוכר (בבא-בבא-בבא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג), ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו - נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה. (74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו, היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה. אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך) (75) שאחד קיבל בית וחצר, והשני - עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני (רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית, והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני (תוספות' שם). (76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון "יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש בדברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל החצר ולא לבעל העלייה]. (77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת רבינו שיכול לכוף לבעל החלון שיסתום חלון, וכן כתב הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם) סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה

(55) משנה בבבא-בבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי רב אסי בשם רבי יוחנן. (56) כמו שביררו בשקלא-וטריא שם. (57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. (58) בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה-לשונו שם: "הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסוים וידוע". (59) מסקנת הגמרא שם, לבירור המימרא של רבי יוחנן. (60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, בקנין שיש בו ממש. (61) מימרא של רב אשי, לבירור דבריו של רבי יוחנן, שם. (62) היינו, אחרי שהסכימו ביניהם על החלוקה. (63) לפנינו בגמרא אין המלים "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י מינכן וברי"ף ובעוד ראשונים. [ונראה להלן, שלדברי רבינו אין צריך לשום קנין בחלוקת השותפות. ולפיכך אין צריך שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו חלוקה]. (64) לדעת רבינו והר"ף אין כאן קנין חזקה, אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א הערה יב. (65) [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה].

3 יא. הָאֲחִין⁶⁶ שֶׁחֶלְקוֹ⁶⁷, וְעָשׂוּ בֵּינֵיהֶם גּוֹרֵל - פִּינֵן
4 שְׂעֵלָה גּוֹרֵל לְאֶחָד מֵהֶן קָנוּ פְּלִין⁶⁸. בְּהִנְיָהּ⁶⁹ שֶׁנַּעֲשִׂית
5 לָהֶם, שֶׁשְׁמָעוּ זֶה מִזֶּה לְדָבָר שֶׁהִסְכִּימוּ⁷⁰ עָלָיו, גָּמַר
6 פֶּל אֶחָד מֵהֶן וּמִקְנָה לְחֶבְרוֹ⁷¹.

(66) בבא-בבא-בבא קו: ברייתא של רבי יוסי. (67) היינו, שביררו חלקים שווים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל חלק. (68) אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה - הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, כשאננם מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, לוי וכו', וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון על-ידו ואח"כ לוי וכו' וכו' (מגיד-משנה). (69) מסקנת רב אשי, שם. (70) לחסל את השותפות, ובוודאי מעוניינים הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. (71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן-משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחה בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפי"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחווירו לו דברי

מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א'-ו) שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראה - כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה נזיוק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא-בתרא. ועיין עוד ברא"ש שם סימן ב. וראה במגיד-משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א והערה ב].

- טו. רחב⁹³ מקום הפתל - מְשַׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵּמָּה יִהְיֶה רָחֲבוֹ? הַפֶּלֶל⁹⁴ כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה⁹⁵. וְאֶפְלוּ⁹⁶ נִהְגוּ⁹⁷ לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵה בִּינְיָהֶם בְּקִנְיָם וּבְהוֹצִיָּין⁹⁸. וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִהְיֶה אוֹרִי שְׁיִסְתַּמֵּל בּוֹ וְיִרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ.

(93) משנה, שם ב. (94) שם. (95) היינו, כמנהג השותפים לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד-משנה). (96) שם ד. (97) אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. (98) כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

- טז. כֵּמָּה⁹⁹ גִּבֵּה הַפֶּתֶל? אֵין פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰⁰. וְכֵן בְּגִנְהָ¹⁰¹, כּוֹפֶה¹⁰² לְהַבְדִּיל גִּנְתּוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ בְּמַחֲצֵה גְבוּהָ עֲשֶׂה טַפְחִים¹⁰³. אֲבָל¹⁰⁴ בְּבִקְעָה - אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בְּקִעָתוֹ מִבְּקִיעַת חֲבֵרוֹ, אֲלָא בְּמִקּוֹם שְׁנֵיהֶם¹⁰⁵. רָצָה¹⁰⁶ לְהַבְדִּיל בְּקִעָתוֹ מִבְּקִיעַת חֲבֵרוֹ - כּוֹנֵס לְתוֹךְ שְׁלוֹ וּבּוֹנֶה. וְעוֹשֶׂה חֲזִית¹⁰⁷ כְּמוֹ¹⁰⁸ אִמָּה בְּסִיד מִבְּחוּץ¹⁰⁹, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַפֶּתֶל שְׁלוֹ. לְפִיכָף¹¹⁰, אִם נָפַל הַפֶּתֶל - הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלוֹ. וְאִם¹¹¹ עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם - בּוֹנִים הַפֶּתֶל בְּאֶמְצַע, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִפָּאן וּמִפָּאן¹¹². לְפִיכָף, אִם נָפַל הַפֶּתֶל - הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלִשְׁנֵיהֶם.

(99) שם ה. במשנה. (100) מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה [ואע"פ שגבהו של אדם אינו, בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות - 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. (101) משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמודובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. (102) אפילו בסתם, שאין שם מנהג לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין אותו. (103) "כדי שיתפוס אותו כנגב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא-בתרא ו: ו להלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמשתמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-וטריא בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן

לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעם הרשב"א בחידושי משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין", כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא: "לא נתחווירו דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה, שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת הראב"ד. (78) בעל החצר, וראה למעלה. (79) שהרי כל עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא-בתרא סה. (הגר"א סימן קעג ס"ק ה). (80) והוא-הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

- יג. אֲבָל⁸¹ שְׁנֵים שְׁקֵנו שָׂדֶה מְשֻׁנִּי אֲנָשִׁים⁸² או מְשֻׁנִּי אֲחִינ⁸³ - אֵין לְאָחֵד מֵהֶן לְהַפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם, וְלֹא לַעֲשׂוֹת דִּבְרֵי מִן הַנְּזָקִים שֶׁהַחֲזִיקוֹ בָּהֶן הַמוֹכְרִין⁸⁴.

(81) (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (82) שלא היו שותפים (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש). (83) אף כאן שלא היו בשותפות (שם). (84) שהרי כל קנינם מהמוכרים, ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

- יד. חֲצֵר⁸⁵ הַשְּׂתָפִין שְׁשִׁישׁ⁸⁶ בֶּה דִּין חֲלָקָה, או⁸⁷ שֶׁחֲלָקָה בְּרִצּוֹנָם⁸⁸ אֵף עַל פִּי שְׁאִין בֶּה חֲלָקָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לִכְף אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת הַפֶּתֶל⁸⁹ בְּאֶמְצַע⁹⁰, כְּדִי שְׁלֹא יִרְאֶהוּ חֲבֵרוֹ בְּשַׁעֲה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֲלָקוֹ; שֶׁהִזֵּק רֵאִיָּה - הִזֵּק הוּא⁹¹. וְאֵין לוֹ חֲזִיקָה בְּחֲצֵר, אֲלָא אֵף עַל פִּי שְׁעֻמְדוֹ כֶּף שְׁנֵים רְבוֹת בְּלֹא מַחֲצֵה - כּוֹפֶהוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵה בְּכָל עַת שִׁירְצָה⁹².

(85) משנה בבבא-בתרא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי הלשון השניה. (86) יוצא מתוך השקלא-וטריא שם, שאם יש דין חלוקה - יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק ראה שמו היזק. (87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן, כפי שפירושה במסקנא שם. (88) שהסכימו לחלוק ובקנין, או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י). (89) שגבהו ארבע אמות, כדלהלן. (90) היינו, שיש כפייה על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. (91) כלשון אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו. (92) "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] (מאלו), וחזקתו שאינו מוחל, שהיזק היזק קבוע" (להלן פ"א הלכה ז). וראה לכך ממה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי המפרש במשנה שם "השותפין שרצו לעשות מחיצה - בונין את הכותל באמצע" - "מחיצה-כותל" - על כרחנו שהיזק ראה לאו שמיה היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראה, אין ראה מהמשנה שהיזק ראה לאו שמיה היזק, שהרי כאן החזיקו כמה שנים בלי מחיצה. אלא על-כרחנו שלמאן-דאמר היזק ראה שמיה היזק - לא מועילה חזקה (ר"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְגֵדֶר בְּגָנוֹת¹¹⁸. אָכַל אִם מְכַר בְּקָעָה סֶתֶם - אֵין
מְחִיבִים אוֹתוֹ לְגֵדֶר, אֲלֹא בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה.⁵

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בבא, מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיז. (114) היינו שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשארו בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עוז). (116) ראה למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי: "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד). ושגירסתו שם שונה מזו שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

יח. מְקוֹם¹¹⁹ שֶׁנִּהְיָה לְבָנוֹת כְּתָלִים הַמְבַדְּלִין¹²⁰
בְּחִצְרוֹת אוֹ בְּגָנוֹת¹²¹ בְּאֶבְנִים שְׂאִינָן גִּזִּית¹²² - זֶה
נֹתֵן¹²³ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְזֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.
בְּגִזִּית¹²⁴ - זֶה נֹתֵן טַפְחִים וּמְחַצֶּה, וְזֶה נֹתֵן טַפְחִים
וּמְחַצֶּה. בְּכַפִּיסִין¹²⁵ - זֶה נֹתֵן טַפְחִים¹²⁶, וְזֶה נֹתֵן
טַפְחִים. בְּלִבְנִים¹²⁷ - זֶה נֹתֵן טַפַּח וּמְחַצֶּה¹²⁸, וְזֶה
נֹתֵן טַפַּח וּמְחַצֶּה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֹּ - עֶבֶי הַכְּתָל
עִם הַסִּיד¹²⁹. וְהוֹאִיל¹³⁰ וּמָקוֹם הַכְּתָל מְשַׁל שְׁנֵיהֶם,
אִם נָפַל הַכְּתָל - הָרִי הַמָּקוֹם וְהָאֶבְנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם.
וְאֶפְלוּ¹³¹ נָפַל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שִׁפְנָה אֶחָד מֵהֶן
אֶת פֶּל הָאֶבְנִים לְרִשּׁוֹתוֹ, וְטָעַן שֶׁמְכַר לוֹ חֲבֵירוֹ חֵלְקוֹ
אוֹ נָתַנוּ לוֹ בְּמִתְנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָר¹³², אֲלֹא הָרִי הֵן
בְּרִשּׁוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם עַד¹³³ שֶׁיָּבִיא רֵאִיהֶם¹³⁴.

(119) משנה בבא-בבא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם, אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה). (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירשו בגמרא, שזה מוסב על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל" שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר, אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות. ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד-משנה). (124) אבנים מהוקצעות, שעל-ידי הקיצוע מתמעט רחבן מששה טפחים לחמשה. (125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה מכאן וטיט באמצע. (126) שלשה טפחים לשני חצאי הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט שביניהם. (127) היינו, לבנים שלמות. (128) שהלבנה שלשה טפחים. (129) כלומר עם הטיט. וכתב הרי"ף, שכן מסקנת הגמרא. ולפנינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא שרב נחמן בר יצחק אמר שם שמסתבר ש"הן וסידן". (130) משנה, שם. (131) שם ד. שזהו כל חידושה של פסקא זו במשנה. (132) שכיון ששותפים הם - שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראיה שמכרו לו. (133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה

בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק ראיה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראיה לאו שמיא היזק, ותיצרו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראיה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראיה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התיורין אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראיה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. [ויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:) "והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה [מתים] בעין רעה". שלפי"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי - זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכופף לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים ק': בענייני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו ניוזק, ואעפ"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחנו שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא ייתפס עליו כגנב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא. (104) משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. (105) מפני שבבקעה אין עומדים הזרעים כל השנה כמו בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן). (106) האחד, ובמקום שאין מנהג. (107) מלשון מראה, היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). (108) כרבי יוחנן, שם ד. ד: (109) אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש, שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו השמיטם, וצ"ע (כסף-משנה). (110) משנה, שם ב. (111) שם. (112) ובלי סימן כלל אי-אפשר, שמא יעשה אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף אי-אפשר, שהרי ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

1 יז. הַמוֹכֵר¹¹³ גִּנָּה לְחֵבֵרוֹ סֶתֶם¹¹⁴, וְהִיתָה מְעַרְבֶת עִם

2 גָּנוֹת אַחֲרוֹת¹¹⁵ - כּוּפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְבָנוֹת אֶת

3 הַכְּתָל¹¹⁶ בִּינֵיהֶם¹¹⁷, וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁלֹא

יכול לטעון שהחזירם לחבירו (מגיד-משנה ולחם-משנה).
(134) בעדים שהם שלו.

פרק שלישי

(1) נתבארו בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו, וקצת הדינין ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירת המחיצה ומתיקון הרשות המשותף.

א. כְּתֹלֶה חֲצֵר, הַמְּבָדִיל בֵּין שְׁנֵי שְׂתֵּפִין, שְׁנָפֶל - יֵשׁ
לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם לֶכֶף עַל חֲבֵרוֹ לְבָנוֹתוֹ עַד גְּבוֹה
אַרְבַּע אַמּוֹת,³ כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאוּ זֶה אֶת זֶה; אֲבָל⁴ יִתֵּר
עַל אַרְבַּע אַמּוֹת⁵ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ.⁶ רָצָה הָאֶחָד
וְהַגְבִּיהַ הַכְּתֹלֶה⁷ יִתֵּר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם⁸ בָּא חֲבֵרוֹ
וַיִּבְנֶה כְּתֹלֶה אֶחָד גְּבוֹה פְּנֹגָה הַכְּתֹלֶה שְׁבִינִיהֶן - מְחִיבִין
אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ⁹ בַּגְּבוֹה שֶׁפְּנֹגָה כְּתֹלֶה¹⁰. פִּיּוּצָה? בְּנֶה
אֶחָד כְּתֹלֶה שְׁבִינִיהֶן וְהַגְבִּיהַ עֲשֹׂר אַמּוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ
וַיִּבְנֶה כְּתֹלֶה אֶחָד פְּנֹגָה אוֹ בְּצִדוֹ¹¹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית¹²,
וְהַגְבִּיהַ הַכְּתֹלֶה הָאֶחָד שֶׁשׁ אַמּוֹת - מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן
חֲלָקוֹ בְּשֵׁתִי אַמּוֹת שְׁמוּסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁהָרִי
נִרְאָה מִמַּעַשְׂוִי¹³ שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן¹⁴. וְכֵן אִם חָקַק
בְּרֹאשׁ הַכְּתֹלֶה שְׁבִינִיהֶן¹⁵ מְקוֹם לְהִנִּיחַ בוֹ הַקּוּרֹת¹⁶,
אוֹ שְׂבָנָה עָלָיו קוּרָה¹⁷ גְּדוֹלָה שֶׁהַקּוּרֹת נִשְׁעָנִין
עָלֶיהָ - מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאֻמּוֹת כְּלָן¹⁸
שֶׁהוּסִיף חֲבֵרוֹ עַל הָאַרְבַּע אַמּוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא
בְּנֶה כְּתֹלֶה¹⁹; שְׁהָרִי גִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכָל
הַגְּבוֹה הַזֶּה.

(2) בבא-בתרא ה. במשנה. (3) שזהו השיעור למניעת היזק ראייה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד) שהיזק ראייה שמיה היזק, ושותפין שחלקו כופים זה את זה לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם - קל-וחומר אם כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכופ אחד את השני לבנותו מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא-בתרא ב:). (4) משנה, שם. (5) שאז אין עוד היזק ראייה. (6) אע"פ שמקודם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף-משנה). (7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. (8) משנה, שם. (9) החצי שעליו לשלם. ובתשלוש זה, הוא זוכה בחצי הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין אותו לשלם, כן מחייבין את חבירו, ונוטל הוא חצי הכותל על-כרחו (מגיד-משנה ומשנה-למלך). (10) אבל למעלה מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכרב נחמן (שם ו). שאמר: "למאי דסמך - סמך, למאי דלא סמך - לא סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה". ומפרשה רבינו לעניין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות ד"ה סמך). (11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך לו כותל אחר - מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהמדובר גם בסמך מן הצד, על-כרחו שהפלוגתא של רב הונא ורב נחמן (ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך].

ב. אֶחָד²⁰ מִן הַשְּׂתֵּפִין שֶׁבְּנֶה²¹ הַכְּתֹלֶה שְׁמִבְדִּיל בֵּינוֹ
וּבֵין חֲבֵרוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וְתִבַּע חֲבֵרוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ
בְּהוֹצָאָה, וְאָמַר 'נִתְּתִי²² חֲלָקִי' - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת
שְׂתֵּת²³, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴ שְׂתֵּת וְנִפְטָר, עַד שְׁיָבִיא
רְאִיָּה הַתּוֹבֵעַ שֶׁלֹּא נִתֵּן²⁵. אֲבָל²⁶ אִם בָּא לְתִבַּע אוֹתוֹ
לִתֵּן חֲלָקוֹ בְּהוֹצָאָה שְׂאָר הַגְּבוֹה שֶׁהוּסִיף עַל אַרְבַּע
אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסְּמָךְ לוֹ²⁷ אוֹ כְּפִנְיָו, וְאָמַר 'נִתְּתִי' -
אֵינוֹ נִאָּמָן²⁸; אֲלֹא²⁹ חֲבֵרוֹ נִשְׁבַּע³⁰ בְּנִקִּיטַת חִפְץ³¹
שֶׁלֹּא נִתֵּן לוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין
וְנוֹטֵלִין³², עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה זֶה שְׂתֵּת לוֹ.

(20) משנה, שם. (21) שידוע לנו בוודאות, שרק אחד בנה את הכותל בלי השתתפות השני, וכל-שכן אם לא ידוע לנו שהאחד בנה לבדו, שהשני נאמן. (22) היינו, אחרי שזה תבע ממנו את ההוצאות. (23) "והטעם, לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות, וזה ידוע לכל העולם, יש לומר שנתן חלקו" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (24) מדרבנן, בלי נקיטת חפץ, כדין כופר הכל (שבועות מ:). (25) כלומר, שיעידו עדים, שהיו כל הזמן עם הנתבע מהתחלת הבנייה ואילך, וראו שלא נתן. וראה בשו"ע סימן קנז, סוף סעיף ח. (26) משנה, שם. (27) היינו, בצדו. (28) "לפי שנאמר לו: האיך ידעת שאתה חייב לשלם, כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין?" (רבינו בפירוש המשניות), וכלשון הגמרא (ב"ב ה:): "מי יימר דמחייבו לי רבנן". (29) מתוספת רבינו. (30) אע"פ שהתובע חובו מן הלוח בתוך זמנו, וטען הלה: פרעת, גובה בלא שבועה, אפילו מן היתומים (ב"ב שם ורמב"ם פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א) - שם ישנה "חזקה" שוודאי לא שילם בתוך זמנו, אבל כאן בנידון שלנו אין "חזקה" שוודאי לא שילם. ומה שנראה בסוגיית הגמרא (ב"ב שם) שהסברא של "מי יימר דמחייבו לי רבנן" עדיפה מהסברא של "אין אדם פורע תוך זמנו" שנחלקו בה אב"י ורבא שם - זהו רק לפי ה"סלקא דעתין" שלא ידעו עוד מ"חזקה" - אין אדם פורע תוך זמנו" (אבן-האזל). (31) באחיות חפץ של קדושה, כגון ספר-תורה או תפילין (שבועות לח:). (32) אף-על-פי שאין למצוא שבועה כזו ברשימת הנשבעין ונוטלין שבמסכת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שווה, גם הוצאתם שווה]. (37) כגובה הכותל שבין חצרות (למעלה פ"ב הלכה טז). (38) שיכול להשתמש בכתלים, כמבואר להלן הלכה ד. ובביאור הגר"א סימן קנח, ס"ק יא הביא מקור לדברי רבינו מהירושלמי בבא-בבא-בבא למשנה הנ"ל.

- ד. אָבֵל אִם הָיָה הַכֶּתֶל שֶׁל זֶה שְׂפָנָה, וּבְחֻלְקוֹ בָּנָה
- יִרְאֶה לִי, שְׂאִין מְגֻלְגֵּלִין עָלָיו אֲלֵא דָּבָר מוֹעֵט כְּמוֹ
שִׁירָאוּ הַדִּינִין; שְׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּכֶתֶלִים³⁹. וְכֵן⁴⁰ אִם הִנָּקֵף עֲצָמוֹ הוּא שְׂגָדֵר רוּחַ
רְבִיעִית - הָרִי גִלָּה דַעְתּוֹ, וְנוֹתֵן חֲצֵי הַהוֹצָאָה שֶׁל
שְׁלֹשׁ רוּחוֹת⁴¹, אִם הָיוּ הַכֶּתֶלִים⁴² שֶׁל שְׂנֵיָהֶם. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(39) והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את ההוצאות. (40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש רוחות שלא הועילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו). (41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך-השולחן). (42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן-האזל תימן "היה מקום הכתלים".

- ה. וְכֵן⁴³ שְׂנֵי⁴⁴ בָּתִּים זֶה בְּצַד זֶה⁴⁵, וְהָיוּ גִגִּיָּהֶן
עֲשׂוּיִין לְדִירָה⁴⁶, אֲפִלּוּ הָיוּ בְּשְׁנֵי צְדֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים⁴⁷
- זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה⁴⁸ לְחֻצֵי גִגּוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ, וְזֶה
עוֹשֶׂה מַעֲקָה לְחֻצֵי גִגּוֹ, וְזֶה שְׂלֵא⁴⁹ בָּנָגֵד זֶה⁵⁰,
וּמַעֲדִין⁵¹, כְּדִי שְׂלֵא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה⁵². וְאַף עַל פִּי⁵³
שְׂפָנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים רֹאִין אוֹתוֹ, יָכוֹל כָּל אֶחָד לִזְמַר
לְחֻבְרוֹ: אֵלּוּ אֵין רֹאִין אוֹתִי אֲלֵא בְּיוֹם⁵⁴ בָּעֵת
שֶׁאֶעֱמַד עַל גִּגִּי, וְאַתָּה רֹאֶה אוֹתִי תָּמִיד⁵⁵.

(43) בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב בהוצאות חצי הכותל אלא-אם-כן הוא עומד על מקום של שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף בהוצאות חצי הכותל שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו ומעדיף]. (44) שם ו: מימרא של אביי. (45) היינו, שאחד סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד לשיטת ה'תוספות' שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו, שיהיה ממנו. אבל אם אין רשות הרבים מפסקת ביניהם - אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן: "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אביי לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. (46) כלומר, גגים שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין מימרת אביי לבין מימרת רב נחמן. (47) שבני רשות הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו),

שבועות פרק ז - יש מקור אחר לשבועה זו בבבא-קמא קיד: "המכיר כליו וספריו ביד אחר, ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול", שמשם למדו הגאונים לתובע מחבירו חוב שיש לו עליו משכון - שנשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך נשבעין ונוטלין (פי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, ועיין ברא"ש פ"ז דשבועות סימן ד), וכמו-כן בנידון-דידן שידוע לכל שהראשון בנה הכותל, שהרי זה כאילו מוחזק בו, ודינו כתובע חוב שיש לו עליו משכון, כנ"ל (אבן-האזל, ועיין מגיד-משנה).

- ג. מִי שֶׁהָיָה³³ לוֹ חֶרֶבָה בֵּין חֲרֻבוֹת חֲבֵרוֹ, וְעָמַד
חֲבֵרוֹ וְגָדֵר רוּחַ רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, עַד
שֶׁנִּמְצְאָת חֶרֶבָה זֹאת מְשַׁלֵּשׁ רוּחוֹתֶיהָ גְדוּרָה - אֵין
מַחֲיִבִּין אוֹתוֹ לָתֵן לוֹ הַהוֹצָאָה כָּלוּם; שְׁהָרִי לֹא
הוֹעִיל לוֹ, וְהָרִי חֶרֶבְתּוֹ פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים³⁴
כְּשֶׁהָיָתָה. לְפִיכָךְ, אִם גָּדֵר לוֹ³⁵ רוּחַ רְבִיעִית, עַד
שֶׁנִּמְצְאָת חֶרֶבְתּוֹ מִקְפַּת גָּדֵר - מְגֻלְגֵּלִין עָלָיו אֶת
הַכָּל, וְנוֹתֵן חֲצֵי הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּאַרְבַּע
רוּחוֹת³⁶ עַד אֲרָבַע אֲמוֹת³⁷. וּבִלְבָד שֶׁהָיָה מְקוֹם
הַכֶּתֶל שֶׁל שְׂנֵיָהֶם³⁸.

(33) במשנה (בבא-בבא ד:): "המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית - אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל". ואמרו שם בגמרא "אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל, לא שנה עמד ניקף, לא שנה עמד מקיף". ויש אומרים, שמשנה זו מדברת בבקעה ובמקום שלא נהגו לגדור, שאילו בחצר יכול לכופף אותו לבנות הכתלים באמצע כמפורש למעלה פ"ב הלכה יד-טז (רשב"ם ועוד). אבל לדעת רבינו, כיון שבבקעה לא נהגו לגדור - אין לחייבו אפילו אם עמד וגדר. ולפיכך הוצרך רבינו להעמיד הלכה זו בחורבה, כלומר חצר שחרבה ולא משתמשים בה עכשיו, ואם עמד המקיף וגדרה מכל ארבע רוחותיה, הרי הוא כיווד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה, שאם היתה שדה העומדת ליטע, שמיין לו ונוטל כארסי העיר (בבא-מציעא קא. ופי" מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד), שהרי חצר חרבה עומדת להיגדר (כסף-משנה הלכה ד, והגר"א ס"ק קנח ס"ק ז בשם ירושלמי), [וכ"ה בירושלמי בבא-מציעא פ"ה הלכה ג]. ואע"פ שבית חרב אינו עומד להבנות (הלכות גזילה ואבידה שם הלכה ט, אבן-האזל). ולדעת חכמים החולקים על רבי יוסי, ואינם מחייבים אלא באופן שהניקף עמד וגדר, שגילה דעתו שרוצה בגדר - חצר חרבה אינה עומדת להיגדר, ודינה כשדה שאינה עומדת ליטע, שרק אם בעל השדה גילה דעתו חייב לשלם לו וידו על העליונה (בבא-מציעא שם). (34) רבינו מפרש במשנה שם, כפירש"י בבבא-קמא כ: שגדרו היה בין המקיף לבין הניקף. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה את, שפירשו שהקיף מסביב. (35) המקיף, וכדעת רבי יוסי, כנ"ל. (36) כרב הונא (שם) ולא כחייא בר רב שאמר שמשלם רק דמי קנים בזול [ואף שבשדה העשויה ליטע, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטעה ונוטל מבעל השדה (הלכות גזילה שם ה"ד) - כאן בחורבה שהנאתם

(63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהיזק ראייה. (64) שאיני צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. (65) אף העליון, שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד-משנה). והיינו, עד ארבע אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות, כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להיזק לעליון אם זה עומד (מגיד-משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם ד"ה שתי חצרות). (66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו. (67) היינו, מן המקום שכלה היזק ראייה של הראשון, ומשם והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראיה את התחתון (מגיד-משנה). (68) ברייתא שם. (69) שאין בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה נז). (70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיוון שהתחתון חייב לבנות כותל כדי להסיר היזק ראייתו, שוב אין העליון יכול לדרת למטה לגגו, ראה למעלה הערה נז. והראב"ד כתב בהשגה: "אין דבריו ברורין כלל". ואמנם זהו בניגוד למה שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס עליו כגנב (מגיד-משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א, מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

- ח. מ"י⁷¹ שְׁהִיָּה כְּתִלּוֹ סְמוּךְ לְגִנַּת חֲבֵירוֹ⁷², וְנָפַל -
פּוֹפִין אוֹתוֹ לְפָנֹת אֲבָנָיו. אָמַר לוֹ⁷³: הִגִּיעוּךָ, וְהָרִי
הֵן שָׁלֶךְ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁷⁴. וְאָם⁷⁵ רָצָה כְּהֵן פַּעַל
הַגִּנָּה, וְאָמַר לוֹ 'הֵן': אָם פָּנָה אוֹתָם⁷⁶ - קָנָה, וְאֵינוֹ
יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ; וְאָפְלוֹ אָמַר: הִילָךְ יִצְיֹאֲתִיךָ וְאָטַל
אֲבָנֵי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אָבָל אִם לֹא פָּנָה - לֹא קָנָה;
שֶׁלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא לְדַחוּתוֹ.

(71) בבא-מציעא קיז: וק"ח. במשנה. (72) [נקט גינה, מפני שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים בלבד (למעלה פ"ב ה"טז), וכשרצה לעשות כותל גבוה ארבע אמות, בנה אותו לבדו ('פרישה' סימן קסו, ס"ק א), וראה בסמ"ע שם ס"ק א]. (73) בעל הכותל לבעל הגינה. (74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה. (75) הבדל זה בשקלא-וטרין בגמרא שם. (76) בפני הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת להקנות לו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, וש"ך סימן קסו ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא קנה, שלא נתכוון בעל הכותל להקנות לו, אלא משתמט הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר: הן שלך (גמרא שם).

- ט. חֲמֵשׁ⁷⁷ גִּנּוֹת הַמְּסַפְּקוֹת מֵיָם מִמַּעַין אֶחָד,
וְנִתְקַלְקַל הַמַּעַין - כֻּלָּן מִתְקַנְנוֹת עִם הָעֲלִיוֹנָה⁷⁸.
נִמְצְאָת הַתַּחְתּוֹנָה מִתְקַנְתָּ עִם כֻּלָּן, וּמִתְקַנְתָּ
לְעַצְמָהּ⁷⁹; וְהָרֵאשׁוֹנָה⁸⁰ אֵינָה מִתְקַנְתָּ עִם הַשְּׁנִיָּה,
וְלֹא מִהַשְּׁנִיָּה וּלְמַטָּה. וְכֵן חֲמֵשׁ חֲצֵרוֹת שְׁשׁוּפְכִין⁸¹
מֵיָם לְכִיבִי⁸² אֶחָד, וְנִתְקַלְקַל הַכִּיבִי - כֻּלָּן מִתְקַנְנוֹת עִם

וכל-שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא). (48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים כב, ח). (49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום. (50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד זה, וזה שלא כנגד זה". (51) כל אחד מושך קצת יותר מהמחצית, וכמובן שהעדפה זו אינה אלא כשהם זה כנגד זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה). (52) ולא יהיה ביניהם היזק ראייה. (53) וזהו החידוש שיש בשני צדי ר"ה (גמרא שם). (54) שאז רואים גם על גג גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו (לחם-משנה). (55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו) מילה אחרונה זו באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי ר"ה רואים רק בעיון והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא מאמץ.

- ו. גג⁵⁶ הַסְמוּךְ⁵⁷ לַחֲצֵר חֲבֵירוֹ - עוֹשֶׂה⁵⁸ לוֹ מַעְקָה
גְּבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת. אָבָל⁵⁹ בֵּין גֵּג לְגֵג מִשְׁאֵר הַגִּיטין⁶⁰
- אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁאִין בְּנֵי אָדָם דִּרְוִין
בְּגִגּוֹת, לְפִיכָף אֵין בְּגִגּוֹת הַיֶּזֶק רְאִיָּה. אָבָל⁶¹ צָרִיךְ
לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיזָה בֵּין שְׁנֵי הַגִּיטִין גְּבוּהָה עֲשָׂרָה
טַפְחִים, כְּדִי שְׁיִתְפַּס אוֹתוֹ כְּגִנָּב אִם נָכַס לְרִשְׁוֹתוֹ.

(56) שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). (57) היינו, שקרקעית הגג שווה לזו של החצר, שהרי לענין היזק ראייה אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה הקודמת, כדין שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין מגיד-משנה שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. (58) היינו בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו מזיק, כמו שאמרו בבבא-בתרא ב: שבעל החצר שקבוע לו תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו כגנב (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא המזיק בהיזק ראייה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות כדי לסלק היזק ראייה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו כגנב, שהרי הכותל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת עשרה טפחים (מגיד-משנה), וראה להלן הערה סט. (59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם). (60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד). (61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

- ז. שְׁתֵּי⁶² חֲצֵרוֹת זו לְמַעְלָה מִזֹּאת⁶³ - לֹא יֵאמַר
הָעֲלִיוֹן: הָרֵינִי בּוֹנֶה מִכְּנִגְדִּי⁶⁴ וְעוֹלָה; אֶלָּא בּוֹנִים
שְׁנֵיהֶם מִלְּמַטָּה⁶⁵ וְעוֹלָה⁶⁶, וּבּוֹנֶה הָעֲלִיוֹן לְבִדּוֹ
מִכְּנִגְדּוֹ⁶⁷ וְעוֹלָה. וְאָם⁶⁸ הָיְתָה חֲצֵרוֹ לְמַעְלָה מִגִּגּוֹ
שֶׁל חֲבֵירוֹ⁶⁹ - אֵין הָעֲלִיוֹן זָקוּק לַתַּחְתּוֹן כֻּלָּל⁷⁰.

(62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולחם-משנה). (95) שזה הטעם לכל דיני קדימה בענינו, וכמו כן בסדר הקריאות בתורה, במשנה שם.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) נתבאר בו משפטי השותפין שהאחד הוא אדון ממקום עליון והשני ממקום תחתון, כגון הבית והעלייה וכל דיניהן בשלימות, להדומה לזה משטף נהר זיתיו ושתלן בשל חבירו שזה בעל האילן וזה בעל הקרקע, והנמשך לזה מדין המוכר אילנות לקון ועשה פירות טרם יקצץ.

- א. מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של חברו⁹, ונפל פתל מפתלי הבית - אין בעל העליה נותן לו פלוס ביציאותיו¹⁰, וכופה¹¹ את בעל הבית לבנותו כשהיה. אבל¹² אין בעל הבית כופה לבעל העליה לבנות פתל עליה שנפל. והתקרה¹³ של בית - הרי היא של בעל הבית¹⁴, והמעזיבה¹⁵ שעל התקרה - הרי היא של בעל העליה.

(2) כגון אחים שחלקו ירושת אביהם, באופן שאחד קיבל בית ואחד עליה, וראה בבא מציעא קיז. ברש"י דיבור המתחיל של שנים. (3) שכן אמרו במשנה שם: "הבית והעלייה של שניים שנפלו אמר בעל העלייה לבנות [את ביתו]" - הרי שבעל הבית בונה לבדו בלי השתתפותו של בעל העלייה (כסף משנה). (4) כלומר, על ידי בית-הדין שיורדין לנכסיו (כסף משנה). ומקור דברים אלו בירושלמי (פרק י' דבבא מציעא הלכה ד) בדין בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינת אחר על גביו ונפתח גגו של בית הבד, היא קרקעיתה של הגינה, שאמרו במשנה שם שבעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיתקן בעל בית הבד את גגו, ואמרו על כך בירושלמי שכל זה אינו אלא כשאין בעל בית הבד לפנינו, אבל אם הוא לפנינו אין צריך לירד ולזורע אלא כופין אותו לתקן. (5) זהו דבר פשוט, שהרי אין לבעל הבית כל עניין בתיקון העלייה, ואדרבה אם אין עלייה על גביו - הבית שווה יותר (מגיד משנה). (6) הנסרים (בבא מציעא קיז.). (7) כלומר, הוא צריך לתקנה, שהיא חלק מן הבית ולא מן העלייה. (8) "והוא הטיט והעפר שטוחין על התקרה [כרצפה לבעל העלייה]" (פירוש המשניות לרבינו שם) והוא מלשון הפסוק (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (רש"י שם). (9) הוא צריך לעשותה, שהיא עשויה להשוות את הגומות ברשותו ולפיכך תיקונה מוטל עליו. ואף על פי שלעניין שוכר ומשכיר פסק רבינו (פרק ו' מהלכות שכירות הלכה ד) שהתחתון, הוא המשכיר, חייב לתקן גם את המעזיבה שברשות העליון מפני "שהמעזיבה חיזוק התקרה היא", וכדעת חכמים במשנה (שם קטז:) - סובר רבינו שלא נחלקו חכמים ורבי יוסי אלא בשוכר ומשכיר אבל בשותפין הכול מודים שבעל העלייה מתקן את המעזיבה שברשותו. והרשב"א בבא בתרא ז. כתב שגם בשותפין על התחתון לתקן את המעזיבה (מגיד משנה).

- ב. נפלו¹⁶ שניהם, הבית והעליה¹⁷ - הרי שניהם חולקין בעצמם ובאבניהם ובפערם¹⁸. ואם¹⁹ נשתברו²⁰

- 1 התחתונה⁸³. נמצאת העלייה מתקנת עם פלן,
2 ומתקנת לעצמה⁸⁴; והתחתונה אינה מתקנת עם
3 השניה, ולא מהשניה ולמעלה.

(77) בבא-מציעא קח. בברייתא. [וכתבה כאן אגב הלכה זו, שהעליון בונה הכותל מלמטה עם התחתון]. (78) שאם אין מים בעלייה - לא יהיו לתחתונות. (79) ואין העליונות משתתפות בתיקונה. (80) כלומר, העליונה. (81) מלוכלכים. (82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה את המים המלוכלכים. (83) שהרי כאן להיפך, כולן מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא יתעכבו בגינות העליונות. (84) ואין התחתונות משתתפות אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של העלייה ירדו אליהן.

- 4 י. בני⁸⁵ הנהר⁸⁶ - משקין על הסדר⁸⁷. רצה⁸⁸ אחד
5 מהן⁸⁹ לסכר, כדי שייחזרו לו המים, וישקה תחלה
6 ואחר כך יפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה - כל
7 המתגבר זכה⁹⁰. ובור⁹¹ הקרוב⁹² לאמה⁹³ - מתמלא
8 ראשון⁹⁴, מפני דרכי שלום⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמב"ם שינה מלשון הגמרא בגיטין (ס, ב.) - "כל דאלים גבר", ומכאן הוראה ל"תיקון הדעות" שיש להשתדל תמיד להשתמש בלשון נקיה דוקא כפי שהשתמש הרמב"ם בלשון עדינה יותר, ובמקום "אלים" מלשון אלימות נקט "מתגבר" לשון גבורה שישנו גם בקדושה, וכמו"כ הלשון "זכה" מלשון זכות, טוב יותר מהלשון "גבר".

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן טז)

(85) גיטין ס: (86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם. (87) היינו ראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש שכולם שוים בהשקאה. (88) מחלוקת רב ושמואל (שם). (89) בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע, שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב. (90) מימרא של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאלים גבר", היינו: כל המתגבר זכה. (91) משנה, שם נט: (92) שהיו רגילים לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחר שכבר עברה כאן אמת המים, ראה להלן. (93) תעלה המוליכה מים מן הנהר לשדות. (94) בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב, שהמדובר ב"אמה המהלכת על פי הבור", והיינו כשקדם הבור לאמת המים (רשב"א). ברם, לפי המסקנה שאנו פוסקים להלכה שכל המתגבר זכה - גם כאן, כיון שחפר הבור, אע"פ שעשה שלא כדין, כיון שעשה - עשה, שגם זה בכלל כל המתגבר זכה (ראה ראב"ד ומגיד-משנה

שם, והוסברה בגמרא, כגון שנפל כלילה והאבנים פונו, וזה שפינה הלך ואינו שישאלו אותו.
 ג. אמר¹⁸ בעל העליה לבעל הבית לבנות¹⁹, כדי שיקנה עליה על גביו, והוא אינו רוצה - הרי בעל העליה בונה את הבית פשהיה, וישוב ודר בתוכו עד אשר יתן כל יציאותיו²⁰, ואחר כך יצא ויבנה עליהם אם רוצה.

(18) משנה שם קיז. וכחכמים ולא כרבי יהודה. (19) על חשבון בעל הבית בלבד. (20) ואינו צריך להעלות לו שכר דירה מפני שהבית משועבד לעלייה (בבא קמא כ:.) [ומה שכתב רבינו למעלה הלכה א שכופה בעל העלייה את בעל הבית לבנות את הכותל שנפל - אין זה אלא משום שהבית קיים, שהרי "ביתא לעלייה משתעבד" (בבא קמא שם), ויכול בעל העלייה לכופ אותו לבנות הכותל שנפל (ודלא כדעת הרשב"א שהביא המגיד-משנה שרק הבית משתעבד ולא בעל הבית), אבל כאן שנפל הבית אין בעל העלייה כופה לבעל הבית לחזור ולבנות שמכיוון שנפל הבית אין בעל הבית משועבד עוד (כעין סברת הרשב"א, וראה במגיד משנה וכסף משנה). ובבית החד הבנוי בסלע וגינה על גביו נפחת גגו של בית החד - וודאי יכול לכופו לבעל בית החד שיתקן גגו, וכן מפורש בירושלמי שם. אבל יש להבין למה השמיט זאת רבינו להלן בהלכה ח, ולא כתב שיכול לכופו].

ד. ואם²¹ אין אחד מהן יכול לבנות²² - בעל העליה נוטל²³ שלישי²⁴ הקרקע, ובעל הבית שני שלישים.

(21) שם בברייתא וכרבי נתן וכרבי שהכריע כמותו. (22) שהם עניים. (23) כגון, שהם רוצים לזרוע על שטח, או שרוצים שניהם למכור אותו, וראה תוספות שם דיבור המתחיל לא לזה ולא לזה, וסמ"ע שם סעיף קטן יד, טו. (24) וכפי שנממקת הגמרא. שהעלייה אוכלת בקרקע שלישי, היינו, שאם היה הבית ראוי לעמוד תשעים שנה, אינו ראוי כעת לעמוד אלא שישים שנה, וכן יש לו בקרקע (תורת חיים שם).

ה. רצה²⁵ בעל הבית לבנות ביתו - בונה פשהיה²⁶. ואם בא לשנות בפתלים: אם חזק אותן והרבה²⁷ ברחבן יותר ממה שהיו²⁸ - שומעין לו; רצה למעט ברחבן או לפחת מחזקן, כגון שהיו אבנים ובקש להחזיר לבנים וכיוצא בהן²⁹ - אין שומעין לו. בא³⁰ לשנות את התקרה לקורות פבדין וחזקין - שומעין לו; לפחת ברחבן פחות ממה שהיו - אין שומעין לו. הרבה פחלונות³¹ או שהוסיף גובה³² הבית - אין שומעין לו; מעט פחלונות או שמעט גובה הבית - שומעין לו. וכן³³ בעל העליה בונה אותה, אם רצה, פשהיה. ואם בא לשנות הפתלים, להרחיב ולהחזיק - אין שומעין לו, מפני שהוא מקבד על פתל התחתון; אבל למעט - שומעין לו. וכן בקורות תקרה העליונה: אם שנה אותם לקלים ממה שהיו - שומעין לו; לכבדים מהן - אין

מקצת האבנים - רואין¹⁴ אי זו ראויה להשתפר, אם אבני הבית או אבני העליה. ודבר זה ידוע מדרך הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו¹⁵, או נשמש התחתון ונפל העליון ונהרס¹⁶. ואם אינו יודעין כיצד נפל¹⁷ - חולקין האבנים השלמות והשבורות.

(10) משנה שם קטז: (11) ושניהם הסכימו ביניהם שלא לבנותם מחדש, וראה להלן הלכה ג. [ונראה מדברי רבינו שכתב בסמוך: "ואם נשתברו מקצת האבנים", - שכאן מדובר באופן שכולן שלימות, או שכולן שבורות, ואם כן אין הבעיה על כמה שלימות ושבורות לזה, וכמה לזה, אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם. וראה להלן שבנוסחת הרי"ף ורש"י וכתב"ד מינכן לא גרסינן בגמרא "עלייתא איתבור" (=העלייה נשברה) ו"תתייתא איתבור" (=התחתונה נשברה) אלא הפירוש הוא כנ"ל, וראה עוד להלן]. (12) [חלק כחלק, חצי לכל אחד ואחד (וראה בפרק י"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז ש"יחלוק" הוא מחצה). ובגמרא שם הקשו: "רישא אמאי חולקין ניהיזי אי בחבסא נפיל, אי בחבסא נפיל, לא צריכא דנפיל בליליא, וליחזינהו בצפרא דפניהו" (כן הנוסחא ברי"ף, ברש"י ובכתב"ד מינכן, ועיין רמב"ן). כלומר: הגמרא סברה שאין כאן סכסוך על האבנים השלמות והשבורות אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם, וכמו שכתבנו למעלה. וסברה כמו כן, שלפי זה, אם נפרש שיש לשניהם חלקים שווים - אין כאן חידוש שחולקים בשווה. אלא על כורחנו שהאחד גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו וכמו שפירש רש"י (לפי הנוסחא שהביא הרמב"ן והרשב"א בדבריו. ועיין במגיד משנה ובמלאכת שלמה ובב"ח סימן קסד). וצריך לומר שזהו אחד מתנאי השותפות שבמקרה של נפילה יתחלקו ביניהם (ועיין רמב"ן ורשב"א שם), ועל זה מקשה הגמרא: "ניהיזי אי בחבסא נפיל" = נראה אם נפלה החומה תחתיה, וודאי העליונים לבעל העלייה והתחתונים לבעל הבית, "אי בחבסא נפיל" = אם נפלה העלייה למרחוק - הרחוקים לבעל העלייה והמקומיים לבעל הבית, ועל זה מתרץ שנפל כלילה ופינו אותם משם ולא ידוע. אולם רבינו הביא המשנה כלשונה ולא פירשה כשנפלה כלילה ופינוה, כמו שאמרו בגמרא, מפני שסמך על התוספתא (פרק י"א דבבא מציעא הלכה א) המפרשת משנתנו כשיש לשניהם חלקים שווים, ולפי זה לא קשה כלל "ניהיזי אי בחבסא נפיל, אי בחבסא נפיל" ואין צורך לפרש כשנפלה כלילה ופינוה. וזה לשון התוספתא: "הבית והעלייה של שניים שנפלו [שניהם חולקין בעצם ובאבנים ובעפר - כן הוא בכתב"ד ווין ובדפוס ראשון] במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם שווין, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה נוטל שלו וזה נוטל שלו", ועיין עוד ברמב"ן ובמגיד משנה בשם רשב"א]. (13) משנה שם, ולפי פירושה בשקלא וטריא בגמרא. (14) כגון, שנפל הבית ביום, או שאפילו נפלו כלילה, אבל עדיין לא פונו. (15) שאז העליונות משתברות. (16) שאז התחתונות משתברות. (17) משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(41) בבא מציעא קיז: במשנה. (42) מקום שעוצרים בו זיתים, להוציא מהם שמנם. (43) והיא שייכת לאחר. (44) באופן שתקרת בית הבד היא קרקעיתה של הגינה. (45) תקרת בית הבד. (46) כשמואל ולא כרב (שם קית.). לפי שאין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה (שם). ואם נפחת בפחות מארבעה טפחים - לא איכפת לנו לפי שאין לך מקום חשוב בפחות מארבעה טפחים כמו שאמרו בכמה מקומות בתלמוד. (47) תקרה. (48) שתיוקן המעזיבה שייך לעליון, כשיטת רבינו למעלה הלכה א.

ט. שְׁתִּי⁴⁹ גִּנּוֹת זֶה עַל גִּבּ זֶה⁵⁰, וְהִירֵק בִּינְתִים בְּגִבָּה 22
עֲבִי הָאֶרֶץ שְׂבִינִיהֶם⁵¹: כֹּל שֶׁהֶעֱלִיז יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת 23
יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעֶקְרוֹ⁵² - הָרִי הוּא שְׁלוֹ⁵³, וּבִלְבָד⁵⁴ 24
שְׁלֹא יֵאָנֵס אֶת עֲצָמָיו⁵⁵; וְהִשָּׂאָר - שֶׁל תַּחְתּוֹ⁵⁶, הִיָּה⁵⁷ 25
מִגִּיעַ לְנוֹפוֹ, וְאֵינוֹ מִגִּיעַ לְעֶקְרוֹ - לֹא יִטֹּל הֶעֱלִיז⁵⁸; 26
וְאִם נָטַל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אֲבָל הָאֵילָן⁵⁹ 27
הָעוֹמֵד עַל הַמָּצָר, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא נוֹטֵה לְתוֹף שָׂדֶה 28
אֶחָד מֵהֶן - הָרִי שְׁנִיָּהֶם חוֹלְקִין⁶⁰ בְּפִרְוֵתוֹ. 29

(49) שם קית: במשנה. (50) ששתיהן סמוכות במורד ההר, וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה. (51) ונתעורר דין-דברים ביניהם: העליון אומר שלי הוא, שבקרקעי גדל, והתחתון אומר שלי הוא, שבאוויר שלי גדל, שאם רצה ממלא בעפר עד למעלה ואין כאן ירק. (52) אף שאינו מגיע לנופו, ומה שנמצא בגמרא שם: "מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, מאי, תיקו" ואם כן זה נשאר בספק, ויש לפסוק שלא ייטול העליון כדלהלן - נראה שרבינו לא גרס לה. (53) כרבי שמעון במשנה שם, שכן פסק ריש לקיש שם קיט. ומעיקר הדין סובר רבי שמעון כרבי יהודה שם שהכול לתחתון, שאם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק". אלא כל מה שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול - מפקיר הוא לגבי תחתון. (54) מימרת דבי רבי ינאי שם קיט. (55) כלומר, שלא יתפשט כל כך עד שיגיע לידי סכנה (פרוש המשניות לרבינו שם). (56) [אפילו השורשים. ומה שאמר רבא (שם קית): ששורשי הירק הם של עליון אפילו לדעת רבי יהודה - אין זה אלא אם הוא יכול לפשוט ידו וליטול, אבל אם אינו יכול לפשוט ידו וליטול, הרי הוא מפקירו לתחתון, ועיין רש"י שם במשנה דיבור המתחיל והשאר]. (57) שם קיט. בעייה של רב ענן שלא נפתרה. (58) לא פסק שיחלוקו, כדן כל ספק בממון, מפני שהתחתון הוא המוחזק (כסף משנה). ועוד שהרי הלכה כרבי יהודה שהכול לתחתון, כנ"ל, אלא שהוא מפקיר לעליון וכיוון שספק הוא אם מפקיר לעליון הרי הוא בחזקתו (=בחזקת התחתון). (59) שם קז. כשמואל ולא כרב. כלומר ענפיו נוטים, אבל שורשי בתוך המצר, שהוא של שניהם (תוספות שם דיבור המתחיל אילן). (60) כיוון שהוא יונק מקרקע של שניהם.

י. שְׁטֹף⁶¹ נִהָר אֶת זִיתָיו וּשְׁתֵּלֶם בְּתוֹף שָׂדֶה חֲבֵרוֹ, 30
וְאָמַר הֶלֶה: זִיתִי אֲנִי נוֹטֵל - אֵין שוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוֹם⁶² 31
יֵשׁוּב הָאֶרֶץ⁶³, אֲלֹא יַעֲמִדוּ בְּמִקוֹמָן⁶⁴. וְאִם⁶⁵ עֶקְרוֹן 32
הַנִּהָר בְּגוֹשְׁיָהוֹן⁶⁶, בְּשִׁשְׁתָּלָן - יִחְלָקוּ הַפְּרוֹת פֶּעַל 33

1 שוֹמְעִים לוֹ. הִרְבָּה פְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שְׁמַעַט בְּגִבָּה הֶעֱלִיָּה
2 - שוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מַעַט פְּחִלּוֹנוֹת אוֹ הִרְבָּה
3 בְּגִבָּה - אֵין שוֹמְעִין לוֹ.

(25) שם מימרא של רב אחא בר אדא משמו של עולא. (26) אבל אסור לו למעט ממידת חוסנו כבסמוך. (27) כלומר, או שהרבה ברוחב. (28) כגון, שהיו לבנים שאין רוחבם אלא שלושה טפחים (למעלה פרק ב הלכה יח) ועשאם אבנים שרוחבם שישה טפחים (שם). וראה להלן. (29) כגון מגזית שרחבה חמישה טפחים (שם) לגוויל שרוחבו שישה טפחים (שם). כן הוא בגמרא בבא מציעא שם. (30) מימרא שם. (31) במימרא הנ"ל. ואף זה גורע מהחזוק של הבית. (32) שבית נמוך יותר חזק מגבוה. (33) היינו, לעיקרון שלא לשנות, אבל ביחס הפוך: בעל הבית אסור לו למעט בחזוק הבית וברוחבו, ומותר לו להרבות, ואילו בעל העלייה אסור לו להרבות בכובד העלייה ומותר לו למעט. ומן הכלל הזה נובעים כל הפרטים דלהלן.

4 ו. נִתְדַלְדְּלוּ³⁴ קוֹרוֹת הַבֵּית וַיִּרְדּוּ לְאוֹר הַבֵּית: אִם
5 הִגִּיעוּ לְתוֹף³⁵ עֲשָׂרָה טַפְחִים - סוֹתֵר³⁶ וּבּוֹנֶה³⁷; וְאִם
6 לֹא הִגִּיעוּ - יָכוֹל פֶּעַל הֶעֱלִיָּה לַעֲכֹב עָלָיו. וְאִפְלוּ
7 אָמַר לוֹ פֶּעַל הַבֵּית: אֲנִי אֲשַׁכֵּר לָךְ מְקוֹם כְּדִי שֶׁתְּדוֹר
8 בּוֹ עַד שֶׁאֲתֵקֵן הַתִּקְרָה - אֵין שוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי
9 אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי רוֹצֶה שֶׁאֲטַרְח מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי
10 שֶׁתֵּתֵקֵן אֶת בֵּיתְךָ.

(34) בבא בתרא ו: ז. וכרב חמא. נתדלדלו, היינו, שהכתלים נשאר חזקים ורק התיקרה ירדה, שלא כרש"י המפרש שהכתלים טבעו בקרקע. (35) שאין אדם יכול לדור למטה מעשרה טפחים, ואין זה יכול לדחותו מרשותו (סמ"ע סימן קסד סעיף קטן ו). (36) את התקרה הרעועה. (37) היינו, בעל הבית בונה את התקרה, והעליון את המעזיבה כמו בהלכה א (מגיד משנה).

11 ז. הַתְּנוּ³⁸ בִּינֵיהֶם דָּבָר זֶה³⁹: אִם נִשָּׂאָר בְּגִבָּה הַבֵּית
12 כְּדִי שֶׁיִּשְׁקַח אָדָם חֲבִילָה⁴⁰ בִּינּוּנִית עַל רֹאשׁוֹ וַיִּכְנֹס
13 בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלוֹ שֶׁנֶּעְקְמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר; וְאִם אֵינוֹ
14 יָכוֹל לְהִכְנֹס בָּהּ עַד שֶׁיִּכְפֹּף אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמִתֵּקֵן
15 וּבּוֹנֶה, וְאֵין פֶּעַל הֶעֱלִיָּה יָכוֹל לַעֲכֹב, שֶׁהָרִי הַתְּנוּ
16 בִּינֵיהֶם תַּחֲלָה.

(38) במימרא של רב חמא שם. (39) כלומר, כשחלקו התנו שאם תשפל העלייה יסתרו ויבנו מחדש. כרב הונא בנו של רב יהושע, שם. (40) רש"י (40) רש"י (שם) דיבור המתחיל איסורייתא מפרש: "חבילת קנים".

17 ח. בֵּית⁴¹ הַבֵּד⁴² שְׁהוּא בְּנוֹי בְּעִבֵי הָהָר וַגִּנָּה אַחַת⁴³
18 עַל גִּבּוֹי⁴⁴, וְנִפְתְּחוּ שְׁמֵי בֵּית הַבֵּד⁴⁵ כְּאַרְבַּעַה
19 טַפְחִים⁴⁶ אוֹ יוֹתֵר - הָרִי פֶּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ
20 לְמַטָּה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בְּדוֹ כְּפִין⁴⁷, וַיִּתֵּקֵן
21 הֶעֱלִיז⁴⁸ קֶרֶקַע גִּנָּה וְיִזְרַע כָּל גִּנָּתוֹ.

לשניהם חלק בהם: זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה (משנה שם).

פרק חמישי

(1) נתבאר בו מה שיש לשותפין בחצר לעשותו שכופין בו זה את זה, והדברים שיכול האחד למנוע לחבירו לעשות בחצרו, וכן מה שכופין בני מבוי זה לזה לעשות, ומה שמונעין האחד לאחר לעשותו.

- א. תצטרף השתתפין - כל אחד מהן כופה³ את חברו¹¹ לעשות ביה בית שער⁴ ודלת⁵, וכן⁶ כל הדברים שהחצר צריכה להם צרך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה לעשותם; אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיוצא בו - אינו כופה⁸. עשה אחד מהן מעצמו, אם גלה השני דעתו שגזל לו במה שעשה חברו - מגלגלין עליו את הפל⁹, ונותן חלקו¹⁷ בהוצאה.

(2) בבא-בתרא ז: במשנה, וכדעת תנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל, כי הכלל הנמסר בשם רבי יוחנן, בכמה מקומות בתלמוד, שהלכה כרשב"ג במשנה, אינו מוסכם, ויש מן האמוראים שלדעתם לא אמר כן רבי יוחנן מעולם (כסף-משנה בשם הר"ן, וכ"ה בחידושי ר"י מיגאש. וראה בבבא-מציעא לח:). (3) אם השני אינו רוצה להשתתף מרצונו הטוב בהוצאות אלו. (4) תא, ששומר החצר יושב בו לשמור מפני עוברים ושבים שלא יזיקו בחצר בראייתם (בבא-בתרא ב:). ובגמרא שם לא התירו עשיית בית שער זה, אלא אם הוא בחוץ ואין לו דלת וכו', שאם לא כן לא יוכלו העניים להכנס. ורבינו השמיט כל זה. (5) וכן נגר ומנעול ('נתיבות' סימן קסא. וכל-שכן מהלכה ב). (6) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (הובאה ברי"ף ב"ב פ"א, ותוכנה בהלכה הבאה), שאם היה שריו עמהם באותה חצר משעבדין אותו על הכל. (7) אף הוא מין ציור. (8) למד כן ממה שאמרו במשנה בבא-בתרא ה. (הובא למעלה פ"ג הלכה א) שלמעלה מארבע אמות אין מחייבין אותו לבנות - הרי שדבר שאינו הכרחי, אין לכסותו (הגר"א סימן קסא, ס"ק ג). (9) למדה רבינו ממה שאמרו בכותל שהוא גבוה מארבע אמות, שאם סמך לו כותל אחד מגלגלין עליו את הכל, בבא-בתרא שם (הובא למעלה בפ"ג שם). וראה בהגהות מיימוניות ומגיד-משנה וכסף-משנה.

- ב. מי¹⁰ שיש לו בית בחצר אחרת¹¹ - בני החצר משעבדין אותו לעשות עמהם דלת¹² ונגר¹³ ומנעול; אבל בשאר הדברים - אין משעבדין אותו. ואם היה שריו עמהם באותה חצר - משעבדין אותו על הפל.

(10) תוספתא שם, הובאה ברי"ף בבא-בתרא פ"א. (11) ואינו גר שם. (12) כן הוא בתוספתא. ו"בית שער" לא נזכר, כי הרי בית שער הוא שמירה מחמת היזק ראייה, וכיון שאינו גר בחצר אינו בכלל זה, אבל נגר ומנעול שהם שמירה גם לדברים הקבועים בחצר, גם הוא בכלל החיוב ('נתיבות' שם). (13) בריח.

- ג. אחד מן השתתפין בחצר שבקש להעמיד ביה

- 1 השדה עם בעל הזיתים כל שלש שנים⁶⁷, ולאחר שלש - הפל לבעל השדה⁶⁸. ואם לא נעקרו בגושיהן - הפל לבעל הקרקע מיד⁶⁹.

(61) ברייתא שם קא. (62) ראה סמ"ע סימן קסח סעיף קטן א. שהראשון שנטע עד עכשיו אף להבא ייטע, ואילו זה שהביא הנחר את הזיתים לרשותו, לא היה נוטע מעצמו, ואנו מעוניינים להרבות במטעים בארץ. (63) מימרא של רבי יוחנן בגמרא שם. אבל בחו"ל שומעים לו, ויכול ליטול את זיתיו (שם קא:), וכן הוא בשולחן ערוך סימן קסח סעיף א. ועיין אור שמת. (64) אם בעל השדה רוצה בהם (סמ"ע סעיף קטן ה). (65) מימרא בשם ריש לקיש שם קא. (66) גושי העפר שסביב האילנות ואף אם לא ניטעו היו יכולים לחיות מאותו עפר, והרי הם כמו שלא נעקרו ואין בהם משום ערלה (פרק י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יב). (67) שאף על פי שיכולים לחיות מהגושים בלבד - אינם יכולים לגדל פירות בלי הקרקע של זה (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובלי הגושים, היו אסורים מחמת ערלה (גמרא שם) ולפיכך יש לשניהם חלק בהם. ואף על פי שהמוצא אבידה בזוטו של ים ובשולליתו של נהר הרי היא שלו שוודאי נתיאשו הבעלים ממנה (פרק י"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה י) - אין זה אלא במטלטלין, אבל בקרקע אין הייאוש מועיל (פרק ח שם הלכה יד) וכיוון שנעקרו עם גושיהם יש להם דין קרקע (משנה למלך). (68) שהרי הוא אומר לבעל הזיתים: אם הייתי אני נוטע אותם לפני שלוש שנים, האם לא הייתי אוכל פירותיהם? (גמרא שם). (69) שכיוון שנעקרו בלי גושיהם - דין מטלטלין להם, וזכה בהם בעל השדה בייאוש כדין זוטו של ים (משנה למלך). והמדובר בגוף העצים ובשבחם, שהרי הפירות אסורים בערלה עד השנה הרביעית (סמ"ע סימן קסח סעיף קטן ד).

- 4 יא. פיוצא בו⁷⁰, המוכר⁷¹ זיתיו לעצים⁷²: אם פסק עמו לקץ מיד - כל הפרות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע⁷⁴; ואם⁷⁵ התנה עמו לקץ כל זמן שירצה - כל הפרות שיוציאו לבעל העצים. מכר סתם: אם עשו פחות⁷⁶ מרביעית לסאה⁷⁷ חוץ מן ההוצאה⁷⁸ - הרי אלו של בעל הזיתים⁷⁹; עשו רביעית לסאה חוץ מן ההוצאה - הרי אלו יחלקו⁸⁰.

(70) כלומר, כשם שאמרנו שלאחר שלוש שנים הכל לבעל השדה, כמו כן בהא דלהלן הכל לבעל הקרקע. (71) בבא מציעא ק: במשנה. (72) להסקה או לבניין, ולא לגדל פירות. (73) התברר בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (74) היינו, הכל במשמעות הלשון (ולא כשיטת הרשב"א, שהביא המגיד-משנה, שלבעל הזיתים יש תמיד חלק בהם). (75) אף זה בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (76) שאז אין הבעלים מקפידים מזה. (77) שהם רעים כל כך, עד שסאה מהם אינו מוציא רביעית הלוג שמן. (78) של המסיקה והעצירה, וכדומה, שם ק: קא. מימרא של רבי שמעון בן פוי. (79) שלפי שהם רעים כל כך אין בעל הקרקע מקפיד אם בעל הזיתים נוטלם לעצמו (גמרא שם). (80) שיש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תאמר: החזיק - אין לך אדם שמשאיל מקום
לחברו.²⁷

(20) בבא-בבא נז. במשנה וכפירושה ע"י רב נחמן בשם רבה בר אבון, וראה בסמוך. (21) כגון, תנור וכיריים או גידול תרנגולין. (22) כנוסח הראשון של מימרת רב נחמן, ולא כתיקונה וכתב פפא שם, ועיין ברי"ף שם. (23) היינו, אפילו אחר שלש שנים. שאין דרך השותפין להקפיד על זה, ויכול לומר לו: עד עכשיו לא הקפדתי, ומעכשיו אני מקפיד. (24) שם במשנה. וכימירת רב נחמן. (25) היינו, מיד, ולא לאחר שלש שנים. וכן משמע מדברי הר"י מיגאש שרבינו הולך בעקבותיו, ראה במגיד-משנה. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א, ופרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. (26) מלשון זה של רבינו, נראה שאע"פ שהמחזיק אינו טוען שמכר לו או שמחל לו הרי זו חזקה, שאע"פ שבחזקת קרקעות אמרו "כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה" (בבא-בבא מא. ופי"ד מהלכות טוען ונטען הלכה יב) - בחזקת תשמישים כבנידון-ידיו, אין צריך טענה. וראה להלן פרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. ועיין רשב"ם בבא-בבא מא. (27) כל זה מדברי ר"י מיגאש (הובאו במגיד-משנה). והיינו, בחזקה מיידית ובלי טענה, אבל חזקת שלש שנים שיש עמה טענה - הרי היא חזקה גם בנידון זה, וכמ"ש רבנו בפ"ב מהל' טוען ונטען הי"ד. וראה בהשגת הראב"ד.

ו. אחד²⁸ מן השתפין שפקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חברו מעבד עליו, מפני שמסתכל בו מן חצרו.³⁰ ואם³¹ פתח - יסתם.³² וכן³³ לא³⁴ פתחו³⁵ השתפין בחצר, פתח בית כנגד³⁶ פתח בית או חלון כנגד חלון. אבל³⁷ פותח אדם לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון; מפני³⁸ שאומר לו: הריני פאחד מבני רשות הרבים שרואין אותך.³⁹

(28) משנה בבא-בבא נט: (29) ויש בזה משום היזק ראייה. (30) שאף שבין כך ובין כך יכול הוא להזיקו בראיה על-ידי הסתכלות מן החצר - הרי עכשיו יזיקנו גם בהסתכלות מן הבית (רשב"ם שם ד"ה אבל לחצר השותפין, ו'תוספות' שם ד"ה בבית לא בעינא). וכל-שכן שאסור לפתוח חלון לחצר חבירו שאינו שותפו (גמרא שם). (31) עובדא שם. וכרבי חייא ולא כרבי ישמעאל ברבי יוסי. וכן פסק הר"ף. (32) דוקא אם מחה לאלתר, אבל אם ראה ושתק - החזיק. ראה להלן פ"א הלכה ד (כסף-משנה). (33) שם ס. במשנה. (34) בגמרא שם, בשם רבי יוחנן, שאיסור זה הוא מטעם צניעות. וסמך ענין זה למה שנאמר בבלעם (במדבר כד, ב) "וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה". (35) במשנה, שם בלשון יחיד: "לא יפתח אדם", ורבינו שינה וכתב בלשון רבים בכדי לציין, שכאן מדובר בשניהם פתחו ביחד, ואין כאן איסור משום היזק ראייה, ואעפ"כ אסור מטעמי צניעות, וכן הוא בירושלמי (פ"ג הלכה י). (36) יש אומרים שצריך להרחיק רק משהו (רשב"ם), ויש אומרים שצריך להרחיק

בהמה או רחים, או לגדל בה תרנגולין - חברו מעבד עליו.¹⁴ וכן¹⁵ שאר הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותן בחצרותיהן - בכלל השתפין מעבדין זה על זה, חוץ מן הכביסה¹⁶, לפי שאין דרךן של בנות ישראל להתבזות על גב הנקהר.¹⁷

(14) להלן הלכה ה מביא רבינו, שהתשמישים הנ"ל אין להם דין חזקה בחצר השותפין, ומקור הדברים בבא-בבא נז. נז: שאין דרך השותפים להקפיד אחד על השני כשהוא עושה דברים אלו, ולפיכך אין הוא יכול לטעון שהחזיק. אבל ברור הדבר שאם הוא מקפיד גם בדברים אלו - יכול לעכב בידי חבירו שלא יעשה אותם בחצר, וכן נראה מדברי המשנה (שם נז). שהובאה להלן הלכה ה) "ואלו דברים שאין להם חזקה, היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחיים וכיריים ומגדל תרנגולים" - הרי שאין להם חזקה ויכול לעכב עליו. וכן נראה להלן בדין הכביסה, עיין הערה טו. וכן כתב הר"ן בנדרים מו. ד"ה ושניהם אסורים. ועיין רמב"ם פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד. (15) מימרא של רבי יוחנן בשם רבי בנאה, שם נז: (16) כלומר, אפילו יש מנהג בעיר זו, שהנשים מכבסות על יד הנהר, יכול אחד מן השותפין לשנות המנהג ולעשות בחצר (סמ"ע סימן קפא, ס"ק ז). (17) משמע שולא טעם זה - השותפין מעכבין זה על זה, אע"פ שאין כאן עשיית מחיצה ואין דרך השותפין להקפיד בכך (ראה להלן הלכה ה) - שגם בכגון זה יכול לעכב אם ירצה (הגר"א שם ס"ק ז), וראה למעלה.

ד. אחד חצר השתפין ואחד מבוי¹⁸ שאינו מפלש¹⁹ - כל בני המבוי מעבדין זה על זה שלא להשתמש במבוי אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.

(18) תוספתא בבא-בבא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמ' 401, 6) "כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של שותפין, כך בני מבוי יכולין למחות זה בזה במבוי של שותפין". ובמגיד-משנה הביא מתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 9) "כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי (=מעבד עורות)". וראה להלן פרק ו הלכה ח, והלכה יא. (19) היינו, שהוא סתום משלשה צדדים. שאם הוא פתוח משני צדדים ומפולש לרשות הרבים, דינו כרשות הרבים. וכן כתב הר"ף בבא-בבא פרק א (דפוס ווילנא ז ע"ב).

ה. אחד²⁰ מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא בהן²¹ בחצר, ולא מחה בו שתפו - הרי זה מעבד עליו כל זמן שירצה.²³ ואם²⁴ העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה עשרה טפחים - החזיק.²⁵ שהשתפין מקפידין על המחיצה, והואיל והניחו - מחלל.²⁶ במה דברים אמורים? בחצר השתפין; אבל בחצר חברו, אפילו העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק. שהדבר ידוע, שאין זה אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן. שאם

- 1 מלוא אפשרות הראיה (רשב"א), ודעת רבינו לא ברורה. (37 משנה, שם. (38 בגמרא שם. (39 וחלונות גבוהים שאין בני רשות הרבים רואים אותו אלא בהתאמצות יתירה אסור לפתוח, שהרי אומר לו: בני רשות הרבים אינם רואים אותי אלא בהתאמצות יתירה, ואתה רואה אותי תמיד, ראה למעלה פ"ג הלכה ה, ועיין מגיד-משנה.
- 2 ז. ואף על פי כן לא יפתח אדם חנות פנגד פתח חצר חבירו⁴⁰, שזה הזק קבוע תמיד; שהרי בני רשות הרבים עובדים ושבים, וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח חבירו.
- 3 (40) תוספתא ב"ב פ"ב (צוקמ. עמ' 4. 401) והובאה ברי"ף ב"ב פרק שלישי. ושוב לא הבהיר רבינו כמה להרחיק, ובשו"ע סימן קנד, סעיף ג: "עד שלא יכול לראות כלל".
- 4 ח. אחד⁴¹ מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת - אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין⁴² שלו. אפילו⁴³ בנה עליה על גבי ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי⁴⁴ שמרבה עליהן את הדרך⁴⁵. נעשה כמי שהיה לזה שכן אחד, ונעשו לו שכנים הרבה. אבל⁴⁶ פותח הוא פתח עליה⁴⁷ לתוך ביתו. ואם⁴⁸ רצה לחלק חדרו לשנים - חולק.
- 5 (41) בבא-בבא נט: במשנה. (42) אבל לביתו יכול הוא לפתוח, כדעת הרי"ף בתשובה (כסף-משנה) כשם שהוא פותח עליה לתוך ביתו, אלא שצריך לסתום את פתח הבית שבחצר האחרת, בכדי שלא יעברו מן החצר האחרת לחצר זו (הרי"ף שם). (43) משנה, שם. (44) ההנמקה, בגמרא שם ס. (45) שעלידי הוספת שכנים - צריך אחד לחכות לשני, וכאילו נעשית הדרך ארוכה יותר. (46) משנה, שם. (47) כן דעת הרי"ף בתשובתו (הובאה במגיד-משנה) שגם עליה ממש מותר לבנות על ביתו, אם אינו פותחה לחצר. לפי שאינו עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך עליו, ואינו מרבה עליהם את הדרך, וכן נראה בתוספתא בבא-בבא פ"א (צוק"מ עמוד 19, 398): "ש לו גג ברשות הרבים ומבקש לבנות על גביו עליה וכו' עושה לו וכו' ופותחה לתוך ביתו". ומה שאמרו בגמרא (שם ס.) "ומאי עליה אפתאי", שלפ"ז סובר רשב"ם שם שרק "אפתאי", כלומר יציע בתוך הבית, שאינו מוסיף על הבנין כלל, אלא מחלק גובה הבית לשנים, רק זה מותר, אבל לא עליה ממש, - צריך לומר, לדעת רבינו והרי"ף שלא נקטו זאת בגמרא אלא לדוגמא, כלומר רק עליה כזו שהיא כמו "אפתאי" שאין פתחה אלא בתוך הבית - מותר, ולעולם מותר אפילו עליה ממש על גבי הגג, אם פתחה בבית כנ"ל, ועיין 'נמוקי יוסף' שם. (48) היא הדוגמא הראשונה שהביאה הגמרא שם. ובשו"ע סימן קנד סעיף א, כתב: "ואין צריך לומר שאם רצה לחלוק לשניים" ואמנם כל-שכן הוא מעליה.
- 6 י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן - אינו יכול להרחיבו; שהרי⁴⁹ שתפו אומר לו: בפתח קטן אני יכול להסתור ממך בשעת תשמיש, ואני יכול להסתור ממך בפתח גדול⁵⁰. ואם⁵¹ היה הפתח גדול - לא יעשו שנים; שהרי⁵² אומר לו: בפתח אחד אני יכול להסתור, בשנים - איני יכול⁵³.
- 7 (53) שם ס. במשנה. (54) כהנמקת רבא שם, ולא כזו של רמי בר חמא, ראה להלן. (55) ולפי זה, אפילו פתח בין שתי אמות אסור להרחיבו עד ארבע אמות. אף שעלידי-זה אינו מרויח כלום ביחס לשטח הניתן לכל פתח, שהרי גם לפתח בן שתי אמות נותנים השטח (ולדעת רמי רב חמא שם, אין הדבר כן). (56) שם במשנה. (57) ושוב כהסברתו של רבא, ולא כזו של רמי בר חמא. (58) ומטעם זה, אסור אפילו לעשות שנים מפתח גדול בן שמונה אמות, אף כי אינו מרויח כלום בשטח שעל יד הפתח.
- 8 יא. אבל⁵⁹ מי שהיה לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים - אין⁶⁰ חבירו שפנגדו מעכב עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים שאינם יכולין לעכב עליו.
- 9 (59) משנה, שם. (60) וכמו שאמרו בגמרא שם, שהרי בין כך ובין כך חייב הוא להשמר מפני בני רשות הרבים.
- 10 יב. פופין⁶¹ בני מבוי זה את זה לעשות להן לחי או קורה למבוי⁶².
- 11 (61) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 369, 13) והובאה ברי"ף בבא-בבא פרק א. וכן הוא בגמרא עירובין פ. (62) שאינו מפולש, שאפשר להתיר הטלטול בו בשבת עלידי לחי או עלידי קורה (פ"ז מהלכות שבת הלכה ב), ואילו מבוי מפולש אין להתיר אלא עלידי צורת הפתח מצד אחד נוסף לחי או קורה מצד שני (שם הלכה ג). ועיין בסמ"ע סימן קסב ס"ק א שכתב, שגם במבוי מפולש כופין זה את זה להכשירו ולהתירו בטלטול כדינו [אע"פ שלענין עיכוב תשמישים שונים - דינו כרשות הרבים, כמבואר למעלה הלכה ד].
- 12 יג. מי⁶³ שיש לו פתח למבוי⁶⁴ - אין בני מבוי פופין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועיין הגהות מיימוניות אות ט. (81) שם יא: שתי בעיות של רב הונא, שהן אחת: "אחד מבני מבוי, שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר, בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו, אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת, אמר לו: בני מבוי מעכבין עליו, ואכסניא לפי בני אדם מתחלקת" (כן הגירסא ברי"ף דפוס קושטא, וכן הובא בשמו במגיד-משנה וכסף-משנה וכן בעוד כמה נוסחאות, ראה בדקדוקי סופרים) - הרי שטעם העיכוב הוא בזה שאכסניא מתחלקת לפי בני אדם, ולפיכך מעכבין עליו שממעט מחלקם מן המס הקצוב. ואם נכריע שאכסניא מתחלקת לפי פתחים, לא מיעט מחלקם כלל שהרי לא פרץ את פצימיו של הפתח ולא ביטל, ואם כן עודנו חייב במס באותו מבוי, ועיין כסף-משנה בשם רמב"ן. (82) אפילו לסתום בלבד ולא לפרוץ את פצימיו, ולא ביטל לגמרי את הפתח, שעל זה היתה הבעיא, שאם פרץ אין כאן בעיא כלל, שאף אם מתחלק לפי פתחים, הרי ביטל את הפתח. ראה למעלה הערה עט. (83) שלא יהיה יותר פתוח למבוי ראשון, אלא לזה. (84) בהסכמת בני המבוי האחר, שהרי אף הם יכולים לעכב, כמו שהביא רבינו למעלה. או שהמדובר במבוי מפולש, שאינם יכולים לעכב, כמבואר למעלה.

טז. חמש⁸⁵ חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפולש⁸⁶
- כלן משתמשות עם החיצונה⁸⁷, והחיצונה¹⁸
משתמשת לעצמה⁸⁸. וכן השניה⁸⁹ משתמשת
לעצמה⁹⁰, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה²¹
משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת
עם כלן ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בעל השניה²³
בנה אצטבא⁹¹ כנגד פתחו וסתמו - אין החיצונה²⁴
כולה לעכב עליו⁹²; אבל כל הפנימיות מעכבין²⁵
עליו, מפני שמרבה עליהן את הדרך פארץ, שהרי²⁶
מקיפין האצטבא. וכן בעל השניה שפתח לחצרו²⁷
פתח שני בינו ובין החיצונה⁹³ - אין החיצונה²⁸
מעכבת עליו, שאין לו⁹⁴ להשתמש אלא מפתחו²⁹
ולחצו⁹⁵. אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין³⁰
השלישי - הפנימית⁹⁶ מעכבת עליו, שאין לו³¹
להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון³²
ולחצו⁹⁷. וכן הדין בכלן⁹⁸.³³

(85) שם יא: בברייתא, וכרבי ולא כרבי שמעון בן אלעזר.
(86) שהרי מפולש הוא כרשות הרבים. וכל בני החצרות משתמשים בו בשוה. (87) הקרובה לרשות הרבים. (88) ולא עם זאת שבפנים ממנה. וראה בפירוש "לעצמה" לגבי פנימית. (89) שיש לה זכות הליכה על החיצונה, אבל אין לה זכות על הפנימית. (90) "לעצמה" בנידון זה, פירושו, רק היא ולא אחרות עמה, וראה למעלה ('תוספות' שם ד"ה והפנימית). (91) ספסל קטן לשיבה ולהנחת פרקמטיא. (92) ואינה יכולה לטעון שלפעמים יש דוחק מן העוברים והשבים, שנחקים פנימה, וזה סותם עליהם את הדרך, ומתוך כך מעכב את התנועה בקטע של החיצונה - מפני שאין לה זכות שימוש בפנים, וכשיטת רבי, ולא כרבי

1 אותו לעשות דלת למבוי⁶⁵; שיכול לומר: רצוני
2 שאפנס בחבילתי עד פתחי⁶⁶. ומבוי⁶⁷ המפולש
3 לרשות הרבים⁶⁸, ובקשו בני המבוי להעמיד להם
4 דלתות - בני רשות הרבים מעכבין עליהם, מפני⁶⁹
5 שפעמים⁷⁰ דוחקין הרבים ונכנסין בו⁷¹.

(63) תוספתא (שם עמוד 7, 369) מובאת ברי"ף שם.
(64) [כלומר, החזיק בפתח זה ברשות, שהרי לכתחילה אסור לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בלי הסכמתם של בני המבוי, כמבואר להלן הלכה יד]. (65) במטרה למעט בהילוך רבים ממבוי למבוי. וב"טור' ושו"ע סימן קסב העתיק הלכה זו בניסוח אחר: "אם באו [בני המבוי] להעמיד לו (=למבוי) דלתות (=משני צידי), אפילו אחד מהם יכול לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחי". (66) ה'נמוקי יוסף' מביא "על כחפי עד פתחי". וברור שאם הם רוצים לעשות דלת למבוי בלי השתתפותו - יכול הוא לעכב על ידם (מגיד-משנה בשם ר"י מגאש ורשב"א, וכן כתב ה'נמוקי יוסף'). (67) מימרא של רב ענן בשם שמואל, בבבא-בבא יב. (68) יש אומרים שאינו מפולש אלא לצד אחד לרשות הרבים (מגיד-משנה בשם רשב"א). (69) גמרא שם. (70) כגון בימי השוק (סמ"ע סימן קסב, ס"ק ו). (71) והדלתות יפריעו להם.

6 יד. מי⁷² שביקש לפתח פתח במבוי שאינו מפולש⁷³
7 - בני מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את
8 הדרך. ואם היה מבוי מפולש⁷⁴ - פותח כל פתח
9 שיירצה לכתחילה⁷⁵.

(72) בבא-בבא יא: בברייתא: "אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחד - בני מבוי מעכבין עליו". וכתב שם הרי"ף, שכל זה במבוי שאינו מפולש, אבל במבוי מפולש אינם יכולים לעכב, שהרי הוא כרשות הרבים. (73) שהוא סתום משלשה צדדים. (74) משני צדדיו. (75) היינו, שלא היה קיים הפתח מעולם.

10 טו. היה⁷⁶ לו פתח סתום במבוי שאינו מפולש⁷⁷ -
11 הרי זה פותחו⁷⁸ בכל עת שירצה; ואם פרץ את
12 פצימיו⁷⁹ - בני מבוי מעכבין עליו⁸⁰. וכן⁸¹ אחד
13 מבני מבוי שביקש לסתם⁸² פתחו ולהחזירו⁸³ למבוי
14 אחר⁸⁴ - בני מבוי מעכבין עליו; שמא יבוא עליהם
15 מס, ומתמעט מחלקן מן המס הקצוב על בני
16 המבוי. לפיכך, מקום שאין המס קצוב על בני
17 המבוי - הרי זה סותם פתחו בכל עת שירצה.

(76) שם יא: כרבי בברייתא. (77) שאם הוא מפולש, מותר אף לכתחילה, כמו שכתב בהלכה הקודמת. (78) שהרי היה פעם פתוח, ועל-ידיה סתמו לא אבד את זכותו. (79) המסגרות, שבהן נתונה הדלת, היינו המשקוף והמזוזות. שעל-ידי פריצה זו מתבטל הפתח לגמרי (מימרא של רבא שם). (80) כאילו פותח הפתח לכתחילה. ויתכן כי גם בני המבוי שבו הפתח הסתום מעכבים, וגם בני המבוי הראשון מעכבים, אם יש ענין של מס, וראה בהמשך דברי רבינו,

7 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹¹. וְכֹפִין¹² בְּנֵי בִקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת
8 בִּינֵיהֶם חֲרִיץ¹³ וְבֵן חֲרִיץ¹⁴.

שמעון בן אלעזר ורב הונא. (93) הוא-הדין שהפנימית אינה יכולה לעכב: כיון שיכולה להשתמש מפתחה לחוץ - ורשאת היא לפתוח פתח באותו שטח (כסף-משנה). (94) לבעל החיצונה. (95) אבל בשטח שלפנים מפתחו, אין לו זכות שימוש. (96) היינו, כל הפנימיות, וראה כסף-משנה. (97) אבל אם פתח מפתח חצרו ולפנים - אינם יכולים לעכב עליו, ראה למעלה. (98) וסיכום הדברים: כל חצר יכולה לפתוח פתחים חדשים בכל השטח שמפתחה ולחוץ, שבכל השטח הזה יש לה זכות שימוש. ולפיכך, לא החיצונה ממנה יכולה לעכב ולא הפנימית, אבל לפנים מפתחה, אין לה זכות, והפנימית ממנה יכולה לעכב עליה.

פרק נשיי¹

1) נתבאר בו מה שבני העיר כופין זה את זה לעשות, ומה שיש לכולן לעשות שקצתן פטורין, ומה שקצתן מונעין לקצתן או לבני עיר אחרת, ונמשך לזה קצת ממה שיש בין בני החצרות בזה, ודין מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו וכן מי שיש לו גינה לפנים מגינת חבירו.

9 ג. מִי־שֶׁ לֹא הֵצִר בְּעִיר אַחֶרֶת¹⁶ - בְּנֵי הָעִיר
10 מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לְחֹפֶר עִמָּהֶם בִּוְרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת
11 וְאַמַּת הַמַּיִם¹⁷; אָבֵל בִּשְׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים¹⁸ - אֵין
12 מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שְׂרֹוֹי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר
13 - מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל¹⁹.

א. כּוּפִין² בְּנִי³ הָעִיר⁴ זֶה אֶת זֶה⁵ לַעֲשׂוֹת חֹמָה
דְּלָתִים וּבָרִים⁶ לָעִיר, וּלְכַנּוֹת⁷ לָהֶן בֵּית הַכִּנָּסֶת,
וּלְקַנּוֹת סֹפֶר תּוֹרָה וְנִבְיָאִים וּכְתוּבִים⁸, כְּדֵי שְׂיִקְרָא
בְּהֶן כָּל מִי שְׂרִיצָה לְקִרּוֹת מִן הַצִּבּוֹר.

(15) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (לפי כ"י ווין. ראה צוק"מ עמ' 396, 13), הובאה בר"ף בבא-בבא פ"א כלשונה. (16) כלומר: הוא גר בעיר זו ויש לו חצר בעיר אחרת. (17) בתוספתא שם: "ולתקן את המקוואות ואמת המים".
וואם מי שאינו דר עמהם באותה עיר חייב בכל אלו, קל-וחומר למי שדר עמהם. ולא כתב זאת רבינו למעלה בהלכה א, מפני שאין דבר זה מפורש, ושם העתיק לשון המשנה שם. ראה סמ"ע סימן קסא ס"ק א. (18) לא פירש רבינו מה הם "שאר הדברים" האלו? ואם כוונתו לאלו המגויים בהלכה הקודמת, יש להבין מה בין מקוה שמשעבדין אותו (ראה למעלה) לבית-הכנסת שאין משעבדין אותו. ונראה שכוונתו לעניני שמירה, שכיון שאינו גר שם - אינו זקוק להם, ראה ב'ערוך השולחן'. (19) ראה למעלה הערה ה.

2) משנה בבבא-בבא ז: (3) ראה להלן הלכה ה, מי הם הקוראים בני העיר לענין זה. (4) משמע, כל עיר בלי יוצא מן הכלל, כחכמים וסתם משנה שם, שאף עיר רחוקה מהספר, צריכה לחומת הגנה מפני פלישה פתאומית של גייסות האויב (ולא כר"ש בן גמליאל, החולק ואומר שרק עיר הסמוכה לספר זקוקה לחומה). (5) במשנה שם: "כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח" ולפי פשטות הלשון, המדובר כשהרבים כופים את היחיד המסרב, אבל רבינו בפירושו שם כתב: "כופים, רצונו לומר: כל אחד ואחד מבני העיר יכוף לחבירו על זה", ומקור הדברים בתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 29) גבי בית-כנסת וספר-תורה: "כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית-כנסת ולקנות להם ספר-תורה ונביאים" ו"זה את זה" משמע אפילו יחידים (הגר"א סימן קסג ס"ק ב) ואפילו המיעוט כופין את המרובים (רמ"א שם). (6) וכן פורשים ושומרים (להלן הלכה ה). והוא-הדין לכל יתר צרכי העיר (הגהות מיימוניות). (7) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (ראה למעלה הערה ד) הובאה ברי"ף בבא-בבא פ"א, סמוך למשנה הנ"ל (בדף ז:). (8) מילה זו אינה בתוספתא שלפנינו, אבל ישנה בנוסח המובא ברי"ף. בזמננו שמצויים ספרים מודפסים, הכפייה היא רק על ספר-תורה (סמ"ע סימן קסג ס"ק ב [פירוש: ספר-תורה נצרך לקרוא בו בציבור בימי הקריאה, ואילו לנביאים אינם נזקקים, שאפשר לקרוא בספר מודפס (מגן-אברהם בסימן רפד בתחילתו) וקריאה בכתובים אינה בציבור, ראה שבת קטו. וקטז:].

ד. פֶּשֶׁהָ²⁰ גּוֹבִין מֵאֲנָשִׁי הָעִיר לְבָנוֹת הַחוּמָה²¹ -
גּוֹבִין לְפִי קְרִיבַת הַבָּתִּים מִן הַחוּמָה. כָּל הַסְמוּךְ
לְחוּמָה נוֹתֵן יוֹתֵר.

20) בבא-בתרא ז: בעיא של רבי אלעזר מרבי יוחנן בשתי לשונות, ופתרונה על-ידי רבי יוחנן, ופסק רבינו כלשון האחרון, שלא הזכירו אלא לפי קירוב בתי, ולא הזכירו "לפי שבח ממון" כלל, וכן דעת הרי"ף. ודעת ר"י מיגאש - שנותנין לפי קירוב בתיים ולפי שבח ממון. 21) שאם החומה פרוצה, מתנפלים הלסטים תחילה על הבתים הקיצוניים.

ה. וְכָל הַדָּרֵךְ ²² בַּעִיר שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ, אוֹ שְׁקָנָה בָּהּ ¹⁷
 בֵּית דִּירָה ²³ - נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל הַדְּבָרִים ¹⁸

ב. מִי שֶׁלָקַח עֵיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפֵין אוֹתוֹ בֵּית
 6 דִּין¹⁰ לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, מִשּׁוּם יָשׁוּב

- 1 הצריכין לתקון²⁴ החומה והדלתות, ושכר הפרשין²⁵
2 השומרין את המדינה, וכל פיוצא בדברים אלו
3 ששומרין את העיר²⁶.
- 22 שם ז: במשנה. 23 שכין שקנה - ודאי דעתו
להשתקע בה (הגר"א סימן ס"ק כ.). 24 משנה, שם.
25 מימרא של רב פפא, שם ח. 26 ואילו לשאת בעול
הצדקות השונות בעיר, ישנם זמנים אחרים (שם ח. ופ"ט
מהלכות מתנות עניים, הלכה יב).
- 4 ו. כל הדברים²⁷ שצריכין לשמירת העיר - לוקחין
5 מכל אנשי העיר, ואפלו מן היתומים²⁸, חוץ²⁹
6 מתלמידי חכמים; שאין³⁰ תלמידי חכמים צריכין
7 שמירה, שהתורה שומרתם³¹. אבל לתקון הדרכים
8 והרחובות - אפלו מן החכמים³². ואם³³ כל העם
9 יוצאין ומתקנין בעצמן³⁴ - לא יצאו תלמידי חכמים
10 עצמם³⁵, שאין דרך תלמידי חכמים להזדלזל לפני
11 עם הארץ.
- 27 שם ח. מימרות של רבי יוחנן, רב יהודה ורב פפא.
28 שכל מה שנהנים ממנו, חייבים בו אף היתומים (שם
במימרא של רב פפא). 29 שם במימרות הנזכרות, וכן
בדברי ריש לקיש ורבי יוחנן (שם ז: בניגוד לרבי יהודה
נשיא (שם ז:). 30 שם. 31 כהנמקתו של רבי יוחנן,
ולא כזו של ריש לקיש, משום שמעשיהם מגינים עליהם.
32 בדברי רב יהודה, שם: "הכל לכריא פתיא אפילו
מרבנן" וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה כריא פתיא בשם ר"ח,
דהיינו תיקון הרחובות (33) רב יהודה, שם. 34 ואינם
מעמידים פועלים אחרים במקומם. 35 לא הזכיר רבינו
אם גובים מהם לשכור פועלים במקומם, ועיין בשולחן
ערוך יורה דעה סימן רמג סעיף א, ובדברי רבינו בפ"י
מהלכות תלמוד תורה הלכה י, והערה י שם אינה מוכרחה.
- 12 ז. היות³⁶ חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין
13 אף מן היתומים; שזו³⁷ זכות להם, כדי שישקו
14 ממנו שדותיהם וכרמיהם³⁸. לפיכך³⁹, אם ארע
15 להם דבר שלא באו המים - הואיל ולא נהנו מהן
16 היתומים, מחזירין⁴¹ להם כל מה שנגלח מהן. וכן
17 כל פיוצא בזה⁴².
- 36 שם ח. מימרא של רב פפא. 37 הסברת רבינו,
בהתאם לכללו של רב פפא הנזכר למעלה הערה כו.
38 והרי הם מקבלים תמורת הכסף שנתנו. 39 כתשובות
רב פפא לרב שישא בנו של רב אדי. 40 מפני שיתומים
אינם בני מחילה (רש"י שם ד"ה לא מידויל). 41 כלומר,
דבר שיש להם הנאה ממנו. 42 בבא-בתרא כא:
כברייא.
- 18 ח. פופין⁴³ בני מבוי⁴⁴ זה את זה⁴⁵ שלא⁴⁶ להושיב
19 ביניהן⁴⁷ לא חיט ולא בריס⁴⁸, ולא⁴⁹ אחד מבצלי
20 אמוניות. היתה⁵⁰ שם במבוי אחד מבני מבוי⁵¹ אמן,
21 ולא מחו בו⁵², או שהיתה⁵³ שם מרחץ או חנות או
22 רחים, ובא חברו ועשה מרחץ אחרת פגגו או
- 23 טחון⁵⁴ אחרת - אינו⁵⁵ יכול למנעו ולומר לו: אתה
24 פוסק⁵⁶ חיי. ואפלו⁵⁷ היה מבני מבוי אחר - אין
25 יכולין למנעו⁵⁸, שהרי יש ביניהם אותה אמונות⁵⁹.
26 אבל⁶⁰ גר ממדינה⁶¹ אחרת שפא לעשות חנות בצד
27 חנותו של זה, או מרחץ מצד מרחץ של זה - יש
28 להן למנעו. ואם⁶² היה נותן עמהם מנת המלך⁶³ -
29 אינו יכול למנעו⁶⁴.
- 43 שאינו מפולש, ראה להלן הערה מג. 44 היינו,
שאפילו היחיד יכול לעכב (סמ"ע סימן קנו ס"ק טז). וראה
למעלה הלכה א והערה ד. 45 מפני הטעם שמביא רבינו
להלן הלכה יא: "מפני ריבוי הנכנסים והיוצאים", והמדובר
במבוי שאינו מפולש, כי מבוי מפולש הוא כרשות הרבים
(ראה למעלה פרק ה הלכה יד). וראה בלחם-משנה וביאור
הגר"א (שם ס"ק טו) שרבינו הוכרח לפרש בברייתא הנ"ל
שלא כדעת מפרשים אחרים. 46 אפילו בן מבוי זה, כמו
שנראה בסמוך, וכמפורש להלן הלכה יא. 47 מעבד
עורות. 48 בברייתא שם, נוסף: "ולא מלמד תינוקות",
אבל בכתב-יד מינכן שם ליתא. וראה להלן הלכה יא.
49 המשך הברייתא שם, וכתב-אקמא ולא כרשב"ג, וכרב
הונא בן רבי יהושע, שהוא מן האחרונים, ולא כרב הונא,
וכן פסק הרי"ף שם. 50 כתב "מבני מבוי" להשמיענו
שאפילו אחד מבני מבוי אינו יכול לעכב. 51 אף-על-פי
שאינן החזקה מועלת כאן, ויכולים למחות תמיד, כמפורש
להלן בפרק יא הלכה ה, בכל זאת כל זמן שלא מיחו
בראשון, אינם יכולים לעכב לשני, וראה להלן הלכה יב.
52 תוספתא בבא-בתרא פרק ב (צק"מ עמוד 8, 401).
53 טחנת קמח. 54 כלומר, אף האומן אינו יכול למנעו
אע"פ שהוא מפסיד פרנסתו, אבל הוא-הדין שבני המבוי
האחרים אינם יכולים למנעו, מכיון שיש כבר אומנות זו
במבוי, כמו שכתב רבינו בסמוך, וראה סמ"ע שם ס"ק טז.
55 חותך. והטעם בברייתא: "מפני שיכול לומר לו: אתה
עושה בשלך, ואני עושה בשלך". 56 בעיא של רב הונא
ברבי יהושע שם, שלא נפתרה, ולפיכך הכריעו רבינו
והרי"ף שאינם יכולים לעכב, כדין כל תיקו, שאין משנים
את המצב הקיים. 57 לא האומן עצמו, כאמור, ולא בני
המבוי. 58 ואם כן, גם מקודם היו נכנסים ויוצאים.
59 מימרא של רב הונא ברבי יהושע, שם. 60 היינו עיר,
ראה בפ"א מהלכות מגילה הלכה א. וכן בגמרא שם: "מתא
אחריתי (=עיר אחרת). 61 מימרת רב הונא ברבי יהושע
שם. 62 מס הגולגולת למלך. 63 לא בן העיר ולא בן
המבוי, בניגוד לדעת ה'תוספות' שם שכן המבוי יכול
למנוע, ורק בן העיר אינו יכול למנוע. 64 מוכרי בשמים
לנשים.
- 30 ט. ויכלין⁶⁵ המחזירין בעירות⁶⁶ - אין בני המדינה
31 יכולין לעכב; שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין,
32 כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל⁶⁷. אבל⁶⁸
33 אין קובעין מקום ויושבין⁶⁹, אלא מדעת בני
34 העיר. ואם⁷⁰ תלמיד חכם הוא - קובע מקום בכל
35 מקום שירצה⁷¹.

על דברי אביי (הגר"א סימן קנו ס"ק ג). אבל יש להבין, הלא דין זה כבר כתוב למעלה בהלכה ח, ולמה נשנה כאן עוד פעם. ועיין כסף-משנה. וראה להלן הערה פה. (83) שמבוי מפולש הרי הוא כרשות הרבים, ואין בו טענת נכנסים ויוצאים, כמו שכתב הר"ף (בבא-בבא פ"א), וכן כתב רבינו למעלה פרק ה הלכה יד. (84) והוא-הדין אם כבר נעשה, שבענין זה אין חזקה (סמ"ע שם ס"ק ב), וכמו שכתב רבינו להלן בפ"א ה"ה. (85) רש"י שם ד"ה רופא, מפרש: "מוהל". ואע"פ שאין למחות במלמד תינוקות של ישראל (להלן הלכה יב) וכן אין למחות בכל עושה מצוה (שו"ע חושן-משפט סימן קנו סעיף ג) - אם אפשר לעשות המצוה בלי ריבוי נכנסים, יכולים לעכב שלא ירבו הנכנסים, ואם כן במוהל, אומרים לו שלא יבוא המצוה לביתו, אלא ילך הוא לבית המילה (ט"ז שם). (86) מקיז דם (רש"י שם). וכן נראה להלן בסמוך, שכתב: "לרופא או לאומן" - ש"רופא" ו"לאומן" הם שנים. ועיין סמ"ע שם ס"ק ג. (87) אורג בגדים. וראה כסף-משנה שכתב שהמגיה העיר על זה שפירט רבינו כאן רק את אלו, ואילו למעלה בהלכה ח כתב: "כל בעלי אומניות". וראה למעלה הערה פ. (88) כמסקנת הגמרא שם, ובהתאם לשיטת רבא, המובאת לקמן, בסוף ההלכה הבאה, שבמלמד תינוקות של ישראל אין למחות. ובפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל אם מלמד חשבון או תשובות יש לו רשות למנעו", ולפי"ז תינוקות של גוים לאו דוקא, ואפילו תינוקות של ישראל אפשר לעכב, אם אינם לומדים תורה. כן כתב בשו"ע חושן-משפט שם סעיף א: "מלמד תינוקות לימוד שאינו של תורה". וראה להלן הערה קא. (89) ואף חזקה לא מועילה, כמפורש להלן בפ"א הלכה ה. (90) אף היא ברייתא, שם. (91) כלשון הברייתא, ולשיטת רבינו למעלה שאף במבוי יכולים לעכב, צריך לומר שבחצר אסור לו להשכיר אע"פ שעוד לא מיחו השכנים בידו, שהרי לא הזכיר רבינו: "מעכבין", אלא סתם "לא ישכירנו", מה-שאין-כן במבוי, שרק אם מישחו מוחה בידו, יכול למנעו. (92) והכל מפני טענת ריבוי הנכנסים והיוצאים. (93) כפירוש ה'תוספות' (שם, ד"ה בסופר מתא), ולא כשני הפירושים שברש"י. (94) וכל-שכן גוי. (95) משמע קצת, שרק בשטרות של חול יכול לעכב אבל לא בכתיבת ספרי תורה, תפילין ומזוזות שדינם כמלמד תינוקות, והוא-הדין לכל פעולת מצוה. וראה שו"ע שם סעיף ג, ולמעלה הערה פג. (96) משנה, שם כ: ומשמע שכבר החזיק בחנות ואף-על-פי-כן אינה חזקה, וראה להלן הערה צח.

(65) ואינם משלמים מס המלך בעיר זו, ואם כן מן הדין שיהיו בכלל גר ממדינה אחרת שיכולים למנעו, כמבואר למעלה. (66) בבא-בבא כב. וראה בבבא-קמא סב. שתקנה זו היא אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא. (67) שם. (68) היינו, עם סחורתם למכור. וראה בסמ"ע סימן קנו, ס"ק יט. (69) מסקנת הגמרא בבבא-בבא שם. (70) כדי שלא יבטל מתלמודו. (71) מימרא של רב כהנא ורבינא, בבבא-בבא שם.

1 י. הסוחרים⁷² שמיביאין סחורתם למפר בתוך
2 העירות - בני העיר מעבדין עליהם⁷³. ואם⁷⁴ מכרו
3 ביום השוק בלבד⁷⁵ - אין מונעין אותם. והוא⁷⁶
4 שימכרו בשוק⁷⁷; אבל לא יחזרו על הפתחים אפלו
5 ביום השוק. ואם⁷⁸ יש להן מלוה⁷⁹ בעיר - מוכרין
6 כדי פירגותם⁸⁰ אפלו בלא יום השוק, עד שיפרעו⁸¹
7 חובן וילכו להן.

(72) שהרי אינם משלמים כאן מס המלך, כנ"ל. ואם סחורתם של הסוחרים טובה יותר או זולה יותר מזו של סוחר העיר, ראה במגיד-משנה. (73) מסקנת הגמרא שם. (74) אבל לא בימים אחרים (גמרא שם). (75) אף זה שם. (76) שאז באים מן החוץ, ומוכרים לאנשים מן החוץ (גמרא שם). ומשמע לכאורה שלאנשי אותה העיר אסור למכור, ברם הסמ"ע (שם ס"ק כ) כתב בשם ה'טור' שמותר. (77) מסקנת רב כהנא, שם. (78) שהם חייבים לאחרים (ראה להלן הערה עח). ורש"י (שם ד"ה אית לן אשראי) מפרש, שחייבים להם. וראה סמ"ע שם ס"ק כב. (79) ובגמרא שם: "חיותם", וכתב המגיד-משנה בשם ר"ת, שאין הכוונה לשיעור חיותם בלבד, אלא שירויחו כדי מזונותם. (80) [אין לנקד "שיפרעו", כלומר שאחרים יפרעו להם חוב שחייבים להם, שאם כן היה צריך להיות "שיפרע חובם". ובכ"י תימן "שיפרעו את חובך" - הרי שהמדובר בחוב שהם חייבים לאחרים, והם פורעים אותו, וראה בסמ"ע שם ס"ק כב, ולמעלה הערה עז]. (81) בבא-בבא כא. בברייתא.

8 יא. אחד⁸² מבני מבוי⁸³ שאינו מפלש⁸⁴ שבקש⁸⁵
9 להעשות רופא⁸⁶, אמן⁸⁷, או גרד⁸⁸, או מלמד
10 תינוקות של עובדי כוכבים⁸⁹ - בני מבוי מעבדין⁹⁰
11 עליו, מפני שמרבה עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן⁹¹
12 מי שיש לו בית פתחצר⁹² השתפין - לא ישפירנו⁹³
13 לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי, ולא לסופר⁹⁴
14 יהודי⁹⁵ שפותב השטרות⁹⁶, ולא למלמדי תינוקות
15 של עובדי כוכבים.

(82) לפנינו בגמרא שם "אחד מבני חצר", ולפי זה לא נאמרו הדברים אלא באותה חצר, אבל בני מבוי אינם יכולים לעכב, וכדעת אביי (שם ב:) שבחצר אחרת מותר. ולגירסת רבינו "אחד מבני מבוי", אין הלכה כאביי אלא גם בחצר אחרת אסור, וגירסא זו היתה גם לפני בעלי ה'תוספות' שם, ודחו אותה בטענה שאין חולק על דברי אביי, אבל לרבינו צריך לומר, שרבא שם שפירש המשנה באופן אחר חולק

16 יב. חנות⁹⁷ שפחצצר⁹⁸ - יכולין השכנים למחות⁹⁹
17 בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים
18 והיוצאין; אלא עושה מלאכתו פחנותו ומוכר
19 בשוק. אבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו: אין
20 אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחים;
21 שהרי החזיק¹⁰⁰ לעשות בן. וכן¹⁰¹ יש לו ללמד
22 תינוקות של ישראל תורה¹⁰² בתוך ביתו, ואין
23 השתפין יכולין למחות בידו ולומר לו: אין אנו
24 יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן¹⁰³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 **מְתוּכָה לְשָׂדֶה אַחֶרֶת¹²³. וְכָל אֶחָד¹²⁴ מֵהֶן יֵשׁ לוֹ**
16 **לְעֵצֶב עַל חֵבְרוֹ בְּזִרְעַת הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּתְּנוּ מִן הַצֵּד.**

(113) שם צט: במשנה. (114) שבעת החלוקה הסכים החיצוני לתת כניסה לפנימי (רש"י שם ד"ה מי שיש לו). (115) שהרי הליכה זו באמצע הגינה גורמת הפסד לבעל הגינה החיצונה, ולא הסכים אלא לצורך גדול. (116) לקנות ירקות (רש"י שם ד"ה תגרין). (117) שלא הסכים אלא להליכה לצורך הגינה ולא לצרכים אחרים. (118) אף שמעכב קצת את ההליכה - מכיון שיצא לו הפסד גדול לחיצון אם לא יזרע באמצע שדהו, מן הסתם לכתחילה הסכים רק באופן זה (סמ"ע שם ס"ק ה). (119) המשך המשנה, שם. (120) שביטלו את הדרך הראשונה שבאמצע, ועשו דרך חדשה מן הצד. (121) שאין זה מפריע כל-כך לבעל הגינה החיצונה. (122) כנ"ל, שמן הצד לא נגרם לו הפסד כל-כך על-ידי-זה, והוא מצרכי הגינה. (123) שלא הסכים לתת לו אלא לצרכי הגינה ולא לצרכים אחרים. (124) שבעל הגינה החיצונה אינו זקוק כל-כך לזרוע דרך זו, כמו אילו היתה זו באמצע הגינה, ולשם כך הסכימו להחליפה, וגם בעל הפנימית אינו יכול לזרוע, שקיבל את הדרך להליכה גרידא ולא לזריעה, וראה סמ"ע שם, ס"ק ה.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ט

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) נתבאר בו משפטי החלונות שיש לאחד על האחר, וכל ענייני החלונות בשלימות.

17 א. מִי² שֶׁהִיתָה לוֹ חֲלוֹן בְּכֶתְלוֹ, וּבָא חֵבְרוֹ וְעָשָׂה
18 חֲצֵר³ בְּצֵדוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לִזְמַר לְבַעַל הַחֲלוֹן: סָתַם
19 חֲלוֹן זֶה, כְּדִי שְׁלֹא תִפְיֹט בִּי; שֶׁהָרִי הַחֲזִיק בְּהִזָּק
20 זֶה⁵. וְאִם⁶ בָּא חֵבְרוֹ לְבָנוֹת כְּתָלוֹ כְּנֶגֶד הַחֲלוֹן כְּדִי
21 שְׂסוּר הִזָּק רֵאִיתוֹ - צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֶת כְּתָלוֹ מִכְּנֶגֶד
22 הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת⁷, כְּדִי שְׁלֹא יִפְּסֵל עָלָיו⁸.

(2) בבא בתרא כב. במשנה. ושם מבואר שיש בחלונות דין חזקה. וראה למעלה פרק ב הלכה יד. (3) לא כתב "לעשות חצר", אלא "ועשה חצר", כלומר, עשה את החצר ושתק ולא מיחה על זה שיש חלון בכתלו של חבירו, ולפיכך החזיק בו (ראה להלן הלכה ו). והשמיענו רבינו כאן שאף על פי שהחלון היה מקודם, לפני שעשה את החצר, ואז לא היה שום היזק ראייה, ולא היה דין חזקה, עד שעשה חבירו המצר, ושתק ולא מיחה בידו, ואם כן לא עשה מעשה להחזיק, ואף על פי כן הוא קונה בחזקה. ולהוציא מדברי ר"י מיגאש שכתב (בתחילת מסכת בבא בתרא) לפי תירוץ אחד, שזהו החילוק בין היזק ראייה בחצר השותפין, שאין שם חזקה, לפי שאין שם מעשה, לבין חלון שיש בו חזקה להיזק ראייה, לפי שעשה מעשה בפתיחת החלון. ואם כן מוכרחים לחלק ביניהם באופן אחר: שבחצר השותפין שניהם מזיקים זה את זה בהיזק ראייה ויכול לטעון שלפיכך לא מיחה, מפני שגם חבירו ניזוק על ידו, ואילו בחלון אין בעל החלון ניזוק כלל, וכמו שכתב הר"י מיגאש שם לפי

(97) כן הוא במשנה, שם. וולשית רבינו למעלה בהלכה ח והלכה יא, שאף במבוי יכול לעכב, צריך לומר שנקט "חצר" להשמיענו שבתנינוקות של ישראל אינו יכול לעכב אפילו בחצר. (98) תמיד, ולא מועילה אף חזקה, כמו שיוצא מתוך ההמשך, וכמו שרבינו אומר מפורש לקמן פ"א הלכה ה. (99) משנה, שם. (100) אבל בלי חזקה - יכולים גם כאן למחות. ודעת רבינו שזהו ההבדל בין רשות המחאה ביחס לקול הנכנסים והיוצאים, שלגביהם לא מועילה חזקה, וכמו שכתב להלן פ"א הלכה ה, לבין שלילת רשות המחאה ביחס לקול הפטיש והריחיים, שלגבי עצם המלאכה מועילה החזקה, ועיין מגיד-משנה. וכתב הסמ"ע (סימן קנו ס"ק יא) שבחזקה זו לא צריך שלש שנים, לדעת רבינו, כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד. (101) כרבא שם כ: וכן פירשו הבריות בגמרא, שם סא. (102) אבל לא לימודי חול, כדברי רבינו בפרוש למשניות. וראה למעלה הערה פו. (103) מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, שהתקין להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר (שם כא.).

1 יג. מִי¹⁰⁴ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹר לְפָנִים מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ -
2 נִכְנס¹⁰⁵ בְּשָׂעָה שְׂדֵרֶךְ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשָׂעָה
3 שְׂדֵרֶךְ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין¹⁰⁶. וְאִינוּ¹⁰⁷ מִכְּנִיס בְּהִמְתּוֹ
4 וּמִשְׁקָה מְבוֹרוֹ, אֲלָא מִמְּלֵא וּמִשְׁקָה מִבְּחוּץ.
5 וּשְׂנִיָּה¹⁰⁸ עוֹשִׂין פּוֹתֶחַת¹⁰⁹ עַל הַבּוֹר¹¹⁰. בְּעַל הַבּוֹר
6 - כְּדִי לְשַׁמֵּר¹¹¹ אֶת מִימּוֹ; וּבְעַל חֲצֵר - מִשּׁוּם
7 חֲשַׁד¹¹² אֲשֶׁתוֹ, שְׁלֹא תִפְגֹּס לְשָׁם אֲלָא מִדְּעֵתוֹ.

(104) משנה, שם צט. (105) כגון שהתנו כך בשעת החלוקה או המכירה, שיהיה לזה דרך אל הבור (סמ"ע סימן קסט ס"ק א). (106) והיינו, ביום, כמו שכתוב בשו"ע חושן-משפט שם סעיף א. שאע"פ שהתנו שיהיה לו דרך בביתו - לא הסכים זה לקום בלילה ולפתוח לו (סמ"ע שם ס"ק ב). (107) שאין זה הכרחי להכניס בהמתו אל הבור ויכול להשקותה בחוץ, ורק לצרכים דחופים הסכים לתת לו רשות כניסה. (108) משנה, שם. (109) מנעול, שסוגר את דלת הבור. (110) כרבי יוחנן שם. (111) שלא יגנוב אותם בעל הבית. (112) שלא יסתובב זה סמוך לבורו בהעדרו של בעל הבית מתוך אמתלא, שהוא נכנס לשאוב מן הבור, ויזנה עם אשתו, או שיעורר חשד כזה אצל הבריות, מה-שאין-כן אם יש גם לבעל הבית מפתח, אינו יכול להסתובב שם ולא יכנס אלא בזמן שנמצא בעל הבית. וחשש גניבה בבית אין, שאשתו שומרת שם (רש"י שם ד"ה משום חשד אשתו).

8 יד. מִי¹¹³ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֵּנֶה לְפָנִים מִגִּנְתּוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ -
9 נִכְנס¹¹⁴ בְּשָׂעָה שְׂדֵרֶךְ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשָׂעָה
10 שְׂדֵרֶךְ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין. וְאִין¹¹⁵ מִכְּנִיס לְתוֹכָה
11 תְּגָרִים¹¹⁶. וְלֹא יִפְגֹּס מִתּוֹכָה לְשָׂדֶה אַחֶרֶת¹¹⁷.
12 וְהַחֲצִיזוֹן זֹרַע¹¹⁸ אֶת הַדֶּרֶךְ. הַחֲצִיזוֹן¹¹⁹ אֶת הַדֶּרֶךְ מִן
13 הַצֵּד¹²⁰ מִדְּעַת שְׂנִיָּהם - הָרִי זֶה נִכְנס וְיוֹצֵא בְּשָׂעָה
14 שֶׁהוּא רוֹצֵה¹²¹, וּמִכְּנִיס לְתוֹכָה תְּגָרִים¹²²; וְלֹא יִפְגֹּס

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר קנין - הלכות שכנים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרחיק יותר מארבע אמות צריך להגביה יותר מארבע אמות - אין זה אלא כותל שממול אבל לא כותל שמן הצד, ועיין מגיד-משנה. (22) שם כרב זביד. (23) כלומר, עושה אותו צר למעלה.

- ה. בנה²⁴ שני פתלין משני צדי החלון - צריך להיות¹⁹ ביניהן רחב ארבע אמות²⁵, והחלון באמצע הארבע²⁶. ולא²⁷ יספיק על גביהן, אלא אם כן הרחיק הסכופ מן הפתל שיש בו החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו²⁸. לפיכך, מי²⁹ שבא לפתח חלון לחצר חבירו, בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין למעלה בין למטה - בעל החצר מעכב עליו. שהרי אומר לו: תזיק לי בראייה; ואף על פי שהיא גבוהה, תעלה בסלם ותראה.

(24) משנה שם כב. וכפירושה הסופי בגמרא שם כב: (25) כי אחרת הצל מאפיל. (26) היינו, שרוחב החלון הוא בכלל הארבע (ולא כשיטת הטור, שצריך ארבע אמות מחוץ לרוחב החלון - סמ"ע סימן קנד סעיף קטן נז). ואם החלון רחב ארבע אמות, צריך להרחיק שני הכתלים מן החלון טפח, לפחות, מכל צד כמבואר למעלה (מגיד משנה). (27) אינו בתלמוד, אבל הוא פשוט, ונלמד ממה שכתב למעלה (מגיד משנה). (28) כדין כותל מכנגד שצריך ארבע אמות. והמדובר, כשאי אפשר לעלות על גבי הסיכור, שאם לא כן יש גם חשש שמא יציץ ויראה (למעלה הלכה ב"ג). (29) שם נט. וכדעת רבי אילעא, שאמר שם שאפילו בחלון המצרית (כפירוש רבינו בסוגייה זו, ראה להלן הלכה ר"ז) ואפילו למעלה מארבע אמות - יכול בעל החצר למחות בידו.

- ו. הרי³⁰ שפתח חלון לחצר חבירו, ומחל³¹ לו בעל החצר; או שגלה דעתו שהניחו, כגון שבא וסיע עמו; או שידע הנזק ולא ערער - הרי זה החזיק בחלון, ואינו יכול אחר כך³² לחזור ולערער עליו לסתם³³. וכיצד³⁴ דינה של חלון זה, שהניחה לפתחה? אם³⁵ ראשו של אדם יכול לפגם ממנה, או³⁶ שהיתה למטה מארבע אמות אף על פי שאין ראשו נכנס ממנה - אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדיה, אלא אם כן הרחיק³⁷ ארבע אמות, כמו שבארנו³⁸.

(30) שם נח: במשנה, שחלון צורית יש לה חזקה, ומפרשה רבינו בחלון שיש בה היזק ראייה, ואף על פי כן יש לה חזקה. (31) רבינו לשיטתו שבנוקין אין צורך לא בחזקת שלוש שנים ולא בטענה, ראה למעלה פרק ה הלכה ה. (32) היינו, אפילו מיד, שהרי לדעת רבינו אין צורך בשלוש שנים. (33) והיינו, בכל החלונות, אף בחלון קטן, ואף אם הוא למעלה מארבע אמות, שאף על פי שאין בהם דין חזקה לענין שלא יכול השני לבנות כותל על ידו, יש בהם חזקה לענין זה, שאינו יכול לסתום את החלון. (34) משנה וגמרא שם נח: ונט. (35) במשנה שם, חילקו בין חלון צורית, שיש בה חזקה ובין חלון מצרית, שאין בה חזקה,

תירוק אחר. או כמו שכתב הרא"ש (בבא בתרא פרק א סימן ב) שבחצר השותפין הוא היזק תמיד ואלו בחלון אינו מזיקו אלא בשעה שעומד ליד החלון ומסתכל. (4) והיינו, היזק ראייה. (5) [כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד שבכל ההרחקות מועילה חזקה לאלתר, ובלי טענה, עיין שם.]. (6) משנה שם. (7) ודי בזה, אף אם הוא עוד מאפיל עליו, שכך הם שיעורי החכמים: לא פחות ולא יותר (שולחן ערוך סימן קנד, סעיף כא). (8) ברייתא שם כב:

- ב. היתה⁹ החלון למטה בפתל - כופה את חבירו לבנות כנגדה ברחוק ארבע אמות¹⁰ ולהגביה בננין ארבע אמות¹¹, כדי¹² שלא יביט בו מן החלון¹³.

(9) משנה וברייתא שם. (10) כדי שלא יאפיל, כנ"ל. (11) כלומר, ארבע אמות מעל לראש החלון ויש אומרים שאין זה אלא באופן שהרחיק ארבע אמות כדין, אבל אם הרחיק יותר - יש להגביה יותר, שאם לא כן, יוכל להציץ בחלון (מגיד משנה). [וראה להלן הלכה ד]. (12) ברייתא שם. (13) היינו, דרך החלון לתוך הבית פנימה.

- ג. היתה¹⁴ החלון למעלה בפתל, וננה חבירו פתל כנגד החלון מלמטה: אם היה מראש הפתל שבנה עד החלון גבה ארבע אמות או יותר - אינו יכול למנועו אף על פי שלא הרחיק מפתל החלון כלום; שהרי לא האפיל עליו¹⁵, ואינו מזיקו בראייה¹⁶. אבל אם נשאר גבה מראש הפתל עד החלון פחות מארבע אמות - כופהו למעט הפתל, כדי שלא יעמוד על ראש הפתל וישקיף מן החלון; או יגביה הפתל על החלון ארבע אמות, ויהיה הפתל רחוק מן החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל ולא יציץ ויראה.

(14) משנה וברייתא שם. (15) והמדובר, באופן שאין מקום לטענת הדרושא. המובאת לקמן פרק ט הלכה ט (סמ"ע סימן קנד סעיף קטן נב). (16) כיוון שישנה הרחקה של ארבע אמות בין הכותל והחלון.

- ד. בנה¹⁷ פתל אחד¹⁸ בצד¹⁹ החלון - צריך להרחיק מן החלון טפח²⁰, ומגביה הפתל ארבע אמות²¹ על החלון, או²² פוגס²³ ראש הפתל, כדי שלא ישב עליו ויציץ ויראה.

(17) ברייתא שם כב: ולפי פירושה בגמרא. (18) כי אם בנה שני כתלים, הוא דין אחר, ויבואר להלן הלכה ה. (19) בצידו ולא למולו, כגון שהכותל שבו החלון הוא ממזרח למערב, והכותל השני מן הצפון לדרום. (20) בגמרא שם: "כמלוא רוחב חלון". אבל ברי"ף ורא"ש שם נוסף "וכמה - טפח" (וכן הוא בכתב-יד ה' בדקדוקי סופרים שם). (21) אבל לרש"י שם דיבור המתחיל והלא מציץ, ותוספות שם דיבור המתחיל במדיר, לא מועיל כאן גובה ארבע אמות, לפי שיוכל לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ. וראה במגיד משנה שהכריע כרבינו על רקע המציאות. [ואף על פי שכתבנו למעלה (בהלכה ב) שאם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲכָב עָלָיו, וְאָמַר לוֹ: בָּעֵת שֶׁתִּפְתַּח הַחֲלוֹנוֹת
 תִּרְעֶיד אֶת הַכֶּתֶל וְתִקְלָקֵל אוֹתוֹ. וְאָפְלוּ אָמַר: אֲנִי
 אֶסְתֵּר כָּל הַפֶּתֶל, וְאֶבְנֶה אוֹתוֹ לֶךְ חֵדֶשׁ, וְאֶעֱשֶׂה בּוֹ
 חֲלוֹנוֹת לְמַעַלָּה, וְאֶשְׁכַּר לֶךְ בֵּית שְׁתֵּדוּר בּוֹ עַד
 שְׁאַבְנֶה - יָכוֹל לַעֲכָב עָלָיו, וְאָמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי
 שְׁאֶטְרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם⁵¹. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיָה שָׁם
 טֵרַח כָּלֵל⁵², וְאֵין צְרִיךְ לִפְנוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲכָב
 עָלָיו, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיְהִיָּה חֲבֵרוֹ סוֹתָם חֲלוֹן זֶה
 שְׁלִמְטָה מִמֶּנּוּ, וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲלוֹן מִלְּמַעַלָּה; שְׁזוֹ מִדַּת
 סֹדֶם⁵³. וְכֵן⁵⁴ כָּל דְּבַר שֶׁזֶה נִהְיָה בּוֹ, וְאֵין חֲבֵרוֹ
 מִפְּסִיד וְאֵין חֶסֶר כְּלוּם - כּוֹפִין עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זה נהנה וזה לא חסר... וכופין אותו שזו מדת סדום"

יש לחקור מה יהיה הדין בזה נהנה וזה חסר בחסרון לאחר זמן, אלא שעל-ידי הנאת חברו יוקדם החיסרון וההיזק, ואם לא יוקדם לא יינה חברו כלל, ויוזק זה בוודאי לאחר זמן.

אם הטעם הוא שאין לו לעכב הנאת חברו שאינה גורמת לו לחסרון, הרי שיש לכופו אותו גם במקרה הנ"ל (שהרי החסרון יבוא ממיילא).

אבל אם הטעם הוא שכופין אותו רק כאשר אין הנאת חברו קשורה עם החסרון שלו הרי שכאן אין כופין אותו. בנוסף יש לחקור מה יהיה הדין בנוגע לקבוצה שלמה המהנים זה את זה ואינם רוצים להנות אחרים, האם יש לכופם להנות אחרים, שהרי בין כך יהיו חסרים והלא כך היה בסדום שלא רצו לגרום הנאה לאחרים אבל בינם לעצמם היו מהנים זה את זה, וכופין על מדת סדום. או שמא אין לכופם כיון שבכל-זאת מהנים זה את זה.

ויש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע לגרום הנאה לחברו עד כדי כך שכופין על עניין זה ואפילו בני נח חייבין בצדקה ועל כך נענשו אנשי סדום על ש"ד עני ואביון לא החזיקה" (יחזקאל טו, מט). ומה שלא נמנתה בשבע מצוות יש לומר א. שנמנו רק מצוות שב ואל תעשה. ב. שכלולה במצוות דינים שעניינה יישוב העולם.

(על פי "עין מלכות" 99 קנין סימן יז).

50) שם ז. מימרא של רב חמא. 51) בגמרא שם השיבו כך על הטענה שיתור את כל הבית, ואילו על סתירת הכותל לבדו, השיבו שכותל חדש אחד עם שלושה כתלים עתיקים לא יחזיקו מעמד. 52) מכלל שאם יש טורח כל שהוא יכול לעכב עליו, ובכלל זה גם בית התבן ובית העצים כמו שאמרו בגמרא שם (לחם משנה). 53) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדו מהמבואר למעלה. וראה בבבא בתרא נט. 54) שם נט. בקשר לפתיחת החלון למעלה מארבע אמות, כשאין שום היזק לשני.

ט. אבל⁵⁵ בעל החלונות שרצה לשנות מקום חלונו, 31

ופירשו שחלון מצרית היא קטנה, שאין ראשו של אדם יכול להיכנס בה, ואם כן חלון צורית, היא חלון שראשו של אדם יכול להיכנס בה. 36) בגמרא שם מבדילים רבי זירא ורבי אילעאי, בין חלון שהוא למטה מארבע אמות, שיש בה דין חזקה לבין חלון שהוא למעלה מארבע אמות, שאין בה דין חזקה; ולדעת רבינו (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל למטה) המדובר על חלון קטן, אבל בחלון גדול, אף למעלה מארבע אמות יש בו דין חזקה. אך הראב"ד (בהשגתו כאן) והרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רבי זירא) פירשו להיפך, שהמדובר בחלון גדול, אבל בחלון קטן אף למטה מארבע אמות אין בה חזקה, וראה מגיד משנה והגהות מיימוני. 37) מכנגד, והוא הדין בגובה, וכן בצדדין לפי השיעורים המתאימים. 38) למעלה הלכות אה.

ז. היתה³⁹ חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנס ממנה, והיתה למעלה מארבע אמות⁴⁰ - בעל החצר יכול לבנות⁴¹ פגגדה ובצדדיה. שהרי טוען ואומר: לא הנחתיה לפתח⁴², אלא מפני⁴³ שהיא קטנה וגבוהה; אבל שתחזיק עלי עד שתחזיק הבנין - לא הנחתיה. במה דברים אמורים⁴⁴? בשפתחה לתשמיש⁴⁵ או פדי שיקנס בה הרוח; אבל אם פתחה לאורה⁴⁶, אפילו היתה קטנה⁴⁷ ביותר וגבוהה ביותר, הואיל ולא ערער - החזיק, ואין בעל החצר יכול לבנות פגגדה או מצדדיה עד שתחזיק ארבע אמות, פדי שלא יאפיל עליו, שהרי מחל לו על האורה. וכן⁴⁸ מי שהיתה לו חלון מחזקת, ובא חברו ובנה⁴⁹ פגגדה או מצדדיה בלא הרחקה, או סתמה, ושם בעל החלון - אינו יכול לחזור ולערער לפתח החלון או להרחיק הבנין; שפניו ששם - מחל. שאין אדם עשוי שפוטמין אורו בפניו ושותק, אלא אם בן מחל.

39) משנה וגמרא שם. 40) רבינו לשיטתו, שרק אם מצטרפים שני התנאים האלו, אין בה דין חזקה. 41) אבל אינו יכול לדרוש את סתימת החלון. 42) ומשמע שעל הפתיחה עצמה אינו יכול לערער ואינו יכול לכופו אותו לסתום. 43) שאז אין ההיזק-ראייה גדול ביותר. והרשב"ם כתב שאם החלון קטן אין בו קבע, ולפי זה יכול הוא למחות אף על הפתיחה. 44) שם נט. מימרא של שמואל. 45) אם כי יש בה גם אור (כסף-משנה). 46) והכל תלוי בדעתו של הפותח (כסף משנה). ויש אומרים שצריך שיהא ניכר בחלון שהוא עשוי לאורה, כגון שהוא צר מבחוץ ורחב מבפנים (הגהות מיימוני). 47) וצריך שיהיה לפחות כמלוא מקדח (כסף משנה בשם הרמב"ן). 48) כלומר: כשם שיש דין חזקה בפתיחת החלון, כן יש דין חזקה בסתימתו. 49) בגמרא: "ולסתום", ולדעת רבינו, אף בניית כותל מול החלון, בכלל זה. ולדעת הראב"ד בהשגתו כאן אין חזקה בבניין כותל אלא לאחר שלושים יום, כמו בסוכה, להלן פרק ח הלכה ז (לחם-משנה).

ח. מיהו⁵⁰ שהיו לו חלונות למטה בכתל, ובא חברו לבנות בפניהן, ואמר לו: אני אפתח לך חלונות אחרות בכתל זה עצמו למעלה מאלו - הרי זה 17

18

19

- 1 בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה⁵⁶; אֶפְלוּ⁵⁷ הָיְתָה גְדוּלָּה, 2 וְאָמַר: אֶפְתַּח אַחֲרַי קִטְנָה⁵⁸, וְאָסַתֶּם זֶה - בַּעַל 3 הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו. וְכֵן⁵⁹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְחִיב בַּחֲלוֹן 4 כָּל שְׂהוּא.
- 12 חֲבֵרוֹ כָּל שְׂהוּא⁴ - בַּעַל הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו⁵; שְׂהָרִי 13 מִזִּיקוֹ בְּרֹאיהָ⁶ בַּעַת שְׂתוּלָה בּוֹ⁷ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ⁸. 14 הוֹצִיא אֶת הַזֵּיז וְלֹא מִחָה בּוֹ לְאַלְתֵּר בַּעַל הַחֲצֵר - 15 הָרִי הַחֲזִיק בַּעַל הַזֵּיז.

(2) משנה וגמרא בבא בתרא נט. ונט: (3) "הוא הבנין היוצא מן הכותל" (רבינו בפירוש המשנה שם). (4) אפילו הוא פחות מטפח. (5) שם, בדברי רב הונא. (6) ולולא טענה זו, לא היה יכול למנוע את בעל הזיז מלהשתמש באויר חצרו, שהרי זה נהנה וזה לא חסר, וכופין אותו על מדת סדום (שם). (7) שאם כי אינו ראוי לשימוש מלא, לרגל קוטן שטחו - ראוי הוא לתלות בו חפצים, ואז בעת פעולת-שימוש זו, עלול הוא להזיקו בראיה. (8) היינו, מבלי להכנס לחצר חבירו, אלא מוציא ידו דרך חלון ותולה. ואינו יכול לטעון: אחזיר את פני ולא אזיקך, כי בעל החצר טוען כנגדו: שמא תפחד לעשות כך, או תעשה עצמך מפחד, וביתניים תסתכל בחצרו, ותזיקני בראיה (גמרא שם). (9) כלומר, מכיון שיכול היה למחות ולא מיחה, החזיק זה לאלתר ואינו צריך לחזקת שלש שנים (ראה להלן פ"א הלכה ד). ומועילה חזקה בהיזק ראה באופן זה (ראה למעלה פ"ז הלכה א). וחזקה זו אינה אלא לענין שיכול להשתמש בזיז זה בחצר חבירו, וכן למנוע מבעל החצר מלהשתמש בו, אבל אינו יכול למחות בבעל החצר מלבנות תחת הזיז, כשם שיכול למנוע בזיז שהוא טפח (להלן הלכה ב). וזה לשון המשנה שם: "הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות, פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות". ומפרשה רב הונא שם, בבעל הגג שהוא יכול למחות בבעל החצר בזיז טפח ואינו יכול למחות בפחות מטפח, אבל בעל החצר יכול למחות אפילו בפחות מטפח, וברור הדבר שאם לא מיחה בעל החצר, שוודאי החזיק בעל הגג, אפילו בזיז פחות מטפח. ואם כן, מה שאמרו במשנה שבפחות מטפח אין לו חזקה, על-כרחנו שאין זה לענין השימוש בו, שלענין זה בוודאי יש לו חזקה, מאחר שלא מיחה בו בעל החצר, אלא לענין מניעה מבעל החצר לבנות תחתיו, ועל זה אמרה המשנה שאינו יכול למחות בו, אבל לענין שימושים יש לו חזקה ויכול לעכב לבעל החצר מלהשתמש בו. וכן הוא בפירוש המשניות לרבינו שם.

- 16 ב. הֵיחָה¹⁰ הַזֵּיז טַפַּח¹¹ - הַחֲזִיק¹² בְּאוֹרִי¹³ הַחֲצֵר 17 כְּנֶגְדּוֹ; וְאִם רָצָה בַּעַל הַחֲצֵר לְבָנוֹת תַּחַת הַזֵּיז 18 וּלְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ - בַּעַל הַזֵּיז מַעֲכָב עָלָיו. וְאִם אֵין 19 בְּזִיז טַפַּח - לֹא הַחֲזִיק בְּאוֹרִי הַחֲצֵר¹⁴; וְכָל עַת 20 שִׁירָצָה בַּעַל הַחֲצֵר לְבָנוֹת תַּחְתּוֹ וּלְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ 21 שֶׁל זֵיז - אֵין בַּעַל הַזֵּיז יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו¹⁵.

(10) שם, במשנה. (11) שזהו מקום חשוב. (12) היינו, אם לא מיחה בעל החצר, כמבואר למעלה. (13) היינו, למניעת הבנין במקום הזיז, זכות שיש רק בזיז טפח. וזהו פירוש הפסקא במשנה: "הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות". (14) אבל החזיק בזיז להשתמש בו ולמנוע מבעל החצר מלהשתמש בו, כמבואר למעלה. (15) וזהו הפירוש של

(55) בבא בתרא ס. במשנה, ושם שאין בעל הפתח יכול לשנות את הפתח, להרחיבו או לעשותו שניים, והוא הדין, לדעת רבינו, בחלון, אם כי לא הוזכר מפורש. (56) שאם היה למעלה מארבע אמות אסור לעשותו למטה ששם מזיקו יותר בראייה, ואם היה למטה אסור לעשותו למעלה, וכן דעת רב משה גאון (מגיד משנה). שכשהיה למטה, ידע בעל החצר שבעל הכותל מצוי תמיד ליד החלון ונשמר ממנו, אבל כשעושהו ואינו מצוי תמיד ליד החלון אינו יודע להישמר ממנו בעת שעולה על דעתו לטפס על הסולם ולהופיע פתאום על יד החלון, ולא ידע לשמור ממנו (לחם משנה). (57) מפני הטעמים האמורים. (58) במקום אחר, או למעלה או למטה. (59) שם ס. במשנה, בפתח, והוא הדין בחלון.

- 5 י. שְׁנֵי⁶⁰ אַחֲרֵי⁶¹ שִׁחְלְקוּ חֲצֵר מִדְּעֵתָן⁶², וְשָׁמוּ 6 הַבְּנִיין⁶³ וְהַעֲצִים זֶה כְּנֶגְדַּי זֶה, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל שׁוֹמֵת 7 הָאוֹרִי⁶⁴, וְהִגִּיעַ לְאַחַד מֵהֶן בִּחְלָקוֹ תִּרְבֵּץ הַחֲצֵר⁶⁵, 8 וְלִשְׁנֵי הָאֲכַסְדֵּרָה⁶⁶, אִם רָצָה⁶⁷ בַּעַל הַחֲצֵר לְבָנוֹת 9 כְּתָל בְּסוֹף חֲלָקוֹ - בּוֹנֶה⁶⁸ בִּפְנֵי הָאֲכַסְדֵּרָה, וְאִף עַל 10 פִּי שְׂמַאֲפִיל עָלָיו, שְׂהָרִי לֹא שָׁמוּ הָאוֹרִי.

(60) שם ז. כרב חמא. (61) והוא הדין שותפים (הגהות מיימוני). (62) ושכחו לשום את האויר, שאילו היו חולקים בבית-דין, היו וודאי עושים השומא כהוגן ולא היו מסיחים דעתם מלשום את האויר. (63) היינו, שזה שקיבל את הבניין העלה לזה בדמים את ההפרש, ששוים הבניין והעצים נגד המגרש הריק. (64) יש אומרים שאין זה אלא אם הדגישו שהעלאת דמים זו מכוונת כלפי הייתרון של העצים והבניין, ולכן אין האויר בכלל השומא, אבל אם שמו סתם: חלק זה נגד חלק זה - גם האויר בכלל השומא (מגיד-משנה). (65) בגמרא שם: "תריצא", ופירש רש"י שם: "גינה". ואם כן לדעת רבינו היא גינת החצר. (66) בגמרא שם: "איספלידא", ומפרשה רבינו "אכסדרה" וכן פירשה הר"י שם בתוספות, וכתב שם שרק באכסדרא, שיש לה שלושה כתלים והרביעית פרוצה, יכול להאפיל, שהרי יש בה הרבה אור, אבל בבית רגיל אינו יכול להאפיל, "שבית בלי אור אינו שווה כלום" (רמ"א סימן קנד סעיף כז). (67) והיינו, מיד, לפני שזה יחזיק בו, וראה רש"י שם דיבור המתחיל בדנפשא. (68) ואין זה יכול להסתמך על חזקת האבות, שאין הירוש יכול לטעון, שהוא רוצה לגור כמו שגרו אבותיו (הגהות מיימוני).

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) נתבארו משפטי הזיזין שיש לאחד על האחר, והסולמות והצינורות המקלחות מים, ונעיצת הקורות בכתלים.

- 11 א. הַמְּבַקֵּשׁ² לְהוֹצִיא זֵיז³ מִכְּתָלוֹ עַל אוֹרִי חֲצֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול למנעו מלהעמיד סולם קטן, כשם שיכול למנעו מלהוציא זיו (למעלה הלכה א), וראה להלן בסוף ההלכה. מכיון שהוא קטן, אין בעל החצר מקפיד עליו, ואינו מוחה. ואין שתיקה זו נחשבת כמחילה, שהיא היסוד של החזקה. (28) אבל אינו יכול למנעו מלהשאיר את הסולם, ראה להלן בסוף ההלכה. (29) משנה, שם. (30) והיינו "סולם צורי" שבמשנה, שם. (31) ראה למעלה הערה כג. (32) רבינו לשיטתו, שמחילה לבד מספיקה לרכישת חזקה זו. (33) מסקנת רבינו, ואינה מפורש במקור התלמודי. (34) כלומר: כל זמן שאינו רוצה לבנות במקום הסולם, אינו יכול להכריח אותו לסלקו. (35) והוא בכלל מה שאמרו חז"ל בכמה מקומות: כופין על מדת סדום, שהרי זה נהנה וזה לא חסר. (36) היינו, להנות במקום הסולם. (37) ואין כאן משום חיזוק ראייה כמו בזיו (למעלה הלכה א), מכיון שאינו יכול להשתמש בסולם זה אלא אם נכנס לחצר חבירו, ועל זה הוא צריך לבקש רשות מחבירו, ואם צפוי לו חיזוק ראייה, יכול חבירו למנוע זאת ממנו תמיד (מגיד-משנה), וראה למעלה הערה כה, מה שכתבנו בשם הב"ח.

ה. הרוצה³⁸ להוציא צנור³⁹ על חצר חבירו, כדי שיקלח שם המים, או שיעשה מזחילה⁴⁰ על פתלו, כדי שיהיו המים נזחלים ויורדין לחצר חבירו - פעל החצר מעכב עליו⁴¹. ואם⁴² לא מחה בו - החזיק זה בצנור⁴³. רצה אחר כך לסתם⁴⁴ הצנור - פעל החצר מעכב עליו; שפסם שהחזיק פעל הגג לשפוף מימיו לחצר חבירו, כך החזיק פעל החצר שיהיו מימי גגו של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה פעל הגג לעקר הצנור מצד זה ולהחזירו בצד אחר⁴⁵, או שהיה ארץ ורצה לקצרו⁴⁶ - אין פעל החצר יכול לעכב עליו; שלא החזיק אלא במימי הגג, והרי הם באים אצלו מפל מקום⁴⁷. וכן⁴⁸ אם רצה פעל החצר לבנות תחת הצנור - אין פעל הגג יכול לעכב עליו; שאין הצנור עשוי לתשמיש בזיו, כדי שיהחזיק באויר החצר⁴⁹, שאינו עשוי אלא לקלוח המים⁵⁰.

(38) שם נח: במשנה. ויוצא גם מהמירא של רב יהודה בשם שמואל, שם נט. (39) הוא ה"מרזב" שבמשנה שם, והוא ה"צינור" שברברי שמואל שם, והוא עשוי כך שמימי מקלחין מרחוק לתוך החצר ולא זוחלים על פני הכותל. וקובעים אותו פעם פה ופעם פה במזחילה (=הוא הצינור הגדול המחובר לגג). (40) משנה, שם. והוא צינור גדול נמשך לאורך הכותל, שמימי נזחלים מעל הגג על פני הכותל. (41) מכיון שנראה במשנה שם שיש להם חזקה (ראה להלן) - ודאי יכול לעכב, שכל שיש לו חזקה - יכול הוא למחות (הגר"א סימן קנ"ג ס"ק כב). (42) משנה, שם. (43) במשנה, שם: "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה (ראה להלן), המזחילה יש לה חזקה". ורבינו התחיל בצינור (=במרזב) ובמזחילה, וגמר בצינור בלבד. וכוונתו לומר שאפילו צינור יש לו חזקה, וכל-שכן מזחילה, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק כג. [ואין רבינו מחלק במרזב בינו לבין מקומו, כמו ששנו במשנה שם, משום שרבינו מפרש

הפסקא במשנה: "פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות", וכדברי רב הונא.

ג. הנה¹⁶ הזיו שהוציא רחב טפח, ומשוף באויר חצרו של חבירו ארבעה טפחים¹⁷, ולא מחה בו - החזיק בו בארבעה על ארבעה¹⁸; ואם רצה להרחיב את הזיו עד שיעשה ארבעה על ארבעה¹⁹ - הרי זה מרחיב. ואין פעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת הזיו פלוס, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אויר עשרה טפחים²⁰, כדי שישתמש בזיו.

(16) שם בגמרא, מימרא של רבי אסי או רבי יעקב בשם רבי מני, וכפירושה על-ידי אביי. (17) היינו, זיו שרחבו טפח וארכו ארבעה. (18) שכיון שנתרצה לו באורך של ארבעה, שהוא מקום חשוב, נתרצה לו גם ברוחב ארבעה, שאין מקום חשוב בפחות מארבעה על ארבעה (רשב"ם). ורבינו כאן לשיטתו להלן (פי"א ה"ד) שבנוקים ושעבודים לא צריך טענה, ומספיקה מחילה או העדר מחאה. ולדעת הראב"ד, לא החזיק אלא אם הוא מחמת טענה "לפי שזה מקום חשוב, ואינו נקנה במחילה, אלא דוקא בטענת מכר או מתנה" (מגיד-משנה). (19) ורק עד ארבעה רוחב ולא יותר, ואפילו יש באורך יותר מארבעה (מגיד-משנה בשם רשב"ם). (20) שיעור זה לא נזכר בגמרא, אבל סברא היא, שהרי דירת-בית היא עשרה טפחים, וכמו כן תשמיש הזיו (מגיד-משנה). והרי"ף כתב שמשאיר לו תחת הזיו שיעור ארבעה טפחים.

ד. המעמיד סלם קטן²², שאין²³ לו ארבעה (תוקין) [חוזקין]²⁴, בצד פתלו בתוך חצר של חבירו²⁵ או בתוך שדהו²⁶ - לא החזיק בנזק זה²⁷; וכל זמן שירצה פעל החצר - בונה בצד סלם²⁸ ומבטל תשמישו. ואם²⁹ היה סלם גדול³⁰, שיש לו ארבעה (תוקין) [חוזקין]³¹ או יותר - החזיק; ואם בא לבנות ולבטלו - פעל הסלם מעכב עליו עד שירחיק פשעור, שהרי מחלל³² לו להעמיד סלם גדול. לפיכך³³, כשיבוא פעל הגג להעמיד סלם גדול - פעל החצר יכול למחות, כדי שלא יחזיק עליו. אבל אם העמיד סלם קטן - אינו יכול למנעו³⁴; שהרי אומרין לו: אין עליך הפסד בזה³⁵, כל זמן שתתקנה³⁶ - תטלו³⁷.

(21) שם נח: במשנה. (22) והיינו "סולם המצרי" שבמשנה, שם. (23) כפירושה של תלמידי רב ינאי, שם נט. (24) כ"ה ברמב"ם בדפוס רומי, וכן הוגה בכ"י רומי בגמרא שם, וכן הוא בעיטור ערך מחאה (דק"ס שם עמוד 180 הערה ח). אבל ברמב"ם כ"י תימן: "חוקים" = חקקים. וכן בגמרא שם בספרים שלפנינו. והם שלבים = מדריגות. (25) שסומך את הסולם על כותלו בצד השני, שבתוך חצר חבירו, וכך פירשו הרשב"ם והרא"ש. וראה בסמ"ע סימן קנ"ג, ס"ק כט. (26) פירט גם שדה וגם חצר, להורות כי החצר הוזה דומה לשדה שאין בו חיזוק ראייה, היינו שאין שם בית (ש"ך שם ס"ק י, בשם ב"ח). שאם לא כן, ודאי

בשני לשונות. (52) שהן יורדין טיפין טיפין על פני הכותל. (53) שהמים יורדים עכשיו במרוכז דרך הצינור, וזה יותר נוח לבעל החצר, ולפיכך הכל מודים בזה שמותר. (54) לפי הלשון הראשון, סובר כן רב יוסף. ואילו לפי הלשון השני, סובר כן גם רב נחמן. (55) שהסיר את הצינור, והמים שוב מתפשטים על פני כל הכותל. (56) כרב יוסף לפי הלשון האחרון, "ועבד עובדא בצריפא דאורבני". (57) בנין, שאין לו גג וראשי הדפנות דבוקות זו בזו, כזה: A. וראה בפ"ד מהלכות סוכה הלכה ז. (58) שמתוך שהגג משופע, יורדים המים במהירות יתר, וכן כתב ר"י מיגאש.

משנתנו לענין חזקת בעל החצר, אם בעל הגג רשאי לעקור את המרזב ממקום למקום או לקצרו כדלהלן, ולא בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה להלן). ומתוך זה, שאנו דנים אם בעל הגג יכול לעקרו או לקצרו, אנו למדים, שבעל החצר ודאי אינו יכול לעקרו, ואולי גם לא לשנותו ממקום למקום, הרי שבעל הגג החזיק בצינור. (44) שם נט. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (45) רבינו מפרש מה שאמר (שם נח): רב יהודה בשם שמואל, בפירושו למשנה שם "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה": "הכי קאמר, המרזב אין לו חזקה מרות אחת (שאפשר להחזירו בצד אחר), ויש למקומו חזקה משתי רוחות" (שאי אפשר לעקרו לגמרי) - שאין המדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (כמו שפירש הרשב"ם), אלא בחזקת בעל החצר על בעל הגג (וכמימרא של שמואל שם נט. שהובאה למעלה). ולפי"ז ברור הדבר כי לבעל הגג יש חזקה על המרזב, ובעל החצר אינו יכול לעקרו ואולי אף לא להחזירו מצד לצד (ראה למעלה הערה מב). אלא שהראב"ד השיג על רבינו והעיר עליו: הלא הלכה זו רב יהודה אמר בשם שמואל, ואם כן האין אפשר לפרשה במשנתנו? (46) כן מפרש רבינו בדברי רבי חנינא (שם נח): בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם היה ארוך מקצרו, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו" - שאף לפי דבריו אין המדובר בחזקת בעל הגג אלא שוב בחזקת בעל החצר, כנ"ל. "והמזחילה יש לה חזקה", כלומר: אם בעל הגג רוצה לקצר את המזחילה כדי למעט את מימיו של בעל החצר - בעל החצר מעכב עליו. ועיין ראב"ד. (47) לא כתב רבינו אלא צינור בלבד, אבל במזחילה מעכב בעל החצר שלא להחזירו ושלא לקצרו, כנ"ל. (48) שם מדברי רב ירמיה בר אבא בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם רוצה לבנות תחתיו בונה, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו". [וכאן גם רבינו מודה שהמדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה למעלה). ומזחילה יש לה חזקה, שאם יבנה בעל החצר יערער יסודות המזחילה הבנויה על-פי הרוב באבן וטיט. ולכן לא הזכיר רבינו אלא צינור ולא מזחילה, והראב"ד חשב, כנראה, שגם בבא זו מתפרשת בחזקת בעל החצר על בעל הגג, ולכן שאל: מה לו לבעל החצר, אם בעל הגג עצמו רוצה לערער בנין המזחילה שלו?]. (49) כמבואר למעלה הלכה א. והמדובר בצינור שגדלו טפח (ראה למעלה הלכה ב, שגם בזיו הדין כן). וראה בסמ"ע סימן קנ"ט ס"ק כא. (50) ואין הבנין מפריע לזה. מה שאין-כן בזיו, שצריך לתלות עליו.

ז. פתל⁵⁹ שפין ראובן ושמעון: אם היו שתפין פה
 - שניהם משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס
 קורותיו פל שתפין⁶⁰, וזה חופר מצד זה ומכניס
 קורותיו. הנה הפתל של ראובן לבדו - אין שמעון
 יכול להשתמש בו⁶¹. חפר⁶² שמעון בפתל זה,
 והכניס פה קורה אחת, ושתפין⁶³ ראובן ולא מחה בו
 - החזיק במקום הקורה. אפלו היתה קטנה, ורצה
 שמעון להחליפה בקורה גדולה ועבה - מחליפה⁶⁴.
 היתה⁶⁵ הקורה סבת עראי⁶⁶: פל שלשים יום - לא
 החזיק פה סתם, שהרי ראובן אומר: לא מחלתי
 והנחתיו, אלא מפני שהוא עראי; לאחר שלשים
 יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם⁶⁷ סבת ימי החג
 היא: פל שבועת ימי החג⁶⁸ - לא החזיק; לאחר⁶⁹
 שבועה - החזיק. ואם⁷⁰ חפר ראש הקורה בפתל
 בטיט⁷¹ - מיד החזיק. והוא⁷² שביא ראיה שראובן
 סיע עמו, או ראה ולא מחה.

(59) בבא-בבא-בבא-בבא. (60) אף אם כבדים הם, אבל לא יותר על המדה, והולכים בזה אחר המנהג (רמ"א סימן קנ"ט סעיף יד). (61) פשוט. וכן נראה במשנה שם, ובגמרא שם ו. כמימרא של רב נחמן שתוכנה הובא להלן. (62) שם ו. וראה למעלה הערה נ. (63) רבינו לשיטתו, שבחזקות אלו אין צורך לא בשלש שנים ולא בטענה (מגיד-משנה). (64) כלשון שני של רב נחמן, וכרב יוסף. (65) שם ו: מימרא של רבינא. (66) סוכה קייצית שעשויה לצל בלבד (שם). (67) שם. (68) שבעה לאו דוקא, אלא שמונה, שהרי בשמיני-עצרת אינו יכול לסתרה (הגהות מיימוניות בשם 'תוספות'). (69) מפני שסוכה זו נעשתה לשם חג, ועכשיו לא צריך יותר לסוכת חג, ואם כן ברור שדעתו לקבע, או אולי לסוכת החג לכל שנה ושנה. מה שאין-כן בסוכת צל, שאין דרכה אלא לשלשים יום, וראה ברש"י שם ד"ה ואי סוכה דמצוה. (70) שם. (71) שזה סימן ברור שכוונתו לקבע. (72) תוספת של רבינו בהתאם לשיטתו. ומקור דבריו בבא-בבא-בבא-בבא. (הגר"א שם ס"ק מז).

ח. מי⁷³ שהחזיק בפתל זה בקורה אחת - אינו יכול
 להחזיק בקורה שניה; שהרי לא מחל לו אלא על
 האחת. פמה דברים אמורים? פשהודה שאין הפתל
 זה⁷⁴ שלו, אלא חפרו מחל לו על הכנסת קורה זו;

ו. מי⁵¹ שהחזיק מי גגו על חצר חבירו, ולא מחה
 בו, והחזיק בדבר זה: אם הפנים מנטפין⁵², ורצה
 לקבצם למקום אחד ולעשותם צנור - עושה⁵³. וכן⁵⁴
 אם היו באין דרך צנור ממקום אחר, וחלקן⁵⁵ על
 רחב הפתל והחזירן נוטפין - עושה. ואפלו⁵⁶ לבנות
 על גגו פמין צריף⁵⁷, עד שיירדו הפנים במהרה⁵⁸
 לחצר חבירו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה
 לירד לחצר חבירו.

(51) בבא-בבא-בבא-בבא-בבא. ויכוח בין רב נחמן ורב יוסף, שנמסר

18 בור זה או מקנה המים זה או פתל האמה מצד
19 חברו, כדי שלא יכליעו המים¹² ויזיקו¹³ פתל חברו.

(2) במשנה (בבא-בבא יז.): "לא יחפור אדם בור סמוך לבור של חברו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אלא-אם-כן הרחיק מכותל חברו שלשה טפחים וסד בסיד". ופירש הראב"ד (ב'שיטה מקובצת' שם יט.) שהמשנה הנ"ל מחולקת לשתי בבות: א. "לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו". ב. "ולא שיח ולא מערה וכו' וסד בסיד". והבבא הראשונה עוסקת בבור שאין בו מים, אלא שמכין שהבור הוא עמוק הוא מוּזַק בחפירה, ועל זה אמרו שם: "כל מרא ומרא דקא מחית, קא מרפית לה לארעאי" (= כל חפירה וחפירה שאתה מכה, אתה מרפה את קרקע). ובבבא זו לא נזכר "וסד בסיד", כיון שאין מתונא (= לחות מים) אלא נדנוד על-ידי החפירה בלבד. ואילו הבבא השניה בדבר שיח ומערה, שאינם עמוקים ואין חפירתם מזקת כל כך, מדובר כשיש בהם מים, ועל זה אמרו (שם יט.): "רישא היזיקא דמתונא" (= ברישא, ההיזק משום לחות המים). ולפיכך צריך גם הרחקה שלשה טפחים וגם לסוד בסיד. ומה שאמרו בגמרא (שם יז.): "אמר רב יהודה, מכותל בורו שנינו" אין זה אלא על הבבא הראשונה, אבל הבבא השניה שנזכר בה "מכותל חברו" מדובר בכל כותל בנין, וכנראה שזוהי גם דעת רבינו כמו שיבואר להלן (דגל ראובן' חלק שלישי סימן מ). רבינו שינה מדרכו של התנא. שחילק המשנה לשתי בבות, ודיבר בבבא הראשונה בבור שאין בו מים, שאין בו צורך לסוד בסיד - אלא כלל בור ושיח ומערה וכו' והמדובר בבור שיש בו מים, כמו שיח ומערה ואמת המים וכו', וכמו שמסיים בסוף: "כדי שלא יכליעו המים וכו'". ודין בור שאין בו מים הביא להלן הלכה י', עיין שם (דגל ראובן' שם). (4) אף הוא מין בור, שהוא ארוך ואינו עמוק כל-כך כמו בור. (5) אף היא כבור, אלא שהיא מרובעת ומכוסה בתקרה. (6) תעלה שרחבה אמה. (7) במשנה: "נברכת", והיא חפירה בקרקע, ובה מתקבצים מי הגשמים. ויש צורך לפרט אמת המים לחוד ובריכה לחוד, שבאמת המים, המים נגזרים תמיד. ובבריכה המים נקווים ועומדים, ויש בכל אחד מהם חיוב ושלילה (גמרא שם יט.). וראה פירוש המשניות לרבינו. (8) בגמרא שם יט, חילקו בין "מחמצן" המתאים לזה שהובא כאן, לבין "נדיין" שדינו הובא להלן, הלכה ה. (9) היינו כותל בנין של חברו, וראה למעלה הערה א. (10) כן הוא בדפוס רומי, וכעין זה בכ"י תימן, וכן נכון. (11) "ו" החיבור מורה, שצריך שני דברים: גם הרחקת שלשה טפחים, גם לסוד בסיד. וכן הוא בגמרא שם יט. "פשיטא, דוסד בסיד, תנן". כלומר, שצריך שניהם, ואע"פ שדחו זאת בסוגיא הנ"ל - סובר רבינו שאין להתחשב עם הדיחוי, וה"פשיטא" הנ"ל נשארת בתקפה. (12) שם יט. וראה למעלה הערה א. (13) וצריך לומר שזהו כמו נזק בידים, שהרי בלי זה אנו פוסקים כרבי יוסי, שעל הניזק להרחיק את עצמו, וראה דברי רבינו להלן בפרק י הלכה ה.

20 ב. מרחיקין¹⁴ את הגפת¹⁵ ואת הזפת¹⁶ ואת המלח
21 ואת הסיד ואת הסלעים¹⁷ מפתלו של חברו שלשה

1 אכל אם טען: שפתל זה⁷⁵ שפת אגני בה⁷⁶, הואיל
2 והשתמש בה בקורה אחת - נאמן⁷⁷, ומשתמש
3 בכלל, אחר שישבע שבועת הסת⁷⁸ שהוא שפת בכל
4 הפתל.

(73) אין מקור מפורש להלכה זו, אך היא יוצאת מהויכוח שבין רב נחמן ורב יוסף (שם ו.) אם מחזיקים מקורה קטנה לכבדה (ראה למעלה) - הרי שאף המיקל לא היקל אלא באופן זה, אבל לענין הכנסת קורות נוספות - לא נחלקו (מגיד-משנה). (74) בכ"י תימן: "הכותל הזה". (75) שעד עכשיו היה בחזקת השני (כסף-משנה). (76) מתחילת בנייתו (מ"מ). וראה להלן. ובכ"י תימן: בו. (77) מיד, ואינו צריך חזקת ג' שנים, כיון שטוען שהוא שותף מתחילת הבנייה (מגיד-משנה), ומקור להלכה זו מה שאמרו (בבא בתרא ו.): "אמר רב הונא, בי כוי לא הוי חזקה", וזוהי ההלכה המבוארת להלן: "היו קורותיו של ראובן בתוך הכותל וכו'", ולדעת רבינו שאם החזיק בקורה אחת אינו יכול להחזיק בקורה שניה, כנ"ל, מה חידוש יש כאן בדין זה של "בי כוי" שעוד לא נשתמש כלל בכותל? אלא על-כרחנו שכאן מדובר בטענת שותפות, ומשמיענו בזה שכל זמן שלא השתמש אין לו חזקה - הרי שאם כבר השתמש יש לו חזקה (הגר"א סימן קנ"ג, ס"ק מט.). (78) כדין כל מחזיק בקרקע שלש שנים, וטוען שלקחה (פי"א מהלכות טוען ונטען הלכה א.).

5 ט. היות⁷⁹ קורותיו של ראובן פתוף הפתל⁸⁰, ובצד
6 שמעון מקומות חפורין להכניס⁸¹ בהן ראשי
7 הקורות - לא החזיק⁸² בהן שמעון להכניס בה⁸³
8 קורות, ואינו יכול לטען שהוא שפת בו. שהרי אין
9 לו בו תשמיש⁸⁴, ויכול⁸⁵ ראובן לטען: שאני חפירתי
10 מקומות אלו בצדף, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה
11 ממני או שתבקש ממני ואמחל לך, ותכניס הקורות
12 בלא חפירה בפתל, כדי שלא יתמטמט⁸⁶ פתלי בעת
13 חפירה.

(79) שם, מימרא הנ"ל של רב הונא. (80) ובזה הוחזק הכותל בשלו. (81) מוכנות להכניס, אבל זה עדיין לא הכניס. (82) מטעם מחילה, לפי שלא היה לו עדיין מה למחול ונגד מה למחות. (83) בכ"י תימן: בהן. (84) כנ"ל, שהמדובר בטענת שותפות. (85) כן הוא שם, בסוף דברי רב הונא. (86) יתמטטט. ובכ"י תימן: "יתנדנד".

פרק תשיעי

(1) נתבארו קצת מן הדברים שאין אדם רשאי לעשות בתוך שלו סמוך לרשות חברו כדי שלא יזיק את חברו, אם בשניהם שווים כאחד, אם כשהאחד בעל עלייה והשני בעל הבית התחתון. ולא נשלמו.

14 א. לא יחפור אדם² בור³ ולא שיח⁴ ולא מערה⁵, ולא
15 יביא⁶ אמת המים, ולא יעשה בריכת⁷ המים לשרות⁸
16 בה בגדים לכבס, בצד פתלו⁹ של חברו¹⁰, אלא אם
17 כן הרחיק מפתל שלשה טפחים, ויסיד¹¹ בסיד לכתל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר קנין - הלכות שכנים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 טַפָּחִים, או¹⁸ סָד בָּסִיד. וּמִרְחִיקִין¹⁹ אֶת הַזְּרָעִים²⁰
- 2 וְאֶת הַמַּחְרֶשֶׁה²¹ וְאֶת הַגָּמָא²² שֶׁמִתְקַבֵּץ בָּהּ מִיָּמִי
- 3 רְגֵלִים²³ מִן הַפֶּתֶל²⁴ שֶׁלִשָּׁה טַפָּחִים²⁵.
- 14 המשך המשנה, שם. (15) "פסולת הזיתים, אחרי שמוציאין את השמן" (רבינו בפירושו המשניות). [ובמסכת שבת פ"ד משנה א, כתב רבינו: "וכן פסולת השומשמן". וכן בגמרא שם מז: וראה בפ"ד מהלכות שבת הלכה א והערה ב.]. (16) בכ"י תימן: "הזבל" (וכן הוא במשנה, שם). וכן הגיה מרכבת-המשנה מדעתו, וראה לחם-משנה. וכל אלו מקלקלים את הכותל מחמת החום שבהם, ראה בהלכות שבת שם. (17) והם מחלידים את האדמה מתחת לכותל, והופכים אותה עפר תיחוח (שם יט. ב'תוספות ד"ה משום, בשם ר"ח). (18) כאן ברור, שמספיק אמצעי אחד אף לרבינו. בגירסתנו מפורש במשנתנו שם: "או סד בסיד", ואף לדברי ה'תוספות' (שם ד"ה וסד בסיד) שהעלו מתוך דיון את הגירסא: "וסד" (=ב"ו"ו החיבור) - יוצא מפורש, מתוך השקלא וטריא בגמרא יט. שכאן מספיק אמצעי אחד. וראה בלחם-משנה למעלה הלכה א. (19) אף זה, המשך המשנה שם. (20) בשקלא-וטריא בגמרא שם, סמכו את הטעם של כל הבבא הזאת: משום רטיבות. אך בזרעים, נאמר טעם מיוחד, והוא: "שמחלידים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח" (שם יט:) וכתב רבינו בלשון כללית, כי המדובר גם כשזרעו במפולת יד, בלי מחרישה, שהרי אז יש טעם אחר לאסור, כמו שהעלו בגמרא. וראה בלחם-משנה. (21) בגמרא שם, ציינו, שמדובר כאן בחרישה לאילנות, ובארץ ישראל, שאין צורך בבריכת מים, כי אחרת הרי יש נימוקים אחרים לאסור. ורבינו כתב בלשון סתמית, הכוללת כל המקרים, וראה לחם-משנה. (22) במשנה, שם: "מי רגלים". ובגמרא (שם יט:) פירושה לדעת רבה בר בר חנה, המתיר להשתין מים בצד כתלו של חבירו, ב"שופכין". ופירושה רבינו "גומא" (דלא כרש"י ור"י מיגאש שפירושו שמקבץ מי רגלים ושופכם בכת אחת). ואע"פ שרבינו פסק (להלן הלכה ו) שלא כרבה בר בר חנה, אלא "לא ישתין אדם מים בצד כתלו של חבירו אלא-אם-כן הרחיק ממנו שלשה טפחים" - כתב רבינו כאן "גומא" משום שכותל האמור כאן כולל גם כותל-אבנים שהמשתין מים אצלו אין צריך להרחיק אלא טפח אחד בלבד (ראה להלן שם), ואילו ב"גומא" צריך להרחיק גם ממנו שלוש טפחים (כסף-משנה בשם המגיה). (23) ודוקא מי רגלים, אבל לא סתם מים, ואין זה דומה לבור ונברכת הכובסין, שהם תדירים יותר (מגיד-משנה). (24) והיינו גם כותל-אבנים, ראה למעלה הערה כ. (25) ולא הזכיר רבינו "סיד". וכן אינו במשנה שם. ועיין ב'טור' סימן קנה, ובהגהת הרמ"א שם סעיף ה, וביאור הגר"א שם סעיף-קטן יד.
- 4 ג. מִרְחִיקִין²⁶ אֶת הָרְחִים [מִן הַפֶּתֶל] שֶׁלִשָּׁה טַפָּחִים
- 5 מִן הָרְחִים הַמַּחְתּוּנָה²⁷, שֶׁהֵן²⁸ אֲרֻבָּעָה מִן
- 6 הָעֲלִיּוֹנָה²⁹, כְּדִי שֶׁלֹא יִנִּיד אוֹתָם³⁰, או כְּדִי שֶׁלֹא
- 7 יִבְהֲלֶנּוּ בְּקוֹל הָרְחִים³¹.
- 14 המשך המשנה, שם. (27) הוא "השכב" שהוזכר במשנה. (28) שהריחיים מורכבות משתי אבנים זו על גבי
- 8 ד. מִרְחִיקִין³² אֶת הַתַּנּוּר מִן הַפֶּתֶל שֶׁלִשָּׁה טַפָּחִים
- 9 מִן רֻבְעֵיתוֹ³³, שֶׁהֵן אֲרֻבָּעָה מִשְׁפָּתוֹ³⁴, כְּדִי שֶׁלֹא יִחַם
- 10 הַפֶּתֶל.
- 32 סוף המשנה, שם. (33) הוא "הכליא" שבמשנה. (34) שהתנור רחב מלמטה ועולה ומתקצר, ושפתו העליונה פחותה מן הקרקעית טפח.
- 11 ה. אֲבָן³⁵ שֶׁהַכּוֹבֵס מִכָּה בְּגָדִים עָלֶיהָ עַד שְׁתִּילָפְנוּ
- 12 - צָרִיף לְהִרְחִיק אוֹתָהּ אֲרֻבָּע אַמּוֹת מִפֶּתֶל שֶׁל חֲבֵרוֹ;
- 13 שֶׁבִּעַת שֶׁהַכּוֹבֵס מִכָּה עָלֶיהָ, הַמִּים נִתְּזִין³⁶ וּמִזִּיקִין
- 14 לַפֶּתֶל³⁷.
- 35 ברייתא ומימרא של רבה בר אבוא (שם יט.). (36) ואז הם נתזין אף למרחוק, ולפיכך צריכה הרחקה יותר גדולה. בניגוד ל"נברכת הכובסין" שבמשנה (שם יז.) ששורים בה הבגדים שאין צורך להרחיק אלא שלשה טפחים בלבד, כמבואר למעלה הלכה א (גמרא שם יט.). (37) מכיון שכאן לא הבדיל רבינו בין כותל אבנים לכותל לבנים (כמו שחילק להלן הלכה ו) - נראה שכאן אין חילוק בדבר (מגיד-משנה), וראה הגהות מיימוניות שיש חולקים בזה.
- 15 ו. לֹא³⁸ יִשְׁתִּין אָדָם מִיָּם בְּצַד כְּתָלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵלָא
- 16 אִם בֵּין הָרְחִיק מִמֶּנּוּ שֶׁלִשָּׁה טַפָּחִים. בְּמָה דְּבָרִים
- 17 אֲמֹרִים? בְּכֶתֶל לְבָנִים; אֲבָל בְּכֶתֶל אֲבָנִים³⁹ - יִרְחִיק
- 18 טַפָּח. וְאִם הֵיוּ הָאֲבָנִים⁴⁰ צָחִית⁴¹ סָלַע - מִשְׁתִּין⁴²
- 19 בְּצַדוֹ בְּלֹא הִרְחָקָה.
- 38 תוספתא בבא-בבא פ"א, הובאה שם יט: (39) שהם חזקים יותר. (40) שאבנים אלו, מהם עשוי הכותל, הם ממין הסלע. ולרש"י שם פירוש אחר, וראה ביאור הגר"א סימן קנה, ס"ק לז. (41) יבש מאוד, ואין הרטיבות מזקת לה כלל. (42) כנראה מלשון רבינו שרק להשתין מותר, אבל גומא של מי רגלים צריך להרחיק. אך אין זו דעת ה'בית יוסף' לפי רבינו, וראה סמ"ע שם ס"ק כב.
- 20 ז. מִרְחִיקִין⁴³ אֶת הַסֵּלֶם מִהַשּׁוֹבֵף אֲרֻבָּע אַמּוֹת, כְּדִי
- 21 שֶׁלֹא תִקְפֹּץ הַמַּמְיָה⁴⁴ בְּעַת שְׁמִינִית הַסֵּלֶם⁴⁵, וְתַעֲלֶה
- 22 לְשׁוֹבֵף וְתֵאכַל הַגִּזְלוֹת⁴⁶.
- 43 שם כב: במשנה. (44) חיה קטנה, הטורפת עופות. (45) שאז נקרא זה מזיק בידים, שגם רבי יוסי (שרבינו פוסק כמותו, לקמן פ"ה ה"ה) מודה בזה. (46) אם כי אין זה אלא גרם נזק בלבד, והגורם נזק פטור מלשלם - לא פטורוהו אלא כשכבר עשה ההיזק, אבל לעשות לכתחילה ההיזק - אסור (בגמרא שם). [והמדובר כשהנמיה אינה של בעל הסולם, שאם היא שלו, חייב הוא על נזקה כדין שורו שהזיק, ראה פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה א.].
- ח. וּמִרְחִיקִין⁴⁷ אֶת הַפֶּתֶל מִן הַמַּחְתּוּלָּה⁴⁸ שֶׁל חֲבֵרוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבסתמא נשתעבדו להם ארבע אמות קרקע חוץ מן הכותל לשם דוושא (מגיד-משנה). (60) שם, בדברי רב ורבי אושעיא. (61) מתוך שלא מרבים ללכת בגינה בפנים, צריכה היא דישא מבחוץ (רש"י שם ד"ה אלא כותל גינה). (62) רבי אושעיא, ולפי הכרעת רבי יוסי בר חנינא, אף לרב. (63) שעדיין לא הספיקו לדוש כהוגן את הקרקע, ונקראת חדשה עד חמשים שנה (רמ"א סימן קנה סעיף יג, וראה סמ"ע שם ס"ק לג). (64) כתב הראב"ד שסברא יפה היא, ולפי נוסחת ר"י מיגאש, שהובאה למעלה: "הכי קתני, מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבריו בארבע אמות" - מפורש בגמרא שהכותל של חבריו היה ארבע אמות, הרי שאם היה פחות מארבע אמות - אין בו דין "דוושא" (הגר"א סימן קנה ס"ק לו, וראה במגיד-משנה).

י. מי⁶⁵ שפא לחפור בור⁶⁶ בסוף שדהו לסמך למצר⁶⁷ חפרו⁶⁸; אם שדה חפרו אינו עשוי לבורות⁶⁹ - סומך, ואינו יכול למחות בידו⁶⁹. ואם ימלך חפרו לחפור בור בצדו - צריך להרחיק מן פתל הבור⁷⁰ שלשה טפחים, עד שיהא בין חלל שני הבורות⁷¹ שלשה טפחים⁷². ואם⁷³ היתה שדה חפרו עשויה⁷⁴ לבורות - אינו סומך⁷⁵, עד שירחק⁷⁶ מן המצר שלשה טפחים ויחפור. וכשיבוא חפרו לחפור - ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור.

(65) בבא-בבא יז: (66) היינו בור בלי מים, וכל ההיזק הוא עצם החפירה בלבד, וראה למעלה הערה א. (67) לגבול חבריו. ולחבריו אין שם בור. (68) שהוא בית הבעל, שדי לו במי גשמים, ואין משקים אותו בידים. (69) בטענה, שמא ימלך וירצה פעם לחפור בור. (70) כיון שהראשון עשה כדן, וסמך בהיתר - צריך השני להרחיק כשיעור, וכן כתבו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה אביי). ויש אומרים, שזה יכול לטעון שאינו מחוייב לסבול בגלל זה, שוויתר מקודם ונתן לזה לחפור בלי הרחקה (מגיד-משנה). (71) כרבא ולא כאביי, וכפי הלשון השני. (72) כגון בית השלחין, שצריך להשקות אותה בידים. (73) מכיון שלא הזכיר רבינו דין סמיכה למצר כשאין עוד הניזק שם, אלא בבור בלבד ולא ביתר ההרחקות - סובר המגיד-משנה (למעלה הלכה ד) שרק בבור הלכה כרבא, ולא ביתר ההרחקות, לפי שהלכה כרבי יוסי שעל הניזק להרחיק את עצמו, ורק אם זהו "גירי דיליה" (=חיצו של המזיק), אז חייב הוא להרחיק, וכל זמן שאין הניזק קיים, אי-אפשר לומר שאלו הם חצים שלו, ורק בבור אמרו בגמרא שעצם החפירה מזיק לקרקע חבריו, אפילו אם אין לחבריו בה לא כותל ולא בור, וראה 'תוספות' שם יז. ד"ה לא יחפור, והגהות מיימוניות כאן אות ב, ולחם-משנה כאן. (74) לא הזכיר כאן רבינו ענין הסיד כמו בהלכה א, לפי שכאן מדובר בבור ריק שאין בו מים, שהוא עשוי לתשמישים אחרים, וכל ההיזק אינו אלא החפירה. וזוהי הבבא הראשונה שבמשנה, בתחילת פרק לא יחפור, ראה למעלה הלכה א והערה א.

יא. הפית⁷⁵ והעליה של שנים⁷⁶ - לא יעשה פעל⁷⁷ הפית תנור בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו⁷⁸

1 ארבע אמות, פדי שיהיה מקום⁴⁹ לבצל המזחילה
2 לזקף⁵⁰ סלם ולתקן⁵¹ מזחילה שלו, הואיל⁵² והחזיק
3 בה⁵³.

(47) המשך המשנה, שם. (48) הצינור הגדול המחובר מסביב לגג, ובו יורדים המים מן הגג אל החצר דרך הצינור הקטן. וראה למעלה פ"ח הלכה ה. (49) ואם כי למעלה שם מבואר שלא אסרו לבנות מתחת למזחילה אלא כדי שלא יערער את הבנין - כל זה אינו אלא בבונה תחתיה, שאינה מפריעה לזקיפת הסולם, אבל בנייה בשטח הסמוך למזחילה, מפריעה לזקיפת הסולם (מגיד-משנה). (50) להעמיד. (51) לנקות את המזחילה מהלכלוך והצורות הנפולים בה, שמעכבים את קילוח המים. (52) ורבינו לשיטתו, שלא צריך בענינים אלו לא טענה ולא חזקת שלש שנים, בניגוד לשיטת ראשונים אחרים. (53) ואף שלא החזיק אלא במזחילה, ולא בשטח שמסביב לה - אם לא נתן לו האפשרות לתקן את המזחילה, תתקלקל ולא יהנה ממנה כלום (מגיד-משנה). ואין כאן משום הרחקת נזק, שהרי אין כאן היזק מיידי.

4 ט. ראובן⁵⁴ שיהיה פתלו סמוך⁵⁵ לכתל שמעון⁵⁶
5 כמין גם⁵⁷, וכא ראובן לעשות כתל שני פגד כתל
6 שמעון, עד שיעשה השלשה פתלין כמין בי"ת -
7 הרי שמעון מעכב עליו, עד שירחק מפתל⁵⁸ ארבע
8 אמות; פדי שיהיה המקום בין שני הכתלים רחב,
9 פדי שידושו⁵⁹ בו רבים ותתחזק הארץ. במה דברים
10 אמורים? כתל גנה⁶¹ או⁶² כתל חצר בעיר
11 חדשה⁶³; אבל בעיר ישנה - כבר נתחזקה, ובונה
12 כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ פתל
13 שמעון שבונה כנגדו ארבע אמות - אינו מרחיק,
14 אף על פי שמונע הרגל מלהלך שם; שהכתל שהוא
15 פחות מארבע אמות אינו צריך חזק הארץ⁶⁴.

(54) שם כב. במשנה: "מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבריו - לא יסמוך לו כותל אחר, אלא-אם-כן הרחיק ממנו ארבע אמות". ובגמרא שם הקשו: "וקמא היכי סמך?" (=הכותל הראשון האין סמך), ומתרץ רבא: "הכי קתני, מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבריו בארבע אמות - לא יסמוך לו כותל אחר" (כן הנוסחא שם בכ"י מינכן, ובפירוש ר"י מיגאש ובעוד כמה מקורות. ראה בדקדוקי סופרים שם, ולא גרסינן "ברחוק ארבע אמות ונפל"). ובפירוש ר"י מיגאש: "שרוחב כותלו סמוך לאורך כותלו של חבריו (כמין גאם, וכמו שכתב רבינו כאן ובפירוש המשנה) לא יסמוך לו כותל אחר כנגד ארכו, כנגד אורך כותלו של חבריו לעשות ממנו (בית) [בי"ת]" (כדברי רבינו, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה והגר"א סימן קנה, ס"ק לב). (55) ומן הצד לא צריך הרחקה, שאין בו משום חוסר דוושא (=דריסה), גמרא הנ"ל. (ועוד שם: "הכא במאי עסקינן, מן הצד"). (56) ולשמעון היה מותר לבנות כותל זה, כיון שכותל של ראובן לא היה אז, וראה להלן הערה ע. (57) אות יוונית, דומה ל"ך" עברית. (58) מכנגד כותלו של שמעון. (59) שידרסו. ויש מפרשים, שהמדובר כאן כשקנו שניהם הקרקע מן המלך,

1 גִּבְהָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת⁷⁹. וְכֵן⁸⁰ לֹא יַעֲמִיד בְּעַל הָעֲלִיָּה
2 תִּנּוֹר, עַד שֶׁיְהִי תַּחְתִּי מַעֲזִיבָה⁸¹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים⁸².
3 וּבִכְרִיהָ⁸³ - טַפָּח⁸⁴. וְאִם⁸⁵ תִּנּוֹר שֶׁל נְחֹתוֹמִים⁸⁶ הוּא
4 - צָרִיךְ שֶׁיֵּהָא תַּחְתִּי אַרְבַּעַה טַפָּחִים. וּבִכְרִיהָ שֶׁל
5 נְחֹתוֹמִין - שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. וְאִךְ עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק
6 הַשְּׁעוֹר⁸⁷, אִם יֵצֵאת הָאֵשׁ וְהִזִּיקָה - מְשַׁלֵּם מֵה
7 שֶׁהִזִּיקָה⁸⁸, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁸⁹ בְּמִקְוֵמוֹ⁹⁰.

(75) שם כ: במשנה. (76) ושניהם מעכבים זה על זה, וכן פירשו ה'תוספות' בבא'קמא סא: ד"ה לא יעמוד אדם (ולא כפירוש רש"י שם ד"ה לא יעמיד, שבני העיר מעכבים, והיינו, שהבית הוא כולו של אדם אחד). (77) היינו, מפי התנור עד התקרה (רש"י לב"ב שם, ד"ה אלא אם כן). (78) חלל ריק (רש"י שם). (79) שלא תשרף התקרה (רש"י שם). ואם לא הרחיק כשיעור הנ"ל, הרי הוא כמזיק בידים ('קצות החושן' סימן קנה ס"ק א, וראה עוד להלן הערות פד, פה, פז). (80) משנה, שם. (81) הטיח של התקרה. (82) וכמו כן ארבע אמות למעלה ממנו, שלא תשרף התקרה (רש"י שם ד"ה עד שיהא תחתיו). (83) הוא "בנין עשוי לבשל, ששופתין בו שתי קדרות" (פירוש המשניות לרבינו), ואין האש גדולה כל-כך. (84) למטה. אבל למעלה, צריך גם בכירה ארבע אמות (סמ"ע סימן קנה ס"ק ב). (85) ברייתא שם, וכפי שפירש אותה אב"י, שלא תהא סותרת את משנתנו. (86) שמסיקים בו ביתר תדירות (רש"י שם ד"ה בדנחתומין). (87) ואינו כמזיק בידים (ראה למעלה הערה עו). (88) כדעת חכמים במשנה שם, ולא כרבי שמעון. וכן פסק הרי"ף שם. ואע"פ שאם "הרחיק האש כראוי ועברה והזיקה - פטור, שזו מכה בידי שמים היא" (פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב), כרבי שמעון בבבא'קמא סא: במשנה - שם הרחיק כראוי, באופן שיצא גם מכלל היזק של "אש", אבל כאן שלא הרחיק אלא ארבע אמות, לא יצא אלא מכלל "אדם המזיק", אבל מכלל "אש" לא יצא ('קצות החושן' שם, ועיין רי"ף בבבא'קמא שם). (89) (במגדל עוז הביא "שנתבאר", וכן נכון). (90) (בהלכות נזקי ממון שם, שאם לא הרחיק כראוי, ועברה האש והזיקה - חייב לשלם).

8 יב. מִי⁹¹ שֶׁהִתֵּה לֹו חֲנוּת תַּחַת אוֹצֵר⁹² חֲבֵרוֹ - לֹא
9 יַעֲשֶׂה⁹³ כִּי לֹא נְחֹתוֹם⁹⁴ וְלֹא צִבְעֵי⁹⁵ וְלֹא רֶפֶת פָּקֶר.
10 וְלֹא יִכְנִס שָׁם אֶסְפִּסְתָּא⁹⁶ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִדְּבָרִים⁹⁷
11 שֶׁעוֹלָה מֵהֶם הֶבֶל חֵם הִרְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵחֵם⁹⁸ מִפְּסִיד
12 פִּירוֹת הָאוֹצֵר⁹⁹. לְפִיכֵךְ, אִם¹⁰⁰ הָיָה אוֹצֵר זֵין בְּאֶרֶץ
13 יִשְׂרָאֵל, שָׁאִין הָחֵם מִפְּסִידוֹ¹⁰¹ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה
14 בְּחֲנוּתוֹ כֹּל מְלֹאכֶת אֵשׁ שְׁרִירָה; אֲבָל¹⁰² לֹא יַעֲשֶׂה
15 רֶפֶת פָּקֶר¹⁰³, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּסִיד רֵיחַ הַיֵּין. וְאִם¹⁰⁴ הִחֲזִיקוּ
16 הַחֲנוּת בַּתְּחִלָּה לְרֶפֶת אוֹ לְנְחֹתוֹם וְכִיּוֹצֵא בִּי¹⁰⁵,
17 וְאַחֵר כִּךְ רָצָה בְּעַל הָעֲלִיָּה לַעֲשׂוֹת עֲלִיתוֹ אוֹצֵר -
18 אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֹת בִּידוֹ¹⁰⁶.

(91) סוף המשנה, שם. (92) עלייה, שאוצרים בה תבואה, שמן ויין וכדומה (פרט לשומשמיין, רימונים ותמרים, שאין החום מזיק להם, ראה להלן). (93) במשנה שם: "לא

יפתח", ולפיכך כתב ה'טור' (סימן קנה) בשם הרשב"ם שאפילו אם היתה לו חנות של נחתומים או של צבעים בבית אחר, אסור לפתוח אותה חנות לבית שתחת האוצר, שההבל עובר ממקום למקום. וכן הביא הרמ"א (שם), סעיף ב בהגהה). ורבינו שינה מלשון המשנה, וכתב "יעשה", ולא כתב "יפתח". ולפי"ז יתכן שדווקא לעשות בה אסור, אבל לפתוח חנות אחרת לבית שתחת האוצר - אין אסור. (94) במשנה, שם: "חנות של נחתומין". (95) מעבדה לעשיית צבע, שגם בה מסיקים הרבה. ובמשנה שם: "[חנות] של צבעין". (96) שחת, תבואה שלא הביאה שליש, והיא כרפת בקר (מימרא של רב ששת, שם). (97) כנראה שאף מרפת בקר עולה הבל, אלא שבה יש גם ריח רע, ראה לחם-משנה. (98) כן כתבו גם ה'תוספות' (שם יח, ד"ה לא יפתח). ולא כרש"י (שם ד"ה אוצר) שפירש: "שהעשן קשה להם". (99) אף יין של חוץ-לארץ בכלל שהחום מזיק לו (מימרא של רב יוסף שם), וראה להלן. (100) משנה וברייתא שם. (101) שהיין הישראלי הוא חריף, ואין החום מפסידו ואדרבא עוד משביחו, משא"כ ביין מחו"ל, שאף חום הנר מזיק לו (שם). (102) במשנה וברייתא שם. (103) שריחה רע. והשמיט רבינו כאן "אספסתא", שאע"פ שדומה לרפת בקר לענין החום - אינה דומה לענין ריח רע (לחם-משנה, וראה בסמ"ע שם ס"ק ח). (104) ברייתא שם. (105) בברייתא שם לא נזכרה אלא רפת בקר. אך אותו הטעם הוא ביתר הדברים. וכן כתבו גם ה'תוספות' (שם יח, ד"ה ואם היתה). (106) בברייתא שם, נאמר: "אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר - מותר". הרי שאף לאחר שזה פתח את האוצר, אינו צריך זה לסלק את הרפת.

19 יג. כִּפְדִּי¹⁰⁷ בְּעַל הַבֵּית וְרִבֵּץ¹⁰⁸ עֲלִיתוֹ, אוֹ¹⁰⁹ שְׂרִירָה
20 בִּיה חֲלוּנוֹת¹¹⁰, כִּדִּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ אוֹצֵר, וְקִדְם זֶה וְעֲשֶׂה
21 תִּנּוֹר קִדְם שְׁכִינָתוֹ פִּירוֹת לְאוֹצֵר; אוֹ¹¹¹ שֶׁהִתְחִיל
22 לְאוֹצֵר שׁוֹמְשְׁמִין¹¹² אוֹ רְמוּנִים אוֹ תְּמָרִים וְכִיּוֹצֵא
23 בֵּהֶן¹¹³, וְקִדְם זֶה וְעֲשֶׂה תִּנּוֹר קִדְם שְׂאֵצֵר הַחֲטִין;
24 אוֹ¹¹⁴ שֶׁעֲשֶׂה בְּעַל הַחֲנוּת¹¹⁵ מַחֲלָה¹¹⁶ עַל גִּבְהָ
25 לְהַבְדִּיל בֵּין הַחֲנוּת וּבֵין הָאוֹצֵר - בְּכָל אֵלוֹ בְּעַל
26 אוֹצֵר מַעֲפֵב עֲלִיו¹¹⁷, וְאִם עֶבֶר וְעֲשֶׂה תִּנּוֹר וְכִיּוֹצֵא
27 בּוֹ - אֵין בְּעַל הָאוֹצֵר יָכוֹל לְהִסִּיר תִּנּוֹר בְּכָל אֵלוֹ.

(107) שם כ: שורה של בעיות, שלא נפתרו. (108) זילף מים על פני הרצפה. (109) גם זו בעיא שם, ושתייה של אב"י. (110) והאוצר זקוק להרבה אור לחלונות. (111) בעיא של רב הונא בריה דרב יהושע, שם. (112) אין בגירסא שלנו בגמרא שם. (113) שאין החום מזיק להם (סמ"ע שם ס"ק י). (114) אף זו היא בעיא של אב"י, שם. (115) ובקודמים עשה הכל בעל האוצר. (116) זהו פירושו של רבינו ל"בנה עליה על גבי ביתו" (שם). וכן פירשו ר"ח ור"י מיגאש (מגיד-משנה). ורש"י פירש שבעל האוצר בנה אותה, עיין שם. (117) שכולן בעיות שלא נפתרו: בכיבד וריבץ וריבה, מי מהם זכה להיות הראשון ומי הוא השני. ומספק אין לו לעשות לכתחילה, ואם עבר ועשה אין מבטלים מעשיו מספק.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ט

פרק עשירי

(1) נתבארו בו הדברים שמרחיקין מן העיר כדי שלא יזיקו לבני העיר, וקצת מהדברים שיש על השכנים להרחיק זה מזה, מאותן דברים שלא נתבארו בפרק תשיעי.

1 א. מרחיקין² את האילן³ מן העיר חמש ועשרים
2 אמה, ובחורב⁴ ובשקמה⁵ - חמשים⁶ אמה, מפני⁷
3 נזיק⁸ העיר. וכל אילן הנמצא קרוב לעיר¹⁰ פחות
4 מזה - קוצצין אותו¹¹. ואם האילן קדם - נותנין לו
5 בני העיר דמיו¹². ואם היה הדבר ספק, ולא נודע
6 אי זה מהם קדם - אין¹³ לבצעל האילן דמים, אלא
7 נוטל עציו והולץ.

(2) בבא בתרא כד: במשנה. (3) ודין הרחקת זרעים מן העיר, ראה בפרק י"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה ד. ועיין לחם משנה כאן. (4) אילן שגדלים בו חרובים. (5) אילן שגדלים בו תאנים מדבריות. (6) מפני שהחרוב והשקמה ענפיהם מרובים (רש"י שם) ולדעת אבא שאול (במשנה שם) יש להרחיק כל אילן סרק חמישים אמה, [ואף על פי שבפירוש המשניות שם פסק רבינו כמותו - כאן בספרו לא הביא את דברי אבא שאול. ועיין תוספות יום טוב, בבא בתרא פרק ב משנה ז. (7) שם, דברי עולא. (8) שתפארת היא לעיר, שסביבה ימצא מגרש פנוי (רש"י שם). (9) נראה בגמרא שם שאין זה אלא בארץ ישראל, וכן פירשו רש"י והרשב"א שם (מגיד משנה). וכן כתב הטור (חושן משפט סימן קנה). ודווקא בזמן שהיא ביד ישראל (תוספות יום טוב שם). ולכן נשמטה הלכה זו ולא נכתבה בשולחן ערוך חושן משפט. (10) והעיר קדמה לאילן (משנה שם). (11) ואינו נותן דמים מאחר שנטעו האילן באיסור. (12) דמי האילן, אבל חייב הוא לקצוץ קודם שמקבל את דמיו, מפני שקדירה של שותפים לא קרה ולא חמה (גמרא שם). כלומר, אם לא יקצצנו כל זמן שלא ייתנו דמים - יסחב העניין עד לאין סוף. ולמדו מכאן, שיחיד המתדיין עם הציבור בעניין מיסים שהציבור גובה ממנו - שחייב הוא לסלק מקודם מה שתובעים ממנו, ואחרי כן יבוא איתם לדין (משנה למלך בשם המרדכי). (13) שהרי לקצוץ הוא חייב בכל אופן, בין אם האילן קדם ובין אם העיר קדמה, ודמים אינו נוטל אלא אם קדם האילן, ובכל ספק בממון אמרו המוציא מחבירו עליו הראייה (גמרא שם).

8 ב. מרחיקין¹⁴ גרן¹⁵ קבוע¹⁶ מן העיר חמשים¹⁷ אמה,
9 כדי שלא יוליד הרוח התבן בעת שזורה ויזיק לבני
10 העיר. וכן¹⁸ לא יעשה אדם גרן קבוע בתוך שלו,
11 אלא אם כן היה לו חמשים אמה לכל רוח, כדי
12 שלא יזיק התבן לנטיעת חבירו¹⁹ או לנירו²⁰.

(14) שם במשנה. (15) מקום שדשים בו תבואה, וזורים אותה ברוח, ויש שם הרבה מוך, תבן ועפר. (16) ונקרא קבוע אם יש בו כל כך הרבה תבואה, שצריך להשתמש ברחת לזריית המוך (שם מימרא של רבי יוסי בר חנינא). (17) אבל בגורן שאינו קבוע אין להרחיק כלל, שאין ההיזק

קבוע (כרב אשי שם, ולא כאב"י שאף בגורן שאינו קבוע יש להרחיק, אלא שדי בפחות מחמישים אמה - בכדי שלא יזיק). (18) המשך המשנה שם, אמנם שם הוזכרו שתי הלכות נפרדות: א' שירחיק אדם בתוך שלו חמישים אמה מכל רוח, היינו, בגורן שיש לו בתוך העיר. ב' שירחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו. וכן כתבם הטור כשני דינים. אך רבינו הזכיר רק דין אחד, זה של ההרחקה מנטיעות ומניר, וכן נראה מפירושו של רב אשי בגמרא שם שאין כאן אלא בבא אחת, וכן נראה בפירוש המשניות של רבינו שאף את המשנה הוא מפרש כאילו יש בה רק הלכה זו, וראה סמ"ע סימן קנה סעיף קטן נא ולהלן בראש הפרק הבא, וראה דברינו שם. (19) שהוא שורף את לב הנטיעות (גמרא שם). (20) מקום חרוש שלו. שהמוץ מרבה זבל יותר מדי, ושורף את הזרעים שיזרעו בו (גמרא ורש"י שם).

13 ג. מרחיקין²¹ את הנבלות ואת הקברות ואת
14 הברסקין²² מן העיר חמשים אמה²³.

(21) שם כה. במשנה. (22) מקום עיבוד עורות. (23) משום ריח רע (רש"י שם).

15 ד. ואין²⁴ עושין ברסקין²⁵ אלא למזרח²⁶ העיר, מפני
16 שרוח מזרחית חמה²⁷, וממעטת²⁸ הזק ריח עבוד
17 העורות.

(24) המשך המשנה שם. (25) אפילו אם מרחיק חמישים אמה, ודווקא בורסקי, אבל בנבילות וקברות, שכל ריחם אינו אלא לפני שכלה הבשר, לא החמירו. (26) כתנא הראשון שם ולא כרבי עקיבא. (27) ראה גיטין לא: ורש"י שם. (28) כן הוא בפירוש המשניות לרבינו "כי רוח מזרחית, ייתכן שתתקן ביאוש ריח הבורסקי (=ריח רע של בורסקי) ולא יגיע מזה נזק לבני אדם". ושם הוסיף עוד טעם שבארצות המזרח הקרוב, רוח זו ממעטת לנשוב בכלל.

18 ה. מי²⁹ שבא לעשות משרה³⁰ של פשתן בצד גרן
19 של חברו, שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין
20 ומפסדין את הגרן; או שנטע פרשין³¹ קרוב מן
21 הפצלים של חברו, שהן מפגיגין טעמן; או שנטע
22 חרדל בצד פורת דבורים, שהרי הדבורים אוכלין
23 העלין³² ומפסדין³³ את הדבש; וכל אלו וכיוצא
24 בהן - אין³⁴ צריך להרחיק בכדי שלא יזיק³⁵, ועל
25 הנזק³⁶ להרחיק את עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע
26 לו הנזק; שזה³⁷ בתוך שלו הוא עושה, והנזק בא
27 לחברו מאליו. במה³⁸ דברים אומרים שאינו
28 מרחיק? כשהיה הנזק בא מאליו אחר שפסקו³⁹
29 מעשיו של מדיק; אבל אם היה מעשיו של זה
30 שעושה ברשותו מזיקין את חברו בשעת עשייתו -
31 הרי זה כמי שמזיק בידו. הא למה זה דומה? למי
32 שעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חברו, ואמר:
33 ברשותי אני עושה! שמונעין אותו⁴⁰. וכן⁴¹ כל
34 הרחקות האמורות למעלה בענין זה, אם לא
35 הרחיקו - הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך⁴² צריך

חברו - אין בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו: 14
הרי שרשי האילן נכנסים לבור שלי ומפסידין 15
אותו. שזה נזק הבא מאליו הוא לאחר זמן, ובעת 16
שנטע אינו מזיקו⁵³; וכשם⁵⁴ שזה חופר בתוך שלו, 17
כך זה נוטע בתוך שלו. וכן⁵⁵ ראובן שחפר בור, 18
ויבד ומצא שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - 19
קוצץ וחופר, והעצים שלו. ואם⁵⁶ היה קרוב לאילן 20
שמעון בתוך שש עשרה אמה⁵⁷ - השרשים של 21
שמעון, וקוצץ ונותן לו. ואם⁵⁸ אין צריך לחפר 22
בור, ויצאו השרשים של שמעון בתוך שדהו - הרי 23
הוא מעמיק⁵⁹ שלשה טפחים, כדי שלא יעכב 24
המתרשה; וכל שרש שמצא בתוך שלשה טפחים 25
- קוצצו⁶⁰, ואינו⁶¹ חושש שמה ייבש האילן של 26
חברו, שזה⁶² בתוך⁶³ שלו הוא חופר. 27

50 בבא בתרא כה: במשנה וכרבי יוסי וכמו שפסק שם רב
יהודה בשם שמואל. 51 הטור (סימן קנה) כתב: "אם
היה לחבירו בור אצל שדהו מותר ליטע לו אילן סמוך לו"
(הביאו הרמ"א שם סעיף לב). [אבל מדברי רבינו נראה
שלכתחילה אסור, וזהו מפני שיונק משהו חבירו ובה
מודה רבי יוסי שאסור (וראה בתוספות בבא בתרא כו:
דיבור המתחיל גזלן). ואף על פי שתקן יהושע שאילן
הסמוך למצר מביא ביכורים וקורא עליהם ואינו גזלן (בבא
בתרא כז: - לא תקן שמותר לעשות כן, אלא שאם עשה
אינו גזלן וראה בתוספות שם, אבל להלן הלכה ח שכתב
שחייב להרחיק ארבע אמות מן הגפנים (מחמת עבודת
הכרם) - נראה שיותר מזה אינו צריך והרי ניקת האילנות
היא עד שש עשרה אמה]. 52 היינו, מחוץ לר' אמות או
שיש גדר בין השדות, ראה להלן הלכה יא. 53 ואין זה
"גירי דיליה". 54 מדברי רבי יוסי במשנה שם.
55 כלומר, כשם שזה נוטע בשלו, כן בעל הבור רשאי
לעשות בשדה כרצונו. 56 שם כו: לפי פירוש רש"י
דיבור המתחיל בתוך שש עשרה אמה, והפירוש האחרון של
התוספות שם, דיבור המתחיל עד דאמרי ליה. 57 שעד
כאן יונקים השורשים והם נחשבים כגופו של אילן.
58 משנה שם כו. 59 חורש בעומק. 60 ואם הוא
בתוך שש עשרה אמה, נותנו לבעל האילן (סמ"ע סימן קנה
סעיף קטן טז). 61 זה מוסב על כל הנאמר בהלכה זו.
62 היינו, בעל הבור ובעל שדה הניר. 63 סיום דברי רבי
יוסי במשנה (שם כה:).

ח. מ⁶⁴ שהיתה שדה חברו נטועה גפנים או שאר 28
אילנות, ובא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בצד 29
גפנים או אילנות בצד אילנות - צריך להרחיק⁶⁵ 30
ארבע⁶⁶ אמות⁶⁷. במה דברים אמורים⁶⁸? בארץ 31
ישראל⁶⁹; אבל בחוצה לארץ⁷⁰ - מרחיק בין גפנים 32
לגפנים שתי אמות, ובין⁷¹ גפנים לשאר אילנות⁷² או 33
בין אילנות לאילנות⁷³ - ארבע אמות בכל מקום⁷⁴. 34
היה⁷⁵ גדר ביניהם - זה סומך⁷⁶ לגדר, וזה סומך 35
לגדר, בכל מקום. מ⁷⁷ שהיה אילן חברו נוטה 36

1 שירחיק משרה מן הירק וברשין מן הפצלים וחרדל 1
2 מן הדבורים שלשה טפחים או יתר מעט, כדי שלא 2
3 יהיה הזק בידים; אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק 3
4 מאליו - אין צריך. 4

29 שם כה. במשנה. 30 מקום ששורין בו את הפשתן.
31 בעודם ירוקים הם דומים קצת לבצלים ולשומים
(תוספות יום טוב כלאים פרק א משנה ב). 32 אבל לא
את הגרעין, שאותו אינם מוציאים, כמו שנאמר בגמרא שם
יח: בסמיכות לעניין אחר. 33 "שעושה את הדבש חריף
וחד" (לשון רבינו בפירוש המשניות), ורש"י (שם יח. דיבור
המתחיל ואת החרדל) מפרש שמתוך שהם אוכלים החרדל,
שמחדר את פיהם, הם אוכלים את הדבש שלהם.
34 כרבי יוסי ולא כחכמים, וכמו שנפסקה הלכה כמותו
בשם שמואל במשנה שאחריה (שם כה:). ואף על פי שרבי
יוסי אמר דבריו רק בחרדל - נחבאר בגמרא (שם יח):
שלדברי חכמים אמר כן, אבל הוא עצמו מתיר בכולם.
35 כלומר, כל השטח, שיכול עוד לבוא נזק ממנו, אבל
חייב להרחיק שיעור-מה, כמו שנזכר בסוף ההלכה.
36 בניגוד לחכמים הסוברים שעל המזיק להרחיק את
עצמו. 37 כהסברת רבי יוסי בהמשך המשנה (שם כה:).
38 מימרא של רב אשי בשם רב כהנא (שם כה:): "מודה
רבי יוסי בגירי דיליה (=בחיצים שלו, של המזיק)".
39 ובעת העשייה עדיין לא בא כל נזק, והוא בא רק כעבור
זמן-מה. 40 שהרי הוא אדם המזיק. וראה להלן פרק יא
הלכה ג לעניין חיוב תשלומין. 41 שהרי לא בא רבי יוסי
לחלוק אלא במשנה זו ולא חלק על כל המשניות הקודמות
שבפרק לא יחפור. 42 כן הוא ברי"ף, ולמד דין זה מדין
בור שמרחיקים אותו מן הכותל שלושה טפחים (למעלה
פרק ט הלכה א). ואף על פי שהרי"ף לא הזכיר אלא משרה
- סובר רבינו שאין להבדיל בין משרה לכרישין וחרדל,
אחרי שהמשנה כללה אותם יחד.

5 ו. בעל⁴³ העליה שהיה שופך מים, והן יורדין על 5
6 הדר למטה: אם⁴⁴ היתה שם מעזיבה⁴⁵, שהמים 6
7 קלים בה בעת שפיקה, ואחר שפסיק עליון מלשפך 7
8 יפלו המים ויירדו וינטפו על התחתון⁴⁶ - צריך 8
9 התחתון⁴⁷ לתקן ולהרחיק⁴⁸ מן עצמו הנזק; ואם⁴⁹ 9
10 אין שם מעזיבה, אלא כשישפך ירדו המים מיד - 10
11 הרי זה כמזיק בחציו, והעליון מתקן, או ימנע 11
12 מלשפך. וכן כל פיוצא בזה. 12

43 בבא מציעא קיז. כרבי חייא בר יוסי ולא כרבי חייא בר
אבא. 44 כמו שהסבירו שם, בסוף השקלא וטריא, את
העובדה שהובאה שם. 45 טיח על גבי התיקרה כרצפה
לבעל העלייה, ראה למעלה פרק ד הלכה א. 46 ואם כן
הנזק בא רק אחרי שפסקו מעשיו של המזיק. ואין זה "גירי
דיליה". 47 שהוא הניזוק. 48 כדעת רבי יוסי שעל
הניזק להרחיק את עצמו. 49 כך הסיק הרי"ף מן הסוגייה
שם.

13 ז. מ⁵⁰ שהיה לו אילן⁵¹ בתוך שדהו קרוב⁵² לבור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְתוֹף שָׁדָהּ - קוֹצֵץ פְּמֵלָא⁷⁸ מְרַדֵּעַ⁷⁹ עַל גְּבִי
2 הַמַּחְרֶשֶׁה⁸⁰. וּבְחֶרֶב וּבְשָׂקָמָה - קוֹצֵץ כָּל הַנוֹטָה⁸¹,
3 עַד שִׁיחֶיהָ שְׁקוּלָה⁸² כְּגֵד הַמָּצֵר. וְכֵן אִם הָיָה נוֹטָה
4 עַל בֵּית הַשְּׁלָחִין⁸³ שֶׁל חֶבְרוֹ אוֹ⁸⁴ עַל בֵּית הָאֵילָן -
5 קוֹצֵץ אֶת כָּל הַנוֹטָה, עַד שִׁיחֶיהָ שְׁקוּל כְּגֵד הַמָּצֵר.

(64) שם כו. במשנה. (65) שלא יצטרך להיכנס במחרשתו
לתוך שדה חבריו. (66) שזהו שיעור עבודת הכרם (בריייתא
שם). (67) נראה שיותר מארבע אמות אין להרחיק. וראה
להלן. (68) מימרא של שמואל שם, וכן יוצא מתוך
השוואת הבריייתא והמשנה הנראות כסותרות.

(69) שמחרשתם רחבה וצריכה ארבע אמות. (70) שאין
מחרשתם רחבה ואינם צריכים ארבע אמות לעבודת הכרם.
(71) וזהו לשיטת רבינו בניגוד לזו של הראב"ד, רש"י ועוד
מפרשים, שכונת רב יוסף הייתה, שבין אילנות לגפנים אף
בבבל צריך יותר הרחקה, והיינו, כמו בארץ ישראל: ד'
אמות. (72) מלשון זו משמע, שהמזיק יש לו גפנים ולניק
אילנות, וכן הוא בגמרא כתב"ד רומי בבבא בתרא שם:
"אבל גפנים לאילנות". אבל בגמרא שלפנינו: "אבל אילן
לגפנים". וכן פירש רבינו במשנה שם: "ואם היה שדה
חבריו ובא לסמוך לו שדה האילן מרחיק ד' אמות בכל
מקום". (73) בגמרא שם מפורש שמאילן לאילן דינו
כמגפנים לגפנים, ולפיכך כתב המגיד-משנה שטעות סופר
היא בדברי רבינו. ובשלחן ערוך (סימן קנה סעיף כה)
העתיק: "אבל בחוצה לארץ מרחיק בין גפנים לגפנים ובין
אילנות לאילנות שתי אמות ובין גפנים לשאר אילנות ארבע
אמות". (74) בגמרא שם: "אבל אילן לגפנים בעי טפח"
ופירש ר"י מיגאש (בשם רבו הרי"ף, שרבא הרחיק שתי
אמות כדין הרחקה בבבל ועל זה אמרו לו שמאילן לגפנים
צריך להרחיק יותר, כלומר ארבע אמות. (75) המשך
המשנה שם. (76) שאז אין חשש שייכנס במחרשתו. וראה
בסמ"ע שם סעיף קטן סג אם זה מוסב גם על סמיכת אילן
לגפנים. (77) שם כז: במשנה. (78) עד הגובה הזה.
(79) מלמד הבקר, ולשון רבינו בפירוש המשניות: "הוא עץ
המלמד, שיש בשתי קצותיו שיני ברזל". (80) שהענפים
לא יפריעו לו בעת החישה, אבל מה שגבוה יותר ואינו
מפריע לו אינו יכול לקצוץ. (81) מפני שאלו יש להם צל
מרובה והוא מזיק לשדה. (82) כעין משקולת הבנאים,
כלומר, שיהיה שווה עם המצר, ולא יטה כלום מחוץ למצר.
(83) כמו "השלחין", והוא מלשון עייפות. "והוא עייף"
(בראשית כה, כט) תירגם אונקלוס: "והוא משלהי". והוא:
שדה שזקוקה למים מחוץ לגשמים ולה מזיק הצל יותר
מלשדה אחרת. (84) כן הוא בתוספתא בבא בתרא סוף
פרק א (לפי נוסחת הדפוס): "בית השלחין ובית האילן כנגד
המשקולת".

ב. אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כף¹², אם
הוליקה הרוח המצויה המזין ואת העפר והזיקה בהן
- פטור מלשלם¹³; שהרוח הוא שפסע אותו, ואין
נזק זה בא מפני מזיק עצמו¹⁴.

(12) כמו שנתבאר למעלה הלכה א. (13) בבא-קמא ס. כרב
אשי, ולא כרבא ורבי זירא, וכן פסק הרי"ף בבבא-בתרא
פרק לא יחפור, שהסיק מתוך השוואת המקורות של
בבא-בתרא כו. ושל בבא-קמא ס. שיש לחלק בין חיוב
ההרחקה וחיוב התשלומין. (14) ואע"פ שלענין ליבה
וליבתה הרוח, פסק רבינו בפ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה
ז - שחייב, מפני "שהוא גרם, וכל הגורם להזיק משלם נזק
שלם" - שם באש ודאי כיוון להזיק, אבל כאן בגורן ודאי
לא כיוון להזיק, ורבינו לשיטתו שבדיני דגרמי אינו חייב
לשלם אלא במתכוין, ראה בפ"ו מהלכות סנהדרין הלכה א
והלכה ד (הגרא"א סימן תיח, ס"ק יט). ועיין בפ"ח מהלכות
מכירה הלכה יג ובהערות שם, ובפרק ד מהלכות נזקי ממון
הלכה ב, במגיד-משנה שם.

ג. הכותש¹⁵ את הריפות¹⁶ וכיוצא בהן בתוף שלו,
ובעת שמכה מנדנד לחצר חברו, עד¹⁷ שנגנדה¹⁸
פסוי החבית על פי החבית¹⁹ - הרי זה מזיק
בפציו²⁰, וחייב להרחיק כדי שלא ינדנד, או יבטל
מלאכתו שמזקת. ואם²¹ הזיק בעת הנדנד - חייב
לשלם, שהרי מכחו בא הנזק.

פרק אחד עשר

(1) נתבאר בו גם כן הדברים שאין אדם רשאי לעשות כדי
שלא יזיק לחבירו, ודיני המחזיק לעשות נזק לחבירו מה
דינו בדברים אלו.

א. מי שעשה גרן בתוף שלו, או קבע² בית הפסא,
או מלאכה⁴ שלש⁵ בה אבק ועפר וכיוצא בהן -

לנוזקין" - מכלל דראיה יש (בבא-בתרא מט:), היינו, טענת מכר או מתנה (תוספות' שם ד"ה אין חזקה).

ה. מִיִּצְחָק³⁵ שֶׁהֶחֱזִיק לַעֲשׂוֹת מְלָאכֶת דָּם אִם נִבְלוֹת
וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן בְּמִקּוֹמָן³⁶, וְכִבּוּאוֹ הָעוֹרְכִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
בְּגִלּוֹל הַדָּם וְיֹאכְלוּ, וְהָרִי הֵן מַצְרִין לַחֲבֵרוֹ בְּקוֹלָם
וְצִפְצוּפָם אִם בָּדָם שֶׁבִּרְגְּלֵיהֶם, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין עַל
הָאֵילָנוֹת וּמִלְכָּלַיִן פְּרוּתֵיהֶם, אִם³⁷ הִיָּה חֲבֵרוֹ
קֶפֶדָן³⁸ אוֹ חוּלָה שֶׁצִּפְצוּף הִיָּה מִזִּיקוֹ, אוֹ שְׁפֹרוֹת
שָׁלוֹ נִפְסְדִין לוֹ בָּדָם - חֵיב לְבַטֵּל אוֹתָהּ הַמְּלָאכָה,
אוֹ יִרְחִיק עַד שְׁלֹא יָבֹא לוֹ הַזֶּק מִחֲמַתּוֹ; שֶׁהִזָּק זֶה
דּוּמָה לְרִיחַ בֵּית הַכֶּסֶף וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שְׁאִין לוֹ חִזְקָה³⁹.
וּבְנֵי⁴⁰ בְּנֵי מְבוֹי אוֹ בְּנֵי חָצֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶחָד מֵהֶן אָמֵן,
וְלֹא מֵחוֹ בּוֹ, שֶׁהָרִי הַחֲזוּק⁴¹, וְהִיָּה הָעֵם נִכְנָסִין
וְיוֹצֵאִין לִקְנוֹת, וְשִׁתּוֹ - לֹא הֶחֱזִיק בְּדָבָר זֶה, וְיֵשׁ
לָהֶם בְּכָל עֵת לַעֲקֹב וְלוֹמַר: אֵין אֲנִי יוֹכֵלִין לִישֵׁן
מִקּוֹל הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין; שֶׁזֶּה הַזֶּק קְבֹעַ הוּא כְּמוֹ
הָעֵשֶׂן וְהָאֵבָק. וְכֵזָה הוֹרֵי הַגְּאוּנִים.

(34) שם כב: וכן. עובדא של רב יוסף. (35) כמו שיוצא מפורש מתוך השקלא-וטררא. (36) כן הוא ב'תוספות' שם, ד"ה אתו אומני. (37) כמסקנת הגמרא שם. (38) והוא שמוחזק ונודע שאין דעתו סובלת זאת (מגיד-משנה בשם מפרשים). (39) כיון שהוא קפדן. אבל באחר שאינו קפדן - אין זה כריח בית הכסא, ויש לו חזקה. (40) כל ההלכה הובאה למעלה פ"ו הלכה יב, בשינוי לשון קצת. ועיין שם בהערות. (41) ואינם יכולים למחות מפני הקול של כלי המלאכה שמזיק להם.

ו. מִי־42 שֶׁחִזְקוּ בְּנֹק שִׁישׁ לוֹ חֲזָקָה, בְּגוֹן שִׁפְתָּח
חִלּוֹן43, או הַעֲבִיר אֶמֶת הַמַּיִם44, או שֶׁלֹּא הִרְחִיק מֵה
שָׁרְאוּי לְהִרְחִיק45, וְהָרִי הַמְּחִיזֵק טוֹעֵן: אֵתֶּה אֲמַרְתָּ
לִי לַעֲשׂוֹת, או מִחֻלָּה לִי אַחֵר שָׁרְאִיתָ, או הִכָּר הַנֶּזֶק
וְשִׁתְּקָתָ וְלֹא מַחִיתָ בִּי, וְהַנֶּזֶק אוֹמֵר: עֲלֶשׁוּ הוּא
שָׁרְאִיתִי, וְלֹא יִדְעֵתִי מִקֶּדֶם, או שֶׁאֲמַר: כְּשָׁרְאִיתִי
מִחִיתִי בָּךְ, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: עֲתָה אֲרִחִיק אוֹ אֶסְתָּם,
וְאַתָּה מִדְּחָה אוֹתִי מִיּוֹם אֶל יוֹם כְּדִי שֶׁתִּקְבַּע הַזֶּקֶק
- בְּכָל אֵלּוֹ וּמִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל הַנֶּזֶק לְהִבְיֵא רֵאָה; וְאִם
לֹא הִבְיֵא - יִשְׁבַּע הַמְּזִיק הַסֵּת וּפֶטֶר46.

(42) יוצא לפי שיטת רבינו בהלכה ז. (43) שיש בו היזק ראייה, ויש בו חזקה (למעלה פ"ז ה"א). (44) למעלה פ"ט הלכה א. (45) כמו שנזכר בפרקים האחרונים. (46) שכשם שבחזקת שלש שנים נשבע המוחזק שבועת היסט ומעמידים השדה בידו, ועל המערער להביא ראיה (פי"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב) - כמו כן בחזקת נזקין לאלתור (סמ"ע סימן קנה, ס"ק צג. והגר"א שם ס"ק קכה), ויכדין כל תביעת ברי, שהנתבע נשבע שבועת היסט דרבנן ונפטר (מגיד-משנה).

44 ז. הַחֲזִיק בְּנֶזֶק שְׂאִין לוֹ חֲזָקָה, כְּגוֹן עֶשֶׂן וּבֵית
45 הַפֶּסֶס וּכְיוּצָא בֵּהֶן, וּטַעַן הַמִּזִּיק שֶׁקָּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל נֹזֵק

(15) בבא-בתרא דף כה: ודף כו. כרב אשי. (16) "חייטס כתושות" (רש"י בשמאל-ב יז, יט). ובגמרא נזכרו שושים. (17) אבל אם רק החצר מתנדנדת, אין זה נזק (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (18) כלומר: החצר נדנדה את הכיסוי. (19) והיינו, כשהחבית עומדת על החצר, בניגוד לפירוש רש"י שם שהיא עומדת על החומה. וראה ביאור הגר"א סימן קנה, ס"ק לט. (20) והוא אדם המזיק, ובזה אף רבי יוסי מודה כנ"ל. (21) הלחם-משנה וכן ה'בית יוסף' בסימן קנה, התלבטו למצוא מקור לרברי רבינו כאן לחיוב התשלומין, ובביאור הגר"א (שם ס"ק מב) מביא מקור לזה מהמשנה בבבא-בתרא כ: "לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא-אם-כן יש על גביו גובה ארבע אמות - ואם הזיק משלם מה שהזיק", וראה למעלה פ"ט הלכה יא. וראה בלחם-משנה שדן בעמדת רבינו ביחס ליתר ההרחקות, אם לא הרחיק והזיק, אם חייב לשלם.

ד. כָּל הַהֲרַחֲקוֹת הָאֲמִירוֹת בְּפָרָקִים שֶׁל מַעֲלָה²², אִם
לא הִרְחִיק, וְרָאָה חֲבֵרוֹ וְשֵׁתַּק - הָרִי זֶה מִחֹל²³,
וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְזֹר וּלְהַצְרִיכוֹ וּלְהִרְחִיקוֹ. וְהוּא שִׁירָאָה
מִמֶּנּוּ שֶׁמִּחַל, כְּגוֹן שֶׁסִּיעָה עִמּוֹ מִיד, אוֹ²⁴ שֶׁאָמַר לוֹ
לַעֲשׂוֹת, אוֹ שֶׁרָאָהוּ שֶׁעָשָׂה בְּצִדּוֹ בְּלא הִרְחָקָה וְשֵׁתַּק
וְלא הִקְפִּיד עַל זֶה - זָכָה. שֶׁכָּל הַמַּחְזִיק בְּנֶגֶז - זָכָה
בוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירוֹת? בְּשֶׁהַחֲזִיק
בְּשָׂאָר נִזְקִין, חוּץ מֵאַרְבַּעָה מִינֵי²⁶ נִזְקִין אֵלּוּ
הָאֲמִירוֹת בְּפָרָק זֶה, שֶׁהֵן: הַעֲשֹׁן²⁷, וְרִיחַ בֵּית
הַכֶּסֶּא²⁸, וְהָאֲבָק²⁹ וְכִיּוּצָא בוֹ, וְנִדְנוּד³⁰ הַקֶּרְקַע;
שֶׁכָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאִפְלוֹ שֵׁתַּק הַנֶּזֶק
בְּמָה שְׁנֵים - הָרִי זֶה חֲזָר וְכוּפְהוֹ לְהִרְחִיק. וְכֵן הֵזַק
רָאִיָּה בְּמָקוֹם שֶׁצִּירֵף מַחֲיָצָה³¹ - כּוּפְהוֹ לַעֲשׂוֹת
מַחֲיָצָה בְּכָל עֵת שִׁירָצָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³². וְלָמָּה שְׁנוֹ
נִזְקִים אֵלּוּ מִשָּׂאָר נִזְקִין? לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם
סוֹכֶלֶת נֶזֶק מֵאלּוֹ, וְחֻזְקָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹחֵל, שֶׁהֵזַק הֵזַק
קְבוּעַ. וְאִם³³ קָנוּ מִידוֹ שֶׁמִּחַל בְּנִזְקִים אֵלּוּ - אֵינוֹ
יָכוֹל לִחְזֹר בוֹ.

(22) תשיעי ועשירי. (23) שיטת רבינו שבנוקין זכר בתשמישים, בניגוד לחזקת קרקע, אין צורך לא בחזקת שלש שנים ולא בטענת מכר או מתנה. ויש חולקים על זה, ראה למעלה פרק ח הלכה ג, ובהערה יז שם. (24) והיינו, בדרך לא זו אף זו. (25) לעיל פ"ו הלכה יב, פ"ז ה"ו ועוד. (26) בכ"י אברבנאל: "ממיני". (27) בבא-בבא כג. לדברי רב מרי. (28) לדברי רב זביד שם. (29) כן נראה שם כו. במעשה דבי בר מריון שהיו מנערים פשתן כמה פעמים ואח"כ חייבוהו להרחיק, והרי לדעת רבינו יש חזקה לנזקין לאלתר, ואין צורך בשלש שנים - הרי שבזה אין חזקה כלל (הגר"א סימן קנה, ס"ק קא). (30) כן נראה שם כה: שהיו כותשין שומשמין והיו מנרנדים, ואח"כ חייבוהו להפסיק - הרי שאין בזה דין חזקה (הגר"א שם). וראה בראב"ד. (31) שיש בה דין חלוקה, או שאין בה דין חלוקה ורצו לחלוק (למעלה פ"ב הלכה יד). (32) למעלה שם. ועיין שם הערה צא. (33) כן נראה ממה שאמרו שם: "אין חזקה

(11) שם יב: מימרא של רב הונא ברבי יהושע. (12) החלק שנוטל כשאר אחיו וחלק הבכורה. (13) ששני החלקים נחשבים חלק אחד, ולמדו זאת (בבא-בטרא קכד). מן הפסוק (דברים כא, יז) "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים" - הרי ששני החלקים הם כאחד. והמדובר כשאין החלקים שווים, שאם הם שווים - כבר השמיענו רבינו למעלה בהלכה ב, ששומעין לאחד שטוען: תנו לי חלקי בצד השדה שלי, ומה החדוש בבכור? (מגיד-משנה). (14) כרבא שם, שאמר שאע"פ שהיבם נקרא "בכור" בתורה, שנאמר (דברים כה, ו) "והיה הבכור" - אין חלוקתו בבכור. (15) אחד מן האחים, שייבם את אשת אחיו המת. (16) שיבם יורש את אחיו המת (פ"ג מהלכות נחלות הלכה ז). (17) ואף כאן המדובר כשאין החלקים שווים, שאם הם שווים - בוודאי שומעים לו כנ"ל (מגיד-משנה).

(18) שם יג. ודלא כפירוש ר"ח ורש"י שם. (19) בגמרא שם: "חד גיסא נגרא, וחד גיסא נהרא". ומפרש רבינו "נגרא" - דרך. וראה למעלה הערה ד. (20) כציור הזה: (21) כמו שכתב למעלה בהלכה א.

1) נתבארנו בו משפטי השותפין בשדה אחת ואחד מהם בעל המצר שלה ובאו לחלוק בה, ונמשך לזה דין המוכר קרקעו לאחד ובעל המצר רוצה לקנותו שהוא קודם לכל אדם, ונתבארנו בו מקצת מדיני דבר זה.

(2) כיון ש'היתה כולה שוה, ואין שם מקום טוב ומקום רע אלא הכל אחד". וזהו מה שאמרו בבבא-בטרא יב: "תיתי ארעתא אחד נגרא (=שתי שדות ליד נהר אחד, או ליד דרך אחת). אמר רב יוסף, כגון זה כופין על מדת סדום", שכיון ששתי השדות שוות אינם יכולים לעכב ולומר "מעלינן ליה עילויא" (=מעלים אנו את מחירה, כי היא שוה אצלנו יותר) כי נכסי דבי בר מריון (שנכסיו היו משובחין, והיה מוכרם ביוקר)". וראה במגיד-משנה וספ-משנה ולחם-משנה והגר"א סימן קעד ס"ק ג. ובאור-שמח ציין גם למשנה במסכת דמאי פרק ו משנה ח, ובפיה"מ להרמב"ם שם. (3) שזה נהנה וזה לא חסר. (4) מקור הלכה זו הוא בדברי רב יוסף (שם): "ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשיה" (=קנה שדה ליד השדות של בית חמיו), כי קא פלגו (=כשמת חמיהם ורצו לחלוק בנכסיו), אמר להו פליגו לי אמצראי (=חלקו לי ליד קרקעי). אמר רבה, כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, אמרי ליה אחי מעלינן ליה עילויא כנכסי דבי בר מריון". ועוד שם: "תרי ארעתא אתרי נגרי (=שתי שדות על שתי דרכים), אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, זימנין דהאי מדוויל והאי לא מדוויל (=לפעמים זו שותה מן הנהר, וזו לא שותה) והלכתא כרב יוסף" - הרי שכשיש יתרון לשדה אחת על השניה - אין שומעין לו. (5) זהו פירושו של רבינו

דבר-מצרא הוא ביחס למקום ולא ביחס לאדם. אבל רש"י בגמרא (בבא מציעא קח, א. ד"ה ועשית) הסביר את החיוב כמונח על האדם, וכתב: "דבר שאי אתה נחסר כל כך שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המיצר להיות נכסיו חלוקים".

ובזה יובן גם לשון הרמב"ם בדין "זבין לעכו"ם" שכתב: "משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מן העכו"ם עד שינהג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל" ומשמיט את הטעם שהובא בגמרא "עכו"ם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא" ומוסיף עד שינהג העכו"ם עם בן המיצר כו" כי לשיטתו הדין של בר-מצרא הוא לא רק שהלוקח צריך לנהוג באופן ה"ישר והטוב" אלא שהדין הוא גם על הקרקע ולכן משפיע בה גם לאחר שנמכרה לגוי.

(על פי לקו"ש חלק י"ט ע' 56)

26 שם, כנהרדעי ולא כרב נחמן. 27 אפילו בעל-כרחו של המוכר (הגהת הרמ"א בסימן קעה סעיף ה). 28 יוצא מתוך הסוגיא בבא-מציעא קח. 29 כן נראה שם, שאמרו על בן המצר: "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותיך" - לשון הנאמר בשליח בכתובות זט: (מגיד-משנה להלן פ"ג הלכה ז). ברם אינו כשליח ממש (אור-שמח להלן פ"ג, עיין שם הלכה יא) וראה להלן הלכה יא. ובפרק יד הלכה ד והערה לא. 30 שכשם שאם הוא עצמו מוכר יש בו דין בן מצר, כן יש דין בן מצר בשלוחו שהוא כמותו, ומקור לזה ממה שאמרו בבבא-מציעא קח: שבמכירה למזונות האשה אין דין בר מצרא (ראה להלן הלכה ט), וסתם מכירה למזונות היא ע"י האלמנה שהיא כשלוחה (כתובות צח). - הרי שרק במזונות אין דין בר מצרא, אבל באופן אחר יש דין בר מצרא בשליח (הגר"א סימן קעה ס"ק יד). 31 שמכרו לאיזה צורך שהוא, ולא לצורך מזונות, ראה להלן הלכה ט ובראב"ד ומגיד-משנה. וגם דין זה, שבב"ד יש דין בר מצרא - נלמד מדין מזונות הנ"ל, שגם ב"ד מוכרים למזונות - הרי שבאופן אחר יש דין בר מצרא גם בבית-דין (הגר"א שם). 32 בבבא-מציעא שם אמרו: "שכן ותלמיד-חכם, תלמיד-חכם קודם. קרוב ות"ח, ת"ח קודם", וממה שאמרו "קודם - קודם", ולא אמרו "אין בו דינא דבר-מצרא", כמו שאמרו שם ביתר הדברים - נראה שכאן מדובר רק בדין קדימה, וכגון ששניהם אינם בני מצרא, אבל אם השכן או הקרוב בני מצרא - הם קודמים לתלמיד-חכם, שאף הוא צריך לקיים ועשית הישר והטוב. וראה ברי"ף, ברש"י וב'תוספות' שם. 33 אבל לא בר מצרא. 34 הוא העיקרון המוסרי של עשיית הישר והטוב, שנצטוינו לעשותו. ויש שלא נצטוינו עליה, והיא ההקדמה במכר שלא בדין בר מצרא, שאינה אלא מדת חסידות. ראה להלן פ"ד הלכה ה. 35 לשון הגמרא שם קח. בדברי נהרדעי. 36 שהחכמים הם שקבעו מה הם דרכי הישר, שהתורה מצווה עליהם, אך עצם העיקרון - יסודו בתורה גופא. 37 כלומר, שלמוכר לא איכפת למי הוא מוכר, ואין לו כל הפסד בדבר, ראה להלן. 38 שם קח: בסוף הסוגיא.

22 בבא-מציעא קח. כרב נחמן ולא כרב יהודה בשם רב, וכפירוש רב האי ברא"ש שם (פ"ט סימן כא). 23 לדעת רב האי שם, מדובר כשהיו שלשה או ארבעה אחים או שותפים. וזהו החידוש כאן, שאם בא אחד מהם לסלק את הלוקח, והלה טוען: שמא יקבל השותף הזה חלקו בצד אחר, ולא יהיה "בר מצרא" שלו - שאין זו טענה כלל, לפי שלכל שותף יש חלק בכל השטח, וכולם נחשבים בני מצרא (סמ"ע סימן קעד ס"ק ו). וראה בהערה הבאה. 24 ממה שכתב רבינו כאן: "חלקו" ולא הזכיר "קרקע", כמו להלן בהלכה ה, למד מהרי"ק שבאחין ובשותפין נוהג דין זה אף במטלטלין (ועיין כסף-משנה). [ולדעת מהרי"ק זהו החידוש בשותפין, מה שאין בבר-מצרא אחד]. 25 מדין עשיית הישר והטוב, כבהלכה הבאה.

ה. ולא²⁶ עוד, אלא המוכר קרקע שלו לאחר - יש
להכירו שהוא בצד המצר שלו לתן דמים ללוקח
ולסלק²⁷ אותו, וזה²⁸ הלוקח הרחוק - פאלו הוא
שליח²⁹ של בן המצר. בין שמכר הוא, בין שמכר
שלוחו³⁰, בין שמכרו בית דין³¹ - יש בו דין בן
המצר. אפילו³² היה הלוקח תלמיד חכם ושכן³³
וקרוב למוכר, ובן המצר עם הארץ רחוק - בן
המצר קודם, ומסלק את הלוקח. ודבר זה³⁴,
משום³⁵ שנאמר: ועשית הישר והטוב. אמרו
חכמים³⁶: הואיל והמוכר אחד הוא³⁷, טוב וישר הוא
שיקנה מקום זה בן המצר יותר מן הרחוק. היות³⁸
בני המצר רבים - כלם זוכים בזו השדה הנמכרת
והיא ביניהם³⁹ לפי מנינם⁴⁰, ונותנין מן הדמים
ללוקח. והוא שבאו כלם בפעם אחת; אבל⁴¹ אם
קדם אחד מהן וסלק את הלוקח - זכה בה לבדו,
הואיל והוא בן המצר⁴². וכן אם באו מקצתו,
ומקצתו במדינה אחרת⁴³ - מסלקין אותו אלו
העומדים באן בלבד, והיא להן. וכן המוכר לאחד
מבני המצר, או לאחד מן השתפין שלו במשא
ומתן, אף על פי שאינו שתפו בקרקע⁴⁴ - זכה בה,
ואין שאר השתפין או שאר בני המצר נוטלין עמו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן המיצר יותר מן הרחוק".

את דין בר-מצרא אפשר להסביר בשני אופנים:

א: הוא רק ענין של הנהגה טובה שחייב חכמים את הלוקח להתנהג באופן הישר והטוב ולמכור את השדה לבר-מצרא.

ב: החיוב של "ועשית הישר והטוב" נותן גם בעלות מסוימת לבן המיצר על השדה ומטיל פגם במכר אם מכר בעל השדה לאיש אחר. (כמו שמשמע מלשון הנמוקי יוסף: "כאילו יש לו קצת קניין בגופו של קרקע").

ומלשון הרמב"ם משמע כאופן השני, שכתב: "טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן המיצר כו" והיינו שהחיוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(56) כיון שקיבל עליו אחריות. אבל אם לא קיבל עליו אחריות - אינו חייב לשלם (מגיד-משנה), שהרי זה כמו גרמא בנזקין (הגר"א שם ס"ק צג).

ח. השכירות - אין בה משום דין בן המצור⁵⁷.

(57) שלשה פירושים להלכה זו: א. שהמדובר בפעולת שכירות (במקום פעולת מכירה בדין בן המצור), כגון שהשכיר חצר לאובן, ושמעון בן המצור רוצה לסלק את השוכר והוא רוצה לשכרה (כסף-משנה בשם ה'טור'), שאין כאן דין בן המצור, משום שיכול המשכיר לומר לבן המצור: ראובן נאמן עלי שיפרע דמי השכירות, ואתה אינך נאמן עלי. ועוד שלפעמים יש לבן המצור בני בית מרובים (הגר"א סימן קע"ח ס"ק קמח). ב. שהמדובר בפעולת מכירה (כבכל דיני בן-המצור) אלא שבן-המצור אינו אלא שוכר הדר ליד החצר המכורה (כסף-משנה), שכיון שאין גוף החצר שלו אין לו דין בר-מצרא (הגר"א שם ס"ק קמט). וראה להלן הלכה יב והערה עד. ויש חולקים בזה וסוברים שדין השכירות כדין המקח ('טור' שם בשם הרא"ש). ג. כשהקונה דר בשכירות בחצר ובן המצור רוצה לסלקו, ודבר זה נלמד ממה שכתוב בהלכה הבאה שהממשכן מקום ואח"כ מכור לבעל המשכון, אע"פ שאין כאן אלא "מקום" ולא בית דירה, אין בו דין בר-מצרא, כיון שהמקום ממושכן אצלו - קל-וחומר לשוכר שדר באותה חצר, שוודאי אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה וכסף-משנה).

ט. הממשכן⁵⁸ מקום⁵⁹, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו - אין בו משום דין בן המצור. וכן⁶⁰ המוכר מקום רחוק כדי לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל יפה בדרמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלך⁶¹, או שמכר לקבורה⁶² או למזון האשה⁶³ או הפנות⁶⁴ - אין בזה מאלו דין בן המצור, אלא זכה הלוקח.

(58) שם קח: (59) היינו, שטח קרקעי מסויים ולא בית. וראה למעלה הערה נו, ובהגהות מיימוניות אות י בשם ר"ת. (60) שם. (61) מס גולגולת. (62) שהבעל חייב בקבורת אשתו (פ"ב מהלכות אישות הלכה ב). (63) האלמנה. (64) שתנאי כתובה הוא - שבנות אשתו ממנו, ניונות מנכסיו אחר מותו, עד שתתארסנה (הלכות אישות שם).

י. ולמה אין בהן דין בן המצור? שפ"ל אלו טרודין⁶⁵ הן למכור, ומשום צורך גדול מוכרין, ואם תאמר יש בהן דין בן המצור - לא ימצאו לוקח. שהרי אומר: למה אטרח ואקח כדי שיתבאר זה ויפסק איתי? ואין הפעלים יכולין להמתין עד שיתבאר בעל המצור מעות ויקנה.

(65) בשדה קרוב ויפה, שמה בינתיים עד שיוודע למצור, יקנה אחר אותה שדה, שהוא רוצה לקנות (שו"ע סימן קעה, סעיף מב). ובמנת המלך שמה "כעוס שוטר המלך" (רש"י שם). במזונות, שמה בינתיים לא יהיה להן ממה להתפרנס, ובקבורה משום בזיון המת (רש"י שם).

(39) ובגמרא אמרו שמחלקים אותה ב"קרן זיל", היינו בארבעה אלכסונית כזו: שיגיע לכל אחד מהמצרנים לצד המצר שלו. (40) היינו, לא לפי הרוחות, אחד לכל רוח, כדעת יש אומרים, אלא לפי המניין. שאם יש שנים ברוח אחד, וליתר הרוחות שלשה, אחד לכל רוח - מחלקים את השדה לחמשה חלקים. (41) שם. (42) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "הני ד' בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין, זבניה זבניה" (מגיד-משנה). (43) שאז אין להם טענת בר מצרא, כמבואר להלן פ"ד הלכה ג. (44) שם בגמרא: "ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא". ולא כרש"י שפירש שהשותפות היא בקרקע, עיין שם.

ו. המוכר⁴⁵ כל נכסיו⁴⁶ לאחד - אין בעל המצור של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא והאחרת⁴⁷ קנה פאחד⁴⁸. וכן⁴⁹ המוכר לפעלים הראשונים⁵⁰, או⁵¹ הלוקח⁵² מן העובד פוכבים - אין בו דין בן המצור.

(45) שם קח: (46) והם במקומות שונים. (47) [בכ"י תימן: "ואחרות". וראה בסמ"ע סימן קעה ס"ק סב, שפירש גם לפי נוסחתנו שהמדובר כשיש לו הרבה שדות, "והאחרת" ר"ל והאחרות, שאם אין לו אלא שתי שדות - יש כאן דין בר מצרא ששכח הדבר שבן המצור יקנה את שתיהן, ואין כאן שום הפסד למוכר, ראה להלן]. (48) ואילו בן המצור, אינו רוצה לקנות אלא אחת ויש הפסד למוכר (תרומת-הדשן סימן שלח, ולחם-משנה להלן פ"ג הלכה ח). ויש אומרים שאפילו אם רוצה בן המצור לקנות את כל הנכסים אינו מסלק את הלוקח "לפי שאינו מצוי שיקנה אדם כל נכסיו ביחד, לפיכך כשיזדמן אחד שרוצה לקנותם], אין לו להודיע למצור, שמה בתוך כך יחזור בו הלוקח, והרי זה דומה למוכר מקום רחוק כדי לגאול מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאול יפה בדרמיו" שאין בהם דין בר מצרא (להלן הלכה ט) לפי שאין לנו להפסיד המוכר מחמת הטוב והיושר ללוקח, כמו שכתב רש"י שם קח: ד"ה אין (רא"ש פ"ט דבבא-מציעא סימן כז, וסמ"ע שם ס"ק סג בשם ה'טור'). וראה בהגהות מיימוניות ובמגיד-משנה. [ואמנם אם טען כן בן המצור לפני שמכר לאחר, יתכן ששומעין לו, וכן כתב הרמ"א סימן קעה סעיף לז לגבי "בעלים הראשונים"]. (49) שם. (50) שמן הראוי הוא שתשוב השדה לאשר קנהו מאתו, יותר משתבאו לאיש נכרי, ואפילו אם הוא בן המצור (מגיד-משנה). (51) בבא-מציעא שם. (52) שיכול הלוקח לטעון: הברחתי ארי מן המצר שלך, וחייב הנך להחזיק לי טובה בזה, כי מי יודע אם אתה היית מצליח לסלקו מן המצר שלך.

ז. המוכר⁵³ לעובד פוכבים⁵⁴ - משמתין⁵⁵ אותו, עד שיקבל עליו כל אנס שיתבאר מן העובד פוכבים, עד שיתנהג העובד פוכבים עם בן המצור שלו בדיני ישראל ככל. ואם אנסו שלא פדין ישראל - משלם המוכר⁵⁶.

(53) שם. (54) שאין דין בר-מצרא אלא על הלוקח ולא על המוכר (גמרא ורש"י שם). (55) מטילים עליו שמתא.

טו. מְכַר⁸¹ לְטַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס - בַּעַל הַמָּצָר יָכוֹל¹⁸
לְסַלֵּקוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֹפֵק אֵשֶׁה.¹⁹

(81) יוצא, ממה שכתב רבינו למעלה הלכה יב, שבספק אין בעל המצר מוציא מידי הלוקח.

טז. הִיתְהָ⁸² הַקָּרָקַע שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהַבְּנִין אוֹ הָאֵילָנוֹת שֶׁל אֶחָד: אִם יֵשׁ לְבַעַל הַבְּנִין אוֹ לְבַעַל הָאֵילָנוֹת זְכוּת⁸³ בַּקָּרָקַע - כָּל אֶחָד מֵהֶן בֵּן הַמָּצָר⁸⁴ שֶׁל חֲבֵרוֹ. לְפִיכָּה, אִם מְכַר אֶחָד מֵהֶן חֵלְקוֹ - חֲבֵרוֹ מְסַלֵּק הַלּוֹקָח. אֲבָל אִם אֵין לְבַעַל הָאֵילָנוֹת אוֹ לְבַעַל הַבְּנִין זְכוּת בַּקָּרָקַע, אֲזָלָא כָּל זְמַן שִׁירָצָה אוֹמֵר לוֹ: עֲקָר אֵילָנְךָ אוֹ הָרֵס בְּנִינְךָ, וּמְכַר בַּעַל הַשְּׂדֵה - זְכָה הַלּוֹקָח, וְאֵין בַּעַל הָאֵילָנוֹת אוֹ בַּעַל הַבְּנִין מְסַלֵּק אוֹתוֹ; וְאִם מְכַר בַּעַל הַבְּנִין אוֹ בַּעַל הָאֵילָן - הֵרִי בַּעַל הַקָּרָקַע מְסַלֵּק אוֹתוֹ.²⁹

(82) בבא-מציעא שם, לפי דעת הרי"ף. (83) כגון שקנה שלשה אילנות, שקנה קרקע עמהן (פרק כד מהלכות מכירה הלכה א), או כגון שמכר את השדה ושייר לעצמו אילנות, שאפילו בשני אילנות השאיר קרקע לעצמו (שם הלכה ח), כמו שכתב הרי"ף שם. ויש אומרים, שאפילו אם אין לו לזה אלא זכות זמנית במקום זה, ובאותו זמן אינו יכול לומר לו עקור אילנך ובנינך - נחשב כבעל זכות בקרקע. וראה באר-הגולה סימן קעה אות ק, וסמ"ע שם ס"ק צד. (84) מהשו"ע סימן קעה סעיף נא, נראה שיש לו אף דין של שותף, שהוא יותר מבר-מצרא, וראה סמ"ע שם ס"ק צג.

יז. הִיָּה⁸⁵ מִפְּסִיק בֵּינוּ וּבֵין מָצָר שֶׁל חֲבֵרוֹ רֶכֶב⁸⁶ דְּקָלִים אוֹ בְּנִין גְּבוּהִים⁸⁷ וְחֻזָּק אוֹ גִּמְאָ⁸⁸ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - רִוְאִין: אִם יָכוֹל לְהַכְנִיס אֶפְלוֹ תָּלָם⁸⁹ אֶחָד בְּתוֹךְ הַדְּבַר הַמְּפִסֵּק, עַד שִׁתְּעָרְבוּ שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת - הֵרִי זֶה בֵּן מָצָר שְׁלוֹ, וּמְסַלֵּק הַלּוֹקָח; וְאִם לֹאוֹ - אֵינוֹ מְסַלֵּק הַלּוֹקָח.⁹⁰

(85) בבא-מציעא שם. (86) הרבה דקלים יחד, סמוכים ורכובים זה על זה. (87) כפירוש אחר ברי"ף שם למילה התלמודית: "משוניתא". (88) מלשון הפסוק באיוב ח, יא: "היגאה גמא בלא בצה", והיינו קנה הגדל בביצה, מקום שאי-אפשר לזרוע, וראה סמ"ע סימן קעה ס"ק מז. (89) שורת המענה. (90) ואע"פ שבתים מחולקים בכתלים, ובכל זאת יש בהם דין בן המצר (ראה להלן פ"ג הלכה ד) - בתים דרכם לחברם בפתחים שבין אחד לשני (מגיד-משנה בשם רשב"א). ויש חולקים וסוברים שבבתים באמת אין דין בר-מצרא מהטעם הנ"ל (שם בשם ר"ת).

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ט

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) נתבארו בו מקצת מדיני בעל המצר במתנה ומכירה וחליפין, ולא נשלמו.

א. הַנּוֹתֵן² מִתְּנָה - אֵין³ בָּהּ דִּין בֵּן הַמָּצָר. הִיָּה⁴

יא. הֵרִי שִׁטְעֵן הַלּוֹקָח וְאָמַר: מִפְּנֵי הַמָּס וְכִיּוּצָא⁶⁶ מְכַר לוֹ הַמוֹכֵר, וּבַעַל הַמָּצָר אוֹמֵר: שִׁקָּר אַתָּה טוֹעֵן, לְבַטֵּל זְכוּתִי - עַל בַּעַל הַמָּצָר לְהֵבִיא רֵאָיָה⁶⁷, וְאַחֵר כִּף יוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקָח; וְאִם לֹא הֵבִיא רֵאָיָה - יִשְׁבַּע הַלּוֹקָח הֶסֶת.⁶⁸

(66) באופנים שאין בהם דין בר-מצרא, כמבואר למעלה הלכה ט. (67) שזכותו של בן המצר היא רק מדבריהם (מדרבנן), ולפיכך הוא נקרא "מוציא" ועליו להביא ראיה (מגיד-משנה). ומכאן שהלוקח אינו נחשב לשליח ממש (ראה למעלה הלכה ה), שאם כן היה בן המצר נחשב למוחזק (אור-שמח). (68) כדין כל מוחזק הכופר בטענת המוציא, שנשבע שבועת כופר הכל, מדרבנן.

יב. אֶפְלוֹ⁶⁹ הִיָּה שֵׁם בְּדָבָר סִפְקָא⁷⁰ - אֵין הַלּוֹקָח מְסַתְלָק אֲזָלָא בְּרֵאָיָה⁷¹ בְּרוּרָה שֶׁהֵבִיא בַּעַל הַמָּצָר. לְפִיכָּה⁷², אִם טָעַן הַלּוֹקָח וְאָמַר⁷³: גִּזְלָן אַתָּה לְשִׁדָּה זוֹ, אָרִיס⁷⁴ אַתָּה לְשִׁדָּה זוֹ, אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ מְמַשְׁכֵּן⁷⁵ - צָרִיךְ בַּעַל הַמָּצָר לְהֵבִיא רֵאָיָה שֶׁהוּא בַּעַל הַמָּצָר, וְשֶׁהַקָּרָקַע זֶה בְּחֻזְקוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(69) זה מסברת רבינו. (70) שאין הלוקח בא בטענת ודאי, אלא טוען מספק, שמא מכר לו המוכר משום מס וכיוצא בו (סמ"ע סימן קעה, ס"ק עט). (71) שהרי הוא המוחזק, ואין מוציאין ממנו מספק. והרי זה דומה לאומר לחבירו: מנה לי בידך, והלה אומר: איני יודע אם נתחייבתי לך - שפטור (בבא-קמא קיא). ורמב"ם פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח. (72) רוצה לומר, כיון שבספק אין מוציאין מידי הלוקח - הוא-הדין אם הוא טוען טענה רחוקה, כגון זו הבאה - אין מוציאין מן הלוקח. (73) לבן המצר. (74) ולאריס אין דין בן המצר, אף שיש לו חלק ביבול. (75) ראה למעלה הלכה ח והערה נ, שהשוכר אין לו טענת בן המצר, כיון שאין לו בגוף השדה. והממשכן - גם הוא אין לו בגוף השדה, והרי הוא כשוכר שאין לו טענת בן המצר, כנ"ל.

יג. הַמוֹכֵר⁷⁶ לִיתוּמִים קְטָנִים⁷⁷ - אֵין בּוֹ דִּין בַּעַל הַמָּצָר. הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר שְׁעוֹשִׂין חֶסֶד עִם אֱלוֹ יִתְרָה מִבַּעַל הַמָּצָר.⁷⁸

(76) שם. (77) דוקא יתומים קטנים. אבל יתומים גדולים, או קטנים ואינם יתומים - יש בהם דין בן המצר (מגיד-משנה). (78) שכל דינו, אף הוא, אינו אלא מטעם טוב ויושר (כנ"ל הלכה ה).

יד. וְכֵן⁷⁹ הַמוֹכֵר לְאִשָּׁה⁸⁰ - אֵין בּוֹ דִּין בַּעַל הַמָּצָר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דְּרָכָה לְטָרֵחַ תְּמִיד וְלִקְנוֹת. הוּאִיל וְלִקְחָהּ, חֶסֶד הוּא שֶׁתַּעֲמִד הַקָּרָקַע בְּיָדָהּ.

(79) שם. (80) שאינה אשת איש, שאם היא אשת איש, הרי היא שלוחה של בעלה (רי"ף). ויש אומרים שאף באשת איש הדין כן, אם ידעו שיש לה ממון, באופן שאין שום מקום לטענת ערמה, שהיא שליחת בעלה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינו רוצה כתמורה את החצר של בן המצר. (17) ואינו חייב להמציא לו בהמה או מטלטלין כיוצא בהן. ועל אחת כמה שאינו יכול לטעון שרק בהמה זו או מטלטלין אלו טובים בעיניו, כמו שטוען כן בהחליף חצר בחצר (למעלה). וראה עוד להלן. (18) בכסף משנה להלן פרק י"ד הלכה א הביא "כמו" וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף כד. ופירש הסמ"ע שם סעיף קטן מא שדורש דווקא בהמה או מטלטלין, וכן הוא בכתב-יד תימן: "כמין". (19) בין המוכר והלוקח, שהרי כשיהיה לו דמי שווייה יכול לקנות אחרים (סמ"ע שם), מה שאין כן בקרקע, שלפעמים צריך דווקא קרקע זו ולא אחרת.

ה. מכר²⁰ לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואחר כך²¹ מכר לו קרקע בצד אותה שדה שבאמצע²² - רואין: אם אותו המעט שמכר לו תחלה היא עדית או זבורית²³ לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה - זכה הלוקח, ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן מצר הוא מפני אותו מעט שקנה באמצע; ואם²⁴ אותו מעט שקנה באמצע כמו זאת שמכר לו בסוף מצדו - הרי זה מערים²⁵, ובן המצר מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף²⁶.

(20) ושדות המוכר מקיפות מכל צד, שעדיין אין מקום לטענת בן מצר. (21) ומעכשיו יש טענות מצד בני המצר. (22) היינו, שיש איזה שינוי שהוא, בין הקרקע שקנה ויתר השטח, לטוב או לרע, שאז אנו אומרים, שיש טעם מוסבר למה קנה הלוקח דווקא חתיכת קרקע זו, וזה בגלל השוני שבה, שרצוי לו מאיזה טעם שהוא, ואין אנו חושדים בו בהערמה לסלק את טענת בן המצר. (23) בגמרא שם. (24) שכיוון שכל השטח שווה, למה בחר הלוקח דווקא בזה שבאמצע, אלא אל כורחך שיש כאן כוונת הערמה. (25) אבל אינו יכול לסלקו מן הקרקע המעט שקנה בתחילה באמצע השדה (סמ"ע שם סעיף קטן מח).

ו. המוכר²⁷ על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח - אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים²⁸, ויזכה הלוקח בקרקע, ולא תשאר ביה עליה עמו כלל²⁹, ואחר כך יסלק אותו.

(26) המפרשים לא ציינו כל מקור, והמגיד-משנה כותב, שזה נראה פשוט. (27) שכל זמן שלא נתקיימו התנאים, אין כאן מכירה כלל. (28) פירוש, שלא יישאר למוכר שום קשר בקרקע זו. ובכתב-יד תימן: "ולא תישאר בה עילה כלל", וכן הוא בשולחן-ערוך סימן קעה סעיף י. ובדפוס רומי: "ולא תישאר בה עילה כלל". וצריך להיות כנ"ל.

ז. הלוקח שבנה²⁹ והשביח או סתר והפסיד - בן המצר מסלקו, ונותן לו דמים הראויין³⁰ לו; והרי הוא בכל מעשיו כמו השליח³¹. וכן אם לזה הלוקח קדם שישלם אותו בן המצר³², וסלקו בן המצר - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצר. וזהו העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד מצר חברו -

1 כתוב בשטר מתנה, שאחריות³ מתנה זו על הנותן -
2 יש בה דין בן המצר; הואיל⁶ ויש בה אחריות -
3 מכירה היא, ולא כתב מתנה אלא לבטל זכות בן המצר⁷. וכמה נותן לו⁸? מה שהיא שוה.

(2) בבא מציא קח: (3) שאין המקבל יכול להשיג מתנה במקום אחר, ואין כאן משום עשיית הישר והטוב. ועוד שהמוכר אומר לו, לזה אני רוצה ליתן מתנה ולך אין אני רוצה, ועיין לחם משנה להלן פרק י"ד הלכה ד, וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן קא. (4) שם, מימרא של אמימר. (5) במקרה ויחטפו את השדה ממקבל המתנה. (6) כן כתב הרי"ף שם. (7) כלומר, ויש כאן הערמה, כמו שכתב הרי"ף. (8) כמה צריך בן המצר לשלם ללוקח. ואף זה ברי"ף שם.

ב. אמר⁹ הלוקח: בן הוא, והערמה עשינו, ומכירה היא, בכך ובך קניתי¹⁰ - נשבע בנקיטת חפץ¹⁰ ונוטל, בדין השלוחין¹¹. וראה לי, שצריך לטעון דמים שהן ראויין או יתר מעט; אבל אם אמר על שוה מאה: במאתים קניתי - אינו נאמן¹².

(9) המשך דברי הרי"ף שם. (10) באחיזת חפץ של קדושה, כגון תפילין או ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב). (11) שנשבעים ונוטלים (פרק ט מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה). ולוקח זה הרי הוא כאילו שלוחו של בן המצר (למעלה פרק י"ב הלכה ה). (12) חזקה אין אדם קונה שווה מנה במאתים (מגיד משנה). ואף על פי שלהלן פרק י"ד הלכה ד כתב רבינו: "לקח שווה מנה במאתים - טען בן המצר שעשו קנוניא ביניהם - נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתיים וזו" - כאן שנתפס בהערמה, אינו נאמן. ועוד ששם מדובר באופן שידוע שנתן מאתיים, אלא שהוא טוען שעשו קנוניא ביניהם (לחם משנה).

ג. היה¹³ כתוב בשטר מתנה: וקבלתי עלי אחריות מתנה זו, שאם תצא מידו אתן לו מאתיים - נותן לו בן המצר מאתיים ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינו שוה אלא מנה¹⁴.

(13) אף זה ברי"ף שם. (14) אף כאן לא נתפס בהערמה ולפיכך נאמן הוא על כך, כמו שכתב רבינו להלן פרק י"ד הלכה ד.

ד. החליף חצר¹⁵ בחצר - אין בה דין בעל המצר¹⁶. החליף חצר בבהמה או במטלטלין - רואין דמי¹⁷ אותה הבהמה או דמי אותם המטלטלין, ונותן לו בן המצר ומסלקו. ואינו יכול לומר לו: תן לי כמה¹⁸ שלקחתי בו, שזו הערמה היא¹⁹, ואינה מועלת כלום.

(15) מכאן שאף בבתיים יש דין בן מצר (מגיד משנה, וראה למעלה פרק י"ב הלכה יז). (16) שהמוכר יכול לטעון, שהוא מעוניין רק בחצירו של הלוקח שהיא טובה בעיניו

41) היינו, ללוקח עצמו. אבל בכתב־יד תימן חסרה המלה "לו", וכן הוא בטור ושולחן־ערוך סימן קעה סעיף טו. ומבואר שם שהמדובר כשמכר לאחר. וראה להלן. 42) וגם זה האחר שקנה (ראה למעלה), אין לו זכות בן מצר (טור ושולחן־ערוך שם) לפי שהלוקח הראשון יכול לטעון, אף הוא, טענת בן־מצר כנגדו, שהרי כל זמן שלא סילקוהו, השדה בידו.

י. שלית שְׁמֹכְרִי 43) וְהָרִי הוּא בַּעַל הַמָּצָר - אֵינוֹ מְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ; שֶׁהָרִי הוּא מְכַר לוֹ, וְאֵין לוֹ מְחִילָה גְדוֹלָה מְזוּזָה. 44)

43) שבעל השדה עשהו שליח למכור שדהו. 44) כן נראה בגמרא בבא מציעא קח. "אתא אימליך ביה, אמר ליה איזיל אובון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקני מיניה" וראה להלן פרק י"ד הלכה ב. ומשמע דווקא אם אמר לו בלבד אבל אם עשה גם מעשה - בוודאי מחל לו וכן אמרו בבבא בתרא ל: שדיבור עביד איניש דמיקרי ואמר, ולא מעשה. וראה עוד להלן פרק י"ד שם.

יא. בַּעַל חוֹב שֶׁל מוֹכֵר שְׁטָרָה 45) הַשָּׂדֶה מִיָּד בַּעַל הַמָּצָר - הָרִי בַּעַל הַמָּצָר חוֹזֵר וְטוֹרֵף מִן הַלּוֹקֵחַ 46) שְׁסַלְקוּ, וְהַלּוֹקֵחַ חוֹזֵר וְנוֹטֵל מִן הַמוֹכֵר. 47)

45) כדין בעל חוב שטורף מן הלוקחות. 46) שהרי הלוקח אינו שליח ממש, אלא כמו שלוחו (למעלה פרק י"ב הלכה ה ופרק י"ג הלכה ז), ואם כן הוא לוקח, ובן המצר נחשב כלוקח מן הלוקח, והוא חוזר על הלוקח הראשון, במקרה של טריפה מצד בעל החוב. והמדובר, כשיש למוכר לשלם, אלא שלפי שבעל המצר אינו יכול לתבוע מהמוכר, שהרי יאמר לו: "לאו בעל דברים ידידי את", - הוא תובע מהלוקח, שממנו לקח את השדה, והלוקח חוזר ותובע מהמוכר. שאם אין למוכר לשלם, אין סברא שהלוקח יפסיד, שהרי לא נהנה כלום אלא קיים המצוה של ועשית הישר ולמה יפסיד? (כסף משנה).

יב. כָּל בַּעַל חוֹב 47) שְׁטָרָה בְּחוּבוֹ 48) - יֵשׁ לְבַעַל הַמָּצָר לְסַלְקוֹ. לֹא יִהְיֶה פַח הַטּוֹרֵף גְּדוֹל מִפַּח הַלּוֹקֵחַ 49). וְאִם יִרְצֶה הַנִּטְרָף 50) לְתֵן הַדָּמִים שֶׁהָיוּ עָלָיו בְּחוּבוֹ - תִּחְזֹר לוֹ שְׂדֵהוּ 51) לְעוֹלָם 52), כִּמּוֹ שִׁיתִּבְּאֵר בְּמִקוֹמוֹ 53).

47) של בעל השדה. 48) שיש לו על בעל השדה. 49) שכן המצר מסלקו, כמו כן מסלק הוא את בעל החוב. 50) בעל השדה, הלווה. 51) כלומר, בעל המצר מחזיר לו, כשם שהבעל־חוב היה צריך להחזיר, שלא יהא כוח בעל־המצר שבא מכוח הבעל־חוב, גדול מבעל חוב עצמו. 52) בהתאם לכלל הידוע: "שום לעולם חוזר" (בבא מציעא לה). 53) לקמן פרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה טז. ושם הלכה יז מבואר שאם הגבהו הלווה מדעתו אין השדה חוזרת. וראה בלחם משנה, ובסמ"ע סימן קעה סעיף קטן לג.

יג. קִטְן שֶׁהָיָה בֶּן הַמָּצָר, וְרָאָה בֵּית דִּין שִׁזְכוּת הוּא לוֹ 54) - מְסַלְקִין לוֹ אֶת הַלּוֹקֵחַ 55), או יֵטֵל לוֹ חֶלְקוֹ עִם שְׂאֵר בְּעָלֵי הַמָּצָר כִּמּוֹ שִׁיִּירָאוּ. 56)

1 הוא כִּמּוֹ שְׁלִיחַ לְחִבְרוֹ, וְלִמְקַן שְׁלָחוֹ וְלֹא לְעֵנָה. 2 לְפִיכָף 33): אִם הִשְׁבִּיחַ - נוֹטֵל הוֹצָאָה 34), וְאִם הִפְסִיד 35) וְחָפַר וְהָרַס אוֹ אָכַל הַפְּרוֹת - מְנַפֵּין אוֹתוֹ מִן הַדָּמִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שְׁמַחֲשָׁבִין לוֹ הַפְּרוֹת? בְּשֶׁאֲכָלָן אַחֵר שֶׁבָּא בֶּן הַמָּצָר וְהִבִּיא מְעוֹת לְסַלְקוֹ; אָכַל כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאָכַל מִקֵּדָם 36) - שְׁלוֹ הוּא אוֹכֵל 37), וְאֵין מְחֲשָׁבִין אוֹתָן 38).

29) ובן המצר מחה מייד, אחרת הרי זו מחילה ואיבד זכותו, ואינו יכול לסלקו עוד (כסף משנה בשם רבינו ירוחם. וכן הוא בשולחן־ערוך שם סעיף ל). 30) כמו שיבוא הפירוט בסוף ההלכה. 31) המקור לזה ממה שאמרו (בבא מציעא קח). גבי בן מצר: "לתיקוני שדרתיך וכו'", ביטוי הנאמר (כתובות טז): לגבי שליח (מגיד משנה. וראה למעלה פרק י"ב הלכה ה). 32) כדין כל בעל חוב הטורף מן הלוקחות של הלווה - שכאן לא קנה בן המצר מאת הלוקח, אלא מאת המוכר, על ידי הלוקח, שהיה שלוחו. 33) זהו פירוש הדברים שהובאו בתחילת ההלכה. 34) [כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשותו שידו על התחתונה (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד) שאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח מתוך היציאה (מגיד־משנה שם, וכן נראה בבבא קמא קב). אבל מכיוון שרבינו לא כתב שאם הייתה השדה עומדת ליטע, נוטל כדין אריס, שהרי אף יורד שלא ברשות אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטע אותה (רמב"ם שם) ונותנים לו כאריס (סמ"ע סימן שע"ה סעיף קטן א) - נראה שאפילו בשדה העומדת ליטע ידו על התחתונה, מפני שאין לדמות יורד לתוך שדה חבירו, שהכוונה ליטול כאריס, לשליח שנוטע לטובת המשלח ואינו מתכוון כלל ליטול כדין אריס ועיין לחם משנה]. 35) שאז אומר לו: לתקן שלחתיך ולא לעוות. 36) לפני שבא בן המצר לסלקו. 37) שלפני שבאה תביעת בן המצר לסילוק הלוקח, הרי זה נחשב כלוקח ולא כשליח (מגיד־משנה ולחם־משנה), או מפני שהוא כשליח ולא שליח ממש, וראה אור שמח. 38) [אבל מה שהפסיד מנכים לו, שהוא כלוקח שקנה שדה לפירות עד זמן מסוים (למעלה פרק כ"ג מהלכות מכירה הלכה ו) שאוכל פירותיה, ואין לו רשות להרוס. ועיין לחם משנה וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן ז].

ח. אֶחָד שֶׁלָּקַח שָׂדֶה אֶחָת מִשְׁנִים, וְכָא בַּעַל הַמָּצָר לְסַלְקוֹ מִמַּחְצִית בְּלִבָּד שֶׁלָּקַח מִן הָאֶחָד - אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְקוֹ 39); או מְסַלְקוֹ מִכָּלָּה, או מְנִיחַ כָּלָּה. אָכַל הַמוֹכֵר חֶרֶקֶע לְשָׁנִים - יֵשׁ לְבַעַל הַמָּצָר לְסַלֵּק שְׁנֵיהֶם, או לְסַלֵּק אֶחָד וְלִהְיֵיחַ אֶחָד 40).

39) מאותו חצי בלבד. שכיוון שהחצי השני בידו, הרי הוא עצמו בן המצר. 40) שהרי מסלקים אותו כולו משדה זו, ואין לו שום טענת בן המצר.

ט. בֶּן הַמָּצָר שֶׁבָּא לְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ, וְקָדַם שִׁיסְלְקוֹ מְכַר לוֹ 41) אֶת הַשָּׂדֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הַמָּצָר - אֵבֶד אֶת זְכוּתוֹ 42).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו ממון בביתו ('דרישה' סימן קעה אות מא). (9) וזה כולל גם את המקרה המוכר בגמרא, שכן המצר המציא כסף צרור, שאין המוכר יכול לפתחם כי אם לאחר זמן, שהרי גם לזה דרוש זמן-מה, והכלל הוא שאין קובעין זמן (מגיד-משנה). (10) שם. (11) בעלי משקל יותר. (12) של בן המצר. ואף כי לזווי של בן המצר מעלה אחרת, שהם ממחרים לצאת (רש"י שם, ד"ה זווי טבי). (13) של בן המצר. ואף כי זווי של בן המצר טובים יותר (רש"י שם). כללו של דבר: אין המוכר צריך להפסיד אף במשהו בגלל עשיית הטוב והישר. (14) שם, ולפי הגירסא והפירוש של רש"י, רי"ף ועוד ראשונים, שבתים עדיפים מזרעים. (15) ויתכן ש"לזרעה" דוקא, אבל "לנטעה", הנטיעה עדיפה מבתיים, מפני שהאילנות מושרשים בקרקע יותר מבתיים, משא"כ בזרעים ('טור' סימן קעה, וש"ע שם סעיף כו). (16) שבתים קבועים ויציבים יותר מזרעים. (17) כל הארץ, ולא דוקא ארץ ישראל (ב"י סימן קעה, באר-הגולה שם אות צ, וסמ"ע שם ס"ק מג. וראה אור-שמה למעלה פ"ד הלכה י).

ב. בא¹⁸ לזקן ונמלך בן המצר, ואמר לו: הרי פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו, אלך ואקח ממנו? ואמר לו: לך וקח! - לא בטל זכותו¹⁹, ויש לסלק אותו אחר שיקנה, אלא אם בן קני מידו²⁰. במה דברים אמורים שצריך קנין? כשחמל לו קדם שיקנה; אבל²¹ אם מחל לו זכותו אחר שלקה, כגון שפא בן המצר וסיע עמיו²², או שפכר²³ ממנו, או שראה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשתמש ולא מכה בו ולא ערער - הרי זה מחל²⁴, ושוב אינו יכול לסלקו.

(18) בבא-מציעא קח. וכנהרדעאי, וכמו שנפסקה ההלכה כמותם. (19) שכן המצר יכול לטעון שדבריו לא נאמרו ברצינות (רש"י שם ד"ה נהרדעאי). (20) ואין זה קנין דברים שאינו קנין (למעלה פ"ב הלכה י, ופ"ה מהלכות מכירה הלכה יד), כי לבן המצר זכות מסויימת בשדה חבירו, ועליה חל הקנין (סמ"ע, סימן קעה ס"ק נא, וראה באר-הגולה שם אות ג). (21) זו סברת הגאונים (מגיד-משנה) ובהתאם לשיטת רבינו (למעלה פ"א הלכה ד), שבזכות לתשמישים שונים אין צורך לא בחזקת שלש שנים ולא בטענה. (22) וכל-שכן אם אמר לו בפה מלא, שהוא מוחל לו ומוותר על זכות המצרנות, שוודאי אינו יכול עוד לסלקו (ב"ב מא. הגר"א שם ס"ק עד). (23) בבבא-בתרא ל: אמרו שאם המערער קנה מהמחזיק, אין זו הוכחה לדברי המחזיק, לפי שעשוי אדם לקנות דין ודברים שיש עליו, אבל בשכירות לא שייך לומר כן (הגר"א שם ס"ק עה). (24) שאין אדם רואה שבונים וסותרים בשדה שיש לו עליה זכות בן-מצר לקנותה - ושותק, ראה בבא-בתרא ס. (הגר"א שם ס"ק עו). ומחילה אינה צריכה קנין, ראה 'תוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין, וביאור הגר"א שם ס"ק עג. ויש שכתבו שאם שהה בן המצר שיעור זמן כדי שילך ויביא מעות ויתבענו בדין ולא תבעו - איבד זכותו (מגיד-משנה בשם רב האי ורי"ף), אפילו לא ראהו בונה וסותר וכו'.

(54) ובית דין מצווין לעשות לזכותו של הקטן (גיטין נב). (55) כדין שדה שיש לה בני מצר רבים וקדם אחד מהם וסילק את הלוקח, שזכה בה (למעלה פרק י"ב הלכה ה) ובית הדין מקדים ומסלק עבור הקטן.

יד. בעל שהיתה אשתו בן המצר - הרי זה מסלק את הלוקח; שכל נכסי אשתו⁵⁶ בפרשותו⁵⁷, וכל זכות שתבוא לידיה - זכות הוא לה⁵⁸. אפילו קנו מיד אשתו שמתחלה בזכות זו ללוקח - אינו מועיל⁵⁹, אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה מדעתה וסלקה את הלוקח, וכן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי אדוניו שסלק את הלוקח: אם רצה הבעל או האדון - מקנים על ידיהן, ואם רצה - לא יקנים⁶⁰, ותתחזר ללוקח ויתחזיר הדמים.

(56) אפילו נכסי מלוג וכן הוא בחושן משפט סימן קעה סעיף יד. (57) שהבעל נחשב כלוקח בנכסי אשתו, כמבואר בכתובות צה: (58) אף על פי שבנכסי מלוג, אין לו אלא פירות. וראה למעלה פרק י"ב הלכה טז. (59) [שהיא אינה יכולה לוותר על זכותו בתור בן-מצר]. (60) כדין אשה שקנתה ועבד שקנה שאם רצה הבעל או העבד - מקיים, ואם לא רצה - מבטל (למעלה פרק ל מהלכות מכירה הלכות ב - ג).

פרק ארבעה עשר

(1) נתבאר בו תשלום דיני בעל המצר וענייניו בשלימות, ונשלמו ההלכות.

א. הרוצה למכור שדהו, והביא בן המצר שלו וזה שרוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לבן המצר: אם תרצה לקנות בכך וכך - עשה, ואם לאו - סלק את עצמך, והרי זה לוקח; הרי זה לא נשארה לו טענה, אלא או מביא מעות מיד³ ויקנה, או בטלה זכותו. אמר: אטרח⁵ ואביא - אין שומעין לו⁶. אלך ואביא: אם הוא אמוד שיש לו⁸ - ממתינין לו עד שילך ויביא, ואם אינו אמוד - אין שומעין לו, שאינו רוצה אלא להשטט. לפיכך אמרים לו: או תוציא עתה זוזים, או בטלה זכותך. שאין קובעין זמן לבעל המצר. הוציא¹⁰ בן המצר המעות, והוציא הלוקח מעות, אם היו של לוקח טובים¹¹ מזוזיו¹² או ממחרים לצאת יותר מזוזיו¹³ - בטלה זכותו, ואין לו דין בן המצר. היה¹⁴ רוצה הלוקח לקנותה לבנות פה בתים, ובן המצר רוצה לזרעה¹⁵ - הלוקח זוכה, משום ישוב¹⁶ הארץ¹⁷, ואין בה דין בן המצר.

(2) מקור הלכה זו בבבא-מציעא קח: וראה להלן. (3) כלומר נתן מעות מיד מבלי כל טירחה ושהות, וראה להלן. (4) בבא-מציעא שם. (5) שאין לו במזומן, והוא צריך לעשות מאמצים להשיג את הכסף הדרוש. (6) שעשיית הטוב והישר הזאת אינה צריכה לגרום למוכר שום אי-נעימות ושום הפסד. (7) שהכסף מוכן בביתו, ויש רק ללכת ולהביאו. (8) כלומר, אמדוהו שעשיר הוא ויש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היסת שאין משביעין אלא על טענת ברי. ושבועת שליח אין כאן, שאין משביעין השליח אלא אם טוען שנשאר בידו כלום, אבל כאן שהעדים מעידים שנתן מאתים, ואין לו טענה אלא שמא אמנה היתה, אין זו אלא שבועת היסת רגילה ולא שבועת השומרים (הגר"א סימן קעה ס"ק כז). (38) כלומר, לפני השבועה, כדין שבועת היסת. ואילו בשבועת השליח, הוא נשבע ואח"כ נוטל (הגר"א שם).

ה. כל הרוצה³⁹ למכור קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן אומר: אני אקח בדים אלו, ואין אחד מהן בעל המצר: אם היה האחד מיושבי העיר, והאחד משכני השדה - שכן העיר קודם. שכן ותלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. קרוב ותלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. שכן וקרוב - השכן קודם⁴⁰, שגם זה בכלל הטוב והישר הוא⁴¹. קדם⁴² אחד וקנה - זכה, ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין אחד מהן בעל המצר. שלא צוו חכמים בדבר הזה אלא דרך חסידות, ונפש טובה היא שעושה כן.

(39) בבא-מציעא קח: ולפי פירוש הרי"ף ורש"י. (40) בעיא שם שנפתרה, מן הפסוק (משלי כז, י) "טוב שכן קרוב מאח רחוק". (41) ולפיכך הובאה הלכה זו בסוגיא זו של בן המצר, אע"פ שאינם שוים, כדלהלן. (42) כדעת הרי"ף, ויש חולקים על זה (הגהות מיימוניות).

סליקו להו הלכות שכנים

הלכות שלוחין ושותפין

ענין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושותפו, ומשפטיהן במקחן ומכרן, בהפסדן ושכרן.

ובאור כל הדינין האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ביאר בו רבינו דיני שליחות, ושליח ששינה או טעה מה דינו.

א. האומר לשלוחו²¹: צא ומכר לי קרקע³ או מטלטלין⁴, או⁵ קנה לי - הרי זה מוכר ולוקח ועושה שליחותו, וכל מעשיו קמיין⁶. ואין העושה שליח צריך קנין⁷ ולא עדים⁸, אלא באמירה בלבד בינו לבין חברו. ואין צריכין עדים אלא לגלות הדבר, אם כפר אחד מהם, כשאר כל הטענות⁹.

(2) ענין "שלוחו של אדם כמותו" - נידון בהרחבה בבידושין מא. מא: ומג. ושם צויינו כל המקורות המקראיים לכך. (3) כתובות צח. צט: וק. (4) שם צח: והיא ממסכת מעילה. ואם כי המדובר בה הוא במתנה - מתנה הרי היא כמכר. (5) שם צט. ממסכת מעילה. (6) ש"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין שם). כלומר, מעשי השליח נחשבים כמעשי המשלח. אבל אין אנו אומרים שגופו נחשב כגוף המשלח, ולפיכך, באופן שדרוש לנו גופו של המשלח, כגון בהנחת

(כסף-משנה). וכאן בדברי רבינו מדובר כשתבעו תוך הזמן הג' ואעפ"כ איבד את זכותו מכיון שסייע עמו או ראהו בונה וסותר (כסף-משנה).

ג. היה²⁵ בן המצר במדינה אחרת או חולה או קטן²⁶, ואחר זמן הבריא החולה והגדיל הקטן ובא ההולף - אינו יכול לסלקו. שאם אפתה אומר בן - אין אדם יכול למכור קרקעיתו, שהרי הלוקח אומר: לאחר כמה שנים תצא מידע²⁷. וכזה הורו הגאונים.

(25) הוראת הגאונים, כמו שמביא רבינו להלן. (26) והמדובר כשבית-דין לא ראו זכות לקטן בקנייה זו, ראה למעלה פי"ג הלכה יג (לחם-משנה). (27) ואין אומרים "ועשית הישר והטוב" באופן זה.

ד. המוכר²⁸ שוה מאתים במקנה: אם לכל העם מוזיל ומוכר - נתן לו בן המצר מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל לכל העם - נתן לו מאתים שהוא שוה, שהמוכר נתן לזה מתנה²⁹. לקח³⁰ שוה מנה במאתים - אינו יכול לסלקו עד שיתן המאתים³¹. טען בן המצר, שעשו קנוניא³² ביניהם - נשבע³³ הלוקח בנקיטת חפץ³⁴, ונוטל³⁵ מאתים³⁶. ואם היה שם עדים שנתן מאתים, וכן המצר טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר, ואינו יודע³⁷ [בדאי] שלא לקח ממנו אלא מאה - הרי זה נתן³⁸ דמים כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו, ומשביעו הסת שלקח במקתים ונפטר.

(28) בבא-מציעא קח. ולא מתנה ממש, שבמתנה אין דין בן מצר, מפני שאומר לו: לו אני רוצה לתת מתנה, ולך איני רוצה לתת. ראה למעלה פי"ג הלכה א והערה ב. וראה לחם-משנה שהאריך. (30) שם, כנהרדעאי בשם רב נחמן, וכמסקנת הגמרא. (31) שאין אונאה לקרקעות, אפילו מכר שוה דינר באלף (פי"ג מהלכות מכירה הלכה ח). וראה סמ"ע סימן קעה ס"ק יד. ואע"פ ששליח שטעה, חוזר אפילו בכל שהוא, בין במטלטלין בין בקרקע (הלכות מכירה שם הלכה ט) - כאן הרי לקח לעצמו ואינו שליח ממש (רא"ש פ"ט דבבא-מציעא סימן כה, ו'דרישה' סימן קעה אות יד) וראה למעלה פי"ב הלכה ז והערה כח. (32) הערמה. ולאמיתו של דבר, לא נתן לו אלא מאה בלבד. (33) אף אם טענתו אינה ודאית, יכול להשביעו כדין השליח שמשביעים אותו על הספק (פ"ט מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה, וראה ביאור הגר"א סימן קעה ס"ק כז). (34) שעשוה כשבועת התורה. וראה פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (35) מפני שאינו טוען על גוף החפץ, היינו השדה, אלא על התשלום, נקרא נוטל - ודינו כמלוה על המשכון שנשבע בנקיטת חפץ, וראה בפ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ג. (36) וראה למעלה פי"ג הלכה ב והערה יא. (37) ב'טורי' ושו"ע סימן קעה סעיף ט, הגירסא: "והוא יודע", וכן כתב המגיד-משנה שזו היא עיקר הנוסחא (וטעות הדפוס יש בדבריו, וצ"ל "והרי הוא אומר אני יודע"). אבל אם אינו יודע אין משביעין אותו, כדין שבועת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלקחה, ללא אחריות, וכנראה שכוונת רבינו בתוספת מילים זו - לציין, שהשליח צריך להשאיר את המצב כמו שהוא גרם לו במעשיו, להוציא מדעת רש"י (ד"ה זיל זבניה), שהוא חייב עוד פעם לקנות מן המוכר ולכתוב על שמו שטר חדש, וראה סמ"ע סימן קפב ס"ק י. ואין אנו אומרים שהמקח בטל אחרי שהשליח טעה בשליחותו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ב - שלדעת רבינו יש הבדל בין אם הודיע השליח שהוא שליח, שאז הפעולה בטלה אם לא בוצעה כראוי, לבין אם לא הודיע השליח שהוא שליח, שאז מעשה השליחות נשאר קיים, ורק השליח נושא באחריות ההוצאה של השינוי, ראה להלן פרק ב הלכה ד והערה לט, ובראב"ד וכסף-משנה כאן. (22) היינו, מרצונו של המשלח, אבל אין להכריחו על כך (כסף-משנה בשם הר"ן), וראה בסמוך. (23) של המשלח, שאם קנה השליח במעותיו, ולא במעות המשלח - אינו צריך לתקן את המעות ולחזור ולמכור למשלח, אלא קנה לעצמו (סמ"ע סימן קפב, ס"ק יא. וראה למעלה פ"ז מהלכות מכירה, הלכה י). (24) שזהו מדיני השליחות, שהוא נושא בתוצאות כל עיוות שהוא עושה בשליחותו. (25) שבכל דבר שבממון - תנאו קיים (כסף-משנה). (26) שהרי אין אונאה לקרקעות, אפילו מכר שוה אלף בדניר או שוה דינר באלף (פי"ג מהלכות מכירה, הלכה ח), ודין שליח שטעה שחוזר אפילו בכל-שהוא אין כאן, כיון שהתנה עמו בין לתקן בין לעוות. וכל זה אינו אלא בשליח שטעה, אבל אם שינה בשליחותו - בטלה השליחות (סמ"ע שם ס"ק ז. וכן נראה מדברי הרדב"ן).

- ד. האומר²⁷ לשלוחו: מכר לי משנה שלי בית¹⁷
סאה²⁸, ומכר לו בית סאתים²⁹ - הרי זה מוסף³⁰ על¹⁸
דבריו³¹, וקנה הלוקח בית סאה בלבד³². אומר³³ לו:¹⁹
מכר לי בית סאתים, ומכר לו בית סאה - הרי זה²⁰
מעביר על דבריו³⁴, ולא קנה הלוקח³⁵. אומר³⁶ לו:²¹
מכר לי שדה לאדם אחד³⁷, והלך השליח ומכרה²²
לשנים³⁸ - ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו²³.
אומר³⁹ לו: מכר לי שדה, ולא פרש⁴⁰ - אפילו מכר²⁴
למאה, ממכרו ממכרו⁴¹.²⁵

(27) כתובות צח: וצט. (28) שאפשר לזרוע בו סאה או סאתיים. והוא שטח של חמשים על חמשים אמה (בבא בתרא כו:). (29) שטח של חמשים על מאה אמה (שם). (30) אבל לא מעביר. (31) ואינו בכלל משנה מדבריו (שם) צט. לפי הלשון השני. (32) אבל אינו קונה מה שהוסיף השליח. (33) היא בעיא שם, לפי הלשון השני. (34) שאע"פ שאפשר לו למכור עכשיו גם את היתר - אין בעל הקרקע מרוצה להרבות במכירות ובשטרות, שזה יערער את האימון בו, שיחשבו שהעני והוא מוכר כל נכסיו (שם). ואע"פ שלא נפשטה הבעיא שם, פסק אותה רבינו לקולא לגבי המוחזק, הוא המוכר, בעליה הראשונים של הקרקע (כסף-משנה). (35) כן גם בכ"י תימן, וכך בספרים מדויקים (כסף-משנה). ובדפוס רומי: "וקנה הלוקח", ונוסחא משובשת היא (כסף-משנה). (36) שם צט: כדבר פשוט. (37) כן הוא לפי גירסת הר"ח והרי"ף, שהמשלח

תפילין, אין אנו אומרים שהנחת תפילין של השליח מועילה למשלח, שאם כי על עצם הפעולה יש שליחות, והרי זה כאילו הניח המשלח תפילין - אין זה נחשב כאילו הניח תפילין על ידו של עצמו, אלא כאילו הניח על ידו של השליח, ראה ב'קצות החושן' סימן קפב סעיף-קטן א. (7) ראה דברי רבינו למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכות יא-יב. ומקור הדברים בבבא-מציצה צח: במשנה: "אמר לו השואל שלח וכו'", הרי שבאמירה בלבד נעשה שליח (הגר"א שם ס"ק ג). (8) כן אמרו בבבא-קמא קד. בענין מינוי שליח: "היכי דמי, אי דלא עשאו בעדים, מנא ידעינן". הרי שעל עצם קיום השליחות אין פקפוק, אלא השאלה היא מהיכן אנו יודעים שמינהו שליח (הגר"א שם ס"ק ה). וכל זה בשליחות של ממון, אבל בשליחות לקבל גט או קידושין, צריך עדים, ראה בפ"ג מהלכות אישות הלכה טו. (9) בהתאם לכלל האמור בקידושין סח: "לא נבראו עדים אלא לשקרנים" (=כנגד השקרנים).

- ב. שליח שעבר¹⁰ על דברי משלחו - לא עשה¹
כלום¹¹. וכן אם טעה¹² בכל שהוא¹³, בין בקרקע¹⁴
בין במטלטלין¹⁵ - חוזר¹⁶; שהרי הוא אומר: לתקן³
שליחותי שדדתי, ולא לעות. ולא אמרו, שההונאה⁴
במטלטלין - שתות, והעבדים והשטרות והקרקעות⁵
- אין בהן הונאה, אלא במוכר שלו או קונה לעצמו;⁶
אבל שליח שטעה בכלם בכל שהוא¹⁷ - חוזר¹⁸.⁷

(10) במזיד. (11) כתובות צח: וראה להלן הלכה ד. (12) בשוגג. (13) היינו, אפילו פחות משתות. (14) כתובות צט: תשובת רב נחמן. (15) קידושין מב: מימרא של רבא. (16) כלומר, המקח בטל. וכן אמרו בכתובות ק. "והלכתא, שליח [שטעה] כאלמנה [שמכרה בטל אם טעתה]", כמבואר שם צח. במשנה. אלא שדעת רבינו בפ"ב מהלכות מכירה הלכה ד, שאף באופן שהמקח בטל, אין המאנה יכול לחזור, אלא המתאנה בלבד חוזר. וזהו כוונת רבינו גם כאן. (17) אפילו בפחות משהו פרוטה (יקר תפארת להרדב"ן). (18) כתובות צט: וכן כתב רבינו בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט.

- ג. נתן¹⁹ מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו⁸
שלא באחריות²⁰ - הרי זה עוות, והשליח לוקח אותה⁹
לעצמו שלא באחריות כמו שעשה²¹, וחוזר ומכרה¹⁰
למשלח²² באחריות; הואיל וקנה אותה במעותיו²³,
והאחריות על השליח²⁴. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך²⁵,
אם התנה עליו שעשהו שליח בין לתקן בין לעות,¹³
אפילו מכר לו שוה מאה בדניר, או לקח שוה דינר¹⁴
במאה - אינו יכול לחזור בו²⁶, ותיב המשלח לתן לו¹⁵
כפי התנאי.¹⁶

(19) בבא-בבא קסט: פסקו של רב נחמן. (20) שכתוב מפורש בשטר: "שלא באחריות". שאילו כתוב סתם, וחסרה המילה "באחריות", רואים את ההשמטה הזאת כטעות הסופר, וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות מכירה הלכה ג (כסף-משנה). (21) שהוא משאיר אותה בידו בצורה זו

מידה יותר גדולה מכפי שיצא לפי הסכום ששולם. (58) לפי דעת רש"י (הביאו הכסף-משנה), היינו מפני שאין אנו יודעים למי התכוון כאן המוכר לוותר, למשלח או לשליח, ולפיכך אנו מקיימים חלוקה. אבל מדברי רבינו נראה שאפילו המתנה מכוננת מפורש לשליח, אנו מקיימים חלוקה, מכיון שסוף-סוף הרווח בא על-ידי המעות של המשלח (כסף-משנה, ועיי' לחם-משנה). (59) כרבי יוסי של הבריייתא האחרת, ואולי בזו אף רבי יהודה מודה, וראה 'תוספות' שם ד"ה כאן שנה רבי. (60) אלא לפעמים המחיר הוא גבוה יותר ולפעמים נמוך יותר. (61) שכאן אין ויתור כלל מצד המוכר, אלא שהפעם מכר יותר בזול, כפי ההזדמנות.

אמר "לאחד", ולא פירש לאמר: "ולא לשנים". ולא כגירסתנו שם שאמר מפורש: "לאחד ולא לשנים". (38) אפילו שניהם בשטר אחד, כי המשלח אינו מעוניין להתעסק בשנים. (39) שם. (40) שלא הזכיר אף את המילה: "לאחד", וזה שוב בהתאם לגירסת הרי"ף והר"ח, ודלא כגירסתנו. (41) ואע"פ שאין אדם רוצה שירבו עליו שטרות (ראה למעלה) - אין זה אלא כשהשליח שינה מדבריו, אבל כאן שאמר לו מכור לי שדה ולא פירש, הרי גילה דעתו שלא איכפת לו אם ירבו עליו שטרות, וראה בשו"ע סימן קפב סעיף יא, וב'נתיבות המשפט' שם.

ה. הנותן⁴² מעות לשלוחו לקח בהם חטים או מין ממני סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת⁴³. נתן⁴⁴ לו מעות לקח בהן חטים, בין לאכילה⁴⁶ בין לסחורה⁴⁷, והלך ולקח בהן שעורים⁴⁸: אם פחתו דמי זה שלקח - פחתו לשליח⁵⁰, מפני שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן - הוסיפו לבעל המעות⁵¹. היה⁵² השער קצוב⁵³ וידוע, והוסיפו לשליח במנן⁵⁵ או במשקל⁵⁶ או במדה⁵⁷ - כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם⁵⁸, וחולק התוספת השליח עם בעל המעות. ואם⁵⁹ היה הדבר שאין לו קצבה⁶⁰ - הפל⁶¹ לבעל המעות.

ו. מי⁶² שהיה חייב לחברו ממונ⁶³, בין משום מלוה בין משום פקדון או שכירות, ונתן המעות ביד השליח ואמר לו: הולך קמון זה לבעל חובי - אין השליח צריך להטפל לו ולתן לו בפני עדים. ואם אמר לשליח: אל תפרע חוב זה אלא בעדים, ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם⁶⁴. וכן⁶⁵ אם היה החוב בשטר, בין שאמר⁶⁶ לו: קח השטר ותן לו המעות, בין שאמר לו: תן המעות וקח השטר, ונתן בלא עדים ולא לקח השטר - חייב לשלם. שהרי לתקן שלחו, ולא לעות.

(62) ר"ף ב'כתובות' פרק הכותב, וראה להלן. (63) שכן פעולה או שכן בהמה וכלים. (64) אם המקבל טוען שלא קיבל. והרי הוא כמזיק בידיים, שהרי מסר ממון חברו לאחר (אור-שמח). ויתכן כי חייב גם מדין שומר. (65) כתובות פה. מסקנה סופית של הגמרא על רקע עובדא אחת, וכהסתייגות מדברי רב אשי, שנאמרו בסמיכות לעובדא זו. (66) ומכאן, שאם לא הזכיר כלל את השטר, אינו חייב (הגהות מיימוניות וכסף-משנה).

ז. השולח⁶⁷ מעות שבידו ביד שלוחו, ואמר לו: הולך קמון זה לפלוני שאני חייב לו, והלך ונתן שלא בעדים, השליח אומר: נתתי, ובעל חוב או הפועל אומר: לא לקחתי, והרי⁶⁸ שלשתן עומדין - השליח נשבע הסת⁶⁹ שנתן, ובעל חוב או הפועל נשבע⁷⁰ [שכונע התורה] שלא לקח, וישלם הלא לבעל חוב או לבעל הפקדון. ואפלו היו השלוחין שנים - אין עדותן מועילה⁷¹, מפני שהן נוגעין בעדותן, שהרי⁷² חביב⁷³ להשבע הסת. במה דברים אמורים? בשהיה השליח מכחיש את בעל חוב⁷⁴ והרי שלשתן עומדין; אבל אם בא השליח ואמר: נתתי במה שאמרתי לי - אינו יכול להשביעו הסת שעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו⁷⁵. וכן אם מתו השלוחין או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב לתבע - הלוא אינו יכול להשביעו הסת⁷⁶ שלא פרעו השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי

(42) תוספתא בבא-מציא פרק ד בסוף, הובאה בירושלמי שם פ"ה הלכה ג, וראה להלן פרק ז הלכה ו. (43) אבל אינו חייב לשלם לו בעד הנזק, שהרי לא הזיקו בידיים. (44) בבא-קמא קב: כברייתא השניה, וכרבי יהודה שאומר שאין השליח קונה בשינוי. (45) לפי רבי אליעזר שם, מחלק רבי מאיר בין לאכילה ובין לסחורה, ויוצא שלרבי יהודה לא קיים הבדל זה. (46) שכאן מקפיד המשלח, ויש כאן שינוי בולט. (47) שהמשלח מעוניין רק להרוויח, ואפשר היה לומר שלא איכפת לו אם השליח קנה חטים שביקש או מין אחר. (48) "בכ" תימן נוסף: "או שנתן לו לקנות שעורים, והלך ולקח חטים", וכן כברייתא שם. וזה מה שכתב רבינו "אם פחתו דמי זה שלקח" - כלומר, או השעורים או החיטים. ראה להלן פ"ב הלכה ב. (49) נעשו זולים יותר. ואם אירע אונס אחר שלא מחמת השינוי, פטור השליח (ש"ך סימן קפג ס"ק ט. ראה להלן פ"ה הלכה ב). (50) שהוא צריך לשאת באחריות ההפסד, כדין שליח ששינה, שאומר לו המשלח "לתקן שלחתך ולא לעוות". ראה למעלה הלכה ג. (51) לפי שאין השליח קונה בשינוי, כנ"ל. ובגמרא שם אמרו שהם חולקים ברווח, - לפי ששם מדובר, שנתן לו מעות למחצית שכן, ואילו רבינו מדבר בשליח גרידא ולא בשותפות (הגהות מיימוניות אות ד). ולפיכך הוא הזוכה, למרות השינוי של השליח, שהרי המקח נקנה במעותיו, וראה למעלה הלכה ג. (52) כתובות צח: וכרבי יוסי. (53) המחיר. (54) קבוע, כמות מסוימת בסכום מסויים. (55) שנתנו לו מספר יותר גדול של דברים מכפי שמגיע לו לפי המחיר הידוע והקבוע. (56) שהמקח שוקל יותר מכפי שמגיע לפי התשלום. (57) שהחפץ תופס

- 1 שְׁלָקָה. אֵלָא מִחֲרִים⁷⁷ הִלּוּהּ חֲרָם סָתָם, וּמִשְׁלָם
2 הַחֹב שְׁעָלָיו. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

- 15 כְּתָב זֶה מְדַעְתּוֹ וְלֹא יוֹדָהָ⁹⁴. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוּרָה, שְׁיִשְׁבַּע
16 רְאוּבֵן וְאַחֵר כָּף יָטַל, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין.

(78) ר"ף בבא-קמא פרק הגזול עצים. (79) שכתב וחתם, או אפילו כתב הסופר והוא חתם (ש"ך סימן קכא ס"ק יד). (80) כלומר: כך כתוב באותו כתב: "מנה שיש לי בידך וכו'". (81) ומכאן שדווקא אם סימן לו אדם מסויים, וכך היא הנוסחא בר"ף שלפנינו, וכן הביא הכסף-משנה. (82) אבל אינו יכול להכריח את הלווה, וכך מפורש בר"ף, וראה להלן פ"ג הלכה ה. (83) כן נראה בר"ף, שכתב "אותו דבר שיש לי בידך" (בתרגום שלנו), משמע כל דבר, בין מלוה ובין פקדון. (84) הלוה או הנפקד, שאם לא כן אינו יכול לטעון טענת ודאי שפרע לו, והרי זה כאומר אני יודע אם פרעתיך, שחייב לשלם לו (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כסף-משנה). (85) היינו, שאין עדים שזה היה כתב ידו, שאילו יש עדים - אין מקום לשבועה. וראה להלן. (86) שהרי הוא כאילו טוען: ברי שפרעתיך. (87) והמדובר במלוה על-פה שיש לו מיגו לטעון לא היו דברים מעולם (סמ"ע שם ס"ק י). (88) מלשון זו נראה שהלכה היא ואינה תלויה במנהג, כמו שכותב הר"ף. [ואע"פ שבגמרא לא נזכר דין כתב אלא שליח שעשאו בעדים (בבא-קמא קד. ולהלן פ"ג הלכה ה), סובר רבינו שכתב ידו אף-על-פי שאינו כשטר, שהרי הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים (בבא-בתרא קעו, ופ"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג) - הרי הוא על-כ"פנים בעדים]. (89) [בכ"י תימן: שאין הלוה יודע אם הוא כתב ידו או אינו, אפי' (= אפילו) היו כתובין בו וכו'. וכן נראה בכסף-משנה שהעתיק "אפילו היו כתובים", בהשמטת המילה "או" שלפניה. וכן הועתק בשו"ע חושן-משפט סימן קכב סעיף ד, ועיין משנה-למלך]. (90) כלומר: המלוה והלוה עשו להם סימני-היכר מיוחדים. (91) שהרי הוא כאומר אני יודע אם פרעתיך, אחרי שהוא אינו יודע אם זה היה כתב ידו (כסף-משנה). והיינו כשמואל שאמר (בבא-קמא שם) "אין משלחין מעות בדיוקני, ואפילו עדים חתומים עליה". וכן פסק הר"ף (כסף-משנה). והיינו שהעידו העדים שזוהי חתימה שלו, אבל לא ראו שחתם. ולפיכך יש מקום לטענת המלוה, ואחרים זייפו דיוקני שלו. ולא הוצרך רבינו להזכיר שהיו עדים מכירים דיוקני שלו, מאחר שכתב "סימנים ואותיות שביניהם ביחוד", כלומר ששניהם מכירים הדיוקני, ואעפ"כ יש לטעון שאחר זייפו (לחם-משנה). (92) כן בכ"י תימן. (93) יטיל חרם, תחליף לשבועת היסט. (94) כדי שיתאמץ לזכור, שמא שלח באמת והסית את דעתו מזה.

- 17 ט. לוי שָׁבַא בְּשִׁלְיָחוֹת רְאוּבֵן⁹⁵ וְלָקַח חֲמִשִּׁים
18 מִשְׁמַעוֹן, וְכֹא רְאוּבֵן וְאָמַר: לֹא שְׁלַחְתִּי לָקַח אֵלָא
19 עֲשָׂרִים, וְעֲשָׂרִים בְּלִבְדּוֹ הֵבִיא - הֲרִי רְאוּבֵן נִשְׁבָּע⁹⁶
20 שֶׁלֹּא שְׁלַחוֹ לְהֵבִיא אֵלָא עֲשָׂרִים, וְעֲשָׂרִים בְּלִבְדּוֹ
21 הֵבִיא לוֹ, כְּדִין כָּל מוֹדָה מִקְצֵת⁹⁷, וְלֹא נִשְׁבָּע הִסְתָּ⁹⁸,
22 שְׁהִחֲמִשִּׁים שְׁנֵתָ לִי נִתְּתִי לְרְאוּבֵן, וַיִּשְׁלַם שְׁמַעוֹן⁹⁹
23 מִבֵּיתוֹ¹⁰⁰, אִם הִיָּה חֵיב לְרְאוּבֵן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(67) קידושין מג: מסקנת הגמרא סמוך למימרא של רבא בשם רב נחמן. (68) ותנאי זה של עמידת שלשתן הוא הכרחי, כמו שמתברר בהמשך. (69) כדין כופר הכל, שהרי הוא נשבע ונפטר. (70) מעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ, כדין "חנוני על פנקסו" (שבועות מה). שאם אמר לחנוני: תן סאתים חיטים לפועלים ואני אחזיר לך, ואחר-כך טוען חנוני שנתן, והפועלים טוענים שלא קיבלו, שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (פס"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ה), ואף כאן דין הפועל או הבעל-חוב כדין הפועלים ב"חנוני על פנקסו", שהרי הם נשבעים ונוטלים. ובנוסחאות מדוייקות מפורש כאן: "נשבע שבועת התורה" (כסף-משנה). ברם ה'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן והר"ן הביאו בשם רבינו שאף הבעל-חוב והפועל נשבעים שבועת היסט. [וכן נראה קצת בכ"י תימן, ששם נשמטה שורה שלמה בטעות הדומות "נשבע היסט" - "נשבע היסט" - הרי שהיה כתוב כאן "היסט", וכן נראה מדברי רבינו להלן שכתב: "הלוה אינו יכול להשביעו היסט שלא פרעו השליח"]. ואע"פ שנאמן השליח בשבועתו ביחס לדין ודברים שלו עם הלוה - אינו נאמן ביחס לדין ודברים שבין הלוה והמלוה, מפני שהלוה האמין לשליח, שהרי מסר לו ממנו, אבל המלוה לא האמין לו (רש"י שם). (71) לפטרם משבועת היסט. (72) כן בגמרא שם. (73) כלומר, אלמלא היו טוענים שהחזירו ללוה היו חייבים שבועת היסט, לפיכך מעדיפים הם לומר שהחזירו למלוה להפטר משבועת היסט (והם חשודים על גרימת הפסד ממון למלוה ולא על שבועת שקר, שהיא חמורה להם יותר - רש"י שם ד"ה והשתא דתקינו). ולפיכך חייבים בשבועת היסט גם בטענה זו. וגם לאחר השבועה אינם נאמנים, אף-על-פי שאז אינם נוגעים יותר - מפני שעדים הזקוקים לשבועה אין ממש בעדותם ('תוספות' שם ד"ה והשתא). (74) שאף כי הלוה טוען 'שמא' ואין משביעין היסט על טענת 'שמא' - הרי המלוה או הנפקד טוענים 'ברי' שלא קיבלו (סמ"ע סימן קכא ס"ק כא). (75) ואין נשבעין היסט על טענת 'שמא' (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). (76) [ראה למעלה בהוספה להערה ט]. (77) תקנת הגאונים היא (רדב"ז).

- 3 ח. רְאוּבֵן⁷⁸ שְׁשָׁלַח כְּתָב⁷⁹ לְשְׁמַעוֹן וְאָמַר לוֹ⁸⁰: מָנָה
4 שִׁישׁ לִי בְּיָדְךָ, שְׁלַחְהוּ לִי בְּיָד לִוְיִי⁸¹, אִם רָצָה
5 לְשַׁלְּחוֹ⁸² - אֵינִי חֵיב בְּאַחֲרֵיוֹתָי, בֵּין שְׁהִיָּה מְלוֹה
6 בֵּין שְׁהִיָּה פְקָדוֹן⁸³. וְהוּא שְׁפִיר⁸⁴ שְׁהוּא כְּתָב יָדוֹ
7 וְאִם טָעַן הַמְלוֹה וְאָמַר: לֹא כְּתַבְתִּי וְלֹא שְׁלַחְתִּי לָךְ
8 - יִשְׁבָּע⁸⁵ הִלּוּהּ הִסְתָּ⁸⁶ שֶׁכְּתַב יָדוֹ בָּא אֵלָיו וּלְפִיכָךְ
9 שְׁלַח, וְיִפְטָר⁸⁷. וְכֵן הוּרִי רְבוּתִי⁸⁸. אֲבָל אִם לֹא
10 הִיָּה הַכְּתָב כְּתַב יָדוֹ, אוּ שְׁאִין הִלּוּהּ יוֹדַע שְׁהוּא
11 כְּתַב יָדוֹ, אוּ אֶפְלוּ⁸⁹ הָיוּ כְּתוּבִין בּוֹ סִימָנִין וְאוֹתִיּוֹת
12 שְׁבִינִיָּהּ בִּיחוד⁹⁰, אִם טָעַן רְאוּבֵן וְאָמַר: לֹא שְׁלַחְתִּי
13 כְּתָב, וְאַחֲרִים רָמוּ בּוֹ - שְׁמַעוֹן חֵיב⁹¹ בְּאַחֲרֵיוֹתָיו,
14 וּמִשְׁלָם לוֹ רְאוּבֵן⁹² אַחֵר שְׁיִחָרִים⁹³ עַל מִי שְׁשָׁלַח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ח אייר – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

השלח, ומכאן והלאה המדובר להיפך ששמעון לוח מראובן, וראובן קיבל חובו משמעון הלוח, ע"י השלח. וכן נראה ממה שכתב רבינו "אם היה חייב לראובן" (כסף-משנה) והיינו ששמעון טען ששילם לראובן חמשים על-ידי השלח, והשלח טוען כמותו. ואילו ראובן טוען שלא קיבל אלא עשרים, ותובע את השלושים הנשארים. 100) וכן כתב רבינו למעלה בהלכה ז, שהשלח נשבע שבועת היסט שנתן, והמלוה נשבע שלא לקח, וישלם הלוח חובו (כסף-משנה).

95) ללוות כסף משמעון (כסף-משנה). 96) בכ"י טימן נוסף: "שבועת התורה". והש"ך סימן קכ"א ס"ק סב, העיר: הלא אין נשבעין על טענת "שמא". וראה למעלה הלכה ז שטענת הוודאי של המלוה שלא קיבל חובו מהלוח על-ידי השלח, מועילה לחייב את השלח להשבע שבועת היסט, אע"פ שהלוח אינו יודע אם השלח עשה שליחותו או לא. 97) ומשלם עשרים לשמעון, כפי הודאתו. 98) שהרי שמעון הנתבע, טוען ברי שנתן. 99) כאן מתחיל ענין חדש. עד כאן היה מדובר שראובן לוח משמעון על-ידי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ח אייר ה' תשע"ט

יום שהיא עניין ה"רצוא", ואח"כ על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה עניין ה"שוב".

ועל-פי"זה היה צריך להיות אפר קודם למים, ומדוע אינו כן. ויתירה מזו "אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים פסל". ויש לומר שכיון שהדין הוא שגם במים שנותן בתחילה צריך להיות האפר, והיינו שמצד מחשבת האדם הרי המחשבה על האפר קודמת לנתינת המים בכלי. ועוד יש לומר שגם עניין ה"רצוא" (אפר) צריך להיות חדור ומיסוד על תנועת הביטול – "שוב" (מים), והוא היסוד לקיום כל המצוות כולן.

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן יא)

2) סוטה טז, ב. 3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על פני המים. 4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. 5) ומשמע שנותן המים על האפר. 6) אחר נתינת האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

8 ב. המקדש צריך שיתכונן ויתן האפר בידו על המים; שְנֵאמַר: וְלִקְחוּ לְטָמֵא - עַד שִׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן לְקִדּוּשׁ וְלִמְלוּי וְלַהֲזִיָּה. אָבֵל אִם נָפַל הָאֶפֶר מִן הַכֵּלִי שֵׁשׁ בּוֹ הָאֶפֶר לְתוֹךְ הַמִּים, או שְנֵטַל הָאֶפֶר בְּיָדוֹ וְדִחְפוּ חֲבֵרוֹ או הֲרוֹת וְנָפַל הָאֶפֶר מִיָּדוֹ עַל הַמִּים, או שְנֵטַל הָאֶפֶר מִיָּדוֹ עַל צֵד הַכֵּלִי או עַל יָדוֹ וְאַחֵר כִּף נָפַל לַמִּים - הֲרִי זֶה פְסוּל¹⁰.

7) תוספתא פ"ו ה"ג. 8) "ולקחו לטמא", משמע שהלקיחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. 9) משנה פרה פ"ו, מ"א. 10) מפני שנאמר "ולקחו... ונתן", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

15 ג. קִדְשִׁי¹¹ פָּחוֹת מִכִּדְּי הַזָּאָה בְּכֵלִי זֶה וּפָחוֹת מִכִּדְּי הַזָּאָה בְּכֵלִי אֲחֵר - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הִנֵּה הָאֶפֶר¹² צָף עַל פְּנֵי הַמִּים וְכֵּן מִמֶּנּוּ מְלַמְעֵלָה¹³ וְקִדְשׁ בּוֹ מִים

יום ראשון כ"ח אייר ה' תשע"ט

הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקתות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשותתם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרו.

1 א. כִּיצַד מְקַדְּשִׁין² אֶת הַמִּים בְּאֶפֶר הַפָּרָה? נוֹתֵן אֶת
2 הַמִּים שְׁנֵתִמְלֵאוּ לְשֵׁם מִי חֲטָאת בְּכֵלִי, וְנוֹתֵן אֶפֶר
3 עַל פְּנֵי הַמִּים כְּדִי שִׁירָאָה עַל פְּנֵי הַמִּים, אֵף עַל פִּי
4 שֶׁהִיא חֲבִית גְּדוֹלָה מְלֵאָה מִמֵּי³, וּמַעֲרֵב הַכֵּל. וְאִם
5 נָתַן הָאֶפֶר תַּחֲלָה וְאַחֵר כִּף נָתַן עָלָיו הַמִּים - פְּסוּל⁴.
6 וְיִמְהוּ זֶה שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה: וְנָתַן עָלָיו⁵ מִים חַיִּים? כְּדִי
7 לְעֵרֵב אֶת הָאֶפֶר בַּמִּים⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי ונותן אפר על המים..."

וצריך להבין איך עולה סדר זה עם המבואר בלקו"ת בעניין שנקראה מצות פרה אדומה "חוקת התורה" כי כללות כל התורה כולה היא רצוא ושוב, וכך גם פרה אדומה ששריפת האפר הוא ה"רצוא" ונתינת המים היא ה"שוב", והלא סדר העבודה בכללות הוא שקודם צריך להיות ה"רצוא" ואח"כ עניין ה"שוב" כסדר עבודת התפילה שבכל

(אצבע ואמה) ולסבב אותן ברוות. (28) על גבי המחיצה המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים. (29) מפני שהן ככלי אחד.

ז. שתי אבנים³⁰ שהקיפן זו לזו ועשאו שקת³¹, וכן שתי ערבות³², וכן שקת שגחלקה, ונתן אפר בחלק אחד מהן - המים שביניהן³³ אינן מקדשין³⁴. ואם חפרן בסיד או בגפסס³⁵ והם יכולות להנטל פאחת - המים שביניהן מקדשין³⁶.

(30) שם מ"ט. (31) כגון שבשתיהן היתה חציבה פתוחה מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה שוקת. (32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). (33) שכנגד החריץ שביניהן. והמדובר כשחברן בטיט, ואם יטול לידו חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך הסדק, ולפיכך המים שבשוקת מקודשים, ואם לא חיברם כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה). (34) מפני שמקום החריץ משתייך גם לחצייה השני של השוקת שמימיה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים - נתקדשו גם המים שבחריץ. (35) בהרבה לשונות ולעזיות - גיפס. (36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

ח. מים מקדשין³⁷ שנתערבו בהן מים אחרים כל שהוא, אפילו מים שנתמלאו לקדוש - הרי אלו פסולין³⁸. וכן אם ירד לתוכן טל³⁹ - הרי אלו פסולין. נפל לתוכן משקין⁴⁰ ומי פרות - יצרה הפל, וצריך לנגב הפלי ואחר כך יתן לתוכו מים מקדשין אחרים. נפל לתוכן דיו קומוס⁴¹ ונקנקתום⁴² וכל דבר שהוא רושם - יצרה ואין צריך לנגב⁴³; ושם ישאר שם דבר הרושם, הרי הוא נראה.

(37) שם פ"ט מ"א. (38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים הפסולים בכשרים. [פסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו (לקמן פ"ה ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות שיעור (הר"י קורקוס)]. (39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר "נייחנה בחמה והטל עולה". (40) המונח "משקין" בכל הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב, שמן, טל, יין, דם, ודבש דבורים. אבל מיצים הנסחטים מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן כן. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולנגב כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג). (41) שרף-אילן צובע. (42) מים מכילים חלקיקי נחושת, ועושים מהם צבע. (43) אם לא נשארו רשמי צבע על דופני הכלי. ואם נשארו צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

אחרים - הרי אלו מקדשין; וכל שנגע במים - אין מקדשין בו פעם שניה¹⁴, ואף על פי שנגבו. ואפילו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים¹⁵ - אינו מנגבו ומקדש בו.

(11) זבחים צג, ב. (12) פרה פ"ו מ"ב. (13) אפר שלא נרטב במים. (14) כחכמים, שם. (15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

ד. פלי קטן¹⁶ שהיה בתוך פלי גדול והן מלאין מים והמים מערבין - כיון שנתן האפר במים שפפלי הגדול נתקדשו כל המים שבתוך הפלי הקטן; ואף על פי שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר, שהרי המים פלן מערבין.

(16) שם משנה ג.

ה. היה ספוג¹⁷ בתוך המים בעת שנתן האפר - הרי המים שבספוג פסולין, מפני שאינן בכלי¹⁸. כיצד יעשה? וזלף את כל המים עד שמגיע לספוג, ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג, אף על פי שהמים צפין על גביו כל שהיו¹⁹ - פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין²⁰ ומתערבין במים הפשרין. נפל ספוג לתוך המים המקדשין - נוטלו²¹ וסוחטו חוץ לפלי, והמים שפפלי פשרין²².

(17) שם. (18) והתורה אמרה: אל כלי. (19) פירוש, בכל כמות שהיא, אפילו הרבה. (20) ע"י לחץ קל. (21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמא יצאו מים ע"י סחיטה קלה. (22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גזרו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימוק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשפכו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

ו. שתי²³ שקתות²⁴ שבאבן²⁵ אחת שנתן את האפר לתוך אחת מהן - אין המים שבשניה מקדשין. ואם היו נקובות זו לזו²⁶ בשפופרת הנוד²⁷, או שהיו המים צפין על גביהן²⁸ אפילו פקלפת השום, ונתן אפר לאחת מהן - הרי המים שבשניה מקדשין²⁹.

(23) משנה שם פ"ה, ח. (24) שני בתי קיבול חצובים. (25) לא מחוברת בקרקע. (26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכן מאחת לשניה. (27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נותנים שפופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יזלפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חוזרות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ט. המטביל⁴⁴ כלי לחטאת במים שאינן ראויין
- 2 לקדש⁴⁵ - צריך לנגב⁴⁶ ואחר כך יקדש בו. הטבילו
- 3 במים הראויין לקדש - אינו צריך לנגב⁴⁷. ואם
- 4 הטבילו לאסוף בו מים מקדשין - בין כך ובין כך
- 5 צריך לנגב⁴⁸.
- 6 י. קרויה⁴⁹ שהטבילה במים הראויין לקדש⁵⁰ -
- 7 מקדשין בה⁵¹; אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת⁵²,
- 8 מפני שהמים שהטבילה בהן נבלעים בתוכה ויוצאין
- 9 ומתערבין במי חטאת ופוסלין אותן. גטמאת
- 10 והטבילה - אין מקדשין בה⁵³, שהמשקין הטמאין
- 11 הנבלעין בגופה יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן
- 12 בתוכה.
- 13 יא. מים מקדשין⁵⁴ שנפל לתוכן שקצים ורמשים
- 14 ונתבקעו או שנשתנו מראיהן⁵⁵ - פסולין⁵⁶. אפלו
- 15 היו יבשים⁵⁷ ביותר, כגון הנמלה והדירה והפנה
- 16 שבתבואה. נפל לתוכה חפושין⁵⁸, אף על פי שלא
- 17 נתבקעו ולא נשתנו מראיהן - הרי המים פסולין,
- 18 מפני שהיא כשופרת⁵⁹ והמים נכנסין בתוכה
- 19 ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה.
- 20 יב. מים מקדשין⁶⁰ שששת מהן בהמה או חיה -
- 21 פסולין⁶¹. וכן כל העופות - פסולין; חוץ מן היונה,
- 22 מפני שהיא מוצצת⁶² ואין ריר יוצא מפיה ומתערב
- 23 במים. וכן כל השרצים⁶³ ששתו - אינן פסולין; חוץ
- 24 מן החלדה, מפני שהיא מלקקת בלשונה, ונמצאת
- 25 הלחה יוצאה מפיה למים.
- 26 (60) שם מ"ג. (61) מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים
- 27 מפיהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). (62) כשהיא שותה,
- 28 פותחת את פיה קימעה ומוצצת. (63) שמונת השרצים
- 29 האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה)
- 30 והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.
- 31 יג. מי חטאת⁶⁴ שנשתנו מראיהן⁶⁵ מחמת עצמן -
- 32 פשרים; נשתנו מחמת עשן⁶⁶ - פסולין. הגלדו⁶⁷
- 33 וחרזו ונמוחו - פשרים⁶⁸. אפלו נמוחו⁶⁹ בחמה.
- 34 אבל אם המזון באור - פסולין.
- 35 (64) מים מקודשים ומי חטאת היינו הך, אלא שרבינו נקט
- 36 לשונם של המקורות שמהם שאב. (65) תוספתא פרה פ"ט
- 37 ה"ה. (66) עשן מעכיר את המים. (67) קרשו מפני הקור.
- 38 (68) שם. (69) חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח
- 39 מאליו.
- 40 יד. אפר חטאת⁷⁰ שנשתנו מראיו מחמת עצמו או
- 41 מחמת עשן - פשרי⁷¹. נשתנו מחמת אבק, או שנפל
- 42 לתוכו סיד או גפסים, או שנתערב בו אפר מקלה⁷².
- 43 כל שהוא - הרי זה פסול.
- 44 (70) שם. (71) מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר.
- 45 (72) אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.
- 46 טו. החושב⁷³ על מי חטאת לשותות - לא פסול,
- 47 עד שישתה מהן⁷⁴. ואם שפף מן הפלי לתוך גרונו
- 48 ולא נגעה שפתו במים שבפלי - לא פסול⁷⁵.
- 49 (73) משנה פרה פ"ט, ד. (74) כר' יוסי בשיטתו של ר'
- 50 יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח
- 51 דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה
- 52 פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה
- 53 למעלה סוף פ"ז דין מים שאינם מקודשים). (75) את המים
- 54 שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, זהירותו שלא
- 55 לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי,
- 56 וחשב על הכשרן של המים שישארו.
- 57 טז. פלי⁷⁶ שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה ובא
- 58 ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו
- 59 טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסול בודאי.
- 60 הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה
- 61 החלדה⁷⁷ לשותות ממנו או שירד לו טל בלילה -
- 62 פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש כאן שתי
- 63 ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם
- 64 תמצא לומר אדם גלה, שמא היה טהור⁷⁸ לחטאת
- 65 או לא.
- 66 (76) שם פי"א מ"א. (77) הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה
- 67 הי"ב). (78) ושני ספקות להתיר - מותר בין באיסור והיתר,
- 68 ובין בטומאה וטהרה.

(4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכת"י תימן: ומוליכו.
(6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה,
שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקביה "שלא גזרו
אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם.
(9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת
האפר.

ג. מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול¹⁰
ושטין [בהם] על פני המים; שלא גזרו אלא על
המים המקדשין ועל האפר בנהר.¹²

(10) משמיענו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את
הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול,
ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייתא:
"אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים.

ד. המוליך מים¹¹ לקדשן, ואין צריך לומר מים
שנתקדשו¹², לא יפסיל הפלי לאחוריו אלא לפניו.
שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שומרים -
הן מי נדה, ואם לאו - פסולין. מלא שתי חביות -
נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר¹³.

(11) שם, פ"ז, מ"ו. (12) בבא זו הוסיף רבינו מדעתו
בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם
שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו,
אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נחבארה כבר שיטת
הראב"ד, שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת
המים. ומכיוון ששינו, שמלאכה אינה פוסלת מים
מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג
כאן על דברי רבינו). (13) השמירה היא אמנם מדאורייתא,
אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו -
גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר, ולא
החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה").

ה. מי חטאת ששקלן¹⁴ במשקל¹⁵: אם הסיח דעתו
- פסולין¹⁶, ואם לאו - פשרין. אבל אם שקל דברים
אחרים במי חטאת, הואיל ועשאן משקלת -
פסולין¹⁷, שאין זו משמרת¹⁸. כל אלו הטהורים
שקמלאין או שמקדשין או שמזין, וכן כל הפלים
שקמלאין ומקדשין מהם ושמזין מהן, אם היו
טבולי יום, אף על פי שלא העריב שמשן - הרי
אלו פשרים¹⁹; שקל מעשה הפרה והמלוי והקדוש
וההזהר פשר בטבול יום, כמו שבארנו. ומפני
הצדוקין מטמאין את כל פלי שטף ומטבילין אותן
ואחר כך משתמשין בהן במי חטאת.

(14) גיטין נג, א-ב. (15) כדי לדעת משקל המים, מסקנת
הגמרא שם "כנגדן" - אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו -
כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים
משקלות בכף המאזנים. (16) מפני שהיסח הדעת פוסל גם
במים המקודשים. (17) בגמרא שם אמרו "בגופם",
פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו
"בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים

1 יז. המוסר⁷⁹ מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש
2 לטמא לשמן - הרי אלו פסולין⁸⁰.

(79) שם פ"ז מ"י. (80) טמא אינו שומר כראוי מן הטומאה.

3 יח. שנים⁸¹ שהיו שומרים את המים ונטמא אחד
4 מהן - פשרים, מפני שהן ברשותו של שני⁸². טהר
5 וחזר לשמר ונטמא השני - פשרים, מפני שהן
6 ברשותו של ראשון⁸³. נטמאו שניהן כאחת - המים
7 פסולין⁸⁴.

(81) שם פ"ח מ"א. (82) השני שומר עליהם. (83) שחזר
לטהרתו. (84) מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים
נחבארו למעלה (פ"ח ה"ב)].

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ט

פרק עשירי

(1) יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו
המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו
ואם מוליכם ממקום למקום, אם יוליכם בנהר ובספינה,
ומים שנתקדשו אם מפסיל הכלי לאחוריו, מי חטאת
ששקלם במשקל, ומי הוא כשר להזות, המזה וזה שמזין
עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הזייה.

א. הממלא² מים לקדוש - אינו צריך שיהיה הוא
עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד.
וכן ממלא אדם בכלי ומערה מפלי לכלי³ ומקדש
בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מפלי לכלי
ומזה מפלי אחר.

(2) יומא מג, א. (3) תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע
בכמה משניות במס' פרה.

ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל
זמן שירצה ואין בכך פלוס, ומוליכן ממקום למקום
ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת
שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים
ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו,
ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם
אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר
לעיר. פעם אחת⁶ הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת
בספינה בירדן, ונמצא פזית מן המת בקרקע
הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין
הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת
בנהר⁷ ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא
יעמד בצד הנהר מפאן ויזרקם לצד השני. אבל
עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ ובידו אפר פרה
או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן
טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא
נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.

או על הפלי הטמא - היתו פסולה³⁸, עד שיחזור
ויתבבל פעם שניה ויתבבל להזות על האדם או על
דבר המקבל טמאה.³⁹

(29 שם. 30) טבילת אזור במי חטאת. (31) שבאזור.
(32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג.
(34) כלים. מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו, יש ללמוד
שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה
'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה,
שכתבה "אדם" בבבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם
הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש
רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר
שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם
יש באזור ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה,
צריך לפרש מה ששנינו: "אם יש באזור", הכוונה אפילו
נשארו מים באזור. ראה גירסת 'רבינו חננאל' ביומא יז, א.
ופירושו. וראה רש"י שם).

ט. הטבילה³⁹ את האזור ונתבבל להזות על דבר שאינו
מקבל טמאה - המים המנטפים⁴⁰ פשרין⁴¹. לפיכך,
אם נטפו בפלי וחזר והטביל בהן את האזור בכונה
להזות על דבר המקבל טמאה - היתו פשרה.⁴²

(39) פרה, שם. (40) מן האזור. (41) הטבילה ככוונה לא
נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "וטביל... והזה", אבל
המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו
מקבל טמאה, לא נפסלו המים שנשארו באזור, ואם נטפו
לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזור ולהזות.

י. מי חטאת⁴² שנתמעטו - טובל בהן אפלו ראשי
גבעולין⁴³ ומזה, ובלבד שלא יספג⁴⁴. צלוהית⁴⁵
שפיה צר - טובל ומעלה פדרפו⁴⁶ ומזה, ואינו צריך
להזהר שמא יגע בצדי הפלי⁴⁷ בפעם שניה.⁴⁸

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבדים של האזור. (44) שלא
יקח מדופני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתנו).
(45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם
טיפות מים אגב הוצאת האזור בפעם הקודמת, ועכשיו
יעלה האזור את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה
(רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל
הכוונה ברורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ט

פרק אחד עשר

(1) יבאר כיצד מטהרים טמא מת במי פרה, ואם טבל ביום
והיזה בלילה, מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה,
מי שהזהר עליו בשלישי ולא בשביעי, ושכל המטמאין
מקבלין הזאה, כיצד מצוות אזור, ואם נפרדו הגבעולים
ונשרו העלים או שלא אגדו, ודין מאימתי מזים באזור, ואי
זהו אזור הכשר.

א. כיצד מטהרים טמא מת במי נדה? לוקח אדם
טהור שלשה² קלחין³ של אזור ואוגדן אגדה אחת,⁴

אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה 'חזון
איש' ו'אור שמח'). (18) והתורה אמרה (במדבר יט, ט)
"למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם
פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה
פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת
עיסוקו במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט'). (19) נתבאר
למעלה פ"א הי"ג, ופ"ד, וכפלו דברים אלו כאן במקומן של
ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.

1 ו. הכל פשרין²⁰ להזות, חוץ מאשה וטמאים
2 ואנדרוגינוס²¹ [וחרש שוטה] וקטן שאין בו דעת²²;
3 אבל קטן שיש בו דעת - פשר להזות. והערל פשר
4 להזות, שאין הערל טמא. קטן שיש בו דעת שזהה
5 והאשה מסעדתו²³, כגון שאחזה לו המים בידו -
6 הזאתו פשרה, ובלבד שלא תאחז בידו בשעת הזאה.
7 ואם אחזה בידו בשעת היתו - פסולה.

(20) פרה פ"ב מ"י. (21) שהם ספק אשה. (22) במשנה:
"ותנינו שאין בו דעת". (ביומא מג, א - דרשו מן הכתוב,
שקטן כשר להזות אף-על-פי שהוא פסול למילוי מים
ולאיסוף אפר. ומובן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי
הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ז). ומזה יוצא, שבאיסוף
ומילוי ששנינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן",
פסול גם קטן שיש בו דעת ('תוספות יום-טוב' במשנה ג
שם, וראה קושייתו מבריתא ימא שם)). (23) שם.

8 ז. המזה צריך לבנו ולהזות על הטמא לטהרו²⁴;
9 ואם הזה שלא בכונה - הזאתו פסולה. אבל זה
10 שמיזין עליו²⁵ אינו צריך פונה, אלא מזין על האדם
11 לדעתו ושלא לדעתו. המתבבל להזות²⁶ לפניו והזה
12 לאחוריו, לאחוריו והזה לפניו - היתו פסולה²⁷.
13 נתבבל להזות לפניו והזה לצדדין של פניו - היתו
14 פשרה²⁸.

(24) 'ספרי' זוטא: "והזה הטהור על הטמא" (שם, יט) ולא
בזמן שלא נתכוון לטמא. (25) שם מ"ב. (26) במשנה,
שם. (27) מפני שלא התכוון להזאה זו. (28) הצדדים של
פניו, דינם כפניו.

15 ח. המזה²⁹ אינו צריך טבילה³⁰ לכל היתה, אלא
16 טובל את האזור ומזה היתה אחר היתה עד שיגמרו
17 המים³¹. ומזה היתה אחת על כמה בני אדם או על
18 כמה כלים כאחת, אפלו מאה. כל שנגע בו מן
19 המים כל שהוא - טהור³², והוא שיתבבל המזה
20 להזות עליו. טבל את האזור³³ ונתבבל להזות על
21 דבר שמקבל טמאה³⁴ או על האדם³⁵, והזה מאותה
22 טבילה על דבר שאינו מקבל טמאה או על הבהמה,
23 אם נשארו מים באזור - אינו צריך לחזור
24 ולהטביל³⁶, אלא מזה מן השאר על האדם או על
25 הכלים הטמאים, שהרי תחלת טבילתו פשרה
26 היתה³⁷. אבל אם טבל את האזור להזות על דבר
27 שאינו מקבל טמאה או על הבהמה, והזה על האדם

תלמוד לומר "וחטאו" - מכל מקום (בכל אופן אפילו לא בשביעי). והספרי ממשיך: שהיית אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא, תלמוד לומר "וחטאו" ואחר כך "וכבס בגדיו ורחץ במים". ומפרש שם רבינו שדרשה אחרונה זו נאמרה רק כשהיזה בשביעי, אבל אם היזה בשמיני או תשיעי רשאי הוא לטבול קודם ההזאה, ונימוקו, מפני שהכתוב שעליו מסתמך לימוד הספרי מדבר בהזאה בשביעי. ולפיכך פסק למעלה בהלכה א, בהזאת שביעי: "ואחר שיוה עליו ביום השביעי טובל וכו'" ובהלכה זו בשהה כמה ימים כותב: "ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין לאחר טבילה". (12) והוא טבול יום עד שקיעת החמה של יום מחר. (13) ואינו צריך טבילה שנייה. ומכל שכן כשטבל לפני שקיעת החמה ונגמרה טהרת הטבילה.

ג. כל המטמאין¹⁴ מקבלין הזאה. פיצד? זבים וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת - מזין עליהן בשלישי ושביעי והרי הם טהורין מטמאת מת, אף על פי שהן טמאין טמאה אחרת. שגאמר: והזה הטור על הטמא ביום השלישי. הא למדת, שהזה מועלת לו אף על פי שהוא טמא. וכן הערל מקבל הזאה. פיצד? ערל שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי - הרי זה טהור מטמאת מת, וכשימול טובל ואוכל בקדשים לערב¹⁵.

(14) ספרי זוטא חוקת יט ובברייתא ובזבחים צג, א אמרו: "נדה מזין עליה". ונראה שדין זה אינו שנוי במחלוקת (כסף משנה). (15) שם: "מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה".

ד. מצות אזור¹⁶ - שלשה קלחין, וכל קלח וקלח גבעול אחד. נמצאו שלשה גבעולין. ושנייה שנים¹⁷. או אם לקח¹⁸ שנים בתחלה ואגדן - פשר. נתפרדו הגבעולין ונשרו העליון, אפלו לא נשאר מקל גבעול מהם אלא כל שהוא - פשר; ושנייה האזור בכל שהוא¹⁹. קלח שיש בו שלשה בדין²⁰ - מפסקו²¹ ואחר כך אגד שלשמן; שמצותו להיות אגדה²², אף על פי שלא נתפרש בתורה שיהיה אגדה. פסקו ולא אגדו או שאגדו ולא פסקו או שלא פסקו ולא אגדו והזה בו - פשר. האזור הקצר²³ - אגדו²⁴ בחוט על הפוש²⁵ וכיוצא בו, וטובל²⁶ במים ומעלה, ואוחז באזור ומזה²⁷. נסתפק לו אם מן החוט²⁸ הזה או מן הפוש²⁹ או מן הגבעול³⁰ - הזאתו פסולה³¹.

(16) תחילת הלכה זו נאמרה כבר למעלה ונכפלה כאן כהקדמה קצרה לדינים הבאים אחריה. (17) אם לקח שלושה ואגדם ונאבד אחד מהם מותר להזות בהם לכתחילה. (18) מצוה מן המובחר לקחת שלושה קלחים ואם לקח רק שניים ואגדם מותר להזות לכתחילה. בסוכה יג, א אמרו "לרבנן שלושה למצוה" אבל לא לעכב ופסק רבינו כרבנן. [בברייתא שם אמרו חכמים שאם נשתייר אחד גם כן כשר, ומדברי רבינו כאן משמע שרק שניים כשרים, ונראה שפסק

1 ויכל בד ובר גבעול אחד, וטובל ראשי גבעולין
2 במי נדה שבפלי, ומתבונן ומזה על האדם או על
3 הפלים ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגן
4 החמה. ואם הזה משעלה עמוד השחר - פשר.
5 ואחר שיהיה עליו ביום השביעי טובל ביום ומעריב
6 שמשו והרי הוא טהור לערב. טבל את האזור
7 בלילה והזה ביום, או שטבל את האזור ביום והזה
8 בלילה - הזאתו פסולה, והמים מטמאין⁶ משום מי
9 חטאת, כמו שיתבאר⁷. עד שתהיה טבילת האזור
10 במים⁸ והזאתו ממנו ביום השלישי וביום השביעי
11 אחר שתגן החמה. ואם עבר ועשה משעלה עמוד
12 השחר - פשר, כמו שבארנו.

(2) בספרי חוקת פסקא קבח למדו זה בגזירה שווה מפסח מצרים שכתוב בו (שמות יב, כב) "ולקחתם אגודת אזור", ואין אגודה פחות משלושה. (3) בדים עם השורש שלהם. (4) שלא יצאו כמה בדים משורש אחד ואם יש יותר מפרידים וכולם כשרים (רבינו בפירוש למשנה ח שם אמר שגבעול הוא פרח לפני שייפתח, אולם כאן אי אפשר לפרש כך, וראה שם משנה ט). (5) לא התכוון לומר שהטמא צריך לטבול ביום ולא בלילה, שהרי המשנה (פרה שם) אומרת בפירוש: "אבל הוא עצמו טובל בלילה" וכן כותב רבינו בהלכה הבאה, אלא מבאר, כיצד אפשר למהר את הטהרה (כסף משנה למעלה פרק ו הלכה ב). (6) פירוש, המים של ההזאה הפסולה מטמאים. (7) לקמן פרק ט"ו הלכה א, שמי חטאת מטמאים כל זמן שלא נעשה מצוותם, פירוש, שלא הוזה על הטמא כהלכתם. (8) למעלה כתב דין זה בהזאה וכאן מוסיף ומשמיענו שגם בטבילה כך הדין.

13 ב. מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה,
14 פשיבא להזות - מונה בפנינו שלשה ימים, ומזין
15 עליו בשלישי ובשביעי, וטובל בשביעי ומעריב
16 שמשו. כמה דברים אמורים? בעם הארץ שבא
17 להזות, שאפלו אמר: היום שלישי שלי - אינו
18 נאמן, שמא היום נטמא, לפיכך צריך למנות
19 בפנינו; אבל חבר שבא להזות⁹ - מזין עליו או על
20 פליו מיד¹⁰. מי שהזה¹¹ עליו בשלישי ולא הזה עליו
21 בשביעי, ושהה כמה ימים - טובל בכל עת שירצה
22 אחר השביעי, בין ביום בין בלילה, ומזין עליו
23 ביום, בין קדם טבילה בין אחר טבילה. אפלו טבל
24 בליל תשיעי או בליל עשירי¹² - מזין עליו למחר
25 אחר הגן החמה¹³.

(9) ואומר שהיום יום שלישי לטומאתו. (10) הזאה ראשונה ואחר ארבעה ימים מזים עליו או על כליו הזאה שנייה. (11) רבינו בפירושו למשנה פרה פרק יב, משנה יא מוסר מקור דינים אלה בספרי חוקת פסקא קכט, ויש שם כמה גירסאות, ורבינו גורס: אין לי אלא ליום שביעי, שמיני, תשיעי ועשירי מניין (פירוש אם לא היזה בשביעי לטומאתו אלא בשמיני, בתשיעי או בעשירי, מניין שהוא טהור)?

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ב' סיון – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

י"ב הלכה ו). והטעם, מפני שאמרה תורה (במדבר יט, יא) "והזהר הטהור על הטמא" למדנו שכל העיסוק בהזאה צריך להיות בטהרה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). (41) כיוצא בזה שנינו בסוכה לר, ב גבי אתרוג של תרומה ופירושו שם בגמרא (לה, ב) מפני שמפסידה או מפני שמכשירה לקבל טומאה.

- ז. אֲזוּב שֶׁלֶקְטוּ לְעֵצִים⁴² וְנִפְלוּ עָלָיו מִשְׁקִין⁴³ - 13
- מִנְגָבוֹ⁴⁴ וְהוּא כֶּשֶׁר לְהִזְהָה⁴⁵. לֶקְטוּ לְאֶכְלִין⁴⁶ וְנִפְלוּ עָלָיו מִשְׁקִין⁴⁷, אִף עַל פִּי שֶׁנִּגְבוּ - פֶּסוּל, שֶׁהָרִי נִטְמָא לְהִזְהָה⁴⁸; שֶׁכָּל הַמִּשְׁקִין וְכָל הָאֶכְלִין וְכָל הַפְּלִים⁴⁹ הָרִי הֵן כְּטָמְאִים לְעֵנִין חֲטָאֵת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנּוּ. לֶקְטוּ לְחֲטָאֵת - הָרִי זֶה כְּנִלְקָט לְעֵצִים⁵⁰, וְאִם נִפְלוּ עָלָיו מִשְׁקִין - מִנְגָבוֹ וּמִזָּה בּוֹ. 19

(42) איזוב שלא נלקט בכוונה לאוכלו אינו מקבל טומאה, מפני שאינו מיוחד למאכל אדם ואף על פי שיש אנשים שאוכלים אותו, אבל דבר שהוא מיוחד למאכל אדם, אפילו אם לקטו להסקה - מקבל טומאה. (43) אפילו טמאים ממש. (44) כדי שלא תתערבנה טיפות המשקין במי החטאת. (45) שהרי אינו מקבל טומאה. (46) מחשבתו עושה אותו אוכל וראוי לקבל טומאה כשיוכשר באחד משבעת המשקין. (47) שלא נשמרו בטהרת חטאת. (48) בנגיעתו במשקין שלא נטהרו לחטאת ועל ידי אותם המשקין עצמם הוכשר לקבל טומאה, וההכשר והטומאה באים כאחת. (49) שלא נשמרו בטהרת חטאת. (50) רק מחשבת אכילה עושה אותו כאוכל.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ט

פרק שנים עשר

(1) יבאר אדם שנטמא במת והיה עליו כמה הוא השיעור הצריך ליגע בו, נתכוון להזות על שני כלים או על שני בני אדם כאחת והיה על האחד ונפל ממנו לאחר, היה על שני כלים ונסתפק לו אם היה על שניהם כאחת, הכלים שהם חיבור לטומאה ולהזיה או לזה ולא לזה או חיבור לטומאה ולא להזיה.

- א. אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהָזָה עָלָיו - בֵּין שֶׁנִּגַּע כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי הַנֶּגֶף בְּכָל מָקוֹם מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ שֶׁל טָמֵא עָלְתָה לוֹ הִזְהָה². אִפְלוּ נִפְלָה הַהֲזָהָה עַל רֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ אוֹ עַל רֹאשׁ שִׁפְתּוֹ. אֲבָל אִם נִגַּעַה בְּלִשְׁוֹנוֹ - אֵינָה פְּלוּם³; אִף עַל פִּי שֶׁהִלְשׁוֹן בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּגָלוּי לְעֵנִין טָמֵא⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנּוּ⁵, אֵינֶן בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּגָלוּי לְעֵנִין הֲזָהָה וּטְבִילָה. וְכֵן כָּל⁶ שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהָזָה עָלָיו - בֵּין שֶׁהִגִּיעַ לְגוּפוֹ שֶׁל כָּלִי כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי הַנֶּגֶף עָלְתָה לוֹ הֲזָהָה. 28

(2) כרבא (זבחים צא, א), שמפרש דעתם של חכמים שהזאה אינה צריכה שיעור. ופירושו שם בגמרא, שבכלי צריך להיות כשיעור טבילת ראשי גבעולים של האזוב (וכן כתב רבינו לקמן בפט"ו ה"א), אבל על הטמא מספיקה טיפה כל

בזה כרבי יוסי מפני שבמשנתנו אין חולק עליו. (19) לפני כן המדובר בשיירי מספר הבדים ופסק רבינו שצריך שניים וכאן המדובר בשיירים של כל בד ובד עצמו, ודבר זה התכוון להדגיש בסימונו זה. (20) נראה שרבינו גורס כך במשנה ומפרש, ששלושה בדים יוצאים משורש אחד. בספרי שלפנינו כתוב: איזוב שיש בו שלושה קלחים. (21) מפריד את שלושת הבדים. (22) למעלה (הלכה א בהערה הראשונה) הובאו דברי הספרי חוקת פיסקא קכח, שלמדנו בגזירה שווה מפסח מצרים שמצוותו בשלושה בדים ומגזירה שווה זו עצמה נלמד שמצוה לאגדם. (23) וכשיאחזנו בידו לא יגיע למי החטאת. (24) קושרו. (25) פלך. (26) כשהוא אוחז בכורש. (27) שצריך להזות באיזוב עצמו ולא להניעו על ידי דבר אחר. (28) שאגד בו את בדי האיזוב. (29) שקשרו בו. (30) והזאתו כשירה. (31) מפני שהוא וודאי טמא ואין ספק הזאה מוציאה אותו מידי טומאתו הוודאית.

- ה. אֵין מִזִּין לֹא בִּיּוֹנְקוֹת הָאֲזוּב וְלֹא בְּתַמְרוֹת³², אֶלֶא בְּגִבְעוּלִין. אֵלוֹ הֵן הַיּוֹנְקוֹת? גִּבְעוּלִין שֶׁלֹּא גִבְעוּל³³. וּמִי שֶׁהָזָה עָלָיו בִּיּוֹנְקוֹת וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - פְּטוּר³⁴. וּמֵאֵימָתִי מִזִּין בְּאֲזוּב? מִשְׁנִינָן³⁵. וְאֲזוּב שֶׁהָזָה בּוֹ מִי נִדָּה - כֶּשֶׁר לְטָהָר בּוֹ אֵת הַמִּצְרֵעַ. כָּל אֲזוּב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם לְיָסוֹד³⁶ - פֶּסוּל. וְהָאֲזוּב שֶׁקוֹרִין אוֹתוֹ אֲזוּב בִּיחוד³⁷ - הוּא הַכֶּשֶׁר, וְהוּא הָאֲזוּב שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ פְּעֻלַּי פְּתִים; אֲבָל זֶה שֶׁקוֹרִין אוֹתוֹ אֲזוּב וְיֵן וְאֲזוּב פְּחִלִּית וְאֲזוּב מְדַבְּרִי - פֶּסוּל. 9

(32) כיס שבו זרע האיזוב (רבינו בפירושו למשנה). (33) רכים מאוד, במשנה מפרש רבינו: "הוא אשר בארץ". (34) בשוגג מחטאת ובמזיד ממלקות אם התרו בו למלקות, מפני שגם יונקות איזוב שמם, וכשרים מן התורה, ומדרבנן לא יצא בהזאה זו וצריך הזאה שנייה. ואם הזה בתמרות חייב. פסק כתנא קמא שם. (35) יוציא ניצה (כיס קטן שהפרח טמון בו לפני פיתוחו). (36) שם נוסף המלווה את השם "איזוב". (37) בלי תוספת.

- ו. אֲזוּב שֶׁל אֶשְׁרָה³⁸ וְשֶׁל עֵיר הַנֶּדְחָת וְשֶׁל עֲבוּדָה יְרָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טָמֵא³⁹ - פֶּסוּל⁴⁰. שֶׁל תְּרוּמָה טָהוֹרָה - לֹא יִזְהָה⁴¹, וְאִם הָזָה - כֶּשֶׁר. 12

(38) אילן ונטעים אחרים שניטעו לשם אליל. כיוצא בזה שנינו בסוכה כט, ב, גבי לולב ופירושו בגמרא (שם לא, ב) שהמדובר באשירה דמשה (שבזמן משה) שהתורה אמרה (דברים יב, ג): "ואשריהם תשרפון באש" ולפיכך "כתותי מיכתת שיעוריה" (ככתות וטחון הוא ואין בו שיעור) ולולב צריך שיעור. אבל האשירות שניטעו אחרי כיבוש הארץ אינן טעונות שריפה וכשירות בדיעבד אף על פי שהן אסורות בהנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (המצוות חובה הן ולא הנאה). ונראה, שגם התוספתא כאן מתכוונת לאשירה שבזמן משה ופסול מפני שאיזוב צריך שיעור (הר"ש בפירושו למשנה פרק י"א ז). (39) שם. איזוב שלקטו לאכילה חייב בתרומה ומעשרות. (40) אפילו אם הוא פחות מכביצה ואינו מטמא את מי החטאת (ראה לקמן פרק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאה - נטמא חברו. וכן גזרו עליהן, שלא יהיו
חבור להזיה אפלו בשעת מלאכה, גזרה משום שלא
בשעת מלאכה, ולעולם אם הזיה על אחד מהן - לא
טהר חברו, עד שיזה גם עליו. הנה למדת, שכל
מקום שאמה שומע חבור לטמאה ואינו חבור
להזיה - אין זה אלא גזרה מדבריהם²³, על הדרך
שבארנו.

(13) שבת מח, ב. (14) חלקי הכלי מתפרקים, ובשעת
מלאכה החלקים מחוברים. (15) מספריים. (16) חלקים.
(17) רש"י מפרש "דפוס של עץ שמכניסים בו איזמל, ובו
מחליקים את הקרשים" (מעצד). אולם רבינו מתכוון כנראה
לכלי אחר, שהרי כתב: "שמחברים זה לזה במסמרים"
ומעצד אין חלקיו מחוברים במסמרים. (18) בזמן שהאדם
משתמש בהם. (19) מבואר לקמן. (20) ואפילו
כשהפרקים מחוברים. (21) כאילו נגע הוא בטומאה.
(22) כרבא, שם מט, א. (23) שמן התורה אין הבדל בין
חיבור לטומאה ובין חיבור להזאה, וכל מה שהוא חיבור
לטומאה הוא חיבור להזאה.

ה. שני פלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון
שתפר שני בגדים או שתי יריעות - הרי אלו חבור
לטמאה²⁴ ולהזאה²⁵, מפני שהן ככלי אחד²⁶.

(24) לחומרא. (25) לקולא, אפילו מדרבנן. (26) ראה
ההלכה הבאה.

ו. שלל²⁷ הפוכסין²⁸ והבגד שהוא תפור בכלאים²⁹
והן עומדין להתיירן³⁰ - אינו חבור להזיה³¹, והרי הן
חבור לטמאה. וכן הסלים³² שבקנתל³³, והמטה של
טרבל³⁴, וקרן של פליכה³⁵, וקרנים של יוצאי
דרכים³⁶, ושלשלת המפתחות³⁷ - חבור לטמאה ולא
להזאה; אלא צריך שיגעו הפלים מן המזה בכל סל
וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל
קורה וקורה מטה זו המפצלת.

(27) תפירה שנעשתה לזמן קצר. (28) דרכם של כובסים
לחבר בגדים קטנים עם גדולים, כדי שלא יאבדו אגב כביסה
או כדי שלא להחליפם בבגדים של אחרים. (29) שעטנז,
צמר ופשתים יחדיו, כגון שתפר בגדי צמר בחוט פשתן.
(30) מפני האיסור, ולפיכך אין זה חיבור גמור. ואף-על-פי
שהתפירה כשהיא לעצמה היא בת קיימא. (31) אם הזה
על אחד מהם לא נטהר השני, ואף-על-פי שלטומאה הם
חיבור. (32) פרה פ"ב מ"ט. (33) סלים גדולים קשורים
יחד, ומובילים בהם פירות על גבי חמורים, והם תלויים
אחד מימין החמור והשני משמאלו (ר"ש שם. וכנראה גם
רבינו בפירושו התכוון לכך, אלא שקיצר). (34) כלי לדוש
בו תבואה, והוא מחובר מכמה חלקים מתפרקים.
(35) מיטת מתים שרגליה מתפרקות, והרגל נקראת "קרן"
(רבינו בפירושו). (36) כלים בתבנית קרן עשויים חוליות
חוליות, ומשתמשים בהם לשתיה. (37) שתלויים בהם
כמה מפתחות.

שהיא. (3) מפני שאינה מקום גלוי. מחלוקת רבי ורבנן
בקידושין כה, א ופסק כחכמים. (4) דברי עולא שם.
(5) בפ"א מהלכות טומאת מת ה"ג. (6) פרה פ"ב מ"ב:
"מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה".

ב. שני פלים או שני בני אדם שנתפון להזות על
שניהן פאחת והזיה על אחד מהן, ונטפו הפלים מעל
הראשון על השני - הרי השני בטמאתו עד שיפלו
עליו הפלים מהזית המזה, לא מן התמצית⁸. הזיה על
שני פלים ונסתפק לו אם הזיה על שניהן כאחד או
מחברו נמצה עליו - הזיתו פסולה⁹.

(7) דין זה יוצא מהבבא השניה שבהלכה זו, שמקורה
במשנה פרה פ"ב, ב. (8) המתמצים ממקום אחר, לא מן
האזוב. (9) שספק הזאה אינה מוציאה מידי ודאי טומאה,
ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (ראה למעלה פ"א
ה"ד).

ג. מחט¹⁰ שנתונה על החרש¹¹ והזיה עליה, ספק על
המחט הזיה ספק מן החרש נמצה עליה - הזיתו
פסולה¹².

(10) שם. (11) וכלי חרס אין לו הזאה. (12) שלוש בבות
במשנה זו, ובכולן המדובר בספק הזאה: א. ספק מן החוט,
ספק מן האזוב (ראה למעלה פ"א מ"ד); ב. שני כלים; ג.
מחט על החרס. ונשנו בסדר "לא זו אף זו", כל בבא
מוסיפה על קודמתה. לא רק בחוט, שהספק הוא אם בכלל
נפלה הטיפה מן האזוב, אלא גם בשני כלים, שבוודאי נפלה
הטיפה מן האזוב והגיעה גם לכלי השני - פסולה. ויותר
מזה, לא רק בשני כלים שהטיפה שנפלה על כלי אחד
נעשית מצוותה ואינה ראויה יותר להזאה, אלא אפילו
במחט על החרס, שאפילו אם נפלה על החרס לא נעשית
מצוותה, ואפשר לחשוב שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על
המחט היא כשרה, משמיעה אותנו המשנה שהיא פסולה,
מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא
(תפארת ישראל).

ד. פלים¹³ המפצלין¹⁴ שמחברין זה לזה במסמרים,
כגון מספרת¹⁵ של פרקים¹⁶ ואיזמל של רהיטני¹⁷
וכיוצא בהן: בשעת מלאכה¹⁸ - חבור לטמאה
ולהזיה¹⁹, שלא בשעת מלאכה²⁰ - אינו חבור לא
לזה ולא לזה. כיצד הן חבור לטמאה ולהזיה?
שאלם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה - נטמא
השני²¹, ואם הזיה על אחד מהן בשעת מלאכה -
עלתה הזיה לשניהן, וכאלו הן גוף אחד. וכיצד
אינו חבור לא לטמאה ולא להזיה? שאלם נטמא
אחד מהן שלא בשעת מלאכה - לא נטמא חברו,
ואם נטמאו שניהן והזיה על אחד מהן שלא בשעת
מלאכה - לא טהר חברו, אף על פי שהן מחברין.
וזהו דין תורה. אבל מדברי סופרים²² גזרו, שיהיו
חבור לטמאה אפלו שלא בשעת מלאכה, גזרה
משום שעת מלאכה, ולעולם אם נגעו כאחד מהן

59) שהיא עיקר הכלי. (60) חלקי הפלך שטווים בו פשתן, הם יותר מהודקים מאשר חלקי הכלי ששזורים בו חבלים.

יא. עור⁶¹ של עריסה⁶² שהיא מחבר לפקות⁶³ - חבור לטמאה ולהזאה⁶⁴. המלכין של מטות⁶⁵ - אינו חבור לא לטמאה ולא להזאה⁶⁶.

61) שם. (62) רגילים היו לעשות שוליים של עור למיטות של תינוקות, ועניבות יוצאות מצדיהם, וכעין כפתורים היו תלויים בדפנות העריסה ליד השוליים ומחברים אליהם את העניבות. ולפעמים, כשהשוליים מלוכלכים ביותר, מורידים את השוליים כדי לנקותם. (63) לכפתורים. (64) מפני שהכול כלי אחד, ואין מורידים את העור אלא במקרים יוצאים מן הכלל, ובהפסק זמן רב. (65) רבינו מפרש במשנתנו שמלבן הוא "מרוכב של עץ מורכב למעלה מן המיטה". בהלכות כלים פרק ד הלכה ב, מבוארת תבנית המיטה וחלקיה. ראה שם. (66) מפני שחיבורו רופף, וכשמזיזים את המיטה מורידים את המלבן. [הר"ש מפרש שמלבנות מונחים תחת כרעי המיטה].

יב. כל ידות הפלים⁶⁷ הקדוחות⁶⁸, כגון נצב הספין וכיוצא בו, שהנצב נקוב והפרזל נכנס בו - חבור לטמאה ולהזאה. אבל הידות החרוקות, כגון עץ החנית, שהעץ נכנס בפרזל - אינו חבור להזאה⁶⁹.

67) שם. (68) מלשון מקדת. יש בהן חור עמוק, וקצה הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהדקות יותר ואין רגילים לנתקן, והחרוקות מתנתקות בנקל.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ט

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שמעלות יתרות עשו בטהרת החטאת ומה הן, הכל נאמנים על טהרת חטאת מפני חומרתה.

א. מעלות יתרות² עשו בטהרת החטאת³: שהאדם הטהור, אפלו טבל לקדש ועומד ומשמש על גבי המזבח, אינו טהור לחטאת⁴ ולא לשרפת הפרה ולא למלוי המים ולא לקדש⁵ ולא להזות עד שייטבל לשם חטאת ואחר כך יהיה טהור לחטאת. וכן הפלים, אפלו מזרק שפעזרה, אינו טהור לחטאת עד שייטבילוהו לשם חטאת. וכן כל האכלין וכל המשקין, אף על פי שהן טהורין, הרי הן לענין חטאת פאכלין ומשקין המטמאין.

(2) דרגות טהרה יוצאות מן הכלל. (3) טהרת פרה אדומה. (4) לשחיטה, קבלת הדם והזאתו. (5) לתת את אפרה במים חיים על-מנת להזות מהם על הטמאים. מקור הלכה זו, בחגיגה כ, א.

ב. כל פליה הראוי למשקב או למושב, אף על פי שהוא טהור לגבי הקדש, הרי הוא לגבי חטאת כמדרס הזב⁷ עד שייטבילוהו לשם חטאת. יוחנן בן

ז. המחבר³⁸ שלש פסות³⁹ של צמר, ושש של פשתן, או שלשה סדינים, או שתיים עשרה מטפחות - הרי אלו חבור לטמאה ולהזאה⁴⁰; יתר מבאן⁴¹ - חבור לטמאה⁴² ולא להזאה⁴³. חלוק אחד וטלית אחת וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה ולהזאה, אפלו היו ארפין ביותר או רחבין ביותר, כל שהן⁴⁴. ואי זהו קלובקרין? זה שגבי פגדים שמגיחין צמר גפן ביניהן ותופרין אותן פאחת ועושין מהן חלוק ליםות הגשמים.

(38) כלים פכ"ט מ"ב. (39) בגד עב שמתכסים בו מפני הקור. (40) דינם כבגד גדול אחד, כמו בהלכה ה. (41) אם חיבר יותר מהמספר האמור כאן. (42) לחומרא, כדין התורה. (43) אין רגילים לחבר כל-כך הרבה בגדים ביחד, ומפני כך יפרידו אותם. וגזרו חכמים שלא תספיק הזאה על בגד אחד, כמו בשלל הכובסים. משמע, שההזאה מועילה רק לאותו בגד שעליו הזה, וכל האחרים - אפילו המספר הקבוע בראש הלכה זו - לא נטהרו. (44) כל גדול שהוא.

ח. פסו⁴⁵ המחם⁴⁶ שמחבר בשלשלת⁴⁷: הזה על המחם - טהר הכלל⁴⁸; הזה על הפסוי - לא טהר המחם⁴⁹ עד שיזה עליו.

(45) פרה פי"ב ה"י. (46) כלי גדול לחמם בו מים. (47) למיחם. (48) מפני שהמיחם הוא עיקר הכלי, והכיסוי טפל לו. כבית-הלל שם. (49) בזה גם בית-הלל מודים.

ט. הזוג⁵⁰ והענבל⁵¹ - חבור לטמאה ולהזאה, ואם הזה על אחד מהן - טהרו שניהן⁵².

(50) שם מ"ט. (51) הלשון של הפעמון המתנועע, ודופק על הזוג המקיפו. (52) מפני שהם כלי אחד ואין מפרידים אותם.

י. הטוי⁵³ שטווים בו הפשתים או שזרין בו החבלים - שלשה גופין יש בו: העץ שמלפפין עליו הטוי, והוא הנקרא פוש⁵⁴; והנחשת או הפרזל שבראש העץ, והוא הנקרא צנורא, שבה פותלין וטווין; והרחים שבאמצע הפוש, והיא הנקראת פקא⁵⁵. הפוש שפותלין בו⁵⁶ החבלים שנטמא - לא יזה⁵⁷ על הפקא שלו ולא על הפוש⁵⁸, אלא על הצנורא⁵⁹; ואם הזה על אחד משלשתן - טהר הכל. ושל פשתן⁶⁰ - מזה על אחד משלשתן לכתחילה, ששלשתן חבור.

(53) שם מ"ח. (54) לפעמים משתמש רבינו במונח כוש לפלך בשלימותו, וכן במשנה, אבל בעיקרו הוא מגדיר את העץ בלבד. (55) בפירושו לכלים פ"ט מ"ז, כותב רבינו שהפיקה היא בראש הכוש. פירוש, בראשו השני של הכוש, וכן פירשו כל מפרשי המשנה כאן. (56) כאן הכוונה לפלך בשלימותו. (57) לכתחילה. (58) העץ שמלפפים עליו.

- 1 גוֹדְגָדָא⁸ הִיא אוֹכֵל בְּתֵהֶרַת הַקֶּדֶשׁ כָּל יָמֶיהָ, וְהִיא
2 מְטַפְחָתוֹ כְּמִדְרָס הַזֶּבֶל לְעֵנֶן הַחֲטָאֹת.⁹
(6 שם. (7) המונח "מדרס" כולל משכב, מושב, מרכב
ומדרס, ודיניהם מפורשים בהל' מטמאי משכב ומושב.
(8) מגדולי התנאים. (9) היה מקפיד על מאכלי חולין שלו
שיהיו טהורים, כטהרת דברים קדושים.

(25) שם פ"א מ"ו. (26) אפילו אם טבל לקודש, אלא שלא
התכוון לטהרת חטאת. (27) שניתן עליהם האפר.
(28) אם נגע בהם. (29) אם הוא נשא אותם בלא נגיעה,
כגון שהכלי עם מי החטאת היה מונח על דבר שאינו מקבל
טומאה, והטמא הגביהו או הזיזו ממקומו. (30) שנרטב
במשקין טהורים לחטאת, שאם נרטב במשקין שאינם
טהורים לחטאת, כבר נפסל לפני נגיעת הטמא. (31) לא
גזרו חומרת משא אלא על דברים המקודשים לחטאת, אבל
לא למזומנים לחטאת טרם שנתקדשו. פסק כחכמים, שם.
(טומאת משא האמורה בכל מקום, פירושה שהטהור נשא
את הטומאה, אבל כשטמא נושא את הטהור מטמא זוב
בלבד, כמו ששינונו בשבת פג, א" שלא מצאנו לו חבר בכל
התורה כולה", אלא שמעלה יתירה עשו בחטאת).
(32) עדויות, פ"ח מ"א.

ו. אין מוֹנִינִין³³ לַחֲטָאֹת רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי בְּדִרְךָ
שְׁמוֹנִין לְתֵרוּמָה וְלִקְדֵּשׁ. בִּיצֵד? עֲשֶׂרָה שְׁטָבְלוֹ לְשֵׁם
חֲטָאֹת וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן, אֶפְלוּ לֹא נִטְמָא אֶלָּא לְגַבִּי
חֲטָאֹת בְּלִבְדּוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָאֹת יָדוֹ בְּלִבְדּוֹ, וְנִגַּע בַּחֲבֵרוֹ
וַחֲבֵרוֹ בַּחֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה - כִּלְכָּל טַמְאִין לַחֲטָאֹת.
וְכֵן כָּלִים³⁴ הַטְּהוּרִים לַחֲטָאֹת שֶׁנִּטְמָא כָּלִי מֵהֶן,
אֶפְלוּ לֹא נִטְמָאוּ אֶלָּא אַחֲרָיו בְּלִבְדּוֹ לְגַבִּי חֲטָאֹת³⁵,
כְּגוֹן שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין בְּאַחֲרָיו, וְנִגַּע כָּלִי זֶה בְּכָלִי שֵׁנִי
וְשֵׁנִי בְּשְׁלִישִׁי - נִטְמָאוּ הַכָּלִים כִּלְכָּל לְגַבִּי הַחֲטָאֹת,
וְאֶפְלוּ הֵן מֵאָה.

(33) פרה, פ"ב מ"ו. (34) שם מ"ח. (ראה 'תפארת ישראל'
'בועז' יד, שבכלים החמירו יותר מבאדם, שאדם שנגע בכלי
שאינו טהור לחטאת אינו מתטמא אלא אם נגע בידיו, אבל
אם נגע בגופו לא נטמא, וכלי מתטמא בכל נגיעה שהיא).
(35) המילים "לגבי חטאת" מיותרות, ומקומן בסוף ההלכה
לפני הפיסקה "אפילו הן מאה", ונכפלו כאן בטעות. אם
נקיים הגירסא כמו שהיא לפנינו, אפשר לטעות ולפרש שגם
לגבי חטאת לא נטמא תוכו כשנגעו באחוריו. ומשנתנו
אומרת בפירוש: לגין של חטאת שנטמאו אחרי - נטמא
תוכו.

ז. כָּל הָרֵאוּי³⁶ לַהֲתַטְמָא בְּמִדְרָס הַזֶּבֶל³⁷, אָף עַל פִּי
שֶׁהוּא טְהוֹר לִקְדֵּשׁ³⁸, אִם הִנִּידוֹ³⁹ הַטְּהוֹר לַחֲטָאֹת -
נִטְמָא, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. וְכֵן הַטְּהוֹר לַחֲטָאֹת
שֶׁהִנִּיד אֶת הָאָדָם שֶׁאִינוֹ טְהוֹר לַחֲטָאֹת⁴⁰, או שֶׁהִנִּיד
אֶת רֶקֶן או אֶת מִימֵי רִגְלָיו שֶׁל אָדָם זֶה⁴¹ - נִטְמָא,
אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. אֲבָל כָּלִי שֶׁאִינוֹ רָאוּי לְמִדְרָס
- אִינוֹ מִטְמָא אֶת הַטְּהוֹר לַחֲטָאֹת אֶלָּא אִם כֵּן נִגַּע בּוֹ.

(36) שם פ"א מ"א. (37) כלים המיוחדים לשכיבה,

ג. כָּל¹⁰ לְדֵל הַטְּמָאוֹת¹¹, אָף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ מִטְמָא
אָדָם וְלֹא כָלִים אֶפְלוּ לִקְדֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ¹² - הָרִי
הוּא מִטְמָא אָדָם וְכָלִים לַחֲטָאֹת. לְפִיכָךְ אֲמַרְנוּ¹³:
הַמִּקְדָּשׁ¹⁴ אֶת מִי חֲטָאֹת לֹא יַעֲלֶה אֶת הַסַּנְדֵּל, שֶׁמָּא
יַפְלוּ מִשְׁקִין¹⁵ עַל הַסַּנְדֵּל וְנִמְצָא הַסַּנְדֵּל טָמֵא, שֶׁכָּל
הַמִּשְׁקִין טָמְאִין הֵן לְגַבִּי הַחֲטָאֹת, וְיִתְטַמָּא זֶה
הַמִּקְדָּשׁ בְּנִגְיעָתוֹ בַּסַּנְדֵּל¹⁶, וְנִמְצָאוּ מִי חֲטָאֹת
טָמְאִים¹⁷.

(10) פרה פ"ח מ"ב. (11) הנוגע באב הטומאה נקרא ראשון,
והנוגע בו הוא שני, וכן הלאה. וכולם נקראים ולד הטומאה.
(12) בהל' טומאת מת פ"ה ה"ז-ח. (13) במשנה, שם.
(14) הנותן את האפר על המים. (15) שאינם טהורים
לחטאת, ומטמאים אדם ובגדים לחטאת. ולמה לא חששו
שלא יפלו משקין על בגדיו, מפני שדרכם של משקין ליפול
על הסנדלים וקשה להזהר מזה (ע"פ פירושו של
ה'ברטנורא' למשנה. ראה ראב"ד וכסף-משנה. וראה
'תוספות יום-טוב' במשנתנו). (16) אם תיפול הטיפה על
רגלו, לא תטמא את האדם, שמשקין מטמאים כלים בנגיעה,
אבל את האדם אינם מטמאים אלא אם-כן נגעו בידיו (לקמן
ה"י), והכלי שנטמא במשקין מטמא את האדם בכל נגיעה
שהיא. "והרי הוא (האדם) אומר: מטמאין לא טימאנו,
ואתה טמאתני" (מליצת המשנה). (17) שאין מונים
לחטאת ראשון ושני ושלישי (לקמן ה"ו).

ד. מִי שֶׁנִּטְמָאוּ יָדָיו¹⁸ בְּלִבְדּוֹ¹⁹ בְּדִבְרֵים הַמִּטְמָאִין אֶת
הַיָּדִים, כְּגוֹן שֶׁנִּגַּע בְּאֶכְלִין או בְּמִשְׁקִין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן,
אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר לִקְדֵּשׁ וְאִינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא
טְבִילַת יָדָיו²⁰ בְּלִבְדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ²¹ - הָרִי נִטְמָא כָּל
גּוּפוֹ לְעֵנֶן הַחֲטָאֹת וְצָרִיךְ טְבִילָה²². אֶפְלוּ לֹא
נִטְמָאֹת אֶלָּא יָדָיו אַחַת²³ - נִטְמָא כָּלּוֹ, וְהָרִי הוּא
רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה²⁴.

(18) שם פ"ב מ"ז. (19) וגופו לא נטמא. (20) לקודש
צריכות טבילה בארבעים סאה. (21) בפ"ח מהל' אבות
הטומאות ה"ו. (22) טבילת כל הגוף. (23) בפרה פ"י
מ"ב, שנינו: "הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו
- טמא", משמע אפילו בידו אחת. (24) לא נתבארה
כוונתו, הרי בחטאת אין מונים ראשון ושני כלל, כמו
שיתבאר בה"י. ראה 'חזון איש' שהתבלט בזה, ולא מצא
ישוב לתמיהה זו.

ה. כָּל הַטָּעוֹן טְבִילָה²⁵, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין
מִדְּבָרֵיהֶם, מִטְמָא²⁶ אֶת מִי חֲטָאֹת²⁷ וְאֶת אֶפְר
הַחֲטָאֹת וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ מִי חֲטָאֹת בְּמִגְעָה²⁸ וּבְמִשְׁאָא²⁹. וְכֵן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קסט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומשקין, אבל מדרף מטמא גם אם נגע בגופו). (ראה השלמות).

- י. הטהור לחטאת⁵⁴ שנגע באוכלין ומשקין, בין טהורין בין טמאים, שפל אוכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין, אם נגע בהן בידו - נטמא כל גופו, כמו שפארנו⁵⁵. נגע בהן ברגלו⁵⁶ או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן - טהור⁵⁷. וכן⁵⁸ אם נגע⁵⁹ בתנור⁶⁰ וכיוצא בו משאר כלים שאינם טהורין לחטאת⁶¹ - נטמא כלו; אבל אם נגע ברגלו בהן - הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.

(54) משנה, שם. (55) למעלה ה"ד. (56) ח'כספ משנה מפרש, שההבדל בין נגיעה בידיו לבין נגיעה בשאר חלקי הגוף נאמר באוכלין ומשקין טהורים, אבל לא בטמאים ממש. והביא ראיה מהלכה הקודמת בנגע בכלים, שלא חילק בין מגע ידיים לבין מגע הגוף. (ב'אור שמח' דחה ראיה זו, מפני שאין לדמות אוכלין לכלים, שכלים ראויים להיות אב הטומאה ויש מקום לגזור גם כשהם וולד הטומאה, אבל אוכלין ומשקין אינם נעשים אב הטומאה. וכן משמע גם מלשוננו של הר"ש בפירושו למשנתנו. והבדל זה בין ראויים להיות אב הטומאה לשאינם ראויים, כתב רבינו עצמו בפירושו למ"ד (ראה הערה אחרונה בהלכה הקודמת). (57) כחכמים, במשנה שם. וגם בזה מדובר בין בטהורים ובין בטמאים ('תפארת ישראל', וכן גם ב'אליהו רבה' שם). (58) שם מ"ד. (59) בידו. (60) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (רבינו בפירושו למשנה). (61) שלא גזרו על כלי חרס שנגעו בגוף האדם, אבל כלי שטף (כלים שיש להם טהרה במקוה, נקראים בלשון חכמים "כלי שטף") גזרו (רבינו, שם).

- יא. הטהור לחטאת⁶² שהכניס ראשו ורבו לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא, מפני שהן שאובין⁶³; ומדברי סופרים, שהבא ראשו ורבו במים שאובין - נטמא, כמו שיתבאר⁶⁴.

(62) שם פ"א מ"ג. (63) מים הנמצאים בכלים נקראים "שאובים", ואינם מטהרים את הטובל בהם. (64) בפ"ט מהל' אבות הטומאות ה"א. מפני שאמרו, שמי חטאת אינם מטמאים את הטהור לחטאת כמו שטמאים את שאינו טהור, אפשר לטעות ולומר שגם הבא ראשו ורובו בהם לא נטמא, מלמדת המשנה שאין דבר כן, אלא מטמאים אותו כמו מים שאובים אחרים. (רבינו בפירושו שם מבאר, שהוא נעשה ראשון לטומאה ואוכלין הנוגעים בו נעשו שני ואף-על-פי שמים שאובים אחרים עושים את האדם שני לטומאה (רבינו בהל' אבות הטומאות, שם). והטעם מפני שהוא נטמא כשני, ונפסל לחטאת, והטמא לחטאת נטמא בנגיעה במי חטאת ונעשה ראשון (רבינו במשנתנו). ראה 'תפארת ישראל' במשנתנו, 'בועז' אות יג).

- יב. הפל נאמני⁶⁵ על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ⁶⁶, מפני חמרתה, ומעלות אלו שששו בה הפל נזהרין בה. והרי נאמר בתורה: והיתה לעדת בני

לישיבה ולרכיבה. פרטי דיניהם מבוארים בהל' משכב ומושב. (38) הר"ש מפרש משנתנו בטהור לתרומה, אבל הטהור לקודש אינו מטמא בלא נגיעה (ראה לקמן הערה נב, והשלמות שם). (39) היזו. במשנה שם שנינו: "כל הראוי לטמא מדרס - מדרף לחטאת", ומפרש רבינו (וכן הר"ש) שאם הסיטו הטהור לחטאת, נטמא טומאת מדרף. פירוש, טומאה קלה מדרבנן, מלשון המקרא (ויקרא כו, לז): "קול עלה נדף" (רבינו, בפירושו שם). (40) אע"פ שהוא טהור לקודש (ראה השלמות). (41) בתוספתא שם נאמר דין רוקו ומימי רגליו בשם רבי, ובטהור לתרומה. וסובר רבינו שהתרומה לאו דוקא, הוא-הדין לקודש.

- ח. כלי⁴² הטמא⁴³ בטמא מת⁴⁴, אם הנידו הטהור לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שפארנו⁴⁵. כיצד? מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת וסגר הטהור לחטאת את הדלת, הואיל והניד את המפתח הטמא - נטמא⁴⁶. וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע⁴⁷ - הרי זה טמא לחטאת, אף על פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו שיתבאר⁴⁸.

(42) שם. (43) טמא ממש. מדובר, בדבר שאינו ראוי למדרס. (44) מן התורה. בתוספתא שם, אנו שונים: "טמא שאמרו, טמא מת ולא טמא מדרף". פירוש, הדין שהנדה מטמאה בלא נגיעה נאמר רק בטומאה דאורייתא ולא בטומאה קלה מדרבנן. (45) בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ט. (46) ראה השלמות לה"ז. (47) תוספתא שם. בתוספתא שלפנינו כתוב: "ואת הנבילה". והגר"א מוחק את המילים האלו. ונראה שגם רבינו אינו גורסן, מפני שנבילה מטמא במשא אפילו חולין. (48) שרץ - לקמן בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"ב. שכבת זרע - שם ה"א.

- ט. הטהור לחטאת⁴⁹ שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב⁵⁰ וכיוצא בו, והן הנקראין מדרף, אף על פי שהוא⁵¹ טהור לקדש⁵² - נטמא לחטאת⁵³. וכן כלי הטהור לחטאת שנגע במדרף - נטמא לחטאת.

(49) שם מ"ב. (50) ולא נגע בהם הזב, כגון שהיו הרבה כלים מונחים עליו זה על גבי זה, ורק התחתון נגע בו ונטמא מן התורה. אבל העליונים לא נטמאו מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה משום שדומים לכלים שהזב שוכב עליהם, שכולם, אפילו מאה, טמאים מן התורה. וטומאה זו נקראת "מדרף" (ראה פ"ו מהל' משכב ומושב ה"ג). (51) הנוגע. (52) פירוש, לא נטמא לקודש מפני שמדרף דינו כראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין בלבד, אבל לא את האדם. (53) ואף-על-פי שהכלים אינם ראויים למדרס, שאם הם ראויים למדרס מטמאים אפילו כשהנידם בלי נגיעה. (ח'כספ משנה' בשם הר"י קורקוס, שואל: הלא נגיעה מטמאה גם בכלים טהורים לגמרי אלא שאינם טהורים לחטאת (למעלה בסוף ה"ז) ומה בא להשמיענו כאן בנגיעה במדרף? והשיב, שכלים טהורים מטמאים רק אם נגע בידיו, אבל נגיעה בגופו אינה מטמאה, בדומה לאוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת - כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִין לְשִׁמְרָהּ.⁶⁷
 2 לְפִיכָךְ, עִם הָאָרֶץ שֶׁהִבִּיא כָּלִי מִבֵּיתוֹ, אֶפְלוּ כָּלִי
 3 חֶרֶס⁶⁸, וְאָמַר: כָּלִי זֶה טְהוֹר לְחֻטָּאת - הֲרִי זֶה
 4 טְהוֹר, וּמִקֵּדָשִׁין בּוֹ וּמִזִּין מִמֶּנּוּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ
 5 כָּלִי טָמֵא לְקֹדֶשׁ וּלְתְרוּמָה. וְכֵן עִם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר:
 6 טְהוֹר אֲנִי לְחֻטָּאת, אוֹ שֶׁהָיוּ מִי חֻטָּאת אֶצְלוֹ וְאָמַר:
 7 טְהוֹרִין הֵן - נֶאֱמַן; שְׁאִין אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מְזַלְזֵל בָּהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

- "וכן עם הארץ שאמר טהור אני לחטאת או שהיו מי חטאת אצלו ואמר טהורין הן נאמן שאין אדם מישראל מזלזל בה".
 וצריך להבין מדוע לא נקט הרמב"ם הטעם שהובא בגמרא לדין נאמנות עם-הארץ בפרה אדומה: "כדי שלא יהיה כל אחד ואחר הולך ושוורף פרה אדומה לעצמו". ויש לבאר הטעם על-פי דיוק לשון הרמב"ם (בדין טומאת עם-הארץ ברגל) ש"עם-הארץ הרי הוא בחזקת טמא" ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה, כי גזירת חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על ע"ה חזקת טומאה כיון "שאינן בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות" לכן הן בחזקת טומאה. מסיבה זו לא הביא הרמב"ם שם את הטעם המובא בגמרא "משום איבה" כי מטעם זה לא היו חכמים מפקיעים חזקת טומאה, אלא רק משום שמפני חומרתן אין מזלזלים בה, ולכן "הרי זה בחזקת טהרה". מאותה הסיבה לא הביא הרמב"ם טעם הגמרא בדין נאמנות עם-הארץ על טהרת פרה אדומה "שלא יהא כל אחד ואחד הולך ועושה פרה אדומה לעצמו" כי טעם זה אינו מספיק להסיר "חזקת טומאה" מעמי הארץ, ולכן נקט הטעם ש"מפני חומרתה אין מזלזלין בה".

(על-פי "לקו"ש חלק ל"ז עמוד 23)

- (65) שם פ"ה מ"ה. (66) שאינם נזהרים במצוות, ואינם מקפידים בדיני טומאה וטהרה, וגזרו טומאה על מגעם. (67) תוספתא, חגיגה פ"ג ה"ח. (68) שאם נטמא אין לו טהרה במקוה, אף-על-פי-כן אין חוששים שמה נטמא, ומכל-שכן כלי שטף שאפילו נטמא יכול להטבילו ולטהרו.

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה עֶשְׂרִי

- (1) יבאר כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו, הניח הכלי על גבי השרץ או על גבי אוכל שני וכיוצא בו, אם אפר חטאת ניצל בצמיד פתיל, או מים שאינם מקודשים וכלי הטהור לחטאת, היה עומד במקום שאינו טהור לחטאת והוציא ידו עם כלי שיש בו מי חטאת לחוץ, הצייה שעברה על גבי טומאה, כלי שיש בו אפר חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה, הגביה או הסיט שני הכלים בידו, וכל ספק טומאות שהוא טהור לגבי תרומה מה דינו לחטאת, הספיקות שתולין בהם את התרומה מה דינם לגבי חטאת.
- 8 א. כָּלִי חֶרֶס שֶׁהָיָה בּוֹ אֶפֶר חֻטָּאת וְנִגַּע בּוֹ שֶׁרֶץ
- (2) לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה בכיסוי מהודק ומחובר.
- ג. וְכֵן כָּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶפֶר אוֹ מִים מִקֵּדָשִׁים וּמִקֵּהָ צָמִיד פְּתִיל¹² וְנִתְּנָה בָּאֵהָל הַמֶּת - הֲרִי הָאֶפֶר וְהַמִּים טָמְאִים. שְׁאִין אֶפֶר הַחֻטָּאת נִצֵּל בְּצָמִיד פְּתִיל; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּמָקוֹם טְהוֹר, וְאִין זֶה מָקוֹם טְהוֹר.
- (12) לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה בכיסוי מהודק ומחובר.
- ד. וְכֵן אֶכְלִין וּמִשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ¹³ אֵינָן נִצְלִין בְּצָמִיד

נִטְמָא בְּגִיעַת הַכְּלִי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוּ, וְחֹזֵר וְנִטְמָא אֶת מִי חֻטָּאת.

ז. הַגְּבִיחָה²⁴ שְׁנֵי הַכְּלִים בִּשְׁתֵּי יָדָיו²⁵ - שְׁנִיָּהֶן טְמֵאִין.
זֶה שֶׁל חֻטָּאת נִטְמָא - מִפְּנֵי שְׁנֵגַע בּוֹ אֶדָם שְׁנֵגַע
בְּכָלִי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת; וְשֶׁל קֹדֶשׁ נִטְמָא - מִפְּנֵי
זֶה שֶׁהַגְּבִיחוֹ וְהוּא טְמֵא בְּנִשְׁיָאֵת מִי נִדָּה, שֶׁהֵן
מִטְמָאִין בְּמִשְׁאֵל מִפְּנֵי שְׁנִטְמָאוֹ²⁶ מִחֻמַּת הַכְּלִי שֶׁל
קֹדֶשׁ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הַכְּלִי שֶׁל קֹדֶשׁ פְּרוּף בְּנִיר
וְהַגְּבִיחוֹ בְּנִיר וְלֹא נִגַּע בּוֹ²⁷, וְהַגְּבִיחָה חֻטָּאת²⁸ בִּידּוֹ
שְׁנִיָּה - שְׁנִיָּהֶן טְהוֹרִין; שֶׁהָיָה לֹא נִגַּע בְּכָלִי²⁹ וְלֹא
נִטְמָא לְחֻטָּאת. אָבָל אִם הָיָה נִגַּע בְּכָלִי הַקֹּדֶשׁ
בִּידּוֹ, אָפְלוּ הָיָה שֶׁל חֻטָּאת בְּנִיר - שְׁנִיָּהֶם טְמֵאִין³⁰.

הָאֵדָם הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת. (25) וְהוּא הָדִין אִם נִגַּע בְּשֶׁל
קוֹדֶשׁ וְהַגְּבִיחָה אֶת שֶׁל חֻטָּאת. (26) צָרִיךְ לִהְיוֹת: שְׁנִטְמָא,
פִּירוּשׁ מִפְּנֵי שֶׁהָאֵדָם נִטְמָא לְחֻטָּאת בְּנִגְיַתוֹ בְּכָלִי שֶׁל קוֹדֶשׁ
מִטְמָאִים אוֹתוֹ מִי חֻטָּאת בְּמִשְׁאֵל וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בְּמִים
עֲצָמָם, אֲבָל כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא טְהוֹר לְחֻטָּאת, אֵין מִי חֻטָּאת
מִטְמָאִים אוֹתוֹ (רְבִינוּ בַּמִּשְׁנָה שוֹרֵשׁ ז.) (27) בְּכָלִי עֲצָמוֹ.
(28) אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּרוּךְ בְּנִיר. (29) וְכָלִי זֶה אֵינוֹ מִטְמָא
בְּמִשְׁאֵל. (30) טוֹמְאָת מִשְׁאֵל פִּירוּשָׁה אֵפִילוּ בְּלִי נִגְיָה. וְאִם
כֵּן נִטְמָא הַנּוּשָׂא כְּלִי חֻטָּאת וְחֹזֵר וְנִטְמָא אֶת כְּלִי הַקוֹדֶשׁ
בְּנִגְיַתוֹ.

ח. הַיִּסְטִיָּה³¹ אֶת שְׁנֵי הַכְּלִים בִּידּוֹ וְלֹא נִגַּע בָּהֶן -
שְׁנִיָּהֶן טְהוֹרִין; שְׁאִין הַכְּלִי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת
מִטְמָא אֶת הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת עַד שֶׁיִּגַּע בּוֹ בִּידּוֹ, אֲלֹא
אִם כֵּן הָיָה רָאוּי לְמִדְרָס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(31) הִיזִי.

ט. כָּל סֶפֶק הַטְּמָאוֹת שֶׁהוּא טְהוֹר לְגַבֵּי תְרוּמָה³², כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר - הָרִי הוּא טְהוֹר לְחֻטָּאת; וְכָל הַסִּפְקוֹת
שֶׁתּוֹלִין בָּהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, אִם נוֹלְדוּ בְּחֻטָּאת³³ - הָרִי
אֵלוֹ נִשְׁפָּכִין³⁴. וְאִם נִעֲשֶׂה טְהוֹר³⁵ עַל גַּבֵּי אוֹתָן כְּלִים
וְאֶדָם שְׁנוּלְדוּ לָהֶן סִפְקוֹת אֵלוֹ שֶׁחֻטָּאוֹת נִשְׁפָּכִין
עֲלֵיהֶן - הָרִי אוֹתָן הַטְּהוֹרוֹת תְּלוּיוֹת³⁶. וְהַרְפָּפוֹת³⁷ אֵינָן
כְּכָלִים, וְהָרִי הֵן טְהוֹרוֹת לְתְרוּמָה וְלִקְדָשׁ וְלִחֻטָּאת.

(32) שלושה סוגי ספק טומאה הם לעניין תרומה: א. ספק
טומאה, ששורפים את התרומה שנולד בה הספק; ב. שאין
שורפים אותה אבל גם לא אוכלים אותה (בלשון המשנה:
"תולים"); ג. התרומה נשארה בטהרתה, ספקות אלה
לסוגיהם נתבארו במסכת טהרות פרק ה. (33) אם נולדו
ספקות כאלה במי חטאת. (34) תרומה שהיא ראוייה
לאכילה אסור לאבדה בידיים ולפיכך אם נולד בה ספק
טומאה אסור לשורפה שמא היא טהורה, אבל מי חטאת
שאפילו לא נטמאו אינם ראויים לשתייה מותר לשפוך
אותם. (35) חולין שנעשו בטהרת חטאת. (36) ואין אנו
אומרים הואיל ומי חטאת נשפכים על ספק זה, גם חולין
על טהרת חטאת יישרפו, אלא הן תלויות. והטעם, מפני

פְּתִיל¹⁴. אָבָל מִים שְׁאִינָן מְקַדְּשִׁין וְכָלִי רִיקָן הַטְּהוֹר
לְחֻטָּאת - נִצָּל בְּצִמְד פְּתִיל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
כְּשֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים טְהוֹרִים; אָבָל אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים
- נִפְסְלוּ הַמִּים בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן. פִּיעֵד? הָיוּ מִימִיו
מְקַפִּין צִמְד פְּתִיל וְהוּא וְהֵם¹⁵ בִּאֲהָל הַמֶּת - שְׁנִיָּהֶן
טְמֵאִים. הִיָּה הוּא מִבְּחוּץ וְהַמִּים שְׁאִינָן מְקַדְּשִׁין
מִבְּפָנִים¹⁶ - שְׁנִיָּהֶן טְהוֹרִין¹⁷. הוּא בְּפָנִים וְהַמִּים
בְּחוּץ - כְּשֶׁם שֶׁהוּא טְמֵא, כִּף מִימִיו פִּסּוּלִין¹⁸.

(13) חגיגה כה, א: אין הקודש ניצל בצמיד פתיל.
(14) משנה שם. והטעם, מפני שלא כתבה תורה "במקום
טהור" אלא באפר לבד, ומים המקודשים נפסלים מפני
האפר שבהם. (15) המים שאינם מקודשים. (16) באוהל
המת בצמיד פתיל. (17) נתבאר למעלה, שמים שאינם
מקודשים ניצולים בצמיד פתיל. (18) מפני שאדם טמא
שומר עליהם (זר זהב ומנחת בכורים, וראה למעלה פרק ט
הלכה י"ז).

ה. הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי הַתְּנוּרָה¹⁹
וְכִיוֹצֵא בּוֹ מִכְּלִים שְׁאִינָם טְהוֹרִים לְחֻטָּאת וּפְשֵׁט
יָדוֹ חוּץ לַתְּנוּרָה וְכָלִי שֵׁשׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת בִּידּוֹ, וְכֵן
קִנְיָה הַמִּטְלָע עַל גַּבֵּי הַתְּנוּרָה וּשְׁנֵי כְּלִים שֵׁשׁ בָּהֶן מִי
חֻטָּאת תְּלוּיִין בּוֹ אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן - הָרִי אֵלוֹ
טְמֵאִין, לְפִי שְׁאִינָן בְּמִקוֹם הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת, וְהוֹאִיל
וְהֵם נִשְׁעָנִין עַל הַתְּנוּרָה - הָרִי הֵן כְּאֵלוֹ מְנַחִין עַל
גַּבֵּיוֹ. אָבָל אִם הָיָה עוֹמֵד עַל הַתְּנוּרָה וּבִידּוֹ כְּלִי רִיקָן
הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת אוֹ מִים שְׁאִינָן מְקַדְּשִׁין - הָרִי אֵלוֹ
טְהוֹרִין²⁰ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ. הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַתְּנוּרָה וּפְשֵׁט
יָדוֹ לַחֲלוֹן וְנִטַּל כְּלִי שֵׁשׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת וְהִעֲבִירוֹ עַל
גַּבֵּי הַתְּנוּרָה - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן הָיָה שֶׁעֲבָרָה עַל
גַּבֵּי טְמָאָה²¹, כְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב²² וְכִיוֹצֵא בָּהֶן -
הָרִי זֶה טְהוֹרָה²³.

(19) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם ולפיכך אינו
מטמא את האדם שנגע בו ברגלו. (20) לא הקפידה תורה
על מקום טהור אלא באפר בלבד, ולא נטמאו מנגיעת ידיו
מפני שהאדם עצמו לא נטמא. (21) זרק את המים במקום
טהור ועברו על פני טומאה ונפלו על הטמא הטעון הזאה
העומד במקום טהור. (22) של זב שמטמאים טומאה
חמורה, ומכל שכן אם עברה על שרץ ונבילה.
(23) ומטהרת את המוזה. בתוספתא פרה פרק י הלכה ג
אמרו, שבזה אף רבי עקיבא מודה, ופירש אביו בזבחים (צג,
א) מפני שהטיפה כבר נעקרה מידי אין מקום לגזור שמא
יניחנה במקום הטמא.

ו. כְּלִי שֵׁשׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת וְכָלִי שֵׁשׁ בּוֹ קֹדֶשׁ שְׁנֵגַעוּ
זֶה בָּזָה - הָרִי נִטְמָא כְּלִי שֶׁל חֻטָּאת וְכָל שֵׁשׁ בּוֹ,
אָבָל כְּלִי הַקֹּדֶשׁ טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם נִגַּע הַטְּהוֹר
לְחֻטָּאת בְּשְׁנֵי יָדָיו בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּשֶׁהֵן מְנַחִין עַל הָאֶרֶץ
- הָרִי נִטְמָא שֶׁל חֻטָּאת; שֶׁהָרִי הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת

26 אַחַר שְׁעָשׂוּ מִצְוֹתַי - אֵינֶן מִטְמְאִין כָּלֵל¹⁰. בֵּיצֵד? הָרִי
27 שְׂטָבֵל אֶת הָאֲזוּב וְהָאֵד עַל הָאֶדָם הַטָּמֵא אוֹ עַל
28 הַכֵּלִים, וְהָיוּ הַמִּים שׁוֹתֵתִין וְיִוָּרְדִין מֵעַל הַטָּמֵא
29 לְאֶרֶץ, וְכֵן הַמִּים הַנִּתְּזִין בְּשַׁעַת הַזָּהָה עַל הָאֶרֶץ אוֹ
30 עַל הַטְּהוֹר - הָרִי אוֹתָן הַמִּים טְהוֹרִים¹¹, וְהַנוֹגֵעַ בָּהֶן
31 וְהַנּוֹשָׁאֵן טְהוֹר. הַטָּבִיל אֶת הָאֲזוּב לְהִזוֹת עַל דָּבָר
32 שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל טָמְאָה¹² - הָרִי הַמִּים הַמְּטַפְּטִין¹³ כְּשֶׁרִין
33 לְהִזוֹת מֵהֶן¹⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁵. לְפִיכָךְ מִטְמְאִין טָמְאָה
34 מִי חֲטָאָה, לְפִי שְׂלֵא עָשׂוּ מִצְוֹתַי, שֶׁהָרִי הַטָּבִילָה
35 הִיָּתָה לְשֵׁם דָּבָר שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל טָמְאָה¹⁶.

(2) אבל לצורך הזאה אינם מטמאים (נדה ט, א). (3) כלומר, אפילו בשעת מגעו. ומכל-שכן אם נגע בכלים אחר שפירש מן המים. והמדובר, כשאין במים כשיעור הזאה. (4) אפילו טיפה קטנה מטמאה במגע. (5) בלי נגיעה, כגון הרבה כלים מונחים זה על גבי זה והמים בעליון, והגביה את כולם ונגע רק בתחתון, או שהזיום ממקומם בלי נגיעה (ספרי חוקת, פיסקא קט). (6) בכלים פ"א מ"ב, שנינו גבי מי חטאת: "וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו, למנוע בגדים מטומאה כשנגע האדם במי חטאת ולא נשא אותם. ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנה זו, אולם בפ"ו מהלכות אבות הטומאות ה"ג, מפרש רבינו מה שסתם כאן, וכתב: "מי חטאת . . . הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא, שאי-אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם, וכבר ביארנו שאחד הנושא ואחד המסיט", והמשנה תתפרש שאינו מיטמא משום מגע, אבל משום משא - מיטמא (כסף-משנה). (7) והבגדים שנגע בהם אחר שפירש מן הטומאה - טהורים, מפני שהאדם הוא ראשון לטומאה, וכלים אינם מיטמאים בנגיעה אלא מאב הטומאה. ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פרשת ב ה"ט, דרשו: "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" - בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש - אינו מטמא בגדים. ומכאן למדו לשאר מטמאים במשא. (8) נדה ט. (9) ללמדנו מה היא כמות המים המטמאה במשא ומטמאה בגדים. (10) משנה פרה פ"ב, מ"ד. (11) מפני שנעשה בהם כבר מה שציוותה תורה. (12) על הבהמה או על כלי אבנים. (13) מן האזוב לכלי טהור. (14) כשיטביל בהם את האזוב לשם הזאה על דבר המקבל טומאה, מפני שהטבילה הראשונה היא פסולה. (15) למעלה פ"י ה"ט. ראה בהערות שם. (16) כלומר, אפילו הזה על דבר המקבל טומאה לא נעשה מצוותם, מפני שכשהטבילה פסולה, גם ההזאה שלאחריה פסולה, ולפיכך המים שנשארו באזוב מטמאים.

36 ב. אֵין מִי חֲטָאָה¹⁷ מִטְמְאִין אֶת הַכֵּל קֹדֶם שְׁיַעֲשׂוּ
37 מִצְוֹתַי עַד שִׁיְהִי¹⁸ טְהוֹרִין וְכִשְׁרִין לְהִזָּהָה. אָבֵל מִי
38 חֲטָאָה שֶׁנִּפְסְלוּ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּעַרַב בָּהֶן מִים אוֹ שִׁשְׁתָּתָה
39 מִהֶן בְּהִמָּה וְכִינִצָּא בָּהֶן מְאֻלוֹ הַדְּבָרִים הַפּוֹסְלִין
40 אוֹתָן¹⁹: אִם נִגַּע בָּהֶן הַטְּהוֹר לְתַרוּמָה - נִטְמָא²⁰, בֵּין
41 שֶׁנִּגַּע בִּידָיו בֵּין שֶׁנִּגַּע בְּשָׂאָר גּוּפוֹ²¹; נִגַּע בָּהֶן אָדָם
42 הַטְּהוֹר לְחֲטָאָה וְאִפְלוּ בִידָיו - הָרִי הוּא טְהוֹר²²
43 כְּמוֹת שֶׁהִיָּה²³.

שהמים אינם דבר מאכל ומשתה אין כל הפסד אם שופכים אותם, שהרי אינם ראויים להזאה. אבל הטהרות ראויות לאכילה ולא גזרו עליהן. (37) שבכות מעץ.

1 י. דְּבִלְהָ³⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְסְלָה³⁹ לְתוֹךְ מִי חֲטָאָה
2 וְנִטְלָה וְאָכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּבִיצָה⁴⁰ - הַמִּים טָמְאִין,
3 בֵּין שֶׁהִיָּתָה הַדְּבִילָה טָמְאָה בֵּין שֶׁהִיָּתָה טְהוֹרָה; שֶׁכֵּל
4 הָאֶכְלִין, אִפְלוּ אֶכָּל קֹדֶשׁ, אֵינוֹ טְהוֹר לְחֲטָאָה.
5 וְהָאוֹכְלָה חֵיב מִיתָה⁴¹, מִפְּנֵי שֶׁאֶכָּל תְּרוּמָה טָמְאָה⁴².
6 וְאִם אֵין בָּהּ כְּבִיצָה - הַמִּים בְּטָהֳרָתָן; שְׂאִין הָאֶכָּל
7 מִטְמָא אַחֲרֵים עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּבִיצָה, בֵּין לְתַרוּמָה
8 בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְחֲטָאָה.

(38) תאינים יבשות שנדרסו בעיגול ונדבקו לגוש אחד. (39) מעצמה לא מרצון הבעלים. (40) אוכלים פחות משיעור זה אינם מטמאים. (41) בידי שמים. (42) יש למחוק את המלה "טמאה" ובמקומה לכתוב: והוא כבר נטמא ממי נדה (כתב יד טימן), שהאוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, ובנידון שלפנינו חייב מיתה מפני שנטמא בנגיעת מי חטאת שלא לצורך הזאה. וטמא שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים.

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, וכמה שיעור הזאה, הנוגע בהן אחר שעשו מצוותן והנוגע במי חטאת שנפסלו, מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעיין או מי פירות, ואפר פרה שנתערב באפר מקלה, אפר כשר שנתנו על גבי מים פסולים נגע בהם הטהור לתרומה, מי חטאת אם בטלים בטיט, ופרה ששתתה מי חטאת, המזה ממים שמזים עליהם לרבים ואחר כך נמצאו המים פסולים, ודין המזה באזוב הטמא לחטאת, והמגביה כלי שהיזה עליו והרי עליו מים.

9 א. הַנוֹגֵעַ בְּמִי חֲטָאָה שְׂלֵא לְצַרֵּף הַזָּהָה², בֵּין אָדָם
10 בֵּין כֵּלִים - טָמֵא, וְאֵינוֹ מִטְמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מִגְעוֹ;
11 שְׁנֵאמַר: וְהַנוֹגֵעַ בְּמִי הַנִּגְדָּה יִטְמָא עַד הָעֶרֶב. הִנֵּה
12 לְמַדָּה, שְׁמִי הַנִּגְדָּה אֶב מְאֻבוֹת הַטְּמָאוֹת שֶׁל תוֹרָה.
13 וְטָמְאָה מִגְעָן בְּכָל שֶׁהוּא⁴. וְאִם הָיָה בָּהֶן כְּדִי הַזָּהָה
14 - מִטְמְאִין בְּמִגְעַ וּבְמִשָּׁא⁵, וְהַנוֹגֵעַ בָּהֶן אוֹ שֶׁנּוֹשָׁאֵן
15 שְׂלֵא לְצַרֵּף - מִטְמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מִגְעוֹ⁶ אוֹ בְּשַׁעַת
16 מִשָּׁאוֹ עַד שִׁפְיֶרֶשׁ מִמִּטְמְאָיו⁷. שְׁנֵאמַר: וּמִזָּה מִי
17 הַנִּגְדָּה יִכְבֵּס בְּגָדָיו. אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּמִזָּה עַל הַטָּמֵא⁸;
18 אִם טְהַר אֶת הַטָּמֵא, קָל וְחֹמֶר שִׁיְהִיָּה הוּא טְהוֹר.
19 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: וּמִזָּה מִי
20 הַנִּגְדָּה - לֹא נֵאמַר אֲלֵא לְשַׁעוֹר⁹, שֶׁהַנוֹגֵעַ אוֹ הַנוֹשָׂא
21 מִי נִגְדָּה שֵׁשׁ בָּהֶן כְּדִי הִזָּה שְׂלֵא לְצַרֵּף הַזָּהָה - טָמֵא
22 וּמִטְמָא בְּגָדִים דִּין תוֹרָה. וְכִמָּה הוּא שְׁעוֹר הַזָּהָה?
23 כְּדִי שִׁיטְבֵּל רֹאשִׁי גִבְעוּלִין שֶׁל אֲזוּב בְּמִים. בְּמָה
24 דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁמִי חֲטָאָה מִטְמְאִין? בְּזִמְן שֶׁנִּגַּע
25 בָּהֶן אוֹ נִשָּׂאֵן שְׂלֵא לְצַרֵּף קֹדֶם שְׁיַעֲשׂוּ מִצְוֹתַי; אָבֵל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17) שם פ"ט מ"ח. (18) פירוש, אלא אם הם. (19) נמנו למעלה בפ"ט ה"א, יב ויג. (20) ואסור לאכול תרומה מגזירת חכמים. אבל מן התורה, כיון שנפסלו ואינם ראויים להזאה אינם מטמאים (כסף-משנה). ולא גזרו אלא לתרומה, אבל לא לחולין. (21) ראה הלכה ג. (22) "לפי שהוא (המים) ממין מה שהוא טהור לו (להאדם)". לשון רבינו בפירושו שם. התכוון לומר, מפני שמי חטאת כשרים אינם מטמאים את הטהור לחטאת, לא גזרו חכמים בפסולים, ואף-על-פי שהוא נוגע שלא לצורך הזאה. (23) צ"ל: כמות שהיה (כת"י תימן).
- 1 ג. מי חטאת²⁴ שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור לתרומה, בין בידי בין בגופו - נטמא²⁵. ואם נגע בהן הטהור לחטאת בידי - נטמא²⁶; ונגע בשאר גופו - הרי הוא טהור²⁷ כמות שהיה.
- 24) שם. (25) כמו בנפסלו. (26) כל גופו. והטעם, מפני שנגע במשקין טמאים. (27) שמשקין אינם מטמאים במגע בגוף.
- 6 ד. מי חטאת²⁸ שנפסלו לתוכן מי מעין או מי מקנה או מי פרות: אם רב מי חטאת - מטמאין במשא²⁹; ואם רב מי פרות - אין מטמאין; מחצה למחצה - מטמאין. אפר פרה שנתערב באפר מקלה³⁰ וקדש בכלל: אם היה הרב אפר פרה - מטמאין³¹ במי נדה; ואם היה הרב אפר מקלה - אין מטמאין במגע³² אבל מטמאין במשא³³.
- 28) תוספתא פרה פ"ט ה"ג. (29) את הטהור לתרומה, אבל לא את הטהור לחטאת (חזון-איש, ראה ה"ב). ונראה שגם במגע מטמא, כדברי רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאות ה"ג, שאי-אפשר ליגע במים ולא להסיטם. (30) אפר עצי חולין שרופים. (31) משנה פרה פ"ט, ז. (32) מפני שאפר באפר אינו נבלל יפה. ומכיוון שהרוב הוא אפר מקלה, אנו אומרים: באפר מקלה נגע. (33) בכורות כג, א. והטעם, מפני שנשא גם את אפר הפרה.
- 13 ה. אפר כשר³⁴ שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן ונגע בהן הטהור לתרומה, בין בידי בין בגופו - נטמא. ונגע בהן הטהור לחטאת, אפלו בידי - הרי זה טהור כמות שהיה³⁵.
- 34) שם, מ"ט. (35) כל דיניהם שווים למי חטאת שנפסלו (ה"ג).
- 17 ו. מי חטאת³⁶ שנפסלו - לא יגבלם בטיט, שלא יעשם תקלה לאחרים, שפא יגע בטיט ויטמא; שמי חטאת אינם בטלין בטיט, שנאמר: חטאת היא³⁷.
- 36) שם מ"ה. (37) בפירושו למשנה מביא רבינו דרשה זו בשם הספרי, אולם בספרי שבידינו לא מצאתיה.
- 20 ז. פרה ששתת³⁸ מי חטאת, אף על פי ששחטה בתוך עשרים וארבע שעות³⁹ - בשירה טהור⁴⁰.
- 22 שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמורין -
- 23) שם. (38) ולא נתעכלו עדיין. (40) אף-על-פי שנגע אחר שחטה במי החטאת שבמעיה. (41) ספרי חוקת, פיסקא קכה. פסק כר' יהודה במשנתנו נגד תנא-קמא, מפני שאמרו בספרי (שם): "וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה", וכן נאמר שם בשם ר' יוסי הגלילי ור' טרפון (כסף-משנה).
- 25 ח. המזהה⁴² מחלון שמזין ממנו על הרבים, והזה עליו ונכנס למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולין - הרי זה פטור⁴³; שחזקת המים שמזין מהן על הרבים שהן כשרין, והרי זה פאנוס⁴⁴. אבל אם הזה עליו מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין - חייב בקרבן עולה ויורד⁴⁵, מפני שהיה לו לבדק על המים ואחר כך יכנס למקדש. מחליקים⁴⁶ היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים⁴⁷, ודורסים אותן ונכנסים למקדש, ולא היו חוששין להן שפא פסולין הן.
- 42) שם פ"ב מ"ד. (43) מלהביא קרבן, כאדם טמא ששגג ונכנס למקדש. (44) מפני שלא היה צריך לחקור אם המים היו כשרים. [בפירושו למשנתנו, מוסיף רבינו עוד טעם ואומר, שאפילו אם היה ספק שמה הוא טמא, הרי אמרו, ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור]. (45) עשיר מביא כשבה או שעירה, ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא ("דלי דלות") מביא סולת. ברוב החטאות, אין הבדל בין עשיר לעני, ונקראות "חטאת קבועה". (46) שם. (47) דרך החלון הזה היו מזים על טמאים רבים, ונאספו שם מים, והעם היו מתחלקים ובגדיהם מתלכלכים (רבינו שם).
- 35 ט. המזהה⁴⁸ באזוב הטמא⁴⁹ לחטאת⁵⁰: אם יש בו כביצה - המים פסולין⁵¹ והזיתו [פסולה]; אין בו כביצה - המים כשרים⁵² והזאתו פסולה⁵³. ואזוב זה⁵⁴ מטמא חברו וחברו לחברו אפלו הן מאה, שאין מונין לחטאת⁵⁵.
- 48) שם מ"ו. (49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ז). (50) והוא טהור לקודש. (51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). (52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פ"ד ה"א). (53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזה הטהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזים. (54) כשיש בו כביצה. (55) ראה למעלה פ"ג ה"ו.
- 40 י. המגביה⁵⁶ פלי שהזה עליו והרי עליו המים כדי הזהה - טהור; שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין, כמו שבארנו⁵⁷.
- 56) שם מ"ה "אוחז הוא הטהור בקורדום". (57) למעלה ה"א.
- ברוך רחמנא דסייען

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח אייר-ה' סיון תשע"ט**יום שלישי א' סיון ה'תשע"ט****מצות עשה רלו.**

המצוה הרל"ו — הצווי שנגצטוינו בדין חובל
 בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה
 איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
 קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
 יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה
 בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
 כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
 מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
 נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
 את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
 יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
 אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
 בפרק ח' (מבבא קמא).

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ט**מצות עשה רלו.**

המצוה הרל"ו — הצווי שנגצטוינו בדין חובל
 בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה
 איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
 קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
 יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה
 בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
 כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
 מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
 נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
 את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
 יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
 אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
 בפרק ח' (מבבא קמא).

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ט**מצות עשה רלו.**

המצוה הרל"ו — הצווי שנגצטוינו בדין חובל
 בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה
 איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
 קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
 יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה
 בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ט**מצות עשה רמה.**

המצוה הרמ"ה — הצווי שנגצטוינו בדין מקח
 וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
 ממה שצאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
 (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
 ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר —
 תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן
 נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה
 הסמיכו לפרסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה,
 כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג
 וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא)
 מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז'
 (מבבא) בתרא.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ט**מצות עשה רמה.**

המצוה הרמ"ה — הצווי שנגצטוינו בדין מקח
 וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
 ממה שצאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
 (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
 ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר —
 תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
 הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכו
 לפרסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנגצטינו בדין מקח
וממנו, כלומר: הדינים שבהם מתקנים המקח והממנו
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה שצאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אצמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. וכפרוש אצמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממנו — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדינים שבהם נקנות
המקצות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משהפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדינים שבהם מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
ממנו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
נזקי אדם באדם. וכן אם הדיקה בהמה את-האדם או
את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בפרק ח' (מבבא) קמא.

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

המצוה הרל"ו — הצווי שנגצטינו בדין חובל
בבבא, והוא אצמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-
איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אצמרו
יתעלה: "באשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה
בזה שלוקחים ממנו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
ממנו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
נזקי אדם באדם. וכן אם הדיקה בהמה את-האדם או
את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בפרק ח' (מבבא) קמא.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' ב

גמרא

נחשב כבכור, קצב תנא קמא, מי שהוא רק לדבר אחר,
כגון זה שיצא ראשון מרחם אמו, ונחשב בכור לרחם, אך אינו
בכור לולדות, כי אחיו שיצא דרך דופן קדם לו, לא הוי בכור
לענין חיוב פדיון הבן.
הגמרא מביאה את דברי רבי שמעון ומבארת את טעמו: רבי
שמעון אומר, הראשון בכור לנחלה, והשני לחמש סלעים. רבי
שמעון לטעמיה, דאמר (בריות ט) שתיבת 'תלד' האמורה בפסוק
לגבי טומאת לידה מיותרת, ובאה לרבות ולד יוצא דופן,
שלידתו נחשבת לידה גמורה, ואמו טמאה לידה, והוא הדין
שנחשב לידה ובכור הוא לגבי ירושת נחלה. והשני שנוולד אחר
היוצא דופן, נחשב בכור לחמש סלעים, דקסבר רבי שמעון,
בכור לדבר אחר, כגון ולד זה, שיצא ראשון מרחם אמו, ונחשב
בכור לרחם, הוי בכור לענין חיוב פדיון הבן.

שנינו במשנה שולד ראשון שהוצא דרך דופן, והולד הנוולד
אחריו, לדעת תנא קמא, שניהם אין להם דיני בכור. הגמרא
מבארת את המקור לכך: ולד ראשון שיצא דרך דופן, לנחלה
לא נחשב כבכור, משום שלגבי ירושת בכורה, 'ויולדו לו' (דברים
כא טו) בעינן — צריך שיוולד הבכור דרך לידה, וזה לא נולד דרך
לידה, אלא הוצא דרך דופן. לענין חיוב פדיון בחמש סלעים,
נמי לא נחשב היוצא דופן כבכור, שכן 'פטר רחם' בעינן — צריך
שיוולד דרך פתח הרחם, וזה לא יצא דרך פתח הרחם, ולא
התקדש בבכורה. ואף ולד שני הבא אחריו, לנחלה לא נחשב
כבכור, משום שלירש חלק בכורה, 'ראשית אונו' בעינן — צריך
שיהא הוא הראשון, ואילו זה שני הוא, שהרי קדם לו היוצא
דופן שהוא ולד גמור. לענין חיוב פדיון בחמש סלעים, נמי לא

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כָּל אֱלֹהִים וְאֵלֹהִים הַשְּׁחֹכֵר לַעֲלִי הָיוּ שׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרֵי כְּהֵן מַעֲרָבִי
מִלְחָמָה - אֶת דְּבָרֵי מַעֲרָבִי הַמִּלְחָמָה שֶׁאֵמֵר הַכֹּהֵן, וְחֻזְרִין
מִלְחֵיכֶם, וְכִסְפִּיקֵין מִים וּמִזֶּן וּמִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים לַחֲלֹל הַלְוָה.
וְאֵלֹהִים שְׁאִין חֻזְרִין אֶף עַל פִּי שֶׁבִנוּ וְנִשְׂאוּ וְנִטְעוּ. הַבִּזְיָה בֵּית שַׁעַר
- חֹדֶר שֶׁלִּפְנֵי הַבַּיִת, אֲבִיכָרָה - גַּג בְּלִי מַחֲצוֹת, וּמִרְפֶּסֶת, שְׂאִים
רְאוּיִים לְדִירָה. כִּמוּן הַנְּטִיעַ אֶרְבֶּעַ אֵילָנִי מֵאֶבֶל, אוֹ חֲמִשָּׁה
אֵילָנִי כֶּרֶךְ שְׂאִים חֲשׂוּבִים כֶּרֶם. וְכֵן הַמְּחֻזָּר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ שְׂאִינָה
אִשָּׁה חֲדָשָׁה עֲבוּרָה. אוֹ מִקְדָּשׁ אִשָּׁה הַאֲסוּרָה לוֹ, כִּגוֹן אֲלֻמָּה לְכַהֵן
גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֻלּוּצָה לְכַהֵן הָרִיז, מְמוּזָּת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת
יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְלִנְתִין, בְּכָל אֱלֹהִים לֹא הָיָה חֹזֵר.
רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, שֶׁמֶלֶכֶד כָּל אֱלֹהִים הַשְּׁחֹכֵר לַעֲלִי, אֶף הַבִּזְיָה בֵּית
חֹדֶשׁ עַל מְכוּנָה - שֶׁהָרָשׁ אֶת בֵּיתוֹ וְבָנָהּ בַּשְּׁנִית בְּמַתְכוּנָהּ הַקּוֹדֶמֶת
לֹא הָיָה חֹזֵר, הוֹאֵל וְלֹא חִידֵשׁ דָּבָר בְּבִנְיָתוֹ כֶּתֶל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אֹמֵר, אֶף הַבִּזְיָה בֵּית לְבִינִים בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאִינָה בֵּר קִימָא כִּיּוֹן שְׁרִיךְ
לְחֻדְשׁוֹ מִיָּד זִמָּן לֹא הָיָה חֹזֵר עַל בֵּית כּוֹהֵן. וְזֶה דִּין הַהוֹלָכִים
לְמַלְחָמָה וְשׁוֹבִים עַל פִּי דְּבָרֵי הַכֹּהֵן.
וְאֵלֹהִים שְׁאִין וְזֶן מִסְּקוֹן וְאִינִים יוֹצֵאִים אֶת בְּתִיהֶם כֻּלָּל, וְאֶף לֹא עַד
הַסֶּפֶר. וְהֵם מִי שֶׁבִּנְהָ בֵּית וְחֻזְרֵין וְעִידִין לֹא דָר בּוֹ שָׁנָה, וְכֵן אִם נָטַע
כֶּרֶם וְחֻלְלוּ וְעִידִין לֹא תִמָּה הַשְּׁנָה הַרְבִּיעִית. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת
אִירְסוֹתָיו אוֹ הַבִּזְיָה אֶת יְכִמְתּוֹ וְעוֹד לֹא עֲבָרָה שָׁנָה. שְׁנָאֵמֵר בְּנוֹשָׂא
אִשָּׁה חֲדָשָׁה, נָקִי וְהָיָה לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחֶת וְדוֹרֵשִׁים לְבִיתוֹ, וְזֶה בֵּיתוֹ
- לְלִמֵּד שֶׁמִּמֶּתִין שָׁנָה בְּבִיתוֹ וְאִינוּ יוֹצֵאִים. וּמִתִּיבַת 'הָיָה' וְזֶה כֶּרֶם -
אֵנוּ לְמַדִּים כֵּן לְגַבִּי נִטְעָה כֶּרֶם. וְזֶה שְׁנָאֵמֵר 'וְשָׂמָה אֶת אֲשֶׁתוֹ' וְזֶה
אֲשֶׁתוֹ - שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה מִמֶּתִין שָׁנָה, וְאִשְׁרָיָה לְקַח' לְהַבִּיא אֶת
יְכִמְתּוֹ - מִרְבָּה לְדִין זֶה אֵין כּוֹסֵם יְכִמְתּוֹ. וְכָל אֱלֹהִים אֵין מְסַפִּיקִין
(לְהֵם) מִים וּמִזֶּן וְאֵין מִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים, שְׂאִים מְחַיִּיבִים כֻּלָּל
בְּצִרְכֵי הַמִּלְחָמָה.
גִּמְרָא. תְּנִי רִבְּנָן נָאֵמֵר בְּפִסּוֹק 'וְדָבָר הַשְּׁמוּרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית וְגו', מִבְּרִית הַבְּרִייתָא, יָכוֹל שֶׁמִּדְּבָרִים
הַשְּׁמוּרִים דְּבָרִים שֶׁל עֲצָמָן שֶׁלָּא עַל פִּי כְּהֵן, אִי אֲפֻשֶׁר לִמֹּר כֵּן,
שֶׁהֵרִי בְּשִׁהֵא אֹמֵר לְאַחֵר מִכֵּן אֶת הַלְשׁוֹן 'וְיִסְפּוּ הַשְּׁמוּרִים וְדָבָר
אֶל הָעָם מִי הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב וְגו', הֵרִי מִכֵּן מִשְׁמַע שֶׁרֶךְ דְּבָרִים
אֱלֹהִים מִשְׁלַל עֲצָמָן אֲמֹר שֶׁלָּא עַל פִּי כְּהֵן. הָאִישׁ אֵין מִקְנִים 'וְדָבָר
הַשְּׁמוּרִים' שֶׁנָּאֵמֵר קוֹדֶם לְכֵן, בְּהִכְרַח שֶׁדְּבָרֵי מִשְׁנֵי מִלְחָמָה
הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא דְּבָרֵי הַשְּׁמוּרִים, הָאִישׁ בְּצִדָּה, כְּהֵן מְדַבֵּר תַּחֲלִילָה
וְשׁוּמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵי לֵעָם.
מִבְּרִית הַגִּמְרָא כִּמְהָ בְּרִייתוֹ בּוֹדָה, תְּנִי תְּרָא, כְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוּמֵר
מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָּהּ, כְּהֵן מְדַבֵּר וְכֵהֵן מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָּהּ,
שׁוּמֵר מְדַבֵּר וְשׁוּמֵר מִשְׁמִיעַ. וְדָבָרֵי הַבְּרִייתוֹת סוֹתֵרִים לְכַאוּרָה.
מִבְּרִית הַגִּמְרָא, אֲמֹר אֲבִי, הָאִישׁ בְּצִדָּה מִחֻלָּה דְּבָרֵי הַכֹּהֵן וְהַשְּׁמוּרִים,
מִ'וִּנְגָשׁ' - מִהֵיכֵן שְׁנָאֵמֵר הַלְשׁוֹן 'וְיִגֹּשׁ' וְעַד תִּיבַת 'וְדָבָר', דְּבָרִים
אֱלֹהִים הֵיכֵן מְדַבֵּר וְכֵהֵן מִשְׁמִיעַ אֶת הַדְּבָרִים לֵעָם. מִ'וִּנְגָשׁ' עַד
תִּיבַת 'וְיִסְפּוּ' הֵיכֵן הַכְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוּמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵיו. וּמִ'וִּסְפּוּ'
וְאִילָךְ עַד סוֹף פֶּרֶשׁה זֶה, הֵיכֵן הַשְּׁמוּרִים מְדַבֵּר וְשׁוּמֵר מִשְׁמִיעַ.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ כו', אֶחָד הַבִּזְיָה בֵּית
הַתֵּבֶן כו', וְאֶחָד הַבִּזְיָה וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ וכו'. מִבְּרִית הַגִּמְרָא אֶת מִקּוֹר
הַדְּבָרִים. תְּנִי רִבְּנָן נָאֵמֵר בְּדָבָרֵי הַכֹּהֵן, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית,
דְּנָה הַבְּרִייתָא אֵין לִי לְרִבּוֹת מִפְּסוֹק זֶה אֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּנָה, מִמֶּשֶׁל, לְקַח
וְיִרְשׁ וְנִתָּן לוֹ כְּמִתְנָה מִנֵּן שֶׁאֵף הוּא חֹזֵר, תִּלְמִיד לֹמֵר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה, תִּיבַת 'אִישׁ' מִיִּתְרָתָה, שִׁכַּל לְכַתּוֹב מִי אֲשֶׁר בָּנָה,
אֵלֹהִים בֹּא לְרִבּוֹת קוֹנָה וְיִוֹרֵשׁ.
עוֹד דְּנָה הַבְּרִייתָא, עַל מִי שֶׁנָּאֵמֵר בְּתוֹרָה 'בֵּיתוֹ, אֵין לִי לְלַמּוֹד
מִפְּסוֹק זֶה אֱלֹהִים בֵּית שְׂרָרִים בּוֹ, מִנֵּן לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכֵהֵן
הַכְּהֵן וְכֵהֵן הַעֲצִים וְכֵהֵן הַאֲצִירוֹת שֶׁגַם עֲלֵיהֶם חֹזֵר, תִּלְמִיד
לֹמֵר 'אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית' וְלֹא כְּתוּב 'אֲשֶׁר בֵּית בָּנָה', לְדָרוֹשׁ 'בָּנָה'
מִכֵּל מְקוֹם, לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכֵהֵן הַכְּהֵן וכו'. אִם כֵּן, יָכוֹל שְׁאֵין

מוֹנְחִין בְּאֶרֶץ שְׁהִיָּה יוֹצֵא עֵימָהּ מִלְחָמָה. וְכֵן הוּא אֹמֵר
בְּמִלְחָמָה מִדִּין 'וְיִשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה אֶלֶף לְמִטָּה לְצִבְאָה, אֹתָם וְאֵת
פִּינְחָם בֵּן אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצִבְאָה וְכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצוֹת הַתְּרוּעָה
בִּידוֹ', וּמִבְּרִית הַגִּמְרָא אֶת הַפִּסּוֹק, 'אֹתָם' אֱלֹהִים הַסִּנְהֶדְרִין שִׁיבְּאוּ
גַּם הֵם לְמַלְחָמָה עֵימָהּ. פִּינְחָם בֵּן אֲלֵעָזָר זֶה מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כְּהֵן
מִשְׁנֵי מִלְחָמָה. וְכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ זֶה הָאֶרֶץ וְלִחְוֹתָ שָׁבוּ. וְחֻצְצוֹת
הַתְּרוּעָה אֱלֹהִים הַשְּׁמוּרִים שֶׁבָּהֶם הָיוּ תוֹקְעִים בַּעַת הַמִּלְחָמָה.
הַחֹכֵר לַעֲלִי, שֶׁפָּנַס יֵצֵא מִלְחָמָה זֶה כִּיּוֹן שְׁהִיָּה מִשְׁוֹחַ מִלְחָמָה,
מִבְּרִית הַגִּמְרָא טַעַם אַחֵר לְכַךְ. תְּנָא, לֹא לְהֵנָּה הִלָּךְ דְּרוֹקָא פִּינְחָם
וְלֹא הִלָּךְ אֲלֵעָזָר לְמִלְחָמָה בְּמִדִּין. אֱלֹהִים בְּשִׁבּוֹל לְפִרְעַ מִמֶּדִּין אֶת דִּין
- הָעוֹלָל שֶׁעָשָׂה לְאִבִּי אֲמֹי יוֹסֵף, שֶׁמֶכְרָהוּ לְעַבֵּד לְמַצְרַיִם, וְכִמוּן
שְׁנָאֵמֵר 'וְהַמְדִּינִים - הַמְדִּינִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם וְגו' וְלִפְיָךְ
יֵצֵא דְּרוֹקָא פָּנַס, כִּדִּי לְנִקּוֹם אֶת נִקְמַת יוֹסֵף אֲבִי אֲמֹי.
שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, לְמִימָרָא דְּפִינְחָם מִיּוֹסֵף אֲבִי, שֶׁאֵמֵר הִיתָה מִשְׁבֵּט
יוֹסֵף. וְהָאִישׁ כְּתִיב 'וְאֱלֵעָזָר בֵּן אֶתָּרָה לְקַח לוֹ מְכָנוֹת פּוּטִיאל לוֹ
לְאִשָּׁה וְחֹלֵל לוֹ אֶת פִּינְחָס', מִי לֹא שְׁכֹנָה 'פּוּטִיאל' מִשְׁוֹחַ דְּאֲתִי
מִיתָרוֹ - שֶׁאֵמֵר הִיתָה בֵּת יִתְרוֹ, שְׁכֹנָה 'פּוּטִיאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
עֲנָלִים כִּדִּי לְהַקְרִיבם לְעֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כּוֹמֵר לְעַבּוּדָה
זוֹרָה. הֵרִי שְׁפִינְחָס הִיָּה מִיתָרוֹ וְלֹא מִיּוֹסֵף. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, לֹא
מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף שֶׁגַם הוּא כּוֹנֵה בִּשְׁם 'פּוּטִיאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
בְּצִדָּה - זִלּוֹל וְכִבֵּשׁ אֶת יִצְרוֹ בְּמַעֲשֵׂה אִשָּׁה פּוּטִיפֵר. וְלִפְיָךְ נִיתָן
לִמֹּר שֶׁאֵם אֲמֹי שֶׁל פָּנַס, הִיתָה מִשְׁבֵּט יוֹסֵף.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, וְהָלֹא שְׁכִימִים מְכוּנִין אוֹתוֹ - אֶת פָּנַס, בִּאֲמָרם
רִאֲתִים בֵּן פּוּטִי זֶה - אֲשֶׁר מוֹצֵא מִפּוּטִיאל, שְׁהוּא בֵּן לְאִדָּם נְבוֹדָה
שְׁהִיָּה מִצִּנּוֹ שְׁפִיטָם אֲבִי אֲמֹי יִתְרוֹ עֲנָלִים לְעֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים, וְכִידָּה
יָקוֹם זֶה וְיִתְרָגֵל אֶת זִמְרֵי, שְׁהִיָּה נִשְׂאִי מִיִּשְׂרָאֵל, הֵרִי יִחוּסוּ פָּנַס וְאֵין
הוּא רִאֲיוֹ לְכַךְ, אִם כֵּן רֹאִים שֶׁמוֹצֵא הִיָּה מִיתָרוֹ. אֱלֹהִים מִתְרַצָּה
הַגִּמְרָא, שֶׁאֵכֵן מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ יָחִיד. וְכִידָּה, אִי אֲבִי
דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בְּהִכְרַח שְׁאִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיתָרוֹ,
וְאִי אִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בְּהִכְרַח שֶׁאֲבִיָּה דְּאִימִיָּה הִיָּה
מוֹצֵא מִיתָרוֹ. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא, דִּיקָא נָמִי שְׁהִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ
יָחִיד. דְּכִתִּיב 'מְכָנוֹת פּוּטִיאל' תִּרְיָ מִשְׁמַע, שְׁהִיָּה נָאֵמֵר פּוּטִיאל וְלֹא
פּוּטִאל, שְׁמֵעַ מִנָּה.
מִשְׁנָה. קוֹדֶם יֵצֵאֲתָם מִלְחָמָה 'וְדָבָר הַשְּׁמוּרִים אֶת דְּבָרֵי הַכֹּהֵן
אֶל הָעָם לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ וְלֹא חֹזֵר - וְעִידִין
לֹא דָר בּוֹ כֻּלָּל, וְלָךְ וְיִשׁוּב לְבִיתוֹ לְחֹזֵר אֶת בֵּיתוֹ וְגו'. מִבְּרִית
הַגִּמְרָא אֶת דִּינֵי הַחֹזֵרָה בְּבִזְיָה בֵּית, אֶחָד הַבִּזְיָה בֵּית הַתֵּבֶן -
הַמִּיּוֹעֵד לְשִׁמִּירַת תֵּבֶן, אוֹ בֵּית הַכְּהֵן, אוֹ בֵּית הַעֲצִים, אוֹ בֵּית
הַאֲצִירוֹת לְשִׁמִּירַת שֶׁמֶן וְתִבּוּאָה. כָּל אֱלֹהִים דִּינָם כְּבִית, שֶׁחֹזֵר עֲלֵיהֶם
אִם לֹא חֲנֻכָּה. כִּמוּן כֵּן, אֶחָד הַבִּזְיָה בֵּית חֲדָשׁ, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ מֵאֲחָהּ,
וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן לוֹ מִתְנָה, עַל כָּל אֱלֹהִים חֹזֵר.
מוֹסִיפִים הַשְּׁמוּרִים לְדָבָר, 'וְיָמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חֹלְלוֹ
וְגו' - שֶׁלָּא פָּדָה אֶת הַפִּירָתוֹ עַל מַעוֹת בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית לְנִטְעִיתוֹ.
מִבְּרִית הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הַחֹזֵר בְּנוֹטָה כֶּרֶם. אֶחָד הַנְּטִיעַ חֲמִשָּׁה
אֵילָנוֹת בְּכֶרֶם, וְאֶחָד הַנְּטִיעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מִשְׁאֵר מִינֵי מֵאֶבֶל,
וְאֶפְּיָלוֹ הִיָּה חֲמִישָׁה עֲצִים מִחֲמִשָּׁתַּת הַמִּינִין - מִחֲמִישָׁה מִינִים שׁוֹנִים,
הֵרִי אֱלֹהִים מִשְׁטַרְפִּין. כִּמוּן כֵּן, אֶחָד הַנְּטִיעַ מִמֶּשֶׁל, וְאֶחָד הַמְּכָרִיד -
הַמְּכּוֹפֵף עֵנָּה מִהַמִּפְּלִין מִתְּחַלֵּת לְאִדָּמָה הוּא צוּמַח כְּאִילָן חֲדָשׁ, וְאֶחָד
הַמְּכָרִיד אֵילָן בְּאִילָן. וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כֶּרֶם, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן
לוֹ מִתְנָה, בְּכָל אֱלֹהִים חֹזֵר.
מוֹסִיפִים הַשְּׁמוּרִים לְדָבָר, 'וְיָמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲרִשׁ אִשָּׁה וְגו'
וּמִבְּרִית הַמִּשְׁנָה שֶׁאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת הַתְּבוּלָה, וְאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת
הַאֲלֻמָּה, אֶפְּיָלוֹ שׁוֹמְרֵת יָבָם - שְׁמַת אֲחִיו בְּלֹא בָנִים וְעִידִין לֹא
יִיבֵם אֶת אֲשֶׁתוֹ, בְּכָל אֱלֹהִים חֹזֵר מִהַמִּלְחָמָה, וְיִתְרִידָה מוֹזֵ וְאֶפְּיָלוֹ שְׁמֵעַ
שְׁמַת אֲחִיו בְּמִלְחָמָה וְכַעַת עֲלִיו לִיבֵם אֶת אֲשֶׁתוֹ, חֹזֵר מִהַמִּלְחָמָה
וְכָאֵל לוֹ לִיבְמָה.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

שפוטם. זלזל וכבש אותו ולא חשבו; והלא שבטים מבזים אותו. כדאמרין באלוהי ה' פנ. למיכר הוצר ליחסו שם, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן; תרי פוטי. מרדא כתיב פוטאל; מתני'. בית האוצרות. לאוצר יין שמן ותבואה; ואחד הלוקח. בית בני. שהרי אצלו הוא חדש. ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חספה אילני מאכל. דבתיב הוי כרם, שמים כנגד שמים ואחת יוצאה וזב:

מונחין בארון. וכן הוא אומר וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס, "אתם" אלו סנהדרין, "פינחס" זה משה מלחמה, וכלי הקדש זה ארון ולוחות שבו, ונחצרות התרועה אלו השופרות. תנא: לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי אמו, שנאמר: והמדרנים מכרו אתו אל מצרים וגו' למימרא דפינחס מיוסף אחיו והא כתיב: ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו לאשה. מאי לאו, דאחי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף שפיטם ביצרו. והלא שבטים מבזין אותו: ראיתם בן פוטי זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, יחרוג נשיא מישראל? אלא אי אבוא דאימיה מיוסף, אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אבוא דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב "מבנות פוטאל", תרי משמע, שמע מינה מתני' "ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו לך וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התבן, בית הקבר, בית העצים, בית האוצרות. אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין.

הקרקע יפה ללבנים, ולא הוי דבר קמא, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים; ואילו שאין זין מספקין. דהנה דלעיל הולכין עד לספר ושם שומעין דברי כהן וחוזרין מן המערכה לארץ ישראל. ואינם חוזרין לבתיהם אלא עוסקין בספוק מים ומזון להולכי מלחמה. ואילו אין זין ממקומן אפלו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ כהן הבונה בית ותבן. ולא דר בו עדן שנה; וכן הנוטע כרם וחללו. ועדין לא עברה שנת רביעית עליו שלמה; נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: יהיה. רבויא הוא, הוסיף לך הנה אחרת להיות כזה גמ'. יכול דברים של עצמן. יכול שהדברים הללו שהם אומרים מי האיש אשר בנה וגו' של עצמן הן ולא היה כהן אומרן אלא השוטר: ת"ל ויפסו השוטרם. לדבר אל העם ואמר מי האיש וגו' ויפסו משמע שדבר זה הם מוסיפים משלהם; תרי דברים של עצמן אמרו. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין על של כהן. מדעד השתא גבי נטע וגבי ארס אשה לא כתיב ויפסו והקא כתיב ויפסו. ש"מ עד הנה דברי כהן ואת זו הן מוסיפין. הא מה אני מקום דבריו השוטרם. בבנה נטע וארס: דבריו משה מלחמה הכתוב דבר. שהכתוב אומר והשוטרם משמיעין אותן: מנגש עד ודבר. דהינו שמע ישראל אתם קרבים וגו' עד לחושיע אתכם: מי האיש. רבויא הוא, דמצוי למיכתב מי אשר בנה ומרדא כתיב אשר בית בנה דרוש ביה בנה מינ. ותאי דכתיב בית, למעוטי בית שער אבסדרה ומרפסת שהם עשויים לדריסת רגל ולא ראויים לדור בהם: בית שער. בית כניסת שער החצר להסתופח שם שומר הפתח: ולא חנכו. מרדא כתיב וילאו חנך הוי מעוטא, חנכו לזה ולא לאחד פרט לגזול בית: כדרי יוסי הגלילי. דמתני': מעבדות

אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרביב, ואחד הלוקח, ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. ומי האיש אשר ארש אשה אחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את האלמנה. אפילו שומרת גבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ונא לו. כל אלו ואילו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה, וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואילו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אבסדרה ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מזוזה ונתינה לישראל, בת ישראל למזון ולנתן לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבינים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זין ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הבונים את יבמותו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח" להביא את יבמותו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן? כשהוא אומר "ויפסו השטרים" תרי דברים של עצמן אמרו, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? דבריו משה מלחמה הכתוב מדבר, הא כיצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני חדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא כיצד? מ"נגש" ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"ודברו" עד "ויפסו", כהן מדבר ושומר משמיע. מ"ויפסו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו'. תנו רבנן: "אשר בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מנזן. תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנזן לרבות בית התבן, ובית הקבר, ובית העצים, ובית האוצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מכל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה בית שער, אבסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן עקיבא אומר: "בית" כמשמעו, "לא חנך" ולא חנכו, פרט לגזול. לימא דלא פר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "ורד הלכב" זה המתירא מעבדות

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

מעבירות שפידו. והאי אית ליה למיהדר משום הירא ורך הלבב תלמוד לומר אשר נטע. מדיאל כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מקל מקום ואפי' אינו כרם. שפיר לא הוזכר כרם עדר: תלמוד לומר כרם. דמי לכרם ופירות שבכרמים המושא נגנים הם: כרם במשמעותו. ולא שאר אילנות: חללו. משמע מעוטא, לזה ולא לאחר: כאן בהרצבת אסור. ביריתא בהרצבת אסור מין בשאינו מינו.

ומעטיה קרא בדמעט ולא חנכו גבי בית פרט לגזלן. כפרדי. שבופה והזמורה וא היתירו בארץ: מריכ. שנוכח האילן ונטל מן הדר שבנעמי האילן ותוחב לחוכו ונעושה ענה בתוך הנקב ונושא ממין אותו אילן שנטל ממנו. וישראל וזה להרביב משני אילנות שזה פרותיו גסין מזה פרותיו דקין. ודכו ממין אחד זה בזה: האי הרצבת היתר. דאומתא מתני' בה דכי דמי דחור מפני חלול ההרצבת: אי נישא ילדה בילדה. שאף זו שבקרקע שחריב את הענף בה נטיעה היא ועדן לא הגיעה לשנה ורביעית לחללה. הא לאו משום הרצבת הדר, דכלאו הרצבה נמי בעי למיהדר מן המלחמה משום ילדה ראשונה בוקנה. שכבר נחללה. שפכה. לשון נאחו בספק (פולחין כס). שעשאה ענה בוקנה בטלה לנפי וקנה. ואינה תיבת בערלה ואין בה דין רבעי, וכי תנן במסכת ערלה דמריכ תיב בערלה וקנה בילדה תנן, שאף אותו ענה תיב בערלה ואפי' שפצו מוקנה נעשה עכשיו ילדה שזו היא נטיעתה: לעולם ילדה בילדה. ודקשיא לך בלא הרצבה נמי בעי למיהדר ממערכי הפולחמה אקמיתא: כגון דנפעה לקמיתא לבני. כגון שהיתה פרה בגדר שדרה ונטעה בפרה לטחום. לשון סוגה בשושנים (סו' ט"ז ס"ז) ודורה בשושנים ולקורות. לקיץ ממנה קורות לכשתגדל. ופאי שני ילדה בילדה. כי הך ילדה קמיתא דבוקנה היא לענן ערלה (וה) בטלה הרצבה בה להפטר מן הערלה כמותה: חסם. גבי וקנה לאו בת אימולכי היא לחזור ולזהות ילדה על שום מחשבה אבל נטע לסגן אי ממליך עלה בתוך שני ערלה לקמה לפרות תיבת בערלה. חלקר ילדה דקא מריכ בגנה לאבילה תיבת בערלה. ואפי' דקא ממליך אקמיתא הא מיתא לאבילה הוא ומהנא מחשבה. דערך דידה נמי אי הנה חשיב עלה הנה מהני מחשבה ואפי' דבשעת נטיעה לאו להכי נעשה: מדי דהנה אעלו מאליו. דבשעת נטיעה ליכא כונה ולוקמה בכרם של שני שתפין. לקח לי לוקמה בנטע דחיקא בנטע לסגן ולקורות. לוקמה בנטע לאבילה. ודקשיא לך תיפוק לי

מעבירות שפידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, כגון דעבר תשובה ויהב דמי. אי הכי הנה ליה לוקח, ולמהדר? כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לדיה, לא: "ומי האיש אשר נטע כרם" כו': תנו רבנן: "אשר נטע" אין לי אלא אשר נטע. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מיני? תלמוד לומר: "ומי האיש אשר נטע כרם" אין לי אלא כרם, מיני לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מיני? תלמוד לומר "אשר נטע". יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק תלמוד לומר: "כרם". ר' אליעזר בן יעקב אומר: כרם במשמעותו, "לא חילול" ו"לא חללו", פרט למכריד ולמריכ. והא אנו תנן: אחד הנוטע ואחד המכריד ואחד המריכ? אמר ר' יודא אמר רב חסדא: לא קשיא. כאן בהרצבת אסור, כאן בהרצבת היתר. האי הרצבת היתר, הכי דמי? אלימא ילדה בילדה, תיפוק ליה, דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה? אלא ילדה בוקנה, והאמר ר' אבהו: ילדה ששיבכה בוקנה, בטלה ילדה בוקנה ואין בה דין ערלה? אמר ר' ירמיה: לעולם ילדה בילדה, וכגון דנטע לתוך קמיתא לסגין ולקורות, דתנן: הנוטע לסגין ולקורות, פטור מן הערלה. ומאי שניא ילדה בוקנה דבטלה ומאי שניא ילדה בילדה דלא בטלה? התם, אי ממליך עלה לאו בת מיהדר היא, הכא, אי ממליך עלה בת מיהדר היא, [דהא מעיקרא לפידי קמיתא], מיד דהנה אעלו מאליהן, דתנן: עלו מאליהן, חייבין בערלה. ולוקמה בכרם של שני שתפין, דהאי הדר אדיריה והאי הדר אדיריה? אמר רב פפא: זאת אומרת, כרם של שני שתפין אין חזרין עליו מערכי המלחמה. ומאי שניא מחמשה אחין ומת אחד מהן במלחמה, דפולן חזרין? התם, כל חד וחד קרינא ביה "אשתו". הכא, כל חד וחד לא קרינא ביה "כרמו". רב נחמן בר יצחק אמר, במכריד אילן בירק, והאי תנא הוא, דתניא המכריד אילן בירק, רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום ר' יהודה בן גמדיא איש כפר ענב, וחכמים אסרין. כי

משום דבעי למיהדר משום ראשונה, לישני כגון שהנטיעה של ראובן וקא שמעון והרביב בה להיות פרות הרצבה שלו: ומאי שניא מחמשה אחין. ביריתא היא לקמן בפרקין מה מה: כן חזרין. מפני שהיא שומרת יכם לכלום: קרינא ביה אשתו. שמא לזה תתיב: כל חד וחד לא קרינא ביה כרמו. המיהדר לו, שאין לך בה גפן שאין לשנים חלק בה רב נתנן אפי' הא דקנה מתני' מריכ חורב במריכ אילן בירק דלא בעי למיהדר משום קמא. ואם תאמר מין בשאינו מינו הוא ואימעטא לה הרצבת אסור מולא חללו פרט למכריד ומריכ, האי תנא הוא דאמר מתא: כפר ענב. כן שמוה: הא פני. דקנה פרט למכריד ומריכ, לא סתמא היא אלא אפי' הרצבת דתא דרבי אליעזר מן יעקב היא ואפי' הרצבת דתא לא הדר עולה פחותה משה. שהיא שפל קומה ולא תגבה לעולם עד טפה: כל שנותני. מדרבנן כל הנימים ערלה נותנת בה דמתחזקא בבת שתא והרואה שאוכלין פרותיה אומר שפרות ערלה מתקין: קלא אית ליה. הכל אומרים כרם יש לפלוני משנה מכל הכרמים וידעין שהיא וקנה. להכי נקט שתיים בו, דסבר לך כמאן דאמר במסכת ברכות (וה) כרם רבעי תנן. שאין ערלה נותנת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם: לקריאת שפע. שאסור לקרות בארבע אמותיו משום לועג לרש, שזה קורא וזה אינו יכול לקרות: חזקתא. בת אשתו: שניא חזקתא. בני הכעל מאשה אסרה: דמתחזקא אשתיה. מן שאינו מכיר בה רואה אותה שגדלה אצלו כסבור שהיא אחותו ואומר שנושא אחותו: לקם שבה ופאה ששאף. העני גר, שבנס הרבה כאתר ונעשה מהן ברי: דקבע למעשר. מדרבנן, דמאן דחזי סבור שגדל בשרדה והם בשדה. שלא ידע הכל שבנסו מעט מעט וסבור שגדל שם, אבל בעיר כל שכניו ראו שבנס על דף על יד וידעין שתן של לקט שבה ופאה ופטור מן המעשר. כדתניא בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמו. בדבר שאין בו חלק ונחלה עמו: הוא בא ונטל מעשר ראשון שלו, קצא לקט שבה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמו, שאף לעניים ליום הם מפקדים כשאר עניי ישראל: אינה מקדשת את הורעים. משום כלאי הכרם דכתיב בהו תקדש המלאה הורע. ונראה לי דקסבר כדאמרין במנחות (וה) קבוס ולוף אסרה תורה, שאר ורעים מדרבנן ניהו, וכבי האי כרם לא גזור רבנן אשאר ורעים: אבל בליה כרם. וכרם גדול שהיא שפלת קומה הואיל ותשיבה גזור עליה:

מת

אתא רב דימי אמר ר' יוחנן: הא מני, ר' אליעזר בן יעקב היא. לא אמר ר' אליעזר בן יעקב התם "כרם" במשמעותו? הכא נמי "נטע" במשמעותו, נוטע אין מכריד ומריכ לא. כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה פחותה משה, חייבת בערלה כל שנותיה, דמתחזקא בבת שתא, והני מילי, שתיים כגון שתיים, ואחת יוצאה ונב, אבל פוליה כרם, קלא אית ליה. כי אתא רב דימי, אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב: "לעג לרש חרף עשהו". אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: חורבתא הגדילה בין האחין, אסורה לינשא לאחין, דמתחזקא פי אחתיהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: לקט שבה ופאה ששאף בגורן, הוקבעו למעשה. אמר עולא: לא אמרן אלא בשדה, אבל בעיר קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה הפחותה משה, אינה מקדשת את הורעים. והני מילי, שתיים כגון שתיים ואחת יוצאה ונב, אבל פוליה כרם מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:

מת

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שעלו מאליה, דתנן, עלו מאליהן חייבין בערלה הרי שכול
לייעדם לאכילה, אף שלא היו מיועדות לכך מתחילה.
שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,
ולוקמה במרכיב אילן בפרס של שני שותפין, דהיינו שהרכיב
האחד בעץ חבירו, דהא תרד ארדיה ותא תרד ארדיה - ולפיכך
חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת
אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרס של שני שותפין אין
חוזרין עליו מערבי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.
מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין במשנה אחת ומת
אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חוזרין מפני
שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,
התם בחמישה אחין בכל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן
שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה
כרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
שהמרכיב והמברך חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
נחמן בר יצחק אמר, משמנתינו שנקטה שחוזר במברך ומרכיב,
מדברת במברך - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בריך שאין
חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה
הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים
עליה, התירוץ ותא תנא הוא, דתניא, המברך אילן בריך רבן
שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן נמיה איש כפר
עכו, ומשמנתינו סברה כמותו. ולקמיא אסורין, ולדבריהם, הרכבה
זו היא הרכבת איסור.
תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי
אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,
רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו',
שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרס
במשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר
בן יעקב את חיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין מברך
ומרכיב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא
של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתנו.
מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה
שהיא פחותה בגובהה ממשם חייבת בערלה כל שנותיה מדרבנן,
משום דמתחזיא בבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה
הגמרא ויחני מילי שחיבת בערלה, בשתיים בנגד שתיים ואחת
יוצאה נזב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל כוליה פרס -
אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא
כמשונה, ואין חשד לערלה.
מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משמע של אלו, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס
ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.
והטעם, משום דבתניב לועג לרש חרף עושהו וכשמקיים מצווה
בקריאתו, הוא כלועג עליו.
כעין כש, ששניה, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, חותנתא - בת אשתו המדילה בין
האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין
מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתיהו למי שאינו מכיר באמה
האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא
אית ליה למילתא וידוע כולם שאינה אחותם.
מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים ממעשר,
שעשאו העני שקיבלם בגזרן - שכינסם ועשה מהם כרי, הוהבקי
למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו
שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרין

מעבירות שפירדו וחוזר, ואם כן, התמעט הגזלן מטעם זה. מתרצת
הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי תגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה
בגזל דעבד תשובה על גזילתו ויחבד דמי - ושילם את דמי הגזילה,
ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם
על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין
לוקח בית. עונה הגמרא, פין דמעיקרא קודם ששילם בתורת
גזילה אתא לדיה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה
המיעוט של גזלן.
שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרס' אחד הנוטע כרם וכו',
אחד הנוטע ואחד המברך וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את
המקור לכך, תנן רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם',
אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש
וניתן לו בכתב מנין שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש
אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא
בא לרבות קונה וירש. 'פרס' אין לי לרבות אלא פרס דווקא, מנין
לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר,
כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר
כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול
שנא מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או וחמשה
אילני סרק. תלמוד לומר 'פרס' שמשמעה שצריך שידמה לכרם.
רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'פרס' הנאמר כאן הוא
במשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.
ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חיל' וכתוב
'ולא חילל', משמע שבא למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פרט
למברך ולמרכיב - שהמברך אילן באדמה, או המרכיב באחר,
אינו חוזר. מקשה הגמרא ותא אנן תנן במשמנתינו אחד הנוטע
ואחד המברך ואחד המרכיב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יורא אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת
שאנו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהמרכיב מין במין אחר כאן
במשנתנו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.
מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי
דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה
לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך
לרבותה לחזור, ותיפוק ליה דעני מיהדר אף לולא ההרכבה
משום ילדה ראשונה שצדיק לא חיללה. אלא בהכרח מדובר
בהרכיב ילדה בזקנה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך
לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי
אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בזקנה, בטלה הנטיעה
הילדה בזקנה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע
רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר
שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום
הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן ובגזל דנטע לתד נטיעה
קפיייתא לפיג - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
לפניו ולקורותיו ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,
אין בה דין חילול רבעי, ולכן חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
מקשה הגמרא, ומאי שנא שהרכיב ילדה בזקנה דבטלה ולפיכך
אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיג
וקורות דלא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי
הנטיעה שנטעה לסיג וקורות היא כזקנה. מתרצת הגמרא, התם
בנטיעה זקנה, אי מיפלגי עלה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול,
שהרי לאו בת מיהדר היא כיון שבמצביאות היא זקנה ואין מחשבתו
מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מיפלגי
עלה לייעדה לאכילה בת מיהדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה
החייבת בערלה, דהא מעיקרא לפירי קניא ולפיכך יכול לשנות
את יעודה. מירי דהיה אעל מאליהן - וכמו שמצינו באילנות

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 בַּשָּׁדָה לֶךְ אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ" ומבאר הבריתא את הראיה
58 מהפסוק 'הָכֵן בַּחוּץ - במקום הפני, מְלֹאכְתָּהּ' זה בית ותעשהו
59 למקום זה בית ופנים. 'וְעֵתְדָה - והזמין בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה פָּרָם - שיזמין
60 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אַחֵר' שעשה כן 'וּבְנִית' את עיקר
61 בִּיתָהּ' זו אִשָּׁה שהיא עיקר של בית.
62 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הָכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ' זה לימוד מִקְרָא,
63 שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'וְעֵתְדָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה
64 לימוד מִשְׁנָה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. 'וְאַחֵר' כל זאת 'וּבְנִית'
65 בִּיתָהּ' זה גְּמָרָא, לתת סבא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.
66 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הָכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ', זה לימוד מִקְרָא
67 ומִשְׁנָה, 'וְעֵתְדָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה גְּמָרָא שהיא גם הכנה אל הנרמז
68 בהמשך, 'אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ' אלו מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים שהם העיקר, ובכך
69 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.
70 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי מוֹסִיף וְאוֹמֵר, ש'הָכֵן בַּחוּץ'
71 מְלֹאכְתָּהּ' זה כולל מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְגְמָרָא שכולם הכנה לקיום
72 המצוות, ומה שנאמר 'וְעֵתְדָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' אלו מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים קיום
73 המצוות, וְאַחֵר כל אלו 'וּבְנִית בִּיתָהּ' דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר - ילמד את
74 חכמת התורה בעיון.
75 שנינו במשנה, 'וְאֵלֹ שְׂאִינָן חוֹזְרִין הַבּוֹנֶה בֵּית שָׁעָר כו' רבי יהודה
76 אומר אף הבונה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. תָּנָא
77 בברייתא, שֶׁאֵם הוֹסִיף בּוֹ בְּבִנְיָנוּ מִחדֵשׁ דְּיָמוֹם אַחֵד - שורת
78 אבנים אחת, חוֹזֵר כְּדֵין בּוֹנֵה בֵּית, שהרי הוסיף בו דבר.
79 שנינו במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבָנִים בַּשָּׂדֶה לֹא
80 הָיָה חוֹזֵר. תָּנָא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מַפְנִי
81 שְׂמֻחָדָשִׁין אוֹתוֹ - שצריכים לחדש את בניינו פְּעָמִים בְּשָׁבוֹעַ -
82 פעמיים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.
83 שנינו במשנה, 'וְאֵלֹ שְׂאִינָן וְזֵין מִמְּקוֹמָן בְּנֵה בֵּית חֵדֶשׁ וְחִנְבוּ וכו'.
84 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבאר
85 הגמרא את מקור הדבר, תָּנִי רַבֵּנָן, נאמר בתורה שהנושא 'אִשָּׁה'
86 חֲדָשָׁה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הבריתא, אֵין לִי
87 לרבות ממשמעות הכתוב, אֵלֹא דווקא נושא אִשָּׁה חֲדָשָׁה - בתולה.
88 אֲלִמְנָה, וְגִירוּשָׁה מאיש אחר מִזֵּין שאם נושאם אינו יוצא בצבא,
89 תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה' מִכָּל מְקוֹם, ותיבת 'אִשָּׁה' כוללת גם אלמנה
90 וגרושה. שואלת הבריתא אֵם כֵּן, שמרבים גם אלמנה וגרושה, מֵה
91 תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה חֲדָשָׁה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת
92 'חדשה'. ומבאר הבריתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בְּמִי
93 שְׂחֲדָשָׁה לוֹ אֵף שאינה בתולה, ולפיכך יֵצֵא מִחוּזֵר גְּרוּשָׁתוֹ מפני
94 שְׂאִין היא חֲדָשָׁה לוֹ.
95 תָּנִי רַבֵּנָן נאמר על הנושא אשה חדשה שלא יֵצֵא בְּצָבָא למשך
96 שנה, יָכוֹל נדרוש מפסוק זה שְׂבָצָבָא למלחמה ממש הוא דִּלָּא
97 יֵצֵא, אֲכָל יצא מחוץ לביתו ויִסְפִּיק מִים וּמוֹזֵן ויתקן הַדְּרָכִים כאלו
98 החוזרים מעורכי המלחמה. תִּלְמוּד לומר מה שנאמר בפרשה זו
99 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל דָּבָר' גם לא לספק מים ומוזן שהוא צורך
100 הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן, יָכוֹל שְׂאִין מִרְבֵּה כמו כן אֵף
101 הַבּוֹנֶה בֵּית וְלֹא תִנְבוּ, נִטַּע פָּרָם וְלֹא חִלּוֹל, אֵרַם אִשָּׁה לְכָל
102 לְקַחָהּ, שלא יזווג מקומם כלל. תִּלְמוּד לומר לא יַעֲבֹד 'עָלָיו' ויש
103 לדרוש מזה שְׂעָלָיו אֵי אִתָּה מַעֲבִיר את דבר הצבא אֲכָל אִתָּה
104 מַעֲבִיר עַל אַחֵרִים והם הבונה בית והנושא אשה וכו', שואלת
105 הגמרא וְאַחֵר דְּכָתֵב בְּנוֹשָׁא אִשָּׁה 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל דָּבָר' ללמד
106 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 'לֹא יֵצֵא בְּצָבָא' לְמָה לִי, עונה
107 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי לַעֲבֹד עָלָיו הוֹצֵא בשנה ראשונה
108 בְּשָׁנִי לְאוּרִין.
109 מִשְׁנָה. 'וְיִסְפּוּ הַשּׁוֹמְרִים על דברי הכהן לְדָבָר אֵל הָעָם מִי האיש
110 הירא ורך הלבב' וְגו'. ומבאר המשנה, ממה ירא אותו איש, רַבִּי
111 עֲקִיבָא אוֹמֵר, הִרָא וְרַךְ הַלֵּבב הוא בְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִינוּ יָכוֹל מרוב
112 פחדו לַעֲמֹד עִם הַלּוֹחֲמִים בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, כשמתחברים

1 מֵת תוֹפֵס אֲרַבַּע אַמּוֹת לְטוֹמָאָה - מת מטמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנן. וְתָנָא תוֹנָא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה,
3 הַצֵּד הַקָּבֵר - החצר אשר לפני מערות הקברים הַעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ כיון
4 שיש היכר בינו ובין המת טָהוֹר, ואינו נטמא כדון נמצא בקרבת המת.
5 וְהוּא - מה שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק בְּשִׂיחָה בָּה - בחצר,
6 אֲרַבַּע אַמּוֹת דְּכָרִי בֵּית שְׂמָאי, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה
7 החצר נחשבת לעצמה, אבל בפחות מארבע אמות, החצר בטילה
8 למערה, והרי הוא כעומד במערה. בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים, אֲרַבַּעָה
9 טַפְסִיחִים הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.
10 ממשיכה הבריתא בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שלדעת בית הלל סגי
11 בארבעה טפחים, כְּשֶׁפְּתַחָהּ של חצר הקבר הוא מְלַמְעָלָה ויורדים
12 לה בקפיצה, אֲכָל אם פְּתַחָהּ של חצר הקבר הוא מִן הַצֵּד ויורדים
13 לה במדרגות, דְּכָרִי הֵלֵל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא
14 אֲרַבַּע אַמּוֹת ופחות מכך מטמא.
15 קודם שתבאר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את תוכן
16 דברי הבריתא. מִקְשָׁה הגמרא, בְּלִפְי לִיָּא - לכאורה, דברי
17 הבריתא הפוכים, שהרי אֲרַבַּעָה, כשהפתח מִן הַצֵּד צריך להיות
18 טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מִדְּרִיד וְנִפְסִי - יוצא מהחצר
19 דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מְלַמְעָלָה כיון שצריך לטפס
20 בעת יציאתו אֵי אִפְשָׁר דִּלָּא מֵאֵחִיל בידיו על חלל הפתח, ובהכרח
21 ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא,
22 אֵלֹא, בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שמספיק שגודלה יהיה ארבעה טפחים,
23 כְּשֶׁפְּתַחָהּ מִן הַצֵּד ויכול לצאת מבלי להאחיל, אֲכָל פְּתַחָהּ
24 מְלַמְעָלָה כיון שבהכרח מאחיל ביציאתו, שיעורה הוא אֲרַבַּע אַמּוֹת
25 ורק בשיעור זה אינו מיטמא.
26 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, וְהֵנִי מִילִי - מבואר
27 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בְּהַצֵּד הַקָּבֵר והטעם,
28 דְּמִסְיָמָא מְחִיצָתָהּ - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת,
29 אֲכָל - משמע, שִׁמֵּת בְּעֵלְמָא שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם.
30 תַּפְסִים ומטמא סביבותיו ארבע אמות.
31 שנינו במשנה, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׁ אִשָּׁה' אחד המאסר את
32 הבתולה כו', מבאר הגמרא את מקור הדינים. תָּנִי רַבֵּנָן מה
33 שנאמר בפרשה 'אֲשֶׁר אֵרַשׁ', פירושו, אֶחָד הַמָּאֲרִם אֵת הַבְּתוּלָה,
34 וְאַחֵר הַמָּאֲרִם אֵת הָאֲלֻמְנָה, וְאַחֵר שׁוֹמְרֵת יָבֵם, וְאִפְּלִי מִשְׁנָה
35 אִחִין וְיָמָת אַחֵר מִיָּהּ בְּמִלְחָמָה כיון שכל אחד יכול לייבמה כולן
36 חוֹזְרִין, וממה שלא נאמר הלשון 'לֹא לְקַח' אלא 'וְלֹא לְקַחָהּ', אנו
37 מִמַּעֲטִים פָּרִט לְאֲלֻמְנָה לְכַוֵּן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַוֵּן הַדְּיוֹט,
38 מִמְּוֹרֵת וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וּלְנִתֵּן שכל אלו
39 נישואיהן בעבירה ואינן חוזרים.
40 שואלת הגמרא לִיָּמָא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דִּלָּא
41 בְּכָרִי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אין צריך מיעוט, שהרי הָא
42 אִמָּר שהאמור בפרשה 'הִרָא וְרַךְ הַלֵּבב' אין הכוונה בפשוטו, אלא
43 וְהַתְּמִירָא מַעֲבִירֹת שְׂכִידוֹ שעליו לחזור, ומדוע צריך למעט את
44 אלו, אחר שעשה איסור בקידושיהן. מתרצת הגמרא, אִפְּלִי לִיָּמָא
45 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֵי אִפְשָׁר למעט בגלל האיסור, בְּרַבָּה שולדבריו
46 אין עבירה בקידושין, דְּאִמָּר רַבָּה על כון המקדש את האסורה
47 שְׁלֵעוּלָם אֵינוֹ חָיִב על קידושיה עַד שְׂבִיעוּל, כיון שבקדושין גרידא
48 אין איסור, מֵה פְּעָם - והמקור לכך הוא 'לֹא יָקַח' מוֹשֵׁם 'לֹא יַחֲלֹל'
49 - שהתורה נתנה טעם לאיסור הקידושין, מוֹשֵׁם חִילּוֹל, מוֹשֵׁם הָכִי
50 אֵינוֹ לֹקַח עַד שְׂבִיעוּל, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים
51 שאין חזר עליהן מלא לקחה.
52 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תָּנִי
53 רַבֵּנָן, ממה שהתחילה התורה בְּאִשֶּׁר בָּנָה ואחר כך אֲשֶׁר נָטַע ואחר
54 כך אֲשֶׁר אֵרַשׁ כאן לִימָדָה תוֹרָה דְּרָךְ אֶרֶץ - הנהגה הראויה, והיא
55 שְׂבִיבָה תחילה אֲדָם בֵּית, ואחר כך וְיָטַע פָּרָם, וְאַחֵר כֵּן יִשָּׂא
56 אִשָּׁה. וְאֵף שְׁלֵמָה אִמָּר בְּחֻבְבָּתוֹ "הָכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ וְעֵתְדָה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 **מת תופס ארבע אמות לטובא.** חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע
2 אמותיו כדי שלא יגדלו אוכלי טמרות לקרב לו ויהא סבור שלא האדיל ויש לחוש
3 שמא יפשוט ידו ויאחיל ולא אדעתיה ו**תנא** תנא. וכן תני תנא דידן במשנה ובשני
4 בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (מאכלות פט"ו מ"ח) **הצר** חקבר. שלפני המערה, כדאמר
5 סדר בנין הקברות בבבא בתרא (ק"ה ק"ק) שעושין
6 מערות גדולות של שש על שש, וחופר בכתליה
7 סביב כוכין ארבות כמדת המת ותוחבו לתוכן,
8 והמערה מקורה בתקרה ובסי, ועושה גומא
9 רתבה בצד המערה ופוחת פי המערה לתוך
10 הגומא וכתל המערה כמין פתח, ואתה גומא
11 היא **הצר** חקבר: העומר בתוכו טהור. כל מקום
12 שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
13 הימנה ומחציתה נפרת לא גזור רבנן במתים
14 שבתורה שיתפסו ד' אמות סביבותיה לצד
15 המערה, כדי גזור רבנן ארבע אמות כמות המערה
16 באויר, ובענין למעלה אצל גג המערה כדי
17 להרחיק את האדם מלהאדיל על השמא, אבל
18 כאן יש חכר: והוא שיש בה ארבע אמות. הוא
19 דחשיבא מקום לעצמה, אבל פחות מכאן בטלה
20 אצל המערה ולא חשיבא למיחוי מקום
21 לעצמה: וכו' ואמרי ארבעה טפחים. הוי מקום
22 חשוב בכל דוכתא: במה דברים אמורים. ב"ה
23 אמרו ליה: בשפתה של **הצר** למעלה. שאין לה
24 בניסת מדרון במעלות מן הצד, אלא כשיורד
25 לה קופצין לה וכשעולין מתוכה מטפס ועולה.
26 ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי לייא. כנגד
27 אפוא הפכת דבריה. לייא אפוא כדאמר בברכות
28 (ק"ה ט"ז) כגני לייא, פדים שבורים לחיך חולכים.
29 אפכא מסתברא. מן הצד כשעשוי לחצר מדרון
30 לצאת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזור
31 רבנן ארבע אמות במחצות נפרות סגי להאי
32 חצר בארבעה טפחים והעומד בה חרי זה טהור.
33 שאין לנו במה לטמא, דאינו צריך לטפס
34 ולעלות שישפוט ורועותיו ויאחיל ונקניו על
35 חלל הפתח. דכי נפיק מדרדי ונפיק, נעמט
36 ונמשך מן הפתח של מערה לצד פתח של
37 חצר ויוצא לו: מלמעלה אי אפשר דלא מאחיל.
38 כיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו
39 לפרוש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מת תופס ארבע אמות לטובא. ו**תנא** תנא: **הצר**
חקבר העומד בתוכה טהור, והוא שיהיו בה ארבע
אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה
טפחים. במה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל
פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. כלפי לייא?
אדרבא, מן הצד מידרדי ונפיק. מלמעלה אי אפשר
לא מאחיל. אלא: במה דברים אמורים שפתחה מן
הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי,
הצר חקבר דמסיימא מחיצתא. אבל מת בעלמא,
תפיס: **מי האיש אשר ארש אשה**: תנו רבנן: **"אשר**
ארס" אחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את
האלמנה, ואחד שומרת יבם. ואפילו חמשה אחין ומת
אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. **"לא לקח"** ולא
לקחה פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתיני, לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר'
יוסי הגלילי, הא אמר **"הירא ורד הלכב"** זה המתירא
מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, כדרבה.
דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם
"לא יקח" משום **"לא יחלל"**, משום הכי אינו לוקה
עד שיבעול. תנו רבנן: **"אשר בנה"**, **"אשר נטע"**,
"אשר ארש". לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם
בית ויטע כרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה
אמר בחכמתו: **"הכן בחוץ מלאכתך"** ועתידה בשדה
לך, אחר ובנית ביתך **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה בית,
"ועתידה בשדה לך" זה כרם, אחר ובנית ביתך זה
אשה. דבר אחר, **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה מקרא,
"ועתידה בשדה לך" זה משנה, אחר ובנית ביתך

רש"י

מאחיל על חלל הפתח והני מילי כו'. השתא מהדר לפרשי סיעתיה מחקא. מדאיצטרך
למייתי העומד לתוכו טהור, ש"מ תני מילי חצר חקבר דמסיימא מחיצתא דמערה לחודיה
ודחצר לחודיה ויש חכר בדבר, אבל מת בעלמא נמשל באויר מדרו בית הלל דתפיס
ארבע אמות, מדאיצטרך למייתי העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזור לקמה לי
לאשמיעון חקא דטהור: ואפי' היא לו שומרת
יבם, שלא קדשה הוא אלא מוכח אחיו באה לו:
לקחה. מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
לקיחת אסור: כדרבה. דאמר אין עברה בקדושין
עד שיבעול, שביא זרעו או את האשה לידי
חלול, וממזרת ונתינה אין עברה בקדושין, דלא
כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תתחתן,
אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקיחה הני
קדושין. ואיצטרך דרבה, דלא תימא מקדושין
עבר ליה אסור ונתינה. מן הגבוענים דכתיב ביה
ותנן. יהושע לחוטבי עצים (יהושע ט"ו) וכן
משבעה אמות: ועתידה בשדה לך. ונצבה בשדה
מלאכתך לך: גמרא. לתת סקרא להבין בטעמי
המשנה והלכה בדברי מ"א אם הוסיף בו ידועים
אחר. שיהיה של אבנים או בגבה או בעבי ות לא
הוי על מכונו וקריא ביה חדש: שפחדשין אותו.
שאינו מתקבץ בשבוע. בשמטה: אין לי אלא
חדשה. בתולה: אלמנה וגרושה. מאחר ונשאה
זה: יכול אם בנה בית חדש ולא חנכו יהא כזה
שיהא נקי מן הכלל. כתיב: ויפסו השומרים. על
דבר בנה. בקשרי. כשמתקשרים לעמוד צופים
שלא יפרידום אויבים: לפיכך. שהירא ורד והירא
מעברות. תלה התורה בנה ונטע וארס לחזור
בגללה. כדי שיתלה בכך החזרה ולא תבטל
לומר מעברות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי
אמר כו'. בגמרא מפרש במאי פליג ארבי יוסי
הגלילי: ובעקבו של עם. בסופו של עם
שעומדים שלא חזרו אחוריים לאחריהם לנו:
מעמידו וקפיון מלפניהם. בראשה של צד
המלחמה מעמידו בני אדם גבורים ממניין לכה,
שאם יפול אחד מהם הנלחמים יעמידו
ויוקפיוהו ויגבירו את אנשי העבא בדבריהם:
[ואמרו]. ואנשים אחרים מאחריהם: וכשילין
של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו. וכשילין
כעין חצין שקורין וררשי:

שתחלת

זה גמרא. דבר אחר: **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה מקרא ומשנה, **"ועתידה בשדה לך"** זה גמרא, **"אחר ובנית ביתך"** אלו מעשים
טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה מקרא ומשנה וגמרא, **"ועתידה בשדה לך"** אלו
מעשים טובים, אחר ובנית ביתך דרש וקבל שכן: ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית שער כו': תנא, אם הוסיף בו ידועים
אחר, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדשין אותו פעמים בשבוע: ואלו
שאין זיון ממקומן, בנה בית חדש ונכנסו וכו': תנו רבנן **"אשה חדשה"** אין לי אלא אשה חדשה, אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד
לומר: **"אשה"**, מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר **"אשה חדשה"**? מי שחדשה לו, יצא מחזיר גרושתו שאין חדשה לו. תנו
רבנן: **"לא יצא בצבא"** יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומוזן ויתמן הדרכים? תלמוד לומר: **"ולא יעבר עליו לכל**
דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: **"עליו"**, עליו
אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דפתח **"לא יעבור"**, **"לא יצא בצבא"** לקמה ליי? לעבור עליו בשני לאוין:
מתני' **"ויפסו השומרים לדבר אל העם"** ר' עקיבא אומר: **"הירא ורד הלכב"** כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה
ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: **"הירא ורד הלכב"** זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את
כל אלו שיחזור בגללה. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתיני חרי הוא הירא ורד הלכב. והיה ככלת השומרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם ובעקבו של
עם, מעמידו וקפיון לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו.

שתחלת

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

שתחילת ניסה נפילה בגמ' פריך אפא מבעי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה. בר"א.
דחורין מן המערכה ויש שאין וזין ממקומן, במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה.
כגון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין רבי יהודה אוסר בו, מפרש בגמרא:
גמ', עברה דרבנן. ל"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזון, ולרבי יוסי עד שיעבור

על דבר תורה דומיא דאלמנה לכתן גדול, וכגון
שנשאה דאיא אסור: כח בין תפלה לתפלה בין
הנחת תפלין של יד לתפלין של ראש: כח. ספר:
עברה היא כידו, אם לא חזר וברך, דהכי אמרי
במנחות (נ"ו ל.) סח מברך שמים לא סח מברך
אתה: וינס שותתין על כריו. מי רגלים מחמת
יראתה: מפני שתחלת נפילה ניסה מפני ליה.
תחלת משמע הגרמת הדבר, והכי איבעי ליה
למימר כשהן נסין זו היא תחלת הגרמת
הנפילה, ובניסה לא שייך למימר תחלה היא
ממש קא ערק: רשות דרבנן זו היא מצוה דר'
יהודה, ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא
רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין
חתן יוצא לה, אלא שרבי יהודה קורא אותה
מצוה, ונפקא מנה לפטור משאר מצות בעדו
עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: מצוה דרבנן
דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר' יהודה הכל
יוצאין אלא דקרי לה חובה, ולא מיד אשמעינן
בהא אלא קלה משום מצוה ורשות נקטו
פלוניתיה, אלא משום דקרי רבנן להא רשות יד
להם אם קרא את זו מצוה ואפלו היא חובה,
שהרי אין דבר אלא להעלותם מעלה אחת
ולומר אבל בזה הכל יוצאין, וגבי רשות דים
לקרות את שלמעלה ממנה מצוה, ורבי יהודה
דקרי לקמיתא מצוה לאשמעינן דהעוסק בה
פטור מן המצוה, והצריך להעלות את זו מעלה
אחת לומר אבל בזה הכל יוצאין הלכך קריה
חובה כדאייתא: אמר רבא בו. מלמיה דרבי יוחנן
מפרש ואזיל, וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן
דאפילו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות
בקריאת השם, נפקא לן מניה לענן עוסק

שתחילת ניסה, נפילה. שנאמר: "נס ישראל לפני
פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם" ולחלן הוא
אומר: "וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים"
וגו'. במה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל
במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה
מחופתה. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים,
במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין,
אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה: גמ' מאי איכא בין
ר' יוסי לר' יוסי הגלילי? איכא ביניהו, עברה דרבנן.
כמאן אולא, הא דתניא: שח בין תפלה לתפלה,
עברה היא כידו, וחזור עליה מעורכי המלחמה. כמאן,
בר' יוסי הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול
קרנות והרתיע, הנפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות
ומים שותתין לו על כריו, חזור. כמאן? לימא ר' עקיבא
היא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא אפילו ר' יוסי הגלילי
מודה, משום דכתיב: "ולא ימס את לבב אחיו בלבו".
והיה ככלת השמרים בו": האי מפני שתחילת ניסה
נפילה! מפני שתחילת נפילה ניסה, מפני ליה? איכא:
מפני שתחילת נפילה ניסה: "במה דברים אמורים
במלחמות הרשות" בו'. אמר ר' יוחנן: רשות דרבנן, זו
היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן, זו היא חובה דרבי
יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבוש, דברי הכל
חובה. מלחמות בית דוד לרווחה, דברי הכל רשות. כי
פליגי, למעוטי גוים ולא לית עלייהו, מר, קרי לה
מצוה, ומר, קרי רשות. נפקא מינה, לעוסק במצוה
שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה, בלשון הקודש: שנאמר: "כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניו ושפטיה". שלשה מבית דין הגדול שבידו שלם היו יוצאין.
ר' יהודה אומר: חמשה שנאמר "זקניו" שנים "ושפטיה" שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהן עוד אחד. נמצא טמון בגל,
או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני
המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודרין אלא לעיר שיש בה בית דין: גמ'
מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וענו ואמרו" ולחלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו" וגו'. מה "ענייה" האמורה לחלן
בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "כי ימצא חלל באדמה... ויצאו זקניו ושפטיה" שלשה מבית דין הגדול
שבידו שלם היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו'. תנו רבנן: "ויצאו זקניו ושפטיה". "זקניו" שנים, "ושפטיה" שנים, ואין בית דין שקול,
מוספין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהן עוד אחד,
הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא כתיב "ושפטיה"? ההוא מיביעי ליה למיחדין שבשפטיה. ור' יהודה מ"אקני" "זקניו" נפקא. ור'
שמעון, אי כתב רחמנא "זקני" תהא אמינא אפילו זקני השוק, כתב רחמנא "זקניו". ואי כתב רחמנא "זקניו" תהא אמינא אפילו סנהדרין
קמנה, כתב רחמנא "ושפטיה", למיחדין שבשפטיה. ור' יהודה, גמ' "זקני" "זקני" מ"אקני העדה". מה לחלן מיחדין שבשפטיה, אף כאן
מיחדין שבשפטיה. אי גמ', לגמריה לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיה" למה ליה? אלא וי"ו "ושפטיה" למינא ור' שמעון

רש"י

במצוה דלמר חובה ולמר רשות, ופריש לן נמי רבא בהי מניהו איפליג: מלחמות יהושע
לכבוש. בהא ליכא למאן דקרי רשות, דאפלו חובה נמי איתא והעוסק בה פטור מן
המצוה, ורבנן הוא דלא אכפת להו לקרותה חובה דדים לקרותה מצוה אצל הרשות
שהרי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת, ומצוה לגבי רשות מעלה היא
ומלחמת בית דוד. שנלחם בארם צובה להוסיפה
על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו
מנחה ומס עובד: דברי הכל רשות. ואפלו רבי
יהודה להא לאו מצוה קרי לה, והעוסק בה אינו
פטור מן המצוה: כי פליגי. ר' יהודה ורבנן
במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר חוב,
במלחמה שהיא למעוטי עובדי בוכבים ולא
ליתו עליה:

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עגלה ערופה בלשון הקודש. נאמרת.
מה שהקנים אומרים דינו לא שפכו והתבנים
אומרים כפר לעמך ישראל, בלשון הקודש
החוקקו מן התורה לאמרה: שנאמר כי ימצא
חלל. ובגמרא פריך דיכי יליף מהכא: הוי יוצאין.
ובאין שם ומודרין מן החלל לצד העירות
שסביבותיו לידע איזו קרובה: בגל. גל של
אבנים: נמצא סמוך לספר בו. מפרש טעמא
בגמ'. גמ'. מאי קאמר. דיכי יליף לשון הקודש
מהכא: ואין ב"ד שקול. אין עושין ב"ד שקול
וכל לחלק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד
אחד. לקם אתרי רבים להשות (מסות מ):
למיחדין. והן דלשכת הגזית: מוקני וקניו.
מדימוי למיכתב זקני וכתב זקניו. מיחדין
שבשוקין: זקני השוק. אינן שאין סנהדרין:
שופטיה. וקנים שהם שופטים את ישראל. מוקני
העדה. דסמיכת פה העלם דבר, ואיתר לה
שופטיה להביא עוד שנים: למינה לבלי מלחא
מהתם. דהא רבי יהודה הוה נמי ממושה קאמר,
ויליף לה מקראי בבב"ק דסנהדרין: אלא וי"ו
ושופטיה למינא. כלומר לא גמיר גוש
ואיצטריך שופטיה לסנהדרין בריש

ו"ו

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצוה היא לעוסק במצוה שפסוק מן המצוה - לענין ההלכה
שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו
נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא
שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרן עלך משוח מלחמה עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא
חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם
זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה
לו, וזקני אותה העיר מבאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן,
ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום
ערופתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'דינו לא שפכו את הדם
הזה ועינינו לא ראו', והכתבים אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר
פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.

משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששנינו
לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מניין, שנאמר 'כי ימצא חלל
בארץ' ולא נודע מי הכהו. 'ויצאו וקנינו ושופטיו' למדוד מה היא
העיר הקרובה אל החלל, וכמה דיינים הם, שלשה, ואלו השלשה
מבית דין הגדול שבירושלים היושב בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי
יהודה אומר, חמשה דיינים הם, שנאמר 'וקנינו' שמשמעו שנים
שהוא מיעוט רבים, 'שופטיו' שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה,
ואין בית דין שמשפרו שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי
כאן חמשה.

נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני
המים, לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל בארץ'
ולא טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני
המים.

נמצא ההרוג טמון לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך לנכרים,
או לעיר שרובה עובדי כוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא
היו עורפין ומודדין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין.

גמרא. שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, מאי קאמר
- כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' שעגלה
ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד
זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של

המשנה, והתנא קאמר, תחילה אמר, מנין שבלשון הקודש,
שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וקנו וקנינו ואמרו וגו'', ויש ללמוד גורא שזה,
וקלות הוא אומר 'וקנו תלויים ואמרו וגו'', ויש ללמוד גורא שזה,

מה ענינה האמירה תלון בברכות וקלות היא דווקא בלשון
הקודש, אף הענינה האמורה כאן היא דווקא בלשון הקודש. ואחר
כך אמר דין אחר, וסדר עגלה ערופה ביצד נעשית, נאמר 'כי
ימצא חלל בארץ ויצאו וקנינו ושופטיו', שלשה דיינים מבית
דין הגדול שבירושלים היו יוצאין למדוד.

שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה
וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו
רבנן, נאמר 'ויצאו וקנינו ושופטיו', 'וקנינו' הרי הם שנים,
'שופטיו' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין

שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי
יהודה. רבי שמעון אומר 'וקנינו' הרי הם שנים, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.

שואלת הגמרא, ורבי שמעון נמי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא
בתיב גם 'שופטיו', משיבה הגמרא, ההוא 'שופטיו' לא נכתב
לצורך מנין הדיינים, אלא מביע ליה ללמוד ממנו למיחותין

שבשופטיו - שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין הגדול
שבלשכת הגזית.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדורש מ'שופטיו' להצריך עוד שני

יזה מפני שתחלת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל 'נס
ישראל לפני פלישתים ונס מגפה גדולה היתה בעם', הרי
שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנסתם תחילה. עוד אראה מביאה
המשנה ולהלן הוא אומר, 'וינוסו [אנשי] ישראל מפני פלישתים
ויפלו חללים וגו'' הרי שמאחר שנסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
מסיימת המשנה, כמה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש
שאינן יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות
מצוה כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין להילחם, אפילו
התן מחרו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, כמה
דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל
במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו התן מחרו וכלה מחופתה.
גמרא. שואלת הגמרא, מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי,
הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, איכא
ביןיהו אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חור, ולרבי
יוסי אינו חור אלא על עבירה דאורייתא, כמו כהן גדול שנשא
אלמנה.

מוסיפה הגמרא, כמאן אולא הא דתניא בענין חזרת עורכי
המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד
לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא פירו אם לא בירך
שוב על של ראש, וחזרו עליה מעורכי המלחמה. אומרת הגמרא
כמאן בהכרח שברייאת זו היא כרבי יוסי הגלילי שחזר אף על
עבירות דרבנן, כגון ברכות.

מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי
המלחמה שאם שמע קול קרנות בעת המלחמה והרתיע ונפחד
מאד, וכן אם שמע הנפת תריסין והרתיע, או שמע צחצוח קרבות
ומים שותתין לו על כרפיו מחמת יראתו, חזרו מעורכי המלחמה.

ומבררת הגמרא כמאן סוברת ברייתא זו, לימא רבי עקיבא היא
שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו
יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם המלחמה. דוחה

הגמרא, כמה - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה
שחזרו גם משום זה, משום דכתיב 'ולא ימס את לבב אחיו
בלקבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.

שנינו במשנה 'היה ככלות השוטים' בו' שתחילת ניסה נפילה.
שואלת הגמרא על לשון המשנה, הא מפני שתחילת ניסה נפילה
- וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זו, הרי

מפני שתחילת ניסה נפילה היא לכתוב, שהרי הגורם
לנפילה היא הניסה. מתרצת הגמרא, איכא דבברי המשנה מפני
שתחילת נפילה ניסה - הגורם לנפילה היא הניסה.

שנינו במשנה, כמה דברים אמורים במלחמות הרשות בו' אמר
רבי יהודה כמה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת

הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות'
דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי
יהודה - היא אותה המלחמה שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין

כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה
בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה -
היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.

מבאר רבא את מחלוקתם, מלחמות יהושע שהיו כדי
לכבוש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה ויוצאים
כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרווחה להרחיב את גבול

ישראל ולטול מס מהגויים, דברי הכל נידונית במלחמת רשות. כי
פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה למעוטי עובדי כוכבים
- להחליש את כוחם של הגויים ולא לית' עליהו - כדי שלא יהיה

בהם כח להילחם ביהודים. ובוזה, מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה,
ומר - תנא קמא, קרי למלחמה זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין
כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תניא מפורש בבביתא בנותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
הבביתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אבית פני והמרה עליה, בגון
שיצאו למדינת עגלה או להוסיף על העיר ועל העצרות, יכול
תהא המראתו המראת, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',
מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה'
משמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר
בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פריט
למזון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דברי רבי יהודה. והקמים
אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של
שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
לרבות את הטמון.
אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן,
אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין
הפסוקים יש ללמוד שבה למעט טמון, ואילו ה'תם בשכחה מענייניה
דקרא יש ללמוד שבה לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבנייה
זאת מתוך הפסוקים. כאן עגלה ערופה, דהבית 'כי ימצא חלל'
שמשמעו היבא דמשתבח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פריט למזון.
וה'תם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דהבית בו 'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נוהגת אלא בגלוי, והרי
אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא
'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה,
מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה'
דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכחת
קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פינה
בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת
קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', משיבה
מקצת משהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה
שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת?
משיבה הגמרא, מיפעי ליה לבדריה אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר
רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פריט
לשצפוי עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
שאינם בשדה.
שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנן
ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה
יכולה תורה לכתוב כי תקצור קציר 'בשדה', וכתבה 'בשדה', מכי
זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדה, אינה שכחה, אבל

וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה
שהוסיפה 'ושפטי' המיוהרין שבשפטיה ולא למנן הדיינים).
מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף
של דיינים, כמו כן נדרוש ו'יצאו' שמשמע שנים, 'ומדר' שמשמע
שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקניך
ושפטי' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ו'יצאו' 'ומדר' אינם מיותרים
למנן, אלא תהא מיפעי ליה לבדתיא, ו'יצאו' מלמד שרק הן -
הדיינים יעסקו במדידה ולא 'שלוחיה', 'ומדר' מלמד שאפילו
נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו
הזקנים מודרין, שמצוה לעסוק במדידה.
אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,
ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, הלא דברי אלעזר
בן יעקב, דתניא, רבי אלעזר בן יעקב אומר, 'ומנן' זו סנהדרין,
'ושפטי' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמזים בשופטי' מלך,
דבתיב 'מלך במשפט עמדי ארץ', כהן גדול, דבתיב 'ובאת אל
הכהנים הקיום ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט
הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
מסתפקת הגמרא, איפעיא להו, רבי אלעזר בן יעקב שחולק על
משנתנו, האם במלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך
מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חולק על המשנה במנן הדיינים,
אלא אי דברי יהודה שאמר חמשה, אי דברי שמעון שאמר שלשה,
סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,
ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיבא בולא סנהדרין
גדולה במדידה.
אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט בבביתא שנאמרה בענין זקן
ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אבי פני - מקום בתוך
חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו
המראת להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'וקמת
ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד
שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק במה -
כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אילימא דנפיק מקצתן
ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראת, דלמא ה'ה'
דאיבא נואי בנותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים
סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק בולא - שיצאו
כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבה
הישיבות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והבית
'שדרה' אנו הסהר אל יחסר המוג' ונדרש פסוק זה לענין
הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מזיגה שהיא שליש יין ושני שליש
מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים בגדר סנהדרין קמנה
שהם שליש ממסנהדרין גדולה, ויצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי
שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
לרבה מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל
הסנהדרין, לא למדידת עגלה - האם לא לצורך מדידת העיר
הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אלעזר בן יעקב היא שאמר
'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
אמר ליה אבי רב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו
הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
ירושלים ועל העצרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי
הסנהדרין כולה, בדתנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העצרות להתקדש בקדושת
עזרה אלא בבית דין של שבעים וחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

ר"י דרשופטיף דר"ש ר' יהודה למנאן להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט שאין עיר קרובה כזו: פתני. דלא קתני מלך וכהן גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא בעי כלה סנהדרין: מצאן וכן מפרא. לבד הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדליל בפרק קמא דסנהדרין:

אבי פאני. כל שהוא בתוך הקף היצוץ של ירושלים קרי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון חבישה כמו שקורין ציגלי"א של עיר, כמו חמור ובית פאני (נ"מ ע"ט). בשטרידור"א בית ראש של אפסר קורין כן: והקרה עליהן. כלומר על מה ששאל מהם שם ואמרו לו הנהכה הלך לעירו והורה לשלש פדרך שהיה מורה בתחלה, דהיה ליה ממרא על פייהם: הפקום. המקור למשפט, והוא לשכת הגזית: דפיס מנייהו כהן. לבי פאני, דאיצטרך לאשמועינן דפטר משום טעמא דחזין לב"ד: דלמא הנה דאיכא גזאי כותיה סביא להו. ומחזיקא תימי לן חיובא דאיצטרך קרא למפטרניה: שדרה. זה סנהדרין שיושבת בטבורא של א"י: אמן פסחה. שעששין כחצי לכהן עגלה בשורת ושיבתו כדי שיהיה בלן רואין זה את זה: הפקום כשעור מנו. שני חלקים מים ואחד יין. ואם כאן צריך שישתיר שלש: על עיר. על ירושלים: תניא ברב יוסה. דאמר רבי אליעזר בן יעקב בלחז סנהדרין בעי פתני. דלילין פלט למנון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: התם מעניניה דקרא. צריכין למיררשיה. והכא מעניניה דקרא תדרוש ליה. גבי חלל כתיב כי ימצא חלל, כל היכא דמשתבח ואפי' טמון. חלקר על כרחי כי אקא באדמה למעטי טמון בא דתדרוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי לא איצטרך: אף שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון ממשעמעותא אי לאו דהדר רבייה.

ו"ו לא משמע ליה. (מאי קאמר רחמנא המיוחדין שבשופטין). אלא מעתה "ויצאו" שנים, "ומדר" שנים, לר' יהודה הרי פאן תשעה, לר' שמעון הרי פאן שבועה! והוא מיפעי ליה לבדתניא: "ויצאו" הן ולא שלוחיהן, "ומדר" שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודרין, שמצוה לעסוק במדידה. מתניתין, דלא כרבי אליעזר בן יעקב, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: "וקנין" זו סנהדרין, "שפטיד" זה מלך וכהן גדול. מלך דכתיב: "מלך במשפט עמיד ארץ", כהן גדול דכתיב: וכתא אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה וגו'. איבעיא להו, ר' אליעזר בן יעקב במלך וכהן גדול הוא דפליג, אבל בסנהדרין אי בר' יהודה אי בר' שמעון סביא ליה, או דלמא בסנהדרין נמי פליג עד דאיכא פולא סנהדרין? אמר רב יוסה: תא שמע, מצאן וכן ממרא אבי פני והמרה עליהן, יכול תהא המראתו המראתה? תלמוד לומר: "נקמת ועליה אל המקום" מלמד שהמקום גורם. דנפוק כהן? אי ליכא דנפוק מקצתו, דלמא הנה דאיכא גזאי, פותיה סביא להו? אלא פשיטא דנפוק פולא, ולמאי? אי לדבר הרשות, מי מצו נפקין? והכתיב: "שדרך אגן הספר אל יחסר המנוח" שאם נצרך אחד מהם לצאת, אם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרין קטנה יוצא, ואם לאו אינו יוצא. אלא פשיטא לדבר מצוה, למאי, לאו

רש"י

לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע ושכחת עמר או ושכחת בשדה נפקא להו. מבשדר ושכחת, קרי ביה ששכח את קצת שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שנשכה הרוח והרימה את העמרין מן הארץ והציפתו לתוך שדה חבירו ושכחו. כסבור שאינו שלו. נפקא מבשדר ולא בשדה חבירו:

דלא הוה שכחהו. ורבנן. משעמא דשדה חבירו נפקא להו מדתנה ליה למכתב כי תקצור קצירך בשדה ושכחת וכתוב בשדר: צפו עמרין לתוך שדהו. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו על זו: פרט לשצפו. וקא סלקא דעתך צפו ממש על גבי אבן או על גבי עמוד: ולישעפיד לתוך שדה חבירו. צפו על גבי אבן הוא דמעט אבל מנחים לא מעט, והא בשדר כתיב, אלא הא דקאמר צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר, דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו שכחהו. והאי דקאמר צפו דלא משכחת עמרין לתוך שדה חבירו אלא בצפו, שהיו מציפתו על הארץ ומביאתו לשם: שהחזיק בו להוליכו לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלאת נקט ולא דוקא: וזה ביה. ותו לא הוי שכחהו דבעין שכחו מעשרו בדאמר בב"מ בפרק קמא דף י"ג. מפני שהוא כזה. שהוא פטור על שהחזיק בו כאלו היה עורו צה מעל הקרקע ומנח בידו הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. יום אחד היה דעתו צלולה. אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי שהיה הריף ודורש בשוק סבירא: שני חלקים זה על זה. והאחד מושך לחלן מחברו מעט, ואם תמרוז מזה יקרב לעיר אחת ואם תמרוז מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודד ב"ה וזה"ל דמביעא ליה נמי או דלמא מין במינו לא הוי טמון. מין במינו לא הוי צה ומשניהם מודד אלא שהוא בכלל אלה:

תנותר

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העורות, דתנן: אין מוסיפין על העיר ועל העורות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסה מצאן אבית פני והמרה עליהן, כגון שצאו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העורות, יכול תהא המראתו המראתה? תלמוד לומר: "נקמת ועליה", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי באילן: ליכא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דבר ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה" לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשפחת, "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדר ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה", למה לי? מיפעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדר". ור' יהודה מיפעי ליה לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדר". ור' יהודה "בשדה" "בשדר" לא משמע ליה בעי ר' יומיה: צפו עמרין לתוך שדהו, מהו? אור שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב יבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולישעמיה לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדר" ולכא! אלא לתוך שדה חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משפחת לה אלא בצפו. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו ושכחו, התחתון שכחהו, והעליון אינו שכחהו. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחהו, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צה. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דבר הכל לא הוה שכחהו. שאני התם, כיון דאחזיק ביה, וכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון, והא "מפני שהוא בצף". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חלקים זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צה, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צה, ומין במינו לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צה, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה, תנותר:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

1 תנתינה. להקדא מנייהו דפלוגתא היא בטמון, אבל עף לא פשט לה מנה דהא אוקימנא
2 טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וזף לא ידעין מאי הוי עגלה: קבריה. רבנן דבי
3 מדרשא דביעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא. דהני תנאי אפילו תנא קמא
4 דאמר תחתון שבתא ברי' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
5 במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
6 ברזל בעין חרב. ככלי. ואפילו מפרפר עץ וטמון
7 ותלוי ופסל באשפה. דלא הוי עף ולא טמון ולא
8 תלוי ואפילו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא
9 קרא בדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב. הקרובים
10 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
11 ולא חנוק: פרט למצוי. תדיר. גזון ספר לא עיר
12 שרבה עובדי כוכבים: קמ"ל כדתניא כו'. והכי
13 קאמר, נמצא סמור לעיר שאין בה ב"ד, אין
14 מוודין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מוודין, איזו
15 היא עיר שיש בה ב"ד קרובה לו, ואי לא הדר
16 תנאי הוה אמנא אין מוודין בכלל: ת"ל ולקחו
17 וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא יתרא
18 וקני דמקבת וקניה: עגלת בקר. פתני. כהן.
19 החלל ולקחו וקניה: עגלת בקר. פתני. כהן.
20 מצמצם. שאין זו קרובה לו מזו אפילו במלא חוט:
21 ואין ירושלים כו'. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
22 הראש אצל חנוף. בגמ' מפרש למאי הלכתא
23 מוליכין: גמ'. אפשר למצמצם. אפשר לכוון
24 המורה ואמת מדרד שאין זו קרובה לו מזו כלל
25 והיו להו שתי קרובות: וקסבר. נמי קרובה
26 דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו ובהמה

27 רבה ויקח ז', דאס"ד אי אפשר למצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואין הוא דלא ידעין די
28 מנייהו. והנה ליה למימר יביאו עגלה בשתפות ותנוהו אם שלנו קרובה חלקם ויהא קני לכו
29 ואם עירכם קרובה חלקנו יהא קני לכם: אילימא לענין מידה. קאמר יביאו הראש אצל
30 חנוף, דמקום שנמצא חנוף שם צריך למדור ויביאו הראש לכאן, והא מדקתני כו': קנה
31 מקומו. לקברו שם. דוה אחד מיי תנאי שיהנה
32 יחושע בפרק מרבה וכו' דף פא. עקר חיותא כו'.
33 חלקר עקר חלק מיקרי ומודין מנייה בדכתיב אל
34 הערים אשר סביבות החלל: אתה גזון. אתה
35 מראשי יצרת ראשי תחלה. דגזון לישנא דרישא
36 כמו גזון נורר שער ראשך, תלשי וגלי ראשך
37 אפילו תימא אבא שאול. כו' עקבא סבירא ליה
38 מ"ש דרבי אליעזר בן עקיבא דאמר מן הצואה
39 הוא קרי חלל: דכתיב אל צוארי חללי רשעים.
40 והלכך מפניו מוודין בדכתיב אל החלל: פתני.
41 נפסרו וקני ירושלים כו'. שאין עליהם אלא
42 למדור, בדכתיב וצאו וקניו ופסרו ומורה
43 ואע"פ שאינו איתן כשר. דלא כתיב ביה עובד
44 ולא נאמר אלא למדור: בקיפין. כמין סכין גדול
45 מאחרית. ממול ערפה: מקומה סכור. ועלום:
46 ומתר לפרוק שם פשתן. דוקא נקט עבודת
47 שאניה בגופה של קרקע דמפרש בגמרא: לא
48 בא לדינו ופסרנותו. בגמרא מפרש בלא מוונות,
49 והניו דינו לא שפכה לא נהרג על דינו
50 שפסרנותו בלא מוונות והצריך ללססם את
51 הכריות ועל וידיו כך נהרג: לא ראינוהו והתנהו.
52 יחיד בלא עבודה. והניו ועיניו לא ראו
והכתיב

19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "בארמה" ולא טמון בגלל "נפל" ולא תלוי באילן, "בשרה" ולא עף
20 על גבי מים. ורבי אליעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמור לספר או לעיר שרובה גוים כו': דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכתיב "וקני העיר וליפא: אין מוודין אלא לעיר כו': פשיטא? פיון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 ידענא דאין מוודין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, דתנאי: מנין שאם נמצא סמור לעיר שאין בה בית דין,
23 שפניחין אותה ומוודין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין
24 שתי עירות, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל חנוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוף אצל הראש. מאן הוי מוודין? ר' אליעזר אומר:
26 מציבור, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר
27 אפשר למצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה" וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילימא לענין מידה קמפלגי, הא מדקתני סיפא: "מאן הוי מוודין", מפלל דרישא
29 לא במידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מות מצוה קנה מקומו" קמפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והיכא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל חנוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוף אצל הראש. במאי קמפלגי? כר
31 סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי נפיל. ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אזיל: מאן הוי מוודין: במאי
32 קמפלגי? כר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיכן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפניי אמי אתה גזון" ואומר "גזון נורר והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מציבור, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תימא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולו, מפיצתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכילי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אליעזר בן יעקב? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפסרו וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומוודין אותה לחלל איתן. "איתן" במשמע, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופין מאחוריה. ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד. ומותר לפרוק שם פשתן ולקשר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במקום ערפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי
40 על דעתינו עגלה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופסרנותו בלא מוון, ולא ראינוהו והתנהו בלא לויה.

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבארת הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה וקני העיר, וליכא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 מקשה הגמרא, פשיטא, כיון דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 בה בית דין, אנה דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אף
 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 משמע לו, בדתנא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא
 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, ששניחין אותה ומודדין
 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר "ולקחו וקני העיר ההיא"
 ומלת "עיר" יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו
 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה
 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נמצא ההרוג מכוון בין שתי עירות בדיוק באותה מידת
 קירבה, שתיחן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 ירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 עקיבא אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 נמצא מכוון בין שתי עירות, שתיחן מביאות, קסבר, אפשר לצמצם
 - יש אפשרות לצמצם לדיק, שגם שנמצאו שתי העירות מכוונות
 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת
 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 והמדידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 שתיחן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ואפילו
 קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת הגמרא
 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתון לך לרשתה'
 משמעה, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של
 המשנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 - לענין מה נחלק, אלימא לענין מדרה של העיר הקרובה
 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא
 מדרה מ'סיפא' בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין
 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת
 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדרה עסקינן, שהרי לענין
 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא בדת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקבורו שם קמפלגי, והבי
 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקבורו, קנה
 מקומו שנמצא בו וקוברים אותו שם, והביא דנמצא ראשו במקום
 אחר וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקוברים אותו
 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו במקום שנמצא הראש.

הנתינה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 גבי עומר הקברו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי
 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שכחה,
 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף, ומבאר
 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סברו - סברו בני בית המדרש,
 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 שמחייב בו בשכחה דברי יהודה סבריה להו, דאמר, בפשה פרט
 למון שאין נהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את
 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו ביהא קא מיפלגי תנא קמא
 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בענייננו שהעומר
 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הו' בכך טמון ואינו
 נהג בו דין שכחה. ומר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשההטמנה
 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכך לא הוי
 טמון ונהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי דרבי יהודה היה סבריה להו שפטר בעומר
 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין
 במינו הוי טמון ולא היה חל עליו דין שכחה. והכא בברייתא זו,
 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים דרבנן
 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 לתחתון דין שכחה סבר דרבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 שהניח את העומר על גבי עומר הקברו שבכך יש מקום לומר שאין
 לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדברך אפילו
 אם טמנו ממש בעפר וצבור נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,
 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 או בצבור, ולהודיעו כחו דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 טמון ואין נהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 תחת עומר חברו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 ולא כשנמצא חנוק, וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא
 כשנמצא מפרץ. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא טמון בגל. נאמר
 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף
 על פני המים. רבי אליעזר אומר, בבוילן - בכל מצב שנמצא, בין
 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת
 חרב עורפי.
 תנא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ומושל באשפה, שאין עורפי
 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרי חלל, אלמא גם
 לדברך דורשים 'חלל' ולא חנוק, הכא נמי תדרוש 'באדמה' ולא
 טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני מים,
 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. ואמרת הגמרא, ורבי אליעזר
 שדורש שר את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 ו'תירא בתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט
 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עובדי כוכבים
 כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפי, דכתיב
 'כי ימצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי -
 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
 חומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
 בפרה. מתרצת הגמרא. **אָמְרו קְדָשִׁים מִי לֵיכָא דְפָסְלָא בְּהוּ שָׁנִים**
 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו', **בִּי**
אִיצְטְרִיד קְרָא שנאמר בעגלה 'בה', **לְהִנָּךְ קְדָשִׁים דְּפָסְלָא בְּהוּ**
שָׁנִים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.

מקשה הגמרא, **וְקְדָשִׁים, מַה דְּלֵא פָסְלָא בְּהוּ עֲבוּדָה, וְכִי מִהֲכָא**
נִפְקָא מהמיעוט 'בה', **הֲרִי מִהֲתָם נִפְקָא, מַמָּה** שנאמר בפרשת
 מומין, **"עֲבוּרָת אוֹ שְׂבוּר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלָת אוֹ נִרְב אוֹ יִלְפָת לא**
תִּקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ", ומהמלה מקריב קדשים **שָׁנְעֵבְדָה בְּהוּ עֲבוּדָה,**
אִי אֲתָה מְקָרִיב, אֲכָל אֲתָה מְקָרִיב קדשים **שָׁנְעֵבְדָה בְּהוּ עֲבוּדָה,**
 ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין **אִיצְטְרִיד** למעט
 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', **סָקָא דְעִתָּךְ**
אֲמִינָא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, **הֲנִי מִלֵּי הִיכָא דְעִבְד**
בְּהוּ עֲבוּדָה הִיכָא, אֲכָל עֵבֶד בָּהֶם עֲבוּדָה אִיסוּר כגון שעבד בהם
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, **אִימָא לִיתְסְרוּ** להקריבה,
 לכך **צְרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה'.

מקשה הגמרא, **וְהָא נָמִי כְשֶׁעֵבֶד בָּהֶם עֲבוּדָה אִיסוּר, הֲרִי מִהֲכָא**
נִפְקָא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, **"וְיָמִיד בֶּן נָכָר לא תִּקְרִיבוּ**
אֵת לָחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלָה," וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק
 אלה שהם מומין **אִי אֲתָה מְקָרִיב, אֲכָל אֲתָה מְקָרִיב קְדָשִׁים**
שָׁנְעֵבְדָה בְּהוּ עֲבוּדָה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'
 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
 בפרשת מומין, עדיין **אִיצְטְרִיד** למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
 אלא פסוקים אלו, **סָקָא דְעִתָּךְ אֲמִינָא,** שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, **הֲנִי מִלֵּי הִיכָא דְעִבְד**
בְּהוּ עֲבוּדָה חֲלוּן, אֲכָל אִם עֵבֶד בְּהוּ בִּשְׁנֵי קְדָשִׁים, אִימָא לִיתְסְרוּ
 בכך מהקריבה, לכך **צְרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
 שאר עבודות בפרה.

גִּזְפָא, אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, הֲנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה
עֹנֶה - אגודה **שֶׁל שְׁקִין, פְּסוּלָה** משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ו**בְּעִנְיָה** אינה נפסלת במלאכת משא
 עַד שֶׁתִּמְשְׁוּךְ את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.

מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
מִיִּתְבִּי, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', **אֵין לִי** שפסול בה
אֵלָא עול, **שָׂאָר עֲבוּדוֹת מִנֵּן** שפוסלות בפרה, **אֲמַרְתָּ, קַל וְחוֹמֶר**
 הוא, ומה עגלה שקלה היא בכך ש**אֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ, שָׂאָר**
עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה', **פָּרָה**
 שתמורה היא בכך ש**מִוִּם פּוֹסֵל בָּהּ** שכן כתוב בה 'אשר אין בה
 מוֹם, **אֵינוּ דִּין שָׂאָר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלִין בָּהּ, וְאִם נִפְשָׁךְ לֹמֵר** שאין
 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, **נֶאֱמַר בָּאֵן** בפרה 'אשר
 לא עלה עליה עול', ו**נֶאֱמַר לְהִלָּךְ** בעגלה 'אשר לא משכה בעול'
 מִה לְהִלָּךְ בעגלה **שָׂאָר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ, אִם בָּאֵן** בפרה **שָׂאָר**
עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ.

ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה
 את הקושיא. שואלת הגמרא, **מָאֵי אִם נִפְשָׁךְ לֹמֵר** שאמרה
 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

ו**הִכְהִנֵּנִי אוֹמְרִים, "כִּפּוּר לְעֹמֶד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ [ה'] וְאֵל תִּתֵּן**
דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי עֹמֶד יִשְׂרָאֵל," ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
 לא היו צריכין לומר "ונכפר להם הדם", שאין זה בכלל האמירה,
אֵלָא דִּין חֲקוּרָשׁ מִבְּשִׁרְתָּהּ ואומרת בתורה, **אִימָתִי שֶׁתַּעֲשֹׂו כִּכְהָ**
הָדָם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

נמרא. שינוי במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ו**יִהָא**
 מוֹם פּוֹסֵל בְּעִנְיָה מִקַּל וְחוֹמֶר, ומה פרה אדומה **שָׂאִין הַשָּׁנִים**
פּוֹסְלוֹת בָּהּ שהרי אין שיעור לשנותיה, מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ שהרי נאמר
 בה 'אשר אין בה מום', **עֲנָה שְׁנֵינִים פּוֹסְלוֹת בָּהּ** שהרי אין קרויה
 עגלה אלא עד בת שנה, **אֵינוּ דִּין שִׁיחָא מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ.** מתרצת
 הגמרא, **שָׂאִין הָתָם** לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, **דְּאֲמַר קְרָא**
 בפרה, **"אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם,"** ומלת 'בה' באה למעט, דווקא בָּהּ מוֹם
פּוֹסֵל, וְאֵין מוֹם פּוֹסֵל בְּעִנְיָה והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
 מקשה הגמרא, **אֵלָא מַעֲתָה** ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו **שָׂאִין**
עֲבוּדוֹת מלבד עלה עליה על פוסלות בָּהּ - בפרה, **אֵלִימָא אֲמַר**
רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר רַב, הֲנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה **עֹנֶה -** אגודה
שֶׁל שְׁקִין פְּסוּלָה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין
 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן כתוב בה 'אשר לא
 עלה עליה, ו**בְּעִנְיָה** אינה נפסלת במלאכת משא עַד שֶׁתִּמְשְׁוּךְ את
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
 בברייתא, ולדברייך שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
 בה שאר עבודות.

מתרצת הגמרא, **שָׂאִין פָּרָה** שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום **דִּילְפִּינָן** בגזרה שוה 'עול'
'עול' פרה מְעַנְיָה, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזרה שוה,
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
עֲנָה נָמִי מדוע אין המום פוסל בה, **תִּיֵּי** גם היא בגזרה שוה 'עול'
'עול' מִפְּרָה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך 'פסול בעגלה'.
 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי **הָא**
מַעֲתָה רְחֻמָּא בפרה 'בָּה', לומר שאף המום פוסל אלא בה ולא
 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות פוסלות
 אמרת שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי **בְּעִנְיָה נָמִי**
בְּתִיב 'בָּה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות, כיון
 שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא
 בפרה.

מתרצת הגמרא, **הָהוּא -** המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
מִיִּבְעִי לִיה לְמַעֲוֵי קְדָשִׁים דְּלֵא פָסְלָא בְּהוּ עֲבוּדָה, שלולא
 מיעוט זה, **סָקָא דְעִתָּךְ אֲמִינָא** לית קדשים בקל וחוֹמֶר מְעַנְיָה
 שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא בכך ש**אֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ,**
עֲבוּדָה פּוֹסְלָת בָּהּ, קְדָשִׁים שחמוריהם הם **שְׁמוֹם פּוֹסְלָת בְּהוּ, אֵינוּ**
דִּין שָׁנְעֵבְדָה פּוֹסְלָת בְּהוּ, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',
 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא
 נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה מעגלה שאף שאר עבודות
 פוסלות בה.

מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
 הרי **אִיכָא לְמִיפְרָךְ** על הקל וחומר, מִה לְעִנְיָה שלכך פוסלת בה
 עבודה, שחמורה היא בכך ש**שְׁנֵי שָׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּהּ,** שהרי אינה
 קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

1 והכהנים אומרים: כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא
2 היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אינעו ואמרו קאי
3 שיהא אף וזה בכלל אומרים, אלא מלתא באנפי נפשיה היא, שרוח הקדש בשר את
4 ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונכפר להם היום. גמ' עגלה, בת שנתה היא ואם
5 עברה שנתה פסולת, דכל מקום שנאמר בתורה
6 עגל סתם בן שנה הוא, דליתיה מועגל וכשב בני
7 שנה: פרה ארמית, אין שער לשנותיה: מום
8 פוסל בה. דכתיב בפרה ארמית אין בה מום
9 (ומקרי יט: בה. מעוט: אלא מעתה, דכל היכא
10 דכתב בה מעוטא הוא ולא גמרינן מניה בקל
11 וחמור לא יהו שאר עבודות פסולות. בפרה,
12 דקא על בלבד כתיב בה אלא דגמור לה בקי
13 מעגלה דכתיב (וקריס כל) אשר לא עבד בה כל
14 עבודות במשמע, ואי בה מעוטא לא נגמר מניה:
15 אלקה אשר רב ויהיה היות. על פרה עורה של
16 שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על
17 הוא ובגליה לחודיה מיפסל דכתיב בפרה
18 במלאכת על האמורה בה אשר לא עבד
19 בגליה לחודה ואפלו שלא משכה ובגליה עד
20 שתמשך. שתלטלל המשא מעט, דבעגלה כתיב
21 אשר לא משכה, ולקמן פריך כיון דשאר
22 עבודות בפרה לא כתיב ובגליה ילפינן אמאי
23 מיפסל בגליה לחודה דשאר משאוי שאינו על
24 ממש, מ"מ שמע מנה דגמור פרה מעגלה בקי
25 בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני
26 פרה דילפינן על על. ובין דגורה שנה מפנה
27 היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה
28 דרש ליה לדרשא אחרינא דלוקמן: עגלה נמי
29 תיתי על על מפרה. למוס: למעושי קדשים דלא
30 פסלה בהו עבודה, מהקדשה, אבל פרה לא

והכהנים אומרים:

"כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'

ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכין

לומר "ונכפר להם היום" אלא רוח הקודש מבשרתן:

אימתי שתעשו ככה היום מתכפר להם: גמ'

ויהא מום פוסל בעגלה, מקל וחומר? ומה פרה שאין

השנים פוסלות בה, מום פוסל בה. עגלה ששנים

פוסלות בה, אינו דין שיהא מום פוסל בה? שאני

התם, דאמר קרא: "אשר אין בה מום" בה מום פוסל,

ואין מום פוסל בעגלה. אלא מעתה, לא יהו שאר

עבודות פוסלות בה? אלקה אמר רב יהודה אמר

רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד

שתמשוד? שאני פרה, דילפינן "על" "על" מעגלה.

עגלה נמי, תיתי "על" "על" מפרה? הא מיעט רחמנא

"בה". בעגלה נמי כתיב "בה"? הווא מיבעי ליה,

למעושי קדשים דלא פסלה בהו עבודה. סלקא דעתך

אמינא, ליתי בקל וחומר מעגלה ומה עגלה, שאין מום

פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל

בהן, אינו דין שעבודה פוסלת בהן? איכא למיפרך מה

לעגלה, שכן שנים פוסלות בה. אפוי קדשים, מי ליכא

דפסלי בהו שנים? כי איצטריך קרא, להנך קדשים

דפסלה בהו שנים, וקדשים דלא פסלה בהו עבודה

ממעטא דאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. ודרי פסח וחסאת דכתיב בהו בני
שנתן וכי איצטריך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטריך, דאי לא מעטניהו הו
גמרי בקל וחומר מעגלה: שבעה בהן עבודה. גרסי: עבודת אפוי. כגון בשבת או כלאים
בשור ודמו: עבודת אפוי נמי פסאי קרא נפקא. דכיון דדרי קראי כתיבי, על כרחיה
חד מנייהו לעבודת אפוי: על. לא פרה תניא:
שאר עבודות פוסלות בה. דכתיב אשר לא עבד
בה: ואם נפשך לומר, ואם יש לך להשיב על
קיו והו. צא ולמד בג"ש, נאמר כאן על כו: מאי
אם נפשך לומר, מאי הוה לך למיפרך דשבעה
תנא לאורחיהו וליף בגורה שנה: נאמר כאן כו.
והאי על יתרא הוא, דהא בכלל שאר עבודות
הוא: ומסקום שבאת. לא תנא כתיב קתני לה אלא
תיובתיה קא מפרש ואזיל נקמא דקא מותבי
לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל
בפרה בעליה בעלמא, והא כיון דשאר משאוי
בפרה לא כתיב ומעגלה וליף לה בגורה שנה,
וממקום שבאת משם יש לך ללמד נמי דמה
עגלה על יתרא הוא, אף פרה בשאר משאות
דילפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא
עלה עליה על מ"מ. דריש ליה בלא על מדלא
כתיב אשר לא עלה על עליה, והו דדר כתיב
על לדרשא כדדרשנא ואזיל: א"כ כו' שלא
בשעת עבודה, ואפלו הניחו עליה להקל משא
מקדו ולא למשוח: אלא בשעת עבודה. כלומר
שעבודה זו לצורך היא, אבל אקראי בעלמא
שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקרי
ואותבי לא פסלה: משיבת על. לפסול בעגלה
שאני עושה פירות. עגלה בת שנתה לא ילדה:
במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא
תניחיהו. שכתבנה:
איתן

22 מהבא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב,
23 אבל אתה מקריב קדשים שבעה בהן עבודה: איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל
24 עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהבא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי
25 אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שבעה בהן עבודה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן בשהן
26 חולין, אבל עבד בהן בשהן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה,
27 ובעגלה עד שתמשוד. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר
28 עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן
29 "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך,
30 מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים יביחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן
31 "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. וממקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוד, אף כאן עד שתמשוד. תנאי היא,
32 דאיכא דמיימי לה מעגלה, איכא דמיימי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? תלמוד לומר:
33 "אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.
34 שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" ככלל, "על" פרט, ככלל ופרט, אין בכלל אלא מה
35 שפפרט, עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות
36 מנזן? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא
37 בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" ככלל, "על" פרט, ככלל ופרט, אין בכלל
38 אלא מה שפפרט: עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה?
39 אמר ליה: במלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן
40 משיכת עול לרחבו טפח. ולימא טפח? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר'
41 יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויעורף במקום
42 שאין עושה פירות, וכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי
43 דלא ערפינן? אלא מצות: ומורדין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

1 איתן מושבך ושים בפסלע קנך. אלקא איתן הוא סלע. מוסר ארץ. הם הרים, וכל הר של
2 אבנים הוא: שהוא יסן, ולא שהובא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם הוא.
3 הנינו יסן: מחפצת עוף, דכתיב בה ממול עפרו וינקלס ט: כל עלקא לא פליגי. דהא כתיב
4 ולא יקרב משמע להבא, מדלא כתיב ואשר לא יקרב דלקר משמע לשעבר: מי כתיב ולא
5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
6 הוה משמע להבא, אבל השתא דכתיב ואשר
7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לאו לשון
8 צואה הוא: אשר לשעבר משמע. אנ"ג ולא
9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל
10 השתא דכתיב אשר על פרקו מוכח עגלה
11 דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות
12 כל עבודות ברקלמן דלא תורשיה בכלל ופרט:
13 בופין ללוי. בופין את מי שאינו רוצה ללנות
14 את חברו לדרך שלוחה: ויקרא שמה לזו. סיפיה
15 דקרא. היא שמה עד היום הוה, ומניה לילף דלא
16 נתבלבלה ולא הרבה, כדאמרין כל מקום

17 שנאמר עד היום הוה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו, ולא כתיב אלא
18 ויראם באצבעו או בעקמיות שפתים כדלקמן: ולרוע. כדאמרין שאין מלאך המות
19 שולט בהם: שלוחו פרעה. כדכתיב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתה אינו נזק, אותו
20 היוצא לדרך: עד עבודה של עיר. שהוא יוצא ממנה, והוא בבית החיצון שבתוך שבעים
21 אמה ושירים לבתי העיר: כי ציניתא דבבל.
22 מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו ציני דר הבדול
23 (ספ"ה דף כט): לא נתישב. והנינו לא ישב אדם שם,
24 לא גזר אדם הראשון: ישוב שם, והנינו דאמר
25 אינשי איתנהו משני אדם הראשון, שגזר עליו
26 אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר
27 שהקדחת עליו את הפקוס. שבשחיזי המים
28 הרעים היתה פרנסתו להביא מים ולמנוחה
29 מקטני אמת. שהיו דוגמים שפסקה פרנסתם
30 בשביל שנתרפאו המים: ודלקא. קטנים ממש הוה
31 ועל שם מקומם נקראו גערים שהיו מן גערו:
32 הקא מפרש מקום: וירחוק ליהו

11 יעבר? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יונתן: "אשר" רבויא הוא: ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:
12 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה
13 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
14 ונקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כולל, "ולא יזרע" פרט. כולל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
15 זריעה אין מידה אחרת לא! "אשר" רבויא הוא: וקני העיר רוחצין ידיו כו' בו'. תנו רבנן, "וכל זקני העיר הריא תקריבם אל החלל
16 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של
17 עגלה. "ואמרו ידנינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
18 ופטרנוהו בלא מונוות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי. תניא, היה ר' מאיר אומר: בופין ללוי, ששכר הלויהו אין לה שיעור, שנאמר:
19 "ויראו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הריאנו נא את מבוא העיר ועשינו עמוך חסד". וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה
20 חסד עשו עמו? שפל אותה העיר הרנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "וגלף האיש ארץ תחתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
21 הוא שמה עד היום הוה" תניא: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שפא סנחריב ולא בבלה, ובוכרנצר ולא החריבה, ואף מלאך
22 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וזן מתים. והלא דברים קל וחומר:
23 ומה פנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולרועו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוי ברגליו, על אחת כמה
24 וכמה. כמה הראה להם? חזקה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תניא פותיה דרבי יוחנן: בשביל שפנעני
25 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולרועו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוי, יעסוק בתורה,
26 שנאמר: "כי לוי חן הם לראשד וענקים לגרגרתיד". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שנאמר:
27 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבר בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ונעבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
28 אמר רב: כל המלוח את חברו ארבע אמות בעיר, אינו נזוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לידה דיוקא
29 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עבודה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
30 שיש: עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר איש מפום
31 נהרא עד פי ציניתא דבבל. פי מוטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריתו, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן
32 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,
33 ארץ שגזר עליה אדם הראשון לשוב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב איש מהגורניא
34 יעד בי כפי, ואמר ליה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוח ומתלוח פאילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו
35 אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתנוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
36 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקדחת עלינו את המקום. מאי "וגערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמנוגעים
37 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמת. תנא: גערים היו, ובזבוז עצמן פקטנים. מתקיף לה רב יוסף: ודלקא על שם מקומן? מי לא
38 כתיב "וארם יצאו גרודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געורן. התם, לא
39 מפרש מקומה. הקא, מפורש מקומן. "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ח" מה ראה? אמר רב: ראה מפוש, כדתניא רבן שמעון בן
40 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו תכמים עניהם, או מיתה או עוני. ושמאל אמר: ראה שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
41 יצחק נפקא אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלקא בורעיהו ניהוה הוה,
42 אמר ר' אלעזר: לא פם ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והנחנהו ללכת לדרכו יחידי בלא לוויה וזהו וענינו לא ראו.
 תנא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יוצא
 מן העיר ויאמרו לו היראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 ובתיב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר הירגו לפי חרב, ואתו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו
 היא שמה עד היום הזה", תנא, אותה עיר לח שבנה אותו איש,
 היא העיר לזו שצויקעין בה תבלת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה למדנו, היא לזו שפא סתתריב ולא בלבלה, אף שבלבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא וקנים
 שמה, בזמן שדעתו קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה לחם את
 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא חלה בגללו שהרי לא
 נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 בגללו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תנא כוותיה דרבי יוחנן, בשביל שבעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק
 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, "כי לווית תן הם לראשך
 ועניקים לגירונתך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
 לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו שזו היא
 לוויה, נשתעבד בגניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזווק בדרכו, ומספרת הגמרא שכך אירע,
 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מוא לדידה
 הויא, ואיתא - הגיע בדרך היזק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, חרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
 לבית העיר, חרב לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפים אמה מחוץ לעיר, לתלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששית, עד
 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נראה - עיר בבבל, עד כי ציננתא דרבאל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, כי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 ציננתא דרבאל משני אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצוים שם משנות אדם הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אדרבתן מלתא - הזכרת לי דבר זה דאמרן רבי יוסי ברי חנינא,
 מא דבתיב שהקדוש ברוך הוא הולך את בני ישראל "בארץ לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שנוה
 עליה אדם הראשון לישוב, נתשבתה, ארץ שלא נזר עליה אדם
 הראשון לישוב לא נתשבתה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה", הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים
 מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום ישיב - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לבאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי ש'איתן' פירושו ישן.
 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי טעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שזה
 'עריפה' 'עריפה' מהמאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ויקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', לשון
 זה משמע לשיעור - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוך בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להקא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 במאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להקא - שאסור לעבוד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 וכן רבי יוחנן לא פליגי, דבתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשיעור, ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 בתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי 'אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנוספת המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה, ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי בתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ויעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', 'לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה לשיעור משמע, ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.
 שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא וזיעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 בן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה וזיעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא
 בגופה של קרקע אסורה, וצא מירכת פשתן וניקור אבנים שאינן
 בגופה של קרקע שמוותרות, מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שבפרט, ואם כך וזיעה אין - תדיה אסורה, מדי אחריתא לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "וכל קני העיר תהיו הקרובים אל החלל ורחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה. הבריתא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא נשפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרוג זה לדינו ופשתנהו לדרכו בלא מונוה,
 שאם שלחו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן
 הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו ידינו לא שפכו, ולא ראיתוהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 "יִצְרֶעֶת נַעֲמָן תְּרַבֵּךְ בְּךָ וּבְזֶרְעֶךָ לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים, 57
 58 "וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמַר
 59 רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְבַּעַה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גָּחִיז וְשִׁלְשֶׁת בְּנָיו שֶׁנֶּעֱשׂה
 60 בַּצֵּרֶת הוּא חוֹרֵעוּ.
 61 עוֹד מְבִיאַה הַגְמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר מִיד אַחַר מַעֲשֵׂה גָחִיז 'וַיִּלֶּךְ אֱלִישֶׁעַ
 62 דְּמִשְׁקִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, לָמָּה הִלֵּךְ אֱלִישֶׁעַ לְדַמְשֶׁק. אָמַר רַבִּי
 63 יוֹחָנָן, שֶׁהִלֵּךְ לְהַחְזִירוֹ לְגָחִיז בְּתִשְׁבּוּכָה, וְלֹא חוֹר, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ
 64 לְגָחִיז חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לוֹ גָּחִיז, בְּךָ מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל מִי שֶׁחָטָא
 65 וְהִחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּמְבִאֵרֶת
 66 הַגְמָרָא, מֵאֵי עָבַד גָּחִיז לְהַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, אִיכָּא דְאָמְרִי, אֲבָן
 67 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְבַּהֵת אֶת הַמִּתְכַּת מִן הָאֶרֶץ תִּלָּה לוֹ לְחַטָּאת יִרְבַּעַם
 68 - לְעַלְגֵי הוֹזֵב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לָאָרֶץ, וְהַטְעָה
 69 בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלֹהֵם עוֹמְדִים. וְאִיכָּא דְאָמְרִי, שֶׁם
 70 חָקַק לָהּ אֶפְסוּפָה - עַל פִּיה שֶׁל חֲטָאת יִרְבַּעַם, וְהִיָּתָה אוֹמְרַת אֲנִי
 71 וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַטְעָה בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלֹה מְדַבֵּרֶת.
 72 וְאִיכָּא דְאָמְרִי שֶׁבְּכָךְ הִחֲטִיא גָחִיז אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיָּה אֶצֶל
 73 אֱלִישֶׁעַ רַבֵּנָן דְּחָה מְסַמְיָה - הִיָּה דוּחָה אֶת הַתְּלִמִּידִים מִלְּבוֹא
 74 לְלַמּוֹד לְפָנֵי אֱלִישֶׁעַ, דְּבִתְרִב מִיד אַחַר שְׁגוּרָשׁ גָּחִיז 'וַיֵּאמְרוּ בְנֵי
 75 הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲנִינָנו וְיוֹשְׁבָיו שֶׁם
 76 לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ, מְכַלֵּל דְּעַד הָאִידִנָּא לֹא הוּא דְחִיק - מִשְׁמַע
 77 מִכֶּךָ, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיָּה הַמְּקוֹם דְּחוּק, מִשׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁהֵלךְ גָּחִיז,
 78 נוֹסְפוּ הַתְּלִמִּידִים.
 79 אוֹמֵרֶת הַגְמָרָא, 'וְהוֹשֵׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדָחָה אֶת אַחַד
 80 מִתְּלָמִידָיו בְּיָדֵים מֵאִי הִיָּא, בְּרַחֲמֵהוּ קָא קָטִיל יְנָאי מִלְכָּא
 81 לְרַבֵּנָן - כְּשֶׁהֲרֹג יְנָאי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֶעוֹן בֶּן שְׁמַח
 82 אֲמַיְמִינְהוּ אֶחָתִיה - אַחֲתוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁטַח, שְׂדִיחָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 83 יְנָאי הַמֶּלֶךְ הִחֲבִיאָה אוֹתוֹ וּכְךָ נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה נִיצֵל גַּם
 84 הוּא, שְׂבֹאֲתָה שְׁעָה אֶזֶל עֵרֶק - בְּרַח לְאֶלְכַּסְנִידְרָא שֶׁל מְצָרִים, כִּי
 85 הוּא שְׁלָמָא - כְּשֶׁהַשְּׁלֵמִים יְנָאי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שָׁלַח לִיָּה שְׁמַעוֹן
 86 בֶּן שְׁמַח אֲגִרַת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה רַבּוֹ, וּכְךָ כָּתַב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי
 87 וְיוֹשְׁלֵים עִיר קְתוּדָשׁ, שְׁלֹחָה אֲגִרַת לָךְ לְאֶלְכַּסְנִידְרָא שֶׁל מְצָרִים
 88 אַחֲתִי, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה שְׂדִיחָה נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל שְׂרָרִי
 89 בְּתוֹכְךָ, וְאֵנִי יוֹשֵׁבֶת שׁוֹמְקָה, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה כִּשְׁקִיבֵל
 90 הָאֲגִרַת, שְׁמַע מִיָּהּ מְדַבְּרִים אֵלָיו, הוּא לִיָּה שְׁלָמָא - כְּבָר שֶׁשְׁלֹם
 91 לְחֲכָמִים, וְעָלִי לְשׁוֹב. כִּי אֲתָא לָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהַחֲוֹא
 92 אוֹשְׁפִיָּא - נֹדֶמָן לְאַכְסִינִיא אוֹתָהּ, קָאֵם קְמִיָּהּ וּבִקְרָא שְׂפִיר - קָם
 93 בַּעַל אַכְסִינִיא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְתַלְמִידוֹ בְּכַבּוֹד רָאוּ, עָבַד
 94 לִיָּה יְקָרָא טוֹבָא - וְעָשׂוּ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, יְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה
 95 וְקָא מְשַׁתְּבָּח בְּאַכְסִינִיא זֶה, כְּמָה נָאֵה אַכְסִינִיא זוֹ שֶׁמְכַבֵּדֶת אֶת
 96 הַחֲכָמִים, אָמַר לִיָּה אֶחָד מִתְּלָמִידָיו, רַבִּי, עֲנִינָה שֶׁל בַּעֲלָה
 97 הַאֲכִסְנִיא מְרוֹשָׁת - עֲגוּלוֹת וְאֵינִן נְאוֹת, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 98 פְּרַחְיָה, רְשָׁעִי, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֲרַבְּעָה מָאָה שְׁפוּרֵי וְשִׁמְתִּיה
 99 - הוֹצִיא אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידְדוּהוּ, כָּל יוֹמָא אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ
 100 תַּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְדוּהוּ, וְלֹא קָבָלִית רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הָנָה רַבִּי
 101 יְהוֹשֻׁעַ קָרִי קְרִית שְׁמַע, וּבְחוּךְ בָּן אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד,
 102 וּבְאוֹתוֹ הֵיָּה הוּא בְּרַעְיָתָה שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה לְקַבּוּלִיָּה, וְכִיּוֹן
 103 שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵי לִיָּה בִּידְיָה - הִיאֵל לוֹ סִימֵן בִּידוֹ
 104 שִׁימְתִּין, אֶךְ הַתְּלָמִיד קָבַר שְׁבִסְמֵן זֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדָחָא דְחִי לִיָּה
 105 לְגַמְרִי, אֶזֶל זָקָה לְבִינְתָּא פְּלָחָא - הֵלֶךְ זָקָה לְבִנָּה לְעַבּוּדָה זֹרָה
 106 וְעַבְדָּה, אָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה, חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לִיָּה, בְּךָ
 107 מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל הַחֲטָאִים וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידוֹ
 108 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיצַד הִחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, דְּאָמַר מִר, אוֹתוֹ תַּלְמִיד
 109 בִּישָׁף וְחִסִּית וְהִידִּית וְהִחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמַר, יָצַר שֶׁל תְּשִׁמִּישׁ, תִּינּוּק,
 111 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אָדָם אוֹתָם בְּשֵׁתִי יָדִים, אֵלָּא תְּהָא שְׁמָאֵל דְּזָחָה
 112 וְיִמִּין מְקַרְבָּת.

1 רַב וְשְׁמָאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה כִּיצַד נַעֲשָׂה, חַד אָמַר, שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ
 2 רַק גַּם אַחַד, וְחַד אָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאֵרֶת הַגְמָרָא,
 3 מֵאֵין דְּאָמַר גַּם אַחַד סָבַר, יָצַר הָנָה שֶׁם מְכַבֵּר, דְּוִבִים לֹא הָיוּ בוֹ,
 4 וְנַעֲשָׂה נִסּוֹ וְבֹאוֹ דְּוִבִים. מֵאֵין דְּאָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה גַּם בְּתוֹךְ גַּם סָבַר, לֹא
 5 יָצַר הָנָה שֶׁם וְלֹא דְּוִבִים הָיוּ, וְנַעֲשָׂה נִסּוֹ וְנִהְיָה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד נִסּוֹ,
 6 שְׂהִיּוּ בוֹ דְּוִבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעַר, לְשֶׁם מִה הִיָּה
 7 צָרִיךְ לִנְסוֹ זֶה, וְלִיָּתוֹ רַק דְּוִבִים וְלֹא לִיָּתוֹ יָעַר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא,
 8 מִשׁוּם דְּבִעְיָתִי - יִרְאִים הַדְּוִבִים וְאֵינִם מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעַר
 9 לְהַסְתֵּר בוֹ, וְלִכְךָ הוֹצִרְכוּ שְׁנֵי נִסִּים.
 10 אָמַר רַבִּי תַּנְיָא, בְּשִׁבְלֵי אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קְרַבְנוֹת שֶׁחֲקָרִים בְּלָק
 11 מִלֶּךְ מוֹאָב כְּשֶׁבֶא בַּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידוֹ לְקַלֵּלָם,
 12 עֲלָה בִּידוֹ זֹאת שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם קִלְלָה אֱלִישֶׁעַ, וְעַל יָדִי כִּךְ הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים יָלְדִים כְּמִסְפַּר קְרַבְנוֹתָיו. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא,
 14 אֵינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שְׂכָרוֹ, וְהָאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ
 15 אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וְאֵה עַל פִּי שְׁלָא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלָא
 16 לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה, שְׁבִשְׁכָר אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קְרַבְנוֹת שֶׁחֲקָרִים
 17 בְּלָק מִלֶּךְ מוֹאָב לְמִרוֹת שְׁלָא הִיָּתָה כּוֹונָתוֹ לְמַצוּה, אֵלָּא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵה וְיִצְחָה מִמֶּנּוּ רוֹת הַמּוֹאבִיָּה, שְׂרָצָא
 19 מִמֶּנּוּ שְׁלָמָה, שְׁכָתוֹב בִּיה 'אֶפְרָה עוֹלֹת וְעֹלָה שְׁלָמָה', וְאָמַר רַבִּי
 20 יוֹסִי בֶן חוּנִי, שֶׁאֵין כִּךְ הוּא, כִּי רוֹת בְּתוֹ שֶׁל עֲגוּלוֹן בְּנֵי שֶׁל בְּלָק
 21 הָיָתָה, הָרִי שְׂכָר אַחֵר הִיָּה לוֹ עַל קְרַבְנוֹתָיו. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא,
 22 לְמִרוֹת שְׂכָרוֹ הִיָּה שִׁיזָּאָה מִמֶּנָּה רוֹת, בְּכָךְ לֹא הִיָּה לְשְׂכָרוֹ, שְׂהִי
 23 תַּאֲוָתוֹ מִיָּהָה עַל יָדִי קְרַבְנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּלָה הָיוּ - שְׁיוֹכֵל לְקַלֵּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידוֹ בְּתִינּוּקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְמָרָא חוֹרֵת לְעַנֵּן אֱלִישֶׁעַ, שְׂבֹא לִירִיחוֹ כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׂבֹה.
 26 נֶאֱמַר שֶׁם, 'וַיֵּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 טוֹב כְּאִשֶּׁר אֲדָנִי רוֹאֵה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מְשִׁכֶּלֶת' וְגו', וְתַמְזָה
 28 הַגְמָרָא, וְכִי מֵאַחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשִׁכֶּלֶת, אֵלָּא מִה מוֹכְבָּתָה.
 29 אָמַר רַבִּי חֲנִי, אֲפִילוֹ מְקוֹם רַע, בְּעִינֵי יוֹשְׁבֵי הַמְּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי הָן
 30 מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלָשָׁה מִינֵי חֲנִינָת הָן שֶׁבָּהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה
 32 לוֹ טוֹב, הָן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, הָן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, הָן מְקָח עַל
 33 מְקָחָהּ וְלֹקְחוֹ.
 34 תַּנּוּ רַבֵּנָן, שְׁלָשָׁה חֲלָאִין חֲלָה אֱלִישֶׁעַ, אַחַד בְּעוֹן שְׁנִיָּה דְּוִבִים
 35 בְּתִינּוּקוֹת, וְאַחַד בְּעוֹר שְׁדָּחָף לְגָחִיז וּגְרוּשׁ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁתִי יָדִים,
 36 כִּי שִׁתְּבָאָר בְּהַמְשָׁךְ, וְאַחַד שְׁמַת בוֹ, שְׁנֵאמַר, 'וְאֱלִישֶׁעַ חֲלָה אֶת
 37 חֲלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בוֹ', הָרִי שְׁלָשָׁה חֲלָאִים אֲמוּרִים, 'חֲלָה', 'אֶת חֲלִיו',
 38 וְאִשֶּׁר יָמוּת בוֹ.
 39 תַּנּוּ רַבֵּנָן, לְעוֹלָם תְּהָא שְׁמָאֵל שֶׁל אָדָם דוּחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין
 40 מְקַרְבָּת אוֹתוֹ, לֹא כְּאֱלִישֶׁעַ שְׁדָּחָף לְגָחִיז בְּשֵׁתִי יָדָיו, וְלֹא
 41 כִּי־הוֹשֵׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה שְׁדָּחָף לְאַחַד מִתְּלָמִידָיו בְּשֵׁתִי יָדָיו.
 42 מְבִאֵרֶת הַגְמָרָא, אֱלִישֶׁעַ מֵאִי הִיָּא, דְּבִתְרִב שֶׁנַּעֲשָׂה שְׂרִיפָא אֱלִישֶׁעַ
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבֵא אֶרֶם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירַב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹל מִתָּן, הֵלֶךְ
 44 אַחֲרָיו גָּחִיז מִשְׁרַתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כֹסֶף וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרָה
 45 נַעֲמָן הוֹאֵל קָח בְּכָרִים' וְנָתַן לְגָחִיז שְׁתֵּי כְּכֹרוֹת כֹּסֶף, וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת
 46 גְּדִיִּים, וְכִתְבִּי כְּשֶׁבֶשׁ אֶל אֱלִישֶׁעַ, הוֹכִיחֵהוּ אֱלִישֶׁעַ 'וַיֵּאמְרָה אֲחֵי לֹא
 47 לָבִי חֵלֶךְ בְּאִשְׁרֵי הַפֶּךָ אִישׁ מִעַל מְעַל בְּכַבְּבָתוֹ לְקַרְאָתָךְ הָעַת לְקַחַת
 48 אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים וְיוֹתִים וּבְכָרִים וְצִאָה וּבְכָרִים וְעֲבָדִים
 49 וְשִׁפְחוֹת' הָרִי שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹכִיחוּ כָאֵן, וְתַמְזָה הַגְמָרָא, וְכִי שְׁקִיל
 50 בּוֹלִי הָאֵ - וְכִי כֹל כִּךְ הוּא לָקָה, הֵלָא כְּסָף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא
 51 דְּשִׁקִּיל כְּכַתּוּב שֶׁם. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׂבֹא נַעֲמָן לְפָנֵי
 52 אֱלִישֶׁעַ הָיָה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק עִם תַּלְמִידָיו וְעַם גָּחִיז בְּשִׁמְנָה שְׂרָצִים
 53 שֶׁהֵם אֵב דְּטוֹמָאָה, וְכִשְׁלָקָה גָּחִיז כֹּסֶף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בְּהֵם כִּדִּי לְקַנּוֹת
 54 כֹּל דְּבָרִים חֲלָל, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ, רְשָׁעִי, הִנֵּי עַת לְיִשׁוּל שְׂכָר
 55 תּוֹרַתְךָ שֶׁעַסְקָה בְּסוּגִיָּת שְׁמָנָה שְׂרָצִים וְכַנְגָה זֶה קְבֵלֶת כְּשִׁיעוֹר
 56 שְׁמוֹנָה דְּבָרִים בְּעוֹלָם הוּא, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הָבָא, וְנוֹסֵף עַל כֶּךָ,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

27 אכסניא זו יפה. במעשיה: טרויות. עגלות: כבד אתה עוסק. מסתכל באשת איש: אחי
28 ליה בידיה. שיקבלנה יצר. של תשמיש תקרבונו נמין שלא יקרו בפריה ורביה, וכן תינוק
29 פן יברח ויאבד את עצמו, ואשה אף היא דעתה קלה ואם ירדפוה תצא לתרבות רעה.
30 סתני. תצא ותרעה בעדר. כשאר חליו, והאי תנא לית לה דאמרין בבמה דוכתי
31 עגלה. ערופה נאסרה ממים וירידתה לנחל
32 איתן אוסרתה, ובמסכת ברייתות מוקמינן לה
33 למלתא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא (ף כה).
34 כפרה ספקיה. היא עשוקה את שלה, ואם לא
35 נמצא החורג נחכפר הספק ולכשנמצא נעשה
36 ודאי ויחרג, ומיהו היא באסור הנאה וידה
37 קומא דכפרה כתיב בה כקדשים: שנים אופרים
38 ראינו לא היו עורפין. דתא נודע מי הכהו ואע"פ
39 שאינו עכשיו בפנינו לדנוה: כמלה עגלה ערופה.
40 שהרי מכירין (וא) כהן מי הרגיל בהן להרוג לא
41 אפקוד. על גיאותו נשתייבם לדקדק, ומפני מה על
42 גנותיכם כי תנוניה, ועוד כי הם עם הזונות
43 ופרדו, הם עצמן נזנפין כפרדים הללה
44 האשכולית מפרש בגמרא שהכל בהן, עד וימחן
45 לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, כלן היו
46 אומרים דברים בנתינתן למשה מסיני, וכן
47 הראשונים שנקלו בסמיכת קרבנות ביום טוב
48 בדאמרין בחגיגה (ף טו), ודא היה מחלוקת
49 ראשון שהיה בישראל בדברי תורה: העביר
50 חזרות הפעשה. שלא היו מתורין בערתי הקדש
51 בו, ובגמרא מפרש טעמא: עוררין וניקפין.
52 בגמרא מפרש טעמא:

1 ליהו דבים ולא ליהו יצר. מאי עבד ליה יצר דקריה ליה גם: דבעיתי. הדבים להתגרות
2 בהם בשאין מקום קרוב להם לנט וללהתבטאות, וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה:
3 ובה וצתה סטנו רות. שציצא ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה
4 שבה: לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה כונה כאן נתקיימה: ואלא מאי מבינותיה.
5 דמקום הואיל והמים רעים והארץ משכבת: חן
6 מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה להם טוב:
7 חן האשה. תמיד על בעלה, ואפי' היא מכשרת
8 נושאת חן בעיניה: אחר שגרה דבים. בעון שגרה
9 דבים בתנוקות. חלה, חר, את חליו תרי, וחד
10 אשר ימות בו: מי שקיל בלי הא. בהאי קרא
11 כתיב שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
12 ועבדים ושפחות וזיתים וכרמים: כסף ובגדים
13 הוא דשקל. דכתיב ויצר כברים כסף בשני
14 חריטים ושתי חליפות בגדים: בשמונה שריצים.
15 בפרק שמונה שריצים (פג טו). הגיע עת ליפול
16 שגר. תורתך בעולם הזה: אכן שואבת.
17 שמוגבת את המתכת מן הארץ ועממדתה
18 בארץ ויעי' אותו אכן העמיד העגלים של
19 ירבעם בארץ: רבנן. דתה. דוחה היה את
20 התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש לפניו.
21 דכתיב לאחר שפרש ממנו המקום אשר אנהו
22 וישביר בית המדרש של רבנן צר ממנו. שנתוסף
23 התלמידים שהיה נהני דוחה: ואי מלכא קטילה
24 לרבנן. בדאמרין בקדושין בהאומר לשלוחו וף
25 טו. בעלי שריי כתיבה. נשיא היה בדאמרין
26 בחגיגה (ף טו): קם כפיהו שפיר. כדכתה:

18 על בעלה, חן מקח על מקחו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלישע: אחד שגירה דובים, ואחד שדחפו לגחיו בשתי
19 ידים, ואחד שמת בו, שנאמר "ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
20 כאלישע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלישע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
21 נעמן הואל קח כפרים" וכתביב: "ויאמר אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפכתי לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
22 בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" ופי' שקיל פוליה הא? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
23 היה אלישע עוסק בשמונה שריצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליפול שגר שמונה שריצים "וצרעת נעמן תרפך בך ובורעך לעולם".
24 "וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחיו ושלשת בניו. "ויבא אלישע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להתחזיר
25 לגחיו בתשובה, ולא חור. אמר לו: חזור בך. אמר לו: בך מקובלני ממך, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
26 לעשות תשובה. מאי עבד? איבא דאמר: אכן שואבת חלה לו לחמאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיבא דאמר: שם
27 חקק לה אפומה, והיתה אומרת "אנכי" ולא יהיה לה. ואיבא דאמר: רבנן דתה מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלישע
28 הנה נא המקום אשר אנהו ישיבם שם לפניך צר ממנו" מכלל דעד האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? דבריה
29 קא קטיל יצאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריא של מצרים: אחותי! בעלי שריי בתוכך ואני יושבת
30 שוממה. אמר: שמע מניה, הוה ליה שלמא. פי' אתה, אקלע לההוא אושפיזא. קם כפיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
31 יתיב וקא משתבת, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, ענייה טרויות. אמר ליה: רשע, כבד אתה עוסק? אפיק
32 ארבע מאה שפורי ושמתיה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הוה ברעמיה לקבוליה
33 אחיו ליה בידה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקף לביתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: בך מקובלני ממך, כל החוטא
34 ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי כישע והסית והדיח והחטיא את ישראל. תניא ר'
35 שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מרתני' נמצא החורג עד שלא נערפה העגלה, תצא
36 ותרעה בעדר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. כיפרה ספקיה, והלכה לה. נערפה העגלה ואחר
37 בך נמצא החורג, הרי זה יחרג. עד אחד אומר "ראיתי את החורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
38 אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
39 להן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחנין, כמלה עגלה ערופה. משבא אלעזר בן דינאי, ותחינה בן פרישה היה נקרא,
40 חורו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקוד על גנותיכם כי
41 תנוניה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משפחת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, כמלו האשכולית,
42 שנאמר: "אין אשכול לאכול בכפרה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר חזרית המעשה, אף הוא כמל את המעוררין ואת הנוקפין.
43 עד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבר שמותרת בוועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר האבר, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבר, והכי אמרין לה במועד קטן וילא:

כל ימיו לא הערד אדם לשאל לחברו על הדמאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקן

שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ'

אפילו אחר בסוף העולם. הכיר בו: והא אמר

עולא בו: סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי

שקבא (שיל לא) ואניה חלוקה כאן כלום: אלא

על הספק. ועקשיו יודעים את התורגמים מי הם:

נגמקא מעון. נאמן באשה האסורה לו, בין מוז

שנתקרה בין מאתרה: עון דכניה ודבנתיה. שהם

נואפין: לא אינו מונע את אשתו מלדק: תא

שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים, ומה טעם

על בנותיכם כי תונניה נתעונו הדינין. דמותן

שהם בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לענן בדין

ובאסור והתר להורות לצבור, ומתוך כך

לסתלקלוק מעשיהם, וכיון שכן אלו להקדיח נח

רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו: לוחשי לחישה. תא

עורכי הדינין, ומתלששים עם הדינין לפתות

להם פתח בוכותו של זה ובחובתו של זה: דבא

חרון את. שעל חסות המשפט חרון אף בא.

שנאמר (סוטה כז) אם ענה תענה אותו וגו' והרהר

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:

היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כאן בבית אחת, כאן בזה אחר זה. תנן: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"

ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תויבא דרבי חייא. לויטעמיד, אימא סיפא: שנים אומרים

"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, ובר' נחמיה, דאמר:

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיבא דאמרי,

כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא בבאי עסקינן? בנן דאתאי אישה מעיקרא.

ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה

אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרת פסולי עדות למה לוי? מהו דתימא: כי

אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין בו: תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה

ערופה, לפי שאניה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין בו: תנו רבנן, "נגמקא

האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, היום בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין היום בודקין את אשתו. ואומר:

"לא אפקוד על בנותיכם כי תונניה" בו: מאי ואומר? וכי תימא: עון דידיה אין, דכניה ודבנתיה לא, תא שמע "לא אפקוד על

בנותיכם כי תונניה ועל פלותיכם כי תנאפנה". וכי תימא: עון אשת איש אין, עון דפניה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות

יפרדו ועם הקדשות יזבחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפדין על

עצמכם, מים בודקין גשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין גשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדינין ונתקלקלו הפעשים ואין

נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תבירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו

לוחשי לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרב אלהים יפשמ". משרבו "אחרי בצעם לבם

הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושכי הרוק,

רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, ותתורה חוזרת על למדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו

רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמנהר, אפילו איניש ביתיה לא מקפבל. שנאמר: "גבר דהיר ולא יגוה" לא יגוה

אפילו בגוה שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתול עליהו. משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפניית משפט,

ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחוקני טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה" שפלים הונבהו והגבוהים הושפלו,

ומלכותא אולא ונולא. משרבו צרי עין וטורף טורף, רבו מאמצי הלב וקוצפי דים מלחלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר

לך פן וגו'. משרבו "נטייות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים ונתקצרו

השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו זוחי הלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל

צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל

לפנים והם לאחור: משמות יוסי בן יעזר בו: מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול

העביר הודיית המעשר בו: מאי טעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקונו, דרחמנא אמר דיהבי ללויים,

ואין

אפי' נצב בעדת אל. בזמן שבקרב אלהים ושפט: חוליב אחר בצעם. להנאתם: האומרים

לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. דכתיב הוי הוי בהדיא פרשתא טובא:

מושכי הרוק. מאריכין הרוק. ומדת גאון הוא: ונתמעטו התלמידים. בדקיל (ומסין זה

מש): סימן לגלות הרוח גניית של תורה. חוזרת על למדיה. מתורת אולי תמצא למדיה:

ולכפוף מטיל עליהו. נמאס בעיניהם: מטילי

מלאי. הדינים מטילין מלאי פרקמטיא שלהם

על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה

שישתכרו הדינין על דהו רבו איש הישר בעיניו

יעשה. שהרואה שהדינין מסבירים לו פנים מפני

טובה שעשה לו ואינו מתנאי מהם: שפלים

הנבהו. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין

נכר בין גבוה לשפל: ומלכותא. מלכותם של

ישראל אולא ונולא. הולכת ומתגדלת: צרי עין.

מלחנות אחרים במקומם: טורף טורף. גולנים

ומאמצי הלב מן הקטנים לרבים: רבו מים

המרים. רבו המקראים לנשותיהם והיה למים

המרים להתרבות: אלא שפסקו מלחשקותם.

בדאמרין שאין המים בודקין משרבו המנאפים:

וחוהי חלב. שאין מטיל את אונם לשמוע: פה

מפי רבם וסומכים על ביתם לדקדק שמועתם:

ישראל לפנים. כני הוא: שהכל בו. תורה

באמתה ואין דפי ושכחה ומחללת:

ואין

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, **הא** אם היו
חד וחד, **היו עורפין** משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. **אלא** בהכרח **מתניתין** **בוליה**
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השניה בה, **בפסולי עדות**
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, **וכדרבי נחמיה, דאמר,**
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, **ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש אחד -**
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו **בשני אנשים באיש**
אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראיתו, לא היו עורפין.
ואיבא דאמר, כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו
מאה נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמין - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאומר לעיל, **והקא** במשנתנו, שהעמדנו אותה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כיון שנים, **במא עסקינן,**
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, **כגון**
דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, **ויתיצה לדרבי נחמיה הכי -** ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, **רבי נחמיה אומר**
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תוסף פירוש, **ועשו שתי נשים באשה אחת**
שמכרעת אותה **בשני אנשים באיש אחד** שמכריעים אותו, ודווקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, **אבל שתי נשים באיש אחד, כי**
פלגא ופלגא דמי הרי הם כמחצה על מחצה, ולכך, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערכת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, **ויתרתי בבית על פסולי עדות**
למה לי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, **מהו דתימא -** היית אומר, **כי אזלינן בתר רוב דעות,** רק
בכיון הרישא שהוא **לחומרא** שעל ידי כך נערוף את העגלה, **אבל**
כשהוא **לקולא** שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כגון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם **לא** נלך אחר רוב דעות, ויכול
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, **קא משמע לן** הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן, משרבו הרוצחין**
במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק שאין
יודעים מי ההורג, ולכך **משרבו הרוצחין בגלוי** והרי ההורגים
מוכרים לנו, **במלה עגלה ערופה.**
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן,** נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, **בזמן שהאיש מנוקה מעון,**
המים בודקין את אשתו אם חטאה או לא, אבל אם אין האיש
מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפים,

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטויש מכה בירושלים בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גור על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
ובימיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנזהר במעשרות צריך לשאול
על הקמאי - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
נמרא. תנו רבנן, מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא
ההורג, שאין עריפת העגלה פוטרת אותו ממיטה, תלמוד לומר,
"**ולא יאמר לא יכופר לרם אשר שפך דם כי אם דם שפכה**".
שנינו במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר
לא ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, **משמא דמכחיש ליה -**
דווקא כשעד אחד מכחישו, **הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד**
מחיקין להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאר הגמרא, **מנהני מילי** שעד אחד נאמן בכך, **דתני רבנן,**
נאמר בפסוק **לא נודע מי הכהו, הא -** משמע מכאן, שאם נודע
למישהו מי הכהו, אפילו אחד בסוף העולם הכירו, לא היו
עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. **רבי עקיבא אומר, מנין למנהדרין**
שראו אחד שחרה את הנפש, ואין מכירין אותו, שלא היו
עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר ויעינינו
לא ראו, והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראייה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, **השתא דאמרת** שבעריפת עגלה עד אחד מחיקין,
איך חד היכי מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שנתבטל עדותו ושתערף העגלה, **והאמר עולא, כל**
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן עדות גמורה כאילו הוא
שנים, ואין דבריו של אחד הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, **אמר לך עולא** אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא **תני במשנה,** עד אחד אומר ראיתי את ההורג
ועד אחד אומר לא ראית, **לא היו עורפין** כי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. **וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה לא**
היו עורפין, ורבי חייא אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, **ולרבי חייא** שאינו מתקן את לשון המשנה, **קשיא**
דעולא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, **לא קשיא, כאן** במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
העדים **בבת אחת** והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחישו
ולגרום שלא לתקבל, אבל **כאן** בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים **בזה אחר זה,** שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, **תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את**
ההורג, ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה, **הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין** משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שני לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן **תיבכתא**
דרבי חייא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, **ולמימיה -** שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, **איבא סיפא**
בהמשך המשנה, **שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר**
לא ראיתם, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי.
אומרת הגמרא, בדאמרי לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות,
ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים
הם, שודאי עישרם, בתקנת יוחנן כהן גדול.
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית
המשתאות, שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנתו נביאים
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מן ישראל, שנאמר,
הושעיה ה' כי נמר חסיד וגו' ומסים הפסוק כי פסו אמונים מבני
אדם.
רבי שמעון בן גמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ידד הטל לכרבת, ויגשיל
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף נטל שומן הפירות. רבי
שמעון בן אלעזר אומר, הסתירה שלא נשמרה נמלה את (הטעם
ואת) תרית, המעשרות שלא ניתנו נטלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים, הנינו והכשפים כילו את הכל.
גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית
המשתאות, ולמדו זאת מבישיר לא ישתו יין. שואלת הגמרא,
וממאי דמשבטלה סנהדרין בתיב מקרא זה. אומר רב הונא בריה
דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, וקנים משער שבתו
בחורים מננינתם, הרי שהשבייתה מהנגינה תליה בהשבתת
הסנהדרין.
אמר רב, אודנא דשמעא זמרא - אוון ששומעת זמר תעקר. אומר
רבא, זמרא שנשמעת בביתא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן
הבית, שנאמר, קול ישור פחלון חרב בפה כי איהו ערה
ומדור, שבעון קול המדורר בחלון, יהיה חורב במפתן הבית.
אומרת הגמרא, מאי כי איהו ערה, אומר רבי יצחק, וכי בית
המסובב בארזי עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה,
אלא אפילו בית המסובב בארזים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר
רב אשי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית. בסיפא
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר חרב בפה. ואיבעית אימא
יש ללמוד דבר זה מן הכא, ואשאת יופת שער - בית השמש מאין
ישוב, השדים מכתתים את שערי. אומר רב בר רב אשי, לדידי חיו
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומנגה כי תורא - ומנגה את שערי
הבית כשור.
אמר רב הונא, זמרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות,
שמטרתו לזרז במלאכתם, ודבברי - ושל החורשים בשוורים,
שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך
משום איסור זמר. אבל דנגדא - של אורגים אסיר לפי שמטרתו
היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטיל זמרא - אסר על בני
דורו לומר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם
מאה אוויו ביווא ומאה סאה חיטי ביווא - עמדו מאה אווים
במחיר זה, ומאה סאה חיטים בזה, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם
אפילו בכך, אתא רב חסדא, ולזיל ביה - זלזל בגזרתו של רב הונא,
ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוויו
ביווא ולא משתבח - התבקש אוו אחד בזה ולא נמצא.
אמר רב יוסף, זמרי נגרי ונגי נשי - מזמרים אנשים ועונות להם
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערה, ואילו זמרי
נשי ונגי נגרי - מזמרות נשים ועונות להן אנשים, הרי זה מבטע
את היצר באש שנאחות בנגורת, שואלת הגמרא, מאחר ששני
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עליו לדעת איזה יותר חמור,
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור
מפני הקל, שאם אין בכוחו לבטל את שניהם, עליו לבטל את זמר
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורה.

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס
עזרא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול
לומר 'ככל מצותיך אשר צויתני', שואלת הגמרא, ולדי - יתודה
אשאר מעשרות שאותם נתן כדן. אומר ריש לקיש, כל בית שאין
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות.
אומרת הגמרא, מאי מעמא, אמר אבי, הואיל ופתח בו התשוב
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר ונתת ללוי, לגר ליתום
ולאלמנה, וללוי הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר
המעשרות.
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו
נותנים מעשר ראשון כדניו, משמע דאפרישי הוו מפרשי את
המעשר כדניו, אלא שהנתינה לא היתה כדניו, והא תניא, אף הוא
- יוחנן כהן גדול ביטל את הדין, ונגזר על הדמאי - על פירות עם
הארץ, לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות
ומעשרות כראוי, ורואה שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה
בלבד, לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם,
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה,
בך תרומת מעשר וטבל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד,
לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש מהן מעשר עשירית לשם תרומת
מעשר, ונותנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים,
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים,
המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או
לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן
כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון.
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל
ידידי המעשרות דבכירים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן
שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללויים. ונגזר על דמאי של
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל,
משום שחשודים על המעשרות.
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי
מעוררים. אומר רחבה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן
ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים,
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר לתן יוחנן כהן גדול, וכי יש
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, הנה לא ינום ולא יישן
שומר ישראל, אלא, בזמן שיששראל שריין בצער, ועובדי
בוכבים נפתח ושלחה, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו. לכך
נאמר 'עודה למה תישן ה'.
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר
רב יהודה אומר שמואל, שהיו מקרעין לענל בין קרעיו, כדי
שיפול דם פניו ולא יראה כשהולכים לשחט, אתא איהו בטיל,
משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא,
שהיו חוכמין אותם במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו
לפני עבדים בוכבים ונזקפים, הוא מלשון מכה. אומר להם יוחנן
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא,
וכי נבילות הן, הא שהיו להן, אלא כך אמר, עד מתי אתם
מאכילין מריפות למזבח, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו. ניקב
קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בקרקע להכניס בהם
את ראש הבהמה.
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא,
שוהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפה לצורך
המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

ואנן יחבי ליה לכהנים. קסנינה עורא כדאמר' ביבמות דף פ"א: ובין דאין נותנין כחוקן
אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך. תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון, לגר
זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך (דברים י"ב: א)
הוא. ויתן כהן גדול, טבל ותרומת מעשר עין מיתה. כאלו הן השערין (פסוקין פ"ג) וליפי
לה, ובשאתם ולקחין מעם הארץ והם לא
הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
ואתם נעשים מיתה: ספריש תרומת מעשר
ונתנה לבחן. מפרשי כל המעשרות ממה
לדציא מידי טבל, ואחר כך מפרש מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונתנו לבחן. משום דאית ביה עון
מיתה אחמור עלהו שלא לכבש אצלו ולמכור
לכחן כשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
ומעשר עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה.
גורא דלקא כי משחי ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לזרים ואין
באן אלא גול כהן, הלכך המוציא מחברו עליו
הראיה, אלקא אפרשי נמי לא הוה מפרשי ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו כחוקן הא אפרשי
מפרשי ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו לזרים
הוא. וקא דהניא לפי ששלח בו לא אבשל את
הדודי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון. בטל דודי של חברים אע"פ
שפירשין אותו לפי שאין נותנין אותו בתקנו.
וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
ששלח בו: ספריש. כשהיו רוצין להפילו לארץ
לשחטו: שיפול דם בעיניו. ואינו רואה ואינו
מתחזק כל כך על גרוליו. ונתקפן לשון ונקה
סבכי היער (שם) ויחביו. להפילו לארץ.
ונתקפן לשון חבטה ונקה, כדאמר' אין אדם

מקנה אפי' אצבעו, דף נקוף מרצה בדם עולה דף י"ג: פקיעות. להכניס צואר בהמה
לתוכו: כדאמרין. שחוקן שיהיו כל הלוקחין מפרשין ולא היה אדם צריך לשאל לחברו
חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי: מתני' כשיר לא ישתו יין. ובגמ' מפרש מנא לן
דמשבטלה סנהדרין: הוא: גביאים הראשונים. בגמרא מפרש: נפת צופים. מפרש בגמ'
אנשי אמת. בנותנים בהקפ"ה וסומכין עליו
לעשות טוב ואין דואגין לחסרון: גמ' אפר רב
יוסף. הכי קאמר, וכי בית המסגר בארזים עיר
הוא שלא יהא נוח לחרב: מתירועע. לשון ערה
כמו ערו ערו (ספ"ט ק"א) כפיפא מתחיל.
מאיסקופת הבית ופתחיו מתחיל: ושאיה. לשון
בית השאה מאין יושב. ומתוך כך שערין:
מסרדים שם ומתנחלן ובוחתין את שערי: ופרי
דגרי. מושבי ספינות בחבל שרי, שאינו אלא
לזרם במלאכתם: ודבכרי. שמומין בשעה
שחורשי, ואינו אלא לבחן את השורים
לתלמייהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם:
דגריא. אינו אלא לשחוק בפל וקרא. גור על
דורו שלא זמרו בביתם קבית פריצות יש דקול
איבעי. ולא היו רוצים לקנותם בכך: וזיל ביה.
ולא הקפיד למחות בדם: כאש בנערת. לפי
שהענה משה אנו לשמוע את המקור לענות
אחריו, ונמצאו האנשים נותנים לבם לקול
הנשים וקול באשה ערוה בדכתיב השמיעני את
קולך (ש"י ג) ומכעיר את יצרו כאש בנערת.
אבל זמרי וגרי וענן נשי קבית פריצות יש דקול
באשה ערוה, אבל אינו מכעיר יצרו כל כך,
שאין המזמרים מטים אונם לקול העונים:
לכפול. הוא סקמי. האי. אם אין שומעין לנו
לבטל את שניהם. נגדים לבטל את זה שהוא
כאש בנערת: צחה. צמא. צמא (ש"ס פ"ג) מתרגם
צחוקא:

הרחיבה

בצער ואומות העולם בנחת ושלוח, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'": ואת הנוקפים: מאי "נוקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מסרין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אתא איהו, במיל משום דמחיו כי מוא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא
שהיו להו! אלא מריפות, שמוא ניבך קרום של מות, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטוש מפה בירושלים:
בחולו של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרן: מתני' משבטלה סנהדרין, במל השיר מבית
המשתאות, שנאמר: "כשיר לא ישתו יין" וגו'. משמנתו גביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, במל
השמייר ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישאל, שנאמר: "הושיעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הפל לברכה, וניפל פעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניפל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: המתירה נטלה את הפעם ואת הרים, המעשרות נטלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים: הגנות והקשפים פילו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"קנים משער שבתו בחורים מגננתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כפיפא, שנאמר:
"קול ישורר בחלון הרב כסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסובף בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסובף בארזים, מתירועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כפיפא מתחיל, שנאמר: "חרב כסף".
ואיבעית אימא מהבא "וישאיה יבת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי הוי ליה, ומננה כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דגרי
ודבכרי שרי, דגריא אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אווין זמרא ומהא סאה חיטי זמרא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
ולול ביה, איבעא אוווא זמרא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בנערת.
למאי נפקא מינה? לכפול. הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הו' משפיו בבקר שבר ורדפו מאחרי בנשף יין דללים ויהיה כגור ונגל תף וחליל ויון משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שגורמין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

רש"י

הרחיקה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נפולין בגיהנום: וימין סליק. פעמים עולים ועולה בקדם שבעים ופעמים שלא עלה בקדם. שהרי בשבועה דוד מפני אבשלום נקא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ונלקח לו שהשיבוהו. ושאל אביתר ולא עלתה לו שגאמר ויעל אביתר שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם גבי ארון

ובכרדו מפני אבשלום נקא עמו עד שעלה במעלה היותים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה נכנס צדוק תחתיו בדרכיב (שם) ל טו) ואמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי זכריה. והוא בנו של יהודע שהיה בימי יואש: ערי מנרש. ערי לויים שהטעין הכתוב מנרש: ערי מנרש. ערי לויים אלמא הוה אורים בבית שני: אמר לו. לא שהיו אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו בו. אלמא כל ימי המוקדש ראשו הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו אחרונים: שמעון וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע ושהיו כהן גדול שהרגתם בכתב: וכן: לחרבא. שעתידין להרג בהרב: לקטלא. לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרפו בשרו במסקרות פסיות של ברזל בדאמר בכרבותו וכו' ור' יהודה בן תרדיון שגשרו. ורבי יהודה בן בבא בלוגיאות של ברזל בדאמר בסנהדרין וכו' ור' שאין מספידין על הרוגי מלכות. מאימא המלך. לפיכך מוחו בקדם: דברים בכתב. כמשמען. אכן שלמה מסע כמה שהשיגה מן ההר. ולא סתתרה שוב בכלי ברזל: והלא כבר נאמר. מנגרות במגרה וגו' שמיר למאי אתא. דאמר' במס' גטין (ף סח.) שהביאו שמיר ע"י

אשמדאי מלכא דשדא: אבנים הללו. שבאפור וחשן: פתוחי חותם. חקק משמע במלואותם. שהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ופראח להם שמיר. על פני הדין כדריין אתא: איטני של אבר. גובתא משיא בלעז: שירא פרנדא. מין משי הוא: סלת נפח על גבי נפח. מרוב שמנה מרבקת בדפני נפח ודומים לעסה היה שגלושה בין בו. נפת דבק נפתה. צופים שצפה: שתי ככרות הנדבקות בו. שהיתה ברכה מצירה בעסה. ובשמדקין ככרות בדפני התגור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה שנקנרו וכן תפוחות אצפלייר בלעז עד שמוצעת פני זו לזו. כצוף זה שגדל ומתפשט והולך ותולד באריר. כן אלו צפות ותפוחות באריר. מן הצופים. הקריי המבזים שמשים צופה למרדוקי: מאי משמע. מזהבא וילפת שדבש בא מן ההרים: בדמתרגם רב יוסף. כאשר תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המקרה מכלי טהור לכלי טמא אין תכלול מפרקן להיות חבר לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנה חוץ מרדש ויפין. שהוא עב מאד ודרי הוא במחקר. שבשקלות פוסק הוא והולך מלמשה למעלה. והכי אמרין במדות: הצפחת. ברשקא בלעז שחן צבות ונכנסת ונכתבת השערה עם הדבש שפוזין בו. מתוך שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין נברות בו: שפוזין. שקרנים והולכי רכיל: שפאמינים בתקדוש ברוך הוא. לומר ממונם לני הדור מזהו ולצדקה ולחוצאת שבתות וימים טובים: שייבזו שלחם לעתיד לבא. שאין מקבלין שבר שלם. והכי משמע כי מי בו ליום הבא את הצדיקים: קטנות קטנות אמנה קטני רשע בני ישראל. שמו

כשהו קטנים:

שבכויון

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עניניהם בהלל הוקן. ובשמות הספידוהו הי חסיד. הי עניו. תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת. היו מסובין בעלייה ביבנה. נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו. אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עניניהם בשמואל הקטן. ובשמות הספידוהו הי עניו. הי חסיד. תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל. לחרבא. ובכרדו לקטלא. ושאר עמא לכיזא. ועקן סגיאן עתידין למית על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שגמרפה שעה. שאין מספידין על הרוגי מלכות: משחרב בית המקדש בטל השמיר בו: תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה" הדברים בכתב. דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מנגרות במגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקן מבחוץ. ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראה דברי ר' יהודה באבני מקדש. ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיבעי ליה לכתביא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרמין עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן בתאניה זו שנבקעת בימות החמה ואניה חסידה כלום, ונבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואניה חסידה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיטני של אבר, מליאה סובי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר הדומה פגיולי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שגלושה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי ככרות הנדבקות בתגור ותופחות ובאות עד שפוגעות זו לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? בדמתרגם רב ששת, כמה דתנין דבראיתא ושיטין פרומי עלמא ומתין דובשא מעישיבי טורא. תנו התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש ויפים והצפחים. מאי "ויפים"? אמר ר' יוחנן: דבש שפוזין בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרכיב "ויף וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "כבוא היופים ויארמו לשאל הלא דוד וגו' מאי "ויפים"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזוייפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרכיב "ויף וטלם ובעלות": ופסקו אנשי אמנה אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אלעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, ורינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "פי מי בו ליום קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבוננו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל

שבכויון

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדיברים ככתבן, כמו
 שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
 רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
 נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מנזרות במנרה"
 - בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות
 בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
 כפית בהבנותו, פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
 מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מכפנים. אמר רבי,
 נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
 מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותות באבני ביתו של
 שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
 מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.
 שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
 מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
 הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מביע ליה, לכתבנא, אבנים
 הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
 ישראל, אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
 חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרמין עליהם את האותיות
 באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהינה
 שלמות בלי חסרון, אלא כותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
 ומפראה להן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מבחוץ, והן
 נבקעות מאליהן בצורת האותיות, תראה זה שנבקעת מאליה
 בימות החמה ואינה חסרה כלום, ובבקעת זו שנבקעת אדמתה
 בימות הנשימים ואינה חסרה כלום.
 תנו רבנן, שמיר זה, בריתו כשעורה, ומששת ימי בראשית
 נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין
 אותו, ויורכין אותו כפסגות של צמר, ומניחין אותו באיזמל של
 אבן - בארזו על עופרת מלאה סובי שעורין.
 אמר רבי אמי, משהרב מקדש ראשון במלך שירא פרנא - מין
 משי חשוב, וזוכית לבנה. תניא נמי הכי, משהרב מקדש ראשון
 במלך שירא פרנא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
 אף יין קרש - שנעשה מוצק תבא משני, הדומה פניונו לזכיה
 בטל אז.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים.
 שואלת הגמרא, מאי נופת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
 על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שגילשה
 כבר בדבש ושמן, ונופת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
 שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי בדופן לחם
 הנדבקות בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדפון זה,
 וכבר בדופן שכנגדה, ותופחות ופאות כל כך בתנור, עד שפגיעות
 זו לזו ונופת' הוא מלשון נוף, שגדל הכבר כמו ענף עץ, וצופים'
 הוא מלשון צף, שהכברות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 נופת צופים זה דבש תבא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
 צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
 המקומות הגבוהים, בדמיתרם רב ששט על הפסוק 'כאשר תעשינה
 הדבורים, כמא דנתנן דבראיתא ושיוון דרומי עלמא ומתין
 דובשא מעישיב מורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה
 העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
 ממקומות הגבוהים.
 כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין
 העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי
 טמא, מהור - אינו חיבור להעבי את הטומאה מהכלי הטמא לכלי
 הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד
 כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
 אמר רבי יוחנן, זהו דבש שפיוסין בו ומעריכים בו יין ומים, ומתוך
 שהוא עב אין הדבר ניכר. ור"ש לקיש אמר, הוא קרי ויפים על

הרחיבה שאל נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמנה
 ושאלה ויעלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
 בגיהנום.
 שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
 שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
 ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
 אף בימי דוד, וימני סליק וימני לא סליק - פעמים עלתה להם
 תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
 באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
 שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
 ענין 'ועל אכיתר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
 מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
 ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר 'ויחי לדוד'
 אלהים כל ימי זכרה וימי זכרהו המבין בראות האלהים, מאי
 לאו ראה זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
 ותומים. מתרצת הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראה נביאים.
 עוד מקשה הגמרא מבריתא, תא שמע, משהרב בית המקדש
 ראשון, במלך ערי מנשה - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגרש,
 ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם להשיך אדם
 לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
 בעליית זרובבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
 יחוסם, 'ויאמר התנשאתם להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים'
 עד עמוד כהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
 [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר להכיר עד שיחיו
 מתיב ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשאת, שלא יאכלו
 מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
 בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משהרב בית המקדש הראשון,
 ושם על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
 ושלמה.
 אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
 פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחני
 וזכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
 ובימייהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו
 הנביאים האחרונים, דתנו רבנן, משמתו חגי וזכריה ומלאכי
 נסתלקה רוח הקודש של נבואה מישיראל, הרי שהם היו הנביאים
 האחרונים, ואף על פי כן היו משהמשיח בכת קול מן השמים,
 שפעם אחת היו חכמים מסובין בעליית בית גורא ביריחו, נתנה
 עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש ככם אדם אחד שראוי
 שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה, נתנו עיניהם
 בחלל הקון, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
 תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסובין בעליית
 ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש ככם אדם
 אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה,
 נתנו עיניהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
 חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
 מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
 גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו
 להרבא - להריגה בחרב בגורת המלכות, וזכריה אף הם יהיו
 לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לביוא
 לכו, ועקן סגיאן עתידין למית על עמא - ויצא רבות עתידות
 לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן כבא בקשו לומר מיתות
 כשהרגו, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
 שאין מספידין על הרגו מלכות מאימת המלכות.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש במלך השמיר בו, תנו רבנן,
 שמיר זהו שבו ננה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
 שבנה שלמה, "והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יָרַד מִלִּבְרָכָה וַיִּטֵּל טַעַם פִּירוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מִתְּהַרָה בְּמִלְחָה טַעַם
 וְרִיחַ, מִעֲשֶׂר בִּיטָל שׁוּמָן דָּגָן. מספרת הגמרא, רב הונא אִשְׁכַּח
 תוֹמָרְתָא דְחִינּוּנִיתָא - מִין תְּמָרָה שֶׁמֶנָּה שֶׁאֵף יֵשׁ בָּהּ רִיחַ טוֹב,
 שֶׁקֶלָה בְּרָכָה בְּסוּדֵרֶיהָ - נִטְלָה רַב הוֹנָא וְעִטְפָה בְּסוּדֶרָה, אָתָּא רַבָּה
 בְּרִיָּה שֶׁל רַב הוֹנָא, אָמַר לִיה רַב הוֹנָא, מוֹרְחִינָא רִיחָא דְחִינּוּנִיתָא
 - מֵרִיחַ אֲנִי רִיחַ שֶׁל תְּמָרָה חִינּוּנִיתָא, אָמַר לִיה רַב הוֹנָא לִרְבָּה בְּנֵי,
 בְּנֵי, כִּינן שֶׁהִרְחִית אֶת רִיחָהּ, וְדַאי מִתְּהַרָה יֵשׁ בָּהּ שֶׁלֹּךְ לֹא נִיטֵל מִמֶּךָ
 רִיחַ הַפִּירוֹת, יְהִבָּה נִיחָלִיה - נִתְּנָה לוֹ רַב הוֹנָא לִרְבָּה, אֲדַהֲבִי אָתָּא
 אָבָא בְרִיָּה - בֵּין כֵּן בָּא אָבָא בְּנֵי שֶׁל רַבָּה בְּרַב הוֹנָא, שֶׁקֶלָה יְהִבָּה
 נִיחָלִיה - נִטְלָה רַבָּה בְּרַב הוֹנָא וְנִתְּנָה אָבָא בְּנֵי, אָמַר לִיה רַב
 הוֹנָא לִרְבָּה בְּנֵי, בְּנֵי, שְׁמִיחָתָא לִבִּי בְּכֵן שֵׁשׁ בְּךָ שִׁתְּרָה, וְהִקְהִיתָ
 אֶת שִׁינִי בְּכֵן שִׁתְּרָתִי לִי שֶׁאֵתָּה אוֹהֵב אֶת בְּנֵךְ יוֹתֵר מִמֶּנִּי, שִׁלְקִית
 אוֹתָהּ מִמֶּנִּי וְנָתַתָּ לִּי, וְהִינֵנִי דְאָמְרִי אִינְשִׁי, רַחֲמֵי דְאָבָא אָבִי -
 רַחֲמֵי הָאֵב עַל בְּנִי, רַחֲמֵי דְבְנֵי אָבִי דְהוּוּ לִיה - וְרַחֲמֵי הֵבֵן אִינֵם
 עַל הָאֵב, אֵלָּא עַל הַבְּנִים שֶׁלֹּךְ.
 עוֹד מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא, רַב אָהֳא בְּרַיָּה עֵינֵי אִיטְפֵּל בִּיה בְּרַב יַעֲקֹב בְּרַב
 בְּרִיתִיה - טֵרַח בְּגִידוֹלוֹ שֶׁל רַב יַעֲקֹב בֵּן בֵּתָהּ, כִּי נָדַל, אָמַר לִיה רַב
 אָהֳא בְּרַיָּה עֵינֵי אִיטְפֵּל בִּיה - הִשְׁקִינִי מֵיָא - הִשְׁקִינִי מֵיָא, אָמַר לוֹ רַב יַעֲקֹב,
 לֹא בְּרִיָּה אָנָּה - אִינִי בְּנֵךְ, וְאִינִי חַיִּיב לִכְבֹּדְךָ כָּאֵב, וְהִינֵנִי דְאָמְרִי
 אִינְשִׁי, רַבִּי רַבִּי, בְּרַחֲמֵי אָנָּה - גָּדֵל גָּדֵל אֶת נַכְדִּיךָ, וְלִבְסוֹף
 יֵאמְרוּ לָךְ בֵּן בֵּתָךְ אָנִי.
 מִשְׁנֵה בְּפֹלִמוֹם שֶׁל אֶסְפִּינִינִים - בְּבִיאַת חִילוֹ שֶׁל אֶסְפִּינִינִים
 קִיסֵר רומי עַל יִירוּשָׁלַיִם בְּסוּף יָמֵי בֵּית שֵׁנִי, נִזְרָו חֲכָמִים עַל עֲמֻרֹת
 חֲתָנִים, וְעַל הָאִירוֹם. בְּפֹלִמוֹם - בְּבִיאַת חִילוֹ שֶׁל מִיטָוִם,
 כִּשְׁהִבְיָא הוֹרְקֵנוֹס לְהִלְחֵם עִם אִרִּיסְתוֹבִלוֹס אֲחִיו, נִזְרָו חֲכָמִים עַל
 עֲמֻרֹת בָּלוֹת, וְשָׁלָא לְמַד אֲדָם אֶת בְּנֵי וְיוֹנִית. בְּפֹלִמוֹם - בְּבִיאַת
 הַחִיל הָאֲחֵרוֹן עַל יִירוּשָׁלַיִם, שָׁבוּ בָּא טִיטוֹס וְהִרְחִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
 נִזְרָו חֲכָמִים שֶׁלֹּא תִצָּא הַכֶּלֶה בְּאֶפְרָיִם - בְּחוּפֶת כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלִים
 וְטִלְוִית מִזְחָבוֹת בְּתוֹךְ הָעִיר כִּשְׁמִלִיכִים אוֹתָהּ מִבֵּית אֲבִיה לְבֵית
 בַּעֲלָהּ, וְרַבְרַבִּינִי הִתִּירוּ שֶׁתִּצָּא הַכֶּלֶה בְּאֶפְרָיִם בְּתוֹךְ הָעִיר.
 מִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר, בְּמִלּוֹ מוֹשְׁלִי מְשָׁלִים - מַלְמִדִים אֶת הַחֲכָמָה
 דָּרָךְ מִשֶּׁל מוֹלִיצָה, כְּגוֹן מוֹשְׁלֵי שְׁעִלִים. מִשְׁמַת בֵּן עֲזָא, בְּמִלּוֹ
 הַשְׁקָדָנִי - שְׁקוּדִים עַל דְּלֹתוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ לִילָה יוֹם. מִשְׁמַת בֵּן
 זֹמְא, בְּמִלּוֹ דְהִרְשֵׁנִים - דוֹרְשִׁים אֶת טְסוּקֵי הַתּוֹרָה. מִשְׁמַת רַבִּי
 עֲקִיבָא, בְּמִלּוֹ כְּבוֹד הַתּוֹרָה - שְׁהִיָּה דוֹרֵשׁ כָּל קוֹץ וְקוֹץ שֶׁל אוֹתוֹת,
 וְכָל שָׁכֵן אוֹתוֹת, וְהוּוּ כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבִטְלָה. מִשְׁמַת
 רַבִּי הִנְיָא בֵּן דּוֹסָא, בְּמִלּוֹ אִנְשִׁי מַעֲשֶׂה - בְּטוּחִים בְּצוֹקָתָם
 וְעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי פֶלֶא. מִשְׁמַת רַבִּי יוֹסִי קַמְנִתָּא, פְּסָקוֹ חֲסִידִים, וְלָמָּה
 נִקְרָא שְׁמוֹ קַמְנִתָּא, שְׁהִיָּה קַמְנִתָּא וְסוּפֵם שֶׁל חֲסִידִים. מִשְׁמַת רַבִּי
 יוֹחָנָן בֵּן זְבָדִי, בְּמִלּוֹ זִיו הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת רַבִּי גְּמִלְיָאֵל הַזֶּקֶן, בְּמִלּוֹ
 כְּבוֹד הַתּוֹרָה - שְׁהִיָּה עַד אִזְ עוֹסְקִים בָּהּ בְּעַמִּידָהּ, וּמִשְׁמַת יִרְדָּה
 חוֹלְשָׁה לְעוֹלָם וְעוֹסְקִים בָּהּ בִּישִׁיבָהּ, וּמִתָּה מִתְּהַרָה וּפְרִישׁוֹת.
 מִשְׁמַת רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בֵּן פֶּאֶרִי, בְּמִלְחָה זִיו הַכְּהוֹנֵה - שְׁהִיָּה חֲכָם
 וְעֵשֶׂר וְכֹתִים רַבִּים אוֹכֵלִים עַל שׁוֹלְחָנוֹ. מִשְׁמַת רַבִּי, בְּמִלְחָה עֲנֹה
 וְיִדְּאָת חֲטָא.
 [גְּמָרָא. תְּנֵן רַבְּנָן], רַבִּי פִּנְחָס בֵּן יֵאִיר אוֹמֵר, מִשְׁחָרֵב בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשׁוּ חֲבָרִים - תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְכֵּן חוֹרְרִין - מִיּוֹחֲסִים,
 וְחָפְזוֹ רֵאשֶׁם לִפִּי שְׁהִיָּה מִמְּזוּרִים וְעוֹזֵי הַפְּנִים בְּגִדּוֹלָה וְעוֹשֶׂר,
 וְהַתַּלְמִידִים וְהַמִּיּוֹחֲסִים בְּעִנְיָו, וְנִדְלָדְלוּ אִנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְנִבְרָו פְּעִלִי
 זִרְעָה וְכַעֲלִי לָשׁוֹן, וְאִין דּוֹרֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל וְאִין מְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים,
 וְאִין שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוֹם חֲבִירוֹ, וְאִם כֵּן, עַל מִי לָנוּ לְהִשְׁעוֹ, עַל אֲבִינוּ
 שֶׁשְּׁשָׁמִים.
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַנָּדוֹל אוֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׂרוּ
 חֲבִיבִיָּא לְמַחֲוִי בְּסַפְרֵיָא - הִתְחִיל עֵרֶךְ הַחֲכָמִים לִהְיוֹת כְּמַלְמִדֵי
 תִּינוּקוֹת, וְסַפְרֵיָא כְּחֻזְרֵיָא - וְעֵרֶךְ מַלְמִדֵי הַתִּינוּקוֹת הִתְחִיל לִהְיוֹת
 כְּשִׁמְשֵׁי הַצְּבוֹר, וְהוֹנִיָּא כְּעֵמָא דְאֶרְעָא - וְעֵרֶךְ שִׁמְשֵׁי הַצְּבוֹר הִתְחִיל
 לִהְיוֹת כְּעַם הָאֶרֶץ, וְעֵמָא דְאֶרְעָא

שְׁמִיבְזוּבִין - שְׁמִיבְזוּבִין דִּין אֲבִיהֶם הַרְשָׁעִים לְעִתִּיד לְבֹא, וְכך
 אוֹמְרִים לְפָנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחֵר שֶׁאֵתָּה עֲתִיד לִפְרַע מִקֶּחַ,
 לָמָּה הִקְהִיתָה שִׁינֵיהֶם בָּם לַעֲנֹשָׁם בְּמִיתָתוֹם בְּקִטְנוֹתוֹ.
 אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יְבִרְכִיָּה, אֲלִמְלָא תִפְלָתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיָה כָּל
 יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת מוֹכֵרֵי רַבָּב - שׁוֹמְנִים וְדוֹבְרִים מֵאוֹסִים, מִתּוֹךְ עֲנִיּוֹתָם,
 שְׁנֵאמַר בְּתַהֲלִים, שֶׁבֶקֶשׁ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם כִּשְׁהִיָּה בְּגִלּוֹת,
 'שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם, שִׁפְרוּשׁוֹ, תִתֵּן לַעֲנִיִּים מִרוֹת וְעוֹשֶׂר, כְּדֵי שֶׁלֹּא
 יִהְיוּ פְחוּתִים וְנִבְזִים כָּל כֵּךְ בְּעִנְיֵי הָאוֹמוֹת.
 וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יְבִרְכִיָּה, אֲלִמְלָא תִפְלָתוֹ שֶׁל חֲבִיקוֹן, הָיָה
 שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְּכַבְּסִים בְּמִלִּית אַחַת מִרְבּוֹב עֲנִיּוֹתָם וְעוֹסְקִין
 בְּתוֹרָה, שְׁנֵאמַר תִּתְּנֵם לָהֶם חֲבִיקוֹן, "ח' שְׁמַעְתִּי יְרֵאֲתִי ה'
 פְּעֻלָּה בְּכֵרֶב שִׁנִּים תִּיְהִי", אֵל תִּקְרָא בְּכֵרֶב שִׁנִּים, אֵלָּא 'בְּכֵרֶב
 שִׁנִּים, וְכך הוּא נִדְרָשׁ, פְּעֻלָּה, שְׁהִיָּה הַתּוֹרָה, כְּשִׁשְׁנִים מִתְּקַרְבִּים
 לְלִמּוּד אוֹתָהּ בְּכִסּוֹת אַחַת מִחֲמַת עֲנִיִּים, חִידָה אוֹתָם לְבָל יִהְיוּ עוֹסְקִים
 בָּהּ בְּעִנְיֹת מִרְבּוֹה.
 וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יְבִרְכִיָּה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הִמְחִילִין
 בְּדִרְךָ וְאִין בִּיעִינָן דְּבִרֵּי תוֹרָה, רָאוּנָן לִישְׁרָה בְּאֵשׁ, שְׁנֵאמַר
 כִּשְׁהִלְכוּ אֲלֵיהֶם הַנְּבִיא וְאִלְשָׁע תַּלְמִידוֹ, "וְהִי הִמָּה הוֹלֵכִים הַלּוֹךְ
 וְדָבָר וְהִנֵּה רַבָּב אֵשׁ וְגו'", וְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם, וְלִקַּח אֶת אֲלִיהֶם, מִעֲמָא
 שֶׁלֹּא נִשְׁרָפוּ אֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, הוּא מִשּׁוֹם דְּאִיבָא דִּיבּוֹר תּוֹרָה בִּינֵיהֶם,
 הָא אִם לִיבָא דִּיבּוֹר, הָיָה רָאוּנָן לִישְׁרָה.
 וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יְבִרְכִיָּה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הִדְרִין בְּעִיר
 אַחַת וְאִין נִזְחִין זֶה לָזֶה בְּחִלְקָהּ, אַחֵר מֵהֶם מֵת עַל יַד חֲבִירוֹ, וְאַחֵר
 - הַחֲרוֹג בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה עַל יַדוֹ, שְׁנֵאמַר בְּפִרְשַׁת עֵרִי מִקְלָט, שִׁמְשֵׁרֶת
 עִיר מִקְלָט הִיא "לְנוֹם שְׁמָה רֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּכָלִי
 דַּעַת", וְאִין 'דַּעַת' אֵלָּא תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר עַל יִשְׂרָאֵל כִּשְׁעִבְרוּ עַל
 מִצְוֹת הַתּוֹרָה 'נְרִמּוּ עַמִּי מִכָּלִי הַדַּעַת' שִׁפְרוּשׁוֹ, שִׁנְטִפְשׁוּ עַמִּי
 מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא עִסְקוּ בְּתוֹרָה, וְנִדְרָשׁ הַפְּסוֹק שֶׁל עֵרִי מִקְלָט כֵּךְ,
 שִׁהֲרִיצָהָ נִגְרַמָּה מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא עִסְקוּ יַחַד בְּדַעַת שְׁהִיָּה תּוֹרָה.
 אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בְּרִיָּה דְרַבִּי חִיָּא, כָּל תַּלְמִיד חָכָם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה
 מִתּוֹךְ הַדָּחֵק, תִּפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת, שְׁנֵאמַר, "כִּי עַם בָּצִינוּ יֵשֶׁב
 בִּירוּשָׁלַיִם כִּכָּה לֹא תִכְבֶּה חֲנוּן יְהוָה לְקוֹל וְעֵקֶב נִשְׁמַעַתוֹ עֲנֵה",
 וְנִדְרָשׁ, שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֵה לְקוֹל וְעֵקֶב אֵלּוֹ הַיּוֹשִׁבִים שִׁיבָה
 שֶׁל תּוֹרָה, וְכֹתִיב בְּתוֹרָה, שְׁבִאִיחָה עֵסֶק הַדְּבָרִים אֲמֹרִים,
 "וְנָתַן ה' לָהֶם לֶחֶם צָר וּמִים לִחְיִין", וּמִכָּאֵן, שִׁשְׁיבָה זֶה הִיא עַל יַד
 הַדָּחֵק. רַבִּי אֲבָהוּ אוֹמֵר, אוֹתוֹ הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה מִתּוֹךְ הַדָּחֵק מִשְׁבִּיעִין
 אוֹתוֹ מִיּוֹ שִׁכְנִיָּה, שְׁנֵאמַר בְּסוּף הַפְּסוֹק, "וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּתָה אֶת
 מוֹרֶדֶךְ". רַבִּי אָהֳא בְּרַב הִנְיָא אָמַר, אֵף אִין הַפְּרִיזוֹד נִגְעַל בְּפָנָיו,
 שְׁנֵאמַר בְּאִתּוֹ הַפְּסוֹק "וְלֹא יִכְנֶה עוֹד מוֹרֶדֶךְ", שִׁפְרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא יִסְתֵּר
 מִמֶּךָ מוֹרֶדֶךְ, שְׁהוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא תִנְעַל הַמַּחֲצִיפָה בֵּין לְבִינוּ.
 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֵּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
 מִיּוֹם שֶׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין יוֹם שֶׁאֵין קִלְלָה וְכוּ'. אָמַר רַבָּא, לֹא
 זֶה לְבַלְבַּד שֶׁאֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קִלְלָה, אֵלָּא בְּכָל יוֹם מְרֻבָּה קִלְלָתוֹ
 מִשֶּׁל חֲבִירוֹ, שְׁנֵאמַר בְּתוֹכָתָהּ גִּישׁוֹל, וְכָל יוֹם מְרֻבָּה קִלְלָתוֹ
 וְכַעֲרֵב תַּאֲמַר מִי יֵתֵן בְּכֶךְ", וְעוֹלָה, הִי בְּכֶךְ - עַל אֲמִירוֹת בְּכֶךְ
 הַכּוֹנֵה שֶׁבְּעֵרֵב תַּאֲמַר עֲלֵי מִי יֵתֵן יוֹבָא, אִילִיבָא תַּאֲמַר כֵּךְ עַל בְּכֶךְ
 דְּלִמְחָר, מִי יִדַּע מֵאִי הָיָה - וְכִי יוֹדַע הוּא שִׁיחִידָה טוֹב יוֹתֵר, אֵלָּא
 תַּאֲמַר כֵּךְ עַל הַבְּכֶר דְּחִלְיָה - שְׁעֵבֵר, מִי יֵתֵן יוֹבָא שׁוֹב יוֹם כּוֹזֵה, מִשּׁוֹם
 שְׁהִיָּה טוֹב יוֹתֵר מִן הָעֵרֵב שֶׁאֲחֵרִיו, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְאֵלָּא אִם כָּל
 יוֹם מִתְּרַבָּה הַקִּלְלָה, עֲלִמָּא אֲמַאי קָא מְקַיֵּם - עַל מַה הָעוֹלָם
 עוֹמֵד. עוֹנֵה הַגְּמָרָא, אֲקִדְשָׁה דְסִידְרָא - עַל סִידֵר קְדוּשָׁה שֶׁאֲמֹרִים
 עַל הַסֵּדֶר בְּשַׁחֲרִית אַחֵר תְּפִילַת שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה, וְאַיְהָא שְׁמִיתָ רַבָּא
 דְאֶרְתָּא - וְעַל 'אֲמֵן יֵהָא שְׁמִיה רַבָּא' שְׁעוֹנִים הֵעֵם אַחֵר הַדְּרָשָׁה
 בְּדַבְרֵי אֲגָדָה כָּל שֶׁבֶת, שְׁנֵאמַר "אֶרְצָה עֲפָתָהּ בְּמִן אֹפֶל צִלְמוֹת
 וְלֹא סִדְרִים", מִשְׁמַעוֹ, שֶׁהָאֶרֶץ חֲשִׁכָה וְצִלְמוֹת שֶׁאֵין בָּהּ סִדְרִים,
 סוּף הַפְּסוֹק הוּא, וְתוֹפַע כְּמוֹ אֹפֶל, וְפִירוּשׁוֹ, הָא אִם יֵשׁ סִדְרִים -
 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִיּוֹם שֶׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ' וְלֹא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

ששכבון דין אביהם. קורעים דין אביהם, ששכבון לדונם אומרים לפניו וכו'. הקמיתה שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במוותם ונפרעת מהם בחייהם: מוכרי רכב. רכב הוא דבר מאוס. כגון חלב ודבש בקדרים ואמסין, ואין לה אדם מתעסק בהם אלא עניי שיתא' ה' מורה להם. לעיל מורה כתיב כי לא ינצח אביון תקות עניים תאבד לעד שיתא' ה' מורה להם, תן להם מרות לאותן עניים

עשר שיהו הגויים נוחזין בהם כבוד, וידעו הגויים שכן אנש ואינם אלהות, שאין כל הכבוד והגדלה שלהם: מתבטפין בשלית אחת. משום עני בקרב שנים. אותה פעלה שלף הדתו דבר תורה, שהיא בקרוב שנים, שבנים צריכין להתקרב יחד בכספי אחד: תחיה, רפאהו ותרחה להם ותן להם חיותם: תהא חולכים הלוח ודבר בדברי תורה. כאלהו ובאלישע כתיב: ראויין לשרף. שעל מנת כן בא הרקב אש עליהם: אחד מן ע"י חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר מקלט, ואם אין כאן מיתה סימן למיתה ואיכא, וגלות סימן לגלות שאחד מת ואחד גולה: בבלי דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה את זה ולמדין זה מזה: נדמו עמי. וספיה דקרא ותשכח תורת אלהיה: כי עם בציון ישב. אלו יושבי ישיבת תורה, וסיפא דקרא תנו יחזק לכול עמך: להם צ"ר. במי הנהוב מדבר, במי שמונחין ששין עליו ואעפ"י יושב ועוסק בתורה: והיו עיניו וגו'. וכן בתריה כתיב ולא יבנה פתו. מחצה לא יבנה. לא יתבסס ממך בכנה בגדו ומחצה: דלמחר. מי יתן שיכא יום: מי ידע. אם יטב מן הלילה: אלא דחליף. מי יתן יהיה זה יום הדין שיהיה אלא עולא אמאי שנים: מאחר שהקלה ודלכת המיד ורבה: אנקשה דפדריא. סדר קדשה, שלא תהנה ורבה שיהו יל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט, שאומר קריאתו ותרנומה ותן בעוסקין בתורה, ובין שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובכפמי הארץ ויש כאלו שנים קדשת השם ותלמוד התורה כתיב הוא, וכן יתא שמהי רבה מברך שבעות אחר הגדה שהרשע דורש ברכים בכל שבת והיו נוחזין בה, ושם היו נקצצין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאלו תורה וקדוש השם: קדרים. סדר פרשיות דתורה: שהיה פסקה משראל: בשלח מעם. הפרות וירחם, שמתוך שהיו סדורים ונוהגין בקהלה רע הקהיה מטהר פרומיתו מריח רע ומעטע רע מעשה בשל שפן דין: כגון פסוק מעשרות פסק שפן הדגן כשמו של מעשר דאקרי חלב ברכתיב כל חלב יצאה וגו' ופוקדני יום דחגיגתא.

ששכבון דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו: רבנו של עולם, מאחר שאמה עתיד ליפרע מהן, למה הקמיתה שניהם בהם. אמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של דוד, היו כל ישראל מוכרי רכב, שנאמר: "שיתא' ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני תלמידי חכמים מתבטפים בשלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תיהיו" אל תקרא "בקרוב שנים" אלא "בקרוב שנים". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראויין לשרף באש, שנאמר: "ויהי המה חולכים הלוח ודבר בדברי תורה, ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחזין זה לזה בהלכה, אחד מת ואחד גולה, שנאמר: "לנש שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדמו עמי מבלי תדעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר: "כי עם בציון ישב בירושלם כבו לא תבכה חנון יתןך לקול ועקדך בשמעתו ענך" וכתביב בתריה: "ותן להם ה' להם צר ומים לחץ". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מין שכינה, שנאמר: "והיו עיניו ראות את מוריד". ר' אחא בר חנינא אומר: אף אין הפרגוד ננגל בפניו, שנאמר: "ולא יבנה עוד מוריד": רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו': אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר "בפקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר" הי בקר? אילמא בקר למחר, מי ידע מאי הווי? אלא דחליף. ואלא, עולא אמאי קא מניין? אקדושה דסידרא וא"הא שמהי רבא" דאגדתא, שנאמר: "ארץ עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

רש"י

שמעה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: שהיה יש בה. לפיכך מריחה לה ולא בשל הריח מאצל: אמת בריה. דרכה בר דבר הוא: אל' רב הוא לבריה: שמתא את לבי. בטל הריח והקמיתה את שני. שדראיתני שאובתה על בנה מעלי, שנטלת מנון ותנת לו רחמי. אהבה: איטפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדל גדל אותי ואע"פ כן איני בור ברתך אלא. ואין עלי לכבוד כבן: סתני בפולמוס. חל שהביא אספיקוס על וירושלים: עטירות חתנים ואירוס. מפרש בגמרא: בפולמוס של מיטום. שהביא הורקנוס אריסטובולוס אחיו, ובין זה לזה היו ממשים וישמים פנה כדאמר בסדר עולם: דהו עטירות בבית. בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית ושל טיטוס נמי היה: באפריון בתוך העיר. שהיו מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון של מעילים ושלטיות מוקחות מקפות לה: מושלי משלות. לתת אות אמתלא וטעם לחקמה לבנם בה בשערי בינה. כגון משלות שועלים דאמר בסנהדרין וף להי' בי הון דריש ר"מ בפירקא וזה דריש תלתא שמעתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: שנקנים. שוקדן על דלתות בית המדרש לילה ויום כדאמר ביבמות וף טמ' אכל מה אעשה שנשפי חשקה בתורה: תדרשנים. שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר לא וכיתי שתאמר רצאת מצרים בלילות עד שירדשה. בן זומא (נקטו וף יכא: בשל כבוד תורה. שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אור, וכ"ש תבות ותרות ואותיות ותרות כגון בת ובת אני דורש וסאקדיו וף להי' וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבסלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו וישעיה מעשים ספלים כדאמר בעשית וף להי' נמטי בשורין: אמר לחמץ וירדוק ולעולם להביא זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו החסידים חולכים וקלים והוא היה מקטנותיהם וסופו: ויו חקמה. זה לא דענא מאי היא: משפח ר"ג תוקן בשל כבוד התורה. במסכת מגלה וף להי' אמר שעד שמת הוא היה בריאתו מעולם ולא היה למדן תורה אלא משמת הוא ירד חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מלשם בשל ויו הקהנה. שהיה חכם ועשיר וכתבים רבים אוכלי על שלמה: ובני חורין. מחסין: חפ ראשם. שגבר יד עני פנים ממזרים שהם עשירים ואלו עניים: נדלדלו אנשי מעשה. אין חש להם: ואין דורש. לישארף ואין מבקש עליהם רחמים: שר' חכמים: חכמים: התחילו חכמים: ספריא. מלמד תינוקות, שהם קטנים מן החכמים: כעסא דארעא. כעמי הארץ: אולא

תופיע מאופל: לא ירד טל לברכה וניטל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מהרה בפולה טעם וריח, מעשר ביטל שומן דגן, רב הוא אשכח תומרתא דחגיגתא, שקלה, ברכה בסודריה. אמת רבה בריה, אמר ליה: מורחנא וריחא דחגיגתא. אמר ליה: בני, מהרה יש בה, יהבה גיהליה. אדהכי, אמת אבא בריה. שקלה, יהבה גיהליה. אמר ליה: בני, שמחת את לבי והקמיתה את שניי. היינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהו ליה. רב אחא בר יעקב, איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי גדל, אמר ליה: אשקין מין. אמר לו: לאו בריך אלא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אלא: מתני' בפולמוס של אספיקוס גזור על עטירות חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של מיטום גזור על עטירות פלות, ושלאל ילמד אדם את בנו ויוגית. בפולמוס האחרון גזור שלא תצא תפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא תפלה באפריון בתוך העיר. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים. משמת בן עזאי בטלו השקדנים. משמת בן זומא בטלו תדרשנים. משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת ר' יוס' קטנתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנתא"? שהיה קטנתא של חסידים. משמת ר' יוחנן בן זבאי בטל ויו חקמה. משמת רבן גמליאל תוקן בשל כבוד התורה, ומתה טהרה ופרישות. משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה ויו הכהונה. משמת רבי בטל עגוה ויראת חטא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחסו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים. ר' אלעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכמיא למהו ספריא, וספריא בחגיגתא, וחגיגתא כעסא דארעא, ועסא דארעא אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

אולא ונולא. הולכים ודלים ומתנוללים: בעקבות הפשיה. בסוף הגלות לפני ביאת משיח: והיו בקר. שהכל עוסקין במשפחות: ואין תובתה. אין לה אדם שיכול להוכיח, שכלם נבשלים בחטאות ובשמועיות אומר לו אתה כמותי: ובית העיר. של חכמים יהיו לבית זנות. שכל החכמים ואין לומר תורה, וראו חרב מאין איש, ובגלי יומה מתגוררים שם מפני שחזו לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמ'.

של מלך ושל נפרית. ענין עטרה עשין מאכן של מלך שהוא צלול כאבן הבולח וקורין שלימיא. ורובעין אותה כמין צירין בגפרית כשם שעושין בכלי זהב וקספ וקורין נאולא: חילת. לישקא כמין גמא אחר שמקשקשין בו דחר פוקא. וזו של עגבל אחר שמקשקשין בו לשיר בבית המשפחות: מנבורא. כך קורין אותו בלשון לעז טבור, והוא עשוי דפנותיו עגלות כעין נפה וקושרין דפנותיו חוטין של ברזל ושותחין על פיו עור כשהוא לח ומוחתה והוא מתיבש שם מאליה, וכשמכנין עליו במשל דק הוא מוציא קול צלול, ויש אומנין שיועין להכות עליו מכה אחר מכה בסדר עד שנשמע כמין שיר: מיתלף כמילא דחר פוקא. וזו של עגבל שנושים בבית משפחות דומה לו בקול, ואמי למעבר ההוא דגור עזיה: קפאי. כלי מחזיק ג' לוגין: עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר של זהב מצרית עליה: כפה. כמו כובע של צמר לכן מקורין פולטריא: וזוירת הקהות. טלית צבוגיה שני ובו קבועין טסי זהב עד שמעמידין אותה כמין כפה: אבל עושה הוא פרייפה. כמין כפה של מעגלי עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה צניפין ורדידי זהב כמו שאנו עושין: חכמת יונית. לשון חכמה שמדברים בו בני קלטין ואין שאר העם מכירין בו: מלכי בית חשמונאי. שני אחים שהיו מתקוטטין על המלוכה הורקנוס ואריסטובולוס: היה הורקנוס טבחין. צר על ירושלים והביא עמו חיל רומיים: משלשלים להם דינרי כסף. כפשה. מתרומת הלשכה לתמידים: היה שם וזן אחר. מבפנים: לעז להם. לאותן שבחזרו: נעין צפרניו ונענעוהו. מחמת הפלך

רש"י

שבקרה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה התריבו החילות את הורעים שסביבות מדינת ירושלים והוצרך להביא אותה שנה את העמר מנגות צריפים, ובשאר השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב: ויחלל (מ) בקרמל תקריבו שהיא הנרע לח והקר מלא מקמו. וכשהוא בא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין בר השבלת מלא מן הנרעין: לשון סודר. קרוב הוא ללשון ארמי, ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין אותו לינא' שורייא: או לשון יוני. שהיו קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא ריש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו לעולל את עניניו בבכי יותר מן הכל: עוללה. מנולת את עניני: לנפשי. על נפשי מפני קורותי: מספר קומי. שערן שלפניו ומניח בלורית מאחוריה: מדרבי האמורי. שהן מניחין בלורית לשם עבודת בוכבים: נגנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי שמועה דרבה, וסדורות בפיו כאלו כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (דף סח) דרבה תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה שלשת אלקים הלכות בנטיעות קשואין ושלש מאות בביתך עזה: עצה ומחשבת. שהיה וחדיר בדרשות ובקי בהלכות ובתשובת האפיסקופים ולהבין ברמזיהם בדאמר' בפ"ק דהגניגה (דף סו) כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן ממיינים, אמר להן אבדה עצה מבני ישראל נסדרחה חכמה של עובדי בוכבים: ורועי תורה. עמק סבא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשפחה במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. עשירי תורה בדאמר' (פסוק טו) תריסר אלפי עגלי זהב מעשר מעדריה כל שתא: דאיכא אנא. שאני ענותו:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

המונהבות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו יוונית: תנו רבנן, כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבחזין ואריסטובולוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם וכן אחד שהיה מבין בחכמת יוונית, לעז להם בחכמת יוונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי הומה, נעץ צפרניו, ונודעוהו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יוונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה וכן עומר מנגות צריפים, ושתי הלחם מפקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סודר למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון יוונית. ואמר רב יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון יוונית לחוד, וחכמת יוונית לחוד. וחכמת יוונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עני עוללה לנפשי מפל בנות עירי"? אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה יוונית, ולא גשתייר מהן אלא אני בןא, וכן אחי אבא בעסאי. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוה, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרבי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה יוונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס התאחרון גזרו שלא תצא פלה באפריון וכו': מאי מעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר נגנו ספר תורה. משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבת. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה בטלו עטרות חכמה, ש"עטרת חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטננתא בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטננתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי בטלו השקדנין. משמת בן זומא בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הויכפלו צרות: משמת רבי בטלה עגלה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני עגולה, דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודענה ארץ ישראל ארבע מאות פסחה מחמת חילול
כבוד שמים, אותה שעה אפרו חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים,
וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומד
מנגות צריפים ושתי הלחם במקעת עין סוכר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צה ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, ואמר רב יוסף, בבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רב יהודה
אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
"עני עוללה לנפשי מכל בנות עיר" ליש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עיר, אלא לידים היו בבית אבא -
רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתמיר מהן אחר החורבן אלא אני
באן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמותר ללמד חכמת יונית.
מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרובין למלכות הוו
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתנאי, מי
שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
מדידי האמורי שהיו נוהגים לעשות כך לשם מראה זרה, אולם
אכזריותם בן רובין התיירו לו חכמים לספר קומי, לפי שהיה קרוב
למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התיירו להן ללמוד חכמת
יונית מפני שקרובין למלכות.
שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון
וכו' ושנינו שם שרבותינו התיירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
מעמא התיירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום גניעותא -
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בשלה זוי ההקמה. תנו
רבנן, משמת רבי אליעזר בן הורקנוס, נגזר ספר תורה - שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
רבי יהושע, בשלה עצה ומחשבה - שהיה הזיר בדרשות ובקי
בהלכות, וידע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
בטלו זרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
ההקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
משמת רבי אליעזר בן עזריה, בטלו עטירות חכמה - שהיה
עשיר מופלג, ש"עטירות חכמים עשרים". משמת רבי חנינא בן
דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטניא, בטלו
בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטניא, שהיה
מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקרנים.
משמת בן זומא, בטלו הדרשנים. משמת רבן שמעון בן
גמליאל, עלה גובאי רבני צרות. משמת רבי, הוכפלו צרות.
שנינו במשנה, משמת רבי, בטלו ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיכא
אנא - שהרי יש אותי, שאני עני. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא
תיתני במשנתך יראת חטא, דאיכא אנא - שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישראל
ואין מכקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
בעקבות משיחא הוצפא סגא - לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, ויזקר ואמיר - היוקר יגדל, הנפן תתן פריה ויתין
למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך
למינות, ואין תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
שמתאספים בו בעלי זמה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יחרב, והבבל ירום - יהיה שמם, ואנשי הבבל - אנשי
גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
אותם, וחכמות סופרים תפסר - יהיה לבו, וירא חטא וימאסו,
והאמת תהא נעדרת, נערים פני וקנים ופנינו, וקנים ועמדי מפני
קננים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולביישה, בלה
בחתמה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדוד בפני הכלב - שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, תבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
לנו להשען, על אבינו שבשמים.
(גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא
עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלת, או מכסף וזהב,
ומציינים אותו בגפרית, אבל עטרה של הדם ושל וורד מותר.
ושמואל אומר, אף עטרה של הדם ושל וורד אסור, אבל של
קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אומר,
אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי במתניתיה -
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספיינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אליעזר, מבטא דחד פומא
- פעמוני שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לגריה מנבדא - עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אהא אבבה
תקריה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר
ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיהלף במבטא
דחד פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
עבד ליה תוף אפומא דתקבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
- על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בפולמוס של מיטום גזרו על עטרות בלות וכו'.
שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר רב הונא אמר
רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מציירת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עטירות בלות עיר של זהב,
אכל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
תנאי בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי
חופת חתנים, והורית המוזהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תנאי נמי הכי, אלו
הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוזהבות, אכל עושה
פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולת בה כל מה שירצה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, ושלאל ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה חורקנוס מבחין לחומה,
ואריסטובולוס מבפנים, בכל יום ויום היו משלשלין אלו שבפנים
דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעללי להן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תמידים, היה שם וכן אחד שהיה מביר בחכמת יונית,
לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
שלשלין להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם
שבחוץ חויר במקום טלה, בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד א

7 מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא חנף'
8 וכתוב 'ולא חנכו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פירט
9 לנזילן שגול בית, שאינו חזר. שואלת הגמרא, למה מה שהוצרך
10 למעט גזלן דלא פרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי אפשר
11 למעט גזלן מסיבה אחרת שהרי הא אמר – דרש מהאמור בפרשה
12 'ורד הלכב' שכונת התורה לזה המתיירא

1 מרבה אף הכונה בית שער אכסדרה ומרפסת שעשויים לדריסת
2 רגל ולא להשתמש בהם, תלמוד לומר 'בית', מה בית הראוי
3 לרידה אף כל הראוי לרידה, למעט את אלו שאינם עומדים
4 לתשמש דירה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, שהבית שנאמר
5 בתורה הוא 'בית' במשמעותו, וחזר מהמלחמה רק על בית רגיל,
6 ולא על אלו שהחזרו במשנה ובברייתא.

48 היום פיון דאחזיק ביה בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר,
49 שהרי בכך עוסקת הברייתא, וזה ביה ואינו נעשה שוב הפקר מדין
50 שכחה.
51 מקשה הגמרא, אי הכי שטעם הפטור בעומר העליון הוא משום
52 שזכה בו, מאי אידיא שנקטה הברייתא שהניחו על גבי חבירו,
53 אפילו אם נתינו בשדה נמי פטור מטעם זה, ומדוע נקטה הברייתא
54 את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אי הכי נמי – אכן
55 היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי קרקע, שפטור
56 משום שכבר זכה בו, והאי דקתני בברייתא שהניחו על גבי חבירו,
57 משום שרצתה לפרש גם את דינו של עומר תחתון שנחלקו בו תנא
58 קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא, כיצד תאמר שטעם הפטור של
59 העומר העליון הוא משום שזכה בו, והא' מפני שהוא צף, קאמר
60 בברייתא. הרי מפורש שטעם הוא משום שצף באויר. מתרצת
61 הגמרא, אימא – אמור בברייתא, מפני שהוא צף בתוספת כ"ף
62 הדמיון, ופירושו, שכיון שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו
63 הוא צף עדיין מן השדה ומונח בידו, ולא חל עליו דין שכחה.
64 הגמרא חוזרת לענין עגלה ערופה. אמר אביי, הריני כאן
65 בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות כבן צנאי
66 שהיה חריף והיה יושב ודורש בשוקי מבריא. כיון שכך, אמר ליה
67 ההוא מדרבנן לאביי, שני חללים – שני הרוגים מוטלים זה על גבי
68 זה ואחד משוך מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד מהם עיר
69 קרובה אחרת, מתיבן הוא מוידד את העיר המביאה עגלה ערופה.
70 ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג התחתון קרוי 'טמון',
71 שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה ערופה. ויתכן שההרוג
72 העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע בארץ, והרי אין מביאים עליו
73 עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה שאין מביאין עגלה ערופה
74 בנמצא חלל צף. ומאידך יתכן שכיון שההטמנה או ההגבהה היא
75 דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו, אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון'
76 או 'צף'. ויתכן גם שסברת 'מין במינו' נכונה רק לגבי שלא יקרא
77 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא 'צף'. או ההיפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי
78 'טמון'. וביאר השואל את הספק, האם נאמר שגם כשההטמנה היא
79 דרך מין במינו שהרי הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הוי התחתון
80 טמון, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל
81 לענין שלא יקרא 'צף' סברת מין במינו נכונה היא, ומין במינו –
82 וכשההגבהה היא דרך מין במינו לא הוי בכך צף, ומעליו מוידד –
83 והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון.
84 או דלמא, גם כשההגבהה היא דרך מין במינו, הוי ההרוג העליון
85 צף, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין
86 שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, ומין במינו –
87 וכשההטמנה היא דרך מין במינו לא הוי בכך טמון, ומתחתון מוידד
88 – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לעליון.
89 או דלמא, גם כשההגבהה היא דרך מין במינו הוי בכך טמון, ומין
90 במינו הוי כמו כן צף שאין סברת מין במינו נכונה לא לענין שלא
91 יקרא טמון ולא לענין שלא יקרא צף, ולא מתחתון מוידד ולא
92 מעליו מוידד – והן העיר הקרובה לעליון, הן הקרובה לתחתון,
93 שתיהן אינן מביאות עגלה ערופה.
94 אמר ליה אביי,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד א

1 מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת קמה. ורבי יהודה שלא
2 למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו
3 עומרים לתוך שדה חברו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף,
4 כי 'בשדה' 'בשדה' לא משמע ליה שזהו יתור שניתן לדורשו, שגם
5 ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדה' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך
6 ללמוד שכחת קמה, ואין לו דרשה למעט טמון.
7 בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכחה, צפו עומרין לתוך שדה חברו,
8 מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בעי רבי ירמיה, צפו
9 עומרין לתוך שדה – היו העומרים באויר שדהו, ולא על שדהו
10 ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכחם,
11 מהו, האם חל עליהם דין שכחה או לא, והספק הוא, האם מוידד
12 שדה בשדה דמי או לא בשדה דמי.
13 אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי ליה, רב כהנא לרב זבדי,
14 תפשוט ליה את ספקו של רבי ירמיה, מדרבי אבהו אמר רבי
15 אלעזר, דאמר, פרט לשצפו עומרין לתוך שדה חבירו שאז לא
16 חל עליהם דין שכחה, והבין רב כהנא, ש'צפו' פירושו שהעומרים
17 עומדים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם על שדהו ממש,
18 ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי השדה ממש,
19 דחבירו אין – אז מיעטתו תורה מדין שכחה, אבל לתוך שדהו, גם
20 אם אינם על השדה ממש לא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכחה.
21 דחה רב פפי או רב זבדי את הראיה, ואמר לרב כהנא, ולמיעטין
22 שבתנן ש'צפו' שהוזכר רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה
23 חברו, אם כן משמע, שגם לתוך שדה חבירו, צפו אין – אז מיעטתו
24 תורה מדין שכחה, אבל אם הם מונחין בשדה חברו ממש לא מיעטה
25 תורה, וחל עליהם דין שכחה, וכיצד אפשר לומר כך, והא' סוף סוף,
26 הרי בעינן שהעומר ישכח 'בשדה' כדי שיחול עליו דין שכחה, שהרי
27 זהו לימודו של רבי אלעזר, ולכא – וגם כשהעומרים על הארץ,
28 עדיין אינו מתקיים תנאי זה. אלא ודאי, לתוך שדה חבירו שאמר
29 רבי אלעזר שאין נהג בהם שכחה, כוונתו ואפילו הם מונחין על
30 שדה חברו ממש, והאי דקאמר רבי אלעזר צפו אין פירושו שהם
31 צפים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו
32 שהתרומו ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דלא
33 משכחת לה שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אלא בצפו ברוח
34 באויר שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמונחים באויר
35 ייתכן שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכחה.
36 הגמרא מביאה ראיה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו עומרים
37 בתוך שדהו. תא שמע רביה מברייטא, עומר שחזיק בו בעליו
38 לחלוכלו מן השדה לעיר, והניחו על גבי עומר חבירו, ושכחו,
39 העומר התחתון הרי הוא שכחה, והעליון אינו שכחה. רבי שמעון
40 בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהם אינן שכחה, העומר
41 התחתון אינו שכחה מפני שהוא טמון תחת העומר העליון,
42 והעליון אינו שכחה מפני שהוא צף באויר שדהו, ואינו על שדהו
43 ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עד כאן לא פליגי התנאים בברייתא
44 אלא בתחתון אם הוא שכחה או לא. אבל בעליון דברי הכל לא
45 הווי שכחה, הרי מפורש שכל שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו
46 ממש, אינו שכחה. דוחה הגמרא, לעולם נהג דין שכחה גם בעומר
47 העומד באויר שדהו, ומה שהעומר העליון כאן אינו שכחה, שאני

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד ב

1 כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, וְהָיָה מִיָּלִי שְׁאִינָה
2 אוסרת בַּשָּׂתִים כִּנְגֵד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב – בכרם בשיעור
3 המועט ביותר, אֲבָל כּוֹלֵי כָרֶם – אם כל הכרם עשוי כן מְקַדֵּשׁ –
4 אוסר הזרעים.
5 מימרא נוספת נאמרה משמם, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם
6 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שְׁנִיעֵה יְלֵדָה הַפְּחוּתָה מִפְּסַח
7 שְׁנִיעֵה בֵּין הַזֵּרִיעִים, אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת לֵאסוּר אֶת הַזֵּרִיעִים מִדִּין כְּלָאִים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

1 בצפיפות שלא יפרידום האויבים, וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה.
2 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמַר, 'הִירָא וְרַדְּ הַלֵּכֵב' אינו מפחד המלחמה,
3 אלא זהו הַמַּתִּירָא מִן הַעֲבִירוֹת שֶׁבִּירָו שְׁמָא יַעֲנֵשׁ עֲלֵיהֶם
4 בּוֹמְלָחָמָה. וְלִפְיָךְ תִּלְתָּה לֹו הַתּוֹרָה אֶת כָּל אֱלֹו בְּנֵה בֵּית וְנִטַּע
5 כֶּרֶם וְנִשָּׂא אִשָּׁה שֶׁיִּחְזוֹר בְּגִלְגָּל, אִף שְׁאִינָם הַסִּיכָה לַחֲזוּרָה, וְחָה מִפְּנֵי
6 שְׂרָצָתָה הַתּוֹרָה שֶׁלֹא יִתְבַּיֵּשׁ בַּעַת חוֹרְתוֹ.
7 רַבִּי יוֹסִי אָמַר שֶׁהִירָא וְרַדְּ הַלֵּבב הוּא אֲלֻמָּנָה לִכְהֵן גְּדוֹל – כִּהֵן
8 גְּדוֹל שְׁנִשָּׂא אֲלֻמָּנָה, או גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לִכְהֵן הַדִּיּוֹט או מְמוֹרֶת
9 וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל או בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזָר וּלְנִתֵּן שְׁנִשָּׂאָה בַּעֲבִירָה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד ב

1 דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול, משיבה
2 הגמרא, מ'זקני' ו'זקני' נפקא – ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב
3 'זקני', וכתבה 'זקני', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיחרין
4 שבזקניך.
5 אומרת הגמרא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁדָּרַשׁ דִּין מִיּוֹחֲרִין מ'ושופטיך', ולא מן
6 הכ"ף של 'זקני', ולכך אינו דורש מ'ושופטיך' להצריך עוד שני
7 דיינים, סבר שמן הכ"ף של 'זקני' לבדה עדיין אין ללמוד דין
8 מיוחרין, כי אי כתב רַחֲמָנָא 'זקני' ללא הכ"ף, הָיָה אֲמִינָא
9 שלמידת העיר כשרים אֲפִילוּ זִקְנֵי הַשּׁוֹק שְׁאִינָם סְנֵהדְרִין, כִּתְּבָה
10 רַחֲמָנָא וְזִקְנֵי עַם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, וְאִי כִּתְּבָה
11 רַחֲמָנָא 'זקני' ולא היה נכתב גם 'ושופטיך', הָיָה אֲמִינָא שלמידת
12 העיר כשרים אֲפִילוּ סְנֵהדְרֵי קָמְנָה שִׁישׁ בְּכָל עִיר וְעִיר, כִּתְּבָה
13 רַחֲמָנָא גַם 'ושופטיך' לְמִיּוֹחֲרִין שֶׁבְּשׁוּפְטֵיךְ – שצריך לכך דיינים
14 מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשכת הגזית.
15 שואלת הגמרא, וְרַבִּי יְהוֹדָה, הרי דא' מ'זקני ו'זקני' צריך ללמוד
16 מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיחרין שבזקניך, משיבה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

1 משנה. נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא העגלה
2 וְתִרְעָה בְּעֶדְרָה שְׁעִדִּין חוֹלֵץ הִיא, נמצא מִשְׁנַעְרָפָה הַעֲגָלָה, תִּקְבֹּר
3 בְּמִקְוָםָה ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי שְׁעָל
4 סִפְּךָ בָּאתָה מִתְּחִלָּתָה שֶׁלֹא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה בִּפְיָהּ
5 סִפְּיָהּ וְהִלֵּכָה לָהּ – היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק,
6 וכשנמצא אחר כך ההורג לא בטלה כפרתה בכך. נְעֲרָפָה הַעֲגָלָה
7 וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג, אינו נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא
8 הָיָה זֶה יְהִירָה.
9 עַד אֲחֵד אָמַר רֵאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֲחֵד אָמַר לֹא רֵאִיתִי, וְכֵן
10 אִשָּׁה אֹמֶרֶת רֵאִיתִי, ואִשָּׁה אַחֶרֶת אֹמֶרֶת לֹא רֵאִיתִי, הָיָה עוֹרְפִין,
11 שמתוך שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.
12 עַד אֲחֵד אָמַר רֵאִיתִי את ההורג, וְעֵינַי אֲמִירִים לֹא רֵאִיתִי, הָיָה
13 עוֹרְפִין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שְׁנַיִם אֹמֶרִים
14 רֵאִינוּ, וְאַחֵד אָמַר לָהֶן לֹא רֵאִיתֶם, לֹא הָיָה עוֹרְפִין שאין עד אחד
15 יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהו.
16 מִשְׁרָבוּ הַרְצָחֵינִי בְּמָלָה עֲגָלָה עָרֹפָה שֶׁהִי מִכִּירִים הִי מִי רָגִיל
17 להורג, והרי זה כמי שנודע מי הכהו, ודבר זה החל מִשְׁבָּא אֱלִיעֶזֶר

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד ב

40 **אִישׁ יִנְוֹה בִּיתָהּ לֹא מִיִּקְבֵּל, שְׁנֵאֲמַר, נֶכֶד יִהְיֶה וְלֹא יִנְוֹה** ופירושו
 41 **לֹא יִנְוֹה אֶפְיֵלו בְּנוֹה שְׁלוֹ.** מתרצת הגמרא. **מִעִיקְרָא קִפְצָה עָלֶיהָ**
 42 **– מִתְחִילָה קִפְצָה עָלֶיהָ, אִלּוּם לְסוֹף מִיתִּיל עָלֶיהָ – בְּסוֹף נִמְאָס**
 43 **בְּעִינָהּ.**
 44 **מִשְׁרְבוּ מִיִּלִּי מִלֵּא עַל פְּעָלֵי בָתִּים – דִּינִים הַנּוֹתֵנִים סְחֹרָה**
 45 **לְבַעֲלֵי בָתִּים לְהַתְּעֵסַק בָּהּ וּלְעִשּׂוֹת רִיחַ לְדִינִים, רָבָה הַשּׁוֹחֵד**
 46 **וְהַפְּטִיט מִשְׁפָּט שְׁהָרִי הַדִּינִים מִשּׁוּחִידִים בְּכָךְ וְנוֹטָה לָבֵם לָמִי**
 47 **שֶׁהָרִיחַ לָהֶם, וּפְסָקָה מִזָּבָה.**
 48 **מִשְׁרְבוּ הַדִּינִים הָאוֹמְרִים לָמִי שְׁעוּשָׁה לָהֶם טוֹבָה מִקְּבָלִנִי מִזְבֵּיתָךְ**
 49 **וְהַחֲזֹקֵנִי מִזְבֵּיתָךְ, אֵינֶם יֹרְאִים מִן הַדִּינִים, וְעַקֵּב כִּךְ רָבּוּ אִישׁ**
 50 **הַיִּשְׂרָאֵלִי פְּעִינֵי יַעֲשֶׂה, וְאֵין אֵימַת הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטָנִים, וְאִם שְׁפִלִּים**
 51 **הַיִּנְבָּחִים וְהַנְּבֹחִים הוֹשְׁפִלוּ וְאֵין נִיכָר בֵּין גְּבוּהָ לְשַׁפְּלָהּ, וּמִלְּבֹתָא**
 52 **אִזְלָא וְנִזְלָא – וּמִלְּכֹת יִשְׂרָאֵל הוֹלֶכֶת וּמִתְנוּלָת.**
 53 **מִשְׁרְבוּ צִירֵי עֵין מִלְּהֻנָּה לְאֲחֵרִים, וְשׂוֹרְפֵי טָרֶף – גּוֹלְנִים, רָבּוּ**
 54 **מֵאֲמָצִי חֶלֶב מִן הַעֲנִיִּים מִלְּתָה לָהֶם צִדְקָה וְקוֹפְצֵי יָדִים מִלְּחֻלּוֹת,**
 55 **וְעִבְרוּ עַל מָה שֶׁבָּתוּב בְּתוֹרָה הַשְּׁמֵר לָךְ מִן יְהִיָּה דָּבָר עִם לִבְכֶּךָ**
 56 **בְּלִיעַל וְגו' וְרַעָה עֵינֶךָ בְּאֲחִיךָ הָאֲבִיחַ וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה'**
 57 **הַיָּה כִּךְ חֲסָא.**
 58 **מִשְׁרְבוּ נָשִׁים הַהוֹלֹכוֹת מִטּוֹיֹת רָחוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינִים וְבָאוֹת עַל**
 59 **יָדֵי כִךְ לִידֵי נִיאוֹף, רָבּוּ הַבְּעָלִים הַמְּקַנְאִים לְנִשְׁתוּתָהֶם, וְצָרִיכִים**
 60 **לְהַשְׁקוֹת מִיָּם הַמָּרִים, אִלָּא שְׁפָסְקוּ הַמִּים הַמָּרִים מִלְּבֹדוֹךְ, כְּאִמּוֹר**
 61 **לְעִיל.**
 62 **מִשְׁרְבוּ מִקְּבָלִי מִתְנוּת, נִתְמַעְטוּ הַמִּים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְמַקְצָרוּ**
 63 **הַשְּׁנִים, דְּכֵתִיב וְשׂוֹנֵא מִתְנוּת יִתְיָח.**
 64 **מִשְׁרְבוּ חֲזוּחֵי חֶלֶב – הַסּוֹמְכִים עַל בֵּיתָם וְאֵינֶם מִתְמַצִּים לְשִׁמּוֹעַ**
 65 **הַיֵּטֵב מִפִּי רֵבֵם, לֹא הִבִּינוּ הַתְּלִמִּידִים אֶת רְבוּתָהֶם, וְעַקֵּב כִּךְ רָבּוּ**
 66 **מִחֲלֻקוֹת בִּישְׂרָאֵל.**
 67 **מִשְׁרְבוּ תְּלִמִּידֵי שְׁמַאי וְהִלֵּל שְׁלֵא שִׁימְשׁוּ כָּל צוֹרֶכֶן, רָבּוּ**
 68 **מִחֲלֻקוֹת בִּישְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תוֹרָה בְּשֵׁתִי תוֹרוֹת.**
 69 **מִשְׁרְבוּ מִקְּבָלִי צִדְקָה מִן הַעֹבְדֵי בּוֹקְבִים, הָיוּ כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל**
 70 **לְמַעַלָּה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאַחֹר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה,**
 71 **וְהַכּוֹנֵה הָיָא לְהִפָּךְ.**
 72 **שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה, מִשְׁפָּט יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר ב' כְּטָלוּ אֲשִׁכּוּלוֹת. שׁוֹאֵלֶת**
 73 **הַגְּמָרָא, מָאִי אֲשִׁכּוּלוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁחָבֵל**
 74 **בּוֹ – שְׁתוּרְתוֹ אִמַּת וְאֵין בָּהּ פֶּגַם, וְלֹא שִׁכְחָה.**
 75 **שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה, יוֹחֲנָן בֶּחֶן גְּדוֹל הַעֲבִיר הַדִּינִית הַמַּעֲשֶׂה ב', שׁוֹאֵלֶת**
 76 **הַגְּמָרָא, מָאִי מַעֲמָא בִּטֵּל אֶת יוֹדֵי הַמַּעֲשֵׂרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי**
 77 **חֲנִינָא, לְפִי שְׁאִין נִזְתַּנֵּן אוֹתוֹ – אֶת מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּתִיקוֹנוֹ,**
 78 **דְּרַחֲמָנָא אָמַר דִּיהָבִי לְלוּיִם – שִׁיתְנוּהוּ לְלוּיִים,**

1 **הָרִי אֵין הָאֲנָשִׁים מְנוּקִים מִעוֹן, וְלִכְךָ בְּטָלוּ מִי הַמִּרְיָם, וְאִמְרַם פְּסוֹק**
 2 **נוֹסֵף, "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה ב' שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא עַל**
 3 **דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, מָאִי וְאִמְרַם – מִה מִלְּמַדְנוּ פְּסוֹק זֶה, מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא,**
 4 **וְכִי תִימָא, עוֹן דִּידִיהָ אֵין – הוּא בְּלִבָּד מִעֲבָב אֶת בְּדִיקָתָהּ מִי הַמִּרְיָם,**
 5 **אֲבָל עוֹן דְּבָנִיה וְדְּבָנִיה לֹא מִעֲבָבִים אֶת הַבְּדִיקָה, לִכְךָ תָּא שְׁמַע**
 6 **פְּסוֹק נוֹסֵף "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל בְּלוֹתֵיכֶם כִּי**
 7 **תִּנְאֲפָנָה" שֶׁאִף עוֹן בְּנוֹתֵי וְכִלְתוֹתֵי מִעֲבָבִים אֶת הַבְּדִיקָה. וּמִבִּאֲרַת**
 8 **הַגְּמָרָא שֶׁגַּם הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוֹק הוֹצִירָךְ לְלַמְדָּנָה, וְכִי תִימָא, עוֹן הָאִישׁ**
 9 **הַבּוֹעֵל אִשֶּׁת אִישׁ אֵין – הוּא בְּלִבָּד מִעֲבָב אֶת הַבְּדִיקָה, אֲבָל עוֹן**
 10 **דְּפָנִיה לֹא מִעֲבָב, לִכְךָ תָּא שְׁמַע אֶת הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוֹק, "כִּי הֵם עִם**
 11 **הַזְּנוּנוֹת יִפְרְדוּ וְעִם הַקְּדָשׁוֹת יִזְבְּחוּ וְגו'" רַחוּנוֹת' מִשְׁמַע פְּנוּיָה,**
 12 **לִמּוֹר שֶׁאִף בְּעוֹן זָנוּת עִם פְּנוּיָה אֵין הַמִּים בּוֹדִקִים אֶת אִשְׁתּוֹ. עוֹד**
 13 **מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת סוֹף אוֹתוֹ פְּסוֹק, מָאִי וְעִם לֹא יִבִּין יִלְבַּט,**
 14 **אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, אָמַר לָהֶם נְבִיאִי לְיִשְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם מִקְּפִידִין**
 15 **עַל עֲצָמְכֶם מִלְּהַכְשֵׁל בְּזָנוּת, אִם מִיָּם בּוֹדִקִין נְשׁוֹתֵיכֶם, וְאִם לֹא,**
 16 **הָרִי אֵינְכֶם מְנוּקִים מִעוֹן, וְאִם אֵין הַמִּים בּוֹדִקִין נְשׁוֹתֵיכֶם.**
 17 **מִמְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא, מִשְׁרְבוּ פְּעָלֵי הַנֶּאֱמָה, וּמִתוֹךְ כִּךְ אֵינֶם טוֹרְחִים**
 18 **לְעֵינִן בִּדִּין וְלִהְיוֹצֵא הַדָּבָר לְאֲשׁוּרוֹ, נִתְעָנוּתוֹ הַדִּינִין וְנִתְמַקְלָקְלוּ**
 19 **הַמַּעֲשִׂים מִתוֹךְ כִּךְ, וְאֵין נִזְחַל לְקִדּוֹשׁ בִּירוֹךְ הוּא בְּעוֹלָם.**
 20 **מִשְׁרְבוּ רוּאֵי פָּנִים בְּדִין – דִּינִים הַמְּכַבְּדִים בַּעַל דִּין אֶחָד עַל פְּנֵי**
 21 **חֲבֵרוֹ, בְּטָל לֹא תִגְדּוּר מִפְּנֵי אִישׁ וּפְסָק לֹא תִכְרִידוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט,**
 22 **וּפְקִידוֹ עוֹל שְׁמִים מַעֲלִיָּה, וְנִתְנוּ עֲלֵיהֶם עוֹל בְּשֵׁר וְדָם.**
 23 **מִשְׁרְבוּ לוֹחֲשֵׁי חֲלִישוֹת בְּדִין – עוֹרֵכֵי הַדִּינִים הַמִּתְלַחֲשִׁים עִם**
 24 **הַדִּינִים בְּדָבָר זָכוּתוֹ שֶׁל זֶה וְחֻבּוֹתָהּ שֶׁל זֶה, נִגְרַמַּת בְּכָךְ הַטִּיט**
 25 **הַמִּשְׁפָּט, וְאִם רָבָה חֲרוֹן אַף בִּישְׂרָאֵל, וְנִתְמַלְקָה הַשְּׂכִינָה, מִשּׁוֹם**
 26 **שְׁנֵאֲמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוּט, מִכָּאן שֶׁשְׂכִינָה שְׂרוּיָה כְּשִׁישׁ**
 27 **מִשְׁפָּט, וּבִהַטִּיט הַמִּשְׁפָּט הָיָא מִסְתַּלְקָת.**
 28 **מִשְׁרְבוּ הָאֲנָשִׁים הַעוֹשִׂים מַעֲשִׂיהֶם לְהִנְאָמָה, שְׁעִלֵּיהֶם נִאֲמַר אַחֲרֵי**
 29 **בְּעָעִם לָבֵם הוֹלֵךְ, עַל יְדֵי כִךְ רָבּוּ הַמִּשְׁבָּחִים אֶת הַרְשָׁעִים,**
 30 **שְׁעִלֵּיהֶם נִאֲמַר הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע.**
 31 **מִשְׁרְבוּ הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, רָבּוּ צַעֲקוֹת הָיוּ הָיוּ**
 32 **בְּעוֹלָם, שִׁכָּךְ נִאֲמַר, הָיוּ הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע.**
 33 **מִשְׁרְבוּ גִסֵּי הָרוּחַ שֶׁדָּרְכֵם לְהִיטֵי מוֹשְׁבֵי הָרוּךְ בְּפִיָּהֶם, רָבּוּ**
 34 **הַיְּהוּדִים, וְנִתְמַעְטוּ עַקֵּב כִּךְ הַתְּלִמִּידִים, וְהַתְּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל**
 35 **לְמוֹדֶיהָ וּמִחֲפֹשֶׁת אוֹתָם, כִּיֹּן שְׂאִינָה מִתְקַיֶּמֶת בְּגִסֵּי הָרוּחַ.**
 36 **מִשְׁרְבוּ הַיְּהוּדִים, הַתְּחִלּוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִנְשֵׂא לְיְהוּדִים, לְפִי**
 37 **שְׁאִין הוֹרִינוּ רוּאָה אֱלֹא לְפָנִים וְעַל יְדֵי יְהִירוֹתָם נִרְאִים לָחַן**
 38 **חֲשׁוּבִים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִינִי – וְכִי אֲכֹן כִּךְ הוּא, שְׁהִיִּירִים**
 39 **מְקוֹבְלִים עַל נִשְׁתוּתָהֶם, וְהָאֲמַר מֶר, הָאִי מָאֵן דְּמִתְרָה, אֶפְיֵלוּ**

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

9 **לְמַצּוֹת וְאֵינֶם דּוֹאגִים, דְּתִנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל אוֹמַר, כָּל מִי**
 10 **שִׁישׁ לוֹ פֶּת בְּסָלוּ הַלֵּיִם, וְאוֹמַר, מָה אוֹכֵל לְמַחֲרָה, אֵינִי אֱלֹא**
 11 **מִקְטָנִי אֲמָנָה. וּמִבִּיאָה הַגְּמָרָא, שֶׁאִף רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר כִּךְ, וְהָיִינוּ**
 12 **דְּאִמְרַם רַבִּי אֱלֶעָזָר, מָאִי דְּכֵתִיב "כִּי מִי בּוֹ לְיוֹם קָמְנוֹת, מִי גָרַם**
 13 **לְצַדִּיקִים שִׁיתְכַּחוּ שׁוֹלְחָנָן וְלֹא יִהְיֶה שְׁלֵם לְעֵתִיד לָבָא, קָמְנוֹת**
 14 **שְׁהִיָּה בְּתָן, שְׁלֵא הָאֲמִינוּ בְּהַקְדָּוֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. רָבָא אָמַר, יוֹם**
 15 **קִטְנוֹת' אֵלּוּ קָמְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמָתוֹ בְּעוֹרֵם קִטְנִים,**

1 **שֵׁם מְקוֹמוֹ, בְּרַבְתִּיב בִּיהוּשֻׁעַ שִׁישׁ מְקוֹם שִׁשְׁמוֹ כִּךְ יוֹף וְמָלֵם**
 2 **וּבְעֻלּוֹת, בְּיוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אוֹמַר בְּמָה שְׁנִאֲמַר בְּתִהִילִים, "כְּבֹא**
 3 **הוֹיפִים וְיֹאמְרוּ לְשִׁאֲלוֹ הֲלֹא דָּוִד וְגו'", וְאִף שֵׁם שְׁאֵלוֹ מָאִי וִיפִים,**
 4 **אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, אִלּוּ בְּנֵי אָדָם הַמְּזַיְפִין דְּבִרְיָהֶם וְאוֹמְרִים דְּבָרֵי**
 5 **שֶׁקֶר וּרְכִילוֹת. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמַר, קְרוּיִים כִּךְ עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ,**
 6 **בְּרַבְתִּיב יוֹף וְמָלֵם וּבְעֻלּוֹת.**
 7 **שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה, וּפְסָקוֹ אֲנָשִׁי אֲמָנָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנָשִׁי אֲמָנָה**
 8 **אֵלּוּ בְּנֵי אֲרִים שֶׁהֵן מֵאֲמִינִין בְּהַקְדָּוֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמוֹצִיאִים מִמּוֹן**

ירמיה פרק טו ד-ט

וַנִּתְּנֵם (לזועה) לְזֻעָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ בְּגִלְל מְנַשֶּׁה בֶן־יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל אֲשֶׁר־עָשָׂה בִּירוּשָׁלַם: ה' כִּי מִי־יַחְמֹל עָלֶיךָ יְרוּשָׁלַם וּמִי יִנּוֹד לָךְ וּמִי יִסּוֹר לְשָׁאֵל לְשָׁלֹם לָךְ: ו אֶת נַפְשִׁי אֶתִּי נֶאֱמַר יְהוָה אַחֲזֹר תִּלְכִּי וְאֵט אֶת־יָדֵי עָלֶיךָ וְאֶשְׁחִיתֶךָ נְלֹאֲתִי הִנָּחֵם: ז וְאֹרֶם בְּמִזְרָה בְּשַׁעְרֵי הָאָרֶץ שִׁפְלֹתִי אֲבָרְתִּי אֶת־עַמִּי מִדְּרָכֵיהֶם לֹא־שָׁבוּ: ח עֲצֻמוֹ לִי אֶלְמִנָתוֹ מִחֹל יָמִים הִבֵּאתִי לָהֶם עַל־אֵם בָּחוּר שׁוֹדֵר בְּצִהָרִים הִפְלִיתִי עָלֶיהָ פֶּתָאֵם עִיר וּבִהְלוֹת: ט אִמְלֵלָה יִלְדֵת הַשְּׂבָעָה נִפְחָה נִפְשָׁה (באה) בָּא שְׂמֻשָּׁה בְּעַד יוֹמָם בּוֹשָׁה וְחָפְרָה וְשֹׁאֲרֵיהֶם לְחָרֵב אֶתֵּן לִפְנֵי אִיְבֵיהֶם נֶאֱמַר יְהוָה:

רש"י

(ד) לזועה. מגזרת לא קם ולא זע (אסתר ה) וכמוהו גאזה מגזרת גא מאד (ישעיה טו): לכל ממלכות הארץ. כל השומע רעה שבאה עליהם יזוע: (ה) יגור. יקונן: ומי יסור. אליך לנטות מדרכו אליך לשאול לך לשלום: (ו) נלאיתי הנחם. כמה פעמים חשבתי להשחית ונחמתי על הרעה. עתה נלאיתי הנחם, הנחם דפורפנשי"ר בלעז: (ז) במזרה. נפה שקורין וו"ן בלעז כזה שהוא זורה שעורין שלא יהו כולן גולין למקום אחד: (ח) עצמו לי. רבו לפני אלמנותיו: על אם. על ירושלים שהיתה עיר ואם בישראל: ובצהרים. הכל היא גלוי לפניו כל גזי מטמונם: הפלתי עליה פתאום עיר. השכנתי עליהם פתאום גייסות של עיר ובהלות רבות, ויש פותרים עיר ל' שונא כמו ויהי עריך (שמואל א כח)

ופשרי' לערך (דניאל ג): (ט) אמללה יולדת השבעה. שומרון וכנסייה של עשרת שבטים שעמדו מהם ז' משפחות כבר אומללה וגלתה: ושאריתם. אלו יהודה וקצת בנימן שנשתיירו בישראל: לחרב אתן. אלו הן שבע משפחות ירבעם בן נבט וביתו בעשא וביתו עמרי וביתו יהוא וביתו מנחם וביתו פקח וביתו הושע וביתו: נפחה נפשה. ל' דאבה נפשה מתרגמין ודאבון נפש (דברים כח) ומפחן נפש: בעוד יומם. בלא זמנם מהרו ליפול כך נדרש במס' גיטין, ובמדרש רבי תנחומא דרשו כלפי ירושלים, ומונה שבעה רשעים יהורם יהואש אחז מנשה אמון יהויקים צדקיהו אך יש למנות עוד רחבעם אביה אמציה אחזיה: וחפרה. ל' בושת:

מצודת ציון

(ד) לזועה. ענין רתת וחורדה כמו והיה רק זועה (ישעיה כח): בגלל. בעבור כמו בגלל הדבר הזה (דברים טו): (ה) יחמול. מלשון חמלה ורחמים: יגור. מלשון נידדה: (ו) נטשת. עזבת: ואט. מלשון נטיה: נלאיתי. ענין עייפות ויגיעה כמו ונלאו מצרים (שמות ז): הנחם. ענין היפוך מחשבה, כמו פן ינחם העם (שם יג): (ז) ואזרם. ענין פיזור, כמו ואתכם אזרה בגוים (ויקרא כו): במזרה. הוא הכלי שזורין בו התבואה וכן ברכת ובמזרה (ישעיה ל): בשערי. בערי, וכן באחד שעריך (דברים יז): שכלתי. ענין מיתה כמו מחוץ תשכל חרב (שם לב): (ח) עצמו. ענין ריבוי כמו בעם עצום (תהלים לח): אם. כן יקרא עיר גדולה אשר הקטנות סביב לה וכן עיר ואם בישראל (ש"ב כ): בחור. נבחר וגבור: שודר. עושק: הפלתי. ענין השכנה וחניה כמו נופלים בעמק (שופטים ז): עיר. ענין שונא, כמו ויהי ערך (ש"א כח): ובהלות. מלשון בהלה ופחד: (ט) אמללה. ענין כריתה כמו אומלל אני (תהלים ו): נפחה נפשה. ענין דאבון נפש וכן ותקותם מפח נפש (איוב יא): בא. ענין שקיעה כמו כי בא השמש (בראשית כח). וחפרה. ענין כלימה וכן וחפרה הלבנה (ישעיה כד): ושאריתם. מלשון שארית ושורר:

מצודת דוד

(ד) לזועה לכל ממלכות. כולם יחורדו וירעדו שלא יקרה להם כמקרה: בגלל מנשה. ר"ל בעבור שאחזו במעשה מנשה וכו': על אשר וכו'. בעבור אשר עשה מעשיו בירושלים בפרסום לכך למדו ממנו ואחזו בהם: (ה) כי מי יחמול. ר"ל אין מי יחמול עליך ואין מי יגודד בראש עליך כדרך המנחמים לנחמך בבוא הצרה עליך ואין מי יסיר לנטות מדרכו לבוא אליך לשאול בשלומך: (ו) את נטשת אותי. על כי עזבת אותי ותלכי לאחור לפרוש ממני לכן אטה את ידי עליך להכות בך ואשחיתך: נלאיתי הנחם. הנה רבות פעמים גזרתי עליך השחתה ואח"ז ניחמתי, ועתה נלאיתי להנחם על הרעה: (ז) ואזרם. אפזרם בכל ערי הארץ כהמפור תבואה במזרה שאין כולם נופלים במקום אחד: שכלתי. אף כי שכלתי אותם והאבדתים עכ"ז לא שבו מדרכיהם ולא לקחו מוסר: (ח) עצמו לי. האלמנות שבהם המה מרובות בעיני יותר מחול ימים ר"ל אין אני עושה בהם כמתנקם להיות הכל נחשב לפני למעט כי אדרכה נחשב לפני להרבה ואין כזה שמחה לפני: הבאתי להם. הבאתי עליהם וחזור ומפרש על אם. רצה לומר, על ירושלים הבאתי קבוצת בחורים להיות שודד אותם בעת צהרים למען יראה למצוא כל גזי

המטמוניות: הפלתי. השכנתי עליה פתאום קבוצת שונאים ועדת עם המבהילות: (ט) אמללה. כבר גלתה שומרון ועשרת השבטים שגדלו ז' משפחות מלכים רשעים והם ירבעם בן נבט וביתו בעשא ועמרי וביתו יהוא וביתו מנחם וביתו פקח וביתו הושע בן אלה וביתו: נפחה נפשה. היה לה דאבון נפש: בא שמשוה. שקעה שמשוה כשהיה עוד היום גדול ר"ל הושפל גדולתה במהירות בלא זמנה: בושה וחפרה. והיא יושבת בגולה בכבושה וכלימה: ושאריתם. השארית הנשארה מעדת ישראל הם יהודה ובנימין, אתן גם אותם לחרב לפני אויביהם:

קהלת פרק ד א-ז

א וְשַׁבְתִּי אֲנִי וְאַרְאֶה אֶת־כָּל־הַעֲשָׂקִים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְהִנֵּה | דְּמַעַת הַעֲשָׂקִים וְאֵין לָהֶם מִנָּחֵם וּמִיד עֲשִׂיהֶם כֹּחַ וְאֵין לָהֶם מִנָּחֵם: ב וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת־הַמַּיִם שֶׁכָּבֵד מֵתוֹ מִן־הַחַיִּים אֲשֶׁר הִמָּה חַיִּים עֲדָנָה: ג וְטוֹב מִשְׁנֵיהֶם אֶת אֲשֶׁר־עָדָן לֹא הָיָה אֲשֶׁר לֹא־רָאָה אֶת־הַמַּעֲשֶׂה הָרַע אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ: ד וְרֵאִיתִי אֲנִי אֶת־כָּל־עֲמָל וְאֶת כָּל־כְּשָׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה כִּי הָיָה קִנְיַת־אִישׁ מִרְעֻהוֹ גִּסְיוֹהָ הֶבֶל וְרַעוּת רוּחַ: ה הַכֶּסֶל חִבֵּק אֶת־יָדָיו וְאָכַל אֶת־בִּשְׁרוֹ: ו טוֹב מְלֹא כֶף נָחַת מִמְּלֹא חֲפָנִים עֲמָל וְרַעוּת רוּחַ: ז וְשַׁבְתִּי אֲנִי וְאַרְאֶה הֶבֶל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

רש"י

(א) ושבתי אני ואראה. ברוח הקדש: את כל העשקים. הנעשים עשוקים בגיהנם במעשים אשר נעשים: תחת השמש. תחת חליפיה של התורה: והנה דמעת העשקים. בוכים על נפשותם העשוקות ביד מלאכי משחית ואכזרים, וכן הוא אומר (תהלים פד) עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו אלו יורדי גיהנם ואף מקרא זה כך נדרש בספרי: ומיד עושקיהם כח. עושקיהם מכריחים ותוקפים אותם בכח: (ב) שכבר מתו. עד שלא שלט בהם יצר הרע הזה לדחותם מן הקדוש ברוך הוא, כגון אבות הראשונים שלא נענה משה אלא על ידיהם וכגון דוד אבי שלא נענתי אני בכ"ד רננות עד שאמרתי (ד"ה ב ו) זכרה לחסדי דוד עבדך: (ג) עדיין. אשר לא ראה את המעשה. ראיתי במדרש קהלת

אלו תתק"עד דורות שקומטו להבראות ולא נבראו: (ד) וראיתי אני את כל עמל. הן העבירות שהן עמל בעיני הקב"ה: ואת כל כשרון המעשה. שאינו לשם שמי' אלא לקנאת איש מרעהו ששניהם הבל: כי היא קנאת איש. אשר היא קנאת איש מרעהו: (ה) הכסיל. הרשע, חובק את ידיו ואינו יגע ואינו אוכל אלא מן הגזל: ואוכל את בשרו. ליום הדין שרואה צדיקים בכבוד והוא נידון, כך נדרש בספרי: (ו) טוב מלא כף נחת. להיות קונה נכסים מעט ומיגיעו שיהא בהן נחת רוח ליוצרו: ממלא חפנים. נכסים הרבה בעבירה שהוא עמל ועצבות רוח לפני המקום: (ז) תחת השמש. כמו תחת השמים:

מצודת ציון

(א) ושבתי. מלשון השבה והחזרה: העשוקים. ענין עירור ותגר. כמו והיית אך עשוק וגזול (דברים כח): מנחם. מלשון תנחומין: (ב) עדנה. עדיין: (ג) עדן. עדיין: (ד) כשרון. ענין יושר: כי היא. אשר היא: (ה) חובק. ענין סיבוב היד בדבר מה: (ו) כף. כף היד: נחת. מלשון מנוחה: חפנים. כן יקראו כפות הידים הדבקות זה בזה:

מצודת דוד

(א) ושבתי. חזרתי וראיתי את כל הערעורים אשר נעשים בעולם: והנה דמעת העשוקים. רוצה לומר, דמעת הבכי של הנעשקים, הנה זוחלת ומטפטפת ואין להם מי לנחמם: ומיד עושקיהם כח. אף שהמה נעשקים מיד עושקיהם בכח הזרוע, לא במשפט, עם כל זה אין להם מנחם: (ב) ושבח וגו'. רוצה לומר, טוב ויפה למתים שאינם יודעים מאומה מזה ואינם מצטערים על זה: שכבר מתו. אמר זה לתוספת ביאור: מן החיים. יותר מן החיים אשר עודם חיים: (ג) וטוב משניהם. ואמר כן דרך מליצה, כי אין מקום לומר טוב למי שלא היה בעולם: אשר לא ראה. בעבור שלא ראה כלל את המעשה הרע הנעשה בזה העולם והוא העושק האמור למעלה: (ד) את כל עמל. הם העבירות שהמה עמל בעיני המקום ורע לפניו. ולהסביר את האזון אמר לשון הנופל בכך אדם שנחשב לו לעמל ויגיעה אם מי ימרה פיו: כשרון המעשה. מעשה כשר וישר אשר היא קנאת איש מרעהו, רוצה לומר שלא עשוה לשמה כ"אם מחמת קנאה בראותו תפארת רעהו בעבור כשרון מעשיו, ומתקנא בו ואוחז במעשיו למען לא תגדל תפארתו עליו: גם זה הבל. גם כי עשה כשרון מעשה, מכל־מקום הוא דבר שאין בו ממש: ורעות רוח. כי אינו עושה מרצונו, כ"אם בעל־כרחו יעשה המעשה, ונשבר אם כן הרצון: (ה) חובק את ידיו. יחבקים זה בזה, רוצה לומר לא ינענע ידיו לעשות בהם מלאכה להחיות את נפשו: ואוכל את בשרו. בסוף אין לו מה לאכול ובעל־כרחו יאכל בשר עצמו. והוא ענין מליצה לומר שמשמן בשרו ירזה בעבור הרעבון, וכאילו אכלו מחוסר המזון: (ו) טוב. ויותר טוב להרויח מעט כמלא כף היד ויהיה במנוחה והשקט, מלהרויח הרבה כמלא חפנים ויהיה בעמל רב ובשבר רצון, רוצה לומר לעשות דבר שאין דעתו נוטה אליו ואין חפצו בזה: (ז) ושבתי. חזרתי וראיתי דבר הבל הנעשה בעולם:

יֵאמֹר לְשָׁנִים: מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, שָׁאֵם אֶתֶם יוֹדְעִין לִי עֲדוּת שֶׁתְּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי – שְׁבֻעָה שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין לָךְ עֲדוּת, וְהֵם יוֹדְעִין לֹא עֲדוּת עַד מִפִּי עַד, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל – הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין.

יב שֶׁלַח בֵּיד עֲבָדוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הִנֵּתְבָּע: מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שָׁאֵם אֶתֶם יוֹדְעִין לֹא עֲדוּת, שֶׁתְּבֹאוּ וּתְעִידוּהוּ – הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין, עַד שֶׁיִּשְׁמָעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ.

יג מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, מְצוּהָ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אוֹסְרָכֶם אֲנִי – הָרִי אֵלּוֹ חֵיבִין. בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ – הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין. בַּאֲלֵף דִּלְ"ת, בִּיוֹ"ד ה"א, בְּשִׁדִּי, בְּצִבְכָּאוֹת, בְּחֻנּוֹן וְרַחוּם, בְּאֶרֶץ אֲפִים וְרֵב חֶסֶד, וּבְכָל הַכְּנֻיִין – הָרִי אֵלּוֹ

פירוש ברטנורא

יֵאמֹר וְהֵם יוֹדְעִים לֹא עֲדוּת עַד מִפִּי עַד וכו' פְּטוּרִים. שאם העידוהו לא היתה עדותו מועלת לו כלום:
יב עַד שֶׁיִּשְׁמָעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ. דכתיב (שם) אם לוא יגיד, מלא ביו"ו ואל"ף. למדרש הכי, אם לו לא יגיד, כלומר לתובע, ונשא עונו, הא אם לאחר לא יגיד פטור:

יג מְצוּהָ אֲנִי עֲלֵיכֶם וכו'. והוא שיאמר מצוה אני עליכם בשבועה, אוסרכם אני בשבועה: המקלל ככולם. מברך את השם באחד מהם: ר' מאיר מחייב.

משניות מבוארות – קהתי

"ביד עבדו", לפי שאינו יכול לשולחו כמורשה, ולעולם פטורים; אבל שילח ביד אחר, אם שילחו בהרשאה, הרי יכול הוא להשביע את העדים, ואם כפרו – חייבים, כמו שהזכרנו לעיל ("תוספות יום טוב"). ברם, יש סוברים, שגם עבד כנעני יכול לבוא בהרשאה ולהשביע את העדים, ולא נקטה משנתנו "ביד עבדו" אלא לרבותא, שאפילו עבדו, שידו כיד רבו, וכגופו הוא, מכל מקום אם בא בלי הרשאה והשביע את העדים, הרי הם פטורים משבועת העדות ("תפארת ישראל", תוספות ר' עקיבא איגר). בגמרא אמרו (שבועות לא, ב): ראוהו (את התובע) שרץ אחריה; אמרו לו: מה אתה רץ אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות – פטורין, עד שישמענו מפיו ("בוא והעידוני" – רש"י).

יום שני

באור משנה יג

בענין שבועת העדות כתוב בתורה (ויקרא ה, א): "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה" (לא נאמרה בה שבועה במפורש), ושנו בברייתא (שבועות לה, ב): "אין אלה אלא בשבועה, וכן הוא אומר (במדבר ה, כא): "והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה". ומניין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה? תלמוד לומר: "ושמעה קול אלה" – "ושמעה קול, ושמעה אלה", כלומר שתיבת "קול" יתירה, והיא באה לרבות אף שבועה, שאין עמה אלה. ועוד אמרו בגמרא (שבועות לו, א): "מניין לאלה שהיא שבועה, שנאמר (יחזקאל יז, יג): "ויבא אותו באלה" (נבוכדנאצר את צדקיהו – רש"י), וכתוב (ירמיהו ה, יג): "וגם במלך נבוכדנאצר מרד (צדקיהו), אשר השביעו באלהים". – משנתנו באה לפרט, אילו הן לשונות של שבועה, שחייבים עליהן משום שבועת העדות. והוא הדין בשבועות אחרות.

אמר לעדים: **מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם** – שתבואו ותעידוני, או שאמר: **מְצוּהָ אֲנִי עֲלֵיכֶם, או: אוֹסְרָכֶם אֲנִי** – בגמרא מבואר, שיש להוסיף את התיבה "בשבועה": מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם בשבועה. מצווה אני עליכם בשבועה, אוסרכם אני בשבועה: ומפרש רש"י: בשבועה – "מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו". כלומר שמזכיר שם ה' או כינויו, כפי שנלמד להלן במשנתנו. ברם, יש חולקים על כך וסוברים, שדי באומר "בשבועה" בלבד, ואינו צריך להזכיר גם את השם או את כינויו; וכן באומר שם או כינוי בלי "בשבועה" – מכל מקום כשהשביע את העדים באחד מהלשונות הללו, וכפרו, הָרִי אֵלּוֹ חֵיבִין – משום שבועת העדות. אבל אם אמר: **בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ** – שאם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני, הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין – משבועת העדות, שלשון זה אינו כינוי לשם ה', ואין כאן שבועה. השביע את העדים **בַּאֲלֵף דִּלְ"ת** – בשם ה' כפי שהוא נזכר, בשם האדנות, או **בִּיוֹ"ד ה"א** – בשם המיוחד, בשם הויה; או שהשביעם **בְּשִׁדִּי, בְּצִבְכָּאוֹת, בְּחֻנּוֹן וְרַחוּם, בְּאֶרֶץ אֲפִים וְרֵב חֶסֶד, וּבְכָל הַכְּנֻיִין** – או בכל כינוי אחר לשם ה', הָרִי אֵלּוֹ חֵיבִין – כלומר בין שהשביעם באחד משמות ה', ובין שהשביעם באחד מכינויו, הרי זו שבועה,

יום ראשון

באור משנה יא

כבר שנינו במשנה א, שאין שבועת העדות נוגתה לא בקרובים ולא בפסולים, אלא בראויים להעיד. משנתנו חוזרת ללמד, שאם העדים שכפרו לא היו ראויים להעיד, כגון שידעו את העדות עד מפי עד, דהיינו ששמעו אותה מפי עדים אחרים (עיי' סנהדרין ג, ד, ה). או אפילו הם בעצמם ראו את העדות, אלא שאחד מהם קרוב לאחר מבעלי הדין, או פסול לעדות מחמת עבירה (עיי' משנה א בפרקנו). הרי הם פטורים.

אָמַר לְשָׁנִים: מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, שָׁאֵם אֶתֶם יוֹדְעִין לִי עֲדוּת שֶׁתְּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי – והם השיבו לו: שְׁבֻעָה שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין לָךְ עֲדוּת, וְהֵם יוֹדְעִין לֹא עֲדוּת עַד מִפִּי עַד – שלא ראו את העדות אלא שמעו מפי אחרים שהעידו כן, או שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל – ואפילו היו מעידים, לא היתה עדותם מועילה לו, לחייב את הנתבע ממון, הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין – מקרבן משום שבועת העדות, שכתוב בשבועת העדות (ויקרא ה, א): "אם לא יגיד ונשא עונו" – בראיין להגדה הכתוב מדרב. בתוספות מבואר, שאף על פי שכבר למדנו שאין שבועת העדות נוגתה אלא בראיין להעיד, נשנתה משנתנו, כדי להשמיע, שאפילו ישנם שלוש עדים, והשניים כשרים – פטורים, שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (עיי' משנה מכות א, ח). ויש מבארים, שמשנתנו באה להשמיע, שאם האמינם הנתבע על עצמו, שאם יודעים עדות, יבואו ויעידו (עיי' משנה סנהדרין ג, ב), אף על פי כן פטורים משבועת העדות, כיון שמן הדין אינם נאמנים (הרמב"ם; ועיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה יב

כפי שכבר הזכרנו בבאור משנה ז, באה משנה זו להשמיענו, שאין העדים חייבים משום שבועת העדות, אלא אם כן הושבעו מפי התובע, או שכפרו ונשבעו לאחר ששמעו מפי התובע, שאמר להם: "בואו והעידוני". אבל אם הושבעו על ידי אחר, שיעידו לפלוני התובע, שחברו חייב לו כסף, אינם חייבים, ברם, אם המשביע הוא שליחו של התובע, שבא בהרשאה, הרי הם חייבים, כמו שבארנו לעיל במשנה ז.
שֶׁלַח בֵּיד עֲבָדוֹ – להשביע את העדים שיבואו להעיד לו, או **שֶׁאָמַר לָהֶן הִנֵּתְבָּע: מְשִׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שָׁאֵם אֶתֶם יוֹדְעִין לֹא עֲדוּת, שֶׁתְּבֹאוּ וּתְעִידוּהוּ –** לפלוני התובע, וכפרו שאין יודעים לו עדות, הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין – משבועת העדות, **עַד שֶׁיִּשְׁמָעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ –** כמו שבארנו לעיל. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר: "אם לוא יגיד ונשא עונו" – כתוב "לוא", בוא"ו ובאל"ף, ודורשים: אם לו לא יגיד (אם לתובע לא יגיד) ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד, פטור. – ולמה נקטה משנתנו "ביד עבדו", ולא "ביד אחר"? יש מפרשים, שעבדו היינו עבד כנעני, וכיון שאין קנין לעבד בלא רבו, הרי שאינו יכול לבוא בהרשאה; ולפי מפרשים אלה, באה משנתנו להשמיע דווקא

חִיבִין. הַמְקַלֵּל בְּכֶלֶן – חֵיב, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל אֲבִיו וְאִמּוֹ בְּכֶלֶן – חֵיב, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וְחִבְרוֹ בְּכֶלֶן – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. יִכְבֶּה אֱלֹהִים, וְכֵן יִכְבֶּה אֱלֹהִים – זֶה הָיָה אֵלֶּה הַפְּתוּכָה בַּתּוֹרָה. אֵל יָפֶךְ, וַיִּבְרָךְ וַיִּיטִיב לָךְ – רַבִּי מֵאִיר מְחִיב, וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין.

פ ר ק ח מ י ש י

א שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן נוֹהֶגֶת בְּאֻנְשִׁים וּבְנָשִׁים, בְּרַחוּקִים וּבְקָרוֹבִים, בְּפִשְׁרִים וּבְכַפְסוּלִים, בְּפָנֵי בֵּית דִּין וְשֵׁלָא בְּפָנֵי בֵּית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ; וּמִפִּי אֲחֵרִים – אִינוּ חֵיב עַד שִׁיכְפֹּר בּוֹ בְּבֵית דִּין; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, פִּינּוֹן שֶׁכָּפַר בּוֹ – חֵיב. וְחֵיב עַל זֶדוֹן הַשְּׂבוּעָה וְעַל שְׁגָגָתָהּ עִם

פירוש ברטנורא

סקילה: וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין. דַּעַל שֶׁם הַמִּיּוּחָד דּוּקָא בַּסְקִילָה, דְּחֵיב (ויקרא כ"ד) בְּנִקְבוֹ שֶׁם יוֹמֵת. וְעַל הַכִּנּוּיִם בְּאוֹהֶרָה דְּאֵלֹהִים לֹא תִקָּל (שמות כ"ב). וּבִשְׂבוּעַת הַעֲדוּת מוֹדִים חֻכְמִים לר"מ דְּחֵיב עַל הַכִּנּוּיִם כְּמוֹ שְׁחֵיב עַל הַשֵּׁם הַמִּיּוּחָד. דְּשְׂבוּעַת [עֲדוּת] כְּתִיב (ויקרא ה') וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים: הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ. דְּחֵיב (דברים ו') הַשֹּׁמֵר לָךְ וְשֹׁמֵר נֶפֶשְׁךָ מֵאֵד, וְכָל הַשֹּׁמֵר פֶּן וְאֵל אִינוּ אֵלָּא לֹא תַעֲשֶׂה: וְהַמְקַלֵּל חִבְרוֹ. דְּחֵיב (ויקרא י"ט) לֹא תִקָּל חֶרֶשׁ, אִפִּילוּ חֶרֶשׁ שְׁאִינוּ שׁוֹמֵעַ וְלֹא קָפֵד אֶקְלָלְתוּ לֹא תִקָּל, וְכָל שֶׁכֵּן שָׂאֵר כָּל אֲדָם דְּשִׁמְעַת וּקְפִיד: יִכְבֶּה אֱלֹהִים וְכֵן יִכְבֶּה אֱלֹהִים. אִם אָמַר לְעֵדִים יִכְבֶּה אֱלֹהִים אִם לֹא תַעֲדוּנִי. אוֹ שֶׁשִּׁמְעָה אֶחָד שְׁקוּרָא בְּקִלְלוֹת שְׂבִתוּרָה יִכְבֶּה אֱלֹהִים, וְאָמַר הוּא לְעֵדִים וְכֵן יִכְבֶּה אֱלֹהִים אִם לֹא תַעֲדוּנִי. אוֹ שֶׁאָמַר אֵל יִכְבֶּה אֱלֹהִים אִם תַּעֲדוּנִי. אוֹ יִבְרַךְ ה' אִם תַּעֲדוּנִי. וַיִּיטִיב לָךְ אֱלֹהִים אִם תַּעֲדוּנִי. בְּכָל אֱלוֹ ר"מ מְחִיב, דְּמַכְלִיל לֹאֵא אִתָּהּ שׁוֹמֵעַ הָן, אֵל יִכְבֶּה אֱלֹהִים אִם תַּעֲדוּנִי, הֵא אִם לֹא תַעֲדוּנִי יִכְבֶּה. וְכֵן יִבְרַךְ אֱלֹהִים אִם תַּעֲדוּנִי, הֵא אִם לֹא תַעֲדוּנִי יִקְלָל. וּבְכָל אֱלוֹ אִין הִלְכָה כְּר"מ:

ה א שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן. בְּאֻנְשִׁים וּבְנָשִׁים. אִידִי דִּתְנֵא בְּשְׂבוּעַת הַעֲדוּת בְּאֻנְשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, תְּנֵא נִמִּי הֵכָא לְמִלּוּלָהּ: בְּקָרוֹבִים. שְׂבִעַל הַפִּקְדוֹן קָרוֹב לֹחַ שֶׁהַפִּקְדוֹן אֲצִילוֹ: בְּפָנֵי בֵּית דִּין וְשֵׁלָא בְּפָנֵי ב"ד. אִם מִפִּי עַצְמוֹ נִשְׁבַּע, שֶׁהוּצִיא שְׂבוּעָה מִפִּי אוֹ שִׁעֲנָה אִמּוֹן אַחֵר הַשְּׂבוּעָה וְאִח"כ הוֹדָה, חֵיב קָרְבָן. דְּחֵיב (ויקרא ה') וְכִיחַשׁ בְּעִמּוּתוֹ, כָּל דָּהּ: וּמִפִּי אֲחֵרִים. וְלֹא עֲנָה אִמּוֹן. כְּגוֹן מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֶיךָ שֶׁתַּחֲזוֹר לִי פִקְדוֹנִי, וְאָמַר אִין לָךְ בִּידִי כְּלוּם, אִינוּ חֵיב עַד שִׁיכְפֹּר בְּב"ד: וְחֻכְמִים אוֹמְרִים וכו'. הִלְכָה כְּחֻכְמִים: וְחֵיב עַל זֶדוֹן הַשְּׂבוּעָה. דֵּלֵא כְּתִיב בָּהּ וְנִעְלַם. וְזֶדוֹן הַשְּׂבוּעָה, שׁוֹכֵר עַל הַפִּקְדוֹן וְיֹדֵעַ שְׂמִתְחֵיב עַל כְּפִירוֹתוֹ

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

פרק זה עוסק בפרטי הדינים של שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן, וכבר בארנו בתחילת מסכתנו, שאם אדם כפר בממון שיש לחברו בידו, כגון פיקדון או הלוואה או גזילה וכדומה, ונשבע לשקר שאין לו אצלו כלום, הרי שְׂבוּעָה זו נקראת "שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן", על שם פאתה בה הכתוב, שנאמר (ויקרא ה, כא): "נִפְשׁ כִּי תִחַטֵּא וּמַעַל מַעַל בְּה', וְכִיחַשׁ בְּעִמּוּתוֹ בַּפִּקְדוֹן" וכו'. – להלן בפרשה זו (שם שם, כא-כו) מפורשים עניני שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן וחִיבוּהָ, ופרטי הדברים יבארו במקומם, כסדר שהם נישנים בפרקנו. – הענין שבו פותחת משנתנו נשנה משום הפרק הקודם. שכן שנינו שם במשנה א: "שְׂבוּעַת הַעֲדוּת נוֹהֶגֶת בְּאֻנְשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, בְּרַחוּקִים וְלֹא בְּקָרוֹבִים, בְּכַפְסוּלִים וְכַפְסוּלִים", ובהה משנתנו לפרט, ששְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן נוֹהֶגֶת בְּכֻלָּם, כשְׂבוּעַת ביטוי וכשְׂבוּעַת שוּא (פרק ג, יא), וְלֹא כשְׂבוּעַת הַעֲדוּת.

שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן נוֹהֶגֶת בְּאֻנְשִׁים וּבְנָשִׁים – אף אשה שכפרה בפיקדון, או בהלוואה, ונשבעה לשקר, חייבת משום שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן; בְּרַחוּקִים וּבְקָרוֹבִים – גם הקרובים קרבת משפחה לבעל הפיקדון, או למלוה, אם כפרו ונשבעו לשקר, חייבים; בְּפִשְׁרִים וּבְכַפְסוּלִים – אף הפסולים לעדות מבית עבירה חייבים בשְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן; בְּפָנֵי בֵּית דִּין וְשֵׁלָא בְּפָנֵי בֵּית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ – אם מפי עצמו נשבע, שהוציא הנתבע שְׂבוּעַת מִפִּי, או שהושבע וענא אִמּוֹן, הרי הוא חייב משום שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן, בין שנשבע בבית דין בין שנשבע שלא בבית דין; וּמִפִּי אֲחֵרִים – אבל אם הושבע מפי אחרים, וְלֹא עֲנָה אִמּוֹן, כגון שאמר התובע לנתבע: מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֶיךָ שֶׁתַּחֲזוֹר לִי פִקְדוֹנִי, והשיב הנתבע: אִין לָךְ בִּידִי כְּלוּם, אִינוּ חֵיב – משום שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן, עַד שִׁיכְפֹּר בּוֹ בְּבֵית דִּין – אלא אם כן כפר בפני בית דין. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שסובר, הוֹאִיל וּמוֹשְׁבַע מִפִּי אֲחֵרִים לֹא כְתוּב בַּמִּפְּרֹשׁ בְּפִרְשַׁת שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן, אֵלֵּא שְׁלֹמֹהִים דִּין זֶה מִשְׂבִּעַת הַעֲדוּת, לִפְיֶךְ דִּינוּ כְּשְׂבוּעַת הַעֲדוּת, שְׁאִינוּ חֵיב עַד שִׁיכְפֹּר בְּבֵית דִּין ("דִּין וּמִינָהּ" – גמרא). וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, פִּינּוֹן שֶׁכָּפַר בּוֹ, חֵיב – אף המושבע מפי אחרים, אם כפר בפיקדון וכדומה, אִפִּילוּ שֵׁלָא בְּפָנֵי בֵּית דִּין, הִרְיֹה חֵיב משום שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן, שְׁוֹבְרִים חֻכְמִים, הוֹאִיל וּבִשְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן אֲנוּ מוֹצִאִים בְּנִשְׁבַּע מִפִּי עַצְמוֹ שְׁאִין צָרִיךְ בֵּית דִּין, לִפְיֶךְ אֵף הַמוֹשְׁבַע שְׂבוּעָה זֹאת מִפִּי אֲחֵרִים – שְׁחִיבּוֹ נִלְמַד אִמּוֹן מִשְׂבִּעַת הַעֲדוּת – דִּינוּ כְּנִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַפִּקְדוֹן מִפִּי עַצְמוֹ, שְׁאִין צָרִיךְ שִׁיכְפֹּר בְּבֵית דִּין ("דִּין וּמִינָהּ וְאִידִי בְּאַתְרָהּ" – גמרא). וְחֵיב עַל זֶדוֹן הַשְּׂבוּעָה

וחייבים עליה. הַמְקַלֵּל בְּכֶלֶן – הַמְקַלֵּל אֶת ה' ומכנה אותו באחד הכינויים שנוכרו לעיל, חֵיב – סקילה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שנאמר (ויקרא כד, טו): "אִישׁ אִישׁ כִּי יִקָּל אֱלֹהֵי וְנִשְׁא חֲטָאוֹ", ודורש רבי מאיר, שפסוק זה בא לרבות המקלל באחד הכינויים (ברייתא בגמרא שְׂבוּעוֹת לו, א). וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין – שְׁוֹבְרִים חֻכְמִים: "הַמְגִדֵּף אִינוּ חֵיב (סקילה). עַד שִׁפְרַשׁ הַשֵּׁם" (משנה סנהדרין ז, ח), שנאמר (שם שם, טו): "וְנוֹקֵב שֶׁם ה' מוֹת יוֹמֵת"; וְאֵלֵּו הַמְקַלֵּל בְּכִנּוּיִם, אִינוּ עוֹבֵר אֵלָּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֵמַר (שמות כב, כז): "אֱלֹהִים לֹא תִקָּל". בְּרַם, בְּשְׂבוּעַת הַעֲדוּת מוֹדִים חֻכְמִים לְרַבִּי מֵאִיר, שְׁחֵיבִים עַל הַכִּנּוּיִם כִּשֶׁם שְׁחֵיבִים עַל הַשֵּׁם הַמִּיּוּחָד, לִפִּי שְׂכֵתוֹב בָּהּ: "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים" (ברטנורא). הַמְקַלֵּל אֲבִיו וְאִמּוֹ – או אִמּוֹ – בְּכֶלֶן – באחד מכל הכינויים הללו, חֵיב – סקילה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – הסובר, שדינו של המקלל בכינוי כרינו של המקלל בשם המיוחד. וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין – אותו מסקילה, שְׁוֹבְרִים הֵם: "הַמְקַלֵּל אֲבִיו וְאִמּוֹ אִינוּ חֵיב (סקילה). עַד שִׁקְלָלֵם בְּשֵׁם" (משנה סנהדרין ז, ח). הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וְחִבְרוֹ בְּכֶלֶן – באחד מכל הכינויים הללו, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה – המקלל את עצמו. משום שכתוב (דברים ז, ט): "רַק הַשֹּׁמֵר לָךְ וְשֹׁמֵר נֶפֶשְׁךָ מֵאֵד", וְכָל מִקּוֹם שֶׁנִּשְׁאֵמַר "הַשֹּׁמֵר, פֶּן וְאֵל", אִינוּ אֵלָּא לֹא תַעֲשֶׂה. הַמְקַלֵּל אֶת חִבְרוֹ. משום שכתוב (ויקרא יט, יד): "לֹא תִקָּל חֶרֶשׁ", ומכאן למדים לרבות כל אדם (ענין גמרא סנהדרין טו, א). – אם אמר לכל אחד מהעדים: יִכְבֶּה אֱלֹהִים אִם לֹא תַעֲדוּנִי, וְכֵן יִכְבֶּה אֱלֹהִים – או ששמע אחד קורא בתורה בפרשת התוכחה: "יִכְבֶּה ה' בִּשְׁחַפְתָּ..." ואמר לכל אחד מהעדים: "וְכֵן יִכְבֶּה אֱלֹהִים, אִם לֹא תַעֲדוּ לִי" (רש"י); וְעִינִי "וְתִסְפּוֹת יוֹם טוֹב", שְׁמוֹכָתָ שֶׁם גִּירְטָה אַחֶרֶת וּפִירוּשׁ אַחֶר, זֶה הָיָה אֵלֶּה הַפְּתוּכָה בַּתּוֹרָה – "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים", וְחֵיבִים עֲלֶיהָ מִשׁוּם שְׂבוּעַת הַעֲדוּת. הוֹאִימוּ לְכָל אֶחָד מִהֵעֵדִים: אֵל יָפֶךְ אֱלֹהִים אִם תַּעֲדוּנִי; וַיִּבְרָךְ ה' – או שאמר: יִבְרַךְ ה' אִם תַּעֲדוּנִי; וַיִּיטִיב לָךְ – או: וַיִּיטִיב לָךְ אֱלֹהִים אִם תַּעֲדוּנִי, רַבִּי מֵאִיר מְחִיב – שְׁמַכְלִיל לֹאֵא אִתָּהּ שׁוֹמֵעַ הָן; אֵל יִכֵּךְ אִם תַּעֲדוּנִי, אֲבָל אִם לֹא תַעֲדוּנִי יִכְבֶּה; או יִבְרַךְ אִם תַּעֲדוּנִי, אֲבָל אִם לֹא תַעֲדוּנִי יִקְלָל, וְהִרְיֹה זֶה – לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר – בְּכָלֵל "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים"; וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין – שְׂכֵתוֹב: "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים", אֲבָל לֹא שִׁמְעָה בְּרַכָּה וְנִשְׁמַעָה מִתּוֹכָהּ קִלְלָה (וְהָרִן בְּשֵׁם הַרְבֵּי). וּבְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים שִׁנִּישְׁנוּ בְּמִשְׁנַתָּנוּ הִלְכָה כְּחֻכְמִים.

וְדוֹן הַפֶּקֶדוֹן, וְאִינוּ חַיִּב עַל שְׁגָגָתָהּ. וְיָמָּה חַיִּב עַל וְדוֹנָהּ? אֲשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.

ב שְׁבוּעַת הַפֶּקֶדוֹן בִּיצֵד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי פֶקֶדוֹנִי שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ, שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי; אוֹ שְׁאָמַר לוֹ: אֵין לָךְ בִּידִי, מִשְׁפִּיעַךְ אָנִי, וְאָמַר: אָמֵן – הָרִי זֶה חַיִּב. הַשְּׂפִיעַ עָלָיו חֲמִשָּׁה פַּעַמִּים, בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין וּבֵין שְׂלֵא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכָפַר – חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מָה פֶּעַם? מִפְּנֵי שִׁכּוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת. ג' הָיוּ חֲמִשָּׁה תוֹבְעִין אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ: תֵּן לָנוּ פֶקֶדוֹן שֵׁשׁ לָנוּ בִידֶךָ; שְׁבוּעָה שְׁאִין לָכֶם בִּידִי – אִינוּ חַיִּב אֱלָא אַחַת; שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי, וְלֹא לָךְ – חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: עַד שְׁיֹאמַר שְׁבוּעָה בְּאַחֲרוֹנָהּ; רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: עַד שְׁיֹאמַר שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאַחָד. תֵּן לִי פֶקֶדוֹן וּתְשׁוּמָת יָד, גִּזַּל וְאַבְדָּה, שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ; שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי – אִינוּ חַיִּב אֱלָא אַחַת; שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי פֶקֶדוֹן וּתְשׁוּמָת יָד, וְגִזַּל וְאַבְדָּה –

פירוש ברטנורא

קרבן: ועל שגגתה עם דון הפקדון. שאינו יודע שחייב בשבועה זו קרבן, אבל זכור הוא שהפקדון אצלו: בכסף שקלים. הקניו בשני סלעים. דהכי כתיב גבי איל אשם (ויקרא ה'), בערבך כסף שקלים:

ב מפני שיכול לחזור ולהודות. אחר כפירה. נמצא שבכל שבועה הוא כופר ממון:

ג שבועה באחרונה. אין לך ביד, ולא לך ולא לך בשבועה. והשתא קיימא שבועה אכולהו. ואין הלכה לא כרבי אליעזר ולא כר' שמעון: אפילו אמר חמה ושעורה וכוסמת. דסבר ר' מאיר הטוען את חבירו חמה, מין חמה קאמר. וכן שעורה, וכן כוסמת, דכתיב (שמות ט') והחמה והכוסמת. והוי כאלו

משניות מבוארות – קהתי

– לא לאחר הכפירה, ואילו הודה היה חייב לשלם; וכיון שלא הודה אלא חזר וכפר, נמצא כופר ממון בכל שבועה ושבועה, לפיכך חייב על כל אחת ואחת.

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה להשמינוע, שאם תובעים אחדים השביעו את הנתבע, או שהשביעו תובע אחד על תביעות אחדות, יש והנתבע מתחייב משום שבועות אחדות, ויש שאינו חייב אלא משום שבועה אחת. הִיוּ חֲמִשָּׁה תוֹבְעִין אוֹתוֹ – כגון שחמשתם אָמְרוּ לוֹ: תֵּן לָנוּ פֶקֶדוֹן שֵׁשׁ לָנוּ בִידֶךָ – והשיב להם הנתבע: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָכֶם בִּידִי – פִּיקְדוֹן, אִינוּ חַיִּב אֱלָא אַחַת – שלא נשבע אלא שבועה אחת. אבל אם אמר: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי, וְלֹא לָךְ – שפרט את כל אחד מהם, חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – שכן באומרו לכל אחד מהם "ולא לך", נשבע לכל אחד ואחד, וחייב קרבן על כל שבועה ושבועה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: אִינוּ חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, עַד שְׁיֹאמַר שְׁבוּעָה בְּאַחֲרוֹנָהּ – אלא אם כן יאמר: אֵין לָךְ בִּידִי וְלֹא לָךְ בִּידִי, שכן כל שבועה, שבכגון זה מכוונת השבועה לכל אחד ואחד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: אפילו אמר שבועה באחרונה, אִינוּ חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, עַד שְׁיֹאמַר שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאַחָד – שיאמר: שבועה שאין לך, ושבועה שלא לך, ושבועה שלא לך. והלכה כנתנא קמא. האומר לחברו: תֵּן לִי פֶקֶדוֹן וּתְשׁוּמָת יָד, גִּזַּל וְאַבְדָּה, שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ – שתובע ממנו ארבע תביעות: פִּיקְדוֹן, וגם הלואה (בבבלי) המקרא נקראת הלואה "תשומת יד", ששם בידו ממון ועושה בו הלואה כרצונו – רש"י; "תפארת ישראל". גם גזילה שגזל ממנו, וגם אבדתו שמצא; והנתבע השיבו: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי – כלום, אִינוּ חַיִּב אֱלָא אַחַת – שאין כאן אלא שבועה אחת. אבל אם אמר הנתבע: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי פֶקֶדוֹן וּתְשׁוּמָת יָד, וְגִזַּל וְאַבְדָּה – שפרט כל תביעה ותביעה, חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – שיש כאן שבועות חלוקות על כל תביעה בפני עצמה, ולכן הוא חייב על כל שבועה ושבועה. ב"ח"תשומות יום טוב" מצאנו, שרבי אליעזר ורבי שמעון נחלקו על חכמים גם כן, בענין תביעות אחדות, כשם שנחלקו ברישא בתובעים אחדים. מכל מקום הלכה כחכמים. וכן האומר לחברו: תֵּן לִי חֲטִין וּשְׁעוּרִין וְכֶסֶם שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ – היינו תביעה אחת, אבל מינים אחדים, והנתבע השיבו: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי – כלום, אִינוּ חַיִּב אֱלָא אַחַת – משום שבועה אחת. אבל אם אמר: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי חֲטִין וּשְׁעוּרִין וְכֶסֶם חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – שהואיל ופרט כל מין ומין, הרי זה נשבע על כל מין בפני עצמו, וחייב קרבן

– אם זכר בשעת השבועה, שיש בידו ממון של חברו, כגון פיקדון, או הלואה, או גזילה וכדומה, ונשבע לשקר במזיד, וגם ידע שמתחייב קרבן על שבועה זו; וְעַל שְׁגָגָתָהּ עִם דוֹן הַפֶּקֶדוֹן – שלא ידע שחייבים קרבן על שבועה זו, אבל זכר שיש בידו ממון של חברו וכפר בו. וְאִינוּ חַיִּב עַל שְׁגָגָתָהּ – אבל אם סבור היה שנשבע באמת, כגון ששכח שיש בידו פיקדונו של חברו, או שלוח ממנו כסף וכדומה, הריהו פטור, משום שאנוס הוא. והוא הדין בשגגת שבועה, דהיינו שלא ידע בכלל ששבועה זו אסורה, שפטור. וְיָמָּה חַיִּב עַל וְדוֹנָהּ – על דון השבועה, או על שגגתה עם דון הפיקדון? אֲשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים – קרבן אשם ששוויו לפחות שני שקלים, היינו שני סלעים (שקל של תורה הוא 200 של משנה). שכתוב בפרשת שבועת הפיקדון (ויקרא ה, כח): "ואת אשמו יביא לה", איל תמים מן הצאן בערבך לאשם אל הכהן", ולמדים חכמים מאשם מעילות, שמפורש בו (ויקרא ה, טז): "איל תמים מן הצאן בערבך כסף שקלים בשקל הקודש לאשם", שכל קרבן אשם (חוץ מאשם מצודע ואשם נזיר) צריך שיהא ערכו לפחות שני שקלים (מיעוט רבים – שניים). ברם, אין הקרבן מכפר על שבועתו אלא אם כן השיב תחילה הממון לבעליו, שכתוב (שם בפרשה): "והשיב את הגזולה אשר גזל, או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו". ועוד חייב הוא להוסיף לו "חומש", כלומר רבע הסכום שכפר בו ("חומש מבחוש"). שכתוב (שם שם, כד): "ושלם אותו בראשו, וחמישיתיו יוסיף עליו", אלא שהחומש אינו מעכב כפרתו, היינו שאם הקריב את הקרבן קודם שנתן את החומש, חטא שבועתו מתכפר לו.

י ו ם ש ל י ש י

באור משנה ב

משנתנו באה לבאר, כיצד מתחייב אדם על שבועת הפיקדון.

שְׁבוּעַת הַפֶּקֶדוֹן בִּיצֵד – דין חיובה? אָמַר לוֹ – אדם לחברו: תֵּן לִי פֶקֶדוֹנִי שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ – שהפקדתי אצלך, והשיב לו לחברו: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידִי – שלא הפקדתי בידך כל פיקדון, או שְׁאָמַר לוֹ: אֵין לָךְ בִּידִי – ולא אמר "שבועה"; ואמר לו התובע: מִשְׁפִּיעַךְ אָנִי – שכן הוא כדבריו, וְאָמַר: אָמֵן – אם נשבע לשקר, ואחר כך הודה, הָרִי זֶה חַיִּב – קרבן אשם, כמבואר במשנה הקודמת. הַשְּׂפִיעַ עָלָיו חֲמִשָּׁה פַּעַמִּים, בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין וּבֵין שְׂלֵא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכָפַר – בכל פעם, חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – חייב קרבן על כל שבועה ושבועה, היינו שחייב חמישה אשמות משום חמש שבועותיו. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מָה פֶּעַם – חייב על כל אחת ואחת? מִפְּנֵי שִׁכּוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת

חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. תֵּן לִי חֲטִין וְשַׁעֲוִין וְכִפְּמִים שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ; שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי – אֵינוֹ חַיִּב אֶלָּא אַחַת; שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי חֲטִין וְשַׁעֲוִין וְכִפְּמִין – חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֶפְלוּ אָמַר: חֲטָה וְשַׁעֲוָה וְכִפְּמָה – חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

ד' אֲנִסְתָּ וּפְתִיתָ אֶת בְּתִי, וְהוּא אָמַר: לֹא אֲנִסְתִּי וְלֹא פְתִיתִי, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – חַיִּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר, שְׁאִינוֹ מְשַׁלֵּם קָנָם עַל פִּי עֲצָמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְשַׁלֵּם קָנָם עַל פִּי עֲצָמוֹ, מְשַׁלֵּם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם עַל פִּי עֲצָמוֹ.

ה' גִּנְבְּתָה אֶת שׁוּרִי, וְהוּא אָמַר: לֹא גִנְבְּתִי, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – חַיִּב. גִּנְבְּתִי אָבָל לֹא טִבְחָתִי וְלֹא מִכְרָתִי, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פְּטוּר. הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת שׁוּרִי, וְהוּא אָמַר: לֹא הֵמִית, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – חַיִּב. הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת עֶבְדִּי, וְהוּא אָמַר: לֹא הֵמִית, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פְּטוּר. אָמַר לוֹ: חִבְלָתָּ בִּי וְעֵשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה, וְהוּא אָמַר: לֹא חִבְלָתִי וְלֹא עֵשִׂיתִי בָּךְ חֲבוּרָה, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – חַיִּב. אָמַר לוֹ עֶבְדִּי:

פירוש ברטנורא

טענו חטין ושעורין וכוסמין. ורבנן סברי, גרגיר אחד של חטה ושל שעורה ושל כוסמת קאמר. ואין הלכה כרבי מאיר: **ד' שאינו משלם קנס על פי עצמו.** וכיון דכי אורי לא מחייב, כי כפר נמי לאו ממונא כפר ליה: אבל משלם בושת ופגם. הלכך ממונא כפר. ופלוגתא דרבנן ר' שמעון, דר' שמעון סבר כי אמר ליה אנסת או פיתית את בתי, קנסא קתבע מיניה שדמיו קצובין חמישים כסף, ולא קא תבע מיניה בושת ופגם שאין דמיו קצובים, דלא שביק אינש מידי דקייץ ותבע מידי דלא קייץ, הלכך קנסא כפר ליה ופטור. ורבנן סברי, בושת ופגם קא תבע ליה, דלא שביק אינש מידי דכי מודה ביה לא מפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מפטור, הלכך כי כפר ליה, ממונא כפר ליה וחייב. ואין הלכה כר' שמעון: **ה' המית שורף את עבדי.** קנסא הוא, דמשלם שלשים סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר: אמר לו עבדו הפלת את שיני. קנסא הוא שיוציא עבדו לחירות בשביל אחד מאבריו:

משניות מבוארות – קהתי

– אילו היה מודה שאנס או פיתה, היה אנסם פטור מלשלם את הקנס, אבל היה חייב לשלם דמי בושת ופגם, ויש כאן כפירת ממון, הלכך חייב משום שבועת הפיקדון. בגמרא מבואר טעם המחלוקת, שלדברי רבי שמעון קנס הוא תובע ולא בושת ופגם, שקנס קצוב בתורה "חמישים כסף", ואילו דמי בושת ופגם אינם קצובים, ואין אדם מניח דבר שהוא קצוב ותובע דבר שאינו קצוב. ולדברי חכמים אף בושת ופגם הוא תובע, שאפילו יודה בו, יהא חייב לשלם. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד, שהתובע את חברו בדבר שיש בו קנס ויש בו ממון, וכפר בכל ונשבע לשקר, הרי זה חייב משום שבועת הפיקדון. אבל אם כפר בקנס בלבד ונשבע לשקר, הרי זה פטור משבועת הפיקדון.

האומר לחברה: **גִּנְבְּתָה אֶת שׁוּרִי** – והרי גנב חייב בתשלומי כפל, **וְהוּא אָמַר: לֹא גִנְבְּתִי** – ואומר לו התובע: **מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן** – ונשבע לשקר, ואחר כך הודה, **חַיִּב** – משום שבועת הפיקדון, לפי שכפר גם בקרן שהוא ממון. אבל אם אמר הנתבע: **גִּנְבְּתִי** – את שורף, **אָבָל לֹא טִבְחָתִי וְלֹא מִכְרָתִי** – אותו, ואיני חייב לשלם ארבעה וחמישה, אלא כפל בלבד, ואמר התובע: **מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי** – שלא טבחת ולא מכרת, **וְאָמַר: אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **פְּטוּר** – משבועת הפיקדון, שלא כפר אלא בקנס. **הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת שׁוּרִי, וְהוּא אָמַר: לֹא הֵמִית** – ואמר לו התובע: **מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי** – שלא המית, **וְאָמַר: אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **חַיִּב** – משום שבועת הפיקדון, שכן מדובר כאן בשור מועד, והרי זו תביעת ממון. אבל האומר: **הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת עֶבְדִּי, וְהוּא אָמַר: לֹא הֵמִית** – ואמר לו: **מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי** – שלא המית, **וְאָמַר: אֲמֵן** – הרי זה פטור – משבועת הפיקדון, שאין כאן כפירת ממון אלא קנס, שקצוב בתורה (**שמות כא. לב**): "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו", ואפילו אינו שוה אלא דינר. **אָמַר לוֹ: חִבְלָתָּ בִּי וְעֵשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה, וְהוּא אָמַר: לֹא חִבְלָתִי וְלֹא עֵשִׂיתִי בָּךְ חֲבוּרָה, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן** – חַיִּב – קרבן משום שבועת הפיקדון, שהרי תביעת ממון היא, אבל **אָמַר לוֹ עֶבְדִּי** – לרבו: **הִפְלַתְּ אֶת שְׁנֵי וְסָמִיתְּ אֶת עֵינֵי** – וחייב אתה להוציאני

על כל שבועה ושבועה. **רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֶפְלוּ אָמַר: חֲטָה וְשַׁעֲוָה וְכִפְּמָה** – כלומר שלאחר שתבע ממנו התובע חיטים ושעורים וכוסמים, השיב הנתבע: שבועה שאין לך בידי חיטה ושעורה וכוסמת (**לשון המקרא שמות ט. לא-לב**). **חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שלדעת רבי מאיר אין כוונתו של הנתבע לגרגיר אחד של חיטה, ולגרגיר של שעורה, ולגרגיר של כוסמת, אלא כוונתו למין החיטה ולמין השעורה ולמין הכוסמת, והרי נשבע לו על כל מין ומין, כפי שתבע ממנו, ולכן אם נשבע לשקר והודה, חייב קרבן על כל שבועה ושבועה. ברם, חכמים סוברים שכונתו לגרגיר חיטה ולגרגיר שעורה ולגרגיר כוסמת, וכיון שאין בגרגיר שווה פרוטה, אין כאן חיוב קרבן, שאין חייבים קרבן אשם על תביעה שהיא פחות משווה פרוטה (**ברטנורא: "תוספות יום טוב"**).

יוס רביעי

באור משנה ד

שבועת הפיקדון אינה נוהגת אלא בתביעת ממון, שאילו היה מודה בה, היה חייב לשלם. אבל התובע מחברו תשלומי קנס, וכפר חברו ונשבע לשקר, הרי זה פטור משבועת הפיקדון, לפי שמודה בקנס פטור מלשלמו, כפי שכבר הזכרנו בענין שבועת העדות (**ענין הקדמה לבאור משנה ו בפרק הקודם**). משנתנו דנה בתביעה שיש בה גם קנס וגם ממון, ונחלקו בה חכמים ורבי שמעון, אם הנתבע, שכפר בה ואחר כך הודה, חייב משום שבועת הפיקדון, אם לא.

אמר אחד לחברה: **אֲנִסְתָּ וּפְתִיתָ** – או פיתית – **אֶת בְּתִי** – ויש בתביעה זו גם קנס וגם ממון, שהאונס או המפתה נערה בתולה, חייב לשלם קנס "חמישים כסף", כמפורש בתורה (**דברים כב. כח-כט; שמות כב. טו-טז; ענין משנה כתובות ג. ד**), וכן גם דמי בושת ופגם (**האונס** מושלם גם דמי צער). **וְהוּא אָמַר: לֹא אֲנִסְתִּי וְלֹא פְתִיתִי** – ואיני חייב לשלם לך כלום; ואמר לו התובע: **מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי** – שלא אנסת או שלא פיתית, **וְאָמַר: אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **חַיִּב** – קרבן משום שבועת הפיקדון. **רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר** – משבועת הפיקדון, **שְׁאִינוֹ מְשַׁלֵּם קָנָם עַל פִּי עֲצָמוֹ** – שהמודה בקנס פטור מלשלם, וכיון שאילו היה מודה שאנס או פיתה, היה פטור מלשלם את הקנס, אין כאן כפירת ממון, הלכך פטור משום שבועת הפיקדון. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי שמעון: **אַף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְשַׁלֵּם קָנָם עַל פִּי עֲצָמוֹ, מְשַׁלֵּם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם עַל פִּי עֲצָמוֹ**

הַפִּלְתָּ אֶת שְׁנֵי וְסִמִּיתָ אֶת עֵינֶי, וְהוּא אֹמֵר: לֹא הַפִּלְתִּי וְלֹא סִמִּיתִי, מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פָּטוּר. זֶה הַפִּלְל: כָּל הַמְּשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – חֵבִי; וְשִׂאִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – פָּטוּר.

פ ר ק ש ש י

א שְׁבֻעַת הַדִּינִין – הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶסֶף, וְהַהוֹדָאָה בְּשָׁנָה פְּרוּטָה; וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה – פָּטוּר. בִּיצֵד? שְׁתֵּי כֶסֶף לִי בִידָךְ, אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא פְּרוּטָה – פָּטוּר. שְׁתֵּי כֶסֶף וּפְרוּטָה לִי בִידָךְ, אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא פְּרוּטָה – חֵבִי. מִנָּה לִי בִידָךְ, אֵין לָךְ בִּידִי – פָּטוּר. מִנָּה לִי בִידָךְ, אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא חֲמִשִּׁים דִּינָר – חֵבִי. מִנָּה לֵאבָא בִידָךְ, אֵין לֹא בִידִי אֲלֵא חֲמִשִּׁים דִּינָר – פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשְׁבִּיב אֲבִדָה.

פירוש ברטנורא

1 א שְׁבֻעַת הַדִּינִין. השבועה שהדיינים משביעים על ידי הודאה במקצת הטענה, צריך שלא תהא הטענה פחות משתי מעות כסף, שהוא שליש דינר, שהדינר שש מעות והוא משקל צ"ו שעורות בינוניות, נמצאו שתי מעות משקל ל"ב שעורות: וההודאה, שמחייבתו לישבע, לא תהא פחות משוה פרוטה. שאם היה מה שכפר לו פחות משתי כסף, או מה שהודה פחות משוה פרוטה, אינו חייב שבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו שבועת היסת מדרבי סופרים. והמחוייב שבועה דאורייתא נקט חפצא בידה כגון ספר תורה או חפילין כשנשבע. והמחוייב שבועת היסת לא נקט הנשבע חפצא בידה, אלא חזון הכנסת או המשביעו נקט חפצא בידה בשעה שחבריו נשבע לו. ושלשה מיני שבועות הן דאורייתא, ולא יותר. המודה במקצת הטענה, ומי שעד אחד מעיד כנגדו שהוא נשבע להכחיש העד, ושבועת השומרים. וכל שאר שבועות הנזכרים במשנה, הם בתקנת חכמים והם כעין של תורה בנקיטת חפץ. ואין הפרש בין שבועה דאורייתא לשבועות הנזכרות במשנה, אלא שהמחוייב שבועה דאורייתא ולא רצה לישבע, ב"ד יורדין לנכסיו ונפרעים ממנו משלם. והמחוייב שבועה מדרביריה בתקנת חכמים ולא רצה לישבע, משמתין אותו עד שיפרע או עד שישבע. ואם עמד בנדויו שלשים יום ולא רצה לישבע ולא לשלם, מבין אותו מכת מדרות ומתירין לו נדויו והולך לו, ואין יורדין לנכסיו: אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא פְּרוּטָה פָּטוּר. שאין ההודאה ממין הטענה, שוה מעטו כסף וזה הודה לו נחושת. ודוקא שלא מעטו אלא משקל שתי מעות כסף או יותר, אבל אם מעטו מטבע כסף, הרי הודה לו במטבע: שְׁתֵּי כֶסֶף וּפְרוּטָה. קא סבר מעטו חטים ושעורים והודה לו על אחת מהן חייב: מפני שהוא כְּמִשְׁבִּיב אֲבִידָה. שהוא פטור משבועה, כדתנן [גיטין דף מ"ח] המוצא מציאה לא

משניות מבוארות – קהתי

שניים (גמרא לס, א). וְהַהוֹדָאָה היא לכל הפחות בְּשָׁנָה פְּרוּטָה – פרוטה היא אחד משלושים ושניים במעה. בגמרא נחלקו רב ושמואל בפירושה של הפיסקה "הטענה שתי כסף..." רב אמר: "כפירת הטענה שתי כסף", כלומר שהנתבע, המודה במקצת הטענה, כופר לכל הפחות בשתי מעות כסף, והמקצת שמודה בה, אינה פחות מפרוטה. מכאן, שלדעתו של רב, התביעה היא לפחות שתי מעות כסף ופרוטה. ושמואל אמר: "טענה עצמה שתי כסף", כלומר שהתביעה היא לפחות שתי מעות כסף, וממנה הנתבע מודה לא פחות מפרוטה. – הורמז'ים מפרש כדעתו של רב. וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה – שהודאתו של הנתבע אינה ממין הטענה של התובע, פָּטוּר – הנתבע משבועה. בִּיצֵד? אמר אדם לחברו: שְׁתֵּי כֶסֶף לִי בִידָךְ – אתה חייב לי שתי מעות כסף, ואמר לו חברו: אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא פְּרוּטָה – איני חייב לך אלא פרוטה, פָּטוּר – משבועה; לדברי רב. משום שאין כאן כפירה בשתי מעות כסף שלמות, אלא בשתי מעות פחות פרוטה. לדברי שמואל, משום שאין ההודאה ממין הטענה, שכן זה תובע כסף, וזה מודה לו נחושת. אבל אם אמר לו התובע: שְׁתֵּי כֶסֶף וּפְרוּטָה לִי בִידָךְ – והשיב לו הנתבע: אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא פְּרוּטָה – הרי זה חֵבִי – בשבועה; לרב. מפני שהכפירה היא על שתי כסף שלמות; לשמואל. משום שהודה לו הנתבע באחד המינים שתבעו ויש כאן הודאה ממין הטענה, שכן סובר התנא: טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם, חייב. האומר לחברו: מִנָּה לִי בִידָךְ – וחברו השיב לו: אֵין לָךְ בִּידִי – כלום, פָּטוּר – הואיל והנתבע כופר בכל, הרי הוא פטור משבועה מן התורה. ברם משביעים אותו שבועת היסת, כמו שבארנו לעיל. אבל האומר לחברו: מִנָּה לִי בִידָךְ – אתה חייב לי מאה דינר, והשיב לו הנתבע: אֵין לָךְ בִּידִי אֲלֵא חֲמִשִּׁים דִּינָר – הואיל והנתבע מודה במקצת, חֵבִי – בשבועה מן התורה, שכתוב (שמות כב, ו-ז): "אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים... על כל דבר פשע על שור על חמור על שוה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה", ומפרשים: "אשר יאמר כי הוא זה" – שאומר הנתבע, "כי הוא זה" מה שחייב לו ולא יותר, כלומר שמודה לו במקצת, וכתוב שם: "ונקרב בעל הבית אל האלהים" – לשבועה. האומר לחברו: מִנָּה לֵאבָא בִידָךְ – בגמרא מבואר, שאין זו טענת ודאי אלא טענת ספק, דהיינו שאומר לו: דומני שאתה חייב לאבא מאה דינר, וכיון שאבא מת, ואני יורשו, עליך לשלם לי את

לחרות, וְהוּא אֹמֵר – ורבו אומר: לֹא הַפִּלְתִּי וְלֹא סִמִּיתִי – ואמר לו העבד: מִשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי – שכן הוא כדברך, וְאָמַר: אֲמֵן – הרי זה פָּטוּר – משבועת הפיקדון, אם נשבע לשקר והודה, שאין עבד יוצא לחירות בשביל שן ועין, אלא משום קנס שקנסו לרבו, והרי אין כאן כפירת ממון. זֶה הַפִּלְל: כָּל הַמְּשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – דהיינו בתביעת ממון, שאם הוא מודה, הרי הוא משלם, חֵבִי – קרבן, אם נשבע לשקר והודה: וְשִׂאִינוּ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – דהיינו בתביעת קנס, שאם מודה אינו משלם, פָּטוּר – משבועת הפיקדון. ברם, חייב הוא משום שבועת ביטוי (רמב"ם).

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

בשלושת הפרקים הקודמים למדנו פירוש הדינים של השבועות שאדם נשבע מעצמו. פרקנו עוסק בשבועה שבית דין מחייבים בה את הנתבע. שבועה זו נקראת "שבועת הדיינים". ושלשה מיני שבועות הן, שבית דין מחייבים אחד מבעלי הדין להישבע: א. שבועה מן התורה, היינו שבועה שמחייבים בה את הנתבע המודה במקצת הטענה, כפי שיבואר בפרקנו; וכן שבועת השומרים, כגון בשומר חנם הטוען שנאבד ממנו הפיקדון; וכן שבועה שמחייבים את הנתבע להישבע, אם עד אחד מעיד כנגדו. ב. שבועה מדרבנן, שתיקוה חכמים בזמן המשנה, והיא נקראת בקיצור "שבועת המשנה". עניינה יבואר בפרק הבא. ג. "שבועת היסת", שתיקוה חכמי הגמרא, והיינו בכופר הכל, שמן התורה פטור מלשלם, וחכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפיס דעתו של התובע (רש"י מפרש: היסת – לשון שומא, ששמו חכמים עלי שבועה, כמו שכתוב: "אם ה' הסית בי"). שבועת התורה וכן שבועת המשנה נשבעים בנקיטת חפץ. היינו שהנשבע מניח ידו על ספר תורה, או שאוחז תפילין בידו, בשעת השבועה. אבל בשבועת היסת אין צורך בנקיטת חפץ על ידי הנשבע (ענין ברטנורא: וענין הקדמת "תפארת ישראל" לפרקנו, בה מפורשים ההבדלים בין שבועה מן התורה ובין שבועה מדרבנן). – משנתנו דנה בשבועת המודה במקצת.

שְׁבֻעַת הַדִּינִין – השבועה שהדיינים מחייבים בה את הנתבע, כשהוא מודה במקצת הטענה, היא הנתבע מתחייב בה, אלא אם כן הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶסֶף – הטענה היא לפחות שתי מעות כסף, היינו שליש דינר (דינר הוא רבע סלע, ורש"י מפרש: שתי מעות כסף). הטעם מבואר בירושלמי, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו נסך או כלים", ואין אתה מוצא מטבע כסף מוזכר בתורה פחות ממעה כסף שהיא גרה (תרגום "עשרים גרה" – עשרין מעין). הלכך אין לך לחייב בפחות ממטבע זה; וכיון שנאמר "נסך או כלים" למדים שכסף דומה לכלים, מה כלים שניים (שמיעוט רבים – שניים), אף כסף

ב מנה לי בידך, אמר לו בפני עדים; הן, למחר אמר לו: תנהו לי; נתתיו לך – פטור, אין לך ביד – חיב. מנה לי בידך, אמר לו: הן, אל תתנהו לי אלא בעדים; למחר אמר לו: תנהו לי, נתתיו לך – חיב, מפני שצריך לתנו לו בעדים.

ג לטרא זהב יש לי בידך, אין לך ביד אלא לטרא כסף – פטור; דינר זהב יש לי בידך, אין לך ביד אלא דינר כסף וטריסית ופנדיין ופרוטה – חיב, שהכל מין ממבע אחר. כור תבואה יש לי בידך, אין לך ביד אלא לתך קטנית – פטור; כור פרות יש לי בידך, אין לך ביד אלא לתך קטנית – חיב, שהקטנית בכלל פרות. מענו חטין, והודה לו בשעורים – פטור; ורבן גמליאל מחיב. הפועל לחברו בכדי שמן והודה לו בקנקנים – אדמון אומר: הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה – ישבע; וחכמים אומרים: אין ההודאה ממין הטענה. אמר רבן

פירוש ברטנורא

ישבע מפני תקון העולם. ודוקא כשאין הבן טוען ודאי מנה לאבא בידך, אלא שמא. אבל טענו ודאי, ואמר הוא לא היה לו אצלו אלא חמשים, חיב שבועה דאורייתא, דאין זה משיב אבדה:

ב מנה לי בידך ואמר לו הן. בפני עדים. וכגון שאמר אתם עדי, דשוב אינו יכול לטעון משטה הייתי כך: פטור. משבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו היסת: אין לך ביד. לא היו דברים מעולם: חיב. לשלם. ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. והוא שכפר בבית דין, אבל שלא בב"ד לא הוחזק כפרן: **ג** אלא ליטרא כסף פטור. שאין כאן הודאה ממין הטענה: לתך. חצי כור. ט"ו סאין: כדי שמן. כדים מלאים שמן: והודה לו בקנקנים. כדים רקים בלא

משניות מבוארות – קהתי

זהב ("ליטרא" – משקל רומי קדום = מנה איטלקי = 358.5 גרם בערך); וחברו אומר: אין לך ביד אלא לטרא כסף – איני חיב לך אלא ליטרא כסף, פטור – הנתבע משבועה, לפי שאין ההודאה ממין הטענה, שהטענה היא "זהב", וההודאה היא "כסף". אבל אם אמר התובע: דינר זהב יש לי בידך – ששווי עשרים וחמישה דינר כסף, והשיב לו הנתבע: אין לך ביד אלא דינר כסף וטריסית – או טריסית, מטבע רומי ששווי שלושה איסרים (איסר = 1/24 הדינר של כסף). ופנדיין – או פונדיון, מטבע רומי ששווי שני איסרים, ופרוטה – או פרוטה, מטבע של נחושת ששווי שמינית האיסר, חיב – הנתבע בשבועה מן התורה, כדן המודה במקצת הטענה, שהכל מין מטבע אחר – שלא טען התובע "זהב" דווקא, אלא מטבעות בשווי של דינר זהב, והרי ההודאה ממין הטענה היא. האומר לחברו: כור תבואה יש לי בידך, והוא השיב: אין לך ביד אלא לתך קטנית – לתך הוא חצי כור, חמש עשרה סאה, פטור – הנתבע משבועה, שהקטנית אינה בכלל תבואה, ואין כאן הודאה ממין הטענה. אבל אם אמר: כור פרות יש לי בידך, והנתבע השיב: אין לך ביד אלא לתך קטנית, הרי זה חיב – בשבועה מן התורה, כדן המודה במקצת הטענה, שהקטנית בכלל פרות – הרי ההודאה ממין הטענה היא. טענו חטין – תבע מחברו חטים, כגון שאמר לו: כור חטים יש לי בידך, והודה לו בשעורים – וחברו הודה לו בשעורים, כגון שהשיב לתובע: אין לך ביד אלא כור שעורים, פטור – בגמרא מבואר, שפטור אף מדמי שעורים (בבא קמא לה. ב). הטעם הוא, לפי שיכול הנתבע לומר: משטה הייתי כך, מאחר שתבעת ממני דבר שאני חיב לך (דמיה). ויש אומרים, שהטעם הוא, הואיל וטענו חטים ולא טענו שעורים, מן הסתם מחל לו על השעורים (רש"י; תוספות). והרמב"ם מבאר הטעם, "שהרי אומר לו (התובע): אין לי בידך שעורים, ונמצא זה דומה למי שאמר לחברו בבית דין: מנה לי ביד (אני חיב לך מנה זח). ואומר לו האחר: אין לי בידך (אני חיב לך). שאין בית דין מחייבין אותו ליתן לו כלום" (הל' טוען ונטען ג. י). ורבן גמליאל מחיב – את הנתבע שבועה, שחולק רבן גמליאל על תנא קמא וסובר, שכל המודה במקצת, אפילו אין הודאתו ממין הטענה של התובע, חיב שבועה. הטוען לחברו בכדי שמן – כגון שאמר לו: עשרה כדים שמן לי בידך, והודה לו בקנקנים – שאינו חיב לו אלא כדים ריקים, אדמון אומר: הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה, ישבע – וסובר אדמון, הואיל ותבע ממנו "כדי שמן", יש במשמעות תביעתו שמן וכדים, וכשהודה לו הנתבע בכדים ריקים, הרי זו הודאה ממין הטענה, כמי שטענו חברו חטים ושעורים והודה לו בשעורים, ולכן חיב שבועה.

החוב, והנתבע השיב לו: אין לו ביד אלא חמשים דינר – איני חיב לו אלא חמשים דינר, אף על פי שהוא מודה במקצת, פטור – משבועה, מפני שהוא כמשיב אבדה – ששינוי (גישו ת. ג). "המוצא מציאה (ומחזירה לבעליה, והבעלים אומרים שלא החזיר להם את כל האבדה), לא ישבע (שהחזיר הכל), מפני תיקון העולם" (שם) נחייבו שבועה, שום אדם לא ירצה לטפל בהשבת אבדה; אף כאן הואיל ולא בא התובע אלא בטענת ספק, ויכול היה הנתבע להעזי פניו ולכפור בכל, ומשלא העזי והודה לו על חמשים, הרי הנתבע כמשיב אבדה הוא ופטור משבועה.

באור משנה ב

האומר לחברו: מנה לי בידך – אתה חיב לי מאה דינר, אמר לו – הנתבע – בפני עדים: הן – כן הדבר, שאני חיב לך מנה; למחר אמר לו – התובע: תנהו לי – שלם לי את המנה שאתה חיב לי, והשיב לו: נתתיו לך – כבר שלמתי לך את החוב הזה, פטור – משבועה מן התורה. שהרי כופר הכל הוא. ברם, משביעים אותו שבועת היסת, כמו שבארנו במשנה הקודמת. אבל אם השיב לו הנתבע למחר, בפני בית דין: אין לך ביד – כלומר מעולם לא הייתי חיב לך, חיב – הנתבע לשלם, שהרי אתמול הודה; ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. ברם, אם כפר שלא בפני בית דין, לא הוחזק כפרן (בדשנודא). בגמרא מבואר, שכשהודה לו בפני עדים, אמר התובע לעדים: אתם עדי; שאם לא כן, יכול התובע לומר: משטה הייתי כך. אמר לחברו: מנה לי בידך, אמר לו – הנתבע: הן – כן, אני חיב לך מנה; אל תתנהו לי אלא בעדים – כלומר שאמר לו התובע בפני עדים, שלא יחזיר לו את החוב אלא בעדים. למחר אמר לו: תנהו לי – החזר לי את חובי, והשיב לו הנתבע: נתתיו לך – שלא בפני עדים, חיב – לשלם לו, מפני שצריך לתנו לו בעדים – כפי שהתנה עמו, ואף על פי שלא אמר לו הנאי זה בשעת ההלוואה אלא אחר כך, מכל מקום אין הלווה עשוי לפורעו בלא עדים, ואם הוא טוען שפרע לו את החוב בלא עדים, אינו אלא משקר, ולפיכך חיב לשלם.

י ו ש ו י

באור משנה ג

למדנו במשנה א בפרקנו, שהמודה במקצת הטענה אינו חיב שבועה מן התורה, אלא אם כן הודאתו היא ממין הטענה של התובע; "ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור". משנתנו מוסיפה לעסוק בהלכה זו, והיא מבארת דוגמאות אחדות, כיצד אין ההודאה ממין הטענה. לטרא זהב יש לי בידך – האומר לחברו: אתה חיב לי ליטרא

גְּמִלְיָאֵל: רֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדָמוֹן. טַעֲנוּ בָּלִים וְקִרְקָעוֹת, וְהוֹדָה בְּבָלִים וְכֹפֶר בְּקִרְקָעוֹת, וְכֹפֶר בְּבָלִים – פְּטוּר. הוֹדָה בְּמִקְצַת הַקִּרְקָעוֹת – פְּטוּר; בְּמִקְצַת הַבָּלִים – חֵיב, שֶׁהַנֶּכְסִים שְׁאִין לָהֶם אַחֲרֵי, וְזִקְקִין אֶת הַנֶּכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרֵי לְשִׁבְעָה עֲלֵיהֶן.

ד' אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, וְאֵין מִשְׁבִּיעִין אֶת הַקָּטָן; אֲבָל נִשְׁבָּעִים לְקָטָן וְלַהֲקִדָּשׁ.

ה' וְאֵלּוּ דְּבָרִים שְׁאִין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן: הַעֲבָדִים, וְהַשְּׂטוּת, וְהַקִּרְקָעוֹת, וְהַהֲקִדָּשׁוֹת. אֵין בְּהֶם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל וְלֹא תְשֻׁלוּמֵי אֲרֻכָּה וְחֻמְשָׁה. שׁוֹמֵר חֲנֹם אֵינוֹ נִשְׁבָּע; נוֹשֵׂא שֶׁכָּר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קִדְּשִׁים שְׁחִיב

פירוש ברטנורא

שמן: הואיל והודה במקצת הטענה. דהוה ליה כמו טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן. והלכה כאדמון, אבל אין הלכה כרנן גמליאל דמחייב בטענו חטין והודה לו בשעורים: פטור. משבועה דאורייתא, לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הודאת קרקעות מביאתו לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות: הודה במקצת בלית. דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות. חייב, לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה: זוקקין. גוררין:

ד' אין נשבעין על טענת חרש. כגון שמוענו חרש ברמיה. דחרש שאמר חכמים בכל מקום, אינו שומע ואינו מדבר: וטענת קטן. כגון שמוענו קטן. דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו, ואין בנתינת קטן כלום. [והחרש] והשומה כקטן הוא. ודוקא שבועה דאורייתא הוא שאין נשבעין על טענת קטן, אבל שבועת היסת חייבין לישבע על טענתו: אבל נשבעין לקטן ולהקדש. הבא ליפרע מנכסי קטן, לא יפרע אלא בשבועה. וכן המקדש נכסיו ויצא עליו שטר חוב ובא בעל חוב ליפרע מן הנכסים של הקדש, צריך שבועה:

ה' העבדים והשטרות והקרקעות וכו'. דכתיב (שמות כ"ב) על כל דבר פשע, כלל. על שור על חמור על שוה על שלמה, פרט. על כל אבידה, חור וכלל.

משניות מבוארות – קהתי

באלמנה הבאה לגבות כתובה (משנה כתובות ט, ז): "מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה". בגמרא מבואר, למה משנתנו חוזרת על דין זה, שכן ביתומים, באות שתי המשניות להשמיענו, שבין ביתומים קטנים ובין ביתומים גדולים אין נפרעים מנכסיהם אלא בשבועה; ובהקדש באה משנתנו להשמיע, שלא רק במשועבדים להדיט חוששים שמא עשה הלווה קנוניא עם חברו, כדי שיטרוף הקרקע מהלקוחות ויחלקו ביניהם, ולכן הטילו חכמים עליו שבועה, אלא גם במשועבדים להקדש חוששים לקנוניא, ולפיכך אף הבא ליפרע חובו מנכסי הקדש, כמבואר לעיל, צריך שבועה.

שבת קדוש באור משנה ה

משנתנו מונה דברים שאין בהם דין שבועה, כפי שיבאר.

וְאֵלּוּ דְּבָרִים שְׁאִין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן – מִן הַתּוֹרָה: הַעֲבָדִים, וְהַשְּׂטוּת, וְהַקִּרְקָעוֹת וְהַהֲקִדָּשׁוֹת – בדברים אלו אף המודה במקצת, או מי שכופר בכול ועד אחד מכחישו, או מי ששמר וטען טענת השומרים (עיי' הקדמתנו לבאור משנה א ופרקנו), הריהו פטור משבועה, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" וכו', ודרשו: "כי יתן איש אל רעהו" – כלל "כסף או כלים" – פרט, "לשמור" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון נשבעים עליו, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין; יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, שנאמר (ויקרא כה, טו):

"והנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הקישן הכתוב לשדה אחוזה; יצאו שטרות שאף על פי שהם מיטלטלים, אין גופם ממון ככסף וככלים, ואינם אלא לראיה שבהם, – שכל אלו אין נשבעים עליהם; והקדש אין נשבעים עליו, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו", ודרשו: אל רעהו ולא להקדש. אֵין בְּהֶם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל – אם נגבבו, שנאמר (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שוה על שלמה על כל אבדה..." אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", ודרשו: "על כל דבר פשע" – כלל, "על שור על חמור" וכו' – פרט, "על כל אבדה" – חזר וכלל, כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, כמו שבארנו לעיל; יצאו הקדשות, שנאמר: "ישלם שנים לרעהו", ולא להקדש (בדייתא בגמרא). וְלֹא תְשֻׁלוּמֵי אֲרֻכָּה וְחֻמְשָׁה – אם גבב שור או שוה של הקדש וטבחו או מכרו, אינו משלם חמישה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת השוה (עיי' שמות כא, לז), שהואיל ופטור מכפל, כמבואר לעיל,

וְחֻמְשִׁים אוֹמְרִים: אֵין הַהוֹדָאָה מִמִּין הַטַּעֲנָה – שסוברים חכמים, אין במשמעות "כדים שמן" אלא שמן בלבד כמלוא מידת הכד, וכשהודה לו בקננים, נמצא שאין הודאתו ממין הטענה, שזה טענו שמן והלה הודה בקננים, והרי זה דומה לטענו חטים והודה לו בשעורים, ולפיכך פטור משבועה. אָמַר רַבִּין גְּמִלְיָאֵל: רֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדָמוֹן – כלומר: נראים לי דברי אדמון. טַעֲנוּ בָּלִים וְקִרְקָעוֹת – תבע אדם מחברו כלים וקרקעות, וְהוֹדָה חֲבֵרוֹ בְּבָלִים וְכֹפֶר בְּקִרְקָעוֹת, או שהודה בְּקִרְקָעוֹת וְכֹפֶר בְּבָלִים – אף על פי שהודה במקצת הטענה, פְּטוּר – משבועה של תורה, שאין דין שבועה בקרקעות, כפי שנלמד במשנה ה; ואפילו הודה בקרקעות, אינו נשבע על הכלים, שאין ההודאה בקרקעות מחייבת שבועה על הכלים. וכן אם הוֹדָה בְּמִקְצַת הַקִּרְקָעוֹת, פְּטוּר – משבועה, מהטעם שהזכרנו לעיל, שאין נשבעים על טענת קרקעות (עיי' "חוספות יום טוב", שם מבואר למה נשנתה פיסוקה זו). אבל אם הוֹדָה בְּמִקְצַת הַבָּלִים – וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, הואיל ויש כאן הודאה וכפירה בכלים מלבד הקרקעות, חֵיב – שבועה על הכל, ואף על הקרקעות, שֶׁהַנֶּכְסִים שְׁאִין לָהֶם אַחֲרֵי – היינו מיטלטלים, וְזִקְקִין – קושרים אל עצמם, אֶת הַנֶּכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרֵי – היינו הקרקעות, לְשִׁבְעָה עֲלֵיהֶן – שהואיל וחייב הנתבע להישבע על הכלים, מגלגלים עליו שבועה אף על הקרקעות (בענין גלגול שבועה עיי' משנה סוטה ב, ה).

באור משנה ד

משנה זו באה ללמדנו דין שבועה בחרש שוטה וקטן.

אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן – אם התובע הוא חרש, שאינו שומע ואינו מדבר, או שוטה, או קטן, אין מחייבים את הנתבע להישבע שבועה של תורה משום הודאתו במקצת הטענה, שכן חרש שוטה וקטן אינם בני דעת ואין תביעתם תביעה. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" (וכתוב שם: "ונקרב בעל־הבית אל האלהים" – לשבועה). ואין נתינת קטן כלום (שהרי כתוב "איש"; והחרש והשוטה כקטנים הם בלא דעת. – רש"י). ברם נשבעים על טענת הקטן שבועת היסת, מפני תיקון העולם, שלא יאכל אחד נוטל ממונו של קטן וילך לו (רמב"ם). וְאֵין מִשְׁבִּיעִין אֶת הַקָּטָן – כל שבועה שהיא, לפי שאינו יודע עונש השבועה (רמב"ם). אֲבָל נִשְׁבָּעִים לְקָטָן – הבא לגבות חובו, שיש לו על אביו של הקטן, מן הנכסים שירש הקטן מאביו, מחייבים אותו שבועה שעדיין לא גבה חובו; וְלַהֲקִדָּשׁ – וכן המקדש נכסיו ובא בעל חובו ליפרע מהם, צריך להישבע כדלעיל, כמו ששינונו

בִּאֲחֵרִיתָן – נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן; וְשָׂאִינוּ חֵיב בִּאֲחֵרִיתָן – אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן.

ו רבי מאיר אומר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן פְּקָרָק וְאֵין פְּקָרָק; וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ. פִּיצֵד? עֶשֶׂר גָּפְנִים טְעוֹנוֹת מִסְרְתִי לָךְ, וְהִלָּה אֹמֵר: אֵין אֶלָּא חֲמִשׁ – רַבִּי מֵאִיר מְחִיב שְׁבוּעָה; וְחֲכָמִים אֹמְרִים: כָּל הַמְּחַבֵּר לְפָקָק הָרִי הוּא פְּקָרָק. אֵין נִשְׁבָּעִין אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבִּמְדָּה וְשֶׁבִּמְשָׁקֵל וְשֶׁבִּמְנֹן. פִּיצֵד? בֵּית מֶלֶא מִסְרְתִי לָךְ, וְכִיס מֶלֶא מִסְרְתִי לָךְ, וְהִלָּה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אֶלָּא מַה שֶּׁהִנַּחַת אֶתָּה נוֹטֵל – פָּטוּר. זֶה אֹמֵר: עַד הַיּוֹז, וְזֶה אֹמֵר: עַד הַחֲלוֹן – חֵיב.

פירוש ברטנורא

כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המוטלטל וגופו ממוק, אף כל דבר המוטלטל וגופו ממוק, יצאו קרקעות שאינן מוטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שמורות שאנ"פ שהם מוטלטלין אין גופן ממוק. שכל אלו אין נשבעין עליהן. והקדש אין נשבעין עליו דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, ולא של הקדש; אין בהן תשלומי כפל. דבהני דוקא דרבינן קעין הפרט דכתיב באותה הפרשה ישלם שנים: ולא תשלומי ארבעה וחמשה. דכל היכא דליכא כפל אינו משלם ארבעה וחמשה, דכיון דליכא כפל הוה להו תשלומי שלשה וארבעה, ותשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע. שומר חנם אין עליו אלא שבועה, דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח דיו, ואותה הפרשה בשומר חנם נאמרה. ועל העבדים ועל הקרקעות ועל השמורות אינו נשבע, דילפינן לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו, כלל. כסף או כלים, פרט. לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המוטלטל וגופו ממוק, אף כל וכו', יצאו קרקעות דלאו מוטלטלין וכו'. וכל הני דאמרינן בהו אינו נשבע, דוקא שבועה דאורייתא. אבל שבועת היסט לעולם חייבין לישבע: נושא שכן אינו משלם. גניבה ואבידה הכתוב בו לחיוב, דכתיב (שם) אם גנוב יגנוב מעמו ישלם לבעליו. ועבדים וקרקעות ושמורות אינו משלם, דכתיב בשומר שכן (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה וכל בהמה, פרט. לשמור, חזר וכלל וכו', כדאמרינן לעיל. רעהו כתיב בשומר חנם ובשומר שכן, דמשמע רעהו ולא הקדש. ושואל ושוכר לא הוזכרו כאן למעוטי בהו עבדים וקרקעות ושמורות והקדשות, ולא שייך שאלה בקרקעות, ולא בשמורות על הרוב, וכל שכן שכירות שאינו שייך בשמורות, וכן לא שייך שאלה שכירות בהקדש שאסור להשאיל ולהשכיר ההקדשות:

ו רבי מאיר אומר יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן פְּקָרָק. ענבים העומדות ליבצר או דאריכ בין חכמים ליבצר סבר ענבים העומדות ליבצר כבצורות דמיון, וחכמים סברי לאו כבצורות דמיון. והלכה כחכמים. ודוקא בדין שומרים, אבל גבי מקח וממכר ואונאה ומודה במקצת הטענה, בכל הני קי"ל דדבר העומד ליבצר כבצור דמי. וכן הלכה: עד חזיו. קורה של עליה הבלטת מתוך הבית. וכלל דמלתא, לעולם אינו חייב שבועה דאורייתא עד שיטענו דבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין, ויורה לו במקצת המדה או במקצת המשקל או מקצת מנין:

משניות מבוארות – קה"ת

חייב אתה להחזיר לי עשר גפנים טעונות ענבים שמסרתי לך, וְהִלָּה אֹמֵר: אֵין אֶלָּא חֲמִשׁ – לא מסרת לי אלא חמש גפנים כאלו, רַבִּי מֵאִיר מְחִיב שְׁבוּעָה – שאין דינם של גפנים אלו כדיון קרקע (כמבואר הטעם לקמן). ועיין "תוספות יום טוב". וְחֲכָמִים אֹמְרִים: כָּל הַמְּחַבֵּר לְפָקָק הָרִי הוּא פְּקָרָק – ואין נשבעים עליהן. בגמרא מבואר שמחלוקת רבי מאיר וחכמים בתובע מתברו ענבים העומדים ליבצר, שרבי מאיר סובר: ענבים העומדים ליבצר כבצורים הם, ולכן דינם כמיטלטלים, ונשבעים עליהם. וחכמים סוברים: אף על פי שעומדים ליבצר, אינם כבצורים, ודינם כקרקעות, שאין נשבעים עליהם. והלכה כחכמים. ברם, לא נחלקו חכמים על רבי מאיר אלא בדין השומרים, לפי שלא נמסרו לו הגפנים הטעונות ענבים בשלים לבצירה, אלא לשמירה. אבל לגבי מקח וממכר ואונאה ומודה במקצת הטענה, אף חכמים מודים, שפירות העומדים ליבצר כבצורים הם (בדסנורא: רמב"ם). אֵין נִשְׁבָּעִין – משום הודאה במקצת הטענה, אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבִּמְדָּה וְשֶׁבִּמְשָׁקֵל וְשֶׁבִּמְנֹן – כלומר שגם הטענה וגם ההודאה תהא בדבר שבמידה, או שבמשקל, או שבמנין. פִּיצֵד? האומר לחברו: בֵּית מֶלֶא – תבואה, מִסְרְתִי לָךְ – לשמירה, וְכִיס מֶלֶא מִסְרְתִי לָךְ – או שאמר לו: כיס מלא כסף מסרתי לך לפיקדון, וְהִלָּה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – כמה תבואה או פירות מסרת לי, אֶלָּא מַה שֶּׁהִנַּחַת אֶתָּה נוֹטֵל – אם טוען התובע שלא מצא את הכמות שמסר לחברו, פָּטוּר – הנתבע משבועה, שלא היתה הודאתו במידה או במשקל או במנין, אלא אמר לו סתם: מה שהנחת אתה נוטל. אבל אם זֶה אֹמֵר: עַד הַיּוֹז – התובע אומר: בית זה מלא תבואה עד חזיו מסרתי לך (רמב"ם). "דיו" – קורה או אבן הבלטת מתוך הבנין. וְזֶה אֹמֵר: עַד הַחֲלוֹן – הנתבע אומר: לא מסרת לי אלא בית זה מלא עד החלון, חֵיב – הנתבע שבועה, כדין המודה במקצת הטענה, שכן הודאתו בדבר שבמידה היא. הלכה זו שאין נשבעים אלא על דבר שבמידה ובמשקל ובמנין, למדים במכילתא ממה שכתוב: "כסף או כלים" – מה כסף שדרכו להימנות, אף כלים שדרכו להימנות. מכאן אמרו: כל טענה שאינה במידה, ובמשקל, ובמנין, אינה טענה (עיין "תוספות יום טוב").

הרי אין כאן ארבעה וחמישה אלא שלושה וארבעה, והתורה אמרה ארבעה וחמישה, ולא שלושה וארבעה. שוֹמֵר חָנָם אֵינוֹ נִשְׁבָּע – שכן שומר חנם הטוען שנגנב או נאבד ממנו הפיקדון, חייב להישבע שלא פשע בשמירתו, שנאמר בו (שמות כב, ז): "ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו כמלאת רעהו"; אבל אם נמסרו לו עבדים או שמורות או בהמות הקדש לשמירה ואבדו, או שנמסרו לו קרקע לשמור ונתקלקלה, אינו נשבע עליהם שלא פשע בשמירתם, שהרי נאמר בשומר חנם: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", וכבר הבאנו לעיל, שדורשים מכאן, שאין נשבעים על הקרקעות ועל העבדים ועל השמורות ועל ההקדשות. נוֹשֵׂא שֶׁכֶר – שומר שכן, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם – שכן שומר שכן חייב לשלם גניבה ואבידה, שנאמר בו (שמות כב, יא): "ואם גנוב יגנוב מעמו, ישלם לבעליו"; אבל בעבדים ושמורות וקרקעות והקדשות אינו משלם, אם נגנבו או אבדו, שנאמר בו (שמות כב, ט): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור" – "אל רעהו" ולא להקדש; "חמור או שור או שה" – הרי פירט הכתוב דברים המיטלטלים וגופם ממוק, יצאו קרקעות ועבדים ושמורות, כמבואר לעיל (עיין באורנו למשנה בבא מציעא ד, ט). רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: קִדְּשִׁים שֶׁחֵיב בִּאֲחֵרִיתָן – שאם אבדו, חייבים בעליהם להביא אחרים תחתיהם, והיינו שאמרו: הרי עלי קרבן, והפרישו אותו, נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן – שהואיל חייב באחריותם, הרי הם ברשותו, וְשָׂאִינוּ חֵיב בִּאֲחֵרִיתָן – שהפריש בהמה ואמר: הרי זו קרבן, ואם אבדה, אינו חייב להביא אחרת במקומה, אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן – שברשות הקדש הם. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא בין קדשים שאין הבעלים חייבים באחריותם בין קדשים שהבעלים חייבים באחריותם, אין נשבעים עליהם.

באור משנה ו

רבי מאיר אומר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן פְּקָרָק – מחוברים לקרקע (ויש גורסים שהן כקרקע), וְאֵין פְּקָרָק – ואין דינם כקרקע, אלא נשבעים עליהם. וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ – כפי שיבואר במשנתנו לקמן. פִּיצֵד? האומר לחברו: עֶשֶׂר גָּפְנִים טְעוֹנוֹת מִסְרְתִי לָךְ –

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

שנת מלכו של עולם – דוגמא, "ויקץ כישן ה'" (תהלים עח) – לנקום נקמתו. נדרו עליונים – שהיו מלאכים מבהילים אותו כל הלילה, ואמרו לו: כפוי טובה, שלם טובה למי שעשאה, לשון מורי. ויש אומרים: [נדרו עליונים] כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר. **מאי דקמן דומינתיה** – כלומר: מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש כזה. **כתוב** – משמע שהיה כתוב מחדש. כתב משמע מעיקרא, וימצא כתוב בספר זכרון לפניו אשר הגיד מרדכי.

שמי – סופר המלך, שונא ישראל היה. ומימות כורש היה, כמו שנאמר בספר עזרא (פרק ד) שכתב שטנה על בנין הבית, עד שבא כורש וביטלו. ואף בימי אחשורוש עשה כן, שנאמר (שם) "ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתב שטנה". **לו הכין** – לצורך עצמו. **דיסקרתא** = כפר. **נהרא** – ליטול מכס.

דף טו ע"ב: **בְּלִילָה הָהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ**. **אָמַר רַבִּי תַנְחוּם**, כביכול נִדְרָה שְׁנַת מַלְכוּתָא שֶׁל עוֹלָם, והתעורר להושיע את ישראל. וְרַבְּנָן אָמְרִי, נִדְרוֹ עֲלִיּוֹנִים נִדְרוֹ תַּחְתּוֹנִים – המלאכים נדדו להדיר את שנת אחשורוש והיו מבהילים אותו כל הלילה, ואמרו לו, כפוי טובה, שלם תמורה למי שעשה לך טובה. **רַבָּא אָמַר, שְׁנַת הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרֻשׁ מִמֶּשׁ נִדְדָה**, משום דנִפְלָה לִיה מִלִּילָתָא פְּרַעֲתִיָּה – עלתה מחשבת חשד בלבו ואָמַר, **מַאי דְקָמֵן דְּזִמְיִנְתִּיה אִסְתֵּר לְהֶמֶן** – מהו הדבר החדש הזה שבא לפני, שאסתר מזמנת את המן למשתה, דְּלִמָּא עֲצָה קָא שְׁקֵלִי עֲלִיּוֹהִי דִּהְהוּא נִבְרָא לְמִקְטִילָה – אולי יש מחשבות בלב אסתר והמן להרגני. הֲדָר אָמַר – אחר כך חזר בו ממחשבה זו, דֹּאִי הָכִי – אם אכן הם חושבים כך, וכי לֹא הָיָה נִבְרָא דְרַחֲמִים לִי דִּהְיוֹה מוֹדֵעַ לִי – האם לא היה אדם שאוהב אותי ובא להודיעני. הֲדָר אָמַר – שוב חזר למחשבה הראשונה, אכן הם חושבים להרגני, ומה שאין אדם שבא להודיע לי על כך, דְּלִמָּא אֵיכָא אֵינִישׁ דְּעֵבֵר בִּי מִיבֻחָתָא וְלֹא פְּרַעֲתִיָּה – אולי יש אדם שעשה לי טובה ולא פרעתי לו טובה על כך, וּמִשּׁוּם הָכִי מִיִּמְנָעִי אֵינִישׁ וְלֹא מִנְלוֹ לִי – ולכן אנשים נמנעים מלגלות לי, שיוודעים שלא תצמח להם שום טובה מזה. מִיָּד החליט לתקן דבר זה, וַיֹּאמֶר לְהַכִּיָּא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּכִרְיִי הַיָּמִים, שיחפשו שם מי עשה לי טובה ולא קיבל גמול על כך. וַיְהִי נִקְרָאִים, מְלַמֵּד שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר, נִקְרָאִים מֵאִילָיָהּ, שאם משרתי המלך היו קוראים אותו, היה הכתוב אומר וַיְהִי קוֹרְאִים. וַיִּמְצָא כְּתוּב, שואלת הגמרא: הרי ספר זכרונות ומעשה מרדכי נכתב זמן רב קודם לכן, ואם כן מדוע נאמר 'כתוב', כְּתֹב מִכְּעִי לִיה. אלא מְלַמֵּד שֶׁשְּׂמִשִּׁי סופר המלך, היה מוֹחֵק מדברי הימים את המעשה שמרדכי הציל את המלך, וְהַמֶּלֶךְ נִבְרִיאֵל היה חוזר וכוֹתֵב אותו שוב, ולכן נאמר 'כתוב', כיון שנכתב כעת מחדש. **אָמַר רַבִּי אֲסִי**, מכאן דָּרַשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כֶּפֶר תְּמַרְתָּא, וּמָה כְּתֹב שְׁלֵמָה שְׁלֹכְבוֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל – דברים שנכתבו בעולם הזה לטובת ישראל, אֵינִי נִמְחָק – לא יכולים שונאי ישראל למחקו ולהעלימו, כְּתֹב שֶׁנִּכְתַּב לְמַעַלְה הַיְּהוּדִים מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא כָל־שֶׁכֶן שֶׁנִּשְׁמַר וְאֵינוֹ נִמְחָק.

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה נַּעֲשֶׂה יָקָר וְגִדּוּלָה לְמֶרְדֵּכִי עַל זֶה, וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו [עדיין] לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דְּכִרְיִי אָמַר רַבָּא, מה שהסכימו המשרתים לתת שכר למרדכי, לֹא היה מִפְּנֵי שְׂאוֹהֲבֵינָא אֶת מֶרְדֵּכִי, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁשׂוֹנְאִים אֶת הָמֶן, ורצו ששונאו יקבל שכר מהמלך.

וְהָמֶן בָּא וְגו' לֵאמֹר לְמַלְכָּא לְתַלּוֹת אֶת מֶרְדֵּכִי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין לוֹ. תָּנָא, תִּיבֵת 'לו' מיותרת, ויש לדרוש, לוֹ הָכִין – הכנת העץ היתה עבור עצמו, שבסוף הוא יתלה עליו.

וַעֲשֶׂה בֶן לְמֶרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי חַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ. האריך לפרט למי יעשה כך, משום שהמן היתמם ואָמַר לִיה לאחשורוש, מִנּוּ מֶרְדֵּכִי – מי זה מרדכי. **אָמַר לִיה** אחשורוש, הַיְּהוּדִי. **אָמַר לִיה** המן, מוֹכָא מֶרְדֵּכִי אֵיכָא בִּיהוּדָאִי – הרבה יהודים קרואים מרדכי. **אָמַר לִיה** אחשורוש, מרדכי היהודי **חַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ**. וכיון שהבין המן שיצטרך לתת כבוד למרדכי, אָמַר לִיה המן למלך, סָגִי לִיה בְּחֵד דִּי־סִקְרָתָא – די אם תתן למרדכי כפר אחד במתנה, אֵי נָמִי בְּחֵד נִהְרָא – או שיקבל נהר אחד, ויהיה לו ממנו רווח לגבות מכס מן העוברים בו, אבל אין ראוי להלבישו בגדי מלכות ולהרכיבו על סוס המלך. **אָמַר לִיה** אחשורוש, בנוסף למה שהצעת בתחילה לבישת בגדי מלכות ורכיבה על סוס המלך, הָא נָמִי הָב לִיה – תן לו גם כפר או נהר. וזהו הביאור במה שאמר אחשורוש להמן, **אֵל תַּפֵּל דְּכֶר מִכָּל אֲשֶׁר דְּכִרְתָּ**.

לימוד התורה צריך להיות בדיבור דווקא, ולא מספיק הלימוד במחשבה.

נחשבת כלידה גמורה. ב. וכן אם היתה מעוברת בתאומים, 53
 והולד היוצא ראשון היה **בן תשעה** – מלאו לו תשעה חדשי 54
 הריון, **שניצא ראשו** כשהוא **מת**, ואחר כך יצא השני כשהוא חי. 55
 ג. אשה **המפלת** עובר שצורתו **במין בהמה** או **חיה ועוף**, ואחר 56
 כך ילדה ולד חי, **דברי רבי מאיר**. **וחכמים אומרים**, אינו פוסט 57
 את הולד הבא אחריו מפדיון הבן **עד שיהא בו מצורת אדם**, 58
 אך אם גם צורת פניו כבהמה חיה ועוף, הבן שנולד אחריו נחשב 59
 כבכור גם לכהן. ד. **המפלת סנדל** – עובר בצורת דג ששמו 60
 סנדל, שאין לו צורת פנים, או שהפילה **שליא** – כעין שק עור 61
 שהולד מונח בו, ואין שלדיא בלי ולד, אלא שנימוח ואינו ניכר, 62
 או שהפילה **שפיר מרוקם** – עור של הולד, והיוצא **מחותה**, 63
 שחתכוהו והוציאוהו אברים אברים, בכל ההפלות הללו, **הקא** 64
אחריהם נחשב כ**בכור** רק **לנחלה**, ליטול פי שנים בירושת אביו, 65
 כיון שדין הבכורה לענין נחלה תלוי בראשית אונ' של האב, 66
 דהיינו מי שהאב מצטער עליו במותו, וכיון שהראשון היה נפל 67
 שאין האב מצטער עליו במותו, הרי השני הוא ה'בכור' ונטול פי 68
 שנים בירושת אביו. וזמל מקום הבא אחריהם **אינו** נחשב 69
 כ**בכור** **לכהן**, לענין חיוב נתינת חמשה סלעים לכהן לפדיון הבן, 70
 כיון שסוף סוף אותו נפל שנולד בתחילה היה 'פטר רחם' של 71
 אמו, שהוא פתח את רחמה. 72
 אופן נוסף של דין זה: ה. **מי שלא היו לו בנים, ונשא אשה** 73
שכבר ילדה, אפילו אם ילדה בעודה **שפחה, ונשתחררה**, או 74
 שכבר ילדה בעודה **עובדת בוכבים ונתנייה**, מכל מקום אם 75
משפחת לכלל ישראל, שהשתחררה או התגיירה, ילדה 76
 לבעלה הישראלי, הרי הוא **בכור לנחלה**, כיון שלגבי ירושת פי 77
 שנים בנכסי האב, נאמר 'ראשית אונ', וכיון שלא עדיין לא 78
 נולדו בנים, הרי בנו זה יורש פי שנים, ו**אינו בכור לכהן**, כיון 79
 שלענין זה חייבה התורה רק בכור שהוא פטר רחם לאמו, וכאן 80
 אמו כבר ילדה. 81
 המשנה מביאה מי שחולק על האופן האחרון: **רבי יוסי הגלילי** 82
אומר, באופן זה שכבר ילדה בהיותה גויה, והתגיירה, בנה 83
 הראשון הנולד לה בהיותה ישראלית, נחשב **בכור בין לנחלה** 84
 ובין **לכהן, שנאמר** (שמות יג א) **קדש לי כל בכור פטר כל רחם** 85
בבני ישראל, ודרשו שלעולם הולד העתיד להולד דינו כפטר 86
 רחם' והוא בכור לכהן, אף שנולדו לפניו ולדות, **עד שיפטר** 87
רחם מישראל, וכיון שהשפחה שהשתחררה או הגייה 88
 שהתגיירה לא ילדה עדיין בן בהיותה ישראלית, הרי בנה 89
 הראשון שנולד לה בהיותה בישראל נחשב 'פטר רחם' וחיוב 90
 בפדיון הבן. 91
 המשנה מביאה ארבעה אופנים שבהם שייך הדין השני, שהבן 92
 הוא בכור לכהן ולא לנחלה: א. **מי שהיו לו בנים, ונשא אשה** 93
 נוספת **שעדיין לא ילדה**, הבן הראשון שיוולד לו מאשה זו, הרי 94
 הוא פטר רחם לאמו. אך אינו בכור לענין ירושת פי שנים בנכסי 95
 האב, כיון שלענין נחלה האב נאמר 'ראשית אונ'. ב. וכן גוי 96
 שנשא גויה, והתגייר, ו**נתנייה** אשתו עמו כשהיא **מעוברת**, או 97
 שנשאה כשהיתה שפחה ו**נשתחררה** כשהיא **מעוברת, וילדה**, 98
 אותו ולד נחשב 'פטר רחם בישראל', שהרי נולד ראשון לאמו, 99
 ולידתו היתה כשהוא כבר ישראל, אך אינו בכור לנחלה, שהרי 100
 גר ועבד אינם מתייחסים אחר אביהם ואין להם חלק בירושתם. 101
 ג. וכן הדין בשני ולדות שהתערבו, האחד חייב בפדיון והשני 102
 פטור, כגון שילדה **היא** – הישראלית ו**בהנת** והתערבו 103
 וולדותיהם, ובן הכהנת פטור מפדיון, או שילדו **היא** – 104
 הישראלית ו**לזונה**, שגם בנה פטור מפדיון, או שילדו **היא** – אשה 105
 שעדיין לא ילדה ו**אשה שכבר ילדה**, שבנה אינו בכור, ולא ידוע 106
 מי מבין הולדות חייב בפדיון, ומי חייב פטור מפדיון, אוי בעלה 107
 של האשה הישראלית שביכרה חיים לתת את דמי הפדיון לכהן, 108

לזיה אדעת רבים – מדיירים את הכהן על דעת רבים, ונדר שנידר 1
 על דעת רבים אין לו התרה, משום שתלה את הנדר בדעת 2
 הרבים. 3
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בדיני נדרים אלו: **אמר אמימר,** 4
הלכתא, אפילו למאן דאמר נדר שהנדר בפני רבים יש לו 5
הפדה, מכל מקום נדר שנידר **על דעת רבים, אין לו הפדה.** 6
והני מילי – ודברים אלו אינם אלא באופן שבא להתירו 'צורך 7
דבר הרשות, אבל לצורך דבר מצוה אף אם נדר על דעת רבים 8
יש לו הפדה, שמן הסתם רצון הרבים הוא שיתירו נדר זה. ומהי 9
 התרה לצורך דבר מצוה, **כי תהא דמקרי דרדין** – כאותו 10
 מעשה במלמד תינוקות, **דאדריה רב אחא, דקא פשע פיגוקי** 11
 – שהדירו רב אחא על דעת רבים שלא ילמד עוד תינוקות, 12
 משום שהיה מלקה אותם עד שמתו, ו**אדריה** – והחזירו **רבינא** 13
 ללמד תינוקות לאחר שהתיר לו את הנדר, משום **דלא אשכח** 14
הנהי דייק פויתיה – משום שלא נמצא מי שידוע לדקדק כמוהו 15
 בתלמודו. 16

שנינו במשנה: **והמפלא למתים בו** פסול עד שיקבל עליו שלא 17
 יהא מטמא למתים. שואלת הגמרא: **מאי שנא הקא** בכהן 18
 המיטמא למתים **דסני ליה בקבלה** שלא יטמא שוב למתים ואינו 19
 צריך לידור בדבר זה, ו**מאי שנא התם** בנושא נשים אסורות 20
דמדינין ליה – שצריך להדירו ואין די לו בקבלה בלבד. משיבה 21
 הגמרא: **התם** בכהן הנושא אשה אסורה יצרו **תקפו** שלא 22
 לגרשה, ואם לא ידור הנאה מהן יש לחשוש שמא יעבור על 23
 קבלתו ולא יגרשנה. אך כהן המיטמא למתים שאינה עבירה 24
 שיצרו תוקפו עליה, די לו בקבלה שלא ישוב לחטאו זה, ואין 25
 לחשוש מא יעבור על קבלתו. 26

הדרן עלך מומין אלו

פרק שמיני - יש בכור

פרק זה עוסק בדיני בכור אדם, וכולל שני סוגי בכורות, לגבי שני 29
 דינים שונים: א. 'בכור לכהן', והוא בן זכר הנולד ראשון לאמו, 30
 אף אם אינו בכור לאביו, שצריך לפדותו בנתינת חמשה סלעים 31
 לכהן, שנאמר (במדבר יח טז) **ופדויו מבן חדש תפדה בערפק כסף** 32
המשת שקלים. ב. 'בכור לנחלה', והוא בן זכר הנולד ראשון 33
 לאביו, אף אם אינו בכור לאמו, שנטול בירושת אביו חלק כפול 34
 משאר אחיו, שנאמר (דברים כא ז) **לתת לו פי שנים בכל אשר** 35
ימצא לו פי הוא ראשית אנו לו משפט הכבדה. 36

משנה

המשנה מבארת את דיני בכור שקדמה לו לידה כל שהיא, 37
 ויבואר בה שיש ארבעה מיני בנים השונים זה מזה לגבי דיני 38
 בכורה: **יש בן שהוא בכור רק לנחלה**, ליטול פי שנים בירושת 39
 אביו, ו**אינו נחשב כבכור לכהן**, לענין חיוב פדיונו בנתינת 40
 חמשה סלעים לכהן. **יש בן שהוא בכור לכהן** – לענין חיוב 41
 פדיונו, ו**אינו נחשב כבכור לנחלה**, ליטול פי שנים בירושת 42
 אביו. **יש שהוא בכור בין לנחלה ובין לכהן, ויש שאינו נחשב** 43
כבכור לא לנחלה ולא לכהן. 44
 המשנה מפרטת את הדין הראשון, ומביאה בו כמה אופנים: 45
אזוהו בכור רק לנחלה, שיוור את אביו פי שנים, ו**אינו בכור** 46
לכהן, לחייב נתינת חמשה שקלים לכהן לפדיון הבן, א. **הקא** 47
אחר נפלים, כגון אשה שהיתה מעוברת בתאומים, אחד מהם 48
 מלאו לו תשעה חדשי הריון, וראוי לחיות, והשני עדיין לא מלאו 49
 חדשיו, והרי הוא נפל, **אף על פי שניצא** – שהוציא הנפל **את** 50
ראשו כשהוא חי, והחזיר את ראשו ומת, והוצאת הראש 51
 52

בכורות. פרק שביעי – מומין אלו דף מו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ט תוספות

לו הפרה, כדאמר אממר הכא ויש לפרש, לדענן נדר אשתו אין לחלץ בין ברבים בין
על דעת רבים. כיון דברבים יש לו הפרה לרב הונא – הוא הדין על דעת רבים בגרר
אשתו, וכי פריך ההם ארב הונא: וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושירי להו ומשני: קסבר
צריך לפטר את הנדר – הוה מצי לשנויי דמדרי ליה על דעת רבים, אלא דלא צריך. ועוד

יש לומר: דרב הונא לית ליה דאמימר. דהא
דאמר אממר: אפילו למאן דאמר נדר שהודר
ברבים כו' – לא אפלוגא דאמוראי קאי, דרב
הונא ורב נחמן בריש "השולח" (גטין להב), אלא
אפלוגא דרבי יהודה ורבנן בסוף "השולח" (שם
מו.א). **אמר** אממר הלכתא אפילו למאן
דאמר כו' – בפרק "השולח" (בגטין לזא, גרס:
"הלכתא אפילו למאן דאמר" כו'. ובמכות (טזא,
גרסין ברוב ספרים: "הלכתא, נדר שהודר ברבים
יש לו הפרה". ולמאי דגרסין נמי "אפילו למאן
דאמר נדר שהודר ברבים", שלא בא עכשיו
לפסוק בהודר ברבים, מכל מקום שי לדקדק
מדחוצרץ לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רבים
לכולי עלמא – מכלל שסבר דברבים יש לו
הפרה. דאי אין לו הפרה – כל שכן בעל דעת
רבים. ושלא בלשון פסק היה לו לומר: "אפילו
למאן דאמר". ואף על גב דאסקינן בפרק
"השולח" (גטין להב) אליבא דרב נחמן דמדרינן
ליה ברבים, דמשמע דסבירא לן הכי, דקיימא לן
כוותיה בדיני, ולענין דינא איתשל – הא פריך
בתר הכי: הניחא למאן דאמר כו', ולא
אמתיניתן דפרקין דמייני הותם לחודיה קאי,
אלא קאי נמי אדרב נחמן. מדאדריב נמי קאי,
אחא להווא מקרי דרדקי על דעת רבים, משמע
דקסבר דברבים יש לו הפרה. דלא מיסתבר לומר
דלכך הוצרך על דעת רבים, ולא אמר הדיין
ברבים, לפי שלא היו רבים מוזמנים לפניו. ורב
יוסף דאמר ב"ערי פסחים" (פסחים קז,א) (אמר)
ואדרו ברבים דלא אשתו שברא, משמע דקסבר
דברבים אין לו הפרה – לא קיימא לן הכי.
אבל לדבר מצוה יש לו הפרה – אמר רבינו
תם: דמשום דמסתמא ניתא להו לרבים, ועוד
אמר רבינו תם, ד"על דעת ורבים", היינו
כשנפטר: על דעת פלוני ופלוני, ואפילו שלא
לאניהם. אבל "על דעת ורבים" – סתם – לא
כלום הוא. ועל דעת יחיד, ואף על פי שפירש על
דעתו – יכול חכם להחיר.

הדרן עלך מומין אלו
יש בכור לנחלה כו' איתו בכור לנחלה כו' –
הבא נקט אמאי דפתח ביה, וזימנן דנקט
ארסליק מניה, כדמפרש בריש נדרים (בב),
המפלת סנדל כו' – בפרק "המפלת" (נדה כז,א) מפרש: סנדל דתנן גבי בכורות למאי
הלכתא – לבא אחריזי וכו'. ואם תאמר: מה חידוש הוא? הא בהדיא קתני
לה הכא! ויש לומר: דסלקא דעתך ד"בא אחריזי" דמתניתין דהבא – היינו אותו שיוצא
בעיבור אחר, ולא אותו שעם הסנדל. ורגילות הוא שיוצא קודם הסנדל. ולהכי פריך:
למאי הלכתא? דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל, דאין סנדל שאין עמו ולד!
ומפרש, לדאותו ולד עצמו הולד עם הסנדל אצטרך למתניא, דפעמים שהוא בא אחר
הסנדל. **והיוצא** מחותן. – פירש בקונטרס: דרוב אברים מחותכים פטורים את הרהם
אבל ראש לא פטר במחותר. ודך מילתא פלוגא דאמוראי היא בפרק "המפלת" (נדה
כט,א). דרבי יוחנן סבר ההם דאפילו מחותר – הראש פטר. **נתייירה** מעוברת –
פירש בקונטרס: ובעלה עמה, וילדה – הוא אותו ולד בכור לכהן – דפטר רחם בישראל
הוא. ולא לנחלה – דהורוהו שלא בקדושה, ולא בר נחלה הוא. דורע גוי רחמנא
משום דגר שנתניק כקטן שנולד דמי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעודו גוי חשוב
אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו דבר תורה. ומיהו, בפרק "נושאין על האנושה" (ביבמות צח,א) אמרינן: דאמר רבנן אין אב לגוי
– לאו משום דשטופי ביומא ולא ידיע, דהא שני אחין תאנאמי, וטריפה אחת והיהו ונחלקה לשתיים, וקתני: ואין חייבים משום אשת אב. שמע מנהא אפקריה רחמנא לזרעיה
דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתייירי, ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא! ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה – היה לנו לאסור למנסב נשי
דהרדי, משום דאית לאחלופי בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ואין חייבין" – לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: לא חולצין ולא מייבמין. ושייך
לעמוד בן **ואיירי** דבעי למיתני סיפא בן תשעה כו' – מגופה הוה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא – הבא אחריזי בכור לנחלה נמי לא הוי. אלא

והני מילי – דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים. דאדריה רב אחא –
שלא ילמד עור תינוקות. **פשע בנינו** – מלקה אותן ומתים. בקבלה – בלא נדר.
גבי נשים יצרו תוקפן, להכי מדרינן ליה.
הדרן עלך מומין אלו
משנה יש בכור לנחלה – ליטול פי
שנים. לכהן – לתת לכהן פדיונו
חמש סלעים. **הבא אחר נפלים** – שיצא
ראשו של נפל חי. כגון שהיו תאומים, אחד
נפל ואחד כלול לחי, והוציא נפל ראשו
הי החי, ובא חבירו וקדמו ויצא זה –
האחרון בכור לנחלה, וראשון לא הפסידו,
ואף על גב דראשו שהוציא חשוב ליה
מעליא. מאי טעמא – דגבי נחלה כתיב:
"ראשית אונן" – מי שלב אביו דוה עליו אם
מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והוי
כילוד, דלאו בר קיימא הוא, ואין לבו דוה
עליו. אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון,
דביפטר רחם" תליא מילתא, והרי ראשון
פטר את הרחם. וכן תשעשי שיצא ראשו מת
והחיות, ויצא אחיו – הוי בכור לנחלה.
דהא ראשון לא חשיב, שאין הלב ואביו דוה
עליו. ולענין כהן – פטר רחם הוא. אבל
יצא ראשון בן תשעה חי, ואחר כך החיות
ומת – בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא
אחריו. וכן המפלת בהמה כו' – למיפטר
מנחלה לא חשיב, דאין הלב דוה עליהם.
אבל פטר רחם מיהא הוה. עד שיחא כו'
מצורת האדם – לא חשיב פטר רחם, והבא
אחריו בכור אף לכהן. סנדל – שאין לו
צורת פנים. או שלא – שהרי אין שליח
בלא ולד, אלא שנימוח, ומיהו פטר רחם
הוי. **שפיר** – עור ממש של ולד. מרוקם –
מפרש במסכת נדה ב"המפלת" (כהא, מרו –
ריקומו של שפיר. מחותר – אברים אברים
ויצא כו' – הוי פטר רחם. אבל ראש מחותר
לא פטר. אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת
רוב אברי המחותר – הני נמי בכור לכהן.
שכבר ילדה כו' – דלענין נחלה תליא
מילתא באב, דכתיב (דברים כא): "ראשית
אונן. ולענין כהן – "פטר רחם". עודה
שפחה – אפילו עודה שפחה בלידה
ראשונה, ונשתחררה עכשיו. נכרית
ונתנייה – ומשכחת ליד ישראל ילדה –
נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לזה לא הוי
בנים. ולכהן לא – דאינו "פטר רחם". לנחלה ולכהן – דבנים הוגדלו לה בהיותה
גיה לא מתי. **נתייירה מעוברת** – ובעלה עמה, וילדה – הוי אותו ולד בכור
לכהן – דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה – דהורוהו שלא בקדושה, ולא
בר נחלה הוא, דורע גוי רחמנא אפקריה, דכתיב (יחזקאל כג): "חורמת סוסים
וזממים. היא ובהת" – או בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת, ואין
ידוע איזה ולד של ישראל. או היא ולויה – דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים,
כדאמרן בפרק קמא. או היא ואשה שכבר ילדה – ואין ידוע איזו בנה בכור לכהן.
ורבותא אף משמע לן: דהוא לא ידע בכהן חשה חשה לעלים לכהן, דהבין וכו'
יש לו כל חיובא דאיתיה, ולא לנחלה, דהא לא ידע בריה דמאן הוא. וכן מי שלא
שהתה כו' – נמי בכור לכהן, והוא יפדה עצמו. ולא לנחלה – דהא לא ידע מאן
ייתי. ובגמרא פריך: דאפילו פשוט נמי לא הוי.

אפקריה, דכתיב: "חורמת סוסים וזממות". ובחנם פירש טעם זה, דבלאו הכי לאו בר נחלה הוא – משום דגר שנתניק כקטן שנולד דמי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעודו גוי חשוב
אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו דבר תורה. ומיהו, בפרק "נושאין על האנושה" (ביבמות צח,א) אמרינן: דאמר רבנן אין אב לגוי
– לאו משום דשטופי ביומא ולא ידיע, דהא שני אחין תאנאמי, וטריפה אחת והיהו ונחלקה לשתיים, וקתני: ואין חייבים משום אשת אב. שמע מנהא אפקריה רחמנא לזרעיה
דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתייירי, ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא! ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה – היה לנו לאסור למנסב נשי
דהרדי, משום דאית לאחלופי בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ואין חייבין" – לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: לא חולצין ולא מייבמין. ושייך
לעמוד בן **ואיירי** דבעי למיתני סיפא בן תשעה כו' – מגופה הוה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא – הבא אחריזי בכור לנחלה נמי לא הוי. אלא

סיפא דייק ליה בפשיטות טפי.

דאדם

והני מילי – דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים. דאדריה רב אחא –
שלא ילמד עור תינוקות. **פשע בנינו** – מלקה אותן ומתים. בקבלה – בלא נדר.
גבי נשים יצרו תוקפן, להכי מדרינן ליה.

הדרן עלך מומין אלו
משנה יש בכור לנחלה – ליטול פי
שנים. לכהן – לתת לכהן פדיונו
חמש סלעים. **הבא אחר נפלים** – שיצא
ראשו של נפל חי. כגון שהיו תאומים, אחד
נפל ואחד כלול לחי, והוציא נפל ראשו
הי החי, ובא חבירו וקדמו ויצא זה –
האחרון בכור לנחלה, וראשון לא הפסידו,
ואף על גב דראשו שהוציא חשוב ליה
מעליא. מאי טעמא – דגבי נחלה כתיב:
"ראשית אונן" – מי שלב אביו דוה עליו אם
מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והוי
כילוד, דלאו בר קיימא הוא, ואין לבו דוה
עליו. אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון,
דביפטר רחם" תליא מילתא, והרי ראשון
פטר את הרחם. וכן תשעשי שיצא ראשו מת
והחיות, ויצא אחיו – הוי בכור לנחלה.
דהא ראשון לא חשיב, שאין הלב ואביו דוה
עליו. ולענין כהן – פטר רחם הוא. אבל
יצא ראשון בן תשעה חי, ואחר כך החיות
ומת – בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא
אחריו. וכן המפלת בהמה כו' – למיפטר
מנחלה לא חשיב, דאין הלב דוה עליהם.
אבל פטר רחם מיהא הוה. עד שיחא כו'
מצורת האדם – לא חשיב פטר רחם, והבא
אחריו בכור אף לכהן. סנדל – שאין לו
צורת פנים. או שלא – שהרי אין שליח
בלא ולד, אלא שנימוח, ומיהו פטר רחם
הוי. **שפיר** – עור ממש של ולד. מרוקם –
מפרש במסכת נדה ב"המפלת" (כהא, מרו –
ריקומו של שפיר. מחותר – אברים אברים
ויצא כו' – הוי פטר רחם. אבל ראש מחותר
לא פטר. אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת
רוב אברי המחותר – הני נמי בכור לכהן.
שכבר ילדה כו' – דלענין נחלה תליא
מילתא באב, דכתיב (דברים כא): "ראשית
אונן. ולענין כהן – "פטר רחם". עודה
שפחה – אפילו עודה שפחה בלידה
ראשונה, ונשתחררה עכשיו. נכרית
ונתנייה – ומשכחת ליד ישראל ילדה –
נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לזה לא הוי

יש בכור לנחלה ואינו בכור לפהן, בכור לפהן ואינו
בכור לנחלה, בכור לנחלה ולפהן, ויש שאינו
בכור לא לנחלה ולא לפהן. איתו בכור לנחלה ואינו
בכור לפהן הבא אחר נפלים, אף על פי שיצא את
ראשו חי, וכן תשעשי שיצא ראשו מת, המפלת כמין
בהמה חיה ועוף - דברי רבי מאיר, והכמים אומרים:
עד שיחא בו מצורת אדם. המפלת סנדל או שליח או
שפיר מרוקם, והיוצא מחותר - הבא אחריהם בכור
לנחלה ואין בכור לפהן. מי שלא היו לו בנים, ונשא
אשה שכבר ילדה; עודה שפחה ונשתחררה, עודה
נכרית ונתנייה, משכחת לנחלה וילדה - בכור
לנחלה ואין בכור לפהן. רבי יוסי הגלילי אומר: בכור
לנחלה ולפהן, שנאמר: "פטר רחם בישראל" - עד
שיפטר רחם בישראל. מי שהיו לו בנים ונשא אשה
שלא ילדה; נתנייה מעוברת, נשתחררה מעוברת;
וילדה היא ובהת, היא ולויה, היא ואשה שכבר ילדה;
וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים,
ונשאת וילדה, ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם
בן שבעה לאחרון - בכור לפהן ואינו בכור לנחלה.
גמרא

המפלת סנדל כו' – בפרק "המפלת" (נדה כז,א) מפרש: סנדל דתנן גבי בכורות למאי
הלכתא – לבא אחריזי וכו'. ואם תאמר: מה חידוש הוא? הא בהדיא קתני
לה הכא! ויש לומר: דסלקא דעתך ד"בא אחריזי" דמתניתין דהבא – היינו אותו שיוצא
בעיבור אחר, ולא אותו שעם הסנדל. ורגילות הוא שיוצא קודם הסנדל. ולהכי פריך:
למאי הלכתא? דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל, דאין סנדל שאין עמו ולד!
ומפרש, לדאותו ולד עצמו הולד עם הסנדל אצטרך למתניא, דפעמים שהוא בא אחר
הסנדל. **והיוצא** מחותר. – פירש בקונטרס: דרוב אברים מחותכים פטורים את הרהם
אבל ראש לא פטר במחותר. ודך מילתא פלוגא דאמוראי היא בפרק "המפלת" (נדה
כט,א). דרבי יוחנן סבר ההם דאפילו מחותר – הראש פטר. **נתייירה** מעוברת –
פירש בקונטרס: ובעלה עמה, וילדה – הוא אותו ולד בכור לכהן – דפטר רחם בישראל
הוא. ולא לנחלה – דהורוהו שלא בקדושה, ולא בר נחלה הוא. דורע גוי רחמנא
משום דגר שנתניק כקטן שנולד דמי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעודו גוי חשוב
אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו דבר תורה. ומיהו, בפרק "נושאין על האנושה" (ביבמות צח,א) אמרינן: דאמר רבנן אין אב לגוי
– לאו משום דשטופי ביומא ולא ידיע, דהא שני אחין תאנאמי, וטריפה אחת והיהו ונחלקה לשתיים, וקתני: ואין חייבים משום אשת אב. שמע מנהא אפקריה רחמנא לזרעיה
דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתייירי, ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא! ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה – היה לנו לאסור למנסב נשי
דהרדי, משום דאית לאחלופי בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ואין חייבין" – לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: לא חולצין ולא מייבמין. ושייך
לעמוד בן **ואיירי** דבעי למיתני סיפא בן תשעה כו' – מגופה הוה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא – הבא אחריזי בכור לנחלה נמי לא הוי. אלא

אפקריה, דכתיב: "חורמת סוסים וזממות". ובחנם פירש טעם זה, דבלאו הכי לאו בר נחלה הוא – משום דגר שנתניק כקטן שנולד דמי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעודו גוי חשוב
אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו דבר תורה. ומיהו, בפרק "נושאין על האנושה" (ביבמות צח,א) אמרינן: דאמר רבנן אין אב לגוי
– לאו משום דשטופי ביומא ולא ידיע, דהא שני אחין תאנאמי, וטריפה אחת והיהו ונחלקה לשתיים, וקתני: ואין חייבים משום אשת אב. שמע מנהא אפקריה רחמנא לזרעיה
דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתייירי, ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא! ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה – היה לנו לאסור למנסב נשי
דהרדי, משום דאית לאחלופי בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ואין חייבין" – לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: לא חולצין ולא מייבמין. ושייך
לעמוד בן **ואיירי** דבעי למיתני סיפא בן תשעה כו' – מגופה הוה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא – הבא אחריזי בכור לנחלה נמי לא הוי. אלא

סיפא דייק ליה בפשיטות טפי.

דאדם

דאָרם מבהמה לא יליף דלית לה פרוודור - האי פרוודור דהבא ובריש "בהמה המקשה" (חולין סחא) ובשבת פרק "אמר רב עקיבא" (פג, שוים) ולא הוי כי ההוא דפרק "יוצא דופן" (נדה דף מגב) דמכי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוודור הוי כילוד. דאי פרוודור דהתם אמרינן הבא - מה יוכל להחזיק הפרוודור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו? אלא פרוודור דהתם הוא

בית החיצון, ופרוודור דהא הוא עובי הירכים שמכסים את החרם שבין ירכים, והוא אמנא דלא חשיב ראש לידה ביציאת החרם. ואין תימה על שהלשון שוה ואין פירושה שוה, דכי הכי גזא אשכחן לעיל בפרק "הולקין בהמה" (כא) דסינף פוטר בבבורה, דחשיב ולד, ולא הוי כהדיא "סינף" דפרק "המפלת" (נדה כטא), דרוב הולדות מטענות.

תויבבא דשמואל - לא הוי מצי לאקשווי לשמואל מהא דתנן בפרק "בהמה המקשה" (חולין עגא), שלא שיעתה מקצתה - אסורה באכילה. דרייקנן מינה התם בריש פירקין (סחא) דביציאת ראש הויא לידה, מדאסרינן להו ביציאת מקצת, דשמא הראש ישנו באותו מקצת. דהיינו דוקא בבבורה, אבל אדם לא שמעינן מהתם. דהא דקתני סיפא: כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבמהמה - היינו לענין שלא. דהויא סימן ולד. ואין להקשות דב"בהמה המקשה" חזכי דייק מינה דביציאת ראש הוי כילוד? דלמא הא דאסורה משום גזרינן מקצתה אטו רובא, בדאמר בפרק קמא דבבא קמא (אא), דאם איתא דביציאת ראש לא הוי לידה - לא היה ראוי לגזור, כיון דבמקצת אי אפשר לכא בשום פעם לידה חשיבות לידה. ואם תאמר: כיון דאיתותב שמואל, מאי האי דקאמר בפרק "המפלת" (נדה כגא) גבי הסנדל? ולד דאית ליה חיותא - מכי נפק רישיה הויא ליה לידה, סנדל - עד דנפיק רובא? בלאו טעמא דחיותא נמי, הא אפילו מתים הראש פוטר! ויש לומר: דחיותא לאו דוקא, אלא ראוי לחיותא. ואבנ דנקט נמי התם לעיל האי ליטנא: "ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק, סנדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק" - נקטיה נמי בחר הכי. ויש ספרים דגרס תנן: ולד דאית ביה חיותא - מכי נפיק רוביה, סנדל - עד דנפיק - ויש לפרש: ד"רוביה" דקאמר - היינו רובא דרישא, ואית דגרס בהדיא (הבא) והכי: "נפיק רובא דרישא", והא דאמרינן התם בפרק "המפלת" (כטא), בשמעתין דיצא מחותן או מסורה: ומשיצא רובא דרי זה כילוד, לא בתקנו - הראש פוטר. רבי יוסי אומר: משיצא בתקנו לחיים - לא כמו שפירש רבינו תנאל ד"לחיים" היינו בר קיימא, דהא אפילו בנפלים הראש פוטר, דאיתותב שמואל

הבא. אלא כמו שפירש שם בקונטרס: בתקנו לחיים - שלם, לאפוקי מחותן. **לאיתויי** הא דתנו רבנן גזירת שיצא פדחת ולדה כו' - ואם תאמר: מאי חידוש הוא זה בך מילתא, טפי משאר דברים דחשוב בך כילוד, כגון לזקוק אשת אחיו ליבום ולפטור מן הדבום, וההורג חייב, ושאר דברים השונים בפרק "יוצא דופן" (נדה מגב.) ויש לומר: דאיצטרך הבא לאשמעינן, דסלקא דעתך: אף על גב דביציאת הראש חשוב לידה - מכל מקום לידת שאר הגוף שיצא אחרי כן בקדושה חשוב כמו כן לידה, ונתיב לה ימי טומאה וימי טהרה. **מאי** טעמא יכיר כתיב - תימה! בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עהב) ובפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא כגב.) שדוחק לרבנן דרבי יהודה "יכיר" למא לזי

לימא דאיצטרך לכדרדשינן הבא, דאפילו רבי יוחנן לא פליג. דהא דקאמר אף לנחלה - משום דקסבר דפדחת נמי הויא דיברא. וגם דוחק ב"יש נוחלין" (שם) לרבי מאיר דאמר אדם מקנה כו', דאית "יכיר" לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס! ויש לומר: דהתם קשיא ליה לשון "יכיר", דמשמע שיש כח בהכרת האב. **מאי** קראה הכרת פניהם ענתה - פירש בקונטרס דהכרת פרוצף פניהם עדותן הוא, אלמא פרוצף פנים נמי בעי. ותימה: דביבמות (קכא) מיייתי קרא ד"הכרת פניהם ענתה" - משמע שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים - והיינו פדחת, דחוטם בכלל פרוצף פנים הוא. והתם ביבמות (שם) בתר האי קרא מיייתי עובדא דאבא בר מרתא דהוה מסק ביה דבי ריש גלותא זוזי, אייתי קרא דבבבלייתא דבא אאפתיה, חלף קמייחיה ולא בשקרוה.

גמרא אמר שמואל: אין הראש פוטר בנפלים. מאי מעמא "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", כל היכא הנשמת רוח חיים באפיו - הוא דחשיב רישיה, איך - לא חשיב רישיה. תנן: הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי וכן תשעה שיצא ראשו מת. קתני מיהא ראשו חי וכן ראשו - רובו. - וליתני רובו! - בדין הוא דאיבעי ליה למיתני רובו, ואידי דקא בעי למיתני סיפא: בן תשעה שיצא ראשו מת; מעמא - דראשו מת, הא ראשו חי - הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי, תנא רישא נמי ראשו. - ומאי קא משמע לן, דכיון דמפיק ליה רישיה הוה לידה תנינא: הוציא ראשו, אף על פי שהחזירו - הרי זה כילוד! וכי תימא: אשמעינן בהמה וקא משמע לן באדם, דאדם מבהמה לא יליף - דלית לה פרוודור, בהמה מאדם לא ילפא - משום דחשיב פרוצף פנים ידיה. הא נמי תנינא: יצא פדרכו - משיצא רוב ראשו, ואיהו רוב ראשו - משיצא פדחת! תויבבא דשמואל, תויבבא. אמר רבי שמעון בן לקיש: פדחת פוטרת בכל מקום, חוץ מן הנחלה. מאי מעמא "יכיר" אמר רחמנא. ורבי יוחנן אמר: אפילו לנחלה. "בכל מקום" לאיתויי מאי - לאיתויי הא דתנו רבנן: גזירת שיצא פדחת ולדה בגזירתה ואחר כך נתגירה - אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה, ואינה מכיאה קרנן לידה. מתיבי: "יכיר" - זו הכרת פנים, ואיזו היא הכרת פנים - פרוצף פנים עם החוטם! - תני: "עד החוטם". תא שמע: אין מעידים אלא על פרוצף פנים עם החוטם! - תני: "עד החוטם". תא שמע: פדחת בלא פרוצף פנים, פרוצף פנים בלא פדחת - אין מעידין, עד שהיו שניהם עם החוטם; ואמר אבי ואיתימא רב פתא: מאי קראה - "הכרת פניהם ענתה" - ! - שאני עדות אשה דאחמירו בה רבנן. - ומי אחמירו והא תנן: הוחזקו להיות משיאים עד מפי עד, מפי אשה מפי עבד מפי שפחה! - כי אקילו רבנן - בסופה, בתחלתה - לא אקילו רבנן. ואיבעית אימא:

"יכיר"

גמרא אין הראש פוטר בנפלים - בן שמנה שהוציא ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא - הוי בכור לכהן, שאין ראש הנפל פוטר עד שיצא ראשו ורובו. רוח חיים באפיו - מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו, דהיינו ראשו. אבל אי לאו בר קיימא הוא - לא חשיבי אפיה. קתני מיהא נפל שיצא ראשו - פוטר הבא אחריו מכון. אידי דבעי למתני סיפא בן תשעה שיצא ראשו מת - דלא מצי למיתני "רובו" בהדיא, אף על גב דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו. ואחיה לא מצי למיתני בסיפא "רובו", משום דבעי למידק מינה: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי - אפילו בכור לנחלה לא הוי האחרון, דראשו בן תשעה חי - ודאי הוי לידה. ואי הוה תני "רובו מת" הוה משמע: הא רובו חי - לא הוי אחרון בכור אפילו לנחלה. אבל אם יצא ראשו חי - לא הוי משמע השתא דאחרון מפסיד הנחלה, ואנן קיימין דראשו חי הוי כילוד. משום הכי תנא ראשו ברישא ובסיפא, ואף על גב דסיפא גופה דקתני "ראשו מת" לא הוי אלא ראשו ורובו. ומאי קא משמע לן - מתניתין אי אמרת בשלמא ראשו דוקא - אשמעינן דראש הנפלים פוטר, ותנא סיפא אטו רישא. אלא אי אמרת ראשו לאו דוקא, ואין הראש פוטר בנפלים - השתא לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דרייקנן: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי - אפילו בכור לנחלה נמי לא הוי. דכיון דאפיק - תשעה חי רישיה, הואיל ולא נפל הוא - הוי לידה, אפילו החזירו. הא תנינא - בפרק "בהמה המקשה" (חולין סחא): הוציא עובר ראשו בשעת שחטת אמו - הרי זה כילוד, אפילו החזירו, ואינו נותר בשחיטת אמו. בתמה לית ליה פרוודור - אין רחם שלה בין ירבותיה, הלכך חשיב הראש לידה, דבגלוי הוא. אבל אשה, דירכים שלה מכסים את החרם, לא חשיב ראש לידה. הא נמי תנינא - גבי אדם מנסכת נדה וכתא: מי שיצא רוב ראשו הוי ילוד. דאפילו החזירו ולא נולד עד לאחר מאה ימים - חשיב ליה מיום ראשון, וחשבינן ליה ימי טומאה וטהרה מיום ראשון. יצא כרובו - לאפוקי היכא דיצא דרך מרגלותיו, דהאי לא חשיב ילוד עד יציאת רובו. תויבבא דשמואל - דדאי "ראשו" נפלים דמתניתין דוקא! (פוסרת) בב"מ - דחשיב לידה מציאת פדחת. ויבכל מקום מפרש לקמיה. פדחת - מצח. חוץ מן הנחלה - דהבא אחריו בכור לנחלה, אלא אם כן יצא פניו של ראשון. דכתיב יכיר - והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים. אף לנחלה - דפדחת נמי הוי היכרא. גזיה אינה מטמאה בנדה ויובה ולידה. זו הכרת פנים - דמי שהוכרו פניו ראשון - הוי בכור לנחלה. עם החוטם - וקשיא לרבי יוחנן. אין מעיירין - להשאית את אשתו, דשמא לאו זה הוא. הכרת פניהם ענתה - כתיב, הכרת פני הוולדות ענתה בנואפים, שהקדשו ברוך הוא צר את הממזר בצורת פני המנאף. כסופה - לאחר שכוננו יפה - בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן, אפילו בעבד ושפחה. אבל בתחלה - תחלת העדות, דהיינו ראיית המת - לא אקילו עד שיכירוהו יפה.

יכיר

לדביות

גמרא

הגמרא מביאה מימרא של שמואל, ומקשה עליו ממשנתנו: **אמר שמואל, אין יציאת הראש פוסל בגפלים**, כלומר, נפל, שלא כלו לו חדשיו, אף שהוציא את ראשו כשהוא חי, אינו פוסל את רחם אמו עד שיצא גם רוב גופו, ולכן אם החזיר את ראשו ויצא אחיו, הוצא שני הוא הבכור וחיוב בפדיון. ורק בולד בן קיימא יציאת הראש לבדה מחשיבה אותו כפטר רחם. ומפרש שמואל: **מאי טעמא** – מה הטעם בדין זה, שנאמר לגבי ירידת המבול (בראשית 1 כב) **כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, ויש לדרוש, דכל היבא הנשמת רוח חיים באפיו** – באופן שיש בו רוח חיים, שהוא בן קיימא, הוא דחשיב רישיה – יש חשיבות לראשו, ויציאת ראשו נחשבת כלידה, אבל אידך – מי שאינו ראוי להתקיים, לא חשיב רישיה – אין חשיבות לראשו, ואינו נחשב ילוד אלא אם יצא ראשו ורובו.

מקשה הגמרא על שמואל ממשנתנו: **תנן במשנה (ע"א), 'הבא אחר גפלים שציצא ראשו חי, וכן תשעה שציצא ראשו מת, הבא אחריו בכור לנחלה ואין בכור לכהן', קתני מיהא** – מכל מקום שנינו במשנה, שנפל שציצא 'ראשו' פוסל את הנולד אחריו מפדיון הבן, ומשמע שאף בנפל אין צריך שציצא רובו, אלא די ביציאת ראשו כדי שתחשב לידה, ושלא כדברי שמואל שאמר שאין יציאת ראש נפל נחשבת לידה. מתרצת הגמרא: **מאי לשון 'ראשו' שבמשנה**, שציצא גם רובו, ובוה גם לדברי שמואל נפל פוסל.

תמזה הגמרא: אם כן, למה אמרה המשנה 'יצא ראשו, ולייתי' – היה ראוי לשנות 'יצא רובו'. מתרצת הגמרא: **בדין הוא דאיבעי ליה למיתני** – אכן היה ראוי לשנות לשון 'רובו', שרק אז הנפל פוסל, ואידי דקא בעי למיתני סיפא – אך אגב כך שרצה התנא לשנות בסיפא אופן נוסף של ולד שפוסל את הרחם, והיינו **בן תשעה שציצא ראשו מת**, ואף שגם באופן זה לפי האמת אינו פוסל אלא אם כן יצא רובו, וכדעת שמואל, מכל מקום בדין זה לא רצה התנא לשנות 'רובו' אלא דוקא 'ראשו', כדי להשמיענו דטעמא דראשו מת – רק משום שכאשר הוציא ראשו היה מת, לכן הנולד אחריו נחשב בכור לנחלה, לירש פי שנים, **הא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי** – אינו בכור אף לענין ירושת פי שנים, כיון שלידת הראש נחשבת לידה לענין זה אף באופן שלא יצא כולו, ומחמת כן הוצרך התנא לכתוב בסיפא 'שיצא ראשו', ואגב כך תנא רישא נמי – שנה התנא גם ברישא, לגבי נפל, שהוציא 'ראשו', ולא רובו. אמנם לפי האמת יש צורך שיוציא את רובו, ואם הוציא רק את ראשו, אינו פוסל את הבא אחריו מפדיון, וכדברי שמואל.

דוחה הגמרא תירוץ זה: ולדבריה, **מאי קא משמע לן** – מה השמיע לנו התנא בסיפא, לגבי בן תשעה שהוציא ראשו ורובו כשהוא מת, שמחמת כן נקט לשון 'ראשו', בהכרח כוונת התנא להודיע דאם הוציא ראשו חי, **בין דמפיק ליה רישיה הוה לידה** – מיד כשהוציא את ראשו נחשב הדבר כלידה, ואין הנולד אחריו נחשב בכור לנחלה, אם כן קשה, הרי תנינא – כבר שנינו דין זה במשנה (חולין 100) לגבי 'בן פקועה', והיינו עובר שנמצא במעי בהמה שנשחטה, שהוא נותר בשחיטת אמו, וכך שנינו שם 'הוציא העובר את ראשו מרחם אמו, קודם שנשחטה אמו, אף על פי שתחזור, הרי זה כילוד', ואין שחיטת אמו מתירתה, הרי שיוציא ראש העובר בבהמה נחשבת לידה, והוא הדין בבכור אדם שהוציא ראשו, שנחשב כלידה, והבא אחריו פטור מפדיון הבן.

ממשיכה הגמרא את קושייתה: **וכי תימא** – ואם תרצה לומר שהמשנה בחולין אשמועינן – השמיעה לנו רק שיוציא ראש

נחשבת לידה בבמה, ומשנתנו קא משמע לן – באה להשמיענו שיוציאת ראש נחשבת לידה אף באדם, והצורך במשנתנו הוא כיון דאדם בבמה לא יליף – אי אפשר ללמוד לידת אדם מלידת בהמה, משום דלית לה פרוזדור – שבבהמה פתח הרחם גלוי, ומיד כשמוציא ראשו ניכר הדבר, ולכן נחשב הדבר לידה, אבל פתח רחם האשה מכוסה על ידי ירכותיה ומוקום זה נקרא 'פרוזדור', והיה מקום לומר שבאשה אין יציאת הראש נחשבת לידה. וכמו כן הוצרכה המשנה בחולין להשמיענו כן לגבי בהמה, כיון שבבמה מאדם לא יליף – לא ניתן ללמוד את דין הבהמה מדין לידת האדם שבמשנתנו, משום דחשיב פרוזדור פנים דידה – שהרי פניו של אדם חשופות הם, ולכן יציאת ראשו נחשבת לידה, אף שלא יצא שאר הגוף, אולם פרוזדור הבהמה אינו חשופ, והיה מקום לומר שיוציאת ראש העובר אינה נחשבת לידה, עד שיצא רוב גופה. ואם כן החדוש במשנתנו הוא שעובר חי שהוציא ראשו נחשב הדבר לידה, ואין הבא אחריו נחשב בכור לנחלה. הרי אי אפשר לומר כן, דקא נמי תנינא – גם חידוש זה כבר נשנה במשנה (נדה 74) לגבי יולדת, שאם יצא העובר פרוזדור, שציצא ראשו תחילה, אמו נטמאת משיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משתצא פרוזדור – מצחו, ואפילו שהיה כמה ימים עד שיצא לגמרי, מונים את ימי הטומאה והטהרה מיציאת פדחתו, הרי שיוציאת הראש באדם נחשבת לידה. וכיון שאין חידוש במה שנקשה משנתנו 'יצא ראשו', לא יתכן שכונתה ליציאת רובו, שאם כן לא היתה צריכה לשנות את לשונה ללא שום חידוש, אלא ודאי כוונתה שיוציאת ראשו בלבד פוסלת, ותויבטא דשמואל – קשה ממשנתנו על שמואל, הסובר שיוציאת הראש אינה פוסלת לגבי פדיון הבן. מסיקה הגמרא: **תויבטא** – אכן פירכא היא על דברי שמואל, וגדרו דבריו.

הגמרא מביאה שיש חילוק בגדרי לידת בכור בין נחלה לבין שאר דינים: **אמר רבי שמעון בן לקיש, יציאת הפרדת – מצחו של העובר, פוסלת בכל מקום** – נחשבת כלידה ראשונה לגבי כל דין, וכמו שיתבאר להלן, חוץ מן הנחלה, שאם יצאה רק פדחתו של העובר הראשון, אינו נחשב כילוד, והנולד אחריו נחשב בכור ויורש פי שנים בבכסי האב. ומבארת הגמרא: **מאי טעמא דריש לקיש**, כיון שלגבי ירושה, **אית הבכר בן השנואה יכיר**, **אמר רחמנא** (דברים 21, יא), ללמד, שאינו נחשב 'בכור' אלא אם ניתן להכירו, וסובר ריש לקיש שביציאת פדחתו עדיין אי אפשר להכירו, עד שיצאו כל פניו.

מביאה הגמרא את דעת החולק: **ורבי יוחנן אמר, יציאת הפדחת נחשבת לידה אפילו לנחלה**, כיון שאף הכרת הפדחת נחשבת הכרה, ואם הוציא הראשון את פדחתו והחזירה, וקדמו שני ויצא, הראשון הוא הנחשב בכור, מאחר ויצאה פדחתו תחילה.

מבארת הגמרא: מה שאמר ריש לקיש 'פדחת פוסלת בכל מקום', כלל זה לאיתנוי מאי – מה הוא בא לרבות. מפרשת הגמרא: **לאיתנוי הא דתנו רבנן** – להביא דין זה ששנינו בברייתא, **גזירת, שציצא פדחת ולידה בהיותה נכרית ורק אחר כך נתגזרה**, ואז יצאו פניו ושאר אבריו של הולד, דינה כנכרית שילדה, ואין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה, וכן אינה מביאה קרבן לידה ביולדת ישראלית, כיון שהוצאת הפדחת של הולד נחשבת כלידה, ונמצא שהיתה הלידה בגיורתה. ודין זה ריבה ריש לקיש כשאמר שיוציאת הפדחת נחשבת כלידה 'בכל מקום'.

הגמרא שבה לדון במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, האם דין 'כיר' מתקיים ביציאת הפדחת. מקשה הגמרא: **מיתבי, שנינו בברייתא, לשון 'כיר' שאמרה תורה לגבי בכור, זו הכרת פנים**,

הציווי של 'לשבת יצרה' אֶבֶל בָּהָא – אך לגבי הנידון של בכור
לנחלה, אִימָא – שמא תאמר שמוֹדָה לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיִשׁ, שהבן הנוולד לו ראשון בגירותו הוא הבכור לנחלה, ואף
שהיו לו בנים בגיותו, כיון שגר שהתגייר כקטן שנולד. וכיון
שבכל אחד משני דינים אלו יש סברא לכאן ולכאן, צְרִיכָא –
הוצרכו רבי יוחנן וריש לקיש להשמיע דעתם בשני נידונים אלו.
הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רבי יוחנן לגבי בכור לנחלה:
תָּנן (לעיל מז), מִי שָׁלָא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנִשְׂא אִשָּׁה שְׂכָבָר יִלְדָּה,
או שנשא אשה שכבר ילדה שְׂפָחָה וְנִשְׁתַּחֲרָה, או
שילדה בעוֹדָה עוֹבְדָת פּוֹכְבִּים וְנִתְגַּיֵּירָה, וּמִשְׁפָּחָתָה לְיִשְׂרָאֵל
– אחר שהתגיירה ונכנסה להיות בכלל עם ישראל, יִלְדָּה בן
לבעלה הישראל, וְלָדָה הנוולד ראשון הוא בְּכוֹר לְנִחְלָה, לירש
פי שנים, כיון שהוא 'ראשית אונ' של בעלה, וְאִינוּ בְּכוֹר לְבָתָּן,
להתחייב בפדיון הבן, כיון שכבר ילדה. ומקשה הגמרא ממה
נפטר, יִלְדָּה מִמָּאָן ממי התעברה לאחר שחרורה או גירותה,
אִילִימָא מִיִּשְׂרָאֵל – אם נאמר שהתעברה מישראל שָׁלָא הָיוּ לוֹ
בָּנִים, מֵאִי אִירָא נִיזְרָת וְשִׁפְחָה – מדוע נקט התנא דווקא אופן
שלידתה הקודמת היתה בעודה שפחה או גויה, שמשמע שרק
לכן הבן הנוולד לה הוא בכור לנחלה, והרי אִפְּסִילוּ אִם נִשְׂא בַת
יִשְׂרָאֵל שכבר ילדה בהיותה ישראלית, נָמִי – גם יהיה דינו כן,
שהוא בכור לנחלה, משום שהוא בכור לאביו, ואף שאינו בכור
לאמו. אִלָּא לֹא – בוראי כוונת המשנה להוסיף שהוא הדין אם
ילדה מִגֵּר שָׁהִיוּ לוֹ בעצמו בנים בעודו גוי או עבד, וְנִתְגַּיֵּיר יחד
עם אשתו, וְעַל אופן זה קָהֵנִי – כתוב במשנה שאם אחר
שהתגיירו ילדה לו אשתו בן נוסף, הרי הוא בְּכוֹר לְנִחְלָה, והיינו
משום שגר שהתגייר כקטן שנולד, ומוכח לכאורה כריש לקיש,
ושלא כרבי יוחנן.
מתרצת הגמרא: לֹא – אין הכרח לפרש שהמשנה עוסקת באופן
שהתגייר בעלה של האשה עמה, ולומר שאף שהיו לו בנים
בגיותו מכל מקום בנו הראשון שנולד אחר הגירות הוא בכור
לנחלה, אלא לְעוֹלָם מדובר באופן שילדה בגירותה מִיִּשְׂרָאֵל
שָׁלָא הָיוּ לוֹ בָּנִים, ובאמת אין כל חישוב בכך שהוא בכור
לנחלה, שהרי אף אם היתה יולדת בנים מבעל אחר בעודה
ישראלית, היה בנו הראשון של בעל זה בכור לנחלה, והטעם
שכתבה זאת המשנה הוא משום שהדין של וְאִינוּ בְּכוֹר לְבָתָּן
אִיצְטְרִיכָא לִיה – הוצרכה המשנה להשמיענו, שכיון שנולדו
לה בנים בגיותה או בשפחותה, אין הבן הראשון שנולד לה
לאחר הגירות חייב בפדיון, וְלֹא פְּסוּקִי – להוציא ולמעט מִדְּבָרֵינוּ
דְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, דְּאָמַר בהמשך המשנה שאשה שילדה
בגיותה והתגיירה, בנה הראשון לאחר הגירות נחשב בְּכוֹר בֶּן
לְנִחְלָה וּבֶן לְבָתָּן, שְׁנֵאמַר (שמות יב) קֹדֶשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּסַח כָּל
רֶחֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ודרשו שלעולם הולד העתידי להוולד דינו
כ'פטר רחם' והוא בכור לכהן, עַד שיוולדו לו בנים שְׁיַפְטֵרוּ רֶחֶם
מִיִּשְׂרָאֵל, וכיון שהבנים שנולדו בגיותה או בשפחותה לא יִפְטֹר
פֶּטֶר רחם בישראל, הבן הראשון שנולד בגירותה חייב בפדיון,
קָא מְשַׁמַּע לֵן דְּלֹא – השמיענו התנא שלא כדבריו, אלא אין
הבן הראשון חייב בפדיון, כיון שכבר היו לה בנים לפניו, ואף
שהיו בגיותה או בשפחותה.
הגמרא מביאה ראיה מבריתא לדברי ריש לקיש, שבנו של גר
נחשב בכור לנחלה: תָּא שְׁמַע, שנינו בבריתא, הָיוּ לוֹ בָּנִים
בְּהִיּוֹת עוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְנִתְגַּיֵּיר, יֵשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנִחְלָה – בנו
הראשון שלאחר גירותו יורש פי שנים, ומוכח מהבריתא שגר
נחשב לענין זה כקטן שנולד, ובנו הראשון בגירותו נחשב בכור
לנחלה. דוחה הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, וְאִתִּימָא – ויש אומרים
שאמר כן רב אחא, הָא – ברייתא זו, וְדָא' בשיטת רַבִּי יוֹסִי
הַגִּלְלִי הוּא, דְּאָמַר במשנתנו, שיש לדרוש מהפסוק 'פֶּסַח רֶחֶם
בְּיִשְׂרָאֵל' שאין חיוב פדיון הבן חל עַד שיוולדו לו בנים שְׁיַפְטֵרוּ

יִצְרָא' לְחֹדוּ וְהִכְרַת פָּנִים' לְחֹדוּ – לגבי עדות להתיר אשה, כיון
שצריך בה 'הכרת פנים', כמו שדרשו מהפסוק 'הִכְרַת פָּנִים'
עֲנָתָה בָּם, צריך שיראה העד את פני הבעל המת עם החוטם,
אבל לגבי בכור שלא נאמר בו אלא 'כיר' בלבד, די שתצא
הפדחת בלי החוטם כדי שיתקיים דין זה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי ירושת בן בכור של גר
שכבר היו לו בנים בגיותו: אִיתְמַר, אדם שָׁהִיוּ לוֹ בָּנִים בְּהִיּוֹתוֹ
עוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְנִתְגַּיֵּיר, והוליד בגירותו בנים נוספים, הבנים
שהיו לו בגיותו ודאי אינם יורשים אותו כלל, ונחלקו לגבי הבנים
שנולדו לו לאחר שהתגייר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין לוֹ בְּכוֹר
לְנִחְלָה, ואין אחד מבניו יורש פי שנים. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ
אָמַר, יֵשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנִחְלָה, והבן שנולד ראשון לאחר שהתגייר,
הוא נחשב בכור אף שכבר נולד לאביו בן בהיותו גוי.
מבאר הגמרא את טעם מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין לוֹ
בְּכוֹר לְנִחְלָה, וטעמו הוא משום דְּהָא הָוָה לִיה – שכבר היה לו
בגיותו בן שנחשב 'רִאשִׁית אונ' – ראשית כוחו, דהיינו בנו
הראשון, ונמצא שהבן הנוולד לו ראשון אחר גירותו אינו
'ראשית אונ', ואינו יורש פי שנים. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ אָמַר,
שִׁישׁ לוֹ בְּכוֹר לְנִחְלָה, כִּי גֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר בְּקָטָן שְׁנוֹלֵד דָּמִי, והרי
הוא כאדם שמעולם לא היו לו בנים, ובנו הנוולד לו ראשון לאחר
גירותו נחשב כ'ראשית אונ'.
הגמרא מבאר שרבי יוחנן וריש לקיש כבר נחלקו בסברות אלו
במקום אחר. אומרת הגמרא: וְאִנְדוּ לְשַׁמְעִייהו – ובמחלוקת זו
הלכו רבי יוחנן וריש לקיש בשיטתם לגבי נידון אחר, דְּאִיתְמַר –
שנשתנה מחלוקת זו בבית המדרש, הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּהִיּוֹתוֹ עוֹבֵד
פּוֹכְבִּים, וְנִתְגַּיֵּיר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, קָיִים בבנים אלו מצות פְּרִיָּה
וְרִבְיָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ אָמַר, כיון שבנים אלו נולדו לו
קודם שהתגייר, הרי אינם מתייחסים אליו, וְלֹא קָיִים בבנים אלו
מצות פריה ורביה, וחייב לעסוק בה לאחר שהתגייר.
מבאר הגמרא במה נחלקו: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שאף בבנים שהיו
לו בגיותו קָיִים מצות פריה ורביה, כיון שמתקיים הציווי האמור
בפסוק (ישעיה מה יח) לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה, לְשִׁבְתָּ יִצְרָה, דהיינו שכל
ברא הקדוש ברוך הוא את הארץ כדי שתעמוד שוממה וריקה,
אלא כדי שתהיה מיושבת בבני אדם, וכיון שהביא בנים בגיותו,
הרי קיים את חיובו כי הארץ מיושבת על ידו. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיִשׁ אָמַר, לֹא קָיִים בבנים אלו מצות פְּרִיָּה וְרִבְיָה, כיון שגֵר
שֶׁנִּתְגַּיֵּיר בְּקָטָן שְׁנוֹלֵד דָּמִי, ודין הגר הוא כאדם שמעולם לא
היו לו בנים, ומוטלת עליו עתה מצות פריה ורביה.
הגמרא מבאר מדוע הוצרכו רבי יוחנן וריש לקיש לחלוק
בפירוש בשני המקומות: וְצִרְיָא – והוצרכו רבי יוחנן וריש
לקיש להשמיענו מחלוקתם בשני דינים אלו, דְּאִי אִיתְמַר בָּהָא
מִפְּתִיתָא – כיון שאם מחלוקתם היתה נאמרת רק בנידון
הראשון, לגבי גר שהיה לו בן בגיותו, האם הבן הראשון שנולד
לו לאחר גירותו נחשב בכור לנחלה, היה מקום לומר, שרק בָּהָא
– בנידון זה קָאמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ שהבן הנוולד לו ראשון
בגירותו הוא הבכור לנחלה, מִשּׁוּם דְּבָנִים שהיו לו בְּהִיּוֹתוֹ עוֹבֵד
פּוֹכְבִּים לֹא בְּנֵי נִחְלָה נִינְהוּ – אינם יורשים אותו כלל לאחר
שהתגייר, אֶבֶל בָּהָא – בנידון זה, לגבי קיום מצות פרו ורבו,
אִימָא – יתכן לומר שריש לקיש מוֹדָה לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן, שגר
פטור מפריה ורביה, מאחר וגולדו לו בנים בגיותו, שהרי כל
מצותו היא רק משום הכתוב דְּלֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה,
וְהָא – והרי גם על ידי לידת בניו בגיותו עָבַד לִיה שְׁבִתָּ – קיים
את מצות ישוב העולם.
ממשיכה הגמרא ומבארת: וְאִי אִיתְמַר בָּהָא – ואילו נאמרה
מחלוקתם רק לגבי פריה ורביה, היה מקום לומר, שרק בָּהָא –
בנידון זה, קָאמַר רַבִּי יוֹחָנָן שבניו בגיותו פוטרים אותו מפריה
ורביה לאחר שנתגייר, ואף שהוא כקטן שנולד, כיון שקיים את

בכורות. פרק שמיני – יש בכור דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכג רש"י

יביר לחוד – דלא כתיב "פנים", הוי פדחת היכר, גויס אינן בני נחלה לירש את אביהם גוי
אחר שנתגייהו, בפרק קמא דקדושין (יז,ב), לא לתוהו בראה – הקדוש ברוך הוא את
העולם, אלא לשבת יצרה. מי שלא היו לו בנים בו – פרישית לעיל גבי מתניתין, ילדה
ממאן – דקתני: משבאה לישראל ילדה – הוי בכור לנחלה. מאי איריא גיורת ושפחה

דמשמע: משום הכי הוי בכור לנחלה, דאדום
בנים שדיו להו בחיותה גויה לא חשיבי. אפילו
בת ישראל – דבנים הראשונים חשובים בנים,
הוי האי נמי בכור לנחלה, דהא באב תליא מילתא
ולא באמו אלא לאו – האי ילדה משבאה
לישראל – לא אמר שלא היו לו בנים מזהרה,
אלא מילתא באפי נפשה היא, דקאמר: גיורת
שדיו להו בנים בהיותה גויה ונתגיירה עם בעלה,
וילדה משבאה לתורת ישראל – הוי בכור
לנחלה. ותויבתא דרבי יוחנן לעולם מישראל
שלא היו לו בנים – ומשום בכור לנחלה לא
איצטריך למינטק גיורת. אלא משום דאשמעינן
דאינו בכור לכהן, דבנים הראשונים מיקרו "פטר
רחם", ולאפקי מדרכי יוסי הגלילי. הא – דקתני
בכור לנחלה – רבי יוסי הגלילי היא, דלגבי כהן
חשיב ליה בכור דענ שיפטור רחם בישראל.
וילף איהו – הבעל, מינה דידה – כי היכי
דלגבה לא חשיבי בנים ראשונים, והוי האי פטר
רחם, דכתיב "בישראל" – לגביה נמי לא חשיבי
ראשונים, והוי האי "ראשית אונר". לויח – בת
לוי. אפילו ישראלית נמי – דאמרן בפירוק
קמא (ג,ב) הכריתא דחלום פטורין, לבית אבותה
– דמשפחת אב נפקא מזהבא דקריה "משפחה",
ולא משפחת אם, ואמאי פטור דאיעבר מגוי –
דלית ליה חייס לגבי ישראל, ושיתן הבן בחר אם
ישראלית טפי מבחר אבהו גוי, הלכך פטור. ולא
תימא אליבא דמאן דאמר אין מזהמין את
הולד – במסכת יבמות (מזהבא) דאיכא למאן
דאמר גוי הבא עם בת ישראל – הולד כשר,
דבתר אימיה שדינן ליה, ומשום הכי פטור מחמש
סלעים. אלא אפילו למאן דאמר מזהמין –
דשדינן ליה בחר גוי – אפילו הכי פטור. דלוי
פטור מיקרי, והואיל ואית ליה שמוא דלוי – פטור.
בפטר רחם – אחר האם אויל לענין חמש
סלעים. מי שחיו לו בנים – פרישית לעיל גבי
מתניתין. מודקתני "היא וכבתה" רבותא אשמעינן,
דאף על גב דנתערב עם הפטור – איהו חייב.
מכלל דבהנת פטורה – וקא סלקא דעתין דהא
"כבתה" – בבת כהן קאמר. בדיק – מנסה אותו
בהלכות טהו – מוי היו בנה פטור מבכורה או לא
היינו דרב אמר בו – וכי היכי דלוייה פטורה
כדתנן נמי פטורה. בקדושת קיימא – אף על
גב דנבעלה לגוי, וכי שדינן בנה בתרה – הוי כולו
פסול, ופטור. מן המעשר – מעשר ראשון ניתן
ללויים. דאיבעלה ליה – לגוי, הויא זרה –
כדאמרין ביבמות בפרק "אלמנה לכהן גדול"
(סח,א) מנין לכהנת ליה וישראלית שבאו עליה
גוי ועבר שפסולתה. תלמוד לומר: "ובת כהן כי
תהיה לאיש זר", כיון שנבעלה לפסול לה –
פסלה. ואף על גב דלוייה נמי קתני התם –
מתרומה דקא פסיל לה, שלא תינשא לכהן, אבל
מדין ליה לא מיפסילא. הויא לה זרה – ויכין
דורה היא – בנה חייב בחמש סלעים. הלכך,
מתניתין נמי לא מוקמת דאיעבר מגוי. ונהיא
למר בריה דרב יוסף – דמוקים לדרב אתא
בדאיעבר מישראל – מוקמי למתניתין נמי הכי.
לעולם מתניתין דאיעבר מכהן – אבל בת כהן
דלא איעבר מכהן – לא מיפטר. דלא אולטין
בתר אם אלא בלוייה דאיעבר מגוי.

בן

דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה ניהו – פירש בקונטרס: גויס אינם בני נחלה
משנתגיירו. ובפרק קמא דקדושין (יז,ב) משמע דהם בני נחלה, דאמרין
בקדושין דגוי יורש את אביו דבר תורה! אלא "לאו בני נחלה ניהו" דקאמר הכא – היינו
תורת בכורה.

והא עבד ליה שבת – בפרק "הבא על יבמות"
(יבמות יז,א), קאמר בלשון אחר:
דמעיקרא נמי בני פריה ורביה ניהו. ולאו בני
חייב קאמר, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין
נט,ב) מוכח דלא מיפקדא אפריה ורביה. אלא
כלומר: דרועי מתייחס אחריה, והיינו "עבד ליה
שבת" דקאמר הכא. וגבי עבד קאמר ביבמות
(סב,א) דחבל מוידם דאין לו חייס. ולא תימא
אליבא דמאן דאמר אין מזהמין בו – ומאן
דאמר מזהמין – היינו מאן דשדי ליה בחר גוי,
כדפירש בקונטרס, דקרי ליה "מזהמין" משום
דגויס מזהמין הם, כדאמרן שבת (קמז,א),
בשעה שבא נחש על חזה הטיל בה זוהמא, ולא
פסקה זוהמא מן הגויס. ומאן דאמר גוי ועבד
הבא עם בת ישראל הולד כשר – שדי ליה זרה
דגוי. אבל מאן דאמר הולד משום – שדי ליה
בתר בת ישראל, ולחכי שייך ביה ממוזות.
ובקונטרס פירש איפכא. וכמו שפירשתי מוכח
בסוף פרק קמא דיבמות (יז,א): כחלח וחבור וגו',
אמר רבי יוחנן: וכולן לפסול. כי אמרייתא קמיה
דשמואל אמר ליה: "וכי יסיר את בנך מאחרי,
בנך בנה מישראלית" קרי "בנך", ואין בך
הבא מן הגויה קרי "בנך", אלא בנה. פירוש: לא
מיפסלי, כיון דמתייחס אחר הגויה. ובנות ישראל
דההוא דרא איצטריי איצטריי, וכן מוכח בפרק
קמא דיבמות (שם) דהאי דקרי ליה "בנך" גורם
לו ממוזות. מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא
ואמרו לעולם מישראל – כוותיה פסקין בחולין
בריש "הורוע" (קלכא), ואחא סמכין השתא
לפטור בן לוייה ובהנת אשת ישראל מחמש
סלעים. נותנים לה מעשר ואוכלת – אין
חולקין לאשה בגורן, אבל מחלקין להם
בבתיהם. כדאמר בפרק "נשאין על האנוסה"
(יבמות צט,ב).

אלא כהנת בני דאיבעלה ליהויה היא לה זרה
– ואפילו קדושת לוייה פקעה מינה.
וגרעה מלוייה אשת כהן שנשכית, דאף על גב
דמיפסלא מתרומה – לא פקעה מינה קדושתה
לענין חמש סלעים. אבל כהנה, דקדושתה
מגופה אחיא, כשמתחללת – פקעה קדושתה
לגמרי.

הבן

פפא: דאיעבר מגוי. ולא תימא אליבא דמאן דאמר: אין מזהמין את הולד, אלא אפילו למאן דאמר:
מזהמין את הולד – לוי פסול מיקרי. מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא: לעולם דאיעבר
מישראל, ושאי התם דאמר קרא: "פטר רחם" – בפטר רחם תלא רחמנא. תנן: מי שחיו לו בנים
ונשא אשה שלא ילדה, נתגיירה מעופרת, נשתחררה מעופרת; וילדה היא וכבתה, היא ולוייה, היא
ואשה שפכר ילדה; וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן
תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון – בכור לפה ואינו בכור לנחלה. מכלל דכהונה ולוייה פטורין;
דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ולוי – אי הכי מאי איריא בהנת ולוייה אפילו בת ישראל
נמי! אלא דאיעבר מגוי – בהנת פטורה ותאמר רב פפא, בדיק לן רבה: בהנת שנתעברה מגוי מהו
ואמינא ליה: לאו היינו דרב אדא בר אבהב, דאמר: לוייה שילדה – בנה פטור מחמש סלעים ואמר
לי: הכי השתא בשמא לוייה – בקדושתה קיימא, דתנאי: לוייה שנשכית או שנבעלה בעילת זנות
– נותנין לה מן המעשר ואוכלת. אלא בהנת, כיון דאי בעיל לה – הויא זרה! הניחא למר בריה
דרב יוסף משמיה דרבא, דאמר דאיעבר מישראל – מוכי לה דאיעבר מישראל. אלא לרב פפא,
במאי מוכי לה – לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל, ואמאי קרי לה "בהנת" – דבהנה כהן.

איתמר

הבן חייב לפדות את עצמו — דהא לא זכה האב בפדיונו. אלא חייב הבן לפדות עצמו, אף על גב דליכא חיובא באב. וכן מתניתין דתנן: נתגירה מעוברת נשתחררה מעוברת (כשר). ותימה: בדפיק קמא דקדושין (כטא) גמרינן ממצות הבן על האב דדרשין "תפדה" "תפדה": אשה שאין אתרים מצוין לפדותה — אינה מצווה לפדות עצמה. והבא נמי, האי בן, שאין אתרים מצוין

לפדותה — לא יאה חייב לפדות עצמו. ויש לומר: דלא דמי האי בן לאשה, דלא שייך בה בשום אב פדיון כלל. אבל הבא, אם היה לו אב

ישראל — היה חייב לפדותה. **ראשון** לנחלה לא וילדו לו בעיני — מתוך

פירוש הקונטרס משמע דמלשון לידה גמר. וקשה: בדברה ורישו פרק "יוצא

דופן" (מא) (ברישא) מפרש דאין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה דכתיב: "אשה

כי תוריע וילדה זכר" — עד שתלד ממקום שמורת. אבל מלשון "לידה" — לא אלא

יש לפרש דגמר הבא לידה (ולידה) מהתם. ורבי שמעון דהבא לטעמיה, כדאמר בסמוך

דמריב התיס יוצא דופן (שם) מ"תלד", דיושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ואם תאמר:

דהתם קאמר דמורה רבי שמעון לענין קדשים שאינו קדוש, דגמר מבכור דכתיב ביה "פטר

רחם". ופירי: וליגמר לידה לידה מאדם, דמריבין יוצא דופן מ"תלד" שכן פשוט קדוש

זכר בבתנות! ומשני: מבכור אית לן למילף, דנפשיש, שכן אמו בדמותה קדשים פגול נותר

וטמא. והשתא הבא נמי נילף מבכור בדמה, שכן בכור מבכור. ויש לומר: דאין נפיש,

שכן אדם מאדם, ואינם קדושים, ולא שייך בהם פגול נותר וטמא. ובכור אדם דכחונה,

דכתיב ביה "פטר רחם" — לא מצי רבי שמעון למילף מבכור לנחלה, דגבי בכור אדם

ד"פטר רחם" לא כתיב לידה. **וילדו** לו בעיני — תימה: כיון דדרשין קרא

בבכור, אם כן בפרק "יש נוזליך" (בבא בתרא קבוא), דדרשין: טומטום שנקרע ונמצא

זכר, דאינו ממעט בחלק בבורה, דאמר קרא: "וילדו לו בנים" — עד שיהא כן משעת לידה.

והאי דאינו נוטל פי שנים דריש מ"זהה הבכור" — עד שיהא כן משעת הווייה. וכן בפרק "ממ

שמות" (שם קמב), דרשין: בן שנולד לאחר מיתת אביו, דאינו ממעט מחלק בבורה

מדכתיב: "וילדו לו". והא דאינו נוטל פי שנים, דריש מדכתיב: "וכי", ואמאי? כולוה מילתא

תיפוק כיון ד"וילדו לו" כיון דמוקמינן ליה בבכור! ויש לומר: דאי לא דכתיב תרי קראי,

דוח מוקמינן ליה דוקא בבכור דאינו נוטל פי שנים, דהיה מסתבר לאוקמי טפי בבכור שלא

יטול חלק בבכורה. מלהעמידו בפשוט שלא ימעט בחלק בבורה. תדע, דביצא דופן, דליכא

תרי קראי, דרשין ליה לענין דאינו נוטל פי שנים, ולא דרשין ליה לומר דאינו ממעט.

בכור לדבר אחד היה בכור — ואם תאמר: מהאי טעמא גופיה דהויצא דופן בכור לחמש

סלעים, ואף על גב דכתיב ביה: "פטר רחם". כדאשכחן בסוף פרק שני (לעיל טז, טז), דתנן: יוצא דופן והבא אחריי, רבי טרפון אומר:

שניהם ירעו עד שיתאבדו. ומפרש בגמרא, דמספקא ליה: בכור לדבר אחד, אי הוי בכור אי לאו. ואף על גב דהתם נמי כתיב: "פטר רחם" יש לומר: דסברת רבי שמעון חלוקה

מריב טרפון. ואף על גב דהבא אחריי פשיט ליה טפי דהוי בכור מריב טרפון, מכל מקום יוצא דופן גרע ליה, וממעט ליה מ"פטר רחם".

איתמר, בהן שְׁמַת וְהַנִּיחַ בֶּן חָלָל - רַב חֲסֵדָא אָמַר:

הַבֶּן חָיִיב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ, רַבֵּה בַּר רַב הוֹנָא אָמַר:

אֵין חָיִיב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ. כֵּל הֵיכָא דְּמַת הָאֵב לְאַחַר

שְׁלֹשִׁים - דְּכוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי דְּאֵין הַבֶּן חָיִיב לְפָדוֹת

אֶת עַצְמוֹ, שְׁהָרִי זָכָה אָבִיו בְּפָדְיוֹנוֹ. כִּי פְלִיגִי - הֵיכָא

דְּמַת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, רַב חֲסֵדָא אָמַר: הַבֶּן

חָיִיב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ, דְּהָא לֹא זָכָה אָבִיו לְפָדְיוֹנוֹ. רַבֵּה

בַּר רַב הוֹנָא אָמַר: אֵין הַבֶּן חָיִיב לְפָדוֹת עַצְמוֹ, דְּאָמַר לִיה: אֲחִינָא מִכֶּה גְּבָרָא דְּלֹא מְצִית לְאַשְׁתַּעֲוִי

דִּינָא בְּהָרִיָּה. תַּנֵּן: נִתְגִּיירָה מְעוּפֶרֶת - בְּכוֹר לִפְהֵן; וְאִמָּא לִימָא לִיה: אֲחִינָא מִכֶּה גְּבָרָא דְּלֹא מְצִית

לְאַשְׁתַּעֲוִי דִּינָא בְּהָרִיָּה! - שְׁאֵנִי גוֹי, דְּלִית לִיה חַיִּים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן יְאִסִּינָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:

בְּהֵן שְׁמַת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְהַנִּיחַ בֶּן חָלָל - הַבֶּן חָיִיב

לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ, שְׁלֹא זָכָה הָאֵב בְּפָדְיוֹנוֹ; מוֹת לְאַחַר

שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין הַבֶּן חָיִיב לְפָדוֹת עַצְמוֹ, שְׁהָרִי

זָכָה הָאֵב בְּפָדְיוֹנוֹ. "וְכֵן מִי שְׁלֹא שְׁהֵתָה אַחֲרֵי בְּעֵלָה

שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים" וְכו', בְּכוֹר לְנִחְלָה הוּא דְּלֹא הוּי, הָא כְּפִשּׁוּט שְׁקִיל, וְאִמָּא לִיזִיל לִגְבִי הָא - וְלִדְחִיָּה, וְלִגְבִי

הָא - וְלִדְחִיָּה! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לֹא נִצְרָכָא אֱלָא לְבָא

אֲחִרָיו; וְהָיִי קֶאֱמָר: בְּכוֹר לִפְהֵן, וְהָבָא אַחֲרָיו - אֵין בְּכוֹר לְנִחְלָה. - וְלִכְתַּבּוּ הַרְשָׁאָה לְהַדְרִי! וְכִי

תִּימָא, מִתְנִיתִין שְׁלֹא בְּהַרְשָׁאָה - הָא מוֹקְמִינֵן לָהּ קֶלֶן דְּבְּהַרְשָׁאָה! מְסִיעֵי לִיה לְרַבִּי יִצְאִי, דְּאָמַר רַבִּי יִצְאִי:

הוֹכְרוּ וְלִכְסוּף נִתְעַרְבוּ - כּוֹתֵבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה, לֹא הוֹכְרוּ וְכִסּוּף נִתְעַרְבוּ - אֵין כּוֹתֵבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה.

מִשְׁנָה אֵי זֶהוּ בְּכוֹר לְנִחְלָה וְלִפְהֵן הַמְּפָלֶת שְׁפִיר מִלָּא מִיֹּם, מִלָּא דָם, מִלָּא גִּינִין, הַמְּפָלֶת בְּמִין דְּגִינִים

וְהַגְבִּים שְׁקָצִים וְרַמְשִׁים, וְהַמְּפָלֶת לְיוֹם אַרְבָּעִים - הָבָא אַחֲרֵיהֶם בְּכוֹר לְנִחְלָה וְלִפְהֵן. יוֹצֵא דוֹפֵן וְהָבָא אַחֲרָיו

- שְׁנֵיתָן אֵין בְּכוֹר, לֹא לְנִחְלָה וְלֹא לִפְהֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: הָרִאשׁוֹן - לְנִחְלָה, וְהַשֵּׁנִי - לְחִמּוּשׁ סְלָעִים.

גְּמָרָא רִאשׁוֹן לְנִחְלָה לֹא - "וְיִלְדוּ לוֹ" בְּעִינֵן, לְחִמּוּשׁ סְלָעִים נְמִי לֹא - "קָסֶבֶר רַחֵם" בְּעִינֵן, שְׁנֵי לְנִחְלָה לֹא -

"רִאשִׁית אוֹנוֹ" בְּעִינֵן, לְחִמּוּשׁ סְלָעִים נְמִי לֹא - קָסֶבֶר: בְּכוֹר לְרַבֵּר אַחַד לֹא הוּי בְּכוֹר. "רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר:

הָרִאשׁוֹן - לְנִחְלָה, וְהַשֵּׁנִי - לְחִמּוּשׁ סְלָעִים". רַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר: "תִּלְדִּי" - לְרִבּוֹת יוֹצֵא דוֹפֵן, וְהַשֵּׁנִי לְחִמּוּשׁ סְלָעִים - קָסֶבֶר: בְּכוֹר לְדַבֵּר אַחַד הוּי בְּכוֹר.

משנה

והבא אחריי — דרך רחם, שניהם אינן בכור. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא וילדו**

לו בעיני — דרך לידה. **בכור לדבר אחד** — כגון זה, שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לולדות, דהא הוה לו ולד זכר קודם לו. **למעמיה** — דאמר במסכת נדה פרק

"יוצא דופן" (מא), "זאם נקבה תלד" — לרבות יוצא דופן, דהוי לידה מעליא, ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה. הלכך, גבי "וילדו לו" נמי — לידה מעליא חשיב

ליה, דגמרינן מהתם. **בכור לדבר אחד** — כגון שני, דהוי בכור לרחמים — הוי בכור לזכר, אבל ראשון, אף על גב דבכור לדבר אחד הוא, דהא הוי בכור לולדות ולזכרים — אפילו הכי לא הוי בכור, דב"פטר רחם" תלא רחמנא.

אִתָּמַר, בְּהֵן שְׁמַת וְהַנִּיחַ בֶּן חָלָל – הַנּוֹלָד מִפְּסוּלֵי כְּהוּנָה, וְלֹא
פְּדָאוּ אֲבִיו, רַב הִסְדָּא אָמַר, הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, כְּדִין
יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִפְדָּה. רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא אָמַר, אֵין הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת
אֶת עַצְמוֹ.
מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: כָּל הֵיכָא דְּמֵת הָאֵב לְאַחַר שְׁעִבְרוּ שְׁלֹשִׁים
יוֹם מִלִּידַת הֵבֵן הַחֲלָל, דְּכּוּלִּי עָלְמָא, לֹא פְּלִיגִי, דְּאֵין הֵבֵן חֵיִיב
לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שְׁהָרִי זָכָה אֲבִיו בְּפִדְיוֹנוֹ, שֶׁכֶּבֶר חָל עַל הָאֵב
חַיִּיב לְפִדּוֹתוֹ, וְאִילוּ הִיָּה פּוֹדְהוּ לֹא הִיָּה נוֹתֵן אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן
לְכֹהֵן אַחֵר, אֲלֵא מִפְּרִישׁוֹ עֵבֶר הַפְּדִיּוֹן וְנוֹטֵל לְעַצְמוֹ, וְכִיּוֹן
שֶׁהָאֵב זָכָה בַּמָּמוֹן זֶה, הָרִי הוּא מוֹרִישׁוֹ לְבֵנו עִם שָׂאָר נִכְסָיו. כִּי
פְּלִיגִי, הֵיכָא דְּמֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדִית בְּנוֹ הַחֲלָל,
רַב הִסְדָּא אָמַר, הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, דְּהָא לֹא זָכָה
אֲבִיו לְפִדְיוֹנוֹ שִׁיּוּכֵל לְהוֹרִישׁוֹ, שְׁהָרִי קוֹדֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא חָל
עַל הָאֵב חַיִּיב לְפִדּוֹתוֹ, וְהֵבֵן הוּא שֶׁהַתְּחִיב בַּפְּדִיּוֹן עַצְמוֹ, וְכִיּוֹן
שֶׁהוּא חָלָל וְכִיִּשְׂרָאֵל, חֵיִיב לִיתֵן אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן לְכֹהֵן אַחֵר.
רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא אָמַר, אֵין הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת עַצְמוֹ לִיתֵן לְכֹהֵן
אַחֵר, אֲלֵא דִּי שִׁפְרִישְׁנוּ בְּעֵבֶר פְּדִיּוֹנוֹ, דְּאָמַר לִיהֵב הֵבֵן הַחֲלָל
לְכֹהֵן, אֲתִינָא מִכֶּה נִבְרָא דְּלֹא מִצִּית לְאַשְׁתַּעֲנוּי דִּינָא בְּהִרְיָה
– אֲנִי בֹא מִכָּא אֲדָם שֶׁלֹּא יִכּוֹלֵת לְעַמּוֹד עִמּוֹ בְּדִין עַל כֶּסֶף
הַפְּדִיּוֹן, שְׁהָרִי אֲבִי הִיָּה כֹהֵן, וְיִכּוֹל הִיָּה לִיטוֹל אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן
לְעַצְמוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁכֶּל כּוּחוֹ וְכוּחוֹ יִרְשֵׁתִי מִמֶּנּוּ לֹא תוּכֵל לְתַבּוּעַ גַּם
מִמֶּנִּי.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֵבֵן בַּמְשַׁנְתָּנוּ, נִתְּנִירָהּ מְעוֹפְרָתָהּ, וְלֹא יִלְדָה
קוֹדֵם לְכֹהֵן, וְלִדָּה זֶה בְּכּוֹר לְבָהֵן, וְחֵיִיב בַּפְּדִיּוֹן, וְאִמָּא חֵיִיב הוּא
בַּפְּדִיּוֹן, לִימָא לִיהֵ – יֹאמַר הֵבֵן לְכֹהֵן, אֲתִינָא מִכֶּה נִבְרָא דְּלֹא
מִצִּית לְאַשְׁתַּעֲנוּי דִּינָא בְּהִרְיָה – אֲנִי בֹא מִכָּא אֲדָם שֶׁלֹּא יִכּוֹלֵת
לְעַמּוֹד עִמּוֹ בְּדִין עַל כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן, שְׁהָרִי אֲבִי הוּא גִּיּוֹ, וּפְטוּר
מִמַּצּוֹת. וְמוֹכַח שֶׁאֵין בְּכּוֹר נִפְטָר מִפְּדִיּוֹן מִשּׁוּם שֶׁאֲבִיו לֹא הִיָּה
חֵיִיב לְפִדּוֹתוֹ, וְשֶׁלֹּא כִּסְבַּרְתָּ רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
שְׂאֵנִי עוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְדִית לִיהֵ תִּים – חֲלוֹק דִּינוֹ שֶׁל בֶּן הַגִּיּוֹ,
שֶׁבְּגִירָתוֹ אֵינוֹ מִתִּיחֵס כָּלֵל אַחֵר אֲבִיו, שְׁדִינוֹ כִּקְטָן שְׁנוּלָה, וְלִכֵּן
אֵינוֹ נִחְשָׁב כְּבֹא מִכּוּחַ שֶׁל הָאֵב, וְחֵיִיב בַּפְּדִיּוֹן, אֲךָ חָלָל בֶּן כֹהֵן
שֶׁמִּתִּיחֵס לְאֲבִיו, כִּיּוֹן שֶׁלֹּאֲבִיו הִזְכִּיחַ לִיטוֹל אֶת מַעוֹת הַפְּדִיּוֹן
לְעַצְמוֹ, לְפִיכָךְ גַּם בְּנוֹ הַיּוֹרֵשׁוֹ נוֹטֵל לְעַצְמוֹ.

משנה

הַמְשַׁנָּה מִבְּאֵרֵת מוֹתֵי הוֹלָד הוּא בְּכּוֹר לְנַחֲלָה וְלִכְהֵן: אִי זָהוּ
שֶׁנֶּחֱשָׁב בְּכּוֹר בֵּין לְנַחֲלָה – לִיטוֹל פִּי שְׁנַיִם בִּירוּשָׁת אֲבִיו, וְכִּין
לְבָהֵן – שְׁצִרִיךְ לִתֵּן לְכֹהֵן אֶת פְּדִיּוֹנוֹ, וְאִף שֶׁקְדָּמָה לוֹ לִידָה
אַחֲרָת. אִשֶּׁה הַמְּפַלֶּת שְׁפִיר – עוֹר שִׁישׁ בּוֹ צוֹרֵת וְלֹדָה, וְהוּא
מְלֵא מִיָּם, אוֹ מְלֵא דָם, אוֹ מְלֵא גִּינִין – שִׁישׁ בּוֹ הִרְבֵּה גּוּזִינִים,
וְכִן הַמְּפַלֶּת כְּמִין דְּגִים וְחִנְיָבִים, שְׂקָצִים וְרִמָּשִׁים, שִׁיִּצִּיתָם
אֵינָה נִחְשָׁבֶת לִידָה לְעוֹמֵת לִידָת שָׂאָר צוּרוֹת שֶׁל בַּעֲלֵי חַיִּים,
וְהַמְּפַלֶּת עוֹבֵר עַד לְאַחַר יוֹם אֲרֻבָּעִים מֵעַת שֶׁהִתְעַבְרָה, שֶׁאֵינוֹ
נִחְשָׁב וְלֹד, בְּכָל הָאוֹפְנִים הֵלְלוּ הֵבֵן הָרִאשׁוֹן הֵבָא אַחֲרֵיהֶם,
נִחְשָׁב בְּכּוֹר לְנַחֲלָה וְלְבָהֵן. כִּי מֵה שֶׁהִפִּילָה הָאֵם לִפְנֵיו לֹא הִיָּה
נִחְשָׁב כּוֹלֵד, וְנוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנַחֲלָה, שֶׁהוּא רֹאשִׁית אוֹנוֹ שֶׁל אֲבִי,
וְעוֹנֵן פְּדִיּוֹן אֲצֵל הַכֹהֵן, שֶׁהוּא נִחְשָׁב פֶּטֶר רַחֵם.
הַמְשַׁנָּה מְבִיאָה אוֹפֵן שֶׁאֵינוֹ בְּכּוֹר כָּלֵל: וְלֹד רֹאשׁוֹן שֶׁהוּא יוֹצֵא
דוֹפָן – שֶׁלֹא נוֹלָד דֶּרֶךְ פֶּתַח הָרַחֵם, אֲלֵא הוֹצֵא דֶּרֶךְ חֲתָךְ בְּדוֹפָן
בְּטֵן אִמּוֹ, וְהֵבֵן הֵבָא אַחֲרָיו, שִׁיִּצֵּא דֶּרֶךְ הָרַחֵם, שְׁנִיָּהּ אֵין
נִחְשָׁבִים בְּכּוֹר, לֹא לְנַחֲלָה לִיטוֹל פִּי שְׁנַיִם בִּירוּשָׁה, וְלֹא לְבָהֵן,
שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפִדּוֹתוֹן אֲצֵל כֹהֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, הָרִאשׁוֹן שִׁיִּצֵּא
דֶּרֶךְ דּוֹפָן, בְּכּוֹר לְנַחֲלָה, וְהַשֵּׁנִי שְׁנוּלָד אַחֵר הוֹצֵא דוֹפָן, נִחְשָׁב
בְּכּוֹר לְפִדּוֹתוֹ בְּהִשָּׁב סְלָעִים.

אִתָּמַר, בְּהֵן שְׁמַת וְהַנִּיחַ בֶּן חָלָל – הַנּוֹלָד מִפְּסוּלֵי כְּהוּנָה, וְלֹא
פְּדָאוּ אֲבִיו, רַב הִסְדָּא אָמַר, הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, כְּדִין
יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִפְדָּה. רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא אָמַר, אֵין הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת
אֶת עַצְמוֹ.
מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: כָּל הֵיכָא דְּמֵת הָאֵב לְאַחַר שְׁעִבְרוּ שְׁלֹשִׁים
יוֹם מִלִּידַת הֵבֵן הַחֲלָל, דְּכּוּלִּי עָלְמָא, לֹא פְּלִיגִי, דְּאֵין הֵבֵן חֵיִיב
לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שְׁהָרִי זָכָה אֲבִיו בְּפִדְיוֹנוֹ, שֶׁכֶּבֶר חָל עַל הָאֵב
חַיִּיב לְפִדּוֹתוֹ, וְאִילוּ הִיָּה פּוֹדְהוּ לֹא הִיָּה נוֹתֵן אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן
לְכֹהֵן אַחֵר, אֲלֵא מִפְּרִישׁוֹ עֵבֶר הַפְּדִיּוֹן וְנוֹטֵל לְעַצְמוֹ, וְכִיּוֹן
שֶׁהָאֵב זָכָה בַּמָּמוֹן זֶה, הָרִי הוּא מוֹרִישׁוֹ לְבֵנו עִם שָׂאָר נִכְסָיו. כִּי
פְּלִיגִי, הֵיכָא דְּמֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדִית בְּנוֹ הַחֲלָל,
רַב הִסְדָּא אָמַר, הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, דְּהָא לֹא זָכָה
אֲבִיו לְפִדְיוֹנוֹ שִׁיּוּכֵל לְהוֹרִישׁוֹ, שְׁהָרִי קוֹדֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא חָל
עַל הָאֵב חַיִּיב לְפִדּוֹתוֹ, וְהֵבֵן הוּא שֶׁהַתְּחִיב בַּפְּדִיּוֹן עַצְמוֹ, וְכִיּוֹן
שֶׁהוּא חָלָל וְכִיִּשְׂרָאֵל, חֵיִיב לִיתֵן אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן לְכֹהֵן אַחֵר.
רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא אָמַר, אֵין הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת עַצְמוֹ לִיתֵן לְכֹהֵן
אַחֵר, אֲלֵא דִּי שִׁפְרִישְׁנוּ בְּעֵבֶר פְּדִיּוֹנוֹ, דְּאָמַר לִיהֵב הֵבֵן הַחֲלָל
לְכֹהֵן, אֲתִינָא מִכֶּה נִבְרָא דְּלֹא מִצִּית לְאַשְׁתַּעֲנוּי דִּינָא בְּהִרְיָה
– אֲנִי בֹא מִכָּא אֲדָם שֶׁלֹּא יִכּוֹלֵת לְעַמּוֹד עִמּוֹ בְּדִין עַל כֶּסֶף
הַפְּדִיּוֹן, שְׁהָרִי אֲבִי הִיָּה כֹהֵן, וְיִכּוֹל הִיָּה לִיטוֹל אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן
לְעַצְמוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁכֶּל כּוּחוֹ וְכוּחוֹ יִרְשֵׁתִי מִמֶּנּוּ לֹא תוּכֵל לְתַבּוּעַ גַּם
מִמֶּנִּי.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֵבֵן בַּמְשַׁנְתָּנוּ, נִתְּנִירָהּ מְעוֹפְרָתָהּ, וְלֹא יִלְדָה
קוֹדֵם לְכֹהֵן, וְלִדָּה זֶה בְּכּוֹר לְבָהֵן, וְחֵיִיב בַּפְּדִיּוֹן, וְאִמָּא חֵיִיב הוּא
בַּפְּדִיּוֹן, לִימָא לִיהֵ – יֹאמַר הֵבֵן לְכֹהֵן, אֲתִינָא מִכֶּה נִבְרָא דְּלֹא
מִצִּית לְאַשְׁתַּעֲנוּי דִּינָא בְּהִרְיָה – אֲנִי בֹא מִכָּא אֲדָם שֶׁלֹּא יִכּוֹלֵת
לְעַמּוֹד עִמּוֹ בְּדִין עַל כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן, שְׁהָרִי אֲבִי הוּא גִּיּוֹ, וּפְטוּר
מִמַּצּוֹת. וְמוֹכַח שֶׁאֵין בְּכּוֹר נִפְטָר מִפְּדִיּוֹן מִשּׁוּם שֶׁאֲבִיו לֹא הִיָּה
חֵיִיב לְפִדּוֹתוֹ, וְשֶׁלֹּא כִּסְבַּרְתָּ רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
שְׂאֵנִי עוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְדִית לִיהֵ תִּים – חֲלוֹק דִּינוֹ שֶׁל בֶּן הַגִּיּוֹ,
שֶׁבְּגִירָתוֹ אֵינוֹ מִתִּיחֵס כָּלֵל אַחֵר אֲבִיו, שְׁדִינוֹ כִּקְטָן שְׁנוּלָה, וְלִכֵּן
אֵינוֹ נִחְשָׁב כְּבֹא מִכּוּחַ שֶׁל הָאֵב, וְחֵיִיב בַּפְּדִיּוֹן, אֲךָ חָלָל בֶּן כֹהֵן
שֶׁמִּתִּיחֵס לְאֲבִיו, כִּיּוֹן שֶׁלֹּאֲבִיו הִזְכִּיחַ הִזְכִּיחַ לִיטוֹל אֶת מַעוֹת הַפְּדִיּוֹן
לְעַצְמוֹ, לְפִיכָךְ גַּם בְּנוֹ הַיּוֹרֵשׁוֹ נוֹטֵל לְעַצְמוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִסְיָנָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בְּהֵן
שְׁמַת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדִית בְּנוֹ, וְהַנִּיחַ בֶּן חָלָל, הֵבֵן חֵיִיב
לְפִדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא זָכָה הָאֵב בְּפִדְיוֹנוֹ. אֲבָל אִם מֵת
הָאֵב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם מִלִּידַת בְּנוֹ, אֵין הֵבֵן חֵיִיב לְפִדּוֹת אֶת
עַצְמוֹ, שְׁהָרִי זָכָה הָאֵב בְּפִדְיוֹנוֹ.
שֵׁנִי בַּמְשַׁנָּה: וְכִּן מִי שֶׁלֹּא שֶׁהִתָּה אַחֲרֵי בְּעָלָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים
וְכוּ' וְנִשְׁאָת, וְאַחַר שְׁבַע בְּעָלָה חֳדָשִׁים יִלְדָה בֶּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם עֵיבִירוֹ
תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים הוּא מִבְּעֵלָה הָרִאשׁוֹן, אוֹ עֵיבִירוֹ שְׁבַע חֳדָשִׁים
וְהוּא מִבְּעֵלָה הַשֵּׁנִי, הָרִי הוּא בְּכּוֹר לְכֹהֵן, וְחֵיִיב לְפִדּוֹת עַצְמוֹ. אֲךָ
אֵינוֹ בְּכּוֹר לְנַחֲלָה לִיטוֹל פִּי שְׁנַיִם.
מִדִּיִּיקָת הַגְּמָרָא: מִלְשׁוֹן הַמְשַׁנָּה מִשְׁמַע, שֶׁבְּכּוֹר לְנַחֲלָה הוּא
דְּלֵא הָרִי – שֶׁרַק אֵינוֹ זָכָא לִיטוֹל פִּי שְׁנַיִם בִּירוּשָׁת כָּל אֶחָד
מִבְּעֵלֵי אִמּוֹ, הָא כְּפִשּׁוּט שְׂקִיל – אוֹלָם הוּא מִקְבֵּל חֲלָק
בִּירוּשָׁתָם כָּכָל בֶּן פֶּשׁוּט. וְתַמְדָּה הַגְּמָרָא: וְאִמָּא, לִיזִיל לְגַבִּי
הָאִי וְלִדְחִיָּה וְלִגְבִי הָאִי וְלִדְחִיָּה – וְהָרִי כְּשִׁיבּוֹא לְתַבּוּעַ אֶת
יְרוּשָׁתוֹ שֶׁל בַּעַל אַחֵר, יִדְחִהוּ הַיּוֹרֵשִׁים בְּטַעְנָה שֶׁהִבְעֵל הַשֵּׁנִי
הוּא אֲבִיו, וְכְּשִׁיבּוֹא לְתַבּוּעַ אֶת יְרוּשָׁה הִבְעֵל הַשֵּׁנִי, יִדְחִהוּ
שֶׁהִבְעֵל הָרִאשׁוֹן הוּא אֲבִיו, וְלֹא יוּכַל לְהוֹצִיא אֶת חֲלָקוֹ בִּירוּשָׁה
מֵאִף אַחֵד, מִשּׁוּם שֶׁהַמּוֹצִיא מִמִּבְּרִי עָלִיו הָרִאשִׁי. מִבְּאֵרֵת
הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, אֲכַן אוֹתוֹ הֵבֵן שְׁנוּלָד אַחֵר שֶׁבַע
חֳדָשִׁים אֵינוֹ מִקְבֵּל חֲלָק בְּנַחֲלָה אֲפִילוּ כִּין פֶּשׁוּט, וְלֹא נִבְרָא
הַמְשַׁנָּה לְחֹדֶשׁ שֶׁאֵינוֹ בְּכּוֹר לְנַחֲלָה, אֲלֵא לְכָא – לְכֹהֵן שִׁיּוּלָד

משנה

חיוב חמשה סלעים של פדיון הבן הוא ככל חיוב ממון, ובמקום ספק פטורים הבכור ואביו מנתינתם לכהן, כדין כל ספק ממון שמכריעים בו לטובת המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה. משנתנו דנה בכמה אופני ספק בחיוב זה: **מִי שְׁלֹא בִּכְרָה אֶשְׁתּוֹ** – שעדיין לא ילדה אשתו מעולם, ויִּלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים, ולא ידוע מי מהם נולד ראשון, נִתֵּן האב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לִבְנֵהוּ, שהרי בודאי אחד מהם הוא בכור. ואם **מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם** ללידתם, הָאֵב פְּטוּר מִפְּדִיּוֹן הַבֵּן, שכן יתכן שהבכור הוא זה שמת ולא התחייב האב בפדיונו, ומשום ספק זה הוא פטור.

מֵת הָאֵב וְהַבְּנִים קְטִימִים, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אִם נָתַנו חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן עַד שְׁלֹשָׁה חֳלָקֵי בִּינֵיהֶם אֶת הִירוּשָׁה, נִתְּנוּ, וְכֵן חַיִּיבִים הֵם לַכַּתְחִילָה לִיתְנָם לַכֹּהֵן, ואין יכול כל אחד מהם לטעון לכהן שמא אין הוא הבכור אלא אחיו ויש להם להפטר מספק, שהרי כבר התחייב האב בחייו חמשה סלעים לכהן בעבור אחד מבניו, ויש לו לכהן לגבות חוב זה מנכסיו המשועבדים לחוב זה. **וְאִם לֹא** – ואם לא נתנו לכהן לפני שחילקו את הירושה, שניהם פְּטוּרִין, משום שכל מהם יכול לטעון לכהן שמא לא אני הבכור אלא אחי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כִּבְר נִתְחַיִּיבוּ הַנֶּזְקִים בְּחֹב חֲמִשָּׁה סְלָעִים, ולפיכך אף לאחר שחילקו את הירושה הם חייבים לתת לכהן חמשה סלעים מבין שניהם.

ובגמרא יבואר במה נחלקו תנאים אלו. אם נולדו לאשה שלא ביכרה זָכָר ונִקְבְּהָ, ולא ידוע אם הזכר נולד ראשון והוא בכור, או הנקבה נולדה ראשונה והזכר אינו בכור, **אֵין בָּאֵן לִבְנֵהוּ בְּלוּם**, משום שיכול לומר לכהן שמא הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

גמרא

שנינו במשנה שאם מת האב והבנים קיימים נחלקו תנאים בדינם, ודנה הגמרא באיזה אופן הדברים אמורים. שואלת הגמרא: **דְּמִית הָאֵב אֵימָת** – מתי מת האב, **אֵילִימָא דְּמִית לְאַחַר** שמלאו לבנים שלשים יום, **בְּהָא** – וכי באופן זה אָמַר רַבִּי מֵאִיר בִּי –(שכאשר) קדמו וחִלְקוּ אֶת הִירוּשָׁה הֵם פְּטוּרִין מנתינה, **וְהָא אֲשֶׁתְּעַבְדָּן לְהוּ לִנְכְּסֵי** – והרי כבר השתעבדו נכסיו האב לחוב פדיון בנו לאחר שלשים יום מלידת הבן, ויש לו לכהן לגבותו מנכסיו הירושה.

משיבה הגמרא: **אֵלָּא** בהכרח דברי המשנה אמורים באופן דְּמִית האב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם ללידתם, ומעולם לא חל עליו חיוב חמשה סלעים, אלא חל חיוב זה מתחילתו על הבכור עצמו, וסובר רבי מאיר, שמכיון שלא ידוע מי ביניהם הוא הבכור שניהם פטורים מספק.

הגמרא מקשה על פירוש זה בדברי המשנה: **מֵאִי שְׁנָא בִּי חֳלָקוֹ** הבנים את הירושה ביניהם, שהם פטורים מחמשה סלעים, הלא הוא משום **דְּאִוִּיל לְנָבִי הָאִי וּמִדְּחֵי לִיה** – שכאשר הולך הכהן לתבוע את האחד הרי הוא דוחה אותו בטענה שמא אין הוא הבכור אלא אחיו, **דְּאִוִּיל לְנָבִי הָאִי וּמִדְּחֵי לִיה** – וכן כאשר הוא הולך לתבוע את השני הרי הוא דוחה אותו באותה טענה. ואם כן **בִּי עֲדִין לֹא חֳלָקוֹ** ביניהם את הירושה נִמְי לְזִיזִל לְנָבִי הָאִי וְלִדְחִייה וְלִזִּיזִל לְנָבִי הָאִי וְלִדְחִייה – כשילך הכהן לאח זה ידחנו אצל השני, וכשילך לשני ידחנו שוב לראשון. שהרי אם מת האב קודם שלשים יום לא התחייב מעולם בפדיון בנו, ואין הכהן בא לתבוע את חוב אביהם מנכסיו הירושה, אלא תובע את חוב הבכור עצמו, ומאחר שאין ידוע מי מהם הוא הבכור יש לשניהם להפטר מספק, ומה בכך שעדיין לא חילקו את הירושה. ומדוע מבואר בדברי המשנה שקודם החלוקה הם חייבים

בנתינה לכהן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, זֹאת אִמְרָתָא** – יש להוכיח ממשנתנו, ששני בני אדם ששמשם שוה, כגון **שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן, שְׁהֵיוּ בְּעִיר אַחַת, וְלָקְחוּ שָׂדֶה בְּשׁוֹתְפוּת, וַיֵּצֵא עֲלֵיהֶם שֹׁטֶר** חוב שכתבו בו ששמעון בן יוסף לזה כסף מפלוני, ואין ידוע מי מבין שניהם הוא הלוה, וכל אחד מהם טוען שלא הוא הלוה אלא חבירו, **בְּעַל חֹב גִּזְבָּה אֶת אֲוִתָּהּ שְׂדֵה הַשׁוֹתְפוֹת מֵהֶם** עד חציה. משום דָּאָמַר לִיה בעל חוב לכל אחד מהם, **אִי בְּדִידָךְ מְסִיקֶנָּא** – אם ממך יש לי לגבות את חובי, מִנְתָּה דִידָךְ קָא שְׁקִילֶנָּא – הריני לוקח את חלקך בשדה, **וְאִי בְּחִבְרָךְ מְסִיקֶנָּא** – ואם מחבירך השותף השני יש לי לגבות את חובי, מִנְתָּה דְּחִבְרָךְ קָא שְׁקִילֶנָּא – הריני לוקח את חלקו בשדה. ולפי זה מיושבים דברי המשנה, שכן כל זמן שלא חילקו האחים ביניהם את נכסיו הירושה בודאי יש לבכור חלק בהם, ואף על פי שאין ידוע מי הוא מכל מקום יש לו לכהן לגבות את חובו מחלק זה, ואת יתר הירושה יחלקו הבנים ביניהם.

רבא מקשה על תירוצו של רבי ירמיה: **אָמַר רַבָּא, מְבַרֵי נְכְסֵי דְּבִר אֵינִישׁ אֵינִין עֲרֻכִין בִּיה** – והרי מה שנכסיו של אדם משועבדים לפרעון חובו הוא משום שהם נחשבים כעריבים על חוב זה, ואם כן **מִי אֵיבָא מִיָּדִי דְּלִדְחִייה לֹא מְצִי תִבְעֵי לִיה** וְלְעִרְבֵי מְצִי תִבְעֵי לִיה – וכי יש חוב שהמלוה אינו יכול לתבוע מהלוה עצמו ואף על פי כן יוכל לתבוע מהערב, וְהִתְנָן – והרי שנינו בבבא בתרא (קע"ג) **הַמְלִיחַ אֶת חֲבִירוֹ עַל דְּרֵי עֵרֵב** –שנטל ערב על הלוואה זו, **לֹא יִפְרַע מִן הָעֵרֵב, וְקָרִימָא לֵן** בביאור דברי המשנה, **דְּלֹא יִתְבַּע מִן הָעֵרֵב תַּחְלָה** לפני שתבע מן הלוה עצמו, ורק לאחר שתבע את הלוה ולא פרע לו יכול הוא לתבוע את הערב. והוא הדין לנכסיו אדם שהם עריבים על חובו, שכל שאין ביד הבעל חוב לתבוע את הלוה עצמו אף אינו יכול לגבות מנכסיו. ואם כן שבה הקושיא על דברי המשנה למקומה, מדוע קודם שחילקו שני הבנים את נכסיו הירושה ביניהם גובה מהם הכהן את חוב חמשת הסלעים, הלא כשם שמספק אינו יכול לתבוע אותם עצמם, כמו כן אינו יכול לגבות מנכסיהם המשותפים.

רבא מפרש את דברי המשנה בדרך אחרת: **אֵלָּא אָמַר רַבָּא, לְעוּלָם** אמורים דברי המשנה באופן שְׁמֵת האב לְאַחַר שהיו הבנים בני שלשים יום וכבר התחייב בפדיון בנו, **וְאִי דְּאֵיבָא נְכְסֵי מוֹכָא** – ואם יש בירושתו נכסיו רבים, **הָכִי נִמְי דְּשִׁקִּיל** – אכן יכול מהם הכהן חמשה סלעים, בין אם עדיין לא חילקו הבנים את הירושה ובין אם כבר חילקוה ביניהם, שכן כבר בחיי האב השתעבדו נכסיו לפרעון חובו זה. וְאִלּוּם הָאֵב בְּמֵאִי עֲסִיקֶנָּהּ, כְּגוֹן דְּלִיבָא בנכסיו ירושת האב **אֵלָּא הָמֵשׁ סְלָעִים** בלבד. וְדְבִילִי עֲלִמָּא – בין רבי מאיר ובין רבי יהודה אֵית לְהוּ כדבריו דְּרַב אָסִי, דָּאָמַר רַב אָסִי, הָאֲחִין שְׁחֲלָקוּ בִּינֵיהֶם אֶת יְרוּשַׁת אֲבִיהֶם, עַל מַחְצֵה מִמֶּנָּה דִּינֵם יוֹרְשִׁין וְעַל מַחְצֵה מִמֶּנָּה דִּינֵם לְקוֹחוֹת. שכן עד החלוקה אין מבורר היכן נמצא חלקו של כל אחד מהירושים, ולאחר החלוקה נחלקו תנאים ואמוראים האם **יֵשׁ בְּרִירָה** או **אֵין בְּרִירָה**. כלומר, האם על ידי החלוקה מתברר למפרע שמלכתחילה ירש כל אחד מהם מהאב את החלק שנטל לבסוף, או שאין הדבר מתברר למפרע אלא יתכן שהחלק שכל אחד נטל בחלוקה אינו חלק ירושתו, והחלוקה אינה אלא כמקח, שכל אחד מהם מוכר לאחיו את חלקו בירושה. והסתפק רב אסי בדין זה, ועל כן מספק יש לתת להם דין יורשים על חצי מהנכסים ועל החצי האחר דין לקוחות. וכן צריך לומר, דְּבִילִי עֲלִמָּא סוברים שְׁמִלּוּה הַתְּנוּכָה בְּתוֹרָה, כגון חוב פדיון הבן שהתורה זכתה אותו לכהן,

רש"י פרק שמיני – יש בכור דף מח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רכז תוספות

משנה **נותן חמש סלעים** — דאחד מהן בכור. **האב פטור** — דמצוי למימה: הבכור מת. והוא הדין גמי לכן הנשאר פטור, והאי לישנא דנקט "האב פטור" — משום סיפא, דבעי למיתני: מת האב כו'. **פטורין** — כדמפרש בגמרא. **נתייביו** — בו נכסי האב לכהן כבעל חוב, וחייבין לפרוע בין שניהם. **אין כאן לכהן כלום**

ידו על התחתונה, הדמוציא מתיבירו עליו
 הראיה. **גמרא** הא אישענבר נכסיה —
 דחוב מעליא הוא. ומדחי ליה — ואומר:
 אין אני בכור, אלא אחי. כי לא חלקו
 נמי ב' — דהא ליבא למימר דטרף נכסי
 שוים אביהם, וזה טעם לא תחייב כלום,
 אלא שבבילי הבנים טרף. ואמאי קרני:
 אם נתנו כו', דמשמע דאם לא חלקו —
 דייבין שני יוסף בן שמעון — שהיה
 איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב,
 ויכול אחד מהן היה מדרחו לאמר: לא אני
 הוא. כי אם חבירי. ולקחו שני שניהם שדה
 — טורף בעל חוב חציה, דאמר ליה
 כו'. והכא נמו, טורף הכהן חמש סלעים
 מהנכסים שכן יחד, ואמר להו נמי הכי:
 אם אתה הבכור — מחלקו אני נוטל, ואם
 אחיך הבכור — מחלקו אני נוטל, ובין
 שניהם תתפשו. דלדידהו לא מצי יפרע
 ליה — דכל חד וחד מדחי ליה. לא יפער
 וקיימא לן מאי לא יפער ולא יתבע
 לערב תחלה — עד שיתבע מן הלוח,
 ולא יתא לו מה לפרוע. הכי נמי דשקיל
 — אפילו חלקו, דהא אישענברו נכסים
 בחיי האב. ואף על פי שמלוה על פה
 היא — גובה מן יורשין אם שי ירשה
 כשעור החוב. דרב אבי — כדאיתא
 בבבא קמא בפרק ראשון (טא). מחצה
 יורשין ומחצה לקוחות — דמספקא
 ליה אם ברירה יורשין ניניה, או אין
 ברירה ולקוחות ניניה, הלכך מחצה יורשין
 ומחצה לקוחות. מלוה הכתובה בתורה
 כגון

מבוא דרדי כלוקא באחריות — ונטול במעות. הלכך נטול מחצה בקרקע, דהיינו רביע, ומחצה במעות. וקשה לפירוש זה: והדרתא שלא באחריות — נטול חלקו בקרקע, ומשום דאיכא נמי לספקי דאפילו אי הוה לוקח שמא לוקח באחריות הוא, הורע כחז או במעותו ועוד: דמוקמינן הכא מתניתין כגון דליכא אלא חמשה סלעים. ואי לא חשיב ליה רב אסי כירושין אלא ברביע, אפילו יש אם הרביע דהוה בהו כירושין, ודהיינו חצי חמשו לראשון שפירש בקונטרס בבבא קמא (טז, ט) נטול חצי חלקו בקרקע או ב שלא באחריות — אותו לשון נמי יתכן בין גירסת "ששן אחין" בין גירסת "שלשה". ומיהו, קשיא נמי למה להחלומה דמספקא לרב אלא מספקא ליה אי הוה נטול חלקו באחריות או בלקחות שלא באחריות; ועוד: ליה הוה חשיב למיתני תרי זמני רביע, כיון דרבי "שלשה אחין", דמאי אית ליה למינקט שלשה? אי הוה נקט חמשה — אורחיה דהתלמוד הוא בכל דוכתי, כמו "היו חמשה תובע מחמשה", אבל שלשה — לאו אורחיה למינקט, כיון שכן — שוין שנים כשלשוה ואם תאמר: מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי כ הראיה: דאפילו לסומכוס לא מסתבר הכא לומר לחלק בספק זה, בזה שחכמים מסופקים בתראו; ויש לומר: שיש דברים דהיאכ הכי פוגא. הכי כדאשכחנן נמי ספרך "השוכר את האומנים" (בבא מציעא פנא.) גבי תני דדרו באגרא — לישלם עלמא, קרוב לפ כוליה אונס. ואי מספקא לך, הוה ליה למימר: המוציא מחבירו עליו דרואי. וכלי כפרך נמי שמו"ת "כבא בתרא קמא" דמספקא רבי אסי ליה אי קדושין טביבעין אלו, ועשה אילו דאי מחצה לטביבעין ומחצה לא לטביבעין. ובפרך "יש נוהליך" (שם סבא, ג) נמי שפיר הווא דמרזח ד"השואל" וטוש הספק (בבא מציעא קבא.) דקאמר: יחלקו את חרש העיבור לכולי עלמא, ולא צריך לאוקו איתמר להכחא לא כמר ולא כמר — דעבר מר עבד, ודעבר מר עבד, ויש דברים שאמרו חכמים: שווא דדייני, כי דתם בריש" גיסא ואמרי לא תהאי גיסא — שווא דדייני. **ורבול** — עלמא מלעז הכותבה בתורה לאו ככתובה בשטר דימאי — גם בסמקא דמשמתי, אי כוליה אית ליה דרב אסי דרב פפא — ויש פטורין מלעז "חמש" חלי חצי חמש. ותימיה דלמקן בפיסקין (מטב.) אמר למואי דמסקין: בדרב פפא קמיפלגי, ולית ליה רבי יודור דרב פפא — אלמא קסבר: מלוח על פה גובה אף מן הלוקחות. אטו בתרא קעא.א) המלוח את חבירו בשטר — גובה מנכסים משועבדים. על פה — גובה מן בני חורין; ועיקר מילתיה דרב פפא לאו מדרב ושמואל דאמרי: מלוח על פה אינו גובה לא מן הירושין ולא מן הלוקחות. אבל למאי דאניו גובה מן הלוקחות — זה אינו שום לפי המסקא דלאו ממש כרב פפא קאמר, אלא כמלוח על פה. כי דך פדיון תבן כשהיא כתובה. ובפרך קמא דקדושין (טז.) איתא מלוח הכתובה בתורה ככתובה בשטר דימאי. דהיינו לטעמא דהכא. אי נמי, בדרב פפא קמיפלגי, דרב פפא נופיה קרע לומר דא (ג.) קאמר רב פפא: הלתבא, מלוח על פה גובה מן הירושין, שיעבודא דאורייתא. ובפרך "שם פשוט" (בבא בתרא קעא,) מפרש דקדושין איידי במלוח הכתובה בתורה, דקסבר: גובה מן הירושין ולא מן הלוקחות. ובהיתאי איירינן הכא, דרבי יהודה לא

מלוח הכתובה בתורה – היינו דוקא כגון פריון הבן וערכין וגופין וכו'אן בהן, שלא נחייבו אם לא שחייתו תורה. אבל מלה אתה נושה בו יוציא אליך את העבט" – לא (מקרא) ומקרי' כתובה להיות כתובה בשטר. ואף על גב דאירי על פה. פשיטא הוא שיש לו לשלם מה שהלווהו.

דרכי מאיר סבר חמש — ולא דמי לחמשה בקר, דמסקין (בבא קמא ע"א.ב) אפילו חמשה חצאי בקר אמר רחמנא. דתשלומין ניהו, ויש לו לשלם מה שהוא חייב. אבל הכא — מצות חמש סלעים רחמנא רמי עליה, ולא מקיימא בפרות מחמש, אף על פי שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אחר זה — לא דמי הכא, דלא משתעבר אלא בחצי חמש. **ואם** לשני כהנים נתן אין יכול להוציא

מידם — ואם תאמר: כיון דאם לא נתן אין זקוק ליתן, השתא נמי דנתן נמי — ליהוי כתקפו כהן, דמוציאין מידו, כדאמר בפרק "שנים אחוץ" (בבא מציעא ו"ב). והכא ניחא טפי, דאין יודע ממי להוציא. אבל לקמן קשה טפי, גבי מת ביום שלשים, דקאמר רבי עקיבא: אם נתן — לא יטול, ואם לא נתן — לא יתן. דכיון דאם לא נתן לא יתן, השתא נמי בשנתן — ליהוי כתקפו כהן, ויש לומר: כיון דמתחלה נותן לו בתורת מתנת כהונה, אף על פי שאחר כך נתגלה שאם לא נטל לא היה ראוי לטלו — מספק לא אמרין מוציאין מידו. וכן ההוא דבא באמצע החדש בסוף "השואל" (בבא מציעא ק"ב), דאף על גב דתחתית החדש כולו למשכיר — לא מדימין ליה לתקפו כהן, **אם** נתנו עד שלא חלקו בו — צריך שום צריכותא אמאי קתני בתרייתו פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה. **הני**

לאו בכתובה בשטר דמיא: ודכולי עלמא אית להו דרב פפא, דאמר רב פפא: מלוה על פה - גובה מן הירשין, ואינו גובה מן הלוקחות. והכא בחמש ולא בחצי חמש קמיפלגי, דרבי מאיר סבר: חמש ולא חצי חמש, ורבי יהודה סבר: חמש ואפילו חצי חמש. - אי הכי, רבי יהודה אומר נתחייבו נכסים, נתחייב וגברא מיבעי ליה! ועוד תניא, רבי יהודה אומר: האחין שחלקו, אם יש עשרה וזו לזה ועשרה וזו לזה - חייבין, ואם לאו - פטורין; מאי "עשרה וזו לזה ועשרה וזו לזה" אילימא בין דירושא בין דלקחות, וחמש ואפילו חצי חמש, אי הכי - מאי איריא עשרה אפילו בציר מעשרה נמי! אלא פשיטא, עשרה וזו דירושא לזה, ועשרה וזו דירושא לזה. אלא: חמש ולא חצי חמש סבירא ליה! אלא, דכולי עלמא חמש ולא חצי חמש, והכא דרבא אסי

ורב פפא קמיפלגי. ואיכא דמתני ליה אסיפא: נתחייבו הנכסים. דמית האב אימת אילימא דמית לאחר שלשים - מפלל דרבי מאיר סבר כי חלקו פטורין הא אישתעבדי להו נכסי! אלא בתוך שלשים; כי חלקו אפוא מחייב רבי יהודה לזיל לגבי האי - לידחיה, וגבי האי - לידחיה! אמר רבי ירמיה: זאת אומרת, שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת, ולקח אחד מהם שדה מחבירו - בעל חוב גובה ממנו, דאמר ליה: אי בדרך מסיקנא - מנתא דידך קא שקילנא, ואי בדרך מסיקנא - משתעבדא לי מקמי דידך. אמר רבא: מפדי נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, וכולה פלישנא קמא. **משנה שתי נשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים - נותן עשרה סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום, אם לכהן אחד נתן - יחזיר לו חמש סלעים, ואם לשני כהנים נתן - אינו יכול להוציא מידם. זכר וגקבה, או שני זכרים וגקבה - נותן חמש סלעים לכהן. שתי נקבות זכר, או שני זכרים ונקבה - אין לכהן כלום. אחת בפרה ואחת שלא בפרה, וילדו שני זכרים - נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום - האב פטור. מת האב והגנים קיימים, רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו - נתנו, ואם לאו - פטורין. רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים. זכר וגקבה - אין לכהן כלום. שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים - נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים. מת אחד מהם בתוך שלשים, אם לכהן אחד נתנו - יחזיר להם חמש סלעים, אם לשני כהנים נתנו - אינו יכול להוציא מידם. זכר וגקבה - האבות פטורין, והבן חייב לפדות את עצמו. שתי נקבות זכר, או שתי נקבות ושני זכרים - אין פאן לכהן כלום. אחת בפרה ואחת שלא בפרה של שני אנשים, וילדו שני זכרים - זה שלא בפרה אשתו נותן חמש סלעים לכהן, זכר וגקבה - אין פאן לכהן כלום. **גמרא** מאי שנא שני כהנים, דאזיל לגבי האי ומרחי ליה, ואזיל לגבי האי ומרחי ליה; כהן אחד נמי, לזיל לגבי האי - ולדחיה, וזהו! אמר שמואל:**

בבא

כגון פדיון הבן חמש סלעים דוכי ליה רחמנא לכהן. **ולא חצי חמש** — הלכך פטורין. דכיון דחלקו — הוה ליה מחצה לקחות, ולא אשתאר ירושה אלא שני סלעים ופולגא. ומפלגא דלקחות לא שקיל אידו מיד, דמלוה על פה לא גביא מלקחות. **ואפילו חצי חמש** — ושקיל ההוא פולגא דהוי ירושה. **אי הכי** — דלרבי יהודה פולגא הוא דשקיל, נתחייבו הנכסים בתמיה. **חייב גברא מיבעי ליה** — גרסינן, ולא גרסינן "נתחייב". כלומר, הכי איבעי ליה למיתנא: רבי יהודה אומר חייבין, שאינן פטורין לגמרי כדאמרין, אלא חצי חמש מיהא מחייבי. ולא שייך למיתני "נתחייבו הנכסים" הוהא רבי מאיר נמי נתחייבו נכסים! אית ליה מאחר שלאחר שלשים מת. אלא בשביל החלוקה שחלקו ונעשו לקחות הפסיד הכהן, לרבי יהודה גופיה ממה שנתחייבו הנכסים הפסיד מחצה. **האחים שחלקו** — ושניהם ספק בבורות. עשרה וזו לזה ועשרה וזו לזה — דהיינו שני סלעים ופולגא. **אי לימא בין חלק הירושא בין חלק הלוקחות** — והא דקתני חייבין — פולגא דחמשה קאמר. דהא אמרת דכולי עלמא אית להו דרב אסי ורב פפא, ושערינן מינה דחמש ואפילו חצי חמש. **אפילו בציר מעשרה** — אלא שמונה, דלא מטי לכהן אלא שני סלעים — שקיל להו. דהואיל ושקיל כהן בציר מחמש — כל מה דמתירמי ליה שקיל, דהא דאמרין חצי חמש — הוא הדין לרבות חמש ושליש חמש. ואמאי קתני אם לאו פטורין **אלא פשיטא** — (וידקא) עשרה וזו דירושא לכל חד וחד לבר מפולגא דלקחות, דהוי חמש סלעים דירושא. **והכא** — במתניתין, דרבא אסי ברב פפא פליגי. דרבי מאיר אסי ליה דרב אסי ורב פפא, הואיל דבין הכל אין שם אלא חמש — לא שקיל מיד, דחמש ולא חצי חמש. ורבי יהודה אית ליה דרב אסי דפולגא הוי לקחות. ולית ליה דרב פפא, אלא סבירא ליה דמלוה על פה גובה מן הלוקחות. ושקיל כולה. אי נמי: לית ליה דרב אסי, אלא כולהו הוי ירושה ושקיל כולה. והשתא דהכי סבירא לן מוקמינן לה לברייתא: אם יש שם עשרה וזו לזה ועשרה וזו לזה בין הכל — חייבין לתת כל הנכסים. ואם לאו, דבין הכל ליכא חמש — פטורין, דחמש ולא חצי חמש. **איכא דמתני לה לכולהו חצי שבעתא אסיפא** — דמתניתין, דמילתיה דרבי יהודה. ולקח אחד מהם שדה מחבירו — הכא נמי דסבירא לן, האחין שחלקו לקחות הן, דאין ברירה. דקמחייב להו רבי יהודה. **בלישנא קמא** — אלא דרבא אסי ורב פפא פליגי. **משנה** שתי נשים —

אחד. וילדו שני זכרים — במחבא, שנתערבו. אם לכהן אחד נתן — האב פדיון שניהם — יחזיר לו חמש סלעים, הואיל ומת בתוך שלשים, ואיגלאי מילתא דנפל הוא, ושלא כדון שקל. **אין יכול להוציא מידם** — דכל חד וחד מרחי ליה ואומר: הריני מחזיק בם בשביל פדיון החי. או שני זכרים ונקבה — ילדו הנשים שלו במחבא — נותן חמש סלעים לכהן. דממה נפשך חד הוי בכור, אם האחת ילדה שני זכרים — הראשון בכור, ואם האחת ילדה זכר ונקבה — נמצא שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור. ואותו שעם הנקבה פטור, שמא נקבה יצאת ראשון, והמוציא מחבירו עליו הראיה. **אין פאן לכהן כלום** — דאיכא למימר: הנקבות יצאו תחלה, ואין כאן בכור. **האב פטור** — דמצי למימר: בן המבכרת מת. נתנו עד שלא חלקו בו — כדון אותו של מעלה, משום דרב אסי ורב פפא. זכר ונקבה — יש לומר: אותה שלא בכרה ילדה הנקבה, ואין כאן בכור. **מת אחד מהם** — מן הוולדות, יחזיר להם חמשה סלעים, ויחלקו שני האבות. ואין יכולין להוציא — דכל חד וחד אומר: אני מחזיק בם בשביל החי, דאותו שנתן לי בשבילו — לא מת. וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה. **האבות פטורין** — דכל חד וחד אמר ליה לכהן: הנקבה שלי היא. והבן חייב לפדות את עצמו — דמכל מקום בכור הוא. שתי נקבות זכר — יש לומר: האחת ילדה נקבה, ושנית זכר ונקבה, ויצתה נקבה תחלה. הלכך אין פאן לכהן כלום, דיש לומר: המבכרת ילדה הנקבה, ע"כ. וכן שני זכרים ושתי נקבות. **גמרא** כהן אחד נמי — ומשני אבות שקל, כי אזיל לגביה האי אב — לידחיה כהן ולימא: לא שלך מת אלא של חבירך, ולא בעל דברים ידידי את.

ומדוע לא יגבה מהם. אלא בהכרח שמדובר במת האב בתוך
שלושים יום ומעולם לא התחייב אלא הבכור עצמו התחייב,
ומאחר שאין ידוע מי הוא שניהם פטורים. אך אם כן יקשה, כי
(אם) כבר חלקו את הירושה ביניהם אפוא מחייב רבי יהודה,
הלא מכיון שלא חל חיוב על האב אלא על הבכור לזייל ו-אם
ילך הכהן לגבי האי בן, לידחיהו ו-ידחיהו בטענה שלא הוא
הבכור אלא אחיו השני, וכן כשיבוא לגבי האי בן ולידחיהו
ו-ידחיהו באותה טענה.
מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה, זאת אומרת שני יוסף בן
שמעון שהיו בעיר אחת, ולקח אחד מהם שרה מחבירו, ויצא
עליהם שטר חוב שכתוב בו ששמעון בן יוסף לזה כסף מפלוני,
ואין ידוע מי מבין שניהם הוא הלזה, וכל אחד מהם טוען שלא
הוא הלזה אלא חבירו, בעל חוב גובה את הקרקע מלפניו, משום
דאמר ליה הבעל חוב, ממה נפשך אני נוטלה, אי בדיק
מסיקנא – אם אותך אני תובע, מנתא דידך קא שקילנא –
הריני לוקח את הקרקע משום שהיא עתה שלך. ואי בדיק
מסיקנא – ואם את חבירך אני תובע, הריני נוטלה משום
דמשתעבדנא לי מקמי דידך – לפני שקנית אותה מידו. ומעתה
יש לומר שמדובר במת האב קודם שלשים יום, ואכן חל החיוב
רק על הבנים. אלא שאחים שחלקו נחשבים כלקוחות זה מזה,
וכל אחד מהם קונה מאחיו את חלקו בירושה, וכמו כן חוב פדיון
הבן נגבה אף מלקוחות. לפיכך נחלק הכהן מכל אחד מהבנים
שנים וחצי סלעים בטענת ממה נפשך, אם אתה הבכור הינך חייב
בפדיון, ואם אחיך הוא הבכור הרי חלק זה שקנית מאחך בשעת
החלוקה כבר השתעבד לי בחובי.
רבא מקשה על תירוצו של רבי ירמיה: אמר רבא, מפדי נכסיה
דבר איניש אינו ערפין ביה – הרי נכסיו של אדם משועבדים
לחובו משום שהם נחשבים כעבדים לו, והכלה בידנו שאין
נפרעים מהערב תחילה, וכשם שאין הכהן גובה מהבכור עצמו
משום שאין ידוע מי הוא, אף אינו יכול לגבותו מנכסיו
המשועבדים שמכר לאחיו. והמשך הסוגיא כולה הוא פלישנא
קמא שהובאה לעיל. שבתחילה העמיד רבא את דברי המשנה
באופן שמת האב לאחר שלושים וזהו בירושה רק שיעור חמש
סלעים, ונחלקו רבי יהודה ורבי מאיר האם חלה המצוה על חצי
חמש בלבד. ודחתה הגמרא פירוש זה, והסיקה שנחלקו רבי
מאיר ורבי יהודה בדיניהם של רב אסי ורב פפא.

משנה

המשנה דנה בכמה אופנים של ספק בכור: א. שתי נשים של
אדם אחד שלא בפרו – שעדיין לא ילדו מעולם, וילדו שני
זכרים במחבוא והתערבו זה עם זה, ואין ידוע מי הוא בנה של זו
ומי של זו, נותן אביהם עשר סלעים לבתן, שהרי כל כל אחד
מהם הוא בכור לאמו. ואם מת אחד מהן בתוך שלושים יום,
וכבר נתן האב את דמי פדיונם לכהן, אם לבתן אחד נתן את
כל הדמים יחזיר לו הכהן חמש סלעים, שכן לא התחייב האב
בפדיונו של זה שמת. ואם לשני בנות נתן, חמשה סלעים לזה
וחמשה לזה, אינו יכול להוציא אותם מידם, שכן יכול כל אחד
לדחות את האב ולומר לו שחמשת הסלעים שקיבל הם דמי הבן
החי, ודמי הבכור המת ניתנו לחבירו, ומאחר שהכהן מוחזק
בממון, המוציא מחבירו עליו הראיה.
ב. ילדו שתי נשותיו במחבוא זכר ונקבה, או שילדו שני זכרים
ונקבה, והתערבו הולדות זה עם זה, נותן האב חמש סלעים
לבתן, שכן אחד מהזכרים בודאי בכור.
ג. ילדו שתיים נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות,
אין פאן לבתן כלום, שכן יתכן שאף אחד מהזכרים אינו בכור.
ד. היו לו שתי נשים, אחת בפרה ואחת שעדיין לא בפרה,

לאו בכתובה בשטר דמא, אלא היא כמלוה על פה. וכן צריך
לומר דבולי עלמא אית להו דרב פפא. דאמר רב פפא, מלוה
על פה גובה מן היתירשין של הלזה, ואינו גובה מן הלקוחות
שלו. נמצא שאם יש בירושה שחילוקה רק חמשה סלעים בלבד,
רק על שנים וחצי סלעים יש להם דין יורשים, ורק הם
משתעבדים לכהן. והכא במי עוט 'חמש' ולא בחצי חמש
קמיפלגי רבי מאיר ורבי יהודה. דרבי מאיר סבר שמצות פדיון
הבן אינה חלה אלא על חמש סלעים, ולא על חצי מחמש,
ומאחר שרק שנים וחצי סלעים משתעבדים נפקע החיוב לגמרי.
ואילו רבי יהודה סבר, שהמצוה חלה על חמש סלעים ואפילו
על חצי מחמש, ולפיכך גובה הכהן חצי מהירושה שיש להם בה
דין יורשים, שכן מלוה על פה גובה מן היתירשים.
הגמרא מקשה על ביאור זה בדברי המשנה: אי הך, איך שנינו
'רבי יהודה אומר נתחייבו נכסים', שמשמע מכך שעיקר טענתו
של רבי יהודה היא שחל שיעבוד על הנכסים, הלא גם רבי מאיר
מודה בדבר זה, אלא שסובר שנפקע השיעבוד לאחר החלוקה
משום 'חמש ולא חצי חמש'. ואם כן 'נתחייבו נכרא' ו-הבנים
חייבים' מיבעי ליה לרבי יהודה לומר, ואפילו שאין החוב עומד
אלא על חצי מהחמש, שכן לא בא אלא להוציא מדברי רבי
מאיר בפרט זה.
הגמרא מקשה קושיא נוספת על דברי רבא: ועוד הלא תניא,
רבי יהודה אומר, האחין שספק מי מהם הבכור שחלקו ירושת
אביהם, אם יש בירושה עשרה וזו שהם שנים וחצי סלעים לזה,
ועשרה וזו לזה, תיבין הם בנתינת חמשה סלעים. ואם לאו הרי
הם פטורין. ודנה הגמרא: מאי היא כוונת רבי יהודה באומרו
'עשרה וזו לזה ועשרה וזו לזה', אילימא שפין בחצי דירושה
ובין דלקוחות יחד יש עשרה וזו, ויש להם דין יורשים רק על
עשרה וזו שהם שנים וחצי סלעים, וסובר רבי יהודה שהמצוה
חלה על חמש ואפילו חצי חמש, אי הך מאי איריא – מדוע
נטק רבי יהודה עשרה לזה ועשרה לזה, והרי אפילו אם יש לכל
אחד בצירי ו-פחות) מעשרה נמי יש לחיבם. אלא פשיטא
שכוונת רבי יהודה היא לירושה שיש בה עשרה וזו בחצי שיש
לו דין דירושה לזה, ועשרה וזו בחצי שיש לו דין דירושה לזה,
ונמצא שנוטל הכהן משניהם יחד עשרים וזו שהם חמשה
סלעים. אלא רק על חמש סלעים ולא על חצי מחמש סלעים
סבירא ליה לרבי יהודה שחלה מצות פדיון, ולא כדברי רבא
שהיא חלה גם על חצי חמש.
הגמרא חוזרת בה ומפרשת את משנתנו באופן אחר: אלא,
דבולי עלמא סוברים שהמצוה חלה רק על חמש ולא על חצי
חמש, והכא בדינים דרב אסי ורב פפא קמיפלגי רבי מאיר
ורבי יהודה. ומדובר באופן שמת האב לאחר שלשים יום ויש
בירושה רק חמש סלעים. רבי מאיר סובר כרב אסי, שאחים
שחלקו הם מחצה יורשים ומחצה לקוחות, וכן מלוה על פה נגבה
רק מיורשים ולא מלקוחות, כרב פפא. ומאחר שאין שיעבוד
אלא על חצי הירושה שיש בה רק שנים וחצי סלעים, הרי הם
פטורים משום חמש ולא חצי חמש. ואילו רבי יהודה חולק על
רב פפא, וסובר שמלוה על פה נגבית גם מלקוחות, או שהוא
חולק על רב אסי וסובר שאחים שחלקו יורשים הם, ונמצא
שמשתעבדת כל הירושה לפדיון הבן, וחלה המצוה על חמשה
הסלעים שלמים.
הגמרא מביאה את המשא ומתן שהובא לעיל באופן אחר:
ואיכא דמתני ליה לכל נידון זה אפסיא, רבי יהודה אומר
נתחייבו הנכסים. דמית האב אימת ו-מתי מת, אילימא
דמית לאחר שהיו הבנים בני שלשים יום, מכלל דרבי מאיר
סבר, כי חלקו ביניהם את הירושה לפני שנתנו פטורין, איך
יתכן כדבר זה, קא כבר אישתעבדי להו נכסי האב לכהן,

משנתנו עוסקת **בבא בְּהַרְשָׁאָה**, שכתבו כל אחד מהאבות לחבירו, שאם הבכור המת הוא בנו הרי הוא מרשהו לתבוע מהכהן את חמשת סלעיו המצוים בידו שלא כדין, ובא השני לכהן ואומר לו, ממה נפשך עליך להחזיר לי סלעים אלו, אם בני הוא המת הרי הם שלי, ואם המת הוא בנו של חברי הרי הרשה אותי לתבוע מידך את סלעיו.

מקשה הגמרא: **וְהָאִמְרִי נִהְרָדְעִי, לֹא כְּתִיבִין אֲדִרְכָּתָא** (–הרשאה) **אִמְטִילְמִי**, שמא אין לו לתבוע כלום אצל הנתבע, וחתומת העדים על הרשאה זו נראית כעדות שקר, ואם כן אין מועילה הרשאה על חמשה סלעים שבדי הכהן שהם משלטלין. מתרצה הגמרא: **הֲנִי מִילֵי** שאין כותבים הרשאה על משלטלין, רק **הִיכָא דְכִפְרִיָּה** – במקום שהנתבע כופר בחובו, **אֲכַל הִיכָא דְלֹא כִפְרִיָּה**, **כְּתִיבִין** הרשאה גם על משלטלין, שכן באופן זה אין הדבר נראה כשקר. לפיכך יכולים שני האבות לכתוב הרשאה זה לזה.

שינו במשנה: שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו **זָכָר וּנְקֵבָה**, האבות פטורים והבן חייב לפדות את עצמו, ואם ילדו שתי נקבות חזר או שתי נקבות ושני זכרים, **אֵין כָּאֵין לְבָתֵּן בְּלוּם**. הגמרא מביאה אופן נוסף של ספק בכור: **תָּנָא** (–שנה) **רַב הוֹנָא ברייתא**, שתי נשים של שני אנשים שעדיין לא ביכרו, וילדו **שְׁנֵי זָכָרִים וּנְקֵבָה** והתערבו הולדות זה בזה, **אֵין כָּאֵין לְבָתֵּן בְּלוּם**, ואף לאחר שיגדילו הזכרים אינם חייבים לפדות את עצמם, משום שכל אחד מהם אינו אלא ספק בכור.

הגמרא מבארת למה לא הוזכר במשנתנו אופן זה: **וְטַעֲמֹה שֶׁל תָּנָא דִּידֵין** (–תנא משנתנו) שלא הזכיר דין זה, הוא מִכִּיּוֹן דְּרַק בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים הוּא דְּמִשְׁבַּחַת לָהּ שִׁפְטָרוֹ שְׁנִידָם, אבל **כָּאִישׁ אֶחָד וְשְׁתֵּי נָשִׁים, לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ** שאם ילדו שני זכרים ונקבה לא יקבל הכהן כלום, שהרי אחד הזכרים הוא בודאי בכור. לפיכך **לֹא מִתְּנִי לִיהָ הַתְּנָא דִּין זֶה**.

משנה

מֵת הָבֵן הַבְּכֹר בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדוֹתָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁכֶּבֶר נָתַן הָאֵב לְבָתֵּן חֲמִשָּׁה סְלָעִים עֲבוּר פְּדִיוֹנוֹ, יַחְזִיר לוֹ הַכֹּהֵן אוֹתָם, שֶׁכֵּן הַתְּבַרֵּר שֶׁהוּא נֶפֶל. ואם מת רק **לְאַחֵר** שמלאו **שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדוֹתָהּ**, אף על פִּי שֶׁעֲדִיין **לֹא נָתַן** האב את דמי פדיונו לכהן, יִתֵּן אותם לאחר מיתת הבכור. **מֵת הַבְּכֹר בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לִלְדוֹתָהּ**, דינו כִּמְת בְּיוֹם **שְׁלֹשָׁנִי**, וחייב הכהן להחזיר. כן היא דעת חכמים. אבל **רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרִי**, אם כבר נָתַן האב לכהן את דמי הפדיון **לֹא יִפּוֹל** אותם חזרה, ואולם אם עדיין **לֹא נָתַן** לו, **לֹא יִתֵּן**. ובגמרא בסמוך תבואר מחלוקת זו.

גמרא

הגמרא מבארת את סברותיהם של חכמים ורבי עקיבא: **מֵאִי מַעֲמִייהו דְּרַבְּנִין** שאמרו שהיום השלושים הוא כלפני שלשים, משום שזָכָרִי (–שלמדו) גזרה שוה 'חֲדָשׁ חֲדָשׁ' מִמְּדָרָה. שבפדיון הבן נאמר (במדבר יח טז) 'פְּדוּיוֹ מִן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה', ובמנין הבכורות במדבר נאמר (שם ג ט) 'פָּקֶד כָּל בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן חֲדָשׁ וּמִעֲלָה'. ודרשה בגזירה שוה, מֵה הָתֵם במדבר נאמר 'מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמִעֲלָה' ולא נמנו אלא אלו שהיו בני יותר משלשים יום, אָף הָבֵא בפדיון הבן נָמִי (–גם) אין מתחייב אלא מי שהוא בן חודש וּמִעֲלָה, כלומר לאחר שלשים יום.

וְרַבִּי עֲקִיבָא סובר שהיום השלושים הוא ספק, משום דְּמִסְפָּקָא לִיהָ בגזירה שוה זו. שכן נאמר בפרשת ערכין (ויקרא כו ז) 'וְאֵם מִן שְׁנֵים שָׁנָה וּמִעֲלָה, אִם זָכָר וְהִיא עֶרְכָּךְ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וגו', ומכאן שבשנת הששים עצמה ערכו כערך פחות מכן ששים שהוא חמשים שקלים. ומדְּאִיצְמָרִיד לְמַכְתָּב 'וּמִעֲלָה' לְבְנֵי

עֶרְכָּךְ כדי ללמדנו שתוך הזמן הוא כלפני הזמן, וְלֹא נִמְרִי מִמְּדָרָה – ולא הסתמך הכתוב על כך שנדרוש זאת בגזירה שוה של 'חודש' 'חודש' ממדבר שאף 'מבן חודש' שנאמר בערכין (שם כו ז) הוא לאחר שלשים, נמצא ש'מבן חודש ומעלה' שנאמר במדבר ו'מבן ששים ומעלה' שנאמר בערכין הוּוּ לְהוּ ו-הרי הם: **שְׁנֵי כְּתוּבִים הֵבָאִים בְּאֶחָד** – ללמד דין אחד, שמשמעות הזמן הכתוב בהם היא על אחר זמן זה. וכלל הוא בידינו שכל **שְׁנֵי כְּתוּבִים הֵבָאִים בְּאֶחָד אֵין מְלַמְדִין** על מקום אחד. על כן הסתפק רבי עקיבא, האם ממה שנכתב 'ומעלה' גם בערכין וגם במנין המדבר מוכח שאין ללמוד בגזירה שוה ממנין המדבר על פדיון הבן, ואם כן חייב פדיון הבן חל כבר ביום שלושים עצמו. **אִי דְלָמָא, כִּי ו-מתין שני כתובים הבאים כאחד אֵין מְלַמְדִין**, דווקא **לְעֵלְמָא** – על דינים אחרים אינם מלמדים, **אֲכַל לְאוֹתָם דִּינִים גּוֹפִייהוּ** (–עצמם) שנאמרו בכתובים אלו הרי הם מְלַמְדִין, והרי גם מנין הבכורים במדבר היה לצורך פדיונם בלויים, ועל כן יש ללמוד מהם על בכורי דורות. וּמִשּׁוּם הָכִי מִסְפָּקִין לִיהָ לרבי עקיבא האם חייב פדיון הבן חל ביום השלושים עצמו או רק לאחריו. על כן הכריע להלכה, שאם מת הבן ביום השלושים ועדיין לא נתן האב את דמי פדיונו לכהן, אינו צריך לתת מספק, אבל אם כבר נתן לא יחזור ויטלם מהכהן. רב אשי מחלק בין פדיון הבן לבין אבילות: **אֲמַר רַב אֲשִׁי, הַכֹּל מוֹדִים לְעֵנִין חַיִּיב אֲבִילוֹת הָאֵב עַל מִיתַת בְּנוֹ, שִׁיּוֹם שְׁלֹשִׁים הוּא בְּיוֹם שְׁלֹשָׁנִי**, וכשם שאם מת לפני היום השלושים ללדתו אינו מתאבל עליו משום שהוא נפל, הוא הדין במת ביום השלושים עצמו. ואפילו רבי עקיבא הסובר שלענין פדיון ספק הוא האם נחשב יום השלושים כיום שלפניו או כיום שאחריו, מודה לענין אבילות שהוא כיום שלפניו. שהרי גם לשיטתו יש ספק בדבר, וְאֲמַר שְׁמוּאֵל הִלָּכָה דְּרַבְּרִי הִמִּיקָל בְּכֹאֵל, ובכל ספק דיני אבילות יש להכריע לקולא.

משנה

המשנה דנה בדין בכור שאינו יודע אם נפדה או לא: **מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדִית בְּנוֹ הַבְּכֹר, בְּכֹר זֶה בְּחֻזְקַת שְׁלֹא נִפְדָּה**, שכן אין דרך בני אדם לפדות את בנם קודם זמן החיוב שהוא לאחר שלשים יום, והרי הוא חייב לפדות את עצמו כשיגדיל, **עַד שֶׁיָּבִיא רֵאִיָּה שְׁנִפְדָּה** על ידי אביו. ואם מת האב **לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדִית בְּנוֹ**, הבן בְּחֻזְקַת שְׁנִפְדָּה, ואין הכהן יכול לתבוע ממנו את דמי פדיונו, שכן מאחר שהוא מוחזק בממונו על הכהן להביא ראייה שעדיין לא נפדה. והבן פטור מלפדות את עצמו **עַד שֶׁיֵּאמְרוּ לוֹ** שאמר אביו בשעת מיתתו שעדיין **לֹא נִפְדָּה**.

המשנה מביאה מחלוקת בדין קדימה בפדיון: **הוּא לְפָדוֹת** – בכור שלא פדאו אביו שמוטל עליו לפדות את עצמו, ונולד לו בן בכור וגם את בְּנוֹ מוטל עליו לְפָדוֹת, **הוּא קוֹדֵם לְבְנוֹ**, ועליו לפדות את עצמו תחילה. כן היא דעת תנא קמא. אבל **רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי**, חיוב פדיון בְּנוֹ קוֹדֵם – קודם לפדיון עצמו, כיון שמוֹצְאוֹ של האב הייתה מתחילתה מוטלת **עַל אָבִיו**, וְאִילוּ מִצֻּת בְּנוֹ מוטלת עָלָיו. ודברי רבי יהודה ואופן מחלוקת זו יבוארו בגמרא.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפדיון קודם זמנו: **אִיתְמַר, הַפְּדָה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדוֹתוֹ קוֹדֵם זְמַן חַיִּיב פְּדִיוֹנוֹ, רַב אֲמַר, בְּנוֹ פְּדוּי, וּשְׁמוּאֵל אֲמַר, אֵין בְּנוֹ פְּדוּי**. הגמרא מפרשת מחלוקת אמוראים זו: **דְּכֹוֹלֵי עֲלָמָא** מודים שאם נתן האב את כסף הפדיון על מנת שיחיה בנו פדוי מְעַבְשָׁיו, אֵין

בבורות. פרק שמיני - יש בכור דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלא
רש"י
תוספות

בבא בהרשאה - שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו, ובא בעל הרשאה ותובעו ממנה נפשו: אם שלי מת - החזיר לי את שלי, ואם של חבירי מת - החזיר לי את שלו, שהרי יש לי הרשאה. אדרבא - הרשאה אמטלטי. דהואיל ואינן בעין - מיחיו כשיקרא, שמא אין בידו משל זה כלום, וחתמי סהדי אשיקרא. היבא דכפריה - לוח

למלוח, תו לא כתב מלוח הרשאה עליהו, משום דמיחיו כשיקרא. הני רב הונא - גבי שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא: אין כאן לכוון כלום. ואף על גב דחד הוי בכור ממנה נפשו, דאם האחת ילדה שני זכרים - האחד בכור, ואם זכר ונקבה ילדה - נמצאת חבירתה וילדת זכר לבדו והוא בכור. ואפילו הכי הני אינו חייב לפדות את עצמו, דאמר ליה: שמא אין אני בכור, אלא חבירי. באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה - דכיון דאיכא חד בכור ויהיב חמש סלעים לכוון - להכי לא תני ליה, דכל הני דתנא כאן "אין כאן לכוון כלום" - שוין, בין איש אחד ושתי נשים, בין בשתי נשים של שני אנשים. משנה מת הני בתוך שלשים - אבכורות ודאין דעלמא קאי נמי. ויחזיר - דנפל הוה, ולא מייחזי בפדיון עד לאחר שלשים. כיום שלפניו - אף על פי שנתן יחזיר לו. גמרא ממדבר - כתיב (במדבר יח): "ופדיו מן חדש תפדה", וכתיב במדבר (שם ג): "פקוד כל בכור זכר מן חדש ומעלה". ומעלה - משמע: לאחר שלשים. מספקא ליה - אי גמרי מהתם. דמדיאצטריך "ומעלה" בערבין - "אם מן ששים ומעלה" וגו', וגמר במסכת ערכין (יהא), "שנה" "שנה" לגורא שוה, שכשם ששנת ששים כלמטה דהמנו לחחמיר - אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה, אף על גב דלהלך. והוא הדין לענין בן חדש, דיום שלשים כלמטה אף על גב דלהלך, ולא גמר "חדש" "חדש" ממדבר, דלא יאה נערך עד לאחר שלשים. הוו דערבין ודמדבר סני שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדן - על פדיון הבן. ודא דלמא כי אמר אין מלמדן - שני כתובין - לעלמא, דלא משתעי מבכור ודערבין. כמו אי הוה כתב "חדש" במידי אחרנא. אבל לגופיהו - כגון בכורי דורות מבכורי מדבר, דאידי ואידי בבכור הוא משתעי - מלמדן. דמדיאצטריך אמר: אם נתן - לא יטול, ואם לא נתן - לא יתן. לענין אבילות - אם מת ולד בתוך שלשים - אין אבילות חלה על אביו, דאימור נפל הוא. משנה שלא נפדה - דלא עביד איניש דפריך תוך שלשים. עד שיביא ראיה. לאחר שלשים בחוקת שנפדה - דכחן הוי מוציא מחבירו, ודורע כחו. עד שיאמרו לו - לכן, שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה. ובאמירה טגיא, בלא עדות גמורה. דרך חוקה דמוחקקין ליה בחוקת שנפדה - לאו זו היא חוקה מעליהא, דרובא דאיניש לא עביד למפרע חובו מיד. והכא לא שייך למימר "עד שיביא ראיה", דהכא יכול לומר לו הני: לכוון דעלמא יהידיה אבא. שמוצתו על אביו - מצות פדיתו של אב זה היתה על אביו שמת, ומצות בנו עליו. גמרא דכולי עלמא אי אמר ליה מעכשיו יאה בנו פדוי לאו פדיון הוא - אלא מתנה בעלמא, דהא בתוך שלשים לא שייכא פדיו. ואי אמר בתוך שלשים: "הרי כך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני" ואתנהו מעות ביד כהן בעין לאחר שלשים - דהאי פדוי, כמאן דיידיב להו ניהיליה השתא. נתעבלו - שאינן בעין. אקידושי אשה - דאי יחיד לא הוה השתא מיד, ואמר לה "התקדשי לאחר שלשים יום" - הויא מקדשה. כדאמרין במסכת קדושין (נטא).

תא

הני מילי היבא דכפריה - תימה: דללישאנא קמא ב"מורבה" (בבא קמא עא) דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה, מאי איכא למימר? וכן יש להקשות ממתניתין פרק "שבורת העדות" (שבורות לגבא) גבי "איש פלוני כהן, איש פלוני לוי, דרייק; הא "מנה פלוני ביד פלוני" - חייבין. דהא אמרת: עד שישמעו מפי תובעו ומשהבא בהרשאה. ופריך: והא אמרי נהרדעי בר.

הני מילי היבא דכפריה בר. ומיהו, הווא איכא לאוקומה בפקדון ללישאנא קמא נהרדעי. דכיון שיכול להקדיש בפקדון, כדמוכח בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פחא) גבי הווא דאייתי קרי לפום נהרא - הכי נמי יכול להרשות. דחד טעמא הוא, כדמוכח. ויש לתרץ חך דשמעתין ובקרקעות ואלבאי ודרבי, דאית ליה לקמן בפירקין (נאא) פוזין בקרקעות כמו שפזין במטלטלי, דאמקרקעי כתבין אדרבא. דאמטלטלי דוקא לא כתבין, דאינו ברשות. אי נמי: איכא לאוקומה כרבי נתן, דמדריב נתן יכול להוציא מידו אם חבירו חייב ואין לו מה לפדות. אי נמי: איכא לאוקומה כגון שנתן אחד לחבירו במעמד שלשתן. ומיהו צריך עיון: דלמא היבא דאין יכול להוציא מידו בבית דין - לא תקון רבנן מעמד שלשתן, כי היכי דלא תקון מעמד שלשתן בכתובה, משום דלא ניתנה לגבות מחיים, כדפירשית "בהחובלי" (בבא קמא פטא), ועוד יש לתרץ: דלמא אם שניהם מצוים לפנינו ומצוים לתת לאחר - חייב להחזיר. ולא הוצרך להעמיד בבא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחד להוציא מידו בפני עצמו. אבל בלא כפריה כתבין - מה שנהגים עכשיו לכתוב בהרשאה אפילו כפריה, אומר רבינו תם: דהיינו טעמא דלא כתבין נהרדעי - היינו משום דמיחיו כשיקרא, כדאמרין ב"מורבה" (בבא קמא עא), ובכתובות (פהא) מוכח דלמיחיו האחד להוציא מידו בפני עצמו. אבל בלא כשיקרא לא חיישין, ובה"מורבה" ושם ד"ה אמטלטלין הארכתי.

מת בנו בתוך שלשים יום כי יחזיר לו חמש סלעים - פירש בקונטרס: משום דנפל הוא. ובהנך פירש כן, דאפילו קים לן ביה דכלי לו חדשי - בי"ב חדש" תלה רחמנא. לאחר שלשים אף על פי שלא נתן יום, בפסחים בסופו (קבאג) אמרין דאבי אבן מברך שחיים. ויש לספק: כיון שמת אם מברך "שהחייני", מכיון דזוכה לקיים המצוה. ואין לתמוה אהא דלא מברכין "שהחייני" על כל מילה ומילה כמו על כל פדיון הבן, דשאני מצות פדיון הבן דלא שכיחא.

מת. ביום שלשים כיום שלפניו רבי עקיבא אומר בר - בריש "החולץ" (יבמות לזא). אמרין: התם תניא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא ששה - ספקא הוי. ואיתמר: מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה, אם אשת ישראל היא - חולצת. וברוב הספרים גרסין בסוף פרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלאא) "מת ביום שלשים". וכן גרס רבני יצחק, ורבינו חננאל גורס כן. ונראה (הגרס) ודגרסין: "תוך שלשים". דכיון דאמרין רבנן הכא: יום שלשים כיום שלפניו. ורבינו חננאל משר ליה ספיקא, ופליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל גם ביום שלשים - מה לי ביום שלשים ומה לי בתוך שלשים יום, גם בשאלותיו פריש יום, "תוך שלשים". ומיהו בהלכות גדולות כתוב דביום שלשים, אפילו פיהק ומת - לא הוי נפל לרבנן, ודוקא תוך שלשים הוא דאמרין במסכת שבת: פיהק ומת - דברי דכל מת הוא. משמע דגרסין: "ביום שלשים", ומפרשי מת במשמעו, פיהק ומת. וקחשיב פיהק ומת ביום שלשים, כיון שזיז כל כך - כנפל מן הגג תוך שלשים. ועוד יש לקיים גירסא זו אם בנפל מן הגג ואכלו ארי ביום שלשים דוקא הוא, דסמכין אדרבנן, ושמא אפילו לענין אבילות דהוי כבר קיימא. כיום שלפניו - ואם תאמר: דבריש "החולץ" (יבמות לזא) משמע דפשיטא לן מן ההיא אפילו תוך שלשים דחי הוא. דאמר: מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה, אם אשת בתו היא - אינה חולצת! ויש לומר: דהתם בנפל מן הגג או אכלו ארי, כרבנן, דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בסוף "רבי אליעזר דמילה". אבל הכא בפיהק ומת - דכולי עלמא מת הוא. ומיהו, אפילו הכי איירי הכא בנפל מן הגג כי תהם - אין לחוש, דהכי נמי פסקין בסוף "אם לא דביא" רבן שמעון בן גמליאל לענין אבילות להלך. אף על גב דבאשת כהן, דלא אפשר

אפילו

אפילו באותו דחשבינן ודאי בר קיימא, היכא דלא אפשר, כגון באשת כהן. ובמסכת
שמות פרק רביעי (הל"ב) תנן: הספקות אונגין ומתאבלין עליהן; ויש לומר: דהתם בספק
בן תשע לראשון או בן שבע לאחורין. דגנאי הדבר שלא יתאבל לא זה ולא זה. והרי הוא
ודאי בנו של אחד מהן.

ורידיה אויל וטריף ממשעבדי ובהני חמש בני
חורין פריק ליה לבריה - ואם תאמר: היכי
טריף ממשעבדי? הא אין נפרעין מנכסים
משועבדים במקום שיש בני חורין, והא איכא
חמש בני חורין? ואם היה פורק בנו תחלה הוה
ניחא. ואם תאמר: אכתי ליהודי לקחות מהני
חמש שפדה כהן בנו, דמה נפשך שיעבדום קודם
ללידת בנו. דאי לידת בנו קדמה - אם כן היה
יכול לטרוף על הקלות לפדיון בנו, כמו מאביו,
עצמו ויש לומר: דהבא מלקחות שקנו מאביו,
לפיכך אין חורין על הנכסים שקנה הווא. ועוד
יש לומר: כגון שלא כתב לקחות "דאקני",
והוא קנה התך חמש בני חרי אחרי כן. ואפילו
היכא דכתב ליה "דאקני" בעיא בפרק "מי שמת"
(בבא בתרא קנ"א), אבל היכא דלא כתב ליה -
קיימא לן דלא משתעבד. ואם תאמר: אי הך
משעבדי נכסים שקנה מאביו - ניחא, אבל
בנכסים שקנה הוא היכי משתעבדי לפדיונו?
דוא אימת חל חיוב פדיון עצמו - כשהביא
שתי שערות, שנעשה גדול. תו לא אשתעבד
נכסים שקנה אחרי כן, דלא כתב ליה לכהן
"דאקני" וצריך לומר: דעל כרחין מיירי בשירש
מאביו. מידה, לרבי יהודה נמי זימנין דמשכחת
לדהוא קודם לבנו, כגון שאין לו נכסים מאביו,
ומשהביא שערות קנה הני קרקעות, ומכרם
לאחר לידת בנו, דלפדיון בנו אויל וטריף
ממשעבדי. ועוד יש לומר: דנכסים שקנה אחרי
כן חל עליהו שיעבוד לענין פדיון, ואף על גב
דלא כתב "דאקני", דכל שעתא ושעתא רכיב
עליה חיוב פדיון, וכיון דחשבינן ליה כמלוה
בשטר - הוי כאילו נכתב לאחר שקנה
הקרקעות. **חמש** סלעים של בן (ב) וכו' -
אשם בבסק שקלים וערכין לא איצטרריך ליה
לתנא למיתני. דבאשם כתיב בהדיא: "בשקל
הקדש". וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוה,
כיון דכתיב (ויקרא כז) "וכל ערכך יהיה בשקל
הקדש".

**הכא גמי לא שגא. ושמואל אמר לך: התם - בידו
לקדשה מעבשיו, הכא - אין בידו לפדותו מעבשיו.
ואף על גב דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמואל
- הלכתא פרב באיפורי וכשמואל פדיני, הכא הלכתא
פנותיה ושמואל. תנן: מת בתוך שלשים יום - אף
על פי שגתו לבנו - יחזיר לו חמש סלעים; טעמא -
דמת, הא לא מת - בגו פדיו! - הכא במאי עסקינן
- דאינתהו למעות. תא שמע: בחזקת שלא נפדה עד
שיאמרו לו שגפדה! - התם גמי - דאינתהו למעות
בעינייהו. תני תנא קמיה דרב יהודה: הפודה את
בנו בתוך שלשים יום - בגו פדיו. אמר ליה: שמואל
אמר אין בגו פדיו, ואת אמרת בגו פדיו ואף על
גב דקיימא לן פרב באיפורי וכשמואל פדיני, הכא
הלכתא פותיה דשמואל. "הוא לפדות ובגו לפדות -
הוא קודם לבנו" וכו'. תנו רבנן: הוא לפדות ובגו
לפדות - הוא קודם לבנו. רבי יהודה אומר: בגו
קודמו, שמוצתו על אביו, ומצות בגו - עליו. אמר רבי
יחמיה: הכל מודים היכא דליכא אלא חמש סלעים -
הוא קודם לבנו, מאי טעמא - דמצוה דידיה עדיו.
כי פליגי - היכא דאיכא חמש משועבדות וחמש
בני חורין; רבי יהודה סבר: מלוה הכתובה בתורה -
אויל וטריף ממשעבדי, ובהני חמש בני חורין - פריק ליה לבריה. ורבנן סברי: מלוה
הכתובה בתורה - לאו ככתובה בשטר דמיא, הלכך - מצוה דידיה עדיו. **משנה** חמש
סלעים של בן - במנה צורי. שלשים של עבד, חמשים של אוזם ושל מפתח, ומאה של
מוציא שם רע - פולם בשקל הקדש במנה צורי. וכו' נפדין כפסף וכשזה כסף, חוץ
משקלים. **גמרא** מנה צורי. אמר רבי אסי: מנה של צורי. רבי אמי אומר: דינרא ערבא.
רבי חנינא אומר: איסתרא סרסאי דמיוזבנא תמניא דינרא, חמש מינייהו לפדיון הבן.
רבי**

תא שמע - ממתניתין: מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה בו. "עד שיביא
ראיה" גרסין. ואי מייתי ראיה - הוי פדיו. וקשיא לשמואל. וירידה - חמש
סלעים דירידה אויל כהן וטריף ממשעבדי, שהרי שיעבדו של כהן קדם. והיינו
דקאמר "שמוצתו על אביו", כלומר: שמוציא אותו נכסים לבנו. **ובהך**
חמש בני חרי פריק לבניה - מיד. דאי יהיב
בני חרי משום פדיון דירידה - תו לא מפריק
בנו, דשמיא שיעבדו הלקחות קודם ללידת
בנו. לאו ככתובה בשטר דמיא - ואי יהיב
בני חרי בשביל פדיון בנו - תו לא מפריק
איהו, דבהן לא מצי טריף לקחות. **משנה**
מנה צורי - מפרש בגמרא. חמשים של
אוזם ושל מפתח - כלומר, וכן חמשים של
אוזם וכו'. וכו' בשקל הקדש - דהוה
עשרין מעין, ואותן מעין שבמעוזה מנה צורי.
ובגמרא מפרש למה לי למהדר ולמיתני האי
וכו'. חוץ משקלים - שקלים הבאים
בלשכה באדר, אין מביאין שם אלא מטבע
של חצי שקלים. **גמרא** מנה של צורי -
היוצא ממדינת צורי. דהסלע ארבעה זוזים,
והזוז במשקל הזה של משקל שני ששיטין
ומחצה למשקל הברזל. רב אמי אומר -
סלע צורי היינו דינר ערבא = ישמעאלי. ולא
פירש לי שיעורו, ומצאתי בתשובת הגאונים
בבליים: ששבעה דינרים האמורים בכל
התלמוד, שהדינר שם מעה כסף - עושין
עשרה מאותן של ערביא, ובלשון ערבי
קורין אותה מגרעות. **איסתרא סרסאיא** -
סלעים מיושנים. דמודבנא תמניא - מינייהו
דינרא.

דינרא

בכתובה בשטר דמיא, וירידה -
אויל וטריף ממשעבדי, ובהני חמש בני חורין - פריק ליה לבריה. ורבנן סברי: מלוה
הכתובה בתורה - לאו ככתובה בשטר דמיא, הלכך - מצוה דידיה עדיו. **משנה** חמש
סלעים של בן - במנה צורי. שלשים של עבד, חמשים של אוזם ושל מפתח, ומאה של
מוציא שם רע - פולם בשקל הקדש במנה צורי. וכו' נפדין כפסף וכשזה כסף, חוץ
משקלים. **גמרא** מנה צורי. אמר רבי אסי: מנה של צורי. רבי אמי אומר: דינרא ערבא.
רבי חנינא אומר: איסתרא סרסאי דמיוזבנא תמניא דינרא, חמש מינייהו לפדיון הבן.
רבי

הוא אסי מנה של צורי - פירש בקונטרס: היוצא במדינת צור. וזהו שיעור סלע של אותו מנה, דבסלע ארבעה זוזים, והזוז במשקל זהוב של משקל שני פשיטין ומחצה
למשקל הברזל. ונראה שקבלה היתה בידו מרבותיו. ומשמע שרוצה לומר דזו הוא דינר של כסף, ומשקלו של זהב. וכמו כן פירש בפירוש חומש בפרשת "ואלה המשפטים" גבי
שלשים שקל, דהשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אונקייא למשקל הישר של קלנויא. משמע נמי שרוצה לומר דינר כסף זהוב משקלו שוה, דסלע הוא ארבעה דינרים. אבל
לא נראה לרבינו תם, מדקאמר דינר של זהב משקלו כשנים של כסף, כמו שאפרש בסמוך. ועוד פירש בקונטרס, דרבי חנינא דאמר: איסתרא סרסאי דמזבנא תמניא מינייהו דינרא
היינו דינרי האמור בכל התלמוד, הוא דינר שמינית שבדינר צורי. ורבי חנינא תנא הוא ופליג אמתניתין, והשתא הוה חמש סלעים דבר מועט. מאי דקאמר חמשה מינייהו לפדיון
הבן, והמנא מינייהו לא שוו אלא שמינית שבדינר צורי, וצרי גופיה אין משקלו אלא שני פשיטין ומחצה - נמצא דחמש סלעים של בן אין שוין פשוט אחד דמטבע שלטו לרבי
חנינא. ועוד, "דינר" מפרש דהוא דינר מדינה. ובלשון משנה רגיל לקרותו "זוז", ובלשון התלמוד רגיל לקרותו "פשיט", כי ההוא דכתובות (טז, א) דאמרין: "חמשי זוזי פשיטי". ועוד:
בכל דוכתי בסתם "דינרא" הוה דרדכא, דמודבנא בעשרים וחמשה זוזי, בפרק קמא דקדושין (מ, א) גבי רב כהנא דיהיב ליה אליהו שייפא דינרי, ורבי אמי דאשכח אונאי דינרי
- כלומר, בדינרי זהוב ונראה לפרש: דכלהו לא פליגי, ואמתניתין קיימי לפרוש לן שיעור. דרבי אמי מנה צורי - כלומר, (סלעים) חמש סלעים ממנה של (צורי) הן סלעים של
בן. **רבי** אמי אמר דינרא ערבא - כלומר, דינר של ערביא שוה חמש סלעים של בן, ולא כמו שפירש בקונטרס דסלע צורי דינרא ערביא. וגם פירש שמוצאתי בתשובת הגאונים של
בבליים ששבעה דינרים האמורים בכל מקום בהתלמוד שהדינר שם מעה כסף, עושין עשרה מאותו של ערביא. ודבריו סותרין זה את זה, דכיון דינר של ערביא קטן אפילו מדינר
שבכל התלמוד - אין יכול להיות דסלע צורי הוא דינר ערביא, והלא בסלע ארבעה דינרי מאותם של צורי שבכל התלמוד, כדאמרין בקדושין ובכל דוכתי: אלא, בדינרי זהב איירי.
והל ערביא קטן הוא מדינר זהב של צורי, דשל צור מיוזבן בעשרים וחמש של כסף, ושל ערביא - בעשרים, כדפירשתי, ושיעורו כחמש סלעים של בן. **רבי** חנינא אומר איסתרא
ססוריא - כן כתוב ברוב ספרים. אבל בקונטרס פירש: ססוריא. נראה דבין זה ובין זה נקרא על שם סוריא, כמו (בבא קמא פג, א) "לשון סורסי", שהוא על סוריא. והוא סלע של
סוריא, דמודבנא תמני דינרא, היינו דינר זהב של סוריא. וגדול הוא מדינר זהב של צור שבכל התלמוד, (דהסוריא) ודההוא לא מיוזבן (אלא) בעשרים וחמש, והאי של סוריא
ששוה שמונה של בן - היינו שלשים ושנים דינר של כסף, שהסלע ארבעה דינריין.

ושייך לעמוד הבא **רבי** יוחנן אמר דינרא הדינריא בר - הוא דינר זהב שבכל התלמוד, דמודבן בעשרים וחמש. ומסיק: דל זוז וישארו עשרים וארבעה, והדרא שתותא מאותן
עשרים וארבעה וישארו עשרים לפדיון הבן - דהיינו חמש סלעים, שהסלע ארבעה דינרים. וכתוב בספרים: דהוה לזו עשרים מתקלי כמתקלי דינרא, דינאין עשרין ותמניא וזי
ופלגא, ופלגא דנקא. ודומה פירוש זה גאונים, שפירשו חמש סלעים של בן לפי מטבע שבמדינה.

דינרא

הָכָא נָמִי בַּפְדִּיּוֹן הֵבֵן לֹא שָׁנָא, וְאִפִּילוּ שִׁכְשָׁהֲגִיעַ זְמַן הַפְדִּיּוֹן
הַמַּעוֹת אֵינָן בְּרִשּׁוֹת הַכֶּהֱן מִכָּל מְקוֹם הֵבֵן פְּדוּיָא.
וְשִׁמּוּאֵל אָמַר לָהּ, אֵינִי דוֹמֵה דִּין פְּדִיּוֹן הֵבֵן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים לַדִּין
קִידוּשִׁין לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁכֵּן הָתָם בְּקִידוּשִׁין בְּיָדוֹ שֶׁל
הַמִּקְדָּשׁ לְמִדְּשָׁה כִּבְר מַעֲבָשֵׁי בִשְׁעַת נִתִּינַת הַמַּעוֹת לַיָּדָה, וְעַל
כֵּן הֵם חֲלִים גַּם לְאַחַר שֶׁהִתְעַכְּלוּ הַמַּעוֹת. אֲבָל הָכָא בַּפְדִּיּוֹן הֵבֵן
הָרִי אֵין בְּיָדוֹ לְפָדוֹתוֹ מַעֲבָשֵׁי בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְעַל כֵּן אִם
כָּל הַמַּעוֹת כִּשְׁהֲגִיעַ הַיּוֹם הַשְּׁלוּשִׁים אֵין הֵבֵן פְּדוּיָא.
הַגִּמְרָא מְכַרְעָה בַּמַּחְלֻקָּה זֹאת: וְאָף עַל גִּבְ דִּקְיָמָא לֹן דְּכָל הֵיכָא
דְּפָלִיגִי – וְאָף עַל פִּי שֶׁכָּל הוּא בִּידְנֵי בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּחְלַק רַב
וְשִׁמּוּאֵל, הִלְכָתָא כִּרְבִּי אִיסוּרִי – בְּאִיסוּר וְהִיתָרוֹ וְהִלְכָה
בְּשִׁמּוּאֵל בְּדִינֵי מִמּוֹן, מִכָּל מְקוֹם הָכָא בַּפְדִּיּוֹן הֵבֵן, אָף שֶׁהוּא
חַיִּיב מִצְוָה שְׂדִינֵי כְּאִיסוּר וְהִיתָר, הִלְכָתָא בְּנוֹתִיָּה דְּשִׁמּוּאֵל,
שֶׁאִם הִתְעַכְּלוּ הַמַּעוֹת בְּתוֹךְ שְׁלוּשִׁים יוֹם אֵין הֵבֵן פְּדוּיָא.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה מִדְּבַרֵּי הַמִּשְׁנָה לְעִיל לְדַבְרֵי רַבִּי: תִּנֵּן
בַּמִּשְׁנָה לְעִיל (ע"א), מֵת הֵבֵן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָף עַל פִּי
שֶׁכִּבְרָתָן הָאֵב הַחֲמֵשֶׁה סְלָעִים לְכַתֵּן קוֹדֶם לָכֵן, וְחִזְרִי לֹן הַכֶּהֱן
לֵאב חֲמֵשׁ סְלָעִים. מִדִּיּוּקָתָא הַגִּמְרָא: מִשְׁמַע מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה
דְּמַעֲבָמָא שְׁעֵלִי לְהַחֲזִיר הוּא רַק מִשּׁוּם דְּמֵת הֵבֵן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים,
הָא – אֲבָל) אִם לֹא מֵת הֵבֵן, בְּנֵי פְדוּיָא. וּמִכָּאֵן שְׁעַל יְדֵי הַנְּתִינָה
בְּתוֹךְ שְׁלוּשִׁים חַל הַפְדִּיּוֹן לְאַחַר שְׁלֹשִׁים. דּוּחָה הַגִּמְרָא: הָכָא
בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן דְּאִיתְּנָהוּ לְמַעוֹת – הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאִוֵּן
שֶׁהַמַּעוֹת יִשְׁגּוּ בִּיד הַכֶּהֱן לְאַחַר שְׁלֹשִׁים, וּבִאִוֵּן זֶה גַּם שִׁמּוּאֵל
מוֹדֵה שֶׁהַפְדִּיּוֹן חַל לְאַחַר שְׁלֹשִׁים, כַּמְבֹּאֵר לְעִיל (ע"א).
הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה אַחֶרֶת מִמִּשְׁנַתָּנוּ לְדַבְרֵי רַבִּי: תָּא שְׁמַע,
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנַתָּנוּ, מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים הָרִי הֵבֵן בְּחֻזְקָתָא שְׁלֵלָא
נִפְדָּה, עַד (שִׁיאִמְרוּ לֹן) [שִׁיבִיא רֵאִיָּה] שֶׁנִּפְדָּה. הָרִי שֶׁאִם פְּדָה
הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלוּשִׁים הֵבֵן פְּדוּיָא. דּוּחָה הַגִּמְרָא: הָתָם נָמִי מְדוּבָר
בְּאִוֵּן דְּאִיתְּנָהוּ לְמַעוֹת בְּעִינְיָהוּ – וְשֶׁהַמַּעוֹת בְּעִין לְאַחַר
שְׁלוּשִׁים, שֶׁגַּם שִׁמּוּאֵל מוֹדֵה בּוֹ שֶׁהֵבֵן פְּדוּיָא.
רַב יְהוּדָה הַכְרִיעַ לְהִלְכָה כְּדַבְרֵי שִׁמּוּאֵל: תִּנֵּן תָּנָא קָמִיָּה דְּרַבִּי
יְהוּדָה – שֶׁנֶּה אֶחָד הַחֲכָמִים בְּרִייתָא לְפָנֵי רַב יְהוּדָה, הַפְדָּה אֵת
בְּנֵי בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּנֵי פְדוּיָא. אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה, הָרִי
שִׁמּוּאֵל אָמַר 'אֵין בְּנֵי פְדוּיָא', וְאֵת אִמְרָתָא – וְאִין אֵתָּה שׁוֹנָה
בְּבִרְיָתָא 'בְּנֵי פְדוּיָא'. וְאָף עַל גִּבְ דִּקְיָמָא לֹן שֶׁהִלְכָה כִּרְבִּי
בְּאִיסוּרִי וְהִלְכָה בְּשִׁמּוּאֵל בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת, מִכָּל מְקוֹם הָכָא
בַּפְדִּיּוֹן הֵבֵן הִלְכָתָא בְּנוֹתִיָּה דְּשִׁמּוּאֵל.
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה: הוּא לְפָדוֹת וּבְנֵי לְפָדוֹת הוּא קוֹדֶם לְבְנֵי וְכו',
רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר בְּנֵי קוֹדֶמוֹ, שִׁמְצוֹתוֹ עַל אֲבִיו וּמִצְוַת בְּנֵי עֲלִיו.
וְכֵן שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא: תִּנֵּן רִבְּנָן, הוּא לְפָדוֹת – בְּכוֹר שֶׁלָּא נִפְדָּה
עַל יְדֵי אֲבִיו וּמוֹטֵל עֲלִיו לְפָדוֹת אֵת עֲצָמוֹ, וְגַם אֵת בְּנֵי הַבְּכוֹר
מוֹטֵל עֲלִיו לְפָדוֹת, פְּדִיּוֹן הוּא – וְשִׁלּוֹן קוֹדֶם לְפָדִיּוֹן בְּנֵי. רַבִּי
יְהוּדָה אָמַר, חַיִּיב פְּדִיּוֹן בְּנֵי קוֹדֶמוֹ לְפָדִיּוֹן עֲצָמוֹ, מִשּׁוּם
שֶׁמִּצְוָתוֹ שֶׁל הָאֵב הַבְּכוֹר הִיתָה מִתְּחִילָתָהּ מוֹטֵלָת עַל אֲבִיו,
וְאִילוּ מִצְוַת בְּנֵי מוֹטֵלָת עֲלִיו.
הַגִּמְרָא מְפַרֶשֶׁת מַחְלֻקַּת תְּנָאִים זֶה: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה הִכָּל
מוֹדִים, הֵיכָא דְּלִיבָא – וְשִׁאֵין לֹן אֱלָא חֲמֵשׁ סְלָעִים בְּלִבָּד הוּא
קוֹדֶם לְבְנֵי וּפְדָה אֵת עֲצָמוֹ. מֵאֵי מַעֲבָמָא, מִשּׁוּם דְּקִדּוּם מִצְוָה
דִּיְדִיָּה – וְשִׁלּוֹן עֲדִירָא וְקוֹדֶם לְמִצְוַת פְּדִיּוֹן בְּנֵי הַמוֹטֵלָת עֲלִיו. כִּי
פָּלִיגִי – מִתִּי נִחְלַק, הֵיכָא דְּאִיבָא קִרְקַעוֹת בְּשׁוּי חֲמֵשׁ סְלָעִים
שְׁדִּיּוֹ שֶׁל אֲבִיו שֶׁנַּעֲשֶׂה מִשְׁוִעֲבָדוֹת לְחוּב פְּדִיּוֹנוֹ שֶׁהִתְחַיִּיב בּוֹ
אֲבִיו וְאַחֵר כִּךְ מִכְּרָן לְאַחֲרִים, וְיֵשׁ לוֹ עוֹד חֲמֵשׁ סְלָעִים בְּנֵי חוֹרִין
שֶׁהֵם עֲדִינִן שֶׁלֹּ. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, מְלִוָּה הִתְנוּכָה בְּתוֹרָה – חוּב
שֶׁהַתּוֹרָה מְחַיִּיבֶת אוֹתוֹ כְּגוֹן חוּב פְּדִיּוֹן הֵבֵן, בְּכַתּוּבָה בְּשִׁמּוּר

דְּמֵיָא וְהִבְעֵל חוּב גּוֹבָה אוֹתוֹ אִף מִקְרַעוֹת שְׁבִידֵי הַלְקוּחוֹת.
וְלָכֵן אֵת חוּב הַפְדִּיּוֹן דִּיְדִיָּה אֲזִיל וְיִטְרִיף מִשְׁוִעֲבָדֵי – הוֹלֵךְ
הַכֶּהֱן וְטוֹרֵף מִהַקְרַעוֹת שְׁבִידֵי הַלְקוּחוֹת, שְׁהִרִי כִּבְר כִּבְר
הַשְׁתַּעֲבָדוֹ הַקְרַעוֹת לְכַתֵּן מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַיִּיב אֲבִיו בַּפְדִּיּוֹנוֹ לְפָנֵי
שִׁמְכֹרָן. וְכִהְנִי חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁהֵם בְּנֵי חוֹרִין וְעֲדִינִן הֵם בְּרִשּׁוֹתוֹ
פְּרִיק לֵיהּ לְבִרְיָה – יִפְדָּה אֵת בְּנֵי. וְעֲלִיו לְעִשׂוֹת דּוּקָא כְּסֹדֶר זֶה,
מִשּׁוּם שֶׁאִם יִפְדָּה אֵת עֲצָמוֹ בְּסָלָעִים בְּנֵי חוֹרִין, שׁוּב לֹא יוֹכֵל
הַכֶּהֱן לְגַבּוֹת אֵת חוּב פְּדִיּוֹן בְּנֵי מִהַקְרַעוֹת הַמְשׁוּעָבָדוֹת, מִשּׁוּם
שֶׁקָּדְמָה מְכִירְתָם לַיָּדָה הֵבֵן וְלֹא הַשְׁתַּעֲבָדוֹ מִעוֹלָם לְחוּב
פְּדִיּוֹנוֹ. וְרִבְּנָן סָבַר שְׁמִלּוּה הִתְנוּכָה בְּתוֹרָה לֹא בְּכַתּוּבָה
בְּשִׁמּוּר דְּמֵיָא וְאֵינוֹ אֲלָא כַּמְלּוּה עַל פֶּה שֶׁאֵינוֹ גּוֹבָה מִן הַלְקוּחוֹת,
וְאָף אֵת פְּדִיּוֹן הָאֵב אֵין הַכֶּהֱן יוֹכֵל לְגַבּוֹת מִן הַלְקוּחוֹת. וּמֵאַחֵר
שֶׁאֵין בִּידוֹ אֲלָא חֲמֵשֶׁה סְלָעִים בְּנֵי חוֹרִין, הִלְכָף קִיּוֹם מִצְוָה
דִּיְדִיָּה עֲדִירָא, וְהוּא קוֹדֶם לְמִצְוַת פְּדִיּוֹן בְּנֵי.

משנה

נֹאמַר בְּתוֹרָה (בַּמִּדְבָּר יח טו) 'וּפְדִיּוֹן מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף
חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂירִים גֶּרָה הוּא'. הַמַּעוֹת הַנִּקְרָאוֹת
בְּתוֹרָה 'שְׁקָלִים' נִקְרָאוּ בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'סְלָעִים', וְנִידוֹן הַמִּשְׁנָה
הוּא לְבַרֵּר אֵת עֶרֶךְ הַכֶּסֶף הַמוֹפִיעַ בְּתוֹרָה, שְׁהִרִי הוֹסִיפוּ חו"ל עַל
הַשְׁקָל שְׁהִיָּה בִּימֵי מִשָּׁה וְקִבְעוּ אוֹתוֹ לְפִי הַשְׁקָל הַצּוּרִי.
חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל פְּדִיּוֹן הֵבֵן, לְאַחַר שֶׁהוֹסִיפוּ חו"ל עַל הַמִּטְבַּע שֶׁל
מִשָּׁה, עֵרַכְם נִקְבַּע בְּמִנְהָ צוּרִי – לְפִי עֶרֶךְ מִנְהָ שֶׁל מְדִינַת צוּר,
שֶׁהִיָּה עֵרַכּוֹ שׁוֹה לְעֶרֶךְ עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה סְלָעִים.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה תְּשׁוּמוֹת נוֹסְפִים שֶׁנִּקְבְּעוּ לְפִי עֶרֶךְ הַמִּטְבַּעוֹת
שֶׁבְּמִדְיַת צוּר: שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים שֶׁל עֶבֶד – אִם נִגַּח שׁוֹרוֹ שֶׁל
אָדָם אֵת עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, חִיבָהּ הַתּוֹרָה אֵת בַּעַל הַשׁוֹר לְשַׁלֵּם
לְבַעַל הָעֶבֶד סָכּוֹם קְבוּעַ שֶׁל שְׁלוּשִׁים שְׁקָלִים. חֲמֵשִׁים שְׁקָלִים
שֶׁל אוֹנֶם וְשֶׁל מִפְתָּה נִעְרָה בְּתוֹלָה, שֶׁחִיב לִיתֵן לְאֲבִיָּה קֶסֶם שֶׁל
חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים. וּמֵאַחַר שְׁקָלִים שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רָע – הַנוּשָׂא
אִשָּׁה, וְטוֹעֵן שֶׁלָּא מִצָּא לָהּ בְּתוּלִים, אִם הִתְבַּרֵּר שְׁהִיָּה לָהּ
בְּתוּלִים, וְטַעֲנָתוֹ הִיא הוֹצָאתָ שֵׁם רָע, חִיב לְשַׁלֵּם לְאֲבִיָּה קֶסֶם
שֶׁל מֵאָה שְׁקָלִים. כָּל הַתְּשׁוּמוֹת הֵללוּ שֶׁהוֹכִיחוּ בְּתוֹרָה, אָף אִלוּ
שֶׁלָּא נֹאמַר בָּהֶם 'שְׁקָל' אֲלָא 'כֶּסֶף', כּוֹלֵם נִקְבְּעוּ בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ,
שֶׁשִּׁיעוּרָו כְּשִׁיעוּר סָלַע שֶׁהוּא אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה בְּמִנְהָ צוּרִי.
וְכוֹלֵן נִפְדִּין – וְכָל הַנִּפְדִּים, כְּגוֹן בְּכוֹר אָדָם וְהַקְדָּשׁוֹת, פְּדִים
אוֹתָם בִּין בְּמִטְבַּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבִין בְּשִׁנּוֹה כֶּסֶף – אֵין צוֹרֵךְ לְתַת
כְּגַדֵּם דּוּקָא מִטְבַּעוֹת כֶּסֶף, אֲלָא כָּל דָּבָר שְׁשׁוּי כְּמוֹתָם. חוּץ
מִשְׁקָלִים – מִצְוַת נִתְּנִית מַחְצִית הַשְׁקָל בְּכָל שָׁנָה, שֶׁאִי אִפְשָׁר
לְקִיּוּמָהּ בְּנִתְּנִית שׁוֹה כֶּסֶף, אֲלָא רַק בְּמִטְבַּע שֶׁל חֲצִי שְׁקָל.

גמרא

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁעֶרֶךְ הַכֶּסֶף הַנִּדְרָשׁ לְשְׁקָלִים שֶׁל פְּדִיּוֹן הֵבֵן, נִמְדָּד
לְפִי עֵרַכּוֹ שֶׁל מִנְהָ צוּרִי, וְנִחְלַקוּ הָאִמּוּרָאִים הָאֵם חַל שִׁנִּינוּ עֶרֶךְ
הַשְׁקָל מֵאֵת תְּקוּפַת הַמִּשְׁנָה וְעַד לְתַקּוּפָתָם. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא: מִנְהָ
צוּרִי, מִדּוֹ שׁוּי. אָמַר רַבִּי אִפִּי, כִּפִּי שׁוּי מִנְהָ שֶׁל צוּרִי – מְדִינַת
צוּר, וְלְדַבְרֵיוֹ אָף בּוֹמֵנוּ הַשִּׁיעוּר הוּא כְּבוֹמֵן הַמִּשְׁנָה, וְהִינֵנוּ כִּפִּי
שׁוּיָיו שֶׁל מִנְהָ בְּמִדְיַת צוּר.
רַבִּי אִמִּי אָמַר, כִּדִּי לְשַׁעַר אֵת שׁוּיָיו שֶׁל סָלַע צוּרִי בּוֹמֵנִינוּ, יֵשׁ
לְשַׁעְרוֹ לְפִי דִּינָרָא עֲרָבָא – דִּינָר הוֹצֵא בְּמִדְיַת הַשִּׁמְעָאִלִּים.
רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּמִּשְׁנָה, יֵשׁ לְשַׁעַר אוֹתָם
לְפִי אִיסְתָּרָא סָרְסָא – סְלָעִים מִיּוֹשְׁנִים, דְּמִיּוֹדְבָנָא תְּמִנָּא
בְּדִינָרָא – שְׁנִמְכְּרִים שְׁמוֹנָה מָהֶם בְּדִינָר אֶחָד, חֲמֵשׁ מִיְנֵיהֶם –
חֲמֵשׁ סְלָעִים כְּאִלוֹ הוּא הַשִּׁיעוּר הַנִּדְרָשׁ לְפְדִיּוֹן הֵבֵן.

וּפְּנִיָּוִן זֶה מֵה פִּיבּוֹ, והרי התורה קבעה שיתן חמשים שקל,
 ולא יותר. ומבארת הברייתא, פונדיון זה משמש קִלְבִּין ומתחלק
 לְפָדְיוֹנִים. והיינו, שפונדיון זה ניתן כתוספת מועטת לתשלום
 של כל שנה, כדי שלא יחסר ממשקל המטבע המושלם לפדיון
 ההקדש, שהרי כשיתן לשולחני הרבה מטבעות קטנים וסלעים
 ופונדיונים) כדי לקבל מטבע אחת ששוה חמשים שקלים, יצטרך
 להוסיף פונדיון, ומשמש לקילבון, היינו להכריע את הכף לטובת
 משקל המטבע המושלם להקדש, וכאילו פונדיון זה מתחלק
 לפרוטרוט היינו למטבעות קטנות, הנוספות לפדיון כל שנה
 ושנה.
 ויש להקשות על דברי רבא, שמכל מקום מבואר בברייתא
 שערך הסלע הוא ארבעים ושמונה פונדיונים, וידוע שערכו של
 כל דינר הוא שנים עשר פונדיונים, נמצא שערך כל סלע ושל
 ארבעים ושמונה פונדיונים) הוא ארבע דינרים, וזהו שלא כדברי
 רבא שאמר שערך הסלע הוא רק שלשה דינרים ושלש.
 מתרצת הגמרא: מה ששינונו בברייתא שערך השקל הוא
 ארבעים ושמונה פונדיונים, הוא בְּתַר דְּאֻסְיָפוֹ עִילּוּיָהּ – אחר
 שהגדילו את שיעור השקל בשישית, ונעשה שוויו שזה לערך
 עשרים וארבע מעות כסף, שהן ארבע דינרים, ובהם ארבעים
 ושמונה פונדיונים.
 ומביאה הגמרא מקור שאפשר להוסיף על מדת השקל: דְּתַנִּי
 בברייתא, נאמר לגבי מצות נתינת מחצית השקל (שמות ל יג),
 'עֲשִׂים גֵרָה הַשֶּׁקֶל', לְמַדְנוּ לְשֶׁקֶל שֶׁעֲרָכוֹ הוּא עֲשָׂרִים גֵרָה,
 ו'גרה' היא המטבע הנקראת 'מעה כסף', וּמִנֵּין שֶׁאֵם רָצָה
 לְהוֹסִיף על משקל הכסף הצרוף במטבע השקל, יוֹסִיף – רשאי
 להוסיף, תִּלְמוֹד לִזְמַר לגבי שיעור הערכין (ויקרא כז ה)
 'עֲשִׂים גֵרָה יְהִי הַשֶּׁקֶל', ומשמעות חיבת 'יהיה' שיכולה
 להיות בו הויה אחרת, דהיינו שניתן לשנותו. יָבֹל הייתי לומר
 כשם שניתן להוסיף על משקל השקל, כך אם ירצה אף יִפְחֹת
 מערכו, תִּלְמוֹד לִזְמַר לגבי פדיון הבן (במדבר יח טז) 'עֲשִׂים
 גֵרָה הוּא' ומשמע שמשקלו לפחות כמשקל עשרים גרה.
 הגמרא מביאה מעשה שבו נחלקו אמוראים מהו המטבע הנדרש
 לפדיון הבן בזמנם: רב אשי שָׁדַר לִיה שֶׁבֶסֶר זָוִי – שלח שבעה
 עשר דינרים לרב אחא בְּרִיה דְּרַבִּינָא שהיה בחן, בְּפִדְיוֹן הָבִן
 – בעד פדיון בנו בבדור. ושבו שָׁלַח לִיה רב אשי לרב אחא,
 וביקש מאת רב אחא לִשְׁדַּר לִי מָר – ישלח לי כבודו בחזרה
 תִּלְתָּא יְתִירָתָא דְּאִיכָא עִלּוּיָהּ – שליש דינר שהוא יתר על
 שווי חמשה סלעים של פדיון הבן, כיון שסבר כרבא שערך סלע
 שוה לערך שלשה דינרים ושלש, ונמצא שערך חמשה סלעים
 שוה לששה עשר דינרים ושני שליש דינר, וכיון שנתן שבעה
 עשר דינרים, הרי צריך להחזיר לו שליש דינר.
 שָׁלַח לִיה רב אחא בריה דרבינא, לרב אשי, אין לך ב ידי עורף
 על שווי חמשה סלעים, רב אחא אדרבא, לִשְׁדַּר לִי מָר תִּלְתָּא
 אֲחֲרֵינָא – עליך לשלוח לי עוד שלשה דינרים, כיון דְּאֻסְיָפוֹ
 עִלּוּיָהּ – שהגדילו את שיעור השקל בשישית, וערכו שוה
 לארבע דינרים, ונמצא שבחמשה סלעים יש עשרים דינרים.
 הגמרא מבארת שיש הבדל בכמות של 'שקל כסף' בין המזכר
 בתורה למה שמזכר בנביאים ובכתובים: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, כָּל
 לשון 'שקל כסף' הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה סֵתָם, הכוונה לערך של סֵלַע.
 וכל לשון 'שקל כסף' דְּנִבְיָאִים – שהוזכר בספרי הנביאים,
 הכוונה ללִיָּטְרִין, דהיינו מנה שהוא משקל ליטרא, השוה
 למשקל עשרים וחמשה סלעים של התורה. וכל לשון 'שקל כסף'
 דְּבְּתוֹבִין – שהוזכר בספרי הכתובים, הכוונה לקִינְטָרִין, דהיינו
 כמשקל מאה סלעים של התורה. חִיז מִן כֶּסֶף וְשֶׁל עִמְרִין
 שקיבל מאברהם אבינו בעת שקנה ממנו את שדה המערה
 המכפלה, שָׂאָה עַל פִּי שְׁכֵתוֹב בְּתוֹרָה בלשון 'כסף סֵתָם' היה

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שוויו של מנה צורי בזמנינו, נמדד לפי דִּינָרָא
 הִדְרִינָא מְרִינָא – דינר זהב שטבעה בו דמותו של הדריינוס
 קיסר או של טוריינוס קיסר, וְשִׁיפָא – שנישוף ממנו שם המלך
 החקוק בו, דְּמִדְבָּנָא – שהוא נמכר בְּעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה זָוִי –
 דינרי כסף צוריים, וכדי לדעת את שווי הסלעים הנדרשים
 לפדיון הבן, דָּל מִינֵיהּ שְׁתוּתָא, הפחת שישיית מסכום הדינרים
 הנדרשים לקניית מנה צורי, וְהִנֵּךְ – ואילו עשרים הדינרים
 הנותנים, הם שווי חמשה סלעים הנדרשים לְפִדְיוֹן הָבִן.
 מקשה הגמרא על חשבון זה: כיון שהפחתת שישיית, דהיינו
 ארבעה דינרים ושישית, הִנֵּי עֲשָׂרִין וְחֵד נָבִי דְנָקָא הָיוּ – אין
 כאן אלא עשרים ואחד דינרים פחות שישיית [כלומר עשרים
 דינר ועוד חמש שישיית דינר], ואילו לפדיון הבן די בחמשה
 סלעים שנקנים בעשרים דינרים.
 מתרצת הגמרא: אָלָא כך צריך לומר, דָּל שְׁתוּתָא וְזָוָא –
 הפחת שישיית ועוד דינר אחד, וְהִנֵּךְ הנותנים הם בשווי חמשה
 סלעים הנדרשים לְפִדְיוֹן הָבִן.
 שבה הגמרא ותממה: אָכְתִּי – עדיין החשבון אינו מדויק, כיון
 שחוץ מהשישית [שהוא ארבע דינרים ועוד שישיית דינר]
 הפחתת עוד דינר שלם, נמצא שלא נותרו אלא עֲשָׂרִין נָבִי
 דְנָקָא הָיוּ – עשרים דינר פחות שישיית, ואילו לפדיון הבן צריך
 שייהיו סלעים שוים עשרים דינרים שלמים.
 מתרצת הגמרא: אָלָא כך צריך לומר, דָּל זָוָא – הפחת תחילה
 דינר אחד, ויותר עשרים וארבעה דינרים, וְאַחַר כֵּךְ הפחת
 שְׁתוּתָא – שישיית מאותם עשרים וארבע דינרים ודהיינו ארבע
 דינרים, וְהִנֵּךְ הנותנים הם משקל חמש סלעים הנדרשים
 לְפִדְיוֹן הָבִן, ונמצא דְּהָיוּ לָהּ – ששווי חמשה סלעים הוא
 עֲשָׂרִין מִתְקָל בְּמִתְקָלִי דִּינָרָא – עשרים דינרים הנשקלים
 במשקל דינר צורי. דְּאִינֵן – שהם שוים עֲשָׂרִין וְתַמְנִיָּא זָוִי
 וּפְלָגִי וּפְלָגָא דְנָקָא – עשרים ושמונה וחצי דינרים ערביים ועוד
 חצי שישיית הדינר, דהיינו פונדיון, והוא שיעור חמשה סלעים
 של פדיון הבן.
 הגמרא מבררת כמה דינרים יש בכל סלע של תורה: אָמַר רַבָּא,
 סֵלַעִים דְּאֻרְיִיתָא – סלעים של התורה, דהיינו שקלי הקודש,
 תִּלְתָּא וְתִלְתָּא הָיוּ – ערכו של כל סלע הוא שלשה דינרים
 ועוד שליש דינר, דְּכֵתִיב לגבי מצות מחצית השקל (שמות ל יג)
 'עֲשִׂים גֵרָה הַשֶּׁקֶל', וּמִתְרַמֵּינֵן – והתרגום של 'עשרים גרה'
 הוא 'עֲשָׂרִין מִעִין', דהיינו ששווי של השקל הוא עשרים מעה,
 וְתַנִּי בברייתא, שֶׁשׁ מֵעָה כֶּסֶף, הוא שווי של דִּינָר, אם כן
 נמצא שבשקל אחד שהוא עשרים מעה, יש שלש דינרים [שהם
 שמונה עשרה מעות], ועוד שליש דינר [שהן שתי מעות].
 המקדיש שדהו בזמן שהיובל נוהג, ובא לפדותו, קבעה התורה
 סכום קבוע לפדיון השדה, חמשים שקל כסף לכל מידת שטח של
 בית חומר שעורים [והוא שטח שבו זורעים כמות שעורים
 שנקראת חומר], וסכום זה ניתן עבור כל שנות היובל, דהיינו אם
 הקדישה בשנה הראשונה של היובל, ולולי שהיה פודה את
 השדה היא היתה נשארת ביד ההקדש ארבעים ותשע שנים, עד
 היובל הבא, אולם אם הקדישה שנתיים או שלש לפני היובל,
 נותן עבור הזמן שנותר עד היובל סלע ופונדיון עבור כל שנה.
 הגמרא מקשה על שיעורו של רבא ממה ששינונו בתורת כהנים
 (בחקוקות פ"ה ה"ה) לגבי המקדיש שדה אחוזה בשנת היובל.
 מקשה הגמרא: מִיָּתִיבִי, שינונו בברייתא, אם בא לפדותה
 בתחילת היובל, נותן ארבעים ותשעה סלעים וארבעים ותשעה
 פונדיונים עבור ארבעים ותשע שנים שבין יובל ליובל, ומקשה
 הברייתא, וְהָלֹא סֵלַע שֶׁל קֶדֶשׁ עֲרָכוֹ הוּא רַק אֲרָבָעִים וְשִׁמְנָה
 פִּנְדְּיוֹנִין, וכיון שנותן ארבעים ותשעה דינרים ועוד ארבעים
 ותשע פונדיונים, נמצא שנותן חמשים שקל ופונדיון נוסף,

דינרא הדייניא — דינר זהב שטבע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר. ושייפא — שם המלך. דמיזבין בעשרים וחמשה דינר של כסף — דינר צורי. דל מינייהו שתותא — ואינך לפדיון הבן. דסבירא ליה דסלעים של בכור הם סלעים של ארבעה דינר, והוא סלע צורי דנטי לחמשה סלעים עשרים דינר. עשרים וחד נבי דנקא הוו — דל שתות מעשרים וארבעה ופשו עשרים,

הדל שתות מחד זוזא — פשו עשרים ואחד נבי דנקא. אלא דל שתותא זוזא — ואבתי עשרים נבי דנקא הוו, דכי מדלית שתות ובי הדר מדלית חדא — פשו עשרים נבי שתותא אלא דל בריש זוזא — ופשו עשרים וארבעה, והדר דל שתות מעשרים וארבעה ופשו עשרים, והנך לפדיון הבן אולי. דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינא — במשקל דינר צורי, כדפירשית. אלא שפונדיון צורי גדולים ושל ערבים קטנים, וכיון דשבעה צורים עושין עשרה ערביים, מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיון ערביים ושביעית פונדיון. דצא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיון ושביעית פונדיון לכל דינר — הוו להו שלשים וישה פונדיון טופיאנא, דאינון שלשה דינרים, ואישתבח דשבעה הוו עשרה. הלכך שבעה דינר צורים הוו עשרה, והארבעה עשר הוו עשרים, ופשו ששה דינר צורים, הוסיף לכל דינר חמשה פונדיון ושביעית — הוו להו שלשים ואחד פונדיון טופיאנא בציר פורתא, וההוא פורתא לא חשיב בין פונדיון, וישה אותן דינר — הוו שלשים ואחד פונדיון שני דינר ופלגא דינר ופונדיון, אישתבח דששה דינר צורים עושין תמינא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים. ולשון זה שפירשתי כתוב בספרים, ולא פירש לנו, כי אף פירש מפי הרב הגדול כל כך מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאין עשרים ושמונה ופלגא ופלגא דנקא, אבל מצאתיה בתשובת הגאונים. סילעין דאורייתא תלתא — דינר צורים הוו, ותילתא, דהן עשרין מעין. והלא סלע של קודש — המקדיש שדחו בשנת היובל היה

פרדה בית זרע (וחומר) שעורים בחמשים סלעים, ובתורת כהנים גבי מקדיש שדחו קתני: "כערבך קיסם", נותן ארבעים ותשעה סלעים וארבעים ותשעה פונדיון לארבעים ועשרים שנים של יובל. והלא סלע של קודש כר, כלומר: ולמה אמרנו ארבעים ותשעה פונדיון והלא סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיון, אישתבח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון פונדיון זה מה טיבו — והלא לא נאמר אלא "חמשים שקל כסף" קולבון לפירושו — הכרע הוא האי פונדיון, דמטי קולבון — מעה קטנה, לכל אחד. "לפרטורט" משמע: לכל אחד בפני עצמו, כדארמין בפרק ראשון (בכורות ה,א). ולא נמארו הכתוב אלא בפרטורט קתני מיהא: סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיון, והיינו ארבעה דינר צורים דהבי אמרין בקדושין (יב,א): שש מעה כסף — דינר, מעה — שני פונדיון, נמצא דינר שנים עשר פונדיון, וסלע ארבעים ושמונה. אלמא סלע דאורייתא ארבעה

דינרין, וקשיא לרבא ומשנין: בטר דאוסיוף עליה — על סלע דאורייתא, הוסיפו שרות ועשאוהו למדת סלע צורי, עשרים וארבעה מעין. יחיה — "עשרים גרה יהיה השקל", משמע: עוד יהיה אחרת. בפרשת ערכין כתיב "הוא". בסדר "ויקח קרד" כתיב: "עשרים גרה הוא" — שלא יפחות. רב אחא כהן היה ושלח רב איש לרב אחא. לישלח לי מר תילתא — שנתן לי יותר מדאי, כרבא דאמר: סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא. מטי לחמשה סלעים חמשה עשר דינר, והתילתא דאינון שתי דינרין נבי תלתא, דמטי לסק הכל שסבר וזנ נבי תילתא. שלח לי מר תלתא זוזי, דהא אוסיפו עלייהו ועשאוהו למדת צורי, דהוו חמשה סלעים עשרים וחד. מנין, דהוא עשרים וחמשה סלעים. קינפריא — מאה סלעים בכל שקל. דכתיב עובר לסוחר — שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים. והאיכא דוכתא דקרו לתקלא ידיהו קינפריא — שגדול במדת קינטרא, הלכך קינטריא ידויב ליה. מפני כספה [וזהב] של ירושלים — שהיה בלשכה, והוא של הקדש ואסור לזרים, וכשלקחוהו גוים ערבוהו עם הזהבים, וחיללוהו — משמע: כיון שבאו פריצים חיללוהו — נפק לחולין. היא רובא דעלמא — בתמיה, דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם הדייניא מריינא שייפא — אלו היו ממטבעות של ירושלים, ורובן של אלו באו מירושלים.

דיינרא הדייניא טריינא שייפא, פירש בקונטרס הדייניא על שם הדייניוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת בדסמך אמר שבקו לגנונו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלמים אמרין בהגזול קמא" (בבא קמא גז,ב). דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקדש מצד אחד ואומר רבינו תם: זו "הדייניא" היינו עגול, כמו "הדר הודרנא" (עבודה זרה כב, ב) "וטוריינא" היינו גדול, כי תרטיא (חולין כבד,א). אף על גב ד"טוריינא" בטיית "תרטיא" בתירו — אין להקפיד. ו"שייפא" — היינו שנשופה צורתה, ומיהו, פירוש הקונטרס יש ליישב, ולחלק בין בית ראשון לבית שני, כדאמר במנחות. ואשכחן "הדייניוס קיסר" בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לב,א), וכן פירש בערוך.

דמודבנא בעשרים וחמש זוז — והבי נמי אמר בריש "הזהב" (בבא מציעא מד,ב) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה דינר של זהב, וכן מוכח בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא לז,א) גבי שנים הראשונים דינר זהב, ובפרק "כל הנשבעין" (שבועות מד, ו) ושם גבי "הקבצתי ממך דינר זהב", ויש לתמוה: דנעביין אין זיקוק של זהב היה יותר מעשרה וזקוקים של כסף לכל יחידה, ואין נשתנה כל כך שער הזהב והכסף, דבימי חבמי הגמרא היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף, ונראה לרבינו תם: דינר זהב משקלו כפליים של כסף, ולא כפירוש הקונטרס דלעיל, דמשמע מתוך דבריו שהם שוים, כדפירשתי לעיל. ובפרק "אלו טרופות" (חולין נה,ב) נמי משמע שהיה עובי של דינר זהב מנונה מדינר של כסף, מדנקט: ואם נשתתי בו כעובי דינר של זהב — כשירה. ושמע מיהא כפליים בשל כסף היה, ולפיכך שוה מהם עשרים וחמשה, אבל משקל כממשקל — אינו שוה אלא שנים עשר. וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא שנים עשר סלעים של כסף, דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה והיבוסין שקנאה בכסף חמשים שקלים, ובדברי הימים (א' כא) כתיב "שקלי (כסף) וזהב שש מאות", ומפרש במדרש דהבי פירושא דקרא דשמואל: "כסף שש מאות שקלים" — דהיינו חמשים שקלים של זהב. וקרא דבברי הימים כתיב פירוש: "שקלי זהב חמשים" — דהיינו שש מאות שקלים של כסף, ובפרק בתרא דובחים (קטז,ב) מפרש בענין אחר: שגבה מכל שבת ושבת חמשים, שזם בין כולם שש מאות. ולפי מה שפירש: דינר של זהב שוקל שתיים כשל

כסף — לפי חשבון זה דינר של זהב בעשרים וארבעה של כסף, והאי דטפי הכא דינר דקאמרי בעשרים וחמש — אמור רבינו תם: דהאי זוז המותר להכרע הוא. תריע, מוקדמור הכא: "דיל זוזא ושותותא" דהיינו חמשה זוזים, אמאי נקט כהאי גזוזא? הוה ליה למימר "דיל חומשא", דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש! אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע, חשיב ליה באנפי נפשה. וזו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל. למאן דאמר בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה, ומחצית השקל הוא שני דינר, והדינר שש מעה כסף — הרי עשרים וארבעה חצאי מעה. ואף על גב דאיכא למאן דאמר התם שקלון מחצית השקל הוא מעה — מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף, דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, שאין נתנין אלא פונדיון אחד, ואורו פונדיון קולבון לפרטורט, דמשמע דאין ההכרע עולה יותר — לאו דוקא נקט לשון "קולבון", דאית

אלא כסף — לפי חשבון זה דינר של זהב בעשרים וארבעה של כסף, והאי דטפי הכא דינר דקאמרי בעשרים וחמש — אמור רבינו תם: דהאי זוז המותר להכרע הוא. תריע, מוקדמור הכא: "דיל זוזא ושותותא" דהיינו חמשה זוזים, אמאי נקט כהאי גזוזא? הוה ליה למימר "דיל חומשא", דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש! אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע, חשיב ליה באנפי נפשה. וזו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל. למאן דאמר בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה, ומחצית השקל הוא שני דינר, והדינר שש מעה כסף — הרי עשרים וארבעה חצאי מעה. ואף על גב דאיכא למאן דאמר התם שקלון מחצית השקל הוא מעה — מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף, דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, שאין נתנין אלא פונדיון אחד, ואורו פונדיון קולבון לפרטורט, דמשמע דאין ההכרע עולה יותר — לאו דוקא נקט לשון "קולבון", דאית

בכורות. פרק שמיני - יש בכור דף נ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
תוספות רש"י

אלא להשוות השנים, שהיא סלע ופונדיון לארבעים ותשעה שנים של יובל, שחסר מהם
פונדיון אחד. ושמן כשנותן חמשים שקל ביהד — או אינו נותן פונדיון, ולא שייך שם הכרע,
דהוי בעין מקח וממכר, ולא שייך הכרעה אלא כשמחליפין מעות לשולחני. ומה שפירש
דהכרע של דינר זהב כפי חשבון הכרע של חצי מעה למחצית השקל, ואף על גב דאשכחן
ב"המוכר הספינה" (בבא בתרא פטא.) גבי בשר,
דכשולשק עשר ליטרא ביהד אין נותן לו כל כך
הכרע כמו ששוקל כל ליטרא וליטרא בפני
עצמה — אין להשוות הבשר להכרע של כסף.
ומיהו, קשה מאד השותפין שפטרין מן הקולבן
לקמן בפרק בתרא (נ"ג), דאף על גב שאם שוקל
כל אחד בפני עצמו חייב בקולבן, שני קלבנות
לשני חצאי שקל, השתא שהם יחד — אין נותנין
אלא קולבן אחד, וזה חלק בהכרעה. והרב
רבינו יהודה ר' נתן פירש בפרק "הזהב" (בבא
מציצה מדב.) שאותו דינר הוא להכרעות
המטבעות ושכר בעלי המטבע, שמי שיש לו כסף
כדי לעשות עשרים וחמשה דינר של כסף נותנין
לבעל המטבע לטובעו, ואין מחזיר לו אלא
עשרים וארבעה של כסף. כל כסף האמור
בתורה כסף צורי — בפרק קמא דקדושין (כ"א),
פירש הקונטרס בשם רבותיו: רדינר הוי מטבע
פחותה שבצורי, ומיית' לה התם אהא דאמר בית
שמואי דאשה מתקדשת בדינר. ומפרש טעמו
דבית שמואי כדבר אסי, דכל "כסף" האמור
בתורה כסף צורי. ואף על גב דכתיב: "עשרים גרה
השקל", ומתרגמין: "עשרין מעין סלעא" — לא
בשביל שהיתה מעה בימי משה, אלא משקל
אחד היה בימי משה שהיה שוה מעה, שנעשית
אחרי כן בימי אנטוקלוס. ופריך: והרי טענה, דקתני
שתי כסף, שחן מעות, מדקתני "שתי" ולא קתני
"שני" ומשני: דהתם דבעינן דבר חשוב דומיא
דכלים, ומעה דבר חשוב הוא. והשתא אתי קרא
לגורע, דסוגיא במעה ולא בעינן דינר. אבל לא
המסקנא דאמר: כסף קצוב — אתי דבר חשוב
לאוסופי, דבעינן מעה ולא סגי בפרוטו. ורבינו
שלמה יצחקי הקשה לפירוש זה: דאם כן, דכל
"כסף" האמור בתורה דינר הוא — היכי אתאי

ר' יהודה אָמַר ר' אַסִּי: כָּל "כֶּסֶף" הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה
סָתֵם - כֶּסֶף צוּרִי, וְשֵׁל דְּבָרֵיהֶם - כֶּסֶף מְדִינָה. -
וְכָלֵּל הוּא וְהָרִי טַעֲנָה, דְּכִתְבִּי: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל
רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כִּלִּים לְשֹׁמֵר", וְתֵּן: שְׂבוּעַת הַדִּיּוּנִין,
הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף! - שְׁנֵי הָתָם דְּכִתְבִּי: "כֶּסֶף אוֹ
כִּלִּים", מֵה כִּלִּים - שְׁנֵים, אֶף כֶּסֶף - שְׁנֵים; וְמֵה
כֶּסֶף - דְּכָר חָשׁוּב, אֶף כִּלִּים - דְּכָר חָשׁוּב. - וְהָרִי
מַעֲשֵׂר, דְּכִתְבִּי: "וַיִּצְרֹת הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ", וְתֵּן: הַפְּרוֹט
סָלַע בְּמַעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - "כֶּסֶף" "כֶּסֶף" רִיבָה. -
וְהָרִי קִדְּשׁ, דְּכִתְבִּי: "וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ", וְאָמַר
שְׂמוּאֵל: הִקְדַּשׁ שְׁוֵה מִנֶּה שְׁחִילָלוֹ עַל שְׁוֵה פְּרוּטָה -
מְחֻוָּל! - הִקְדַּשׁ נָמִי, יֵלֶף "קִדְּשׁ" "קִדְּשׁ" מִמַּעֲשֵׂר.
- וְהָרִי קִדְּוִשׁ אִשָּׁה, דְּכִתְבִּי: "וַיִּצָּאָה חָנָם אִין כֶּסֶף",
וְתֵּן, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: בְּדִינָר וּבְשֹׁה דִינָר, וּבֵית
הֶלֶל אוֹמְרִים: בְּפְרוּטָה וּבְשֹׁה פְּרוּטָה; לִימָא ר' אַסִּי
דְּאָמַר בְּבֵית שְׂמַאי אֵלָּא, אִי אִיתְמַר הֵכִי אִיתְמַר, אָמַר
ר' יהודה אָמַר ר' אַסִּי: כָּל כֶּסֶף קָצוּב הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה
- כֶּסֶף צוּרִי, וְשֵׁל דְּבָרֵיהֶם - כֶּסֶף מְדִינָה. - מֵא
מַשְׁמַע לָן תִּנְיָנָא: חֲמֵשׁ סָלַעִים שֶׁל בֵּן וְכוּ'! - וְשֵׁל
דְּבָרֵיהֶם כֶּסֶף מְדִינָה אִיצְטְרִיכָא לֵיה. דִּתֵּן: הַתּוֹקַע
לְחִבּוּר - נוֹתֵן לוֹ סָלַע; וְלֹא תִימָא סָלַע - אֲרַבַּע זוּזִי,
אֵלָּא פִּלְגָא דְּזוּזָא, דְּקָרִי אֵינִשׁ "סָלַע" - פִּלְגָא דְּזוּזָא.
חֵנָּן בִּישָׁא תַקַּע לֵיה לְהֵהוּא גְּבֵרָא, אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב
הוּנָא, אָמַר לֵיה: הֵב לִיָּה פִּלְגָא דְּזוּזָא. הוּא אִיכָא

וזא

כסף צורי — היכא דכתיב "שקל" — הוי סלע צורי, דהוא ארבעה דינרי, כדאוקי רבי
יוחנן לעיל, והיכא דלא כתיב "שקל" אלא "כסף" — הוי דינר צורי. כסף מדינה —
שמינית של כסף צורי, והוא "אסיתרא סווסריאטא" דאמון לעיל. טענה — שאדם
טוען לחבירו: כך וכך מסרתי לך. שבעות היינין — הבאה מחמת הודאת מקצת
הטענה, אינו נשבע אלא אם כן טענו שזה
שתי מעות שחן שלשי דינר, ואף על גב
דכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף" שני
התם — דאקשיה רחמנא לכסף בהדי "כלים",
שנים כל דהו, אפילו אין שחן דינר — אף כסף
שנים, ומה כסף דבר חשוב — ומעה כסף הוי
חשוב — אף כלים דבר חשוב, ולא כל דהו
ממש. הפירות סלע — מדמי מעות מעשר שנה
שהיו לו פרוטות ורועה להחליפין בסלע כסף
מפני משוי הדרך. והתם מסיים פלוגתא, בית
שמואי אומרים: בכל הסלע מעות כר, ומיהו
שמעינן מינה דמכר המעשר בפרוטות,
וכתיב: "ונתת בכסף" הכסף כסף ריבה —
תלתא זימני כתיב התם "כסף": "ונתת בכסף",
"וצרת הכסף", "ונתת בכסף", וריבה כל מיל.
שוה פרוטה — והיינו נחשת, ["קדש" "קדש"
ממעשר] — במעשר שני כתיב "קדש", וכל
מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור וגו',
ובהקדש כתיב: "ואיש כי יקדש את ביתו
קדש, ויצאה חנם אין כסף" — ומתחם גמרין
קדושין, דאמרין: אין כסף לאדון זה, ויש כסף
לאדון אחר. קצוב — דאכא שלשים,
חמישים. אבל בכל הך דפרכין — ליבא
קצבה. התוקע — המכה את חבירו באזנו,
לשון מורי בבבא קמא. וכאן שמעתי: תוקע
ממש, שתקע מפני באזנו. וראיה ללשון מורי
בבבא קמא. וכאן שמעתי: "אל תהי בתוקעי
כף" — שמכין בכסף על כף חביריהם להיות
ערכים בשביל אחריהם. וקא משמע לן: דבר
אש, דלא תימא סלע צורי ליתבי ליה, דהוא
ארבע זוז, אלא סלע מדינה דהוא פלגא
דזוזא, שמינית שבסלע צורי.

וזא

הקישא ומפקא ליה: הא כי אתאי היקש אשמועינן מה "כלים" — שנים, אף "כסף" שנים הוא דאיתא! ונראה דלא קשה מידי, דאין היקש למחצה. ולרב דפליג אדשמואל בפרק "שבעות
הדיינין" (שבעות ט"ז), צריך לומר כן, דתריהו דרשות נפקי מ"כלים" — שנים, ודבר חשוב. ד"כסף" כי אתא — לכפירה הוא דאיתא. ועוד הקשה, היכי אמרין: מה "כלים" דבר חשוב, וכי
מוטב דבר חשוב הוא ודא אמר רבם: לכך יצאו כלים למע שחן, אלמא דלא חשיבי מחסין! והא נמי לא קשיא, דאפילו מוטב יש לה חשיבות, שראוי לעשות בו מלאכה חשובה וגדולה. ועוד
הקשה, דבהדיא אמר איפכא בשבועות: מה "כסף" דבר חשוב — אף "כלים" דבר חשוב. ורס"פ כי אתא — לך דרשא הוא דאיתא! והא נמי לא קשה: דהיינו לשמואל, אבל לרב איתא
בהדיא התם דבין שנים בין דבר חשוב מ"כלים" נפקי, ורס"פ כי אתא — לכפירה הוא דאיתא. ועוד: דאפילו בדשמואל יש ספרים דגרסי התם כי הכא: וכי דייקי קרא כוותיה דשמואל. והא
דקאמר בתר הכי: לשמואל אי כתיב "כלים" ולא כתיב "כסף", הוה אמנא: מה "כלים" שנים, אבל דבר חשוב לא בעינן — לא משום דמפקינן מכסף דבר חשוב אמר הכי, אלא משום דאי
לא "כסף" — לא הוה מפקינן מ"כלים" אלא שנים, להכי כתב "כסף" — לאקשי ל"כלים" ולהצריך בו דבר חשוב. ועוד יש לומר: דמ"כסף" דמשמע חשיבות ממון — פירוט לכל הפחות.
שמצינו דבעי חשיבות בכלים לאפקי כלי גרוה, כגון מורקא, כדאמר בפרק "הזהב" (בבא מציצה מ"א): "במא דכשר" — לאפקי מורקא. אי נמי: לאפקי כלי שרוא פחות משהו פרוטה.
דלא תימא: גזירת הכתוב הוא בכל כלי, אף על פי שאין בו שוה פרוטה. כמו שאומר בירושלמי ד"טענו שני מחטים" מיידי בשוים שתי פרוטות, שנתה הכפירה פרוטה וההודא פרוטה,
והדר מקשינן "כסף" ל"כלים", להצריך חשיבות בכסף יותר מפרוטה. דמה כלי לאו כל דהו, אלא כלי חשוב — אף כסף לאו כל דהו, אלא כסף חשוב, והיינו מעה, שבכך יש בו חשיבות.
ורש"י גריס התם: "כדייני קרא כוותיה דשמואל, מה כסף דבר חשוב" כו'. והגיה: "אף כל דבר חשוב", לא גרס "אף כלים", משום דשמואל אית ליה: יצאו כלים למע שחן. ובתנן
דק, דב"כלים" נמי בא לאפקי מורקא. אי נמי, שאן בכלי שוה פרוטה, כדפרשית, ורש"י פירש עוד לשון אחר בקדושין: כל "כסף" האמור בתורה כסף צורי, אם פירש שקלים — הוי
שקל צורי, ואם סתם — הוי מטבע הפחות שבצורי. הלכך פרוטה לא מצית אמרה, לפי שהיה של נחשת, ובצורי מטבע נחשת ליכא. ובקדושין "כסף" כתיב, דהא "קידה" נגירי. ויכן
דאפיקתיה מפרוטה — אלמא מידי דחשיבותא בעי לאוקמה אדיר, כדלקמן בשמעתין: והרי טענה כו'. ותימא, ונמא: נהי דמעה היא מטבע פחותה שבצורי, מיהו שתיים מנא ליה?
ומשני: מה "כלים" שנים כו'. ומה "כסף" דבר חשוב — אף "כלים" דבר חשוב, שיהו שוים שתי כסף. לאפקי ממאן דאמר התם: טענו שני מחסין — הייב בהודאה אחת מהם. לכך יצאו
"כלים" למע שחן. כלומר: שיתחייב עליהן בכל שווא, עד כאן לשון הקונטרס. וקשה לן לפירושו: דלפי שיטתו דשבועות היה לו להגיה: "אף כל" כמו שמינה בשבועות. דרך דרשא
דמה "כסף" דבר חשוב — ליתא אלא לשמואל, דרב סבירא ליה ד"כסף" כי אתא — לכפירה הוא דאיתא. ועוד קשה לרבינו יצחק: כיון דמטבע פחות שבצורי היא מעה — היכי שייך
למימר כלל: כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדיר? הוה ליה למימר אמעה, שהיא מטבע פחותה שבצורי! דבשלמא למאן דאמר: כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדיר — היינו
בתר דאשכחנא דפרוטה הוי של כסף לגבי אמה העבריה, וכיון דאפיקתיה מפרוטה דהוי כסף — אוקמא אדיר, דהוי דבר חשוב. אבל השתא דסבירא לן דסתמא מעה, כמו גבי טענה
— אמאי מוקמי ליה אדיר? ואין שייך לומר: כיון דאפיקתיה מפרוטה שאין בשום מקום סתמו פרוטה אלא מעה. ועוד: כי היכי דבקדושין אמר: כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדיר
— גבי טענה נמי נמא: כיון דאפיקתיה משני פרוטות אוקמא אשני דינריים!

מה כלים שנים כו' — בשבועות (ט"ז), הקשה רש"י: ממא ליה לשמואל לדרוש: לכך יצאו "כלים" למע שחן? ואי אצטרך לאשמועינן מה "כלים" שנים! ותיקו: דלכתוב "כספים", דמשמע "שנים",
ודבר חשוב. ומיהו, תימא: דאם כן דבר חשוב מנליה? דאמינא שתי פרוטות כמו שאמר לעיל! ויש לומר: דהוה ליה למיכתב "כסף" או "חפצים", כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי, ושל
דבריהם כסף מדינה — תימא: דבפרק "הזהב" (בבא קמא ז"א), תנן גבי התוקע לחבירו: רבייסי הגלילי אומר: מנה. ומסיק בגמרא דהיינו מנה צורי. ובכתובות בפרק "אף על פי" (סד, תנן): נותן להם
כלים

61 פי יקדש את ביתו קדש לה, וכשם שמעשר שני ישנו ריבוי לשאר
62 מיני כסף, כך הוא גם בהקדש שאין צורך בו לכסף צורי דווקא.
63 מקשה הגמרא: והרי קידושי אשה, דבתיב לגבי אמה עבריה
64 שהביאה סימני נערות (שמות כא יא) ויציאה חנם אין כסף,
65 ודרשו (קדושי נ:): מהפסוק שאין כסף לאדון זה אבל יש כסף
66 לאדון אחר, והוא האב, כלומר שהאדון שקנאה לאמה אינו
67 מקבל כסף כשהיא יוצאת ממנו בעת שהביאה סימני נערות,
68 אבל האב מקבל את כסף קדושה אפילו אחר שהביאה סימני
69 נערות. הרי שלגבי קנין קדושי נאמר בתורה לשון 'כסף', ואף
70 על פי כן נתן ו-שנינו במשנה במסכת קידושין (ב:): לגבי קידושי
71 אשה בקנין כסף, בית שמאי אומרים, שהאשה נקנית בדינר
72 ובשנה דינר. ובית הלל אומרים, בפרוטתה ובשנה פרוטה. הרי
73 שאף שנאמר בקידושין לשון ב'כסף', אף על פי כן לדעת בית
74 הלל ניתן לקדש גם בפרוטת נחושת, ושלא כדברי רב אסי שאמר
75 ש'כסף' הוא כסף צורי בלבד, שאין בו מטבע זו. ותמדה הגמרא:
76 ל'מא - האם נאמר שרב אפי' דאמר ש'כסף' הוא כסף צורי,
77 דבריו הם ב'דעת בית שמאי, שאמרו שכסף קידושין הוא לפחות
78 דינר כסף, שהוא המטבע הקטן ביותר בכסף צורי. אולם דבר
79 תמוה הוא לומר כן, שהרי ידוע שדברי בית שמאי במקום בית
80 הלל אינם משנה (ברכות לו:).
81 הגמרא מבארת את דברי רב אסי באופן אחר: אלא אי איתמר
82 - מה שנאמר בשם רב אסי שכל לשון 'כסף' האמור בתורה
83 משמעו דינר צורי, ה'בי איתמר - על כרחך שכך נאמר בשמו,
84 אמר רב יהודה אמר רב אפי' כל כסף ששיעורו קצוה, האמור
85 בתורה, כגון שלושים שקלים שמשלם בעל שור ההורג עבד
86 כנעני, או חמישים שקלים שמשלם אונס או מפתה, משתלמים
87 לפי ערך כסף צורי, ואילו כסף קצוב של דבריהם - תשלומי
88 ממון שקבעו חכמים, משתלמים בכסף מדינה, שהוא הכסף
89 שהיה מצוי בירושלים, וערכו שווה לשמינית דינר צורי.
90 מעתה מיושבת הקושיא ממה שקידושין בפרוטתה, וכן אין צורך
91 לכל התירוצים שנאמרו על הקושיא מטענה ופדיון מעשר שני
92 ופדיון הקדש, משום שאם נאמר בכל אלו כסף קצוב, ולכך אין
93 צורך בהם כסף צורי דוקא.
94 הגמרא דנה מה חידש רב אסי. מקשה הגמרא: מאי קמשמע לן
95 - מה השמיע לנו רב אסי בדבריו אלו, שכסף הקצוב במספר
96 מסוים שנאמר בתורה הוא דינר צורי, והרי תנינא כבר הלהב זה
97 במשנתנו, ששנינו בה 'חמש סלעים' של פדיון הג' וכו' במנה
98 צורי, שלשים של עבד חמישים של אונס ושל מפתה ומאה של
99 מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי, ולמה הוצרך רב
100 אסי לשוב ולהשמיענו דין שכבר הוזכר במשנה. מתרצת
101 הגמרא: אמנם תחילת דברי רב אסי כבר כלולים בדברי במשנה,
102 אולם סיום דבריו שאמר 'ושל דבריהם כסף מדינה' איצטריבא
103 ליה - זהו מה שהוצרך לומר, שדין זה לא התפרש במשנה.
104 הגמרא מבארת על מה נסובים דבריו אלו. אומרת הגמרא: היכן
105 מצינו כסף של דבריהם, דתנן - ששנינו במשנה בבבא קמא (ז:),
106 התוקע משמיע בפיו קול תקיעה לחבירו לתוך אוזן חברו, וביישו
107 בכך, נותן לו סלע דמי בושתו. ויחדש רב אסי, שלא תימא -
108 לא תאמר שכוונת המשנה שעליו לשלם סלע צורי, ששוויו
109 ארבע זוזי - ארבעה דינרים צוריים, אלא חיובו לשלם רק פלגא
110 דזוזא - חצי דינר צורי, דהיינו סלע מדינה, ואף שהכוונה לחצי
111 זה, נקטה המשנה 'סלע', כיון דקרי' אינשי - שרגילים אנשים
112 לקרוא בשם 'סלע' לפלגא דזוזא - לחצי דינר צורי.
113 הגמרא מביאה מעשה שממנו מוכח שכך פסקו להלכה,
114 שהתוקע לחברו משלם סלע מדינה: ה'נן בישא - חנן הרע,
115 שכונה כך על שם מעשיו הרעים, תקע ליה להווא נבא -
116 תקע לאדם באזנו, אהא לקמיה - בא נידון זה לפני ד'רב הונא.
117 אמר ליה רב הונא לחנן בישא, ה'ב ליה פלגא דזוזא - תן למובה
118 חצי זוז, כי ההלכה היא שהתוקע לחברו נותן לו סלע מדינה,
119 דהיינו חצי דינר צורי. (הות איבא) [ה'הוה ליה] - היה לו לחנן
120 בישא

1 הגמרא מבארת מהו לשון 'כסף' האמור בתורה ובדברי חכמים:
2 [אמר] רב יהודה אמר רב אפי' כל לשון 'כסף' האמור בתורה
3 סתם, משמעו כסף צורי. כאשר נאמר בתורה 'שקל כסף'
4 הכוונה לסלע צורי [שהוא ארבעה דינרים], וכאשר נאמר 'כסף'
5 סתם הכוונה לדינר צורי. ולשון 'כסף' האמור לגבי תשלומין של
6 דבריהם ו-דברי חכמים, משמעו כסף מדינה, שערכו הוא
7 שמינית מכסף צורי.
8 הגמרא נושאת ונותנת מדינים שונים שנאמר בהם 'כסף' ואינם
9 כסף צורי. מקשה הגמרא: וכי כלל - כלל הוא ש'כסף' האמור
10 בתורה משמעו כסף צורי, והרי מצינו לגבי מעקה, שאדם הטוען
11 לחבירו כך וכך הפקדתי או הלויתי לך, והודה לו חבירו במקצת
12 ממה שתבע ממנו, שהמודה חייב שבועה כדי לאמת את כפירתו
13 בשאר התביעה, ובדין זה נאמר שחיוב השבועה חל רק אם יש
14 חשיבות בתביעה, והתורה קבעה את שיעור החשיבות בלשון
15 'כסף', דבתיב (שמות כב ו) 'כי יתן איש אל רעהו כסף או
16 כלים לשמר', ובהמשך הפסוקים נאמר שיש בכך חיוב השבועה
17 באופן של הודאה במקצת, ותנן ו-שנינו במשנה (שבועות לח:)
18 שבועת הדיינין, אם הודה הנתבע בחלק מסכום התביעה, אינו
19 מתחייב בשבועת מודה במקצת אלא אם הפענה - (התביעה)
20 היא לפחות שתי מעות כסף, שהן שליש דינר, הרי שמשמעות
21 לשון 'כסף' אינה דינר צורי כדברי רב אסי. מתרצת הגמרא:
22 שאני תנא - שונה היא משמעות לשון 'כסף' האמורה לגבי
23 מודה במקצת, שהתורה גילתה בה שאין הכוונה לכסף צורי,
24 דבתיב בפסוק 'כסף או כלים', והקישא התורה כסף לכלים, כדי
25 ללמד, מה 'כלים' שנים, שאפשר לחייב שבועה על כל שני
26 כלים ואף שאין ערכם אלא כלשהו, אף 'כסף' שנים, שגם
27 בתביעת כסף ניתן לחייב שבועה על ערך של שתי מטבעות כסף,
28 ולכן די בתביעת שתי מעות כסף כדי לחייב שבועה. ועוד
29 דורשים מן ההיקש, מה 'כסף' הוא דבר חשוב, דהיינו מעה כסף
30 ולא פחות מכך, אף 'כלים' דבר חשוב, שאין חיוב שבועה על
31 כלים פחותים.
32 מקשה הגמרא: והרי פדיון מעשר שני, דבתיב בו (דברים יד
33 כח) 'וצרת הכסף בידך', ותנן (מעשר שני פ"ב מ"ח) הפורט
34 סלע של כסף (במעות) [במעות] - ממטבעות נחושת של
35 מעשר שני, שהצטברו בידו פרוטות נחושת שחילל עליהם
36 מעשר שני, ובא להחליפם במטבע של כסף כדי להקל על משאו
37 בדרכו לירושלים, ונחלקו בית שמאי ובית הלל אם פורטן
38 [מחליפין] לסלע שלם או למחצית הסלע, ועל כל פנים מוכח כי
39 אף שנאמר בתורה שהחילול הוא ב'כסף', אף על פי כן ניתן
40 לחלל גם על פרוטת נחושת, ושלא כדברי רב אסי שאמר ש'כסף'
41 הוא כסף צורי בלבד, שאין בו מטבע זו. מתרצת הגמרא: אף על
42 פי שבכל התורה 'כסף' הוא כסף צורי, שונה דין מעשר שני, לפי
43 שנאמר בו 'כסף' 'כסף' שלש פעמים, א. ונתת בכסף' (דברים
44 יב כה). ב. וצרת הכסף' (שם יד כה). ג. ונתת הכסף' (שם כו),
45 ובכך ריבה הכתוב שניתן לחללו על כל סוגי כסף, ואף על
46 מטבעות של נחושת כגון פרוטה.
47 מקשה הגמרא: והרי פדיון הקדש, דבתיב בו (ויקרא כז כט)
48 'ונתן הכסף וקם לו', ואף על פי כן מצינו שאמר שמואל, שחפץ
49 של הקדש אפילו אם הוא שוה מנה, כיון שחיללו על שוה
50 פרוטה, מהוילל - יצא החפץ מידי קדושתו ונעשה חולין. שאף
51 שאין בכסף הפדיון כדי שוויו של החפץ, אין דין הקדש כדון
52 הדיוט שאם הטעו אותו במחיר המקדש, המקדש בטל, שאין דיני
53 אונאה בהקדש. הרי שאף שנאמר בפדיון הקדש לשון 'כסף',
54 פודה בפרוטת נחושת ובושייה, ושלא כדברי רב אסי, שלפי
55 דבריו יש ללמוד מהפסוק 'ונתן הכסף' שהפדיון אינו אלא בכסף
56 צורי שאין בו פרוטת נחושת. מתרצת הגמרא: כפי שאמרנו
57 במעשר שני כך הקדש נמי - גם כן, שנפדה גם במה שאינו כסף
58 צורי, לפי שילוף - (לומד) גורה שוה 'קדש' 'קדש' ממעשר שני,
59 שנאמר במעשר שני (ויקרא כז ל) 'וכל מעשר הארץ מוצר
60 הארץ מפר' העץ לה' הוא קדש, ונאמר בהקדש (שם יד) 'ואיש

וזהו מאבא בהדיה – זוז גרוע שהיה אצלו, שנמחקה צורתו, דלא נפיק – שלא היה חנן יכול להוציאו בשוק, ולכן רצה לשלם בסלע זה לניזק, אך כיון שהיה שוה כפלים מחיוב נזק, חזר ותקע ליה אחרינא – פעם נוספת באזנו, ונמצא שנתחייב לו זוז שלם על שתי הפעמים, ויהיה ניהליה – ונתן לו את אותו זוז גרוע כתשלום בושתו.

שנינו במשנה: שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה וכו' ומאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי. הגמרא מבארת את סיום דברי המשנה. מקשה הגמרא: הא תו למה לה לומר הוצרכה המשנה לומר שוב? כולם בשקל הקדש במנה צורי, הא תנא ליה רישא – הרי כבר שנינו כלל זה בתחילת המשנה, לגבי פדיון הבן, שישקל' היינו סלע צורי. מתרצת הגמרא: דין זה לגבי אונס ומוציא שם רע איצטריך (הוצרכה) המשנה להשמיענו, סלקא דעתך אמינא – היה עולה בדעתך לומר, כי רק תשלומי פדיון הבן ושלשים של עבד ושל מפתה ישלמו בסלעים צוריים, כיון שבהם אמרה התורה לשון 'שקלים', אבל אונס ומוציא שם רע כיון דלא כתיב בהו לשון 'שקלים', אימא שישלמו זוזי בעלמא – דיגרים ולא שקלים, קא משמע לן המשנה שכולם משלמים בכסף צורי, ללמדנו דמילף קא ילפי מהדרי – שדינים אלו נלמדים האחד מחברו, והושוו תשלומי אונס ומוציא שם רע לתשלומי פדיון הבן ושלשים של עבד ומפתה, שכולם צריכים לשלם בסלעים צוריים.

שנינו במשנה: וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים. בברייתא מבוארים דברים נוספים שאין נפדים בשוה כסף: תנא, כל התשלומים שהוזכרו בתורה ניתן לשלמם אף בשוה כסף, חוץ מן השקלים, וחיולול מעשר שני, והראיון – קניית עולת ראיה (שקבעו לה שיעור שתי מעות כסף), שאינם נעשים אלא בכסף ולא בשוה כסף. הגמרא מביאה מקורות לכך ששלושת אלו אינם נעשים אלא בכסף ולא בשוה כסף: מצות נתינת שקלים, דתנן בני העיר ששולחים יחד את שקליהם לירושלים על ידי שליח, מצרפין ערך של הרבה שקלים לדרבנות (מטבעות זהב טבועים), מפיני (בכדין) להקל על משאוי הדרך לירושלים, שההמרה מפחיתה את משקל המטבעות שהשליח מעלה לירושלים. ומשמע שאינם יכולים להמיר על מטילי זהב, אלא רק על מטבעות זהב טבועות. חיולול מעשר שני, דכתיב (דברים יד כה) 'וצרת חקסף בידך, ודורשים (ברכות מז): שיש לחללו דווקא על כסף שיש בו צורה, והיינו כסף טבוע. והראיון, תני רב יוסף ברייתא האומרת שהבא לקנות עולת ראיה לא יביא סינא (כסף סיגים) לעזרה, אלא כסף טבוע.

משנה

המשנה מבארת כי קיימים שוי כסף שאין פודים בהם: אין פודין בכור, לא גנתית עבדים לכהן, ולא גנתית שטרות חוב שכתוב בהם שאדם אחר חייב ממון לאבי הכבור, שאינו יכול ליתנם לכהן (שיגבה את החוב לעצמו) ובזה יפדה את בנו, ולא גנתית קרקעות. ולא פודים חקקדשות. כתב אבי הכבור לכהן שטר, ובו כתוב שהוא (האב) חייב ליתן לכהן חמשה סלעים, חייב ליתן לו אותם, וכיון שנתנם, מעיקר הדין בנו פדוי, ומכל מקום גזרו חכמים ואמרו בנו אינו פדוי, כדי שלא יאמרו שפודים בשטרות. לפיכך, אם רצה הכהן ליתן לו לאב את חמשת הסלעים הנוספים בכתבתו, כדי שלא יפסיד במה ששילם את דמי פדיון הבן פעמיים, רשאי.

דין דמי פדיון הבן שהופרשו ואבדו: המפרש ומייחד חמשה סלעים לפדיון בנו, ואבד קודם שנתנו לכהן, האב חייב באחרייתו, וצריך לתת חמשה סלעים אחרים, שנאמר בענין נתינת פדיון הבן לכהן (במדבר יח מז) 'כל פטר רחם לכל

בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך', וסיום הפסוק 'אף פדה תפדה את בכור האדם', ודורשים שרק כאשר יהיה כסף הפדיון ביד הכהן, יהיה הכבור פדוי.

גמרא

שנינו במשנה, אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות. אומרת הגמרא: מתינתין דלא בדת רבי, דתנא, רבי אומר, בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות, ואילו במשנתנו מבואר שגם בעבדים וקרקעות אין פודים, ונמצא שמחלוקת בדבר. מבארת הגמרא: מאי מעמא דרבי, דריש את הכתוב לגבי פדיון הבן, בריבוי ומיעוטי. נאמר (במדבר יח מז) 'ופדויו מכן חדש תפדה', ובמה שאמור 'ופדיו מכן חודש' ריבה, שניתן לפדות בכל דבר, 'בערךך כסף חמשת שקלים', מיעט, שאין פודים אלא בכסף, 'תפדה', ריבה, והוא ריבוי שני בפסוק, וכיון שריבה ומיעט וריבה, ריבה הכל חוץ מדבר אחד. מאי רבי (ו-ריבה) הכתוב בתפדה, רבי כל מילי – ריבה שניתן לקיים פדיון הבן בכל דבר, ומאי מיעט מיעט ערך כסף, מיעט דבר אחד בלבד, והוא שטרות, שמצד עצמם אין להם כל ערך, והם פחות ראויים לפדיון הבן מאשר קרקעות ועבדים.

ואילו רבנן דריש את הפסוק במידת כלל ופרט, מה שנאמר 'ופדויו מכן חדש' הוא כלל, שמשמעו שניתן לפדות בכל דבר, 'בערךך כסף חמשת שקלים' הוא פרט, המלמד שאין פודים אלא בכסף, ומה שנאמר 'פדה' (תפדה) חזר וכלל, ומשמעותו שפודים בכל דבר, ודורשים כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא בעין הפרט, מה הפרט מפורש 'כסף', שהוא דבר המטלטל וגופו שוה ממון, אף כל הדומה לו, פודים בו את הכבור, דהיינו בדבר המטלטל וגופו שוה ממון, ומכלל זה יצאו קרקעות שאין פודים בהם, כיון שאין מטלטלין, יצאו עבדים שאין פודים בהם, כיון שהוקשו לקרקעות ונחשבים אף הם כקרקעות שאינם מטלטלים, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין פודים בהם, כיון שאין גופן שוה ממון, כי אין להם ערך עצמי, אלא הם משמשים רק כראיה על החוב הכתוב בהם.

הגמרא דנה בדברים: אמר ליה רבינא למרימר, וכי רבי ריבוי ומיעוטי דריש, והא ו-הלא רבי כללי ופרטי דריש, כמו שמצינו לגבי הכתוב במרצע, דתנא אודות רציעת עבד עברי, נאמר (דברים מז יז) 'ולקחת את המרצע ונתתה באזנו, אין לי ללמוד מפסוק זה אלא שניתן לרצוע את אזנו במרצע, מנין לרבות שניתן לרצוע את אזנו גם על ידי הפול – קיסם חד, והפירא – קוץ, והמחט, והמקבת, והמכתב – עט ברזל, תלמוד לומר 'ולקחת את המרצע', לרבות שניתן לרצוע בכל דבר שנלקח ביד, דברי רבי יוסי ברי יהודה, רבי אומר, נאמר 'מרצע', ויש לדרוש מה מרצע מיוחד שהוא כלי של מתכת, אף כל דבר שניתן לרצוע בו, אינו ראוי לרציעת עבד עברי אלא אם הוא כלי של מתכת. ואמרין במאי קא מופלי, שרבי דריש כללי ופרטי, ולקחת כלל, כי משמעו כל דבר הניקח ביד, 'מרצע' פרט, ונתתה באזנו חזר וכלל, 'כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט', מה הפרט של מתכת, אף כל של מתכת, ועל כן אמר רבי שניתן לרצוע בכל כלי מתכת. ואילו רבי יוסי ברי יהודה דריש ריבוי ומיעוטי, ולקחת ריבה, כי משמעו כל דבר הניקח ביד, 'מרצע' מיעט, שניתן לרצוע דווקא במרצע ולא בדבר אחר, ונתתה באזנו חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה ריבה הכלל, שהכל כשר לרציעה ואף שאינו של מתכת, ומיעט דבר אחד, רציעה בסם, שאינה דומה לרציעה בכלי. נמצא שרבי דורש את הפסוקים במדת כלל ופרט וכלל, ואי אפשר לפרש שהטעם שהוא סובר שפודים בעבדים וקרקעות משום שדרש את הכתוב בריבוי מיעוט וריבוי.

מתרצת הגמרא: אין – אמנם כן, בעלמא רבי כללי ופרטי

וְזוּא מֵאֵכָא — שנפחתה צורתה. ולא הוה שקיל ליה, כלומר: לא היה ניקח בעיר להוצאה, לא היה הדינר שקול ושזה לו כלום. הָא תוּ לְמָהּ לִי — האי "ובולם" הא תנא ליה: מִשּׁוּם אֹנֶם וּמוֹצִיא שֶׁם רַע — איצטריכא ליה למיתני האי "ובולם" בשקל הקודש", משום דרישא לא תנא "שקל הקודש". ומיהו פשיטא לן באינך כולחו דסלעים נינהו, דהא בפדיון הבן כתיב:

(במדבר ג): "חמשת שקלים לגולגלת" (במדבר כתיב (שמות כא): "שלוש שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו", ובמפתח כתיב (שם כב): "כסף ישקול", אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב "שקל", וסלקא דעתך אמינא: והא דתנא ברישא במנה צורי — כל חד וחד כי דיניה קאמר. דהייבא דכתיב: שקלים — חייב שקלים צורים, והייבא דלא כתיב שקלים — ליתבי דינרי צורים. קא משמע לן סיפא: וכולם בשקל הקודש. דמילף לפי מהדרי בכסף קצוב מכסף קצוב, כדריב אסי דלעיל. אית ספרים דכתוב הכי: "אטו כולחו בני פדיה נינהו", וקפריך אמנותיך דנקט לשון פדיה בכלוה, דתני: "ובולן נפדי", והא לא שייכא לשון פדיה אלא בבכור! תני: כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף. כל הנפדין — כגון בכור אדם והקדשות ומעשר, מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי — אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף, ואפילו פרוטות טבועות שפיר דמי. והראיון — לקנות עולת ראיהה הקניית בשתי מעות כסף, כדאמרין בחגיגה (ב,א): הראייה שתי כסף. והנך שתי כסף טבועות בעינן. מַצְרֵפִין שקלים לדרבנות — בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולוקחין מזה דרבנות, הוו והובים טבועים. דרבנות אין, שאר זהב — לא, שאינו טבוע. ובמסכת שקלים (ד) מפרש טעמא שמת תיזול מרגליות כו'. והוא הדין לכל שוה כסף, שמת יזול ונמצא הקדש מפסיד. אבל טיבעא לא זייל. וצרת הכסף — דבר שיש עליו צורה. הכי גרסינן: ראיון תני (גמ') רב יוסף — שלא יביא סיגה — כסף סיגים, אמר טבוע. והיינו ברייתא. דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסייע. מִשְׁנָה אֵם פְּדוּיִן כְּבוֹד אִדָּם לֹא עֲבָדִים כו' — אף על גב דאמרן לעיל (מט,ב): בכסף ובשוה כסף, ולא בשטרות — שאם יש לו שטר על תבירו בחמשה סלעים, ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו — אינו פדוי. ולא בחקרישות — מפרש בגמרא. כתב לכהן שהוא חייב לית לו חמשה סלעים — משום פדיון בנו. ובגמ' אינו פדוי — כדאמרין בגמרא: שמת יאמרן פדיון בשטרות. לפיכך — דאמרן: חייב ליתן לו חמשה סלעים, אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה — רשאי, אבל תקנתא אחרייתא ליכא. יהיה לך ופדה תפדה — כשידיה על הפדיון אז יהיה פדוי, והאי קרא

וְזוּא מֵאֵכָא בְּהִדְיָה דְּלָא נָפִיק, תַּקַּע לִיה אַחֲרֵינָא וַיְהִיֶּה נִהְלִיָּה. "שְׁלֹשִׁים שָׁל עֶבֶד חֲמוּשִׁים שָׁל אֹנֶם וְשָׁל מִפְתָּה" וכו'. הָא תוּ לְמָהּ לִי הָא תִּנָּא לִיה רִישָׁא! — אֹנֶם וּמוֹצִיא שֶׁם רַע אֵיִצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֵמִינָא: פְּדוּיִן דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ שְׁקָלִים — אֵימָא וְזוּי בְּעֵלְמָא, קָא מִשְׁמַע לָן דְּמִילָף קָא יִלְפִי מִהֲדַרִּי. "חֵזֶן מִן הַשְּׁקָלִים". תִּנָּא: חֵזֶן מִן הַשְּׁקָלִים וּמַעֲשֵׂר וְהִרְאִיוֹן. שְׁקָלִים — דְּתִנָּן: מַצְרֵפִין שְׁקָלִים לְדִרְבֹּנוֹת, מִפְּנֵי מִשְׁאוֹי הִדְרֵךְ. מַעֲשֵׂר — דְּכִתְבִּי: "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בִּידֶךָ". וְהִרְאִיוֹן — תִּנֵּי רַב יוֹסֵף: שְׁלָא יִבְיָא סִינָה לְעֹרֶה. מִשְׁנָה אֵין פְּדוּיִן לֹא עֲבָדִים וְלֹא בְשָׁטְרוֹת וְלֹא בְּקִרְקָעוֹת וְלֹא בְּהַקְדָּשׁוֹת. כְּתִב לְכָהֵן שֶׁהוּא חָיִיב לִיתֵּן חֲמִשָּׁה סָלְעִים — חָיִיב לִיתֵּן לוֹ, וּבְנֵי אֵינוֹ פְּדוּיִ. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִיתֵּן לוֹ בְּמִתְנָה — רִשָּׁא. הַמִּפְרִישׁ פְּדוּיִן בְּנֵי וְאֶבֶד — חָיִיב בְּאַחֲרֵיָּתוֹ, שְׁנֵאֲמָר: "וְהָיָה לָךְ" וְ"פָדָה תִּפְדֶּה". גִּמְרָא מְתִינִין דְּלָא בְּרַבִּי, דְּתִנָּא, רַבִּי אֹמְרִי: כָּל פְּדוּיִן כְּבוֹד אִדָּם, חֵזֶן מִן הַשְּׁטְרוֹת. מֵאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי דְּרִישׁ רִיבּוּי וּמַעֲשֵׂי: "וּפְדוּיֵיהּ מִן הָרִשׁ תִּפְדֶּה" — רִיבָּה, "בְּעִרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים" — מַעֲמָא, "תִּפְדֶּה" — רִיבָּה, רִיבָּה וּמַעֲמָא וְרִיבָּה — רִיבָּה הַכֶּל, מֵאִי רַבִּי — רַבִּי כָּל מִלֵּי, וּמֵאִי מַעֲמָא — מַעֲמָא שְׁטְרוֹת. וְרַבִּינָן דְּרִישׁ כָּלל וּפְרָט: "וּפְדוּיֵיהּ מִן הָרִשׁ" — כָּלל, "בְּעִרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים" — פְּרָט, "פָּדָה תִּפְדֶּה" — חֹזֵר וְכָלל, כָּלל וּפְרָט וְכָלל — אִי אָתָּה דָן אֵלָא כְּעִין הַפְּרָט, מִה הַפְּרָט מִפְּרִישׁ — דְּבָר הַמִּשְׁפָּטִל וְנוֹפֵל מִמּוֹן, אִף כָּל דְּבָר הַמִּשְׁפָּטִל וְנוֹפֵל מִמּוֹן; יִצְאוּ קִרְקָעוֹת — שְׁאֵין מִשְׁפָּטִלִין, יִצְאוּ עֲבָדִים — שֶׁהוֹשְׁעוּ לְקִרְקָעוֹת, יִצְאוּ שְׁטְרוֹת, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁמִשְׁפָּטִלִין — אֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן. אִמֵּר לִיה רַבִּינָא לְמִרְמִיר: וְרַבִּי רִיבּוּי וּמַעֲשֵׂי דְרִישׁ וְהָא רַבִּי כָּללִי וּפְרָטִי דְרִישׁ מַרְצָע! דְּתִנָּא: "מַרְצָע" — אֵין לִי אֵלָא מַרְצָע, מִנֵּן לְרִבּוֹת הַסּוֹל וְהַפְּדוּיָא וְהַמַּחֲטָה וְהַמִּקְדָּה וְהַמִּכְתָּב תִּלְמוּד לֹאִמֵּר: "וְלִקְחָתָּ" — לְרִבּוֹת כָּל דְּבָר שְׁנֹלָךְ בִּיד, דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי אֹמְרִי: "מַרְצָע" — מִה מַרְצָע מִיּוֹחֵד — שְׁל מִתְכָּת, אִף כָּל שְׁל מִתְכָּת. וְאֹמְרִין: כְּמֵאִי קָא מִפְּלָגִי — רַבִּי דְרִישׁ כָּללִי וּפְרָטִי, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה דְרִישׁ רִיבּוּי וּמַעֲשֵׂי: אֵין, בְּעֵלְמָא רַבִּי כָּללִי וּפְרָטִי דְרִישׁ, וְהָכָא — בְּדִתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּתִנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: "בְּמִים" "בְּמִים" שְׁתֵּי פְעָמִים — אֵין זֶה כָּלל וּפְרָט, אֵלָא רִיבָּה וּמַעֲשֵׂי. וְרַבִּינָן — אֹמְרִי בְּדִתְנָא רַבִּינָן: כָּל מִקּוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא שְׁתֵּי כָללוֹת הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה — הַכֶּל פְּרָט בִּינֵיהֶם וְהוּם כָּללִי וּפְרָט. "וְלֹא בְּהַקְדָּשׁוֹת". פְּשִׁטָּא, לֹא דִידֵיהּ נִינְהוּ! — אֵימָא: וְלֹא

כלים של חמשים זה, ובפרק "מצאת האשה" (כתובות טז,א): לא יפחות לה מחמשים זה, ודייק בגמרא דחמשים זווי פשיטי קאמר, ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי. וכתובת בתולה שהיא מאתים צוריים, בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן, ואפילו כתובת אלמנה שהיא כלולי עלמא דרבנן — היא מנה צוריו ונראה לרבינו יצחק דלא מיירי הכא אלא בסלעים, דומיא דכסף קצוב האמור בתורה, שאין כתוב בתורה אלא שקלים. והראיון תני רב יוסף כו' — פירש בקונטרס דהכי גרסינן: תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה, כסף סיגים, אלא טבוע, והא ברייתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסייע, ולא משמע כן, דמה צריך להביא ברייתא לסייע לברייא? ועוד: דלא הוה ליה למימר "שלא יביא", אלא: "לא יביא". ועוד: דהמשמך באחיות דמפרש בכל חד טעמא: לכך נראה דלפרשי טעמא אחרי, דאם היה מביא שוה כסף — זימנין דמייתי נסבא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף, ולא ימכרו לו לעולת ראיה טובה באותה סיגה כאלו היה מביא כסף טבוע, כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים — בכתובות בריש "הנושא" (קבא), מייית לה גבי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש ד"חייב אני לך מנה בשטר". ופירש שם בקונטרס: כגון שכתב לו בשטר נתון לו בפני עדים, ופליגי מדרביש הודאה, דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא אמר להם "אתם עדי", ורבינו חם מפרש: כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אף על פי שאינו חייב לו כלום. וצריך ליישב כל הסוגיא, ושם פירשתי. אֵימָא ולא הקדשות בכל אלו — בפסחים (להב) וב"החוב" (בבא מציעא נד,א) מייית גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינו פדיון, מדכתיב: "ונתן הכסף וקם לו", משמע דמהוהו קרא קא דריש, אבל אי אפשר לומר וכן, דבתורת כהנים בפרשת "זאם בחקותי" דריש מיכול ערכך יהיה בשקל הקדש", כדפירש שם בקונטרס. ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו "כסף" גבי הקדש. וכן מצינו בכמה מקומות, שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא, כדאיתא בקדושין (ג) ובבא קמא פ"א: "בנעורה בית אביה" — שבת געריס לאביה, אף על גב דבהפדת נדרים כתיב. וכן גיטין (כא,ב) ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה, דההיא דרשא ליתא לרבנן אלא לרבי יוסי הגלילי.

אמר

לִקְחָתָּ" — לְרִבּוֹת כָּל דְּבָר שְׁנֹלָךְ בִּיד, דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי אֹמְרִי: "מַרְצָע" — מִה מַרְצָע מִיּוֹחֵד — שְׁל מִתְכָּת, אִף כָּל שְׁל מִתְכָּת. וְאֹמְרִין: כְּמֵאִי קָא מִפְּלָגִי — רַבִּי דְרִישׁ כָּללִי וּפְרָטִי, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה דְרִישׁ רִיבּוּי וּמַעֲשֵׂי: אֵין, בְּעֵלְמָא רַבִּי כָּללִי וּפְרָטִי דְרִישׁ, וְהָכָא — בְּדִתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּתִנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: "בְּמִים" "בְּמִים" שְׁתֵּי פְעָמִים — אֵין זֶה כָּלל וּפְרָט, אֵלָא רִיבָּה וּמַעֲשֵׂי. וְרַבִּינָן — אֹמְרִי בְּדִתְנָא רַבִּינָן: כָּל מִקּוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא שְׁתֵּי כָללוֹת הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה — הַכֶּל פְּרָט בִּינֵיהֶם וְהוּם כָּללִי וּפְרָט. "וְלֹא בְּהַקְדָּשׁוֹת". פְּשִׁטָּא, לֹא דִידֵיהּ נִינְהוּ! — אֵימָא: וְלֹא

לאחרן אמר ליה רחמנא. גִּמְרָא מַעֲמָא — כסף ולא מידי אחרינא. מַעֲמָא שְׁטְרוֹת — דלא חשיבי מידי. תִּפְדֶּה חֹזֵר וְכָלל — ואף על גב דהאי "תפדה" כתיב קודם לפרט — אפילו הכי דיינינן ליה בכלל ופרט, כדאמרין לקמן. שְׁחֻקְשׁוּ לְקִרְקָעוֹת — "והתחלתם אותם" וגו' (ויקרא כה). הַסּוֹל = בְּרוּקָא בלעז. הַסִּירָא = קוץ. מִכְתָּב = עֵט. וְאֹמְרִין — במסכת קדושין (כא,א). כְּמֵאִי קָא מִפְּלָגִי רַבִּי דְרִישׁ כָּללִי וּפְרָטִי — "ולקחת" — כלל, "מרצע" — פרט, "ונתן באונס" — חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת — אף כל של מתכת. ורבי יוסי בריבי יהודה דריש ליה ברבוי ומיעוטי — ומאי רבי — רבי כל מילי, ומאי מיעט — מיעט סס. הַכָּא — היינו טעמא דדריש ריבוי ומיעוטי — דכתנא דבי רבי ישמעאל בשילוי "אלו טריפות" (חולין טז,א): כל מקום שנאמר "במים" "במים" שתי פעמים, כלומר, כל מקום שנאמר שתי כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, כגון הכא: "את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים", דהיינו שתי כללות, דמשמע דכלל מים בעינן סנפיר וקשקשת. ופרט כתיב אחריהם "במים ובנחלים", דמשמע: בימים ובנחלים שנוכחים הם בעינן סנפיר וקשקשת, אבל הגדילים במים מכותסין — מיתאבלי בלא סנפיר וקשקשת. ואין זה כלל ופרט — לא דיינינן ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודינן אותו ברבוי ומיעוטי. והכא נמי: "ופדויו מן חדש" — כלל, "תפדה" — חזר וכלל, הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריהן, הלכך בריבוי ומיעוטי דרשנין להו. ורבנן — דדרשי להו בכללי ופרטי סבירי כדאמרין במעברא.

בבורות. פרק שמיני - יש בכור דף נא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

אמר עולא דבר תורה בנו פדיו לבשיתן - לכאורה משמע בריש "הנשוא" (כתובות קא.ב)
דליתא לדעולא אלא לריש לקיש. ויש ליישב דאיתא אפילו לר' יוחנן. **אבל**
חכמים אומרים אין בנו פדיו - תימיה, דמתניתין נמי קתני: חייב ליתן לו ובנו אינו פדיו ויש
לדחות: דאמר אינו פדיו - עד שיתן לו. ואתי מתניתין לאשמעינן דאפילו זקפם עליו

במלוה - לא הוה כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה
לו, ואם מחלם הכהן - אינו פדיו עד שיתן.

אמר ליה לא נגמרת ויהבת מידעם ביש עבדת -
— ויש לפרש "מידעם" לשון "מאומה" -
דמתרגמינן מידעם, כלומר, לא גמרת ויהבת
מידעם. ועוד יש לפרש בן: מידעם ביש עבדת,
כלומר, דבר רע עבדת. דמתרגמינן "דבר רע"
(מלכים ב ד) - כל מידעם ביש. ויש ספרים דלא
כתבו ברו "עבדת", אלא: "מידעם ביש" וכו'.
כלומר, דבר רע הוא. כלומר, דין עסק ביש.

הלכך אין בנו פדיו - תימיה: מאי שנא
ממתנה על מנת להחזיר, דאמרין

בפרק קמא דקדושין (ו.ב) ובנו פדיו, דמסיק:
בכולו קני' ויש לומר: דהבא רבי חנינא לא היה

רצוה לזכות אלא שמתנה גמורה, דאסרין בהם
לעשות מלפי שנתרא כבדן המסיע רבית

הגרנות, כדנפקא לן לעיל בפרק "עד כמה"
(כ.ב) משום שנאמר "שחתם" (את) ברית הלוי,

ואף על פי שאותו סתם נתן לו - כפירש על
מנת שיחזירו לו, [וכין] דאיכא דהכירא למילתא,

ואין זה דברים שבלב, כמו זבין ולא איצטריכא
ליה לחזי בפרק "אלמנה" (כתובות צ.א).

ומיהו, קצת תימיה: דכיון שהיו רבי טרפון ורבי
חנינא מחזירין כל שעה - נמצאו משחיתים

ברית הלוי, שיפסידו שאר חכמים שלא יתנו
אלא להם, מפני שהם רגילים להחזירו ויש

לומר: שאין חנות יודע בשעה שנותן אם יחזירו
לו, ולא קרינא ביה "שחתם ברית הלוי", דמה

לנו במה שיחזיר לו אחר כך, וגם שמא לא היה
מחזירין אלא לעניים, ולא לאותם שהיו דומים

להם לעשרים.
ולא בראי כבמחזוק ולא האשה בכחובתה -

בפרק "יש נחלוך" (בבא בתרא קה.ב)
פסקין להכחא דעון הבכור נוטל פי שנים

במלוה, בין שבנו מיתת בן שלא גבו מלוה,
ומתוך כך נראה דאנו גובה כתובה במלוה,

כדתנן הכא: אין לה בראי. אבל רבי פירש, דאף
על פי שהורע כח הבעל ובכור לענין מלוה,

דחשבינן ליה לגבייהו ראי - לגבי כתובת אשה
מיתא חשיבא מוחזקת, ואשה גובה כתובתה

במלוה. כדתנן בכתובות ב"הכותב" (פד.א) מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשים והיו
לו מלוה ופקדון ביד אחרים, רבי טרפון אומר: יתנו לכושל שבהן, רבי עקיבא אומר: יתנו

ליורשים, שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. אלמא, אפילו לרבי עקיבא
אם לא שצריכה שבועה - היתה גובה, אבל לפי שצריכה שבועה - גובין היורשין, ושוב

לא תגבה האשה מזה, דהוה להו מטלטלי יתימא דלא משתעבדי. ואם גבו קרקע בחובת
אביהם - היא חזורת וגובה אותם מהם בשבועה, כדן בעל חוב. ואם פטרה מן

השבועה - גובה מלוה. ולא משום דלדידהו הוי מלוה ראי, דהא לא משתמטי התם
שום חכם להעמידהו כרבי דוקא. אלא משום דלביא מאן דפליגי, אלא כולי עלמא בין

לרבי בין לרבנן אית להו מלוה מוחזקת היא לגבי כתובת אלמנה. ואפילו לרבנן דאמרי

מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל, אפילו מחיים - נראה מתוך המשנה זו ד"הכותב" שהם מודים דמלון ידיתם משתעבדי לכתובה. דהא ליכא למימר דרבי מאיר היא, ולהכי אית

ליה להדיא משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אף על גב דהוי מטלטלי דיתמי. חדא, שרבינו תם מפרש שאפילו לרבי מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה, אלא מטלטלי

דיבם דוקא, דעליה קאי בפרק "האשה שנפלה" (כתובות פ.א). דלא מסתברא שיפה רבי מאיר כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב, איפכא דמרבנן שמגרעין כחא יותר

ולא הקדשות נפדין בכל אלו - בעבדים שטרות וקרקעות. והתם נפקא לן מקראי,
בתורת חכמים בפרשת ערכין. **שמא יאמרו פודין בשטרות** - אפילו אין נותנין

כלום. אי נמי, בשטר שיש לו על חבירו. **בנו פדיו לבשיתן** - שהורו נתן הפדיון.

כתב אחת - שהניח לפני כולן חמש טלעים והלך לו. **כזה אחר זה** - ולכתוב אחר.

חכי תניא ליה בתוספתא יצא. **נשלן** - הכהן

והחזירין לו - יצא. **רבי שמואל** - כהן היה.

רבי חנינא - כהן היה. **אילו ויחייב קמה** -

כדי שיראנו מהלך ובה לפניו, ויחזיר לו חמש

טלעים שנתן (לפדיון) בנו. **אמר ליה לא**

גמרת ונתת - נתתה גמורה, אלא כדי

שאחזירם לך. **מידעם ביש עבדת** - דבר רע

עשית, הלכך אין בנך פדיו אם אחזירם. לשון

אחר: אפילו לא אחזירם אם בנך פדיו. **מנלן**

- דחייב באחריותו, ואף על גב דאין נסיב

קרא במתניתין קבעי מנלן, ולקמן פריך ליה

רב פפא. **אתיא עיר עיר** - כתיב הכא

בבכור (במדבר יח) "ופדיו מכן חדש תפדה

בערכך", מה ערכין חייב באחריותו עד

שיבאו לידי גובר. **מה עולת ראיה חייב**

באחריותה - דהא חובה היא עליה, דלא

גרעה היא מנדר, שאם מתה או נגנבה -

חייב באחריותה, דכמאן דטעין ליה אכתפיה

דמי. ועוד, דכתיב (שמות כג) "לא יראו פני

ריקם", ואם מתה או נגנבה ולא פרע ליה -

אישתבת דאיתחזי ריקם בעורה, אבל מ"לא

יראו" דבכור לא הוה שמעין, דההוא לאו

פנים ממש קאמר, דהא לאו בעורה מית

לה, דלכתוב יחייב ליה, והוה אמינא בהפרשה

סגיא ליה. **קרא לקרא** - קרא צריך לאיתוי

לסיעוי לקרא הא תנא דמתניתין קרא

אחרינא קנסיב לה! **מנלן** - דחייב לתת

לאחר מיתה. **עיר עיר מערבין** - דאמר

במסכת ערכין (כ.א): **אמר "עירב עלי" ומת** -

יתנו היורשים. **אמר "עיר פלוני עלי" ומת** -

על הנודר ליתן. ומקרא יליף במסכת ערכין

ובתורת חכמים: יכול אם אמר "עיר פלוני

עלי" ומת היא פטור - תלמוד פלוני:

"עירכנו" - אפילו מת. והכי נמי כי מת

לאחר שלשים - נתחייב האב בפדיונו. **מה**

עולת ראיה יורשין חייבין - ועדולת חובה

היא. **הבא נמי כי מת לאחר שלשים** -

נתחייב האב בפדיונו. וגבי עולת חובה תנן: האשה שהביאה חטאתה ומתה - יביאו

יורשין עולתה. **אף כאן יורשין חייבים** - לאחר מיתת האב והבן, דהוה מחויבים

ומתו. **משנה בנכסי האם** - נכסי מלוה. **בשבח** - אם השביחו בנכסים לאחר מיתת

האב קודם שחלקו - אין הבכור נוטל פי שנים בשבח. אלא שמין מה שהיו שוין

בשעת מיתת אביהן, והבכור שנטל שני חלקים בקרקעות - יתן מעות לפי ששוה

שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה, ואותן מעות יחלקו בין כולם. **בראי** -

בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו, אבל ראוין היו ליפול לו בירושה,

ונפלו להן לאחר זמן - אין הבכור נוטל פי שנים בהן.

ולא

ליתא

ליתא

ליתא

ליתא

ליתא

ליתא

ליתא

ליתא

ליתא

1 וְלֹא הִקְדָּשׁוֹת – וגם ההקדשות אינם נפדים כָּכָל אֵלּוּ –
 2 בקרקעות עבדים ושטרות.
 3 שנינו במשנה: **כֶּתֶב לְכַתֵּב שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ חֲמִשָּׁה סָלְעִים חַיִּיב**
 4 **לִיתֵן לוֹ כו'** ובנו אינו פדוי.
 5 הגמרא מבארת את דברי המשנה: **אִמֵּר עוֹלָא דְּבֵר תוֹרָה –**
 6 מעיקר הדין האמור בתורה, אם התחייב לכהן בשטר שיתן לו
 7 חמשה סלעים לפדיון הבה, **כְּגוֹ פְּדוּי לְכַשְׁיָתָן** האב לכהן את
 8 המעות שהתחייב בשטר, ואינו צריך לתת עוד מעות אחרים
 9 לשם פדיון הבה. **וְכֵאִי מַעְמָא** אמרו חכמים שהנותן שטר
 10 התחייבות שלו לכהן **אֵין כְּגוֹ פְּדוּי**, עד שיתן חמשה סלעים
 11 אחרים, דין זה הוא גְּזִירָה שְׁמָא יֵאמְרוּ שְׂפוּדִין בְּשִׁמְרָא לְבַד אִף
 12 אם לא יפרע אחר כך.
 13 הגמרא מביאה מחלוקת בדבר: **הֲנִי תָנָא –** אחד האמוראים
 14 שהיה שונה ברייתות שנה קמיה ו-**לִפְנֵי דְרַב נַחֲמָן בְּרִייתָא**, בה
 15 נאמר שבאופן האמור **כְּגוֹ פְּדוּי לְכַשְׁיָתָן** האב לכהן את המעות
 16 שהתחייב בשטר, ואף מדרבנן אינו צריך לתת עוד מעות אחרות
 17 לשם הפדיון. **אִמֵּר לִיה רַב נַחֲמָן**, זו דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה
 18 **סְתִימָתָא** – ששנו בברייתא בסתמא בלא לפרש את שמו,
 19 **וְאִמְרֵי לֵה** ו-**יֵישׁ שְׁאִמְרוּ** שרב נחמן אמר לאותו אמורא זו דְּבָרֵי
 20 **רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סְתִימָתָא**, **אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים**, שֶׁאֵין
 21 **כְּגוֹ פְּדוּי**, וכאמור במשנה, וצריך לתת עוד מעות אחרים לשם
 22 פדיון הבה, כי גורו חכמים שמא יאמרו שהאב נפדה בשטר אפילו
 23 אם לא נתן לו אחר כך את החמשה סלעים.
 24 הגמרא מכריעה במחלוקת זו: **וְהִלְכְתָּא** שהכותב שטר
 25 התחייבות לכהן, אף שפרע את דמיו, **אֵין כְּגוֹ פְּדוּי** עד שיתן
 26 מעות אחרים לשם פדיון הבה.
 27 שנינו במשנה: מאחר שהכותב לכהן שטר התחייבות אין בנו פדוי
 28 ועליו לפדותו שנית, **לְפִיכָּךְ אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִיתֵן לוֹ לֹאב**
 29 **בְּמִתְנָה** את מעות הפדיון שפדה בהם פעם שניה, **רִשָּׁא**.
 30 הגמרא מביאה שהדין המבואר במשנתנו נאמר גם בברייתא:
 31 **הַתִּנְיָא** ו-**שְׁנִינִי** בדין זה המוזכר במשנתנו סיוע **לְהָא** ו-**לְדִין** זה)
 32 **דְּתַנּוּ רַבְּנָן בְּבִרְייתָא**, תַּנּוּ הָאב (את פדיון בנו) **לְעִשְׂרָה כְּהֻנִּים**
 33 **כֶּבֶת אַחֶת**, שהניח לפני כולם יחד חמש סלעים והלך לו, **יָצָא**
 34 ידי חובתו בפדיון הבה. וכן אם נתן לכהן אחד את חמשת הסלעים
 35 **כֶּה אַחֵר זֶה**, **יָצָא** ואם נָמְלוּ הכהן לכסף הפדיון וְהִחְזִירוּ לוֹ
 36 ו-**לֹאב**, **יָצָא** כמבואר במשנתנו שרשאי הכהן לתת לאב את
 37 מעות הפדיון במתנה, ודין המשנה מסייע לדברי הברייתא.
 38 הגמרא מביאה את סיום הברייתא: **וְכֵן הָיָה מִנְּהֵי שָׁל רַבִּי**
 39 **טַרְפוֹן**, שהיה כהן, שֶׁהָיָה נוֹמֵל את דמי פדיון הבה וּמִחְזִיר אותם
 40 **לֹאב**, וּבְכַשְׁמֵעוֹ חֲכָמִים בְּדָבָר, אִמְרוּ במה שהחזיר את המעות,
 41 **קִיָּים זֶה –** גילה רבי טרפון לכל הָלֶכָה זו שניתן להשיב את דמי
 42 פדיון הבה, ושאל על פי כן הבה פדוי. הגמרא מבררת את לשון
 43 הברייתא. שואלת הגמרא: וכי רק הָלֶכָה זו קיים רבי טרפון, וְהָא
 44 ו-**וְשֹׁאֵר הַהִלְכוֹת לֹא קִיָּים**. מבארת הגמרא: **אֵלּוּ כוונת חכמים**
 45 **לומר שְׁקִיָּים זֶה** (רבי טרפון) **אִף הָלֶכָה זו**, כוונת חכמים
 46 בדבריהם היא לומר, כי במעשיו פרסם לכל שהחזרת המעות
 47 אינה מגרעת בחלות הפדיון.
 48 הגמרא מביאה מעשה אודות השבת דמי הפדיון: **רַבִּי תַנְיָא**
 49 **שהיה כהן**, הָוָה רִגְלִי וְשָׁקִיל וּמַתְדֵּר – היה נוהג לישול את מעות
 50 הפדיון ולהחזירם לאב. פעם אחת חֲזִייה – ראה רבי חנינא
 51 **לְהֵהוּא גִבְרָא –** לאדם אחד שפדה את בנו אצלו, דִּהְיָה קָא אוֹזֵל
 52 **וְאִתִּי קַמִּיה** – שאחר הפדיון היה עובר ושב לפניו, כדי שיבחין
 53 בו רבי חנינא וחזיר לו את מעותיו. **אִמֵּר לִיה רַבִּי חֲנִינָא**,
 54 **מַעֲשִׂיךָ נִיכָר וְלֹא גִמְרִיתָ בְּדַעְתָּ וְיִהְיֶיכָא** ו-**וְנִתְּנָת** את המעות
 55 **בְּלֵב שָׁלֵם**, ולכן אתה מחזק שאשיב לך, וּמִדְּעָם בִּישׁ ו-**דְּבֵר**
 56 **גרועו** הוא, וְהִיכִיכָּךְ אֵין כְּגוֹ פְּדוּי.

57 שנינו במשנה: **הַמִּפְרִישׁ פְּדִיּוֹן בְּנוֹ וְאִבּוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרִיתוֹ**.
 58 הגמרא מבררת את המקור לדין המשנה. שואלת הגמרא: **מִנָּה**
 59 ו-**מִנָּה** לנו) דין זה, שאם אבדו המעות חייב האב באחריותו ועליו
 60 לתת מעות אחרות לכהן. משיבה הגמרא: **אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן**
 61 **לְקִישׁ, אֲתֵיָא –** דין זה נלמד בגזירה שוה 'עֶרֶךְ' 'עֶרֶךְ' מִעֶרְכִּי,
 62 שנאמר לגבי פדיון בכור **(במדבר יח טז)** וּפְדוּיָו מִכֶּן חֶדֶשׁ תִּפְדֶּה
 63 בְּעֶרְכָּךְ, ונאמר בפרשת ערכין **(ויקרא כז כג)** וְנָתַתָּ אֶת הָעֶרְכָּךְ
 64 בְּיוֹם הַהוּא, ואודות האמור בערכין דרשו בחולין **(קלט)**. שאם
 65 הפריש מעות לשלם את הערך שהתחייב בו, הרי הם חולין ביד
 66 הבעלים עד שיבואו לידי הגובר, ואם אבדו קודם לכן חייב
 67 לשלם אחרים תחתיהן, שעדיין לא נעשו למעות הקדש. וכיון
 68 שבשני דינים אלו נאמר לשון 'ערך', יש ללמוד בגזירה שוה
 69 שכשם שבתשלומי ערכין חייב באחריותו עד שיבואו לידי גובר,
 70 כך גם בפדיון הבה חייב באחריות הדמים עד שיבואו לידי כהן.
 71 הגמרא מביאה מקור נוסף: **רַב דִּימִי אִמֵּר בשם רַבִּי יוֹנָתָן**, נאמר
 72 בפדיון בכור **(שמות לד כ)** וְכֹל כְּבוֹד בְּנִיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ
 73 פְּנֵי רִיבְקָם, וְיָלִיף – ודורשים גזירה שוה 'רִיבְקָם' 'רִיבְקָם' מְעוֹלָת
 74 רֵאִיָּה שנאמר בה **(שם כג טז)** וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיבְקָם, ודחינו
 75 שאסור לעולי הרגל להיכנס לעזרה בלא שיבואו עמם קרבן ולכן
 76 מי שאבד קרבנו חייב להביא אחר, וכך היא הדרשה, מִה עוֹלָת
 77 רֵאִיָּה אם מתה קודם שהביאה לעזרה, חַיִּיב בְּאַחֲרִיתוֹ וצריך
 78 להביא אחרת, **אִף פְּדִיּוֹן הַכֶּן** שהפרישו ואבד, חַיִּיב
 79 בְּאַחֲרִיתוֹ ומביא אחר תחתיו.
 80 הגמרא מקשה על שני המקורות: מִתְקַף לָהּ **רַב פִּפְא** על ריש
 81 לקיש ורב דימי, **קָרָא לְקָרָא –** וכי צריך לסייע פסוק אחד על ידי
 82 פסוק אחר, והרי המשנה פירשה שהמקור לחיוב אחריות במעות
 83 פדיון הבה קודם שניתנו לכהן הוא ממה שנאמר לגבי בכור אדם
 84 ובכור בהמה **(במדבר יח טז)** וְהָיָה לָךְ, והמשך הפסוק **אִף פְּדָה**
 85 **תִּפְדֶּה** את בכור הָאָדָם, ודרשו שרק כאשר יהיה כסף הפדיון ביד
 86 הכהן, יהיה הבכור פדוי. ואם כן, למה הוצרכו ריש לקיש ורב
 87 דימי ללמוד את חיוב האחריות בדמי פדיון הבה מגזירה שוה.
 88 מתרצת הגמרא: **אִלָּא אִמֵּר רַב פִּפְא, הָא –** מקור דין זה, שהאב
 89 חייב באחריות דמי הפדיון עד שיבואו לידי הכהן, הוא בְּדָקְתָנִי
 90 מַעְמָא – כפי הטעם ששנינו במשנה, שנאמר לגבי בכור אדם
 91 ובכור בהמה **(במדבר יח טז)** וְהָיָה לָךְ, **אִךְ פְּדָה תִּפְדֶּה** את
 92 בְּכוֹר הָאָדָם, וכאמור, **וְכִי אִתְּמַר** ו-**ומה שנאמר** בבית המדרש
 93 בשם דְּרִישׁ לְקִישׁ, שלמדים מגזירה שוה 'ערך' 'ערך' מערכין,
 94 אֲרִישָׁא אִתְּמַר – על הדין שברישא נאמר, דהיינו על המשנה
 95 לעיל **(מטא)**, ששנינו בה שאם מת הבה לְאַחַר שְׁמָלָאוּ לוֹ שְׁלוֹשִׁים
 96 יוֹם, **אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִתֵּן** האב את דמי הפדיון, וְהָא
 97 כך שאלה הגמרא, **מִנָּה** לָן ו-**מִנָּה** לנו) דין זה, ועל כך **אִמֵּר רַבִּי**
 98 **שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ, אֲתֵיָא –** דין זה נלמד בגזירה שוה 'עֶרֶךְ' 'עֶרֶךְ'
 99 מִעֶרְכִּי, שבערכין שנינו **(ערכין כ)**. שאם אמר 'ערך פלוני עלי'
 100 חייב הנודר ליתן כפי ערכו שמת אותו פלוני שהעריכו,
 101 ולמדים כן לפדיון בכור, שכיון ששאלו לו שלוששים יום והתחייב
 102 האב לפדותו, שוב אין מיתת הבה פוטרתו מחיובו. ורב דימי **אִמֵּר**
 103 **בשם רַבִּי יוֹנָתָן**, מקור אחר לכך, שלמדים מהכתוב **וְכֹל כְּבוֹד**
 104 **בְּנִיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיבְקָם**, ודרשו, מִה לְהֵלֵךְ, לגבי עולת
 105 ראייה, אם התחייב בה האב ומת הוֹיִרְשִׁין תִּיבִין להביאה
 106 תחתיו, **אִף כָּאן**, לגבי כן שמת לאחר ששאלו לו שלוששים יום,
 107 כבר חל החיוב על האב, ואף אם מתו האב והבה, הוֹיִרְשִׁין תִּיבִין
 108 לשלם את דמי הפדיון.

משנה

109 המשנה עוסקת בדיני ירושת בכור ובעניינים אחרים המשתווים
 110 לה בדיניהם. נאמר בתורה **(דברים כא יז)** **כִּי אֶת הַבְּכֹר וגו' יָבִיר**

הגמרא דנה בדברים אלו. מקשה הגמרא: **איני** – וכי כך הוא
הדין, **וְהָאִמֶּר שְׁמוּאֵל, בַּעַל חוּב** שהלוח לחברו מעות, והלוח
מכר את נכסיו המועדבים, והושבחו על ידי הלוקחות, הרי
בעל חוב **גִּזְכָּה** מהלוקחות **אֵת** גוף הנכסים עם **הַשֶּׁכֶּח** שהשביחו,
ואם כן מדוע האשה אינה גובה את כתובתה ממנה שהשביחו
נכסי בעלה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲבָא, מְקוּלֵי כְּתוּבָה**
שָׁנוּ בָּאן – זהו אחד מהדינים שהקלו בדיני כתובה ביחס לדיני
בעל חוב. והטעם שהקלו בכתובה, משום שיותר משהאיש רוצה
לישא אשה, האשה רוצה להנשא לאיש, ואינה כבעל חוב
שעושה בממונו טובה ללוח ואינו צריך להפסיד מחמת טובה
שעשה.
שנינו במשנה: **וְלֹא הֶכְנֹת בְּמוֹנוֹתֶיהָ** – שאין נוטלות את
המונות משבח ששבחו נכסים או מנכסים שבאו לרשותו לאחר
מיתה.
הגמרא מבארת את טעמו של דין זה: **מֵאִי טַעְמָא** – מפני מה
אין נוטלות בראיו ובשבחו, משום **שְׁתַּנְּאִי** שמתנה אדם עם
אשתו ב**כְּתוּבָה, בְּכְתוּבָה דְּמִי** – נחשב כחלק מהכתובה עצמה,
וכשם שאינה נוטלת לפרעון כתובתה מנכסים אלו, כאמור
למעלה, כך גם לגבי התחייבותו בכתובה לפרנס את הבנות, אין
נוטלות מנכסים אלו.
שנינו במשנה: **וְלֹא (אֵת) הֵיכֶם** נוטל את חלק אחיו המת
בירושת אביהם, מנכסים אלו.
הגמרא מבארת את טעמו של דין זה: **מֵאִי טַעְמָא**, אינו נוטל
מנכסים אלו, משום **שֶׁכְּבוֹר קָרְיָה רַחֲמָנָא** – התורה קראה
ליבם בכור, שנאמר **(דברים כה ו') וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם**
עַל שֵׁם אָחִיו, ולמדו ביבמות **(כד.)** שהכוונה לאח הגדול מבין
האחים שמצותו לייבם, וכשנוטל את חלק אחיו בירושת אביהם
דינו כבכור, ועל כן אינו נוטל מנכסים הראויים לבא ומשבח
שהשביחו נכסי האב לאחר מותו.
כאמור, אין יבם יורש נכסים שהיו ראויים לבוא לאחר מיתה,
ובכללם שבח שהשביחו נכסים לאחר מיתה, ועדיין לא התחלקו
בין האחים. הגמרא מביאה מחלוקת באיזה שבח מדובר: **אָמַר**
אֲבִי, לֹא שָׁנוּ – לא נאמרה דין זה שאין היבם נוטל בשבח
שהשביחו נכסי אביו, **אֲלֵא בְּשִׁבְחָ שֶׁשִּׁבְּחוּ נְכָסִים בּוֹמֵן בְּבִין**
מֵיתָהּ שֶׁל הָאֵב ל**יָבוֹם, אֲבָל בְּשִׁבְחָ שֶׁשִּׁבְּחוּ הַנְּכָסִים בּוֹמֵן דְּבִין**
וְשִׁבְּחוּ הַיָּבוֹם לְחִלּוּקָהּ שֶׁל הַנְּכָסִים בֵּין הָאֲחִים, שְׁקִיל – נוטל
היבם את החלק שהגיע לאחיו המת מנכסי אביהם. **מֵאִי טַעְמָא**,
מפני ש**יָקוֹם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת** **אָמַר רַחֲמָנָא** – אמרה תורה
(שם), וְהָרִי כִּבְר יִיבָם וְקָם לּוֹ חֵלֶק אִחִיו לִישְׁלוֹ, וּנְמָצָא
שהשביחו הנכסים ברשותו.
רַבָּא אָמַר, אֲפִילוּ בְּשִׁבְחָ הַנְּכָסִים בּוֹמֵן דְּבִין הַיָּבוֹם
לְחִלּוּקָהּ, נָמִי לֹא שְׁקִיל – גם בשבח זה אין היבם נוטל את חלק
אחיו. **מֵאִי טַעְמָא**, שכיון שנאמר **(שם) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד**
יקום על שם אחיו, משמע שהתורה החשיבה את היבם כ**בְּכוֹר**,
ועל כן יש ללמוד ולומר, **מָה בְּכוֹר אֵין לּוֹ חֵלֶק בְּשִׁבְחָ הַשִּׁבְּחוּ**
נכסי הירושה קודם חלוקתה, **אָף יָבָם נָמִי אֵין לּוֹ חֵלֶק בְּשִׁבְחָ**
שהשביחו הנכסים קודם חלוקתה, ואפילו כבר ייבם את אשת
אחיו.
שנינו במשנה: **וְכֹלֶם** – הבכור, היבם, האשה בכתובתה, והבנות
במונותיהן, **אֵין נוֹמְלִין בְּשִׁבְחָ.**

המשנה מביאה עניינים אחרים שדיניהם כדיני ירושת בכור: **וְלֹא**
הָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת בְּפִרְעוֹן כְּתוּבָתָהּ מנכסים אלו, כלומר, שאינה
נפרעת אלא מהנכסים שהיו בידי בעלה בשעת מיתתו ולא ממנה
שהשביחו הנכסים אחר כך, או שבאו אחר כך ובחיייו היו רק
ראויים לבוא, ואפילו אם אין במה שהיה בעת מותו כדי חוב
כתובתה. **וְלֹא הֶכְנֹת בְּמוֹנוֹתֶיהָ** – אשה שהיו לה בנות מבעלה
הראשון, ונשאת לאחר, וקבל עליו לזון אותן כמה שנים, אין
נוטלות את המונות שהתחייב עבורן, אלא מהנכסים שהיו בידי
בשעת מיתתו, ולא ממנה שהשביחו הנכסים אחר מותו, או
מהנכסים שהגיעו לרשותו אחר מותו ובחיייו היו רק ראויים
לבוא. **וְלֹא (אֵת) הֵיכֶם** – המייבם את אשת אחיו ואחר כך מת
אביו, שהוא נוטל פי שנים בירושת אביהם שנאמר **(דברים כה**
ו') וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, ודרשו
ביבמות **(כד.)** שהיבם עומד תחת אחיו המת ונוטל שני חלקים,
חלקו וחלק המת, אף דינו כבכור, ואינו נוטל בחלק אחיו המת
אלא מהנכסים שהיו בידי האב בשעת מיתתו, ולא ממנה
שהשביחו הנכסים אחר מותו, או מהנכסים שהגיעו לרשותו
אחר מותו, ובחיייו היו רק ראויים לבוא.
המשנה שבה וכוללת כלל אחד לכל הדינים האמורים למעלה:
וְכֹלֶם – הבכור בחלקו בירושת אביו, האשה בכתובתה, הבנות
במונותיהן, והיבם בחלק שיורש מאביו במקום אחיו, **אֵין נוֹמְלִין**
בְּשִׁבְחָ הַשִּׁבְּחוּ הַנְּכָסִים לאחר מיתת המוריש קודם שחלקו את
הירושה, **וְלֹא נוֹטֵלִים בְּרָאִי** – מנכסים שלא היה המוריש מוחזק
בהם בעת מיתתו, אף שהיו עתידים ליפול לרשותו לאחר זמן,
אין נוטלים בהם **כְּשֵׁם שְׁנוֹטֵלִים בְּנְכָסִים שְׁהִיָּה הָאֵב מוֹחֲזֵק** בהם
בעת מיתתו.

גמרא

שנינו במשנה: הבכור נוטל פי שנים מנכסי האב ואינו נוטל פי
שנים מנכסי האם. הגמרא מבררת את המקור לדין זה. שואלת
הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא** – מדוע הטעם שהבכור אינו נוטל פי שנים
מנכסי האם. מבארת הגמרא: **אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק **(דברים**
כא ו') כִּי אֵת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִירָשׁ לָתֵת לוֹ פִּי שָׁנִים כָּל אֲשֶׁר
יִמְצָא לוֹ כִּי הוּא רֹאשִׁית אֲנִי לוֹ מִשְׁפַּחַת הַבְּכֹרֶה, וְיֵשׁ לְדוֹרְשׁוֹ
שֶׁמִּשְׁפַּחַת הַבְּכֹרֶה, שְׁנוֹטֵל הַבְּכוֹר מִנְּכָסִים פִּי שָׁנִים, נֹאמַר 'לוֹ,
דְּהֵינּוּ לֹאִישׁ, דְּהֵינּוּ לֹאֵב, וְאֵין מִשְׁפַּחַת הַבְּכֹרֶה לְאִשָּׁה, דְּהֵינּוּ
לֹאֵב, וְאֵין לְבָכוֹר חֵלֶק פִּי שָׁנִים מִנְּכָסֶיהָ.
שנינו במשנה: **וְאֵינוּ וְהַבְּכוֹר** נוטל **בְּשִׁבְחָ.**
הגמרא מבארת את המקור לדין זה: **דְּכֵתִיב (שם) 'לָתֵת לוֹ פִּי**
שָׁנִים כָּל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, ומשמע שאינו נוטל פי שנים אלא
מנכסים עצמם שהיו לבא בשעת מיתה, ולא בשבח שנוסף
עליהם אחר מיתה.
שנינו במשנה: **וְלֹא** – ואין הבכור נוטל **בְּרָאִי בְּמוֹחֲזֵק.**
הגמרא מבארת את המקור לדין זה: **דְּכֵתִיב (שם) 'לָתֵת לוֹ פִּי**
שָׁנִים כָּל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, כלומר, שאינו נוטל פי שנים אלא
מנכסים שהיו לבא בשעת מיתה, ולא באלו שהיו עתידים לבוא
לרשותו לאחר מיתה.
שנינו במשנה: **וְלֹא הָאִשָּׁה בְּכְתוּבָתָהּ** – שאין האשה נפרעת
בכתובתה משבח ששבחו נכסים או מנכסים שבאו לרשותו
לאחר מיתה.

לעולם הוי' דברך ניצב בשמים, שהאותיות דעשרה מאמרות וחילופיהם ותמורותיהם הם ניצבים לעולם ככל הברואים להחיותם ולקיימם.

ברורות. פרק שמיני - יש בכור דף נב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רמג

תוספות

ולא האשה בכתובתה — לא בשבח שהשיחו. אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה, ואחר כך השיחו — אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין, ולא בראי בממוחזק. ולא הבנות — שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים — אינה נזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין, לא בשבח ולא בראי. ולא הינם — שנוטל פי שנים, חוקל

ולא האשה בכתובתה, ולא הבנות במזונותיהן, ולא את הינם, וכולם אין נוטלין בשבח ולא בראי בממוחזק. גמרא מאי מעמא אמר קרא: "ולו משפט הבכורה" - משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה. "ואינו נוטל בשבח" - דכתבי: "בכל אשר ימצא לו". "ולא בראי בממוחזק" - דכתבי: "בכל אשר ימצא לו". "ולא האשה בכתובתה". אינו והאמר שמואל: בעל חוב גובה את השבח? אמר רבי אבא: מקולי כתובה שנו פאן. "ולא הבנות במזונותיהן". מאי מעמא תנאי כתובה בכתובה דמי. "ולא את הינם". מאי מעמא "בכור" קרייה רחמנא. אמר אביי: לא שנו אלא בשבח ששכחו נכסים בין מיתה ליבום, אבל דבין יבום לחלוקה - שקיל, מאי מעמא "יקום על שם אחיו המת" אמר רחמנא, והרי קם. רבא אמר: אפילו דבין יבום לחלוקה נמי לא שקיל, מאי מעמא בבכור, מה בכור - אין לו קודם חלוקה, אף יבם נמי - אין לו קודם חלוקה. "וכולם אין נוטלין בשבח". לאתרי

החלק המת, שייבם את אשתו — אינו חוקל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראי. וכולו אין נוטלים ב' — מפרש בגמרא אמאי נקט ליה. גמרא כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה — משמע דאדידיה קאי, כלומר, בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו. לו — לאב בשעת מיתה. בעל חוב — שהיה לחבירו מעות ומכר לו את הנכסים והשביחו לקחות — טורף בעל חוב הגוף והשבת. ודך אשה נמי בעלת חוב היא. מקולי כתובה — זה אחד מקולי כתובה. בכור קרייה רחמנא — והיה הבכור אשר תלד' ומוקמינן ביבמות (כדא) דביבם מיירי, וקאמר רחמנא דמצוה ליבם בגדול. יקום על שם אחיו — והינו לנחלה, כדאמר ביבמות (כדב). בכור קרייה רחמנא. והינו בכבור, דלא יטלו בראי, ובשבח בין מיתת אביהם ליבום. והרי קם — משעה שנשא אשת אחיו (כמו) קמו' פי שנים בנכסים ברשותו. וכי אשבה — ברשותו אשבה ונוטל פי שנים אף בשבח. שבתא

נתן אין כאן. דהא מילתיה דרבי טרפון דאמר ניתנו לכושל שבהם, ורבי עקיבא נמי דהה מודה ליה — אי לאו טעמא דכולן צריכין שבועה, ואין הירושין צריכין שבועה. ומסתבר דאתאי אפילו כרבנן דפליגי ארבי נתן. והיינו טעמא דלא שייכא דרבי נתן — לפי שלא היה ממון זה ביד היתומים מעולם, אלא עכשיו באין לטול מזה ירושה ועדיין לא בא לידם. להכי מודו ביה רבנן לרבי נתן שניתן לבעל חוב לכתובת אשה. אף על גב דלא סבירא ליה כרב נחמן במחוי המלות, שאו יאמרו שאין מוציאין מלזה שיש לו ביד אחרים לבעל חוב לכתובת גרושתו, לפי שיש לו כח גדול בממון זה ושש' ביד אחר, ויותר' ממה שיש ליתומים במה שהניח אביהם ביד אחרים, שלא היה מעולם בידם ולא בא מידם ליד אותן אחרים. והנהי פירות התלושין ודקניי נמי התם: כל הקודם בהם זכה, ואיפלו בהרבי טרפון ורבי עקיבא בריש המשנה, במלוה ופוקדון ביד אחרים (כתובות פד, א) — והדיא נמי בפירות שאינם ביד היתומים מיירי, דקתני: כל הקודם בהם זכה, דמשמע בין יורשים בין אשה בין בעל חוב, כל הקודם בהן זכה, לפי שאם לא היתומים בידם כח מאששה ובעל חוב יותר משאור מוטלים דיתמי. והשאת דתקון רבותינו הגאונים שיעבו אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי — גובה אשה אפילו ממלוה אביהם של יתומים, בין גבו קרקע בין גבו מעות. דמלוה לא חשיבא ראו לגבי כתובה, לא ממוחזק, כדפרישית. ובלאו האי מותיחין ד"דכותב" (כתובות פד, א) שהוכחתי ממנה דמלוה מוחזקת לגבי כתובה, גובה אשה

כתובתה ממלוה יתומים בזמן הוה, אפילו גבו מעות מכח תקנת הגאונים. דכיון דעשו מטלטלי במקרקעי — הוה ליה מטלטלי שגובי יתומים כחוב אביהם משועבדים לבעל חוב דאביהם מדרבי נתן, דמהאי טעמא חשיבין ליה לקרקע שגובי יתומים (חשובין) משועבדים מהאי טעמא כאילו אביהם גבאן מחיים. ולהכי ליכא למימר דלחיו ראו לענין כתובה כמו לשאר דברים. מידו קשה: מכל מקום דהו' תרי חומרי בכתובה, שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי, (דאי טען) ותקנו נמי שתגבה אפילו ממלוה הבעל כשגבו היתומים מעות מדרבי נתן' יש לומר: לגמרי עשו הגאונים במקרקעי. ועוד: שלרבינו תם שאומר שתקנת הגאונים דאורייתא — אינם תרי חומרי כלל. ואף על פי שאמרתי כי גם כלא מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין לחובי' כל כך שיהו מטלטלי שגובי יתומים בחובת אביהם משועבדים לבעל חוב לכתובת אשה מטעם דרבי נתן כמו קרקע, כשגבו קרקע, כיון דאליש שיעבור קרקע לענין טריפה מלקחות טפי משיעבור מטלטלי, אך יש לחובי' דאשה גובה ממלוה מהדיא "דכותב" כמו שפירשתי. וכן עמא דר' ליהגות לנשים ממלוה של בעליהן. ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא הינם — הא דלא חשיב (בעלים) ובעל, דאמר רב פפא ב"ש נחולין" (בבא בתרא קדב), הלכא: אין הבעל נוטל בראי בממוחזק — משום דשבח נוטל, כדפריש רבינו שמואל התם. דכיון דאין יורש אלא הוא — זוכה בנכסים מיד, (ובירושו באו לשבח) וברשותו בא השבח. ונראה דכיון שאין הבעל נוטל בראי — כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו, אפילו מה שהלווה ממכס מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח ב"שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מב), שאינו יורש נזיק אשתו (לרבנן) משום דהוה כמלוה, דמדמי ראו דבכור לראוי דגבי בעל, דמיייתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי ורבנן דגבי בכור ב"ש נחולין" (בבא בתרא קד, א). דלרבי צריך לאוקמה בגירשה, משום דלא חשיב מלוה ראו בכבור ודא דיתמי באשה. אף על גב דבכבור יש פוסקא, דליפלין מהדרי. ורבנן חשבי לה ראו, אף על גב שאם הנזקין שלה נטיל לידה בחיים — היה עליהם תורת נכסי מלוג, כדמוכח מותיחין ד"דכותב" (כתובות סד, א). והאי דשקב ב"ש נחולין" (בבא בתרא קד, א) בעל דאריי ביה, ונקט בכור שאלה נטיל פי שנים ממלוה — לאו משום דספירא ליה דכור, שיל במלוה, דהא דאין לא שקיל, כדפרישית. אלא לחבי נקט גבי בכור פסקא דמלוה — משום דלגבי בכור פליגי בה אמוראי התם בהדיא שמתעא, ולהכי שביקו לבעל נקט בכור. ודא ליה לאקשוי אמאי לא תני ליה בדי דהדי הא (אין) ודאין הבעל ובכור נוטלין בראי בממוחזק, ואין נוטלין במלוה — משום דלגבי בכור משנה שלימה היא, כדתנן הכא: דאין נוטל בראי בממוחזק. אבל בעל דאינו נוטל בראי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא. אלא מימרא היא בפרק "ישנחולין" (שם קיג, א). דאמר רב אבהו אמר רבינא, ומטו בה משמיה דרבי יהודה: מניין לבעל שאינו נוטל בראי בממוחזק — שנאמר: "הוליד את אימי" וגו'. והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח מקולי כתובה שנו כאן — ביתומים איירי הכא. דומיא דבנות במזונותיהן, דמוזן האשה והבנות אין גובין מנכסים משועבדים, כדתנן בפרק "הנושא" בכתובות (קא, ב). ובקונטרס פירש: מוזן הבנות — כגון נשא אשה ופסק לזון בתה. ולפירשו אין ראייה, דמצי איירי שפיר בשבח לקחות. ואין לשון "בנות" משמע כן, דמה ליה בנות יותר מבן? דהכי נמי כן אם פסק עס אשתו, כי הדיא דקתני גבי חמשה גובין מן המחזירין. והמקבל עליו לזון בת אשתו וכן אשה. ולו להו ליה נמי למינקט "בנות" לשון רבים, אלא הוה ליה למיתני: "ולא בת אשתו במזונותיה". דלשון "בנות" משמע מוזן הבנות, דתנן ב"הניקין" (גיטין א) שאוכלת בתנאי בית דין, כדתנן בפרק "נערה שנפתתה" (כתובות נב, ב). לא כתב לה "בן נוקבין דיהויא ליכי מינאי" כו' — חייב, מפני שהוא תנאי בית דין, ועוד: דפריך הכא טעמא משום דתנאי כתובה (כתנאי בית דין) ובכתובה. ובתה הניזנית בפסק שפסק עם אשתו לזון את בתה חמש שנים — לא מקרי תנאי כתובה, דאינה נזונת מכח שהיא בתה, דאפילו בת אחרים היתה נזונת אם פסק עליה עם אשתו, שהיא כבעל חוב אלא במוזן הבת, שהוא תנאי בית דין איירי. והוה לא גבי משמעבדי, כדתנן בגיטין ב"הניקין" (מהר"ם) ובכתובות פרק "הנושא" (קא, ב). ואם כן הא דואי הא דקאמר הכא דאין גובות שבח כי אם קרן — היינו מיתמי, ולא מלקחות. ודומיא דהכא איירי בכתובה דלא גביא משום דמקולי כתובה שנו כאן, כדאמר טעמא. משמע אבל בעל חוב גובה שבח כדאמר שמואל, ואפילו מיתמי. כדפרישית דביתמי עסקין, ואף על גב דאמר בכתב קמא דבבא מציעא (טו, א) דבעל חוב גובה שבח ממלקחות, שכן כתב לו מוכר ללוקח: "אנא איקום ואישפי ואירמוק ובינא אלין אינון עמליחון ושביחון", אבל המקבל מתנה דלא כתב לה הכי — לא גבי, כיון דאין לו על מ' לזוור — הוא ממלקטא, גופיה דלא גבי מיתמי דאין להם על מ' לזוור פי ש' חלק בין יורש למקבל מתנה. דירוש כרעיה דאבא ר' חיי, וש' לו לבעל חוב גלבות את השבח ממנו כמו מאביו. ומשום בעילת דלת צריך לתקן שיעבה מוזן את השבח יותר ממקבל מתנה, דלא שייך לאב. והא דאמרין בפרק "המקבלי" (בבא מציעא קיא, א) יתומים אומרים "אנו השבחנו" ובעל חוב אומר "אביכם השיבתי" כו'. משמע דאם השיבתי יתומים — לא גבי בעל חוב שבדא, היינו דוקא כשעשאה אפותיקי. דהכי נמי קאמר התם דלא גבי מלקחות, דקאמר שמואל: שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותם בדמים, אלו הו: בכור לפשוט, ובעל חוב ליתומים, ובעל חוב ללקחות. ומהדא דשמואל מיתמי התם דאי אייתו יתמי ראייה דאינון אשבוהן — ברמי מסלקין להו. משמע שלשתן ענין אחד באפותיקי. דפריך עליה: מי אמר שמואל בעל חוב ללוקח יחייב ליה שבחא? והאמר שמואל: בעל חוב גובה מן השבח ומשני: הכא במאי עסקין? כשעשאה אפותיקי. (כי) (פירשו) הא דאמר בעל חוב גובה שבח — כגון דאמר ליה "לא יהא לך פרעון אלא מוז", וכשעשה וזמן היא ליה כמאן דגבי, ונשאר שדות של בעל חוב, והווי כיוור לשדח בחירו) ונטעה מלא ברשותו. ופרע חולו של בעל חוב במה שנעשית אפותיקי, דמשום דהוה כמאן דגביא — צריך לשלם דמי השבח בין ליתומים בין ללקחות. והיינו דקאמר בתחילת הסוגיא גבי יתומים: ארעא, כיון דלגובייהא קיימא — כמאן דגביא דמאי. גם בקונטרס פירש עלה דכשעשית אפותיקי מוכח כדלקמן בשמעתין. ומה שתייר' התלמוד תחלת הקושיא דשמואל: הא דמסיק בה שיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק כו' — לא קאי במסקנא, דמוקמינן לה כשעשאה אפותיקי. דאפילו מסיק בה שיעור ארעא ושבחא — צריך לשלם ליתומים וללקחות דמי שבחן, כדפרישית. ועוד: דעל כרדוך דף יתומים אומרים "אנו השבחנו" לא מתוקמא דלא מסיק בה שיעור ארעא ושבחא, דאם כן אפילו אביהם השיבתי לא שקיל. אלא ודאי במסיק ביה

ביה שיעור ארעא ושבחה איירי, ואפילו הכי לא שקיל אם השביתו יתומים, כדמפורש
כשעשו אפותיקי. ואשנויא קמא דהוה משני, דאמסיק בה שיעור ארעא הא דלא מסיק
כו' – הוה מצי לאקשויי: אם כן דף יתומים אמורו אנו השבחנו, במאי נוקי לה? אי בדמסיק –
אפילו השביתו יתומים שקיל, ואי דלא מסיק – אפילו השביתו אביהם הא לא שקיל! אלא

לא קאי ההיא שנויא אהא סוגיא דיתומים
אומרים אנו השבחנו, אלא אקשויא דשמואל
אדשמואל, דאיתא נמי בפרק קמא דבבא מציעא
(טו"א) וביהגזול קמא" (בבא קמא צה"ב).
לאיתויי שבחא דממילא חפורה והוה שובלי
כו' – כרבנן אתיא מנתינת. דפליגי רבי ורבנן גבי
בכור אם נוטל בשבחא אם לאו, ומסיק התם:
ובחפורה הוה שובלי, שלפפי הוה תמרי פליגי.
והתם נמי קאמר רבא דאסור לשעות כדברי רבי.
בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא –
תימנה: בפרק שני דביבמות (כ"ד), דמסיק
גבי יבם: אלא "בכור" דקרייה רחמנא, למאי
הלכתא – לגרעיתא, דאינו נוטל בריא
בכמחוק. אמאי לא קאמר לחשיבותא, דאניה
חזרת ביובל בבכורה? ויש לומר: משום דאיכא
רבי אלעזר דפליגי הכא, ואמרי: כולן חוזרין ביובל.
אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו
לקוחות הן – ומה שקשה אדרבי אסי דריש
פירקין (מחא), דאמרי: מחצה יורשין, ומה
שמקשה רבנן: הוה מצינו ידעו ורגליו בבית
המדרש, דקיימא לן כרבי יוחנן דלקוחות הן,
וכרשי דקיש דקני פירות לא בקצין הגוף, ואם כן
לא משכחת לה בדיית ביכורים אלא חד בר חד
עד יהושע בן נון – הכל פירשתי בפרק "החובל"
(בבא קמא פ"ח), ובפרק "בית בור" (ק"א), ויש
לפרש: דאף על גב דאית ליה לקוחות הן, וכל
הנחו נמי דאית להו אין בריה – לא אמרו
דמחזירין ביובל, רק רבי יוחנן לכדו, ודוקא על רבי
יוחנן דיקב בסוף "השולח" (נעטין מחא), דאף מצינא
ידיו ורגליו, דהרי חזרת ביובל בכך, אבל כולדו
אחריני סברי: אף על גב דלקוחות הן, דאין בריה
– מכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ביובל, ירושה
ומתנה לא, כדאמר לעיל, וכדאמר נמי לקמן
בפרק בתרא (נ"ג), דאף על גב דאמר רבי יוחנן
דאפילו חלקו תשעה חלקי השעש ושעש חבנן
עשרה אין אומרים הוא חלקו המגיעו משעה
ראשונה לכך, אפילו הכי אצטרך לאשמועין
דלקוחות הוה, וחוזרים ביובל, דסלקא אדעתין
דאין חזר מטעם דפרשית, אי נמי: לפיני כל
חלוקת ירושה מחלוקת יהושע, דאמר ב"ש
נוחלין" (בבא בתרא ק"ט), דירושא היא להם
מאבותיהן, ואפילו הכי מודה בה רבי יוחנן דלא
חזרה ביובל, כדקאמר: חד בר חד עד יהושע בן נון.
דסברא הוא דלא חזרה, כיון שחלקו על פי נביאים
ובאורים ותומים ונבזיות הכהונ. ובזך סברא
פליגי שאר אמוראי על רבי יוחנן, וניחא השתא
הא פריך ההא רב אושעיא על רבי יוחנן
ממנתינן, דקתני: ואלו שאין חוזרין ביובל
הבכורה, ואיכא אמוראי דאית להו לקוחות הן,
ואין בריה, ולא פריך עליהו, אלא דווקא על רבי
יוחנן – משום דאמר חוזרין, ואם תאמר: מאי
קשה לרבי יוחנן? הא רבי מאיר קתני לה
למנתינן, דאית ליה בריה גבי לוקח אין מין הבתים
דיכא דמברר הספק על פי תנא, דלמא לית ליה בעלמא, שיש לחלק, בדפרישית לעיל (מחא, דבור המתחיל דבול), **קרי** רב חנא עליה דרב ששת טובה חכמה עם נחלה – רב ששת בעל
בריותו הוה, כדאמר בפרק "הדר" (עירובין ט"ז), דרב חסדא מרתען שפוחתה (ממנתינן) דרב ששת, ולהכי קאמר: "טובה חכמה" – מימרא דרבין אמר רבי יוחנן, "עם נחלה" – בקלות הרבה
שהיו לו שנויות בבריתא. **באין** בני המשפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה – בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מ"ב), מבעיא לן: קבורה משום ביוטא או משום כפרה? נפקא מינה
דאמר "לא תקברוניה", דאי משום ביוטא – לאו כל כמינה, וליכא למיפשט מידי מהכא, דלא קאמר הכא דלא ליקברוהו כלל, אלא וזוי אנסודו למכור קברו ודרסו, וכן מזהיח דכחכות
(מחא), נמי ליכא למיפשט מינה, דקאמר "אל תקברוהו מנכסיו" – אין שמועין לו, דבעי הוא שיקברוהו, אלא מתכבין להפיל עצמו על הציפור ולהעשיר את בניו. **הדרן עלך יש בכור**

שכחא דממילא – שלא טרח בה אחיו. כגון חפורה והוה שובלי – שהיתה
התבואה שחת בשעת מיתתו, ועכשיו נעשו שבלים. **או שלפפי** והוה תמרי –
סמדר, ועכשיו נעשו תמרים גדולים. וקא משמע לן, דאפילו בהאי שבחא לא שקיל
בכור אלא כאחד מן האחין. ושמן אותן מה היו שוין כשמת האב, ובהנחו דמים
שקיל פי שנים. דאי מרישא הוה אמנא אין
הכבור נוטל פי שנים בשבח – הני מילי
בשבח שטורו בה אחים, כגון זיבול שדות
וקשקוש ועידור. **נכסי דאבי אבא** – אם היה
אבי אביהם ודי בשעת מיתת אביהם, והיו
נכסים ראויין ליפול להם כשימות, אף על גב
דודאי עתידים ליפול להם, ואפילו יש לו בן
(אחד) [אחר] – טילו אלו חלק אביהם.
וסלקא דעתך, אמנא בכמחוק דמו, וקא
משמע לן ספא, דאי מרישא הוה אמנא:
"ראוי" דקתני רישא דאין הכבור נוטל בו –
כגון שנפלו לו נכסי אחי אביהם שהיה לו
בנים בשעת מיתת אביהם של אלו, ומתו
בניו ואחר כך מת הוא, דנכסים הללו לא היו
ראויין להם בשעת מיתת אביהם אלא מספק.
משנה והמיינס את אשת אחיו – ונטל
חלק אחיו – ירושה גמורה היא, ואינו מחזיר
ביובל. מתנה בכמר – ויוצאה ביובל.
היוש את אשתו – יחזיר קרקעות לבני
משפחתה בדמים, וינכה להם מן הדמים.
ובגמרא מפרש לה. **נמרא** ירושת הבעל
דאורייתא – "לשארו הקרוב אליו
ממשפחתו יורש אותה" (במדבר מ) – מכאן
שהבעל יורש את אשתו, ב"ש נוחלין" (בבא
בתרא ק"א), תשובו – איש אל אחותו.
קרא יתירא הוא, דהא כבר נאמר (ויקרא
כה) "ושבתם איש אל אחותו", והלכך,
לרבות את המתנה, והנך אחריני –
דמנתינן, להכי מודו רבנן דאינו חוזרין,
דכולהו ירושה ניהו. **פי שנים** – מקיש
חלקיו זה לזה, דמה חלק פשיטותו הוה
ירושא, כדכתיב: "ביום הנחילו את בניו", **אף**
חלק בבורתו ירושה – וירושת הבעל
דאורייתא ויה – "בכור" קרייה רחמנא.
ומחזירין זה לזה – וחוזרין וחולקין. אין
חוזרין לבטלה – שיהא מאבד בבורתו, אבל
חוזרין וחולקין, ונטול פי שנים כבתחלה.
מכלל דרבי אלעזר דאמר חוזרין לבטלה
קאמר – בתמימה. טובה חכמה עם נחלה –
טוב טעם חכמת חריפות האמורה עם נחלת
הבריות. שהיה רב ששת בעל בריותו,
דאי הוה שמע ליה לרב ששת את דרביה –
לא הוה פריך מידי. מקום מעמדו – שעושין
מעמדות שבעה למת. בעל כרחו – של
לוקח. דמי קבר אשתו – דהוה חייב
בקבורתה, כדאמר במסכת כתובות (מ"ב),
הדרן עלך יש בכור

הדמים דמי קבר אשתו. הדרן עלך יש בכור

הדמים דמי קבר אשתו. **הדרן עלך יש בכור**

יש לשאול, מדוע כפלה המשנה דין זה אחר שכבר אמרה שאינם
נוטלים בשבח. מבארת הגמרא: באה המשנה לְאִיתוּי (לרבות)
שִׁבְחָא דְמַמְלָא – שבח הבא מאליה, חֲפוּרָה וְהוּ שׁוּבְלִי –
תבואה שהיתה שחת ועתה נעשתה לשבלים, שְׁלִפְפִי וְהוּ
תַמְרִי – פירות שהיו סמדר בשעת מיתתו ועכשיו נעשו תמרים
גדולים, שלא טרחו בהם האחים לחירוש או לנטוע, אלא גדלו
מאליהם, וללמד שכל אלו אינם נוטלים אפילו שבח זה שלא
טרחו בו שאר האחים.
שנינו במשנה: וְלֹא פְּרָאוי כְּבִמְחוּזָק. אף כאן יש לשאול, מדוע
כפלה המשנה דין זה. מבארת הגמרא: לְאִיתוּי נִכְסֵי דְאִבֵּי אָבָא
[הסבא] וללמד שגם הם נחשבים כראוי וכל אלו אין להם חלק
בנכסים, והיינו באופן שהיה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם,
והיו נכסיו ראויים ליפול להם כשימות, שאף על פי שהם ודאי
עתידיים ליפול להם, כגון שאין לו בן אחר חוץ מאביהם, מכל
מקום אין נכסיו נחשבים כמחוזקים להם אלא נחשבים כראוי,
ואין נוטלים בהם.

משנה

נאמר בתורה (ויקרא כה יג) בְּשֵׁנֶת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל
אֶחָיו, ללמד שכל הקרקעות שנמכרו חוזרות בשנת היובל
לידי בעליהן הראשונים. המשנה מלמדת אלו קרקעות אינן
חוזרות: וְאֵלוּ שְׁאֵין חוּזְרִין בְּיוֹבֵל, קרקע שירש בן בכור בחלק
הַבְּכוֹרָה, וְשִׁירֵשׁ בַּעַל הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמֵּיִיבִים אֶת אִשְׁתִּי
אֶחָיו שִׁירֵשׁ אֶת קִרְקַעוֹתָיו שֶׁל אֶחָיו, וְהַמִּתְנָהּ [מתנת קרקע]
שִׁקִּיבֵל מִחִבְרֵי, דְּבָרֵי רַבִּי מַאִיר. וְחֻקֵּימִים אוֹמְרִים, הַמִּתְנָהּ
כְּמִכְרֵי וְחוֹזֶרֶת בְּיוֹבֵל לִידֵי הַנּוֹתָן. רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמֵר, כּוֹלֵם
חוּזְרִין בְּיוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, (אף) הַיּוֹרֵשׁ אֶת
אִשְׁתּוֹ, וְיֹחִיר אֶת הַקִּרְקַעוֹת שִׁקִּיבֵל בִּירוּשָׁתָהּ, לְבָנֵי מִשְׁפַּחָהּ שֶׁל
הָאִשָּׁה, וְיִנְכְּהָ מִהֵן אֶת הַתְּמִימִים.

גמרא

שנינו במשנה, ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה והיורש את
אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה, דברי רבי מאיר. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי מַאִיר, מִכֵּר הוּא דְאָמַר רַחֲמָנָא
[שאמרה תורה] לְיָהֲדִיר [שיחזור] בְּיוֹבֵל, שנאמר (ויקרא כה
יד-טז) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ וגו', בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל
תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ וגו', אך קרקע שבאה לידו על ידי מִתְנָה
וְיִירוּשָׁה לֹא, וְהִנֵּי הַקִּרְקַעוֹת שֶׁהוֹכְרוּ בַּמִּשְׁנָה שִׁקִּיבֵל בִּירוּשָׁה,
דינן כִּירוּשָׁה שאינה חוזרת ביובל, ואלו דְּמוּבָאִים בַּמִּשְׁנָה
שנחשבים מִתְנָה, כְּמִתְנָה הם שאינה חוזרת ביובל. כלומר,
ירושת הַבְּכוֹרָה אינה חוזרת ביובל, כיון שנאמר (דברים כא יז)
לֶתֶת לוֹ פִּי שְׁנִיִּם הִרִי שִׁמְתָנָה' קְרִיָּה רַחֲמָנָא, ומתנה אינה
חוזרת ביובל. וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, דינו כִּירוּשָׁה, כי יְרוּשָׁתָהּ לְבַעַל
את נכסי אשתו, דִּין דְּאוֹרִייתָא הוא מדיני ירושה, שנאמר
(במדבר כז יא) וְנָתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרֵשׁ אֹתָהּ, ודרשו שהירושה תהיה נחלתו של האיש
שאשה זו היא שארו, כלומר שיש לתת את נחלת האשה
לבעלה. וְהַמֵּיִיבִים אֶת אִשְׁתִּי אֶחָיו, חלקו נחשב כמתנה, שהרי
נאמר (דברים כה ו') וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תִּלְדַּ יָּקוּם עַל שֵׁם אֶחָיו
הַמֵּת, הִרִי שִׁבְכוֹר' קְרִיָּה רַחֲמָנָא ו-קראתו התורה, וחלקו
כחלק בכורה שנחשב כמתנה ואינו חוזר ביובל.

עוד שנינו במשנה: וְחֻקֵּימִים אוֹמְרִים מִתְנָה כְּמִכְרֵי. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמִיהוּ דְרַבְּנָן, נאמר לגבי חזרת קרקעות ביובל
(ויקרא כה יג) בְּשֵׁנֶת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֶחָיו, ופסוק זה מיותר, שהרי כבר נאמר (שם כה י') וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל
אֶחָיו, ועל כן יש לדרוש, 'תשובו' לְרִבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה, שאף

היא חוזרת ביובל, וְהִנֵּי כּוֹלְהוּ הַדִּינִים הַמוֹזְכְּרִים בַּמִּשְׁנָה, דהיינו
חלק הבכורה וירושת אשתו וחלק היבם בנכסי אחיו, יְרוּשָׁה
נִינְהוּ, ומודים חכמים שירושה אינה חוזרת ביובל. הכיצד, חלק
הַבְּכוֹר דינו כירושה, משום דְאָמַר קְרָא לֶתֶת לוֹ פִּי שְׁנִיִּם,
ומשמע ששני החלקים שמקבל הבכור שוים הם, שִׁמְקִישׁ ומדמה
הכתוב את החלק שנוטל הבכור מדין הַבְּכוֹרָה לְחֵלֶק שְׁנוּטֵל כִּבֵּן
פְּשׁוּמִי, לדרוש, מִה הַחֵלֶק שְׁנוּטֵל כִּבֵּן פְּשׁוּמִי נחשב יְרוּשָׁה, אִף
הַחֵלֶק שְׁנוּטֵל הַבְּכוֹר מדין בְּכוֹרָה נחשב יְרוּשָׁה. והוא הדין
לחלק שנוטל היבם בירושת אביו תחת אחיו שמו, שנחשב
'ירושה', כי התורה קראה את היבם 'בכור' כמבואר לעיל, ועל
כן אינם חוזרים ביובל. ואף ירושת הבעל ירושה היא לפי שהיא
מן התורה. נמצא שלדעתם אין חוזרת ביובל אלא קרקע שניתנה
במתנה, כאמור במשנה.

עוד שנינו במשנה: רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמֵר כּוֹלֵם חוּזְרִים בְּיוֹבֵל.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי אלעזר: רבי אלעזר סָבַר לָהּ
כְּרִבְנָן דְאָמְרִי 'תשובו' לְרִבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה שאף היא חוזרת
ביובל, וְבִכֵּר הוּא חוֹלֵק עליהם שדעתו דִּהֵנִי כּוֹלְהוּ הַנוֹכְרִים
בַּמִּשְׁנָה, מִתְנָה נִינְהוּ – יש להם דין מתנה, ועל כן חוזרים ביובל.
כיצד, חלק הַבְּכוֹר חוזר ביובל, שנאמר בו 'לֶתֶת לוֹ פִּי שְׁנִיִּם',
הִרִי שִׁמְתָנָה' קְרִיָּה רַחֲמָנָא, ומתנה דינה לחזור ביובל.
וְהַיּוֹרֵשׁה שֶׁהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וגם כן דינה כמתנה, כי יְרוּשָׁתָהּ
הַבַּעַל אינה ירושה גמורה לפי שתקנה דְרַבְּנָן היא, וכיון שכן
דינה כמתנה שחוזרת ביובל. וְהַמֵּיִיבִים אֶת אִשְׁתִּי אֶחָיו, לענין
לקבל את חלק המת, 'בְּכוֹר' קְרִיָּה רַחֲמָנָא, וכשם שחלק הבכור
נחשב כמתנה אצל הבכור, גם חלק המת שנוטל היבם בירושת
אביהם נחשב כמתנה וחוזר ביובל.

הגמרא מביאה דין אודות החזרתם ביובל של קרקעות שחלקו
בהם בירושה: אָמַר רַבִּי אִפִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֶחָיו שֶׁחִלְקוּ
בֵּינֵיהֶם אֶת יְרוּשַׁת אֲבִיהֶם, כְּלָקוּחוֹת הֵן נִחְשָׁבִים, כאילו כל אחד
קנה מאחיו את חלקו בירושה, ואין אומרים שהחלוקה ביררה כל
חלק למי הוא שייך, כיון שאין ברירה, וּמֵאַחַר שֶׁחִלְקוּם נִחְשָׁבֵת
כמכירה, מִתְּחוּזְרִין זֶה לָזֶה בְּיוֹבֵל, כדן לקוחות שקנו שדות
בארץ ישראל שביובל חוזרת הקרקע לבעליה. על כן ביובל
חוזרים כל החלקים לבעלותם המשותפת כפי שהיתה קודם
החלוקה, וחוזרים וחולקים.

הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן: מוֹתִיב רַב הוֹשַׁעְיָא, שנינו
במשנתנו וְאֵלוּ שְׁאֵין חוּזְרִין בְּיוֹבֵל, הַבְּכוֹרָה, ולדברי רבי אסי
יקשה למה לא יחזור חלקו ביובל כחלק הפשוט, ומוכח שירושה
אינה חוזרת ביובל, ועל כן גם חלק בכורה אינו חוזר. אָמַר לִיה
רַבִּי אֱלֶעָזָר, מַאי 'אֵין חוּזְרִין', אֵין חוּזְרִין לְבִטְלָה, להפסיד את
זכותם לקבל חלק כפול בירושה, אבל מחזירים את שני חלקי
ירושתם לבעלות כל האחים, וחוזרים וחולקים את הירושה,
ושוב מקבלים שני חלקים כבתחילה.

מִתְּקִיף לָהּ רַב שְׁשֵׁת, שכיון שאמר רבי אלעזר (האמורא) שמה
שנאמר במשנה 'אין חוזרין' משמעו שאין החזרתם מבטלת את
זכותם לקבל חלק כפול בירושה, מְבַלְל [יש לדייק מכך] דְמֵאֵין
דְאָמַר בַּמִּשְׁנָה (הוא התנא רבי אלעזר) שחלק הבכור והיבם
חוּזְרִין ביובל, חוּזְרִין לְבִטְלָה קָאָמַר, והאם נכון לומר כן,
שלדעתו אחר היובל יאבדו את חלקם. קָרִי [קרא] רַב חֲמָא
עֲלֵיהּ [עליו] דְרַב שְׁשֵׁת את הפסוק (קהלת ז יא) 'מוֹכֵה חֲכָמָה
עָם נִחְלָה', כלומר, טובה חכמת חריפות האמוראים, כשהיא
באה יחד עם ה'נחלה' שהיא ידיעת הברייתות שיש לרב ששת,
וכונתו לומר שרב ששת הקשה את קושייתו משום שידע רק
ברייתות. וְלֹא שְׁמִיעַי (להם) [לֵיתָ] – לא ידע הָאָ דְכִי אִתָּא רַבִּין
מארץ ישראל אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַר לָהּ – ויש שאמרו
כי מימרא זו רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ,

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

התעברה, ונשאת, וילדה, ואין ידוע אם ולד זה הוא בן תשעה
חדשים להריונה מהבעל הראשון, או אם הוא בן שבועה
חדשים להריונה מהבעל האחרון, ולד זה הוא בכור לבתן וחייב
בפדיון, ואינו בכור לבתה – אינו יורש פי שנים בנכסי האב, כי
אינו יודע איזה מהם הוא יורש, ובניו של כל אחד מהם דוחין
אותו, ואומרים לו אינך מיורש אבינו, אלא של הבעל האחר.
מדייקת הגמרא: מפלג – משמע מהמשנה, ש'היא וכהנת' או
'היא ולויה' בנם אינו בכור לכהן, משום דכהונה – ובהתא
ולויה פטורין מפדיון הבן, ויש לברר באיזה אופן עוסקת
הברייתא, דאע"פ מ"מאן – ממי התעברה כהנת או לויה זו,
אלימא דאע"פ מכהן ולויה, אי הכי – אם כן יקשה מאי איריא
– מדוע נקט התנא דווקא אופן שהולד נולד מ'כהנת' ולויה,
והרי אפילו אם הוא נולד מבת ישראל נמי – גם כן הוא פטור
מפדיון הבן, שהרי כהנים ולוים פטורים מפדיון הבן. אלא
בהכרח מדובר באופן דאע"פ מעובד כוכבים, והולדות פטורין
מפדיון משום שהולכים אחר אמן, אך אם כן יקשה, שהרי רק
בלויה אפשר לפרש שאם התעברה מעובד כוכבים בנה פטור
מפדיון, אבל כהנת, שזינתה והתעברה מעובד כוכבים, וכי
פטורה היא, והאמר רב פפא, בדיק לן רבה – ניסה רבה ובחן
את סברתו, ושאל אותנו כך, בהנת שנתעברה מעובד כוכבים,
מהו, האם בנה חייב בפדיון הבן או לא. ואמרינא ליה – והשכתי
לו בלשון שאלה, לאו היינו – וכי אין נידון זה שזה לדבריו דרב
אדא בר אבהו, דאמר, לויה שילדה, בנה פטור מהמש
סלעים, ומדובר בבת לוי שהתעברה מעובד כוכבים, וכשם שכן
לויה פטור כיון שהולכים אחר אמו, כך בן כהנת פטור כיון
שהולכים אחר אמו. ואמר לי רבה, הכי השתא – וכי כך נראה
בעיניך שיש לדמות את דין הכהנת לדין לויה, והרי בשלמא –
דין זה מובן רק לגבי לויה שהתעברה מעובד כוכבים, כי גם אחר
שזינתה בקדושתה קיימא – היא עומדת בקדושתה, דתניא
בברייתא, לויה שנשפית בין הגוים, ומסתבר שנבעלה לגוי, או
שנבעלה בעילת זנות לאדם הפסול לה, נותנין לה מן המעשר
מעשר ראשון הניתן ללוים, ואוכלת, ומוכח שלא נפסלה
מקדושת לויה, ולכן גם הבן שנולד לה פטור מפדיון הבן. אלא
– אבל לגבי כהנת אי אפשר לומר כן, שהרי כיון דאי בעיל לה
– שאם בעל אותה אדם האסור לה, הויא זרה – היא נחשבת
זרה, כי ביאת איסור פוסלתה לכהונה, ואף אם תנשא לכהן
פסולה מלאכול תרומה, אם כן אף בנה הנולד לה מעובד כוכבים
אינו נפטר מפדיון הבן.
מסיימת הגמרא את קושייתה, ומבארת מדוע היא קשה רק
לדברי רב פפא: הניחא – דברי רב אדא בר אבהו שלויה פטורה
מפדיון הבן מובנים לפי ביאור מר בריה דרב יוסף משמיה
דרבא, דאמר שהפטור הוא גם באופן דאע"פ מישראל, כיון
שהוא מוקי לה – יכול להעמיד את מה ששנינו במשנה ש'היא
וכהנת' או 'היא ולויה' פטורין מפדיון הבן, בדאע"פ מישראל –
באופן שהכהנת או הלוייה התעברו מישראל, ולכן לא נפגמה
הכהנת או הלוייה מקדושתה. אלא לרב פפא, שכונת רב אדא
בר אבהו לפטור בת לוי מפדיון הבן רק באופן שהתעברה מעובד
כוכבים, אם כן קשה במאי מוקי לה – באיזה אופן יעמיד מה
ששנינו במשנה ש'היא וכהנת' או 'היא ולויה' פטורין מפדיון הבן.
מתרצת הגמרא: לעולם – באמת מה ששנינו במשנה שכהנת או
לויה שילדו פטורות מפדיון הבן, אינו מדובר בבת כהן או בת לוי,
אלא באשה דאע"פ – שהתעברה מכהן והיא בת ישראל,
ואמאי קרי לה – ולמה קראה המשנה כהנת, משום דבהנת לה
– שהבן הנולד לה מתייחס אחר אביה הוא כהן. אך באמת יאמר
לך רב פפא שבת כהן ולוי אינן פטורות את בנינו אם ילדו
לישראל, כיון שאו הבן מתייחס אחר האב, שהוא ישראל, ורק
אם ילדו לעובד כוכבים, שהבן אינו מתייחס אחר אביו, אלא
אחר אמו, כיון שהיא לויה הבן פטור מפדיון.

רחם מישראל, ולכן הבן הראשון שנולד לאשה לאחר
שהתגיירה חייב בפדיון, וילוף איתו מינה דידה – ולמד רבי יוסי
הגלילי את דין בכור של האב מדין בכור של האם, וכשם שלגבי
פדיון הבן שהוא תלוי באם, בנה הראשון בגירותה נחשב כפטור
רחם, כך לגבי ירושת האב, בנו הראשון שנולד בגירותו נחשב
כ'ראשית אונן', לירש חלק כפול בנחלת האב.
במשנה לעיל (א) התבאר שכהנים ולוים פטורים מפדיון הבן,
והגמרא דנה עתה בדין לויה או כהנת שילדה, האם בנה הבכור
חייב בפדיון הבן. אמר רב אדא בר אבהו, לויה שילדה בן
בכור, בנה פטור מחיוב נתינת חמש סלעים לכהן לפדיון הבן.
הגמרא מבררת באיזה אופן מדובר: דאע"פ מ"מאן – ממי
התעברה לויה זו, אלימא – אם תאמר דאע"פ מכהן ומלוי
– או מלוי, אם כן קשה, מאי איריא – מדוע נקט רב אדא בר
אבהו דווקא 'לויה', והרי אפילו ישראלית נמי שהתעברה
מכהן או לוי, בנה פטור מפדיון הבן, שהרי כהנים ולוים פטורים
ממצות פדיון הבן. אלא בודאי מדובר באופן דאע"פ מישראל,
ואם כן קשה, שהרי לשון 'שאו את ראש פל עדת בני ישראל
למשפחותם לבית אבותם' בתיב בפסוק (במדבר א ב), ומשמע
שאין הבן מתייחס אחר אמו, אלא אחר אביו, וכיון שהוא ישראל
יתחייב בפדיון.
מבארת הגמרא: אמר רב פפא, מדובר דאע"פ מעובד כוכבים,
שבנה אינו מתייחס אחר אביו, שהרי עובד כוכבים הבא על בת
ישראל הולד ישראל, וכיון שכך הוא מתייחס לאמו, שהיא לויה,
ופטור מפדיון הבן. ממשך רב פפא ואומר: ולא תימא – ואל
תאמר שדין זה הוא רק אליבא – לשיטתו דמאן דאמר (בבמות מה)
אין מזהמין את הולד, כלומר, ולד הנולד מגוי שבא על בת
ישראל, כשר הוא, ואינו נחשב מוזהם ומלוכלך בממזרות, כי הוא
מתייחס רק לאמו, שלדבריו ודאי שדין הולד כלוי, ופטור
מפדיון. אלא דין זה הוא אפילו למאן דאמר מזהמין את הולד
– ולד הנולד מגוי ישראלית הוא מוזהם בממזרות, כיון שהולכים
גם אחר אביו הגוי, מכל מקום כשכא הגוי על בת לוי, הבן הנולד
לה לוי פטור מיקרי – נקרא לוי פסול, שהרי הוא ממזר, ומכל
מקום כיון שסוף סוף הוא לוי, פטור מפדיון.
הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רב אדא בר אבהו: מר בריה
דרב יוסף אמר משמיה דרבא, לעולם – באמת רב אדא בר
אבהו דיבר על בת לוי דאע"פ מישראל, שבנה פטור מפדיון
הבן, ומה שמצינו במגן בני ישראל שאמר הכתוב 'למשפחותם
לבית אבותם' ומשמע שהולכים אחר האב, היינו לגבי דינים
התלוים ביחס הבן הנמשך אחר אביו, ושאני ה"תם – אולם
שונה הדבר שם, לגבי פדיון הבן, דאמר קרא (שמות יג ב) 'קדש לי
כל בכור פטור כל רחם בבני ישראל', הרי שרק בפטור רחם תלך
החמא – הקדוש ברוך הוא תלה את החיוב בבכור באמו, ולכן
לענין פדיון הבן אין הולכים רק אחר יתום האב, אלא גם כשהאם
אינה ישראלית אלא כהנת או לויה, בנה פטור מפדיון.
מקשה הגמרא על רב פפא ממשנתו: תנן (לעיל מה), מי שחיו לו
בנים ונשא אשה שלא ילדה, הבן הראשון שיוולד לו מאשה זו,
הרי הוא בכור לכהן וחייב בפדיון הבן, וכן אם נשא אשה בגיותו,
ונתייירה כשהיא מעוברת, או שהיתה שפחה ונשתתרה
מעוברת, וילדה, אותו ולד נחשב בכור לגבי חיוב פדיון הבן, וכן
הדין באשה שבנה חייב בפדיון הבן, והתערב עם ולד אחר הפטור
מבכורה, כגון שילדה היא – הישראלית ובהנת יחד, ובן הכהנת
פטור מפדיון, או היא ולויה, שגם בנה פטור מפדיון, או היא –
אשה שרעין לא ילדה ואשה שכבר ילדה, שבנה אינו בכור, אף
שלא ידוע מי מבין הולדות בכור החייב בפדיון, ומי מהם פטור
מפדיון, מכל מקום אותו אב שאשתו ילדה בן החייב בפדיון, חייב
לפדותו, שהרי עצם לידת הבכור מחייבת אותו בפדיון, אף אם
אינו יודע מי הוא בנו. וכן מי שלא שהיתה אחרי שמת בעלה
או גירשה שלשה חדשים הנדרשים כדי להבחין מאיזה בעל

ב"ה, י"ד אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"א אייר, בו כותב אשר מתקשה בהבנת לימוד הנגלה ולדעתו זהו מפני שמגיד השיעור לא התרגל להסביר בלשון הקדש, והנה ידוע פסק רז"ל, לא יגעת ומצאת אל תאמין יגעת ולא מצאת אל תאמין.

ולדעתי גם בנוגע אליו כן הוא, כי כשיש הרצון לאיש הישראלי ללמוד תורה, ובפרט אם הלימוד הוא ביראת שמים, הרי היצר הרע מתקומם נגד זה בתחבולות שונות ומשונות, ומובן אשר משתדל להסביר להאדם שאין הענינים תלויים בו כלל אלא בזולתו, ובמילא אי אפשר לעשות דבר בזה, כיון שהוא מצדו כבר עשה המוטל עליו, ואם ח"ו פיתוי זה מתקבל הרי זה עלול להביא היזק גדול לא רק בלימוד התורה אלא גם בקיום המצות ואפי' מצות מעשיות כי כנ"ל בא היצר ומוכיח בראיות שונות ומשונות, איך שגם בהנוגע לקיום המצות המצב הוא כנ"ל, וכמו שבכל מלחמה, הרי קל יותר לנצחה בתחילתה מאשר לאחר זמן שכן נתחזק השונא. וכלשון הזוהר הקדוש (ח"ג דפ"ז ב') על הפסוק מפני שיבה תקום שמזדקן בו היצר הרע ולכן עצת התורה **מפני** שיבה תקום, הרי גם בנידון ידידיה כן הוא, היינו שבהקדם היותר אפשרי עליו לבטל טענות יצר הרע הנ"ל ולבטשו, כמבואר הדרכים בזה בספר תניא קדישא בפירוש מאמר רז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ואז יצליח הן בלימוד התורה והן בקיום המצות וביראת שמים שהיא היא אוצרו.

אפשר שמפני אי התרגלות דהראש ישיבה והתלמידים - ישנם איזה קישויים בההבנה ההדדית, אבל כלא וכאין נחשב הוא, נגד האושר שבא לאיש הישראלי ע"י לימוד תורתנו הקדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, ולפום צערא אגרא.

אפשר הדבר שגם בין חבריו נמצאים כאלה שנדמה להם ג"כ שהמניעה בלימוד התורה ושקידה הדרושה היא מפני טעם הנ"ל וכיו"ב, הרי מטובו להסביר גם כן אותם כל הכתוב בזה, ובודאי ימצא אותיות המתאימות הדרושות.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, ט"ו אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... וענין עיקרי והוא נוסף על מה שמסר לו הרה"ח כו' מוהררמ"א שי' חדקוב ע"י הטלפון, אשר אינני מבין הנהגתו כלל וכלל במה שנמסר לי אודות העדר האכילה הדבור כו' וכו'.

בטח יש לו איזה טעם בזה אבל כיון שהאשה דמעתה מצוי' ונשים דעתן קלה, וגם להשתנות להנהגה טובה יותר הלא לא בכפי' בדבור ובשוטים חפץ ה' וזה נוסף על ציווי הבעש"ט הרב המגיד ורבנו הזקן וכו' בהכרח שמירת בריאות הגוף וכמבואר ג"כ במאמר דיו"ד שבט האחרון והאריכות בזה אך למותר, וכבר ידוע המובא בדא"ח במה שאפשר הי' ליעקב לבחור למנחה גם בהמות טמאות אף שזהו ע"ד הקרבת קרבנות, כי קודם מתן תורה כמה דרכים ישנם אבל לאחר מעמד הר סיני מה שנאסר נאסר ואין מקום להוראת היתר (מלבד נביא ששמע ציווי ה' נגד זה ובדרך הוראת שעה, ומובן שאין אני חושדו בזה), ואחכה לבשו"ט שמכאן ולהבא השלום במעונם ומוסיפים הם בבריאות הגוף ובריאות הנשמה והשי"ת יצליחם.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ...ומפל'מקום אם המטה עומדת בחדר שדר שם יושב ביוזן ודבר מנגה הוא אם תעמוד פה בלא הצעה
- 2 - מותר להציעה¹³⁷, שזהו גם כן לצורך השבת¹³⁸ ולכבודו¹³⁹.
- 3 ומציעין מליל שבת לשבת, אפלו עשר ממות ויותר, שאם יצטרך לישן באחת מהן - יישן¹³⁸. ומפל'מקום
- 4 טוב יותר להציען מערב שבת (עין סמן רס"ב¹⁴⁰):

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סוף סעיף י:

ביאורי הלכה

צח] שדר שם - היינו שעושה שם כל עניניו כגון אכילה וכיו"ב וכגון שיש לו רק חדר אחד.

צט] מותר להציעה - מותר לסדר ולנקות את הבית ולפנות את הפסולת והאשפה לאחר סעודת השבת, וכן מותר לאסוף ולסדר משחקים או ספרים לאחר השימוש בהם¹³⁴.

ק] לצורך השבת - שדעתו גם לצורך השבת וגם עבור השינה במוצאי שבת, ואם אין בדעתו לא לצורך השבת (וכגון שלא יהיה בביתו במשך היום), אך גם לא

ציונים והוספות

(134) היינו במקומות ששוהים בהם בשבת ויש בזה משום כבוד וצורך השבת (ובאופנים המותרים בשבת, ללא איסור בורר או מוקצה), אך במקום שאין לסידור והנקיין צורך השבת אין לעשות זאת כהכנה לחול, ולכן לא יעשו זאת סמוך לחשכה שאז נראה כהכנה לחול (כתנאי ההיתר בעשיית דבר שאינו לצורך השבת המבוארים בהערה להלן).

(135) או למטרה אחרת שאינה הכנה לחול, ולכן מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר למקום שמור - שאין בדעתו להכינו כעת למלאכה כ"אם לשמרו, וכן מותר להקפיד חלות שנשארו בשבת שאין זו פעולת הכנה אלא שימור (ואדרבה, הכנסת הכלי לבית או החלה לפריזר אינה הכנה אלא פעולה הפוכה, אבל אסור להוציא חלה או מאכל מההקפאה בשבת לצורך מוצאי-שבת), אלא שיש בהיתר זה תנאים המפורטים בהערה הבאה.

(136) שאין זו הכנה משבת לחול, אלא עושה כהרגלו, וכדלעיל מ'בדי השולחן',

אלא שבהיתר עשיית דבר שאינו לצורך השבת יש להקפיד על ג' תנאים: א. שלא יהיה בדעתו כלל שמכינו לחול, אף שעיקר כוונתו לצורך שימור או דבר אחר, והוא הנקרא "טורח משבת לחול" (וכן מבואר בסי' שיט ס"ח שאסור לקלוט שומן הצף על פי החלב שלא לצורך השבת כיון שזו פעולת הכנה לאכילה, אף שחושש שיפסיד או יתקלקל אם לא יעשהו בשבת). ב. לא התירו אלא פעולות קלות כטלטול, סידור מצעים וכיו"ב, אבל לא כשהוא טרחה יתירה ומעשה חול, שאז יש בזה זלזול שבת (סי' שלח ס"ח: מי שיש לו פירות בראש הגג ורואה מטר שבא אסור לשלשלם בשבת דרך ארובה שבג מפני שטורח בדבר שאינו לצורך שבת ומעשה חול הוא וזלזול לשבת... אבל מותר לכסותן מפני המטר), ובמקום טרחה בחינם אסור אפילו לצורך השבת (סי' שכד ס"א: אין נוטלין (מאכל)

מלפני שור ליתן לפני חמור מפני שנמאס בירי השור ואינו ראוי עוד לחמור אלא ע"י הדחק וקרוב לודאי שלא יאכלנו ונמצא טורח בחנם בשבת), ובמקום טרחה יתירה אסור אפילו לצורך שבת כמבואר בסי' שלג ס"א, סי' שלו ס"ח ועוד. ג. שלא יהיה ניכר שהוא לצורך חול (סי' שכא ס"ו: מותר להשקות ירקות תלושים כדי שלא יכמשו כיון שירקות הללו ראויים לאכילה ביומן... אבל אם אינן ראויים לאכילה היום... אסור להשקות, ולכן אסור להדיח בשר שלא נמלח שחל יום שלישי להיות בשבת כדי שלא יאסר לבישול... משום שטורח משבת לחול ואינו דומה לירקות שראויים היום לאכילת כל אדם ואינו ניכר כלל שטורח משבת לחול כי שמא יאכלם היום משא"כ בשר... ניכר הדבר שטורח משבת לחול), ומטעם זה נאסר לעיל סידור הבית סמוך לחשיכה במקום שאין שוהים בו ואין בזה צורך שבת.

(137) ראה לעיל סי' רפט ס"א: בשבת שחרית בבואו מבית הכנסת צריך שיהיה שולחנו ערוך ומפה פרוסה על הפת... ומטה שאוכל עליה מוצעת יפה כמו בסעודת הלילה.

(138) עד"ז לקמן סי' שכג ס"ז: מדיחין עשרה כוסות שאם יצטרך באחד מהם שותה.

(139) שו"ת אג"מ ח"ד סי' ק"ה שכן הדרך שהולכים עמהם לפעמים גם כמה שעות קודם השינה.

ועפ"י מותר ללבוש בגדי יום-טוב בערב יו"ט שחל בשבת כיון שהדרך ללבושם וליהנות מהם כבר קודם היום-טוב, אך הנוטל סידור בשבת לצורך תפילת ערבית של מוצאי שבת - יקרא בו מעט בשבת עצמו (ש"כ פכ"ח הערה קפב).

(140) סעיף א: צריך אדם לסדר שלחנו בערב שבת ללילי שבת ויציע המטות שיושבים עליהם ויתקן כל עניני הבית שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת שזהו כבוד השבת.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין/ברכות השחר - לפי לוח "רב יומי"

אין כאן לועג לרש ומותר בכל ענין וצריך שגם הרצועות
תהיינה מכוסות לפיכך אע"פ שמותר ליכנס בתפילין של יד
לבדה הואיל והיא מכוסה צריך ליהדר ברצועה שעל אצבעו
שתהיה ג"כ מכוסה:

ג. בבית המרחץ בבית החיצון שכל העומדים בו הן
לבושים מותר להניח שם תפילין על ראשו וזורעו
לכתחלה ובבית האמצעי שמקצת בני אדם עומדים שם
לבושים ומקצתן ערומים אסור להניח שם תפילין לכתחלה
אפילו בשעה שאין שם אדם ערום אבל אם היו בראשו א"צ
לחולצן כשנכנס לשם ובבית הפנימי שכל העומדים בו הם
ערומים אפילו היו בראשו צריך לחלצן כשנכנס לשם אפילו
בשעה שאין שם אדם בד"א במרחץ שזוהמתו רבה מהבל
החמין שמשתמשים בו אבל בבית הטבילה אע"פ שעומדים
בו ערומים כיון שתשמישו בצונן אין בו זיהמא ומותר
ליכנס בו בתפילין כשאין שם אדם ערום לכן מברכין ברכת
הטבילה במקוה אפילו קודם שירד למים אע"פ שלמעלה
מהמים עומדים שם ערומים אבל אם יש שם ערום אסור
ליכנס לתוכו בתפילין או בשאר כתבי הקודש שאסור לעמוד
ערום בפני כתבי הקודש (ולכן צריך ליהדר לכסות הקטנים
שלא יהיו ערומים בפני הספרים עיין ס"י ער"ה):
(סליק הלכות תפילין)

חלק א' סימן מה, דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ:

* * *

א. ברכות השחר תקנום חכמים על סדר העולם והנהגתו
מה שהבריות נהנין בכל יום שיברכו להקדוש ברוך הוא
על זה בפעם ראשונה שנהנין הנאה זו בכל יום ויום
להשלים מנין המאה ברכות שחייב כל אדם לברך בכל יום
ויום מערב ועד בקר כמו שתיקן דוד המלך עליו השלום
ע"י מעשה שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל ולא
היו יודעים על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוך הקודש
ותיקן מאה ברכות בכל יום ורמז לדבר נאום הגבר הוקם
על, על בגימטריא ק' וסמך לדבר מן התורה ועתה ישראל
מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אל תקרי
מה אלא מאה.

והן מאה ברכות שהן ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו
תמיד על ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהרים בג'
תפלות וברכות השחר ושאר ברכות הקבועות בכל יום ובכל
עת והן ק' ברכות אף ביום התענית נ"ז בג' תפלות וב' לפני
קריאת שמע של ערבית וג' לאחריה עם יראו עינינו הרי
ס"ב ובסעודת הלילה מברך ח' ברכות על נטילת ידים
והמוציא וד' של ברכת המזון ועל כוס שבברכת המזון
מברך לפניו ולאחריו הרי ע' ואח"כ ברכת המפיל כשהולך
לישן ועל נטילת ידים בשחר ואשר יצר ואלהי נשמה הרי
ע"ד וט"ו ברכות מהנותן לשכוי עד הגומל חסדים טובים
הרי פ"ט וג' ברכות התורה וב' של תפילין וא' של ציצית
וברוך שאמר וישתבח ושתים לפני קריאת שמע ואחת
לאחריה הרי ק'.

ז. במה דברים אמורים ליכנס לבית הכסא אבל צואה
שאינה בבית הכסא מותר לילך אצלה בתפילין שעל
ראשו וזורעו אם דרך הילוכו הוא שם וא"צ להרחיק ממנה
ולכן מותר לילך בתפילין שעל ראשו במבואות המטונפות
אע"פ שהצואה נראה לעין וא"צ לכסות התפילין של ראש
מן הדין ואע"כ טוב לכסות בכובע:

ח. וכן מותר לרופא ליקח עביט של מי רגלים לבדוק בו
החולה אע"פ שתפילין בראשו ובעל נפש יחמיר
לעצמו:

ט. אם שכח תפילין בראשו ועשה בהן צרכיו מניח ידו
עליהן לכסותן עד שיגמור עמוד הראשון שאם יפסיק
מיד יבא לידי הדרוקן ויוצא וחולץ של יד ושל ראש וחוזר
ונכנס:

חלק א' סימן מג, דין איך להתנהג בתפילין בהכנסו לבית הכסא:

א. כל זמן שתפילין בראשו או בזרועו אסור לישן בהן
אפילו שינת עראי מפני שגנאי הוא לתפילין כשישן בהן
והן מגולין ואם פרס סודר עליהן ואין עמו אשה ישן בהם
שינת עראי אבל לא שינת קבע שמא יפיה בהן כיצד הוא
עושה שלא ירדם בשינה וישן שינת קבע יניח ראשו בין
ברכיו והוא יושב וישן ואין בשינה משום היסח הדעת לפי
שהיסח הדעת הוא כשעומד בשחוק או קלות ראש (או
שמטיר דעתו בצרכי הגוף הרבה) כמו שנתבאר בס"י כ"ח
וכשישן הוא שוכח כל הבלי עולם אבל אם יש אשה עמו
במטה לא ישן בהם כלל שמא ישכח וישמש מטתו אבל אם
אינו בראשו וזרועו אלא כרוכין בידו מותר לישן בהם אפילו
שינת קבע ויש אוסרין לישן שינת קבע אצל התפילין אפילו
כשהן מונחים על השלחן עד שיפרס סודר עליהן גזירה
שמא יפיה והעיקר כסברא הא' שלא חששו להפחה אלא
כשהן עליו שהן צריכין גוף נקי ואם אווזן בידו ואינו
כרוכין בידו אסור לישן בהם אפילו שינת עראי שמא יפלו
מידו במה דברים אמורים כשאוזן בלא נרתקן אבל כשהן
בנרתקן מותר אפילו שינת קבע לדברי הכל שאין לחוש כל
כך אם יפלו וגם אין לחוש כלל להפחה אף לסברא
האחרונה:

ב. נהגו העולם להתענות כשנופל תפילין מידו על הארץ
בלא נרתקן וה"ה אם נפל ספר תורה אפילו בנרתקן:

חלק א' סימן מד, איסור שינה בתפילין:

* * *

א. אסור ליכנס בתוך ד' אמות של מת או של קבר ותפילין
בראשו משום לועג לרש ובית הקברות שהוא מוקף
מחיצה יש להחמיר שלא ליכנס בתוכו כלל בתפילין
שבראשו אפילו רחוק הרבה מן הקברות שמא יתקרב בתוך
ד' אמות של איזה קבר בלי דעת אבל חוץ למחיצה מותר
אפילו בסמוך לה אף ע"פ שהוא תוך ד' אמות להקברות
מפני שהמחיצה מפסקת ואינו נראה כלועג לרש:

ב. במה דברים אמורים כשהן מגולין אבל אם הן מכוסין

ובשבת חסרו מג' תפלות ל"ו ברכות וב' ברכות של תפילין
וברכת יראו עינינו ונתוספו ז' של מוסף וט"ז של ב' סעודות
וב' של קידוש הלילה כשמקדש על הכוס וא' של קידוש
היום הרי כ"ו חסרו י"ג צריך למלאותן בפירות ומיני
בשמים ואם אין לו יכוין וישמע ברכות הקוראין בתורה
והמפטיר ויענה אחריהן אמן כמ"ש בס' רפ"ד אבל אם לא
ישמע הברכה אע"פ שיועד איזה ברכה מברך ועונה אחריה
אמן אינה עולה לו למנין ק' ברכות אבל מי שיש לו פירות
אינו יוצא בשמיעת הברכות וביום הכפורים יכול להריח
ולמלאות מנין ק' ברכות אך אי אפשר לברך על כל פעם
אם לא בהיסח הדעת כמו שיתבאר בס' רי"ז והשאר יכוין
בשמיעת הברכות בחזרת הש"ץ וכן יעשה מי שמתענה
מבעוד יום שחסרו לו ח' של סעודת הלילה:

* * *

ב ברכות השחר נתקנו לברך כל אחת בשעה שנתחייב בה
דהיינו כשיעור משנתו יאמר אלהי נשמה וכששומע קול
התרנגול יברך הנותן לשכוי בינה וכשלושב חלוק ו הוא
מושכב יברך מלביש ערומים וכשיניח ידו על עיניו דרך
חלוק (אבל שלא דרך החלוק אסור להושיט יד לעין קודם
נטילת ידיים כמו שנתבאר בס' ד') יברך פוקח עורים
וכשיושב יברך מתיר אסורים מפני שמניע עצמותיו שהיו
כל הלילה כמו כפותים וכשזוקף יברך זוקף כפופים שהיתה
קומתו כפופה כל הלילה ועכשיו עמדה על מעמדה וכשיניח
רגליו בארץ יברך רוקע הארץ על המים וכשנועל מנעליו
יברך שעשה לי כל צרכי ואין לשנות הנוסח ולומר צרכי
הכ"ף בקמץ שהוא לשון רבים מפני שברכה זו אינו אלא
על נעילת מנעלים שהוא צורך האדם (ועל שאר צרכיו מברך
עליהם בפני עצמם כשהנהגה מהם) וכשהולך יברך המכין
מצעדי גבר ויש נוהגין לומר אשר הכין וכשחוגר חגורו או
לובש האבנט המפסיק בינו לערוה יברך אוזר ישראל
בגבורה וכשמשים כובע או מצנפת בראשו יברך עוטר
ישראל בתפארה.

ולמה הוזכרו שם ישראל בב' ברכות אלו ולא באחרות לפי
שהחגורה והכובע בישראל אינם כמו באומות שבאומות
אינן אלא להנאת הגוף בלבד אבל בישראל הם ג"כ משום
צניעות וקדושה החגורה להפסיק בין לבו לערוה והכובע
שלא יהא בגלוי הראש ואף שאין איסור בזה מן הדין מכל
מקום מדת צניעות וקדושה הוא שעל ידי כך ממשיך מורא
שמים על ראשו.

וכשנוטל ידי יברך על נטילת ידיים וכשנוטל פניו יברך
המעביר שינה מעיני וכו' ויהי רצון כו' עד בא"י גומל
חסדים טובים לעמו ישראל ואין לענות אמן אחר המעביר
שינה מעיני קודם ויהי רצון מפני שהכל ברכה אחת ארוכה
פותחת בברוך וחותמת בברוך ואע"פ שצריך לומר החתימה
מעין הפתיחה י"ל שגומל חסדים טובים הוא החסד שעושה
הקב"ה שמעביר חבלי שינה מעיניו:

* * *

ג עכשיו מפני שאין הידיים נקיות וגם מפני עמי הארצות
שאינם יודעים אותן נהגו לסדרן בבית הכנסת והם עונין

אחריהן אמן ויוצאים ידי חובתן שברכות אלו אינן דומין
לברכות המצות שצריך לברך עובר לעשייתן לפי שמברך
אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות אבל ברכות הללו שהן
שבח והודאה יכול לברך אותן גם אחר כך ואפילו שמע קול
תרנגול בחצות יכול לברך עליו בשחר כיון שלאחר מכן
מברך לא נתנו בהם חכמים שיעור תכיפה:

ד ועוד ג' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום שלא עשני
גוי ושלא עשני עבד ושלא עשני אשה ואפילו השבוי
יאמר שלא עשני עבד שאין הברכה על החירות מהעבדות
אלא על שאין העבד חייב אלא במצות שהאשה חייבת
בהם.

וגר יש אומרים שיאמר שעשני גר כי כשנעשה גר הוא כקטן
שנולד ונעשה בריה ועשה חדשה אבל לא יאמר שלא עשני
גוי שהרי היה גוי בתחלת עשייתו ואעפ"כ יאמר שלא עשני
עבד ואע"פ שהיה נכרי וגרוע מעבד מכל מקום היה יכול
להתגייר ולהתחייב בכל המצות אבל אם היה עבד לא היה
יכול להשתחרר אלא א"כ שחררו רבו וי"א שאין לו לברך
שעשני גר כי נתגייר ע"י בחירתו שבחר בדת ישראל ולפי
דברי המקובלים שברכות אלו הן על יציאת נשמתו בלילה
שלא נדבק בה נשמת גוי או עבד או אשה גם הגר יכול
לברך כן.

והנשים נוהגות לברך שעשני כרצונו והוא כמו שמצדיק
עליו את הדין על הרעה:

* * *

ה כשמסדרין אותן בבית הכנסת יש לסדרן כסדר
שמתחייבין בהן כל מקום ומקום לפי מנהגו כגון
במקומות שאין הולכין יחף כלל ונועלים מנעלים תחלה
ואח"כ הולכין מברך תחלה העושה לי כל צרכי ואח"כ
המכין מצעדי גבר ובמקומות שהולכין קצת יחף בתוך הבית
ואח"כ נועלין כשיוצאין לשוק מברכין המכין מצעדי גבר
תחלה (וכן לענין פוקח עורים ומלביש ערומים).

ואם טעה בסדר הברכות אין בכך כלום חוץ מברכת מתיר
אסורים וזוקף כפופים שאם בירך זוקף כפופים לא יחזור
ויברך מתיר אסורים מפני שבכלל זקיפת הקומה הוא התרת
האיברים ותנועתם ולמה יחזור לברך על זה שנית.

אבל אם בירך תחלה שלא עשני עבד יחזור לברך שלא עשני
גוי אף שהגוי גרוע מהעבד לפי שיש מעלה בגוי שאינה
בעבד שהעבד אין לו יחוס שאין זרעו מיוחס אחריו אלא
אחרי האם כמו בבהמה שנאמר שבו לכם פה עם החמור
עם הדומה לחמור משא"כ בנכרי וגם הנכרי יכול להתגייר
מעצמו ולהיות כישראל גמור מה שאין כן בעבד.

וכן אם בירך תחלה שלא עשני אשה יחזור לברך שלא עשני
גוי ועבד שהאשה אינה יכולה להתחייב בכל המצות כמו
נכרי שיתגייר ועבד שישחררו רבו וצריך ליתן הודאה
למקום ברוך הוא שלא שם חלקו כמעולה שבהם אלא זכה
לעבוד ה' ולהיות קרוב אליו יותר מכולם:

ו במדינות אלו נוהגין לברך הנותן ליעף כח ותקנוהו
הגאונים אחר חתימת התלמוד מפני תשות כח שירדה

מטתו ערום לא יאמרן כלל ויש אומרים שאפילו לא נתחייב
בהן כלל יברך כולן כסדרן מפני שאין הברכות על הנאת
עצמו בלבד אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם ואם
הוא אינו נהנה אחרים נהנין וכן המנהג פשוט ואין לשנות
ויש מי שאומר שאעפ"כ סומא לא יברך פוקח עורים כיון
שהוא דבר החסר בגופו אבל חרש יברך הנותן לשכוי בינה
כיון ששמיעת האוזן אינה מוזכרת בברכה.

ולכתחלה טוב להביא עצמו לידי חיוב כל הברכות אם
אפשר לו (ואם אי אפשר ככולן עכ"פ יש לו לילך וללבוש
ולחגור ולעטר קודם שיסדר ברכותיהן כדי לחוש לסברא
שניה):

ח יש מקומות שנוהגין לסדר ברכות התורה קודם פרשת
תמיד ואע"פ שאומרים פסוקים הרבה קודם ברכות
התורה אין חוששין לזה הואיל ואומרים אותן דרך תחנונים
ולא דרך לימוד וקריאה בתורה אבל יותר נכון מנהג הנוהגין
לברך מיד אחר אשר יצר ואלהי נשמה (או אחר גומל
חסדים טובים ויהי רצון כו') קודם שאומרים שום פסוק מן
המקרא.

ובימי הסליחות יברך ברכת התורה קודם הסליחות וידלגנה
אח"כ וכן יש לנהוג בכל מקום ואם יש אחד שלא אמרה
עדיין ירד לפני התיבה ויאמרנה אח"כ במקומות שנוהגין
לאמרה לפני התיבה כדי להוציא את מי שאינו יודע וכן
יעשה בראש השנה ויום כפור:

חלק א' סימן מו, הלכות ברכות השחר ושאר ברכות:

לעולם ובכל יום מתחדש כחו של אדם וכמו שאמרו חדשים
לבקרים רבה אמונתך בשר ודם מפקיד פקדון אצל חבירו
והוא מחזירו בלוי ומקולקל וכל אדם מפקיד נשמתו אצל
הקב"ה לעת ערב עיפה והוא מחזירה לו חדשה ורגועה וראו
הגאונים לתקן ברכה על החסד הגדול הזה.

ויש מפקפקים לאמרה מפני שאין כח ביד שום אדם לתקן
ברכה אחר חתימת התלמוד ואין בזה כדאי לדחות המנהג
ותקנת הגאונים (אבל ברכה שלא תיקונה הגאונים או שלא
נחפשה תקנתם ולא נהגו בה רוב הציבור אין לאמרה כלל
לדברי הכל ולכן צריך למחות ביד המדפיסים שלא להדפיס
בא"י בסוף כמה תחינות ובקשות כי הן ברכות לבטלה
לדברי הכל) וכן מה שיש נוהגין לברך בשחר ברכות אחרות
נוספות כגון ברוך סומך נופלים ברוך מגביה שפלים טעות
הוא בידם ואין לאמרה כלל:

* * *

ז כל ברכות השחר אם לא נתחייב באחד מהן כגון שלא
שמע קול תרנגול או שלא הלך או שלא לבש או שלא
חגר (או שהיה נייעור כל הלילה ולא הוצרך להעביר חבלי
שניה מעיניו) יש אומרים שאותה ברכה שלא נתחייב בה
לא יאמרנה ויש אומרים שכל הברכות שהן על סידורו של
עולם והנהגתו כגון הנותן לשכוי בינה ורוקע הארץ מברך
אותן אע"פ שלא נתחייב בהן אבל הברכות שהן להנאתו
כגון מלביש ערומים והמכין מצעדי גבר ואוזר ישראל
גבורה ועוטר ישראל אם לא נתחייב בהן כגון ששוכב על

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת נֶשֶׂא – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

בִּיאור עַל פֶּרֶשָׁה נֶשֶׂא

וּלְפִי שְׁעִשִּׁית כָּלִי זֶה, זֶהוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת גְּבוּרָה,
בְּעֵנֶן "לְעוֹלָם יִרְגֹּז אֲדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרָע" (בְּרֵכֹת
ה, א) – עַל כֵּן זֶהוּ עֵנֶן ג' הַלּוּיִם.

וּבִגְמָרָא פֶּרֶק קִמָּא דְּכִתּוּבָת, דָּף ה', סוּף עֲמוּד א':
דְּרֵשׁ בַּר קַפְרָא: גְּדוּלִים מַעֲשֶׂה צְדִיקִים יוֹתֵר מִמַּעֲשֶׂה
שְׁמִים וְאַרְצָן. דְּאֵלוּ בְּמַעֲשֶׂה שְׁמִים וְאַרְצָן כְּתִיב: אֵף יְדֵי
יִסְדָּה אֶרֶץ וַיְמִינִי טַפְחָהּ שְׁמִים' (יִשְׁעִיָּה סִימָן מ"ח, יג).
הֵינּוּ חֹד יָד בְּחֹד מַעֲשֶׂה. וּבִמְאָמֵר ר"ל⁵: "נֶטָה
שְׁמָאֵלוּ וּבְרָא אֶרֶץ, וְנֶטָה יְמִינוּ וּבְרָא שְׁמִים".

וְאֵלוּ בְּמַעֲשֶׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים כְּתִיב (בְּשַׁלַּח טו, יז):
"מִכּוֹן לִשְׁבֹּתָךְ פַּעֲלָתָהּ ה', מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנֵנוּ יְדִידָה".

הַנֶּה: כְּתִיב (בֹּא טו, יז): "מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנֵנוּ יְדִידָה":

וּפִירֵשׁ הַרְמ"ז פֶּרֶשֶׁת פִּנְחָס, דָּף רכ"א, דְּהֵינּוּ ג' יְדוּת: יְד
הַגְּדוּלָּה, יְד הַחֻזְקָה, יְד הַרְמָה. שְׁהֵם הַמְּכֻוֹנִים אֵת
הַמִּקְדָּשׁ וּמִשְׁכָּן, שְׁיוּכָל לְהִיּוֹת יְרִידַת וְהַמְשָׁכַת אוֹר
אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מַאֲצִילוֹת לְבִי"ע, שְׁזֵהוּ עֵנֶן הַמְשָׁכָן
וּמִקְדָּשׁ²:

וְהִרֵּי בְּאֻמַּת אֵין עֲרוֹךְ בִּינֵיהֶם, שְׁיִשְׁכּוֹן אוֹר אֵין־סוּף
בְּבִי"ע שְׁהֵם בְּעַלִּי גְּבוּל וּמַחְזִירִים יֵשׁ מֵאֵין. וְכִמּוּ כֵן,
בְּכַדִּי שְׁיִהִי הַתְּגָלוֹת מִהַמְאָצִיל בְּרוּךְ־הוּא בְּאֲצִילוֹת,
שְׁהִרֵּי הַאֲצִילוֹת גַּם כֵּן אֵין עֲרוֹךְ כָּלֵל לְגַבִּי הַמְאָצִיל
אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא – הַנֶּה כָּל זֶה "בּוֹנֵנוּ יְדִידָה"³. דְּהֵינּוּ,
שְׁצִירָה לַעֲשׂוֹת כָּלִי בְּנֶפֶשׁ שְׁיוּכָל לְקַבֵּל גִּילוי אוֹר אֵין־סוּף⁴.

1. (נִמְאָר בְּפֶרֶשֶׁת נֶשֶׂא תַסִּי"ז בְּחִתּוּנָה).

2. כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּ"סֵפֶר שֶׁל בִּינּוּנִים" פֶּרֶק נ"ג.

3. וְעֵינֵן מֵה שְׁנֵתִבְאָר מִזֶּה עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים קמ"ה, טר"ט) "עֵינִי כָל אֶלֶךְ
יִשְׁבְּרוּ כִי, פּוֹתֵחַ אֶת יְדִידָה".

4. וְעֵינֵן מֵה שְׁנֵתִבְאָר מִזֶּה גַם כֵּן בְּ"תוֹרָה אוֹר" פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים, בְּדִבּוֹר
הַמִּתְחִיל "לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעִקְרָה", בְּעֵנֶן "כּוֹס יִשׁוּעוֹת כִּי". (וְעֵינֵן
מִזֶּה בְּ"עֵמֶק הַמֶּלֶךְ" שֶׁעַר ו', סוּף פֶּרֶק ס"ו. וְשַׁעַר י"ד פֶּרֶק פ"ה).

5. (רֵאשׁ פֶּרֶק דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק י"ה. זֶהר חֶלֶק ב, ב, א. לו, א. פה, ב).

עמוד א'. ובפרק ה' דברכות, דף ל"ג, עמוד א'): "גדול מקדש –
שניתן בין שתי אותיות, שנאמר (בשלח טו, יז): 'פַּעֲלַת ה'
מקדש אד' כו". והיינו שמחבר שתי השמות והיה –
אד', שהוא 'סובב כל עלמין' וממלא כל עלמין, שהם
שורש חסד וגבורה כו'.

ובזה חלק ג', שלח קס"א, ב' פירש "מקדש אד" – על
דרך (שלח יד, יז): "ועתה יגדל נא פח אד" כו'. עיין שם¹⁰.

והנה, "פח" היינו גם כן – ב' פעמים "יד". והיינו
התחברות ב' בחינות "יד" להיות לאחדים, על דרך
"מינה ה' נאדרי בכח" (בשלח טו, ו).

וזהו גם כן ענין: "גדולה דעה שניתנה בין שתי
אותיות"¹¹, כי "ונועדתי לך שמה"¹² – אותיות "ונועדתי",
שהחיבור הוא על ידי הדעת¹³.

וזהו גם כן ענין 'ג' ידות', אף שבגמרא לא נזכר רק
"שתי ידיים", שהן חסד וגבורה – אלא כי המחבר ב'
הבחינות יחד זהו התפארת, "קו האמצעי", שמחבר חסד
וגבורה להיות לאחדים. והוא ענין הדעת – שמחבר
חכמה ובינה, כענין "הפעם ילוה", כדלקמן.

והיינו על ידי ששרשו למעלה מב' הבחינות ועולה
עד הכתר¹⁴. והיינו, שלהיות המשכת אור ה'סובב כל
עלמין' בממלא כל עלמין – צריך להיות על ידי
המשכה מאור איין סוף ברוך הוא ממך – שלמעלה גם
מבחינת 'סובב כל עלמין' כו'. וזהו ענין "יד הרמה".
וכענין "פי גאה גאה כו"¹⁵.

ובזה יתורץ, דלכאורה עדיין אין התירוצ מספיק מה
שכתבו התוספות בכתובות שם: "אבל במעשה צדיקים,
בחד מעשה כמו בית המקדש – כתב תרתי ידיים". עד כאן
לשונו. דיש להקשות על זה, דהא מביאר ברבות (נשא
פרשה י"ב, דף רמ"ט, עמוד ג') על פסוק (פרשתנו ז, א): "ביום
כלות משה להקים את המשכן":

היינו, שגם ב"חד מעשה", דהיינו בית המקדש, כתויב
"שני ידיים". כן פירש התוספות שם, והובא גם כן בפירוש
רש"י בחומש (פרשת בשלח, ט"ו, י"ז).

ועיין במהרש"א בכתובות שם, ב"חידושי אגדות" הפירוש:
דב"מ מעשה שמים וארץ – לא נתחברו עדיין הב' ידות יחד,
שהם החסד וגבורה, אלא "השמים שמים לה" כו" (תהלים קטו,
טו). אבל על ידי מעשה הצדיקים – מחברים ב' הבחינות יחד כו'.
ושלכן נעשה המשכן על ידי בצלאל ואהליאב: שבצלאל
הוא "בצלאל" (ברכות נה, א), "חסד אל כל היום" (תהלים נב, ג)
ו"אהליאב [...] למטה דן" (תשא לא, ו) – מבחינת גבורה כו'. והיינו
לצדף מדת הגבורה אל החסד והרחמים כו'. עיין שם.

ודבריו עולים בקנה אחד עם מה שכתוב ברבות וארא,
פרשה י"ב על פסוק (תהלים קלה, ו) "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים
ובארץ כו". עיין שם.

וביאור הדבר:
כי "שמים" הם בחינת מקיפים, היינו בחינת 'סובב כל
עלמין'. וזהו "וימיני טפחה שמים", "מינה ה' נאדרי
בכח" (שמות טו, ו) – הוא פח אור איין סוף ברוך הוא שבלי
גבול כו'.

אבל בחינת "ארץ", שהיא בחינת 'ממלא כל עלמין',
"מלכותך מלכות כל עלמים"¹⁶ (תהלים קמה, יג) – מקבלת
מבחינת "שמאלו", על דרך "שאמר לעולמו די כו"¹⁷,
שיהיה הכל בבחינת גבול ותכלית¹⁸.

אבל על ידי "מעשה הצדיקים" מחברים ה"שני ידיים".
דהיינו, שממשיכים גילוי האור מבחינת 'סובב כל עלמין'
בבחינת 'ממלא כל עלמין'. והכלי לגילוי זה, זהו ענין
"מקדש ה'", שהוא הכלי להיות בו גילוי קדש העליון –
'סובב כל עלמין', והוא בחינת ציון, וזהו "כוננו ידיר".
וזהו גם כן מה שאמרו רז"ל (בסנהדרין פרק חלק, דף צ"ב,

6. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל" (לעיל במדבר
ה, ב).

7. (זהר חלק ג יא, ב, רנא, ג, רנח, א).

8. (ועיין מענין "אף ידי כו' וימיני כו'" (ישעיה מח, יג) בחגיגה פרק ב'
דף י"ב, עמוד א'. מנחות דף ל"ו, סוף עמוד ב'. רבות: בראשית, סוף
פרשה א'. בלקתי פרשה ל"ו. באיכה, ס"ח, א', בדבור המתחיל "מעשה
במקום בת נחתום". זהר: חלק א', דף ל', עמוד א'. חלק ב': דף כ',
עמוד א'. פרשת בא, דף ל"ז, א'. יתרו, פ"ג, ב'. חלק ג', פנחס, דף רמ"ז,
א').

9. (עיין ברבות, ריש פרשת קדושים. ובזה חלק ג', סוף פרשת האזינו,
דף רצ"ו, עמוד ב'. וב"מאורי אור" אות מ"ם, סוף סעיף פ"ט).

10. ועיין מה שנתבאר לקמן פרשת שלח, על פסוק "ועתה יגדל נא
כח".

11. ("שנאמר (שמואל א ב, ג): כי אל דעות ה". סנהדרין שם. ברכות שם. בין
שתי אותיות – "בין שתי הברכות". רש"י ברכות שם. וברש"י סנהדרין שם: "שתי
אותיות – של שם. כך שמעתי. לשון אחר: כל שמות – על שם דאמרינן בעלמא
(חנינה טו, ט): "צבאות – אות הוא בצבא שלו" – קרי להו 'אותיות' – לשון
מופלא').

12. (תרומה כה, כב: "ונועדתי לך שם". תצוה ל, ו. תשא ל, לה: "אנער לך
שמה").

13. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "במדבר סיני באהל מועד".

14. (ועיין מה שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן יב) על פסוק "והיה
מעשה העדקה שלום").

15. ועיין מה שנתבאר ב"תורה אור" פרשת בשלח, סוף דבור המתחיל
"אשירה לה' ה'". וגבי מגלת אסתר, סוף דבור המתחיל "לבסומי
בפונא", גבי "כי יד על כס ה' כו". עיין שם.

והתחברות זו של ב' ידיו כפיכול, והו על ידי בחינת
 "יד הרמה" כו, שבחינה זו הוא המשכת הגלוי
 בפנימית¹⁹.
 קיצור. ענין "מקדש אדני" פירש האריז"ל: שהוא ענין
 עשית הכלי לקבל גילוי אור אין-סוף. והיינו על ידי
 "ידיו". ובגמרא מבואר גם כן שבמעשה המקדש
 נתחברו ב' ידים כפיכול, שהם 'סובב כל עלמין' וממלא
 כל עלמין. והתחברות חסד וגבורה – והו על ידי קו
 האמצעי "דעת", "תפארת" כו. והו ענין ג' ידות: יד
 הגדולה, יד החזקה, יד הרמה:
 ב. והנה, ג' ידות הם ג' בחינות: צמצום, והתפשטות,
 והמשכה²⁰. והן הן מדרגות ג' ליום נושאי המשכן:
 גרשון, וקהת, ומררי.
 ולכן כאשר ילדה לאה את לוי אמרה (ויצא כט, לד):
 "הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים"²¹, כי
 לאה היא "אם הבנים" (תהלים קיג, ט), שהן ו' קצוות
 דאצילות – ראובן – חסד כו, ולאה היא בחינת מחשבה,
 חיצונית-בינה²², שהיא אם ומקור לששה מדות –
 שכולם מתפשטים ונולדים על ידי המחשבה²³.
 והו "שם הגדולה לאה" (ויצא כט, מז), פירוש: שם-ה' –
 גדולה כו²⁴.
 ופירוש "ילדה אישי אלי", הענין: כי הנה עיקר
 התהוות כל העולמות אבי"ע, השורש הוא מבחינת
 מחשבה. דהיינו מה שעלה במחשבה לפניו יתברך –
 "אין מלך בלא עם"²⁵, וכמאמר: "אנא אמלוק" – מן
 מחשבה אחת הזאת נשתלשלו ונבראו כל העולמות עם
 כל פרטי התחלקות אבי"ע.

1 'את המשכן' – שהוא שקול כנגד העולם כו. פיצד?
 2 בתיב (בראשית א, א): 'בראשית ברא אלקים את השמים כו',
 3 ובתיב: 'נוטה שמים כיריעה' (תהלים ק"ד, ב) – ובמשכן
 4 בתיב (תרומה כו, ז): 'ועשית יריעות עזים לאהל כו'. ענין שם
 5 באריכות.
 6 ובין שכן, ש"יריעות המשכן" הם כמו בחינת
 7 "שמים", ושאר הדברים שבמשכן הם כמו הדברים שיש
 8 בארץ, ענין שם במדרש, ואם כן, אף על פי שכתב במשכן
 9 "תרתי ידים" – אין זה תרתי ידים בדרך אחד, כי אם
 10 תרתי ידים שבעולם, מאחר שבמשכן יש גם כן שמים
 11 ובחינת ארץ, אם כן "תרתי ידיו דכתיב גבי מקדש",
 12 היינו ימין – לבחינת שמים, שהם יריעות המשכן,
 13 ובחינת שמאל – לבחינת ארץ שבמשכן – ובמה "גדולים
 14 מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ"?
 15 אלא על כרחך צריך לומר עיקר הפירוש:
 16 ובמקדש נתחברו ממש ב' בחינות הידים כפיכול והיו
 17 לאחדים. והיינו המשכת והתגלות אור הסובב כל
 18 עלמין, שנקרא ימין – בבחינת 'ממלא כל עלמין',
 19 הנקרא שמאל. כמו שאומרים¹⁶: "אתה גבור לעולם
 20 אד", ובתיב (תהלים קמו, יא): "כבוד מלכותך יאמרו
 21 וגבורתך ידברו", שלהיות בחינת מלכותו – שהוא
 22 'ממלא כל עלמין' – והו על ידי גבורות וצמצומים כו.
 23 אבל על ידי "מעשה צדיקים" ממשיכים גילוי שם
 24 הו"ה ממש בשם אד'. כמו שכתוב "והו"ה בהיכל
 25 קדשו" (תהלים ב, כ), היכל גימטריא אדני¹⁷ כו. ולכן
 26 במקדש היו אומרים את השם ככתבו, מה שאין כן
 27 ב"מדינה" – בכינויו¹⁸.

ה' אחרונה דשם הו"ה. והו גם כן ענין ג' פעמים "קדוש", עד
 שנקמשך להיות "מלא כל הארץ כבודו". כמו שנתבאר בדבור
 המתחיל "דני ושמחי" (תורה אור לו, ב). ובביאור על פסוק "ונקדשת".
 אף שייכות ג' בחינות הנה"ל לענין "ג' ידות" יש לומר, על פי
 מה שכתב הרמ"ז פרשת עקב שם, דפירוש יד היינו: ד'
 אותיות שם הו"ה, והמלוי דשם הו"ה שהוא יוד אותיות.
 יש ג' מילואים: ע"ב, ס"ג, מ"ה – הן "ג' ידות". וידוע, דשם
 ע"ב – בחכמה, שהוא יו"ד דשם, ושם ס"ג – בבחינה, שהוא ה'
 ראשונה דשם, ושם מ"ה – בן"א, שהוא וא"ו כו).
 21. (וענין מה שנתבאר מזה בפרשת ויחי, על פסוק "והיזה אתה"
 (תורה אור מה, א). ובפרשת ויצא, בדבור המתחיל "וללכן שתי בנות"
 (תורה אור כג, א).
 22. (ראה מאורי אור את ל, סעיף א).
 23. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אלה פקודי המשכן", בענין
 פירוש "מי ברא אלה" (לעיל פקודי ה, א).
 24. (מבואר בזה חלק א כג, ב). וענין ברבות ויצא פרשה ע'.
 25. (ספר החיים, ספר הגאולה פרק ב. בחי וישב לו, א. עמק המלך, שער
 שעשועי המלך ריש פרק א. פרמי דרבי אליעזר פרק ג).

16. (נוסח תפלת העמידה).
 17. (הובא במאורי אור מערכת היכל סימן יא, ובזאיר נתיב שם).
 18. (סוטה לו, סוף עמוד ב במשנה).
 19. (וענין עוד מענין "תביאמו כו" מוכן לשבתך כו" (בשלח טו, יז) פרק
 ה' דכתובות ס"ב, ב'. פרק ח' דבבא בתרא ק"ט, ב'. באבות סוף פרק
 "שני חכמים". וירושלמי פרק ד' דברכות, על משנה "כיון את לבו כנגד
 בית קדש הקדשים".
 רבות: תצוה, פרשה ל"ח, קל"ד, ב'. במדבר פרשה ד', דף ר"ז, ב'. נשא,
 פרשה י"ב, דף רמ"ט, ג'. בשיר השירים רבה כ"ה, א'. א'. סוף פסוק (ו, ד)
 "כמגדל דוד". ובפתיחתא דאיקה, דבור המתחיל "רבי יצחק פתח
 "פתח אשר לא עבדת". ובשיר השירים רבה, סוף פסוק (ג, י) "עמוני
 עשה כסר", דף כ"ב, ב'. זהו: חלק א', וישב, קפ"ג, סוף עמוד א'.
 פרשת פנחס, דף רכ"א, א'.
 ומענין "ג' ידות": פרשת עקב, דף ער"ב, סוף עמוד ב'. ובפירוש הרמ"ז
 שם (ראה לקמן בתחילת סעיף ב). וענין מה שכתוב על פסוק "שאו ידכם
 קדש", בדבור המתחיל "צאניה וראניה" (לקמן שיר השירים כא, ב ואילף).
 20. (כי הנה, צמצום והתפשטות והמשכה הם ג' בחינות: יו"ד,
 ה"א, וא"ו דשם הו"ה. ולכן הם המכונים "מקדש ה" שהוא

וְהוּו עֲנִין "יְחִיד חֲכָמָה וּבִינָה":
 כִּי "הַחֲכָמָה מֵאִין תִּמְצָא", וְהַכְּמָה – כְּחֵמ"ה³³ –
 בִּישׁוּל. וְלָכֵן אֵין אֹר אֵין־סוּף שׁוֹרָה אֵלָא בְּחֲכָמָה³⁴.
 וְאִפִּילוּ בְּבִינָה אֵינוּ שׁוֹרָה אֹר אֵין־סוּף אֵלָא עַל יְדֵי
 הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּחֲכָמָה, וְהַכְּמָה מִתְלַבֵּשֶׁת בְּבִינָה.
 וְהֵינּוּ, כִּי בִינָה נִקְרָא 'יֵשׁ', וְיְחִיד חֲכָמָה וּבִינָה – הֵינּוּ
 הַהֲמִשְׁכָּה מֵאִין לֵישׁ כו'. וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת הַמִּשְׁכָּה זֶה תְּדִיר
 מִמֶּשׁ. וְיְחִיד זֶה – הֵינּוּ עַל יְדֵי חֲכָמָה וּבִינָה, כִּי ה'יֵשׁ'
 דְּבִינָה נִבְלָל וְנִטֵּל בְּאֵין דְּחֲכָמָה. וְשֵׁם אֵין ה'יֵשׁ נִפְרָד חֲס
 וְשִׁלּוּם, אֵלָא שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא מְקוֹר לְהַשְׁפָּעָה מֵאִין לֵישׁ
 מִמֶּשׁ. וְכִמוּ שְׁכָתוּב³⁵: "וְנִהַר יֵצֵא מֵעֵדן כו', וּמִשָּׁם יִפְרָד
 כו'. וְלָכֵן יְחִיד חֲכָמָה וּבִינָה נִקְרָא "בֵּית לֵוִי", "יְלֹהֵ אִישִׁי
 אֵלִי" – "דְּלֵא מִתְפָּרְשִׁין לְעֵלְמִין". מֵה שָּׂאִין בֵּן יְחִיד
 תִּפְאָרֶת וּמִלְכוּת שְׁמִתְחַבְּרִים לְזֻמְנִים.
 וְהוּא עַל דְּרָךְ מִשַּׁל הַמְּחֻשָּׁבָה, הִיא נֹכַעַת בְּתִמְדוּת
 מִהֲשַׁכֵּל. וְהוּו בְּחִינַת "וְנִהַר יֵצֵא מֵעֵדן" – שִׁיּוּצָא וְנִמְשָׁךְ
 תְּדִיר. מֵה שָּׂאִין בֵּן הַהֲמִשְׁכָּה בְּדַבּוּר הוּא לְזֻמְנִים – "עַת
 לְחֻשׁוֹת וְעַת לְדַבֵּר"³⁶ (קִלְתָּ ג, ז).
 אִךְ מֵה שְׁכָתוּב "הַפֶּעַם יְלֹהֵ", מְלַכְד שִׁישׁ לֹמֵר:
 "הַפֶּעַם" – עַל יְדֵי לֵוִי דִּיִּיקָא, וּבְדִפְרִישׁ בִּ"פְרִדֵּס" עָרָךְ
 לֵוִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדַּעַת הַמִּחְבֵּר וּמִזְוּוּג חֲכָמָה וּבִינָה.
 עוֹד זֹאת, כִּי עִם הִיּוֹת יְחִיד חֲכָמָה וּבִינָה הוּא תְּדִירִי, אִךְ
 לְהִיּוֹת יְחִיד פְּנִימִי דְּחֲכָמָה וּבִינָה – אֵינוּ תְּדִיר, כִּי אִם
 לֹהֵ צָרִיךְ הַעֲלָאת מִ"ן³⁷.
 וְהוּו שְׁכָתוּב (בְּרַאשִׁית ב, טו): "וַיִּנְיַחְהוּ בִּגְג־עֵדן לְעִבְדָּהּ
 וּלְשִׁמְרָהּ" – בְּשֵׁנִי "הַהִין", לְהַמְשִׁיךְ הָאֹר בְּשֵׁנִי הַהִין
 דָּשֵׁם. וְאִךְ שְׁבָלָאוּ הִכִּי "וְנִהַר יֵצֵא כו'" – תִּמְדִּי, ד' לֵא
 פְּסִיק מִימּוֹי לְעֵלְמִין³⁸ – וְהוּו רַק כְּפִי הַקְּצוּב לְהִיּוֹת
 הַעוֹלָמוֹת, אֲבָל צָרִיךְ לְהִיּוֹת "לְעִבְדָּהּ" – לְהַמְשִׁיךְ
 תּוֹסֶפֶת וְרַבּוּי אֹר כו'. וְהוּו "הַפֶּעַם יְלֹהֵ כו'". וְהוּו מֵה
 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל בְּפִירוּשׁ "יְלֹהֵ אִישִׁי", שִׁיְהִיָּה הַמִּשְׁכָּת
 רְצוֹן־הַעֲלִין בְּרוּךְ־הוּא בְּבִינַת מִחְשָׁבָה זֶה כו'.
 וְהוּו עֲנִין פְּסוּק רֵאשׁוֹן דְּקְרִיאַת־שְׁמַע לְמִסוּר נִפְשׁוֹ
 בִּ"אֲחֹד", שֶׁעַל יְדֵי זֶה דִּיִּיקָא מִמְּשִׁיכִים יְחִיד פְּנִימִי

אִךְ בְּאֵמַת, מֵה שִׁיְהִיָּה לֹו רְצוֹן "אֲנָא אִמְלוּךְ", וְהוּו גַם
 בֵּן רַק כְּמוּ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים עג, א): "ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבִשׁ";
 שָׂאִינוּ כְּמוּ מֶלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם דְּשִׁיךְ רְצוֹן בְּאֵמַת כו', מֵה
 שָׂאִין בֵּן לְמַעֲלָה הוּא רַק בְּחִינַת לְבוּשׁ. וְכִמוּ שְׁנִתְבָּאָר
 לְעִיל.
 וְלָכֵן, בְּכִדִּי שִׁיְהִיָּה הַמִּשְׁכָּת רְצוֹן־הַעֲלִין בְּרוּךְ־הוּא
 בְּבִינַת מִחְשָׁבָה זֶה, עַל זֶה אֲמָרָה וּבִיקְשָׁה לֵאמֹר: "הַפֶּעַם
 יְלֹהֵ אִישִׁי אֵלִי", לְהִיּוֹת הַתְּחַבְּרוֹת מִמֶּשׁ אֵין־סוּף בְּרוּךְ־
 הוּא בְּמִחְשָׁבָה זֶה. וְהֵינּוּ "יְלֹהֵ אִישִׁי", עַל דְּרָךְ (הוֹשֵׁעַ ב,
 יח): "בִּיּוֹם הַהוּא²⁶ תִּקְרָאִי אִישִׁי"²⁷.
 גַּם, כִּי יַעֲקֹב הוּא "בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן [...] מְבָרִיחַ מִן הַקְּצָה
 אֶל הַקְּצָה"²⁸, שֶׁהוּא הַתְּחַבְּרוֹת וְהַמִּשְׁכָּת אֹר אֵין־סוּף
 בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹת²⁹.
 וְהֵינּוּ "הַפֶּעַם" דּוֹקָא – עַל יְדֵי בְּחִינַת לֵוִי. וְכִמוּ
 שְׁכָתוּב בְּרַבּוֹת וַיֵּצֵא, פְּרָשָׁה ע"א, עַל פְּסוּק (וַיֵּצֵא כט, לד) "עַל
 בֵּן קְרָאָה³⁰ שְׁמוֹ לֵוִי": "לֵוִי זֶה עֲתִיד לְלוֹת אֶת הַבָּנִים
 לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים"³¹. וּלְפִי זֶה, שׁוֹרֵשׁ בְּחִינַת לֵוִי הוּא
 הַדַּעַת – שֶׁהוּא הַמִּחְבֵּר חֲכָמָה וּבִינָה, וְכֵן תִּפְאָרֶת –
 הַמִּחְבֵּר חֲסִדִּי וְגִבּוּרָה.
 וְכֵן יֵשׁ פִּירוּשׁ בִּ"פְרִדֵּס" בִּ"עָרְכִי הַפִּנְיּוּנִים" עָרָךְ לֵוִי,
 עַל פִּי מֵאֲמַר הַזֶּהֱר חֶלֶק ג', פְּרָשַׁת שְׁלַח (דף קע"ד, א'). וּבְפָרְשַׁת
 שְׁמוֹת (דף י"א, סוף עמוד ב'), בְּפִירוּשׁ "וַיִּלֶּךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי"
 (שְׁמוֹת ב, א):
 אֲתֵר דְּחֲכָמָה־עִילָאָה וְהוּא נִהַר מִתְחַבְּרִין בְּחֵדָא,
 וְלֵא מִתְפָּרְשִׁין לְעֵלְמִין כו', הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (תְּהִלִּים קד, כו):
 "לִוְיָתָן זֶה יִצְרֶת" כו'. עֵיין שֵׁם.
 וּבִ"מְקוֹדֵשׁ מֶלֶךְ" בְּפָרְשַׁת שְׁמוֹת שֵׁם, בְּשֵׁם הַרְחֹו:
 "שְׁמִלּוּהוּ תִמְדִּי כו'". וְכִמוּ שְׁכָתוּב בִּ"פְרִי עֵץ חַיִּים" שְׁעַר
 הַקְּרִיאַת־שְׁמַע, פָּרָק ו³²: שִׁיּוּוּג חֲכָמָה וּבִינָה הוּא תְּדִירִי
 וְאֵינוּ נִפְסָק לְעוֹלָם. כִּי אִם יִתְבַּטֵּל רַגַע אֶחָד יִתְבַּטְּלוּ כָל
 הָעוֹלָמוֹת. כִּי הִנֵּה הַהֲשָׁתְלָשְׁלוֹת וְהַהֲתַהוּוֹת מֵאִין לֵישׁ
 צָרִיךְ לְהִיּוֹת תִּמְדִּי. כְּמוּ שְׁכָתוּב בִּ"סִפֵּר שֶׁל בִּינוּנִים" חֶלֶק ב' (פָּרָק
 א). וְלֵא מֵאִין לֵישׁ גְּשָׁמִי בְּלִבְךָ, אֵלָא אִפִּילוּ רֹחַנִים.

26. (נֶאֱמַר ה').

27. וְעֵיין מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה סוּף דְּבּוּר הַמִּתְחִיל "וְאִשָּׁה כִּי תִדְרֹו".

28. (מִשְׁפָּטִים כו, כח. זֶהֱר חֶלֶק ק, פג א. וְעוֹד).

29. (וְעֵיין מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּפָרְשַׁת צו (לְעִיל ח, ד וְאִילָךְ).

30. (קָרָא).

31. וְעֵיין מִזֶּה בְּזֶהֱר חֶלֶק ב': שְׁמוֹת, י"ט, א'. מִשְׁפָּטִים, ק"ד, א'.

32. (רֵאָה גַם עֵץ חַיִּים, שְׁעַר הַכִּלְלִים בְּסוּפוֹ. שְׁעַר הַזְּוִנִים. וּבִכְמָה מְקוּמוֹת).

33. (הַקְּדָמַת תְּקוּנֵי זֶהֱר בְּתַחֲלָתָה. וּבִכְמָה מְקוּמוֹת).

34. (רֵאָה עֵץ חַיִּים שְׁעַר מו פָּרָק ב. וּבִכְמָה מְקוּמוֹת. תְּנִיא פָּרָק לה בְּהַנְהוּה).

וְעֵיין מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּפָרְשַׁת וְאִתְחַנֵּן בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְאִתְבָּת אֶת" (לְקַטֵּן וְאִתְחַנֵּן יג, א).

35. (בְּרַאשִׁית ב, י: "וְנִהַר יֵצֵא מֵעֵדן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָגֵן, וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהִיָּה לְאֲרָבָעָה רַאשִׁים").

36. (וְעֵיין מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "עַד הַגֵּל הַזֶּה" (סְדוּר עִם דֹּא"ח שֶׁה, א וְאִילָךְ).

37. כְּמוּ שְׁכָתוּב בִּ"פְרִי עֵץ חַיִּים" שֵׁם. וּפָרָק י"א.

38. (זֶהֱר חֶלֶק א', חֲדִי שְׁרָה קל, א).

35 "הויה - אלקים". וכמו שכתב ב"מקדש מלך" שם. ועבודת
36 הלוי - להמשיך ליווי וחיבור זה.

37 וזהו מה שכתוב גם כן: "וילך איש מבית לוי ויקח את
38 בת לוי", שהיא בחינת מלכות, שנקראת "בת לוי" -
39 "דאבא ואימא תקינו לה כו". ובזהר משפטים, דף ק"ד, תחלת
40 עמוד א': "לוי - חבורא דכולא".

41 וענין המשכה זו, היינו על ידי "ודברת בם" (ואתחנן ו, ז)
42 - בדברי תורה⁴².

43 וענין מה שנתבאר במקום אחר (לעיל פקודי ו, א) על פסוק
44 (פקודי לח, כא) "עבודת הלויים ביד איתמר כו": "איתמר" - לשון
45 אתמר שבגמרא, "אז נדברו יראי ה'" (מלאכי ג, טז), "אני המשנה
46 המדברת בפיר'⁴³.

47 ועל ידי זה ממשיכים ליווי וחיבור הנ"ל גם בזו"נ,
48 והיינו על ידי שמתחלה למסור נפשו ב"אחד" בקריאת
49 שמע כו⁴⁴.

50 וזהו "מן המים משיתהו", וכענין: "נוני ימא דאלין
51 ביבשתא"⁴⁵, להמשיך גם למטה ביטול זה. והיינו על ידי
52 התורה כו. וזהו ענין "מקדש אך" בוננו יריך". וכמו
53 שנתבאר (לקמן בפר מג, ב) על פסוק (בפר כו, ב) "ומקדשי
54 תיראו", שזהו בחינת התורה.

55 וענין ב"לקוטי תורה" ולהאריך לו, בזכריה על פסוק (יד, ט):
56 "ביום ההוא יהיה" - שלעתיד, בחינת ו"ה, שהם זו"נ -
57 יהיו גם כן בבחינת י"ה - "תרין ריעין כו". וזהו שכתוב
58 בזהר חלק א', וישב, דף קפ"ג, סוף עמוד ב': "דאתחברת אמא
59 בברתא והוה כחדא"⁴⁶.

60 והנה, ברוב המקומות משמע דלויים הם מבחינת
61 גבורה. וכמו שכתוב ב"פרדס" שם בערך לוי. וב"מאורי
62 אור" אות למ"ד, סעיף י"ד:

63 לוי בבניה או בגבורה. והקרוב אלי, כל קו מיני -
64 בזה, וכל קו שמאלי - לוי כו. ויש ג' מיני גבורות, ולכן
65 יש ג' משפחות: קהת, גרשון ומררי. עד כאן לשונו.

66 ואפשר ליישב שני הדעות: דהלויים הם מבחינת דעת
67 וגם מבחינת גבורה, כי הדעת כולל חסד וגבורה⁴⁷, ויש

1 דחכמה ובינה. וזהו גם כן עבודת הלוי, וכמו שכתוב (פרח
2 ית, כג): "ועבד הלוי הוא", "הוא" היינו בינה, והיינו
3 שמחבר ומייחד חכמה ובינה.

4 וענין זה הוא כמו שכתוב בזהר ד"לוי" מענין "לוייתן".
5 ופירוש "לוייתן" זה יצרת לשחק בו" (תהלים קד, כו) - הנה
6 מבואר ב"סדור ועם דא"ח", בדרוש "ברכת הוימון" (עמוד קב).
7 וגם, הנה השחק והתענוג נמשך מביטול-היש, ומה
8 שנקרא ביטול-היש "לוייתן", היינו כנ"ל, ד"לוי" ו"לוייתן"
9 - לשון חיבור והתאחדות היש עם האין, שזהו ענין יחוד
10 חכמה ובינה. וכמו כן מלמטה למעלה, היינו שהיש
11 בטל באין. וזהו בחינת לוייתן ו"נוני ימא".

12 וכמו שנתבאר במקום אחר (תורה אור). בפרשת בשלח, על
13 פסוק (טו, א) "אז ישיר משה", בענין ההפך שבין יבשה לים:
14 שהברואים שבים אינם נראים לחוץ כו - והיינו בחינת
15 היש הבטל ממש באין. מה שאין כן הברואים שביבשה
16 - היש הוא דבר נפרד כו. וענין שם שזהו ממש בחינת
17 לויים, והיינו כי לוי הוא בחינת לוייתן.

18 וזהו גם כן בחינת משה, שנאמר בו "ונחננו מה", והיינו
19 "כי מן המים משיתהו" (שמות ב, י).

20 ועל זה נאמר (שם, א"ב): "וילך איש מבית לוי כו,
21 ותהר⁴⁸ ותלך כו", פירוש "איש מבית לוי", זהו בענין
22 "הפעם ולוה אישי".

23 והנה על דרך זה הוא בחינת למסור נפשו ב"אחד",
24 שהוא להבטל באור איין-סוף ברוך-הוא, ועל ידי זה
25 נמשך יחוד פנימי מאין ליש כו.

26 והנה, תכלית היחוד פנימי דאבא ואימא שבקריאת
27 שמע, שהוא ענין יחוד י"ה, הוא להמשיך מוחין לזו"נ,
28 להיות יחוד ו"ה. דהיינו, שכמו כן בזו"נ יהיה יחוד
29 וחיבור הנ"ל. והיא ההמשכה מסובב כל עלמין
30 בממלא כל עלמין בבריאה, כי המלכות היא מקו
31 דבי"ע.

32 והיינו מה שכתוב בזהר פרשת קרח (דף קע"ח, ב') על
33 פסוק "ועבד הלוי הוא" - "כמה דאת אמר (ואתחנן ד, לה):
34 'כי ה' הוא האלקים'". פירוש, לחבר זו"נ יחד - שנקרא

42. כפר, בפירוש וענין "ודברת בם כו". ענין שם באריכות).

45. (ראה זחר חלק ג קפו, ב. תקוני זהר תקון כא בתחילתו. באקדמות).

46. וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "דני ושמחי בת". וענין מה
שנתבאר על פי הזהר פרשת שלח דף קע"א א', על פסוק "והיה ביום
ההוא יצאו מים חיים מירושלים כו". וענין עוד מענין לויים, בזהר חלק
ב', שמות, דף י"ח, עמוד ב'.

47. (ראה עץ חיים שער תיקון הנוקבא פרק ג. תניא סוף פרק ג. סוף פרק מג).

39. (וכמו שנתבאר במקום אחר - בפרשת פנחס, על פסוק "צו את
בני ישראל").

40. (האשה).

41. (ראה מאורי אור ב, מא).

42. (ברכות כא, א).

43. (מגיד מישרים ריש פרשת ויקרא).

44. (וענין מה שנתבאר בפרשת אחרי, בדבור המתחיל "כי ביום הזה

בו ה' חסדים וזה גבורות, והלויים, יש לומר ששרשן
מ"עטרא דגבורה שבעת⁴⁸.

ועוד יובן בענין "הפעם ילדה", על פי מה שכתוב
בזהר חלק א' ח"י שרה (דף ק"ג, א'): "בין דאיתהיבת כו".
וזהו ענין ג' הלויים, קהת גרשון ומררי – שעל ידי גרשון
ומררי "איתהיבת בין תרין דרועין – יד הגדולה ויד
החזקה", וקהת הוא הממשיך יחוד העליון, וזהו "כוננו
ידיך"⁴⁹.

קיצור. ג' ידות הם צמצום והתפשטות והמשכה – להיות בנן
ה' תתאה, וזהו ענין "הפעם ילדה אישי". "תקראי אישי" –
שימושך בבחינת "ה' גדולה לאה", בחינת מחשבה, ולפי זה, לוי
– בחינת דעת המחבר חכמה ובינה, אין ויש.
"ויניחאו בגן עדן לעבדה" ולהמשיך תוספת אור. והיינו על
ידי ביטול היש לאין, שזהו ענין לוי – ללוות את הבנים לאביהם
שבשמים. "לוינתו זה יצרת לשחק בו". ובענין "נוגי ימא", ועל
ידי זה ממשיכים יחוד י"ה, ואחר כך נמשך בחינת ו"ה. והיינו
על ידי עסק התורה, וברוב המקומות משמע לויים הם מקו
השמאל, שהיחוד והחיבור מתעורר על ידי קו השמאל, כמו
שכתוב "שמאלו תחת לראשי כו". וזהו ענין ראש השנה⁵⁰.

ג. והנה, ג' הלויים הללו היו נושאים את המשכן
במדבר. וכל המכוון היה, כי המדבר הוא מקום ומדור
ניקת החיצונים, לכן אינו גדל שם תבואה וצמחים. ולכן
היו נושאים שם דוקא המשכן מ"ב מסעות – נגד שם מ"ב
ד' אגא בכח", בכדי להכניע אותם, ולהסיר החשך
המסתיר, ועל ידי זה יוכל להיות אחר כך גילוי אלקות,
להיות בחינת "ילדה אישי אלי". והיו ממשיכים גילוי
אלקות, הן מהמאציל ברוך הוא – באצילות, הן
מאצילות לבי"ע, שעל ידי התעוררות שלהם היו
מעוררים מלמעלה גם בן שיתלבש במחשבה ד' אגא
אמלוק כו"⁵¹.

והנה ידוע דיש "עולם שנה נפש"⁵² – ראשי תיבות
עש"ן⁵³. ואם בן, כל מה שיש בעולם, יש דרך פרט בנפש

האדם עצמו, (ועל ידי העבודה בנפש יומשך הגילוי לעתיד –
לכא בעולם).

דהיינו, כמו שבמשכן היה דרך כלל ג' בחינות: כלי
המשכן, וקרשי המשכן, ויריעות המשכן, כך יש בחינות
אלו בנפש האדם: מוחא, לבא וכבדא כו' הם דוגמת
הכלים שהיו במשכן: ארון וכפורת, מזבח הפנימי, מזבח
החיצון כו"⁵⁴.

ו"עצמות" הם האברים וכלים החיצונים דוגמת קרשי
המשכן.

ו"עור ובשר" הם בחינת לבושים, כמו שכתוב (איוב י,
יא): "עור ובשר תלבישני". ושרשם הם מבחינת מקיפים.
וזהו בענין יריעות שעל המשכן – שש וארגמן, ועורות
תחשים כו'.

(בנסח אחר: ג' בחינות אלו הם: אורות, וכלים, ולבושים.

כי: במוחא, לבא וכבדא מלוכש גר"נ, שהם אורות – וזהו
ענין ארון ומנורה כו'.

והעצמות ואיברים החיצונים, וכן הקרשים במשכן הם
כלים כו'.

ועור ובשר הם לבושים – וכן יריעות המשכן.

והכל עולה בקנה אחד – שהאורות מלוכשים בכלים
הפנימיים).

ולהבין כל בחינות אלו בעבודה, כי הנה איתא
במדרש, ובזהר תרומה דף ק"ע, עמוד א' על פסוק: "ועשית
את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים כו" – "שרפים
עומדים ממעל לו כו" (ישעיה ו, ב), ופירוש "עומדים", הוא
על דרך מאמר רז"ל פרק ג' דברכות, דף כ"ב, ע"א על פסוק
(ואתחנן ה, ט"ז): "והודעתם לבניך כו, יום אשר עמדת לפני
ה' אלהיך בחורב", ופירשו: "מה להלן באימה ויראה אף
כאן באימה ויראה". הרי שבחינת עמידה הוא "אימה
ויראה".

תורה" ולהאריך לו בתחלת יחזקאל, הובא ב"ספר של בינונים" פרק
חמישים (דף ע, ב).

50. (ועיין מה שנתבאר בפקדית "אלה פקודי המשכן כו' עבודת הלויים
כו" (לעיל פקודי ג, א ואילך).

51. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "אלה פקודי המשכן".

52. (ראה ספר יצירה פרק יג, משנה ג ואילך).

53. (פרדס שער י"ב סוף פרק ה' נתיב כ"ג. ראה הקדמת הראב"ד לספר יצירה
ג, א).

54. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושאבתם מים" ולקמן דרושים
לסוכות עח, ד).

48. וכן פירש הרמ"ז סוף פרשה קרח, אלא שהוא ז"ל פירש בן מדרגת
קהת. ועיין מה שנתבאר על פסוק "והקח קרח בן יצחק".

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שוש אישי כו' תגל נפשי כו",
שבראש השנה הוא בחינת "שמאלו תחת לראשי כו".

49. (ועיין עוד מענין "ועבד הלוי הוא": בזהר חלק ג': קע"א, א'. קפ"ג
ב'. חלק ב', קי"ד, א'. ועיין עוד בזהר פרשת פנחס, דף ר"ג, עמוד ב',
על פסוק "וילך איש מבית לוי כו").

ועיין בפירוש הרמ"ז סוף פרשת קרח. ובפרשת בהעלותך, דף קנ"א,
ע"ב, על פסוק "קח את הלויים כו". ולעיל מיניה בדף ק"ג, על פסוק
"בנה בניתי בית זבל לך", בענין "מקדש אד' כוננו ידיך". ועיין ב"לקוטי

דהיינו המזבח, שהיו מקריבים עליו הקרבנות והפסולת
נדרה לחוץ. והוא מה שכתוב (ויקרא ה, ד): "והוציא את
הדשן", שהיו מוציאים אותו לחוץ. דהיינו, ליתן מקום
ליניקת החיצונים מן הפסולת (וגם בהפסולת עצמו יש עדיין
בירור, והוא מה שכתוב תחלה (צו ה, א): "והרים את הדשן כי",
ואחר כך (שם, ד): "והוציא את הדשן". ומבואר במקום אחר ענין
"תרומות הדשן" (סידור עם דא"ח)).

אבל פנימית ה'רפ"ח נצוצין' היה מתברר ונכלל
באלקות. ולפיכך היו בני קהת נושאים את הכלים
הפנימיים, שהוא מלשון "ולו יקחת עמים" (ויחי מט, י) –
"לשון אסיפה" – כמו שכתב רש"י. והיינו, שבו ועל ידו
נאספים ומתכנסים ה'רפ"ח נצוצין' ליכלל למעלה.
ולכן נקרא "יד הרמה", שמרים ומגביה הניצוצין מלמטה
מטה עד למעלה מעלה.

וכמו כן באדם, עיקר הברור הוא בכלים פנימיים –
מוחא ולבא וכבדא: שהמאכל נכנס באצטומקא ונתברר
שם, ואז הפסולת נדרה לחוץ, והמובחר עולה לכבד
ולב ונעשה שם דם, ומהלכ עולה למוח ונעשה שם חיות
לנפש⁵⁷. וכשהוא מתפלל ולומד בכח חיות זה – נכלל
החיות באלקות.

קיצור. ענין ששלושה משפחות לוי היו נושאים את המשכן.
ש"ש בחינת המשכן בנפש: אברים הפנימיים – מוחא, לבא
וכבדא – דוגמת כלי המשכן; עצמות הם בחינת – קרשי
המשכן; עור ובשר – דוגמת יריעות. וענין עצמות – בחינת
"קרשים עומדים", בחינת יראה וביטול. ויריעות – בחינת
"מהלכים בין העומדים". ומוחא לבא כי – עסק התורה "בחכמה
אתבירור".

**ד. וזהו גם כן ענין "מור", שהיה בקטרת "מור וקציצה
כי".**

(שהקטרת שעל גבי מזבחי הפנימי הוא גם כן בחינת בירור.
כנודע שי"א סממני הקטרת היו להעלות ולברר מ"א בתרי
מסאבותא⁵⁸).

ועיקר "מור" כתוב בתורה גבי "שמן המשחה" (תשא ל,
ב): "ואתה קח לך בשמים ראש, מר-דרור חמש מאות".

והענין הוא, כמאמר רז"ל (פרק ד' דסוטה, דף ל"ט, עמוד
א'): "אין עמידה אלא שתיקה", שנאמר: "והזחלתי – כי
לא ידברו, כי עמדו – לא ענו עוד" (באיוב סימן ל"ב, ט"ז).
אשר שתיקה זו הוא בחינת הביטול. דהיינו, מחמת
"אימה ויראה" עומד ושותק מפל רצונות שלו. והוא ענין
ביטול-רצון, "ועמך לא חפצתי בארץ" (תהלים עג, כה),
דהיינו שעל כל פנים לא יהיה לו רצון אחר אשר לא
לה' יתברך.

וזהו ראשית העבודה, "בזאת יבא אהרן אל הקדש"
(אחרי טו, א), דהיינו, התחלת העבודה הוא בבחינת יראה-
תתאה, ונמשך מזה בחינת עמידה הנ"ל⁵⁵;

רק אחר כך "ונתתי לך מהלכים בין העומדים" (זכריה
ג, ז), והיינו בחינת היריעות שבמשכן, שהיו על הקרשים
העומדים, שהיריעות – "תכלת וארגמן", "תכלת" – לשון
'כלות הנפש' בבחינת אהבה.

"ועורות תחשים" תרגם אונקלוס: "ססגונא", ששש
בגונון הרבה, כדאיתא פרק ב' דשבת דף כ"ח, עמוד א'. והיינו
"ששה גונון", שהן שש מדות עליונות הבאים אחר
בחינת "עצי שטים עומדים", והוא בחינת "ונתתי לך
מהלכים בין העומדים".

והנה הארון והכפורת הם כלים הפנימיים: שהתורה
היתה מונחת בארון, ו"אורייתא מחכמה נפקת", אשר
גילוי אור איך-סוף ברוך-הוא בבחינת אור-פנימי הוא
בחכמה דקא. דהיינו שאור איך-סוף ברוך-הוא – הוא
הסובב כל עלמין, ולא יוכל להיות האור והגילוי
בבחינת אור-פנימי, כי אם רק בבחינת חכמה לבד. רק
שבארון היתה מכוסה, וגילוי שלה היתה במנוחה, וכמו
שכתוב (משלי ה, ב): "ותורה אור" (כי "ותורת חסד על לשונה"
משלי לא, כו) בתיב, וכתוב (ברכה ל, ב): "מימינו אש דת וגו'⁵⁶).

והנה "בחכמה אתבירור", שעל ידי התורה נעשו כל
הבירורים במצות עשה ומצות לא-תעשה: לברר הטוב
ולהעלותו על ידי מצות עשה, ולבער הרע על ידי מצות
לא-תעשה.

ועיקר הבירור הוא על ידי כלים הפנימיים דקא.

55. וענין מענין "עומדים" – באהר חלק ג', ריש פרשת ואתחנן.
ובפרשת תצנה, דף קפ"ג, עמוד א'.

56. וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ויקהל משה".

57. (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אני ישנה ולבי ער". וענין
זה חלק ג', פרשת שלח, קס"א, ב').

58. וענין באהר חלק ב', סוף פרשת ויקהל (דף רי"ט, עמוד א'): תא
חזי מה בין צלותא לעובדא דקטרת כי. ובהר הרקיע שם.

ובהרמ"ז סוף פרשת בא (בדף מ' עמוד ב'), מענין ההעלאה
והבירור שעל ידי הקטרת. ובפרשת קרח (דף קע"ז, עמוד ב').
ובאהר חלק ג', פרשת צו (ל', עמוד ב').

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "זאת חנכת המזבח" (לקמן כט, א).
ובדבור המתחיל "ושאבתם מים". ובדבור המתחיל "ראה ריח בנך"
(תורה אור כ, ב).

והנה מכאן ואילך מתחיל ההקדמה גם כן לביאור ענין מררי:

והענין:

1 כי המור הוא בושם הנעשה מדם חיה 'ידוע'
2 שנקרש⁵⁹, והוא על דרך 'דם נעכר ונעשה חלב'⁶⁰, היינו
3 מה שנתברר ונהפך הרע לטוב על ידי אתכפיא
4 ואתהפכא. ואז נעשה מזה בחינת "ריח נוח", דהיינו
5 העלאת מ"ן להמשיך אור אין-סוף ברוך-הוא בחכמה
6 עילאה.
7 וכמו הריח שמשיב את הנפש, שתאיר במוחין,
8 חכמה ובינה, ביתר שאת, כמו כן על ידי העלאת מ"ן
9 מבירורים שנברר מלמטה על ידי עבודת האדם
10 באתכפיא ואתהפכא – עולה "לריח" להיות על ידי זה
11 "ניחוח", נחת רוח והמשכה מעצמותו ומדותו יתברר,
12 בבחינת חכמה ובינה.
13 כי מצד עצמו, אמר בתיקוני זוהר (בהקדמה, "פתח אליהו"):
14 "חכים ולא בחכמה ידיעא, מבין ולא כו". ולכן בכדי
15 שיהיה המשכת האור בחכמה ובינה – להיותו נקרא
16 בשם "חכם" ("בחכמה ידיעא" – שהיא חכמה דאצילות⁶¹),
17 צריך להיות על ידי קטרת, בחינת "ריח" והעלאה
18 מלמטה למעלה – "מור" כו, על ידי זה מתקשרין
19 ומשיבין את הנפש, שיהיה נגלה אור עצמותו ומדותו
20 להוסיף אורות באצילות.
21 וזהו "קטרת" – לשון קישור, "קשורא דמדימנותא"⁶²,
22 כי תרגום "ותקשור על ידו שני" (וישב לח, כח) – "וקטרת
23 על ידיה". והיינו על דרך מה שכתוב (ויגש מר, ל): "ונפשו
24 קשורה בנפשו". וכן ביהונתן ודוד נאמר: "ונפש יהונתן
25 נקשרה בנפש דוד, ויאבהבו יהונתן בנפשו" (בשמואל א'
26 סימן י"ח, א'), וזהו על דרך מה שכתוב (תהלים צא, יד): "כי בי
27 חשק כו".

29 ועיין ברבות וישלח פרשה פ': "בשלושה לשונות של חכה כו",
30 בדביקה, בחשיקה ובוהפיצה כו". עיין שם.
31 וזהו ענין "והקשורים ליעלב" (ויצא ל, מב) – פירוש
32 "והקשורים": שנקלט ונקשר בתוך תוכם קדושת אור
33 אין-סוף ברוך-הוא ביתד כל תמוט⁶³.
34 ו"מר דרור" שבשמן המשחה, הוא להמשיך
35 מלמעלה למטה. דהיינו, להיות המשכה והתגלות
36 מהחכמה למטה, והו על ידי מור השני שבשמן המשחה.
37 שמן היא בחינת חכמה⁶⁴. וזהו ענין מה שכתוב "שמן
38 וקטרת ישמח לב" (במשלי סימן כ"ז, ט)⁶⁵.
39 ופירוש "לב", היינו כמאמר רז"ל (תענית כו, ב): "וביום
40 שמחת לבו" (שיר השירים ג, יא) – "זה בנין בית המקדש".
41 ופירוש "מר דרור" – לשון חירות. על דרך "חרות"⁶⁶
42 על הלוחות⁶⁷.
43 וכל הבירורים הנ"ל היה נעשה על ידי מ"ב מסעות,
44 "ויסעו [...] ויחנו", כי ענין הנסיעה וחינה הם בחינת
45 רצוא ושוב. ולמעלה בשרשם הם בחינת "מטי ולא
46 מטי". ועל ידי רצוא ושוב דוקא, נמשך ההשפעה
47 והבירורים, כמו לולב שצריך נענוע דוקא⁶⁸. (וכן ב"שתי
48 הלחם" על גבי שני כבשים: "מוליך ומביא, מעלה ומוריד").
49 אשר הוא גם כן בחינת רצוא ושוב, ועל ידי זה דוקא
50 נמשך ההמשכה כו⁶⁹.
51 והנה בני מררי היו נושאים את הקרשים, שהם "עצי
52 שטים עומדים", בחינת יראה ותתאה. והנה ידוע בכוונת
53 שם הוי"ה: "יראה בראש ויראה בסוף". כי ד' אותיות
54 השם הם: "דחילו ורחימו, רחימו ודחילו". שיראה
55 עילאה הוא בחינת חכמה, שלמעלה גם מב' בחינות
56 רחימו ודחילו ותתאה הוא למטה מ"רחימו". וזהו

59. כן פירשו הגאונים (ראה אוצר הגאונים ברכות, חלק הפירושים לדף מג, א בשם רב האי גאון). וזרמב"ן כתב (תשא ל, כג), שאחרים הקשו: איך יבנס בקטרת ובשמן הקדש דם חיה טמאה? ועיין שם מה שתירץ. ועיין בטור אורח חיים (סימן ר"ז).

60. (בבבבבב, ב. ושמ נסמן).

61. כמו שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "הן עם אחד כו" – בפקשת נח.

62. (זהר צה לו, ב).

63. (עיין מזה בזהר חלק א', ויצא, קס"ב, ב'. ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ואשה כי תדר" (במדבר ל, ד). ועיין מה שנתבאר על פסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל". ובדבור המתחיל "ואהבת את כו").

64. (מאורי אור אות ש"ן סימן מ"ח). (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "באתי לגני וכו' אריתי מורי כו").

ועיין בפירוש הרמ"ז בזהר פרשת אמור (דף פ"ט, עמוד א'), דשמן המשחה הוא ממוחא סתימאה (ראה תניא פרק נג, דף עה, א). ושזהו שכתב ב"רעיא מהימנא" פרשת בהר, דף ק"ט, עמוד

ב': "דאיהו מסטרא דשמאלא, דאתמר בה: 'וקדשת את הלויים'". והיינו מבחינת גבורה דעתיק המלוכש במוחא סתימאה, שמשם נמשך בחינת "וקדשת את הלויים".

וכמו שכתב הרמ"ז עוד ובפרשת תשא, בפירוש ה"רעיא מהימנא" שם דף קפ"ח, תחלת עמוד א'.

65. וכדפירש בזהר חלק ג' ונקרא (דף ח', עמוד א'). ובפרשת צו (דף ל"ד, עמוד א' ודף ל', עמוד ב'). ובפרשת אחרי (דף נ"ח, סוף עמוד ב').

66. (אבות ו, ב: "אל תקרי חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה").

67. וב"עמק המלך" (שער אבא ואימא פרק מ"ה, דף עח סוף עמוד ג). פירוש: "היינו יסוד-אבא" המאיר בבינה. ועיין ב"פרדס" ערך מר. ועיין זהר חלק א', סוף פרשת לך לך (דף צ"ה, עמוד ב'. ודף צ"ו, סוף עמוד א').

68. (ראה שלחן ערוך אורח חיים סימן תר"א, ח).

69. (עיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וקבל היהודים").

1 "חֲכָמָה בְּרֹאשׁ, חֲכָמָה בְּסוֹף"⁷⁰.

2 ו"מְרִירִי" הוּא "יַד הַחֲזָקָה", "שְׂמַאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי",
3 שְׂמַחְבֵּר בְּחִינַת הִירָאֵה-תַתְּאָה אֶל בְּחִינַת יִרְאֵה-עֵילָאָה,
4 לָכֵן הָיוּ נוֹשָׂאִים אֶת הַקְּרָשִׁים, וְלָכֵן נִקְרָא מְרִירִי, עַל שֵׁם
5 ב', פְּעָמִים 'מֹר' הַנ"ל, כִּי הוּא מַחְבֵּר אֵלּוּ ב' הַמֹּרִי יָחַד.
6 הֵיינו, 'מֹר שְׂבָקֻטֹרֶת', שֶׁהִיא בְּחִינַת מַמְטָה-לְמַעְלָה,
7 הַעֲלָאת מ"ן – וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלָּה אַחֵר כִּף 'מֹר שְׂבָשֶׁמֶן
8 הַמִּשְׁחָה, הַתְּגַלּוֹת חֲכָמָה-שְׂבָאֲצִילוֹת, בְּחִינַת "שְׂמֶן
9 מִשְׁחַת קֹדֶשׁ" (תְּשֹׁא ל, כח), דְּהִילּוֹ-עֵילָאָה, בִּיטוּלִי-עֲלִיוֹן⁷¹ :

10 **קִיצוּר.** (עֲנִין קֻטְרֵת הוּא הַעֲלָאָה מַמְטָה-לְמַעְלָה, בְּחִינַת
11 "רִיחַ". וְבוֹ הָיָה מֹר. וְעַל יְדֵי זֶה אַחֵר כִּף "שְׂמֶן הַמִּשְׁחָה" –
12 מִלְמַעְלָה-לְמַטָּה. וְהָיָה בּוֹ "מֶר דְּרוֹר" – הָאֶרֶת עֲתִיק הַמַּאִיר
13 בְּמִוֶּחָא-סְתִימָאָה לְהִיּוֹת הַמִּשְׁכָּה. וְכֵן יִסוּד־אָבָא הַמַּאִיר בְּבִינָה.
14 וְזוֹהוּ "שְׂמֶן וְקֻטְרֵת יִשְׁמַח לֵב". וּבְחִינַת מְרִירִי הֵיינו שְׂמַחְבֵּר ב'
15 בְּחִינַת "מֶר" הַנ"ל – דְּקֻטְרֵת וְשֶׁמֶן) :

16 **ה.** וּבְנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ נוֹשָׂאִים אֶת יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהֵם
17 בְּחִינַת הַמְּקִיפִים. וּבְהֵם נֶאֱמַר (נִשְׂא ד, כז): "עַל פִּי אֶהְרֶן
18 וּבְנָיו כו", כִּי הִירִיעוֹת הָיוּ מִ"תִּכְלֹת כו" – נִגְדַּ שִׁשָּׁה
19 מִדּוֹת.

20 וְהֵנָּה, לְהַבִּין לָמָּה שָׂרֵשׁ הַמִּדּוֹת בְּבְחִינַת מְקִיפִים?

21 וְהַעֲנִין:

22 כִּי עִם הִיּוֹת שֶׁהַמִּדּוֹת הֵם נוֹלָדִים מִהַשְׁכָּל, שֶׁעַל יְדֵי
23 שְׂמַתְבוּגוֹן בְּגִדּוֹלַת אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא 'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין'
24 וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' – עַל יְדֵי זֶה נוֹלָדִים הַמִּדּוֹת לְהִיּוֹת
25 בְּלוֹת-הַנֶּפֶשׁ; אֲמָנָם שָׂרֵשׁ וּמְקוֹר הַמִּדּוֹת הֵם לְמַעְלָה
26 מִהַשְׁכָּל, הֵיינו מִן הָרִצּוֹן שְׂבָנֶפֶשׁ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה
27 מִהַשְׁכָּל, חֲכָמָה-וּבִינָה.

28 וְכֵן לְמַעְלָה, הַמִּדּוֹת דִּין־א נוֹלָדִים מִחֲכָמָה-וּבִינָה,
29 אֲמָנָם שָׂרֵשׁ וּמְקוֹרֵן – מַחְגִּית דְּאִרְי־אֲנָפִין, שֶׁהֵם
30 הַמִּדּוֹת-שְׂבָרִצּוֹן, הַנִּקְרָא בְּתֵר. וְהֵן הַנִּקְרָאִים בְּזֵהָר חֶלֶק א
31 רַמְט, ב) "טוּרֵי חֲשׂוּכָא", כִּי הַמִּדּוֹת נִקְרָאִים "הָרִים",
32 וּמִדּוֹת-שְׂבָרִצּוֹן נִקְרָאִים "טוּרֵי חֲשׂוּכָא" לְפִי שֶׁהֵם
33 לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל וְאֵינָם מוֹשָׁגִים. (וְלָכֵן שָׂרֵשׁ הַמִּדּוֹת –
34 מִבְּחִינַת מְקִיפִים, וְיִמִּינוֹ תַּחֲבָקְנִי"⁷²).

35 וְהֵנָּה, אֵף עַל פִּי שְׂשָׂרֵשׁ הַמִּדּוֹת דִּין־א הוּא מַחְגִּית
36 דְּאִרְי־אֲנָפִין, עִם כָּל זֶה אֵין עָרוֹף בִּינֵיהֶם. וּכְמוֹ אֲבָרְהָם,
37 שֶׁהָיָה מִבְּחִינַת חֶסֶד-דִּין־א, אֲמַר עַל עֲצָמוֹ (וִירָא יח, כז):
38 "וְאֲנֹכִי עֶפֶר וְאֶפֶר", בְּלוֹמַר, שְׁלֹגְבִי מְקוֹר הַחֶסֶד הוּא כְּמוֹ
39 עָרֶף הָאֶפֶר שֶׁנִּשְׁאָר מִן הָעֵץ אַחֵר שֶׁנִּשְׂרָף לְגַבִּי עֲצָמִיּוֹת
40 הָעֵץ, שְׂאִינוֹ בְּעָרֶף כָּלֵל – וְכִּף עָרֶף הַחֶסֶד-דִּין־א לְגַבִּי
41 חֶסֶד דְּאִרְי־אֲנָפִין. כִּי חֶסֶד דְּאִרְי־אֲנָפִין הוּא רַק בְּחִינַת
42 מְקוֹר וְשָׂרֵשׁ הַמִּדּוֹת, וְלֹא מִדּוֹת מִמֶּשׁ.

43 (וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל, מִתִּיקוֹת הַתְּפוּחָה, הַנִּמְשָׁךְ מִהַמּוֹל
44 הַמִּכָּה בּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדִל⁷³, שְׂאִין בְּהַמּוֹל מִעָרֶף וּמִהוֹת
45 הַמִּתִּיקוֹת גִּשְׁמִי, אֵלָּא שֵׁם הוּא עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל עֲרִיבוֹת וּמִתִּיקוֹת
46 וְרַחֲמִים, וּבְהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת נַעֲשֶׂה מִתִּיקוֹת גִּשְׁמִי – כִּף עַל דֶּרֶךְ
47 מִשְׁל, אֵין עָרֶף מִדּוֹת-דְּאֲצִילוֹת לְגַבִּי הַמִּדּוֹת-שְׂבָכְתֵּר, שֶׁהֵם רַק
48 מְקוֹר וְשָׂרֵשׁ הַמִּדּוֹת.

49 וְזוֹהוּ עֲנִין "אָב הַרְחִמִים", הֵיינו שֶׁהוּא מְקוֹר וְשָׂרֵשׁ לְמִדַּת
50 הַרְחִמִים, אֲבָל "אָב הַרְחִמִין" הֵיינו שֶׁהוּא רַחֲמֵן בְּמִדַּת רַחֲמִנוֹת
51 מִמֶּשׁ. וְהֵיינו בְּעָשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. וְלָכֵן אוֹמְרִים "אָב
52 הַרְחִמִים" בְּתַפְלַת מוֹסָף, וְכֵן בְּנַעֲלִילָה דְיוֹם הַכַּפּוּרִים⁷⁴).

53 וְהֵנָּה, כְּדִי לַחֲבֵר אֶת הַמִּדּוֹת דִּין־א לְשָׂרֵשׁ וּמְקוֹרֵן –
54 הוּא עַל יְדֵי "יַד הַגְּדוּלָּה". וְזֶה הָיָה בְּחִינַת "אֶהְרֶן כֹּהֵן
55 גָּדוֹל", שֶׁהוּא מִבְּחִינַת חֶסֶד דְּאִרְי־אֲנָפִין, שֶׁנִּקְרָא "יַד
56 הַגְּדוּלָּה".

57 וְלָכֵן מֵת אֶהְרֶן וְנִקְבֵּר "בְּהֵר הָהָר"⁷⁵, כִּי הַמִּדּוֹת דִּין־א
58 נִקְרָאִים "הָרִים", וּמְקוֹרֵן – הַמִּדּוֹת דְּאִרְי־אֲנָפִין – נִקְרָא
59 "הֵר הָהָר", וְשֵׁם הוּא שָׂרֵשׁ הַדִּיקְנָא – "זֶקֶן אֶהְרֶן" (תְּהִלִּים
60 קלג, ב).

61 וְלָכֵן הָיָה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַמִּדּוֹת דְּאִרְי־אֲנָפִין
62 שֶׁיִּתְלַבְּשׁוּ בַּמִּדּוֹת דִּין־א.

63 לָכֵן שְׂמוֹ אֶהְרֶן, פִּירוּשׁ: א' הֵר ד' – הֵיינו הַמִּדּוֹת
64 שְׂבָכְתֵּר. כִּי אֵלֶּף אוֹתִיוֹת פְּלִא⁷⁶ כו, וְאַחֵר כִּף כֶּשֶׁהוּא
65 מִשְׁפִּיעַ וּמִמְשִׁיךְ אוֹתָם לְמִטָּה שֶׁיִּתְלַבְּשׁוּ וְיִתְגַּלּוּ בִּין־א –
66 הֵיינו נוֹן פְּשוּטָה, שֶׁהוּא מוֹרָה עַל הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַמְשָׁכָה
67 אֲרוּכָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה⁷⁷.

68 וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּגֵרְשׁוֹן "עַל פִּי אֶהְרֶן", כִּי גֵרְשׁוֹן הָיָה

74. וְעִינֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעֲנִין "אָב הַרְחִמִים": בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "שְׂחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱנוּה". וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר".

75. (מִסְעִי לג, לט).

76. (רֹאה תְּקוּנֵי זֵהָר תְּקוּן ע קלה, א. הַקְּדַמַּת הָרֹאבִיד לְסַפֵּר יְצִירָה (יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכ"ב) יא, א. נִתִּיב הָא).

77. (וְעִינֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבַדּוֹר הַמִּתְחִיל "אַחֲרֵי הַיְי"ה אֱלֻקִּים תִּלְכּוּ כו", וְבוֹ תִּדְבָּקוֹן" (לְקַמֵּן רֹאה כ, ב)).

70. (רֹאה לְקַמֵּן עֲקֵב טו, ב. וְשֵׁם נִסְמָן. זֵהָר חֶלֶק א כו, ב. לְעִיל וְקָרָא כו, א).

71. (וְעִינֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "כִּי אַתָּה וְתֹאִירוֹ נִרִי" – ב"תְּרֵה-אוֹר" פְּרִשְׁת מְקִין).

72. וְעִינֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעֲנִין זֶה בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "שִׁימֵנִי כְּחוֹתֶם". וְעִינֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין בִּיאוֹר עֲנִין הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּרַכְּבָה" – בְּפִרְשֵׁת יִתְרוֹ.

73. (רֹאה בְּרֵאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה י, ו. זֵהָר חֶלֶק א רנא, א. הַשְּׁמֻטוֹת לְזוּהָר חֶלֶק א' סִימָן א. מוֹרָה נְבוֹכִים חֶלֶק ב, פֶּרֶק י).

35 כן עליות המדות דין"א בחג"ת דאריך-אנפין. ומכל מקום, "שתי
36 הלחם", שהם תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, הם למעלה
37 משני הכבשים. עין שם.
38 ומזה יובן גם כאן, דאף על גב שבני גרשון נושאים
39 היריעות, מכל מקום, בני קהת שהיו נושאים הפלים הארון שבו
40 הלוחות כו', הוא בחינה גבוה יותר. וזהו ענין "יד רמה".
41 י"ש לומר גם כן, ג' ידות הנ"ל הם גם כן חג"ת דעתיק-יומין:
42 כי מררי - "אריתי מורי" (שיר השירים ה, א), מור שבשמן
43 המשחה - גבורה דעתיק-יומין המלוכש במוחא-סתימא. ו
44 ויד הגדולה - י"ש לומר - חסד דעתיק המלוכש בגלגלתא.
45 ויד רמה - תפארת דעתיק-יומין ודעת דעתיק-יומין כו'.
46 ומשם שרש התורה⁸³.
47 ועוד י"ש לומר בענין ג' ידות הנ"ל - שהם הג' לויים:
48 דהנה מבואר במקום אחר, ב"סידור", בביאור על פסוק "אחרי
49 ה' אלקיכם תלכו" - ענין "וארבע הידות יהיה לכם כו'" (ויגש מז,
50 כד) - היינו שיש ב' פעמים ימין וב' פעמים שמאל.
51 והוא מה שכתוב (שיר השירים ב, ו): "שמאלו תחת לראשי",
52 וכתב (שיר השירים ח, ג): "שמאלו תחת ראשי" - אשר שמאל
53 הראשון הוא מה שהמקבל דוחה ומשפיל את עצמו על ידי
54 מרירות. ואף על פי כן נקרא שמאלו, כי הענין - שהאדם נוטל
55 כביכול שמאלו של הקדוש ברוך-הוא "תחת ראשי". דהיינו,
56 שמתבונן במוח שבראשו ריחוקו מהו, ועל ידי זה נעשה לבו
57 "נשבר ונדכד" (תהלים נא, יט). וזהו ענין "אחרי ה'". ואחר כך -
58 "תלכו", היא מדת האהבה, בחינת רצוא, בחינת "ימין
59 מקרכת"⁸⁴.
60 וזהו עצמו ענין מררי - שהוא בחינת "שמאלו", ובחינת
61 "גרשון" שהוא בחינת ימין כנ"ל.
62 אף אחר הרצוא נמשך בחינת שוב, על דרך "וירא העם
63 וינועו ויעמדו מרחק" (יחזקאל כ, ד). והוא ענין שמאל הב' - דהיינו
64 שמאל של המשפיע. שבחינת ה"שמאל דוחה"⁸⁴ הזה, הוא אינו
65 ענין ריחוק ממשי, אלא להיות בחינת "שוב לאחור". וכענין
66 "ותתצב אחותו מרחוק" (שמות ב, ד), והוא מבחינת חכמה -
67 "אמור לחכמה אחותי את" (משלי ו, ד).

1 נקרא על שם שהוא מגרש החיצונים, ונאמר (בא טו, ו):
2 "מינה ה' תרעץ אויב", שמגרש המדות הרעות,
3 שניקתם ממדות דין"א. אבל בהגלות נגלות המדות
4 שלמעלה מהשכל - הם מתגרשים ואין להם יניקה כו'.
5 וכל זה הוא מבחינת ימין דייקא. מה שאין כן מבחינת
6 גבורה, שהרי "רישיה דעשו בעיטפיה דיצחק".
7 ולכן נאמר בו "על פי אהרן", כי על ידי אהרן היתה
8 זאת ההתגלות והמשכה והתפשטות למטה בן"א -
9 מאריך-אנפין, "ימין ה'", ד"לית שמאלא בהאי עתיקא
10 כו"⁷⁸, ו"מינה ה' תרעץ כו'". וזהו "גרש" ואחר כך "ויו":
11 כי ויו מורה על המשכה למטה, וגו' מורה על המשכה
12 יותר למטה.
13 ולכן במשאל המשכן היה כל אחד ואחד נושא כפי
14 מדרגתו. וגרשון "על פי אהרן" - היה מחבר וממשיך
15 התגלות מדות דאריך אנפין בן"א. ואחר כך היה יכול
16 להמשיך ולהשפיע למטה התגלות בחינת "ימין ה'
17 תרעץ אויב" על ידי מ"ב מסעות בנסיעתו וחנייתו,
18 שבהגלות נגלות אור חסד זה איך-סוף, אזי נגרשו
19 החיצונים.
20 לכן היו בני גרשון נושאים יריעות המשכן, שהם
21 מקיפים ונעשו מתכלת כו', שהם נגד המדות, אשר
22 שרשם ומקורן מאריך-אנפין, מדות-שברצון, בחינת
23 מקיפים - כי אין שייך שם לקרוא בשם "מדה גלויה", רק
24 בחינת מקיף, שרש ומקור על מדות שלמטה בן"א כו'.
25 (ועיין בזה ויקרא (דף ז', סוף עמוד ב') על פסוק (תהלים קלג,
26 ב) "מדותיו": ודאי כמה דאת אמר: "על פי אהרן ובניו תהיה
27 כו"⁷⁹).
28 ועיין לעיל בפרשת במדבר, סוף דבור המתחיל "וידבר כו' שאו
29 כו'", כמה שכתוב שם: בחינת אהרן הכהן המביא רצון-העליון
30 "אל בית אמי" כו"⁸⁰.
31 ועיין ב"פרדס" שער כ"א, פרק י"ב. ובפרקי הכינויים, ערך יד:
32 "ג' פעמים יד - שם מ"ב"⁸¹. וזהו ענין מ"ב מסעות⁸².
33 ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק (אמור כג, ב): "והניף
34 הכהן אתם על לחם הבכרים", שתנופת כבשי עצרת הוא גם

78. (וזה חלק ג קט, א. וראה שם רפט, א).

79. ועיין מה שנתבאר פירוש "שיוך על פי מדותיו" - לקמן סוף דבור המתחיל "בהעלותך את הנרות" (לקמן ל, ד).

80. ועיין מה שנתבאר בענין ג' ידות - סוף דבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוגרא", בענין "כי יד על כס כו'" (תורה אור צה, ג ואילך).

81. וכן הוא ב"עץ חיים", סוף שער כסא הקבוד.

82. וכמו שנתבאר במקום אחר - בביאור על פסוק "אלה מסעי בני ישראל" (לקמן צב, ב). ועיין ברעיא מהימנא פרשת עקב, (דף ע"ב, סוף עמוד ב'). ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "צאינה וצאינה", בפירוש "שאו ידכם קדש כו'" (לקמן שיר השירים כא, ב ואילך).

83. כמו שכתב הרמ"ז ריש פרשת קרח. עיין מה שכתב על פי הזהר וישב, דף קס"א, על פסוק "וגבה מאד" - מסטרא דיעקב.

84. (סושה מז, א. סנהדרין קו, ב: "לעולם תהא שמאל דוחה ימין מקרכת").

נֶאֱמַר "נָשָׂא [...] גַּם הֵם", ובבבני מררי לא נאמר נשיאת
ראש. ופירש ברבות בשיר השירים: שלכן נאמר "גם
הם", שלא תאמר שהם פחותים מבני קהת, אלא מפני
כבוד התורה, שנאמר בה: "יקרה היא מפנינים וכל
חפציה לא ישוו בה" (במשלי סיקון ג, טו).
והענין: כי הפנינים, שהוא המרגליות, הם דבר יקר
על דרך משל, והתורה היא "יקר מכל דבר יקר"⁸⁵. וכמו
שכתוב ברבות ויקרא, ריש פרק ב': "עשרה נקראו יקרים:
התורה והנבואה כו', והעושר כו'". עיין שם. אם כן התורה
היא ראשית לכל דבר יקר, והיא "יקר על יקר"⁸⁶.
והענין, כי הנה על דרך משל, האבנים טובות קובעים
אותם בכתר ועטרה שעושין למלך, מפני יקרותן
וחשיבותן. והנה עיקר היקר שלהן הוא מפני דבר
הפלא, שהאבן שהוא דומם יהיה מאיר, על כן הם
יקרים "מזהב ומפז" (תהלים יט, יא).
וכך הוא על דרך משל ענין המצות גשמייות –
ששרשם מגיע בבחינת כתר. כנודע, דתרי"ג מצות
דאורייתא, ושבע מצות דרבנן – הם "תר"ך עמודי
אור"⁸⁷. והיינו, לפי שהם נעשים בדברים גשמיים
שמקליפת נוגה, שנפלו שם ניצוצים ממקום גבוה מאוד.
וכאשר מתבררים על ידי מעשה המצות – עולים להיות
בחינת כתר ועטרה⁸⁸. והיינו מפני שהוא דבר פלא –
שמבחינת עשייה גשמיית יהיה נעשה בחינת ביטול וכלי
לאור אינסוף ברוך-הוא.
אף עם כל זה, המצות הן בבחינת מקיף לבד, ואינו
מאיר הגילוי בבחינת אור-פנימי ממש, וכמו הכתר
והעטרה, שהוא בחינת מקיף לבד. אבל התורה היא
מאיר בבחינת אור-פנימי ממש, ושרשה גם כן
מפנימיות-הכתר, שהוא מוחא-סתימאה, שלמעלה
מבחינת חיצוניות הכתר שהוא לגלגלתא.
ולכן היא יקרה מפנינים, שהיא מבחינת פנימיות-
הכתר – שלמעלה ממדרגת הפנינים, שהם מגיעים
בחיצוניות-הכתר והעטרה. וזהו ענין "יקר על יקר": כי
"יקר" גימטריא "יש", וזהו ענין ש"י עולמות⁸⁹. אף "כתר"
הוא ב' פעמים ש"י, דהיינו פנימיות וחיצוניות כו'.
והתורה שהיא מבחינת פנימיות, היא יקר מיקר כו'.

וב' פעמים שמאל, וזהו ענין מררי – ב' פעמים "מר", היינו ב'
בחינות שמאל הנ"ל. וב' בחינות הנ"ל נקראים הכל "עצי שטים
עומדים", יראה-תתאה ויראה-עילאה, שכל זה נקרא
עמידה וביטול, וכמו שכתוב: "ויעמדו מרחוק"⁹⁰.
וב' פעמים ימין, וזהו ענין בני גרשון נושאי היריעות –
אהבה-עליונה ואהבה-רבה⁹¹.
ובני קהת נושאי הארון – היינו בענין מה שנתבאר שם
בפירוש "ובקולו תשמעו כו'".
גם כמו שנתבאר בדבור המתחיל "זכור ושמור" (תורה אור
עא, ב), בענין ההעלאה בחינת התורה שנקרא "אדם" – לקשרו
ולחברו לעצמות אור אינסוף, בחינת "פי לא אדם הוא כו'".
(שמאל א' טו, כט). עיין שם. ועל דרך זה הוא ענין נשיאת הארון.
ואם כן, בחינת יד – זהו ענין "והחמישית לפרעה", בחינת
התגלות עתיק שבבניה כו'.
ועיין ב"מאורי אור" אות י"ד, סעיף כ"ז מבואר: ב' פעמים
ימין ושמאל – הם אבא-ואמא וזו"נ. ואם כן, זהו ענין ד' הידות
כו', והחמישית כנ"ל).
קיצור. ענין בני גרשון שנשאו היריעות – שמחברים המדות
שלמטה מהשכל אל המדות שלמעלה מהשכל. וזהו "על פי
אהרן". ועל ידי זה מגרש המדות הרעות, על ידי "שיוור על
פי מדותיו" של הקדוש ברוך-הוא.
עוד יש לומר בענין ג' ידות: על דרך "וארבע הידות יהיה
לכם", שהם ב' פעמים ימין וב' פעמים שמאל שבפסוק "שמאלו
תחת לראשי וימינו תחבקיני", שהפסוק נאמר ב' פעמים בשיר
השירים (ב, ו, ח, א).
וזהו ענין בני גרשון ובני מררי: שבני גרשון מחברים
השני ובחינות ימין. דהיינו אהבת-עולם ואהבה-רבה, שהם
למעלה מבחינת "חסד עולם" ובחינת "ורב חסד". ובני מררי
מחברים השני⁹² בחינות שמאל.
ו"והחמישית" היא בחינה שלמעלה מימין ושמאל,
שאינן שם התחלקות חסד וגבורה – וזהו ענין בני קהת,
שנשאו את הארון שהוא קדש הקדשים :
ו. והנה, בבני קהת נאמר נשיאות ראש, ובבני גרשון

לִאֲבוֹהָ דִּהְיוּא בַּר נֶשׁ תַּמָּן, בִּשְׁעֵתָא דָּאֵמַר קִדְּשָׁא בְּרִיךְ-הוּא, אֲתַכְּנֵשׁ לְמִשְׁמַע
חֲדוּשָׁא וּמְלִין חֲדָתִין דְּאֹרִייתָא. וְרָאָה הַקְדָּמָת דְּזֹהֵר ח, א. וְזֹה פֶּרֶשְׁתָּנוּ קִמָּו,
ב: "אדם דהוא יקר מכל יקרא".

90. (ראה פרדס שער ח, פרק א)

91. ועיין מה שנתבאר על פסוק "בשלח פרעה את העם".

92. (סוף עוקצין. סנהדרין ק, א).

85. ועיין מה שנתבאר על פסוק "אתם נצבים [...] לפני ה'".

86. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב", בענין
"יחד לבבינו" (לקמן בלק סו, א).

87. (מההשקפות שבסוף הלקטי תורה).

88. (ראה אור התורה: בראשית ברח א, עמוד 522 ואלף. ברח ד, עמוד תתצג.
נ"ך ברח א, עמוד תתקנב).

89. (ראה וזה שלח קעד, א: דכמה יקר על יקר, ועטרה על עטרה, משערן

7 נֶאֱמַר ב'בְּנֵי קָהָת' – שֶׁנֶּשְׂאוּ אֶת הַלְוִיִּם, שֶׁנֶּאֱמַר 'יִקְרָה
8 הָיָא מִפְּנִינִים', שֶׁמֵּאִיר בְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת כו'.
9 וְגַם, עַל פִּי מַה שֶׁנֶּתְבָּאָר לְעֵיל, שֶׁבְּנֵי גֵרְשׁוֹן מַעֲלִים
10 הַמִּדּוֹת לְבַחֲנִית 'מִדּוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶשְׁכֵּל', וְהוּא ז'
11 תַּחְתּוֹנוֹת דְּאִרְיָ-אֲנָפִין, אֲבָל בְּנֵי קָהָת – שֶׁנֶּשְׂאוּ אֶת
12 הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָא מִבְּחִינַת חֻכְמָה-שְׁבֻכָּתָה כו' 93:

1 וְהִנֵּה, 'בְּנֵי גֵרְשׁוֹן', שֶׁנֶּשְׂאוּ אֶת הַיִּרְיָעוֹת, שֶׁהֵם מַה
2 שֶׁמֵּאִיר בְּבַחֲנִית מִקִּיף עֲדִיין, דּוֹגְמַת הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי
3 הַמַּצּוֹת כו', לְכֵן נֶאֱמַר בָּהֶם 'נְשִׂיאוֹת רֹאשׁ', שֶׁנְּשִׂיאוֹת
4 רֹאשׁ זֶהוּ הַהֶעֱלָאָה לְבַחֲנִית כְּתָר. כְּמוֹ שֶׁכְּתַב ב'פְּרָדָס' עֶרֶךְ
5 נִשְׂאָ. אֲךָ עִם כָּל זֶה נֶאֱמַר בָּהֶם 'גַּם הֵם' – לְפִי שְׁבֻכָּתָה
6 זֶה מֵאִיר עֲדִיין בְּבַחֲנִית מִקִּיף. אֲבָל עֵיקַר נְשִׂיאוֹת רֹאשׁ

93. וְעֵינֵינוּ מִה שֶׁנֶּתְבָּאָר מִזֶּה בְּדִבְרוֹ הַמֵּתַחֵל 'יּוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כו'.

ב.

הור כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

31 נִקְרָאִים בְּשֵׁם עוֹשֵׂין רַש"מ לִהְיוֹת פְּרִנְסָתָם ע"י אַחֲרִים
32 כְּמ"ש וְעַמְדוֹ זֹרִים כו'. אֲךָ הִנֵּה תַחֲלָה יֵשׁ לַהֲבִין
33 וּלְדַקֵּק בְּבִיאוֹר לִשׁוֹן רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם מִהוּ דְּלִכְאוּרָה
34 אֵין זֶה מוֹבֵן מִהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם מָקוֹם זֶה מִהוּ הַל"ל
35 רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן אוֹ רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקִּבְּלָה וְכֵה"ג. וְהִנֵּה יָדוּעַ
36 בְּפִי מָקוֹם שֶׁהוּא כּוֹלֵל שֶׁשָּׁה קְצוֹת מַעֲלָה וּמִטָּה מְזוּרָה
37 וּמַעֲרָב כו' וְכֵמוֹ עֵינֵינוּ ו' קְצוֹת גִּשְׁמִיִּים שֶׁהוּא בַּגֹּדֶר
38 מָקוֹם גִּשְׁמִי כַךְ יֵשׁ ו'ק רֹחַנִיִּים שֶׁבַחִי הו"ק גִּשְׁמִיִּים
39 (ו'ק) מִקְבָּלִים מֵהֶם וְכֵמוֹ בַּחֲוִי ו'ק דְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה
40 בְּכָלִל מִקְבָּלִים מִבַּחֲוִי ו'ק דִּיצִי וְבַחֲוִי ו'ק דִּיצִירָה
41 מִקְבֵּל מו"ק דְּבִרְיָה ו'ק דְּבִרְיָה מִקְבָּלִים מִבַּחֲוִי ו'ק
42 דֹּאצִי וְע"ז נֶאֱמַר כִּי הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי שֶׁבַחִי מָקוֹם שֶׁל
43 כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם עַד לִפְנֵי הָאָצִי וְעַד בְּכָלִל כו' הֵכֵל הוּא
44 רַק בְּבַחֲוִי מִמְּלֵא כ"ע לְבַד שֶׁהוּא בְּטָל וְנִכְלָל בְּבַחֲוִי
45 סוֹבֵב כ"ע הַכְּלָלִי שֶׁלִּמְעַלָּה מִבַּחֲוִי הַמָּקוֹם שֶׁל כָּל
46 הַעוֹלָמוֹת דֹּאבִי"ע כִּידוּעַ וְע"ז נֶאֱמַר בְּכָלִל הִנֵּה מָקוֹם
47 אֲתִי שֶׁנִּכְלָל בְּבַחֲוִי סוֹבֵב כו' וְד"ל וְזֶהוּ שְׂאֵרֵז"ל הוּא
48 מִקְוֵמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין הַעוֹלָם מִקְוֵמוֹ פִּי הוּא מִקְוֵמוֹ
49 שֶׁל עוֹלָם הֵינֵנוּ בַּחֲוִי הָאֵרֶת הַשֹּׁפַע מְסוֹבֵב כ"ע שֶׁנֶּקֶד
50 הוּא לִשׁוֹן נִסְתָּר לְבַחֲוִי מִמְּלֵא לִהְיוֹת נֶקֶד מִקְוֵמוֹ שֶׁל כָּל
51 עוֹלָם כו' אֲבָל אֵין הַעוֹלָם דְּבַחֲוִי מִמְּלֵא מִקְוֵמוֹ הַעֲצָמִי
52 כְּמ"ש הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי לִהְיוֹת בַּחֲוִי סוֹבֵב נִבְדָּל בַּעֲרֵךְ
53 מִכָּל בַּחֲוִי מָקוֹם עַד רוֹם הַמַּעֲלּוֹת (וּמ"ש בְּרוּךְ כְּבוֹד ה')
54 מִמִּקְוֵמוֹ הַעֲצָמִי וְכֵן מ"ש הִנֵּה ה' יוֹצֵא מִמִּקְוֵמוֹ כו' זֶהוּ
55 בַּחֲוִי גִילּוֹי הַעֲלָם הַעֲצָמוֹת דְּסוֹבֵב לְבָא בַּעֲצָמוֹ לִידֵי
56 גִילּוֹי וְלֹא בְּבַחֲוִי צִמְצוּם הָאֵרֶת כַּעֲשִׂיו מְסוֹבֵב לְמִמְּלֵא
57 כו' וְכֵן מִמִּקְוֵמוֹ יִפֵּן בְּרַחֲמֵיו כו' וְכֵה"ג) וְלִזֶּה אִמְרוֹ בְּרוּךְ
58 הַמָּקוֹם שִׁיבָא בַּחֲוִי מָקוֹם דְּבַחֲוִי מִמְּלֵא לְבַחֲוִי וּמִדְּרִיגָה
59 דְּבַחֲוִי סוֹבֵב ע"י בַּחֲוִי הַבְּרִכָּה מִן הַעֲלָם לְגִילּוֹי כְּמוֹ
60 בְּרוּךְ אַתָּה כו' וְד"ל:

1 (מִד) אֲךָ הִנֵּה לַהֲבִין הִיטִיב עֵינֵינוּ יְרִידָה זֹאת שֶׁהָיָא
2 צוֹרֵךְ עָלֵינוּ אֵין יִתְכֵּן שֶׁמִּבַּחֲוִי יְרִידָה גְּדוֹלָה
3 כְּזֹאת יֵבֵא לְבַחֲוִי עָלֵיהָ גְּדוֹלָה כְּזֹאת כו' דִּהִנֵּה יֵשׁ
4 לַהֲקִידִים עֵינֵינוּ אֶחָד וְהוּא לְתַרְץ הַקוֹשִׁי הַחֲזָקָה הִידוּעָה
5 עַל מֵאִמְרָם ז"ל בְּמָה דְּרָמוּ קְרָאִי אֶהְדִּי כְּתִיב וְאִסְפַּת
6 דִּגְנָךְ כו' וְכְתִיב וְעַמְדוֹ זֹרִים וְרַעַי צִאֲנֶכֶם כו' וְתִירְצוּ
7 כֹּאֵן כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹשֵׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם וְעַמְדוֹ זֹרִים וְרַעַי
8 כו' וְכִשְׂאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂין רַש"מ וְאִסְפַּת דִּגְנָךְ כו'
9 וְהַקוֹשִׁי ע"ז הוּא מִמָּה שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּפִי וְהִיָּה אִם שְׁמוּעַ
10 כְּשֶׁאִמְרוּ וְאִסְפַּת דִּגְנָךְ כו' שֶׁזֶּהוּ כְּשִׁישְׁמַעוֹ אֶל מִצְוֹתֵי
11 לֵאחָבִי אֶת הוִי"ה וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם אִז
12 וְנִתְתִּי מִטֵּר כו' וְאִסְפַּת דִּגְנָךְ כו' א"כ הִרִי אֵין לָךְ עוֹשֵׂין
13 רַש"מ יוֹתֵר מִבַּחֲוִי מִס"נ כֹּזֶה בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם
14 וְאִעֲפ"כֹּ אִמְרוּ וְאִסְפַּת דִּגְנָךְ וְזֶה וְדֹאִי א"א לֹמֵר דְּבִמְס"נ
15 דְּבִכָּל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם ג"כ יִהְיוּ נִקְרָאִים אֵין עוֹשֵׂין
16 רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם כו'. וְהִנֵּה הַתִּירוֹץ הָאֲמִיתִי עַל קוֹשִׁיָא
17 זֹאת הִנֵּה יָדוּעַ בְּשֵׁם הַה"מ ז"ל דָּגַם שֶׁבַח שִׁנִּיה נֶאֱמַר
18 בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם אֲבָל לֹא נֶאֱמַר בֵּה וּבְכָל
19 מֵאוֹדְכֶם כְּמוֹ בְּפִי רֹאשׁוֹנָה שֶׁא' גַּם וּבְכָל מֵאוֹדְךָ וְזֶה
20 דְּבַר פֶּלֶא בְּאֵמֶת לְמָה בְּפִי רֹאשׁוֹנָה נֹא' וּבְכָל מֵאוֹדְךָ
21 וּבְפִי שִׁנִּיָּה לֹא הִזְכִּיר בְּכָל מֵאוֹדְכֶם וְא"כ מִפְּנֵי שֶׁאֵין
22 שֵׁם בַּחֲוִי אֶהְבָּה רַבָּה דְּבִכָּל מֵאוֹדְךָ אֵינוּ נִקְרָאִים עֲדִיין
23 בְּשֵׁם בַּחֲוִי עוֹשֵׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם רַק כְּשִׁיחִיָּה בֵּהֶם
24 אֶהְבַּת בְּכָל מֵאוֹדְךָ כְּמוֹ לַעֲתִיד אִז נֶאֱמַר וְעַמְדוֹ זֹרִים כו'
25 וְזֶה מִתּוֹרַץ הַקוֹשִׁי הַנ"ל. אֲךָ עֲדִיין אֵין זֶה מִתִּישֵׁב
26 הֵיטֵב לְכֹאוּרָה דֹּאִי יִתְכֵּן דְּבִשְׁבִּיל חֲסִרוֹן מַעֲלָה
27 וּמִדְּרִיגָה אֶהְבָּה רַבָּה דְּבִכָּל מֵאוֹדְךָ יִהְיוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם
28 אֵין עוֹשֵׂין רַש"מ לִהְיוֹת עָלֵיהֶם כּוֹבֵד עוֹל הַקִּשָּׁה
29 דּוֹאִסְפַּת דִּגְנָךְ כו' דְּלִכְאוּרָה גַּם בְּאֶהְבָּה דְּבִכָּל לְבַבְכֶּם
30 וּבְכָל נַפְשְׁכֶם בְּבַחֲוִי מִס"נ מִמֵּשׁ תִּסְפִּיק לַעֲנִין שִׁיחִיו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

24 רומז על המשכת מוחי' דאבא והד' כוסות רומזים על
25 המשכת מוחי' דאימא שהם בחי' יין המשמח ע"ש
26 בארוכה:
27 ולהבין זה קצת לקרב אל השכל ענין המשכת מוחי'
28 הללו וההארה המגיע לנו עי"ז כי ידוע מ"ש
29 בזהר ויצא (קנ"ז) שהמצה היא מיכלא דמהימנותא
30 שע"י אכילת מצה תתחזק האמונה בלב נשמות ישראל
31 וכ"כ החינוך במצות סיפור יצ"מ כי הוא יסוד גדול
32 ועמוד חזק בתורתנו ואמונתנו לפי שהוא לנו אות
33 ומופת גמור בחידוש העולם וכי יש אלוה קדמון חפץ
34 ויכול פועל כל הנמצאות ובידו לשנות היש שיחפץ בו
35 בכל זמן מן הזמנים כמו שעשה במצרים ששינה טבעי
36 העולם בשבילינו כו' ועם שכתב דבריו אלה עפ"י
37 פשוט דהיינו שע"י המצות שנעשה בזכרון יצ"מ תקבע
38 בלבבינו האמונה הזאת כי אחרי הפעולות נמשכים
39 הלבבות והאדם נפעל כפי פעולותיו ע"ש מצוה ט"ז
40 שהאריך בזה, מ"מ כבר הקדמתי לך במצות מילה כי
41 אורייתא סתים וגליא, והוא כתב הנראה ממצוה זו
42 בנגלה, ועפ"י הנסתר הנה באמת המצה יש בה הכח
43 הזה לחזק האמונה מלבד הזכרון וכעד"ז ענין ההגדה,
44 והגליא שבתורה הוא כפי הסתים כמו הלבוש לגוף ויש
45 עוד כמה פנים לפנינו עד אין קץ ותכלית וכגוף לנפש
46 ונפש לרוח ונח"י כו':

מצות השבתת חמץ, ואכילת מצה

1 ענין חג המצות: (ט') להשביט חמץ בערב פסח
2 שנאמר תשביתו (שמות י"ב ט"ו). (י') לאכול
3 מצה בליל ט"ו בניסן שנאמר בערב תאכלו מצת
4 (שמות י"ב י"ח): הנה במצות אכילת הפסח צלי אש
5 נת' בלק"ת ובפע"ח שהענין כי בגלות מצרים הי' הז"א
6 בקטנות כי נסתלקו ממנו הה"ח המתפשטים בגופו
7 מחסדו עד הודו וחזרו לגרון ששם הדעת שלו
8 המלוכש ביסוד אי' ואז פרעה העומד בעורף מעכב
9 השפע הנמשכת דרך הגרון ומקבל לעצמו מה"ח וה"ג
10 הנ"ל וזה הי' מחמת פגם הנשמות הנמשכים מחו"ג
11 שבדעת, ולזאת הוצרך לבא בבחי' עיבור תלת כלילן
12 בתלת ובליל פסח הי' הלידה וזהו ענין צליית הפסח
13 ראשו על כרעיו כו' ע"ש: וענין המצות הוא כי באותו
14 לילה נכנסים בו ג"כ כל המוחי' דעיבור יניקה מוחי'
15 יחד דהיינו מוחי' דקטנות ומוחי' דגדלות ועוד נוסף
16 לזה ג"כ קטנות וגדלות שני פי' קטנות וגדלות ראשון
17 הוא מוחי' הנמשכים לו מנה"י דישסו"ת חיצוני'
18 ופנימי' וקטנות וגדלות שני הוא הנמשכים לו מנה"י
19 דאו"א עילאי' חיצוני' ופנימי' וכ"ז נכנס יחד מה
20 שע"פ ההדרגה הי' צ"ל המשכת זמן טובא שאפי'
21 בשבת אינו מגיע לגדלות שני עד תפלת המוסף כו'
22 והוא כדי לגואלם ממצרים שמחמת גילוי ההוא הי'
23 הגאולה שלא כפי הטבע וזהו ענין מצות אכילת מצה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

12 לא ימאס, וכמו תמיד' שהיו קריבין משל צבור כמ"ש
13 ברפ"ד דשקלים, והיינו כמארו"ל ביבמות דק"ה סע"א
14 כתי' בכל קראנו אליו וכת' דרשו ה' בהמצאו. ותירצו
15 כאן ליחיד וכאן לצבור, והיינו שלצבור הוא בכל קראנו
16 אליו, ושם ארו"ל יחיד אימת א"ר נחמן אלו עשרה
17 ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, והיינו מפני כי בעשי"ת מאיר
18 יגמה"ר ולכן גם ליחיד הוא נמצא, נשמע מזה שלרבים
19 בכל קראנו אליו והיינו כי הרבים ע"י תפלתם ממשיכי'
20 יגמה"ר, וכמו"כ היחיד כשהוא בבחי' לב נשבר ונדכה
21 תפלתו ג"כ אינו נמאסת כמו תפלת הצבור שאינו
22 נמאסת כמארו"ל בברכות ד"ח ע"א מנין שהקב"ה אינו

1 א"ר יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח
2 לפני הקב"ה שבשעה שבהמ"ק קיים אדם
3 מקריב עולה שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו,
4 אבל מי שדעתו שפלה עליו כאילו הקריב כל הקרבנות
5 כולם שנא' זבחי אלקי' רוח נשברה ולא עוד אלא שאין
6 תפלתו נמאסת שנא' לב נשבר ונדכה אלקי' לא תבזה.
7 ולכאו' צ"ל מה"ע ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת
8 למ"ד תפלות כנגד תמידין תקנו, שמאחר שדעתו
9 שפילה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות כולם ואיך לא
10 יקובל תפלתו שהיא כנגד קרבן התמיד לבד. וי"ל
11 שנעשה תפלתו כמו תפלת הצבור שנא' הן אל כביר

פני שור מהשמאל, וע"י עלי' זו ובירור זה החיות
נשאות את הכסא ומגביהים את הכסא עם בחי' אדם
שעל הכסא לבחי' אוא"ס שלא אדם, לכן עי"ז נמשך
הסליחה והמחילה ונמשך האור למלאות הפגם שפגם,
כי שורש כל הרמ"ח מ"ע הם מבחי' אדם כמ"ש זאת
התורה אדם, וכנודע שרמ"ח פקודין הם רמ"ח אברין
דמלכא, ושס"ה ל"ת הם שס"ה גידי' וזהו ענין בחי'
אדם בכלל, ועי"י שמגביהים את בחי' אדם זה לבחי'
אוא"ס שכי לא אדם הוא עי"ז נמשך תוס' וריבוי אור
למלאות כל הפגמים כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

[ש"פ בהר (ערב ל"ג בעומר), ל"ב]

מואס בתפלת של רבים שנא' הן אל כביר לא ימאס,
וכמו"כ הוא תפלת היחיד כשהוא בבחי' לב נשבר
ונדכה.
וביאור הענין יובן בהקדם ענין הקרבנו' דהנה צ"ל
איך המביא קרבן בהמה מתכפר לו על מה
שפגם במ"ע, או בעשותו אחת ממצות ה' אשר לא
תעשינה ואשם, האיך יתכפר עי"י שמקריב קרבן לה'
מן הבקר ומן הצאן. אך הענין הוא דהנה שרש נפש
הבהמה הוא מבחי' פני שור שבמרכבה, ועי"י שמקריב
הבהמה על המזבח עי"ז היא מתעלית לשרשה ומקורה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובר - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

זמן שאדם ממשמש בזה מוצא בזה תאנים (שאינן
מתבשרות בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, וכל שעה
ראוי לאכול מהן) אף דברי תורה, כל זמן שאדם הוגה
בהן מוצא בהם טעם.

וכן הוא במדרש רבה פרשת נשא פרשה יב דף רמח
סוף עמוד ד':

"למה נמשלה תורה בתאנה? שרוב האילנות נלקטים
באחת, והתאנה נלקטת מעט מעט.

(ולכן היא פטורה מן הפאה, כמו שכתוב במשנה דפאה
פרק א: "כלל אמרו בפאה, כל שהוא אוכל כו' וליקטתו באחת".
והיינו לאפוקי תאנה שנקלטין אחת אחת.)

וכך התורה, היום לומד מעט ולמחר הרבה, לפי
שאינה מתלמדת לא בשנה ולא בשתיים, ועליה נאמר
נוצר תאנה".

ובגמרא ברכות דף נו עמוד א: "הרואה תאנה בחלום
- תורתו משתמרת בקרבו, שנאמר: 'נוצר תאנה יאכל
פריה'". (כי תאנה היא מלכות⁸ ו"מלכות - פה, תורה שבעל-
פה קרינן לה"⁹)

הרי שתורה שבעל-פה נמשלה לתאנה, ואיך נאמר
שעץ הדעת תאנה היה?

(ה) והנה, הגם כי התורה היא הרפואה האמיתית
למחלה הנ"ל, ולא לבד להחלישה ולהתיש בזה, אלא
גם להעבירה ולהסירה לגמרי, ובכך ויכולת התורה
להפוך מהות ועצם נפש הבהמית לטוב כו' כנ"ל, מכל
מקום, מצינו לר"ז שאמרו ביומא דף עב עמוד ב על
הפסוק "וזאת התורה אשר שם משה": "זכה - נעשה לו
סם חיים, לא זכה - נעשה לו סם המות כו'".

ולכאורה הוא דבר פלא: איך התורה, שהיא מקור
הרפואה ו"עץ חיים היא למחזיקים בה"², תהיה בחינת
סם המות חס ושלום, ולא זאת לבד שאינה רפואה
לנפש - תהיה עוד הדיפוף חס ושלום!

אך להבין זה צריך להקדים תחילה מה דאיתא
במדרש רבה בראשית, פרשה יט על פסוק "ויתפרו עלה
תאנה": "אמר רבי שמעון בר יוחאי: עלה שהביאה
תואנה לעולם". דסבר ש"עץ הדעת - תאנה היתה". וכן
הוא דעת רבי נחמיה בגמרא ברכות דף מ' עמוד א.

ולכאורה צריך להבין, והלא נמשלה תורה שבעל-
פה לתאנה, וכמו שכתוב: "נוצר תאנה יאכל פריה",
וירשו רז"ל בעירובין דף נד סוף עמוד א:

"למה נמשלו דברי תורה בתאנה? מה תאנה זו, כל

1. ואתחנן ד, מד.

2. משלי ג, יח.

3. הבא לקמן עד אמצע פרק ו מיוסד, כנראה, על יתל אור לתהלים עמוד קעב.
ודבור המתחיל "הגור חרץ על ירך" תרל"ג ספר המאמרים תרל"ג חלק ב עמוד
תר ושמך נסמן.

4. בראשית ג, ז.

5. משלי כו, יח.

6. רש"י שם.

7. לאפוקי תאנה שנקלטין אחת אחת: על פי פירוש רבי עובדיה ברטנורא.

8. מדרש רבה שם: "מהו יאכל פריה?" פרי של תורה, מלכות ושרות.

9. תקוני זוהר בהקדמה יו, א.

1 אף הענין הוא:

2 דהנה איתא בזהר חלק א דף רכא, ד"עץ החיים" הוא
3 תפארת, ו"עץ הדעת" היא מלכות. וזה לשונו שם סוף עמוד
4 א על פסוק¹⁰ "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל כו":

5 "בשעתא דברא קודשא בריך הוא לאדם כו', בעא
6 מיניה לאתדבקא ביה, בגין דישתכח יחידאי, ובלבא
7 יחידאי, ובאתר דדבקותא יחידאי, דלא אישתני ולא
8 מתהפך לעלמין כו'. הדיא הוא דכתיב "ועץ החיים בתוך
9 הגן"¹¹.

10 לבתר סטו מארחא דמהימנותא, ושבקו אילנא
11 יחידאי עילאה מפל אילנין, ואתו לאתדבקא באתר
12 דמשתני

13 (וב"מקדש מלך" וזה לשונו: "כתב הרב חיים ויטאל ז"ל
14 בפרישת אמור על זה: סוד עץ הדעת נוקבא, ובהו יבוא על נכון
15 מה שכתוב בזהר בראשית, שהחטא היה שלא אכל מעץ
16 החיים קודם שאכל מעץ הדעת או ביעור". עד כאן לשונו).

17 ומתהפך מגוונא לגוונא, ומטב לביש ומביש לטב,
18 ונחתי מעילא לתתא ואתדבקו לתתא בשנויין סגיאין כו',
19 ודאי בדין אתהפך לבייהו בההוא סטרא ממז', ומנין
20 לטב, ומנין לביש, ומנין לרחמי כו'.

21 אמר ליה קודשא בריך הוא: אדם, שבקת חיי
22 ואתדבקת במותא? חיי – דכתיב "ועץ החיים בתוך הגן",
23 דאקרי 'חיים', דמאן דאחיד ביה לא טעים מותא
24 לעלמין. אתדבקת באילנא אחרא, הא ודאי מותא הוא
25 לקבלך, הדיא הוא דכתיב: "רגליה יורדות מות"¹², וכתיב:
26 "ומוצא אני מר ממות את האשה"¹³, ודאי באתר דמותא
27 אתדבק ושיבך אתר דחיי כו'.

28 כיון דחזו דאדם סגיד להאי אתר ואתדבק ביה,
29 כולוהו אתמשכו אבתריה, וגרים מותא לכל עלמא,
30 וברין אשתני אדם לכמה גוונין, ומנין דינא, ומנין רחמי
31 כו"¹⁴. עד כאן לשון הזהר.

32 ופירש בזהרי חמה¹⁵ שם:

33 "דמה שהמלכות נקראת עץ הדעת, וזה מצד
34 התלבשותה במט"ט (שהוא בעולם היצירה) הנקרא "עץ
35 הדעת טוב ורע"¹⁶, מחציו ומטה רע, מצד הקליפות
36 הנאחזות בו. וכן נקראת "אילנא דמותא" בשמתלבשת
37 בקליפה הגורם מיתה לכל העולם. אבל המלכות
38 בבחינת עצמה, חלילה וחס, פי היא אצילות, וכולה
39 חיים טוב. וזהו שכתוב "רגליה יורדות מות", כלומר,
40 סבותיה ובחינותיה יורדות ומתלבשות במות.

41 (ורוצה לומר, מה שאין כן תפארת הנקרא "עץ החיים", גם
42 סיבותיו אינן יורדות ומתלבשות במות חס ושלום.

43 ועיין מה שנתבאר ב"תורה אור" דבור המתחיל "לכן
44 אמור"¹⁷ בענין "קודשא בריך הוא", שאפילו בחינת זיו והוד
45 מבחינה זו אי אפשר להתלבש בו. וקודשא בריך הוא היינו
46 תפארת, כנודע מענין¹⁸ "קודשא בריך הוא מצלי"¹⁹)

47 וזהו שאמר גם כן: "הא ודאי מותא הוא לקבלך"²⁰,
48 כי בהיותך מקושר שם, המות הוא לנגדך, כי "לפתח
49 חטאת רובץ"²¹.

50 "כיון דאדם סגיד להאי אתר"²², כלומר "להאי אתר"
51 ולא רצה במדת התפארת, אלא אדרבה, הפרידה מן
52 התפארת, ולקחה בר מבעלה, מלובשת ב"אילנא
53 דמותא" – "כולוהו אתמשכו אבתריה וגרים מותא כו"²³.
54 עד כאן לשון הזהרי חמה.

לכל העולם. ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים כו'.

15. ופירש בזהרי חמה על דרך זה ראה אגרת הקדש סימן כ"ו הובאה לקמן
פרק יא. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

16. בראשית ב, ט.

17. שמות נו, ג וזה לשונו: "וקודשא בריך הוא" הוא בחינת מה שהוא קדוש
ומובדל מגדר עלמין לגמרי, שאפילו בבחינת זיו והוד לא היו עולמות יכולים
לקבל חיות ממנו.

18. כנודע מענין: ראה לקוטי תורה ובמדבר טו, ב סוף הביאור דבור המתחיל
"בשעה שהקדומו" – להעיר מתורת חיים ובראשית קיד, ב דרוש שני לפסוק
"אירדה נא" פרק כו. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

19. ברכות ז, א. ראה תקונים שבוזהר דרש עמוד קמא, ב. וראה באורי הזהר
לאדמו"ר הצמח צדק חלק א עמוד נד. אור התורה ורא (בראשית כרך ד) עמוד
תשנח.

20. הרי ודאי המות כנגדך.

21. בראשית ד, ז.

22. שאדם משתנהו למקום זה.

23. כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לכל העולם.

10. בראשית ג, ו.

11. בראשית ב, ט.

12. משלי ה, ה.

13. קהלת ז, כו.

14. בשעה שברא הקדוש בריך הוא את האדם כו', בקש ממנו להדבק בו כדי
שימצא יחיד, וכלב יחיד, ובמקום של דבקת יחידה שלא משתנה ולא מתהפך
לעולמים כו'. וזה שכתוב "ועץ החיים בתוך הגן".

אחר כך סטו מדרך האמונה, ועזבו את העץ היחיד, העליון מכל האילנות,
ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מגוון לגוון ומטוב לרע ומרע לטוב, ופרדו
מלמעלה למטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים כו', ודאי שאז התהפך לבס
באותו הצד ממז', לפעמים לטוב לפעמים לרע כו'.

אמר לו הקדוש בריך הוא: אדם, עזבת חיים ונדבקת במות? חיים – שכתוב "ועץ
החיים בתוך הגן", שנקרא "חיים", שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים.
נדבקת בעץ אחר – הרי ודאי המות כנגדך. וזה שכתוב "רגליה יורדות מות",
ורכבו "ומוצא אני מר ממות את האשה". ודאי שנדבק במקום המות ועזב מקום
החיים כו'.

כיון שראו שאדם משתנהו למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות

11 גם שלא רצו במדת המלכות, מכל מקום לא הפרידו
12 אותה חס־ושלום, ולמה כאן שאחזו במדת המלכות –
13 הפרידה?
14 ועוד זאת, שאומר ב"זהרי חמה": "שלקחה בר
15 מבעלה מלובשת באילנא דמותא", שגראה דהא בהא
16 תליא כו' – וצריכים להבין זאת.
17 קיצור. יקשה במאמר ר"ל א) "עץ הדעת תאנה היתה", והרי
18 בה נמשלה תורה שבעל־פה – מלכות. ב) חטא אדם הראשון
19 שנתדבק במדת המלכות, שהפרידה מן התפארת.
קונטרס עץ החיים פרק ה

25. ראש השנה כה, א.

1 ולכאורה כל זה תמוה: מהו החטא מה שנתדבק
2 במדת המלכות – הלא היא ספירה קדושה ממדות
3 דאצילות, ואיתא ב"ספר הבהיר", הובא ב"פרדס" שער
4 ערכי הכנויים פרק ד, שרצה הקדוש ברוך־הוא ליתן מדה
5 זו להאבות ולא רצו בה, וזהו "אכן מאסו הבונים כו"²⁴,
6 ודוד היה מרבה למדת המלכות, וכתבי ביה²⁵: "דוד
7 מלך ישראל חי וקים" כו'.
8 וב"זהרי חמה" כתב ש"הפרידה מן התפארת כו".
9 וצריך להבין, הלא בזהר אומר רק "שלא רצה במדת
10 התפארת", והיה מרומם ש"הפרידה כו", והלא האבות,

24. תהלים קיח, כב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ט

20 והתחלקות חלק מן העצם. ולהבין ענינם ברוחניות
21 בעבודה בנפש האדם, הנה בזהר¹¹ פרש ענין התרומה
22 שתורמה הוי תריי ממאה, וקאי על ענין הקריאת שמע
23 שהוא ענין התרומה וזכה הוי תרי ממאה, דעקר ענין
24 הקריאת שמע הם ב' פסוקים¹² ראשונים דקריאת שמע
25 וברוך שם, ובפסוק שמע יש כ"ה אתונוח, ובברוך שם
26 כ"ד אתונוח, הרי מ"ט, וידוע דכונת הקריאת שמע הוא
27 ליחוד, שהוא ענין המסירות נפש למסר נפשו באחד,
28 שהוא מדרגת הנו"ן שהיא התרומה אחד מחמשים,
29 ויחוד זה צריך להיות פעמים בכל יום, ויחוד לילה ביום
30 בקריאת שמע של שחרית, ויחוד יום בלילה בקריאת
31 שמע של ערבית, הרי ב' פעמים ענין המסירות נפש,
32 וזהו דתורמה תרי ממאה. אמנם בתרומה זו גופא יש
33 ב' מדרגות, הא' תרומה שהיא תרומה והעלאה למלטה
34 למעלה, והב' תרומה שהיא בחינת הפרשה, והיא
35 הממשכה והגלוי מלמעלה למטה, וזהו "ויקחו לי
36 תרומה", לי לשמי, שהיא עבודה תמה וברה ביחודא
37 עלאה דקריאת שמע, שהיא מדרגה נעלית עד מאד.
38 אמנם עדין צריך להבין, דהנה מצינו ג' מדות בתורמי

1 ג) והנה מצינו עוד דגמא לענין זה בענין התרומה.
2 דהנה כתיב (שמות כה, א) "ויקחו לי
3 תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את
4 תרומתי", שבפרוש תרומה יש ב' פרושים, הא' מלשון
5 הגבהה והרמה, וכמו שכתוב (בראשית יד, כב) "הרמתי
6 ידי אל הוי" וכו', או (תלים נו, ו) "רומה על שמים
7 אלקים" וגו', וזהו פרוש "ויקחו לי תרומה" –
8 ארמוותאי, הגבהה והעלאה מלמטה למעלה, וכמו
9 המרים את ידיו שהוא הגבהה למעלה ממקומן, וכמו
10 שכתוב (ויקרא ט, כב) "וישא אהרן את ידיו אל העם
11 ויברכם", ותרגם "וארים אהרן ית ידוהי על עמא
12 ויברכנו", ובגמרא סוטה (נדף לח עמוד א) גליף לה
13 מהא דברכת כהנים הוי בנשיאת פנים, שהוא הגבהה
14 הידים, ובגמרא כזאת יובן בפרוש תרומה שהוא מלשון
15 הגבהה והרמה, דכל הרמה היא מלמטה למעלה.
16 והפרוש הב' בתרומה הוא מלשון הפרשה, וכמו
17 שתרגם על "ויקחו לי תרומה" – "ויפרשון גרמי
18 אפרשותא", וכן פרש רש"י ז"ל, תרומה – הפרשה,
19 וידוע דכל הפרשה הוא מלמעלה למטה, וכמו הפרשת

מקומות בחז"ל על נוסח תפילה עתיקה הביטוי "דכתיב" (זוהר חלק א לד, א. ובכמה מקומות. תוספות דיבור המתחיל נשים ברכות כ, ב), או גם "קרא" (תיקוני זוהר תיקון נו על פי שטחיות הלשון שם) – ולכן שייך לקרותו "פסוק".

11) זוהר חלק ג קעט, א. וראה גם כן זוהר חלק ב ר, א. זוהר חלק ג קפה, ב. ב' הפירושים בתרומה – ראה תורה אור סוף פרשת ויקהל ובהוספות שם.

12) אף דברוך שם כו' אינו בתנ"ך בכל זה קוראו גם כן פסוק, אגב דשמע ישראל, ויש לומר עוד שהוא מפני שמצינו בכמה

ג. הרמה. ד. והרים אהרן את ידיו על העם וברכם. ה. לומד מזה. ו. ויפרישו לפני (עבורי) הפרשה. ז. היא שנים. ח. 25 אותיות. ט. 24 אותיות. י. ביחוד עליון.

הו' גם כן עבודת הבינונים שהיא העבודה דתפלה,³⁹
למסר נפשו ב"אחד" בבטול דקריאת שמע ביחודא
עלאה ויחודא תתאה⁴⁰ בפסוק ראשון ושני דקריאת
שמע כנ"ל. והגם שהיא עבודה נכונה, מכל מקום עדין
נקראת עבודה בינונית⁴¹, אף הנרצה יותר ומה שהיא
עקר המכון הוא אחד מארבעים שהוא ענין תרומה
תורה מ', לפי שנה עקר עבודת הצדיקים שעבודתם היא
בתורה, מה שתורתם אימנותם והוא מקום ומקור
חייתם, וכמאמר רבי עקיבא⁴² "ומה במקום חיותנו כף"
כו', שנמשלו לרגי הים שאינם יכולים לפרש מן המים
אפילו לרגע, ודגים שבים כשפורשים מן הים מיד
מתים, בדגמא כזאת הם הצדיקים שתורתם היא חיותם
ממש, דזהו שהתורה נקראת לחם, וכמו לחם הגשמי
אשר לכב אנוש יסעד, בדגמא כזו הרי התורה היא מזון
המחיה, אמןם אצלנו הרי התורה היא לחם אל הנשמה,
מה שאין כן בצדיקים הגדולים הרי התורה ועבודת ה' היא
חיותם ממש, ולזאת גדלה מעלת מדרגה זו ביותר
והיא המדרגה היותר מבחרת, כמעלת הקדמת נעשה
לנשמע, דהגם דעבודות דנעשה ונשמע הן גם כן
עבודות נכונות, אף המעלה יותר מכל היא הקדמת
נעשה לנשמע, ובדגמא כזאת הוא בתרומה, דהגם
שהעבודה דקריאת שמע שהיא תרי ממאה היא גם כן
עבודה תמה וברה, אף המבחר יותר היא העבודה
דתרומה תורה מ', שהיא עבודה נרצית יותר.
קצור. יביא עוד פרוש, דתרומה הינו תורה מ'. ויפרש
ג' מדות בתורמים: נשמע, נעשה – קריאת
שמע, הקדמת נעשה לנשמע – תורה.
ה) והנה באמת צריך לומר דהב' מדרגות שבתרומה
הם ענין אחד, אלא שההפרש ביניהם הוא,
דבעבודה דקריאת שמע הרי העקר היא בחינת העלאה,
והגם דכל עבודה ואתערוותא דלתתא⁴³ ממשיך ומעורר
בחינת אתערוותא דלעלא⁴⁴, האמת הוא כן, אמןם
המשכת וגלוי האתערוותא דלעלא הוא לפי ערך
האתערוותא דלתתא. מה שאין כן בעבודה דתורה,
להיות שעקר ענינה הוא בבחינת המשכה וגלוי, לזאת
על ידי עבודתו בתורה מעורר למעלה גם כן בחינת
אתערוותא דלעלא מצד עצמה שאינה תלויה באתערוותא
דלתתא כלל, פרוש שהגלוי אור שנמשך על ידי עבודת

תרומה, עין יפה אחד מארבעים ועין בינונית אחד
מחמשים ועין רצה אחד מששים, הרי דהתורם אחד
מנו"ן ה' עין בינונית, ולפי המבאר כאן דתרומה היא
היחוד דקריאת שמע, וזהו תרי ממאה למסר נפשו
באחד פעמים בכל יום, אשר בעבודה בנפש האדם הרי
זו מדרגה נעלית עד מאד, דהרי מסירות נפש הוא
מדרגה היותר עליונה, ואיך נאמר שהוא רק בחינת עין
בינונית, ומה מצינו מדרגה שגבה יותר מבחינת למסר
נפשו באחד שעליה נאמר שהיא בחינת אחד מארבעים
דה' עין טובה ויפה בהרמת התרומה.
קצור. בתרומה ב' פרושים. הרמה שזהו מלמטה
למעלה, הפרשה שזהו מלמעלה למטה. ויבאר
ענינה תרי ממאה שהוא היחוד דקריאת שמע, מסירות
נפש.
ד) אף באמת פרש בזהר⁴⁵ עוד פרוש, שהתרומה היא
בחינת ומדרגת התורה, וזהו תרומה – תורה מ',
והינו מה שהתורה נתנה למ' יום, וכמו שכתוב (שמות
לד, כח) "ויהי שם עם ה' ארבעים יום" וגו' (וכן פרש
בבעל הטורים במקומו), וזהו שמתחיל המשיניות במ"ס
ומסיים במ"ס, שהתחלה היא "מאימתי קורין" והסיום
"לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל
אלא השלום כמו שכתוב (תהלים כט, יא) ה' עז לעמו
תתן תנן? יברך את עמו בשלום", וזהו תרומה – תורה
מ'. ואם כן לפי זה יוכן שב' פרושים שבתרומה הם
תורה ותפלה, דפרוש הא' שבזהר דקאי על קריאת שמע
היא העבודה דתפלה, שהרי הקריאת שמע היא מעקרי
התפלה, והפרוש הב' היא העבודה דתורה, שעל זה
אמר תרומה תורה מ'. והנה באמת יש לומר דב'
מדרגות שבתרומה הן בדגמת ענין נעשה ונשמע
והקדמת נעשה לנשמע, דנתבאר לעיל דנשמע היא
עבודה תלושה, והעקר היא בחינת נעשה שהוא בחינת
קבלת על מצוות, והנרצה יותר ועקר המכון הוא בחינת
הקדמת נעשה לנשמע, שהוא בחינת קבלת על מלכות
שמים בכלל על כל מה שיגזר, ואינו בחינת קבלת על
מלכות שמים שברוך פרט, בדגמא כזו הוא בג' מדות
שבתורמי תרומה, דהגם שנותן אחד מששים ה' עין
רצה, מכל מקום הרי יצא חובת ומצות תרומה, והמבחר
יותר הוא אחד מחמשים דה' עין בינונית, שבעבודה

העבודות דמוחא ליבא וכבדא [=מות לב וכבד].

(15) ברכות סא, ב.

(13) זוהר חלק ג קעט, א. תיקונים תיקון יז.

(14) להעיר ממה שנתבאר בשיחת שמחת תורה תרס"ט אות
יז (תורת שלום - ספר השיחות עמוד 129) ואילך בענין ג'.

אור החסדים דאבא, אמןם בכדי שיהיה גלוי אור זה
בבחינת המשכה מלמעלה למטה בגלוי ממש למטה כמו
שהוא למעלה, הוא על ידי עבודה דתורה שהיא בבחינת
לשמה. "איכא דאמרי"טו, שיש עוד אופן בהמשכת גלוי
אור החסד שלמעלה שיאיר למטה, "תורה למדה זו היא
תורה של חסד, שלא למדה זו היא תורה שאינה של
חסד", דלהיות עקר ענין החסד הוא בבחינת הגלוי
והמשכה דוקא, שיאיר בבחינת גלוי אלקות למטה כמו
שהוא למעלה, והממשיך בבחינה ומדרגה זו הוא על ידי
עבודה דתורה, אך בתנאי שתהיה בבחינת תורה למדה,
ללמדה לכל, או שיגרם ענין למוד התורה (וכידוע
ממעלות תמכין דאורייתא) שהוא בבחינת הגלוי, וכל
גלוי נקרא בשם חסד, שעל ידי עבודה דתורה על ידי זה
גורם להיות גלוי החסד שלמעלה שגם למטה יאיר גלוי
האלקות כמו שהוא למעלה, שמוכן היטב שגלוי בזה
אינו לפי ערך העבודה בבחינת אתערותא דלתתא כלל,
אלא שהוא גלוי בבחינת אתערותא דלעלא מצד עצמה
להיות כי חפץ חסד הוא. מה שאין פן בעבודה דתפלה,
הגם שנמשך גלוי אור נעלה בבחינת אתערותא דלעלא,
מכל מקום הוא לפי ערך האתערותא דלתתא. וזהו
שקריאת שמע ותפלה יש להן זמן מגבל, מה שאין פן
תורה אין לה זמן מגבל, ומצותה בלילה וביום, וכמו
שכתוב (יהושע א, ח) "והיגית בו יומם ולילה" וגו',
שלחיותה בבחינת גלוי חסד העליון לזאת אין לה זמן
מגבל כלל, אבל בעצם ענינם הם מדרגה אחת, להמשיך
האור האלקי למטה, אלא שעבודה דתפלה היא בבחינת
העלאה והגלוי בזה אתערותא דלעלא שלפי ערך
האתערותא דלתתא, מה שאין פן עבודה דתורה היא
בבחינת המשכה וגלוי, ועל דה נמשך בבחינת אתערותא
דלעלא מצד עצמה שהוא בבחינת "פי חפץ חסד הוא",
אך בכללות הם בבחינת תרומה, אלא שבתרומה זו גופא
ישנן ב' מדרגות אלו.

קצור. קריאת שמע ענינה העלאה, והאתערותא
דלעלא לפי ערך האתערותא דלתתא. תורה
עקרה המשכה, והאתערותא דלעלא אינה לפי ערך,
ולכן נקראת חסד ואין לה זמן מגבל.

התורה אינו לפי ערך עבודתו כלל, ולכן התורה נקראת
בשם חסד, וכמו שכתוב (משלי לא, כו) "ותורת חסד
על לשונה", וידוע גלוי החסד הוא בבחינת המשכה
וגלוי שאינו בערך כלל לגבי האתערותא דלתתא, וזהו
שאינא בזה חלק א דף כמה עמוד א, "ותורת חסד על
לשונה — דא אברהם דביה ברא עלמא וביה משתעי
תדיר"י, דבריאת העולמות היתה גם פן בבחינת חסד,
ויכמו שאומר בעין חיים (בתחלתו), כשעלה ברונו
הפשוט לברא את העולם בכדי להטיב לברואיו שהוא
מצד טבע הטוב להטיב, וידוע¹⁶ דחסד דבריאת העולם
הוא בבחינת "כי חפץ חסד הוא", וזהו שאומר "דביה ברא
עלמא", וכמו שכתוב (בראשית ב, ד) "אלה תולדות
השמים והארץ בהבראם", באברהם שבזכותו נברא,
דלהיות מדרגת אברהם הוא בבחינת החסד, וכמו שאומר
בפרדס¹⁷ בשם ספר הבהיר: "אמרה מדת החסד לפגי
הקדוש ברוך הוא, מימי היות אברהם בארץ לא הצרכתי
לעשות מלאכתי, אלא אברהם עומד ומשמש במקומי",
שהחליף מקום מדת החסד ממש, שהיה מרפכה לבחינת
חסד העליון, ולכן גם בהיותו למטה מלבש בגוף גשמי
היה מאיר בו גלוי אור העליון, וכתביתא בזה חלק א דף
קמא עמוד ב על פסוק "ויקרא אלקים לאור יום", "דא
אברהם דאיהו נהורא דיממא, ונהורא דיליה אזיל ונהיר
ואתתקיף בתקונא דיומא"טו, שהוא בבחינת גלוי החסד
העליון (ועין במקדש מלך שם)¹⁸, ולזאת הרי היה
משפיע טוב וחסד לכל, לפי שהוא עצם מעלת מדרגת
חסד, וזהו שאומר "דא אברהם דביה ברא עלמא וביה
משתעי תדיר", דכמו בתחלת הבריאה היה בעקר לפי
שחפץ חסד הוא, כמו כן גם עתה הרצון והחפץ
שלמעלה שיאיר גלוי אלקות למטה כמו שהוא למעלה,
וגלוי זה והמשכה זו הוא על ידי העבודה דתורה דוקא,
וכמבאר בגמרא (ספד דף מט עמוד ב) "וכי יש תורה של
חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה לשמה זו היא
תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של
חסד", שבאמת הרי היא רק תורה אחת, אך בה ב'
בחינות, תורה שלא לשמה ותורה לשמה שהיא תורת
חסד, ואינא בקהלת יעקב דתורת חסד היא המשכת גלוי

לי ראשון דחג השבועות, תש"ט

אברהם צריך עיון מהא דאברהם פסיק טעמא בגווייהו, ומבואר
דאינו דומה לכמו שהוא למעלה כו', עד כאן לשונו.
פסיק טעמא דאברהם - ראה שמות רבה פרשה ב. וזהו חלק
א קכ, א. ונסמן במנחת שי שמות ג, ד.

16 בדורשי ראש השנה ובכמה מקומות.
17 שער כב, פרק ד. ונדפס גם כן בהשטות לזוהר חלק א
רסד, ב.
18 הגהת כבוד קדושת מורי חמי אדמו"ר שליט"א
[=אדמו"ר מהוריי"צ נשמתו עדין] על הגליון וזה לשונו: בענין

יד. זה אברהם (מדת החסד, כדלהלן) שבו ברא את העולם ובו מדבר תמיד. טו. זה אברהם שהוא אור היום ואורו הולך
ומאיר ומתחזק בתיקון היום. טז. יש שאומרים. יז. תומכי התורה.

יום ב' דחג הפסח, בסעודה

17 כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק". כשהמשפיע האמור נכנס
18 ל"יחידות", שאל אותו גם כן הרבי: היכן אתה אוהז?
19 והמשפיע ענה: בעל תפלה...
20 ואמר כ"ק אדמו"ר מוהר"ש:
21 בעל תפלה עומד על הסף, אם הבעל תפלה הוא
22 כראוי הרי הוא זוכה ומזכה את הרבים, ואם אין הוא
23 כראוי - הוא חוטא ומחטיא את הרבים.
24 לאחר מכן אמר המשפיע, שהרבי גירד לו מתחת
25 ללב והכניס בו נשמה חדשה. כששב אז לויטבסק
26 והתפלל קבלת שבת בבית הכנסת שלהם, התאספו
27 ברחוב בית הכנסת לראות מה אירע שם - שכן עד
28 אז היה שם תמיד שקט - והפעם התפללו טוב יותר
29 מאשר ב"כל נדרי".
30 בהזדמנות אחרת אמר כ"ק אדמו"ר מוהר"ש: על
31 פי רוב מזכה בעל תפלה את הרבים ואילו חזן מחטיא
32 על פי רוב את הרבים.

1 א. בשעת הסעודה סיפר הרד"ש שרמ"ק הולך אל
2 אחד - ראש המתנגדים - והוא עלול לקלקל אותו,
3 הרכין כ"ק אדמו"ר ראשו ואמר: כן, הדבר עלול,
4 ובשחוק קל אמר "זה מה"תשעים ותשע" הקשישים".
5 ב. הרד"ש סיפר אודות החסיד ר' אברהם חיים
6 והחזן. ואמר כ"ק אדמו"ר: אצל חסידים בעבר לא היו
7 פשרות. היה פעם חסיד, שהיה משפיע האברכים
8 בויטבסק. בין המקבלים שלו היה גם החסיד ר' שמואל
9 ברין. היו אלה חברה של בעלי מוחין קרים, היה להם
10 מנין לעצמם, והמשפיע היה הש"ץ הקבוע שלהם.
11 תפילתם היתה בחשאי ובמתינות, בבחינת מוחין.
12 פעם אחת בא המשפיע אל כ"ק אאזמו"ר
13 מוהר"ש. היה זה לראש השנה תרכ"ז. כ"ק אאזמו"ר
14 מוהר"ש היה שואל אז מהחסידים שהיו נכנסים אליו
15 ל"יחידות": "היכן אתה אוהז". והכוונה היתה מה היה
16 הענין של ה"יחידות" האחרונה של החסיד אצל אביו

ליל שביעי של פסח, בסעודה

55 אחרי תפלת מעריב התאספו בעלי הבתים
56 הליובאוויטשים להתוועדות החג י"ט כסלו. בתחילה
57 ישבו חצי שעה בערך בבית א"י הרבנית רבקה נ"ע,
58 לאחר מכן חצי שעה אצל דודי הרז"א, ובערך חצי
59 שעה אצל דודי הרמ"מ, לאחר מכן החלה ההתוועדות
60 האמיתית.
61 בשעת ההתוועדות אמר אחד מהבעלי בתים
62 "לחיים", זכותו של בעל השמחה תגן עלינו. שאלו
63 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: "מדוע?"
64 ב. הפעם השניה היתה בפורים תר"ע במענטאן,
65 שם התאספו הגבירים של חב"ד, ר' שמואל גורארי,
66 ר' יעקב הורוויץ מריגא ועוד. ר' יעקב הורוויץ לקח
67 אז כוס משקה ואמר לחיים, זכותו של רבנו הזקן תגן
68 עלינו.
69 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: "מדוע?"
70 והמשיך ואמר: יעקב, זוכר אתה כשהיית בשעבישץ,
71 כששוד"ר היה בא לעירכם, היית רץ בבוץ לשמוע
72 אימרה.
73 בריגא היה חסיד, ר' שמואל בארשיי, היה תקיף
74 בדעתו. היה לומד עם בני החסידים. לאחר מכן לקחו
75 אותו הגבירים למלמד עבור עצמם. הוא היה לומד
76 עם ר' ישעיה ברלין בשעה ארבע-חמש ועם יעקב

33 א. יש לי ענין ששמעתי מהוד כ"ק אאמו"ר
34 הרה"ק חמש פעמים. היסוד לכך הוא הסיפור משנת
35 תקפ"ה. כפי הידוע הרי משנת תקפ"ג היה בבחינת
36 שני מלכים משתמשים בכתר אחד, אלא מפני
37 שה"צמח צדק" היה חכם גדול, לא היתה נשיאותו
38 ניכרת בפרהסיא.
39 בשנת תקפ"ה היה אחד מחסידי רבנו הזקן
40 בהאדיץ' והשתטח על הציון של רבנו הזקן.
41 כשאותו חסיד בא לאחר מכן לליובאוויטש, ראו
42 גם הרבי האמצעי וגם ה"צמח צדק" את רבנו הזקן
43 בחזיון לילה. אך הם לא גילו את הדבר אחד לשני.
44 כשאותו חסיד נכנס ב"יחידות" אל הרבי האמצעי,
45 אמר לו הרבי האמצעי שרבנו הזקן היה אצלו ואמר
46 על אותו חסיד שהוא הפציר יותר מדאי, ושאל
47 "מדוע?". לאחר מכן נכנס אותו חסיד אל ה"צמח
48 צדק", וגם הוא דיבר עם החסיד בענין ה"מדוע?".
49 והחסיד הבין שאין זה ענין פשוט.
50 סיפור זה הוא היסוד למה שאספר ממה ששמעתי
51 מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק חמש פעמים.
52 בשנת תרנ"ג, ח"י כסלו, יום הזכרון של סבי הוד
53 כ"ק אאזמו"ר הריי"צ נ"ע, הנה אחרי תפילת המנחה,
54 הפסיק הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק למשך זמן קט לנוח.

43 וברחמים רבים. הדבר פעל עליו שברון גדול. לא היה
 44 זה הענין של מרירות, בה יש משהו משאיפה וצמאון,
 45 אלא שברון בעצם.
 46 ה. יש להתעמק במהותו של החסיד ר' הענדל,
 47 ששהה ארבעים שנה בליובאוויטש והתפשט לגמרי
 48 מעניני העולם הזה. מה היה האוכל שלו? - לחם עם
 49 מים. כשהיו באים אליו אורחים כמו החסיד ר'
 50 יקותיאל מדוקשיץ, ואחרים, היה מוסיף מים
 51 שהספיק לכולם.
 52 אהבת ישראל שלו אין לצייר כלל, הוא היה מוסר
 53 את נפשו בפועל ממש עבור כל יהודי. כשהרש"פ
 54 זלמנוב חלה והיה נזקק לחלב טרי, היה ר' הענדל קם
 55 לפנות בוקר והולך מהלך רב כדי להשיג את החלב
 56 בסיר קטן, ובבואו הביתה מרתיח את הסיר, וזה היה
 57 כל חיותו.
 58 כשהתקבלה בליובאוויטש הידיעה שהרא"ד
 59 מרוזב שוחרר מגיוס - רקד בחצר אדמו"ר בשמחה
 60 גדולה.
 61 כשפרצה פעם שריפה בליובאוויטש, עמד בחוץ
 62 ובכה בדמעות שלישי: "כסף יהודי בוער". כשלקחו את
 63 בנו ממנו, קיבל את הדבר בשמחה באמרו מן הסתם
 64 כך צריך להיות, ואילו בשעת השריפה - בכה על
 65 שריפת כסף יהודי, עד שחלה במחלה כבידה, ממנה
 66 נפטר לעולמו, קראו אמנם אז מיד לשני רופאים
 67 גדולים מויטבסק, אך זה לא עזר.
 68 בשעת פטירתו ביקש ממישהו שהיה במקרה
 69 בבית, לצאת, כי הוא רוצה למסור את נשמתו כשאף
 70 אחד לא נמצא בבית.
 71 ידוע שבעונשים למעלה, אחרי מאה ועשרים
 72 שנה, ישנם שני עונשים שונים, עונש ארוך ועונש
 73 קצר. העונש הקצר הוא יסורים גדולים ונוראים
 74 מאד, שאף למלאכי החבלה קשה להסתכל על יסוריו
 75 הגדולים של הנענש. אף על פי כן ביקש ר' הענדל
 76 לדונו בעונש הקצר, שכן הוא רוצה להיות בהיכל כ"ק
 77 רבנו הזקן ביום ההילולא שלו, החל בכ"ד טבת. ר'
 78 הענדל נפטר ביום י"ט טבת תר"ס.
 79 בכל השנים הללו, משנת תרנ"ג עד לפטירתו
 80 בשנת תר"ס, התמיד החסיד ר' הענדל לטעון כלפי
 81 עצמו "מדוע?". כך נראו חסידים בזמנים עברו.
 82 חיו באימרה אחת. יותר לא רצו, שכן זו מדת
 83 האמת, המחיה כל רמ"ח האברים ושס"ה הגידים.
 84 מה עושים עם השכן הרע, עם היצר הרע.

1 הורוויץ בשעה שששבע בבוקר והיה לומד אתם
 2 כמה שעות.
 3 ר' שמואל בארשיי היה אומר, מי שאומר שהוא
 4 לומד פרק תניא ומבין היטב, דומה למי שאומר שהוא
 5 לומד פרשה חומש ומבין היטב כנתינתה מסיני, הרי
 6 הוא גוי גמור ואפיקורס. ר' שמואל היה לוקח
 7 מהגבירים על עניני צדקה במדה מרובה, וכן מיעקב
 8 הורוויץ.
 9 בהתוועדות פורים האמורה במענטאן, שאל הוד
 10 כ"ק אאמו"ר הרה"ק את ר' יעקב הורוויץ, מדוע
 11 כשמבקשים ממך לצדקה, אתה שואל - מדוע, וכעת
 12 אתה מאחל לעצמך שזכותו תגן עלינו ואינך שואל
 13 "מדוע"? הרי ידוע כשהמלאך הטוב עולה למעלה עם
 14 בקשה אל הצדיק עבור מישהו, ושם הרי עולם
 15 האמת, ואמת היא הרי דין, הנה שם לא יכולים
 16 להיות טוב, מן ההכרח שיהיה "מדוע". בכלל מפחד
 17 מלאך להיכנס להיכל הצדיק. לכן שאלתי על בקשתך
 18 - מדוע?
 19 במשך הזמן התחזקה התקשרותו ונתן הרבה
 20 צדקה, אך השאלה היא אם רוצים אותו למקושר.
 21 כתוב²: "וסביביו נשערה מאד", שערות או שהן
 22 בוערות או שהן מכסות.
 23 ג. פעם שלישית שמעתי אימרה זו מהוד כ"ק
 24 אאמו"ר הרה"ק שלא בפרהסיא. הוא אמר לי, אצל
 25 "פנימי" צריך תמיד להיות - "מדוע", שכן רבנו הזקן
 26 עשה את חסידיו שלא להיות קבצנים, שלא יהיה
 27 אצלם נהמא דכסופא. אצל "פנימי" צריך תמיד להיות
 28 "מדוע", גם כאשר נותנים לו אין הוא צריך לרצות
 29 לקחת.
 30 לאחר מכן שמעתי את האימרה מהוד כ"ק
 31 אאמו"ר הרה"ק עוד שתי פעמים בזמנים שונים.
 32 ד. דיבוריו הנלהבים של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 33 בהתוועדות י"ט כסלו תרנ"ג השאירו רושם חזק על
 34 הנאספים. המלמד שלי ר' ניסן ע"ה הסביר לי אז את
 35 דברי אבי בהרחב הביאור. בצורה החזקה ביותר
 36 השפיעה האימרה - "על האדם לשאול את עצמו
 37 מדוע" - על החסיד ר' הענדל.
 38 כשהתאספו לאחר מכן ב"אולם הקטן" לכתוב
 39 את הפדיונות לקראת ההליכה לאוהל, החל החסיד
 40 ר' הענדל לטעון ולתבוע מעצמו בדמעות שלישי:
 41 "הענדל - מדוע?" וכך טען כמה פעמים, עד שנשאר
 42 בלי פדיון רשום, וב"אוהל" ביקש בעל-פה בחסד חנם

על-דרך-זה היתה התגלותם של הבעל שם טוב
 והמגיד ממזריטש. הם היו בדוגמא של מעלה, כפי
 שידועים הסיפורים הבעש"טיים.
 הרי ידוע, שבעל ה"תולדות" היה הולך יום שלם
 רגלי אל הבעל שם טוב. בבואו היה מדליק את
 מקטרתו ["לילוקא"] של הבעל שם טוב, מתפלל
 וחוזר לביתו בהליכה רגלית במשך יום שלם. כך היה
 הדבר. לא הבעל שם טוב עשה מכך ענין שלם ולא
 בעל ה"תולדות" למרות שהיה גאון גדול, בקי בקבלה
 ובעל עבודה גבוה, אף על פי כן עשה זאת בפשטות,
 מפני שהכל היה בדוגמא שלמעלה.
 אך, החל מרבנו הזקן היתה התגלות חב"ד על-
 דרך כמו במתן תורה, אורות בכלים, כדי שכל אחד
 יוכל להשיג ולהמשיך אורות פנימיים בכלים פנימיים
 ואורות מקיפים על הכלים.
 ט. צריכים עבודה בפועל. בשלש שורות חסידות
 יכולים לעסוק בהשגה והבנה וגם בעבודה. בחסידות
 לא שייך ריבוי, ובפרט בזמן הנוכחי, שצריכה להיות
 עבודה בפועל במסירות נפש בתוקף גדול, כמו איש
 חיל העומד על משמרתו בתוקף גדול.
 למרות שיש לנו בחירה, הרי אדרבה מכך גופא
 מובנת המעלה שלנו, מה שהשי"ת בחר בנו ונתן לנו
 את הבחירה, הרי זו הוראה על התוקף שהוענק לנו
 לשמור את התורה והמצוות ולעבוד עבודה בפועל
 ממש.

ליל שביעי של פסח, התש"ב

ו. רואים אנו בטבעי בני אדם, שהמתהלך קרוע
 ובלוע - רחמנות גדולה עליו, ובמיוחד מי שיש לו
 עשירות גדולה אלא שאין הוא יודע מכך - הרי
 בודאי רחמנות עליו.
 כך גם ברוחניות, לכל יהודי - מובן זה שנולד
 בכשרות, לא על ידי טבילה באמבטיה, אלא במקוה
 כשרה - יש עשירות גדולה, אלא הוא מתהלך קרוע
 ובלוע ברוחניות, בכל הכוחות והלבושים, איזו
 רחמנות גדולה, איפוא, עליו.
 ז. בליובאוויטש היו לילות שלא היו קוראים בהם
 קריאת שמע שעל המטה: שביעי של פסח, הושענא
 רבה, ליל שבועות והלילה הראשון של פסח.
 בדרך כלל, הנה בכל לילה היה נוהג הוד כ"ק
 אאמו"ר הרה"ק לקרוא קריאת שמע בחצות הלילה,
 גם אם היה ער לאחר מכן, אלא שלא הרגישו בכך.
 בלילות שלא היה קורא בהם קריאת שמע שעל
 המטה - כנ"ל - היה מדבר לפעמים בענין קריאת
 שמע ולפעמים בפירוש המלות של קריאת שמע.
 בשביעי של פסח היה מדבר בענין יחודא עילאה, שכן
 שביעי של פסח בכלל הוא יחודא עילאה.
 ח. הבעל שם טוב והמגיד ממזריטש היו על-דרך
 האבות לפני מתן תורה. עבודת אברהם היתה על ידי
 גמילות חסדים, עבודת יצחק - על ידי חפירת בארות
 ועבודת יעקב - על ידי המקלות. לאחר מכן היה מתן
 תורה, כידוע בענין שמן תורק שמך.³

(3) שיר השירים א, ג.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו תמוז, תרצ"ד
 ווארשא

אל ידידי הנכבד ווי"ח אי"א מוהר"ר
 יהושע אייזיק שי

שלום וברכה!

עושה אתי עמי, ותוספות ברכה יתברך בכל מיילי דמיטב
 מנפש ועד בשר.
 ונא בכל לשון של בקשה ותחנונים מאת כל תלמידי
 התמימים ובחירי אני"ש שיחיו להוסיף אומץ בעבודתם זו,
 בלימוד דא"ח ברבים אשר ע"ז הנני מוסר נפשי ממש,
 להמציא להם בעזרתו ית' מאמרים מסודרים בעניניהם לפי
 האפשרות ללמוד ברבים, אשר מלבד גודל הקורת רוח
 הנעשה מלימוד זה לנשמת קדש הקדשים הוד כ"ק אבותינו
 רבותינו הק' זצוקלה"ה נגבי"מ זי"ע, אשר בזה מתרחב
 ומתפשט הכוונה העליונה בגילוי אור אלקי בעולם זה, הנה
 מלבד זה בכל לימוד ולימוד מקרבים את הגאולה, כמיועד
 למורנו הבעש"ט נ"ע במאמר כשיפוצו מעינותיך חוצה.

הבשורה מלימודם של אני"ש שיחיו דא"ח ברבים
 בכלל, והתעוררותם של תלמידי התמימים שי ועבודת
 התעסקותם בענין זה בפרט, הוא לי סמא מרפא ממש,
 המחזיקים כחי ובריאותי בגשמיות, וכל הנותן לבו ודעתו
 ע"ז הוא דורש טובתי, נוסף על טובתו הפרטית בגשמיות
 וברוחניות. והנני מכיר לו טובה על הטוב והחסד אשר

- 1 והשם יתברך יחוס וירחם עלינו כולנו לפקוח עינינו
2 להכיר את האמת הגמור בכוונת ירידת הנשמה למטה
3 להאיר את העולם באור תורה ועבודה שבלב, ויתן לנו כח
4 ועוז למלא את תעודתנו בחיים בהרבצת תורה ויראת
5 שמים, ויזכנו בביאת גואל צדק בב"א.
6 בבקשה למסור פ"ש וברכה לכל הקבוצות מאנ"ש
7 שיחיו הלומדים דא"ח בכל מרחבי מדינתם ה', כי יברך
8 השם יתברך את הלומדים וחבירים השומעים הם ובני
9 ביתם יחיו בגשמיות וברוחניות.
- 10 בדבר קופסאות בשביל היגדיל תורה, מאחר שכבר
11 הונהג יכולים הם לעשות זאת, ואין זה נוגע לקופת
12 הרמבה"ן, כי ת"ל בני ישראל נותנים צדקה, והשם יתברך
13 יעזרם.
14 נהניתי לשמוע כי לוקח מלמד ירא שמים, וכי כמה
15 תלמידים נכנסים לשיבה קטנה וגדולה, יברכס השם
16 יתברך בגשמיות וברוחניות.
17 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו, בו כותב אודות אשר עבר עליו ומתאונן על מצבו עתה שמלמד הוא תינוקות של בית רבן וחושב שעל ידי זה נפל בלימודו ובמילא רוצה או לנסוע לאה"ק ת"ו או שיתנו לו כתה גבוה ללמוד.

והנה בכלל ענינים כמו אלו שייכים להנהלת מוסדות אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במרוקה ובמילא מסרתי בקשתו להם ויבואו בקשר אתו.

אבל מה שמפליאני ביותר הוא מה שמצטער על עסקו עתה ועל סיומו במכתבו שכותב שהוא בצער עצום עי"ז ואומר אשר ע"י התעסקותו הנ"ל נפל בלימודו. והרי ידוע ומפורסם תורת הבעש"ט ששמעונה כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אשר כדאית ירידת הנשמה למטה ולהיות כאן בגוף גשמי משך שבעים שמונים שנה בשביל לעשות טובה פעם אחת במשך ימי חייו לאיש או אשה הישראלים בגשמיות או ברוחניות והנשמה הרי היא חלק אלקה ממעל ממש וחצובה מתחת כסא הכבוד, ובכל זה אומרת השכינה אשר כדאי שתדך ממקום כבודה מאגרא רמה לבירא עמיקתא בשביל עשיית טובה פעם אחת, וכאשר זיכהו השי"ת והצליחו שבכל יום ויום עושה מה בקירוב לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים שעל ידי זה יש לו חלק בשמחת ה' במעשיו ושמחת ישראל בעושיו, הרי אומר הוא שאפשר ליפול בלימודי התורה עי"ז ונמצא הוא בצער עצום, וכשהדבר ברור ופשוט כ"כ מאין באים טענות אלו הרי כנראה שספק הוא אצלו וקס"ד שהוא טענות היצר טוב.

כלך מדרך זה לגמרי וימסור את עצמו לעבודתו בקדש ללמד את בני ישראל תורה, שהלומד מתחיל מלימוד אל"ף בי"ת וכו' ואין אתנו יודע עד מה מה נחשב יותר לפני המקום נוסף על מר"ל אל תהי' יושב ושוקל במצותי' של תורה כו' שנאמר אורח חיים **פן תפלו**. ומובן אשר צריכה להיות עבודה זו בשמחה על שזכה לזה ואז יצליח גם בעניניו הפרטים שיעשו מוחו ולבו - כלשון רבנו הזקן - זכים אלף פעמים ככה ויעלה בלימוד תורת הנגלה ובתורת החסידות.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פרשת נשא

ד וידבר יהוה אל־משה לאמר: כב נשא את־ראש בני גרשון גם־הם לבית אבתם למשפחתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה עד בן־חמשים שנה תפקד אותם פֿל־הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד: כד זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: (לז) כה ונשאו את־יריעת המשכן ואת־אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר־עליו מלמעלה ואת־מסך פתח אהל מועד: כו ואת קלעי החצר ואת־מסך פתח החצר אשר על־המשכן ועל־המזבח סביב ואת מיתריהם ואת־פל־כלי עבדתם ואת פל־אשר יעשה להם ועבדו: כז על־פי אהרן ובניו תהיה פל־עבדת בני הגרשני לכל־משאם ולכל עבדתם ופקדתם עלהם במשמרת את פל־משאם: כח זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תקוטי שיחות יג עמ' 19)

נשא את ראש בני גרשון גם הם (ד, כב)

גרשון - לשון גרושין, רומז ל'סור מרע'. קהת - מלשון "קהת צמים", רומז ל'עשה טוב', אסיפת דברים טובים. וגרשון נולד לפני קהת, כי ראשית העבודה היא 'סור מרע', כמשל הכנת היכל למלך, שמפנים תחלה את הלכלוך ואחר־כך מכניסים פלים נאים. אך בני קהת נמנו לפני בני גרשון, כי "סור מרע" הוא תכנה והקדמה ל'עשה טוב', ואם כן 'עשה טוב' קודם בפונה.

(ישראל) שני כב בני מררי למשפחתם לבית־אבתם תפקד אתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה תפקדם פֿל־הבא לצבא לעבד את־עבדת אהל מועד: כד וזאת משמרת משאם לכל־עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריהיו ועמודיו ואדניו: כה ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתרתם

ומיתריהם לכל־פליהם ולכל עבדתם ובשמות תפקדו את־כלי משמרת משאם: כז זאת עבדת משפחת בני מררי לכל־עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ע"כ במנחת שבת ובחור' לד ויפקד משה ואהרן וגשיאי העדה את־בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: כח מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: כט ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: ל אלה פקודי משפחת הקהתי פֿל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: ס ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם: לא מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: לב ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: לא אלה פקודי משפחת בני גרשון פֿל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: לב ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: כד ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: כה אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: כז פל־הפקדים את־הלויים למשפחתם ולבית אבתם: כח מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: כט ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: ס על־פי יהוה פקד

הטבילה, שענינה צויבת הטמאה וטהרה ממנה. ואף כאן: כלי תשובה אין תכן לודוי, כי שניהם מעשה אחד של טהרה מטמאת החטא.

רבי יא' וידבר יהוה אל־משה לאמר: בִּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטַח אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל: י וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ שֹׁכֶב־זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נִטְמָאָה וְעַל אֵין כָּה וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה: י וְעָבַר עָלֶיהָ רֹחַ־קִנְיָנָה וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלֶיהָ רֹחַ־קִנְיָנָה וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָה לֹא נִטְמָאָה: יו וְהָיָה הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיֹּא אֶת־קִרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִפָּה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לֶבֶנָה כִּי־מִנְחַת קִנְיָנָה הוּא מִנְחַת זָכָרֹן מִזְבֵּחַ עֹז: יא וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהַעֲמִידָה לִפְנֵי יְהוָה: יב וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קֹדָשִׁים בְּכֹל־יָחֶרֶשׁ וּמִן־הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקֹרֶקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים: יג וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרֹן מִנְחַת קִנְיָנָה הוּא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים: יד וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישְׁךָ הִנְקִי מִמִּי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה: טו וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישְׁךָ וְכִי נִטְמָאת וַיִּתֵּן אִישׁ בֶּךָ אֶת־שִׁכְבָּתוֹ מִבְּלָעֲדֵי אִישְׁךָ: טז וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתְךָ לְאֵלָה וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ עַמּוּךְ בְּתַת יְהוָה אֶת־יָרֵכְךָ נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנְךָ צָבָה: טז וְכָאוּ הַמִּים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצָּבוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: טז וְכָתַב אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסֶפֶר וּמָחָה אֶל־מִי

אוֹתָם בִּיד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מִשְׁאֹו וּפְקָדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 53)

אלה פקודי משפחת בני מררי (ד, מה)

מררי - משאו היה על העגלות, היינו עבודה של הלוח בלי גבול בנפש הבקמית, "משכני". גרשון - בו נאמר לעיל "ולמשא", היינו עבודה זו גם בנפש האלקית, "אחריר גרועה". קהת - עבודה זו מצד שרש הנפש האלקית, שאינו שרץ כלל לנפש הבקמית, "הביאני המלך חדריו". לכן היה עקר משאו הארון - תורה, כי "הביאני המלך חדריו" היה במתן תורה.

שליש ה' וידבר יהוה אל־משה לאמר: בִּדְבַר אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צֹרֹעַ וְכָל־זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ: ג מִזֶּכֶר עַד־נִקְבָּה תִּשְׁלַחוּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תִּשְׁלָחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: ד וַיַּעֲשׂוּ־בֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ ה' וידבר יהוה אל־משה לאמר: ודבר אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכִּלְחֻמָּת הָאָדָם לְמַעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הָהוּא: ז וְהִתְנַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יִסֹּף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אִשֶּׁם לוֹ: ח וְאִם־אֵין לְאִישׁ גָּאֹל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמוֹשֵׁב לַיהוָה לִכְהֵן מִלֵּכָד אֵיל הַכַּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻוּ עָלָיו: ט וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קֹדֶשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה: י וְאִישׁ אֶת־קֹדֶשָׁיו לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 19)

והתנדו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)

המתנדבה בדברים ולא גמר בלבד לעזב... דומה לטובל

ושרץ קדו (רמב"ם)

לכאורה היה לו לומר סתם שאין ודוי בלי תשובה, ומדוע כתב הגמא זו. ויש לומר, דהנה השרץ אינו דבר צדדי המונע את פצלת הטבילה (כמו חציצה), אלא הוא הסף

המרים: ^ב והשקה את האשה את מי המרים המאירים ובאו בה המים המאירים למרים: ^ג ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאת והניף את המנחה לפני יהוה והקריב אותה אל המזבח: ^ד וקמץ הכהן מן המנחה אתי אופרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים: ^ה והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאירים למרים וצבתה במנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה: ^ו ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע: ^ז ואת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה: ^ח או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן את פליתורה הזאת: ^ט ונקה האיש מעון והאשה החוא תשא את עונה: ^י וידבר יהוה אל משה לאמר: ^{יא} דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפלא לגדר גדר נזיר להזיר ליהוה: ^{יב} מיין ושכר וזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל: ^{יג} כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן הזין מחרצנים ועדג לא יאכל: ^{יד} כל ימי גדר נזרו תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר ליהוה קדש יהיה גדל פרע שער ראשו: ^{טו} כל ימי הזיר ליהוה על גפוש מת לא יבא: ^{טז} לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו: ^{טז} כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה: ^{יז} וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וממא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו: ^{יח} וביום השמיני יבא שתי תרים

או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אהל מועד: ^{יט} ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על הגפוש וקדש את ראשו ביום ההוא: ^כ והזיר ליהוה את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשנים יפלו כי טמא נזרו: ^{כא} וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אלו אל פתח אהל מועד: ^{כב} והקריב את קרבנו ליהוה כבש בן שנתו תמים אחד לעלה וכבשה אחת בת שלמים: ^{כג} וכל מצות סלת חלת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן ומנחתם ונספיהם: ^{כד} והקריב הכהן לפני יהוה ועשה את חטאתו ואת עלתו: ^{כה} ואת האיל יעשה זבח שלמים ליהוה על כל המצות ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו: ^{כו} וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: ^{כז} ולקח הכהן את הזרע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הפל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו: ^{כח} והניף אותם הכהן | תנופה לפני יהוה קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה ואחר ישתה הנזיר יין: ^{כט} ואת תורת הנזיר אשר יזיר קרבנו ליהוה על נזרו מלבד אשר תשיג ידו כפי גדרו אשר יזיר פן יעשה על תורת נזרו: ^ל וידבר יהוה אל משה לאמר: ^{לא} דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם: ^{לב} יברכך יהוה וישמרך: ^{לג} יאיר יהוה | פניו אליך ויחנך: ^{לד} ישא יהוה | פניו אליך וישם לך שלום: ^{לה} וישמו את שמיו על בני ישראל ואני אברכם: ^{לו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נשא תשל"ו)

איש או אשה כי יפלא לגדר גדר נזיר (ו, ב)

הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין (רש"י)

הבעל-שם-טוב אומר, ש'הזולת' הוא ראוי: מי שרואה בזולתו דבר רע, סימן שגם בו עצמו יש מעין דפי זה, כי אחרת לא היה רואה אותו בחבירו. ואף כאן: אדם שרואה סוטה בקלקולה חייב לדעת שיש לו קשר מסוים לחטא זה, לפחות בדקות, ולכן עליו לתקן ולהגדיר את עצמו.

חמישי ז א ויהי ביום כלות משה להקים את-
המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת-כל-כליו
ואת-המזבח ואת-כל-כליו וימשחם ויקדש
אתם: ב ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית
אבתם הם נשיאי המפת הם העמדים על-
הפקדים: ג ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-
עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על-שני
הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני
המשכן: ד ויאמר יהוה אל-משה לאמר: ה קח
מאתם והיו לעבד את-עבדת אהל מועד
ונתתה אותם אל-הלויים איש כפי עבדתו:
ו ויקח משה את-העגלות ואת-הבקר ויתן אותם
אל-הלויים: ז את א שתי העגלות ואת ארבעת
הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: ח ואת א
ארבע העגלות ואת שמונת הבקר נתן לבני מררי
כפי עבדתם ביד איתמר בן-אהרן הכהן:
ט ולבני קהת לא נתן כפי-עבדת הקדש עליהם
בפתח ישאו: י ויקריבו הנשאים את חנפת
המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשאים
את-קרבתם לפני המזבח: יא ויאמר יהוה אל-
משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו
את-קרבתם לחנפת המזבח: יב ויהי המקריב
ביום הראשון את-קרבתו נחשון בן-עמינדב
למטה יהודה: יג וקרבתו קערת-כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים

שקל בשקל הקדש שניהם א מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה: ב כף אחת עשרה זהב
מלאה קמרת: ג פר אחד בן-בקר איל אחד
כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ד שעיר-עזים אחד
לחטאת: ה ולזבח השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתידים חמשה כבשים בן-שנה
חמשה זה קרבן נחשון בן-עמינדב: פ ביום
השני הקריב נתנאל בן-צוער נשיא יששכר:
ז הקרב את-קרבתו קערת-כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם א מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: ב כף אחת עשרה זהב מלאה
קמרת: ג פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד
בן-שנתו לעלה: ד שעיר-עזים אחד לחטאת:
ה ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בן-שנה חמשה זה
קרבתו נתנאל בן-צוער: פ ביום השלישי
נשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן: ז קרבתו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש
שניהם א מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
ב כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ג פר
אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה: ד שעיר-עזים אחד לחטאת: ה ולזבח
השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים
חמשה כבשים בן-שנה חמשה זה קרבן
אליאב בן-חלן: פ ביום הרביעי נשיא לבני
ראובן אליצור בן-שדיאור: ז קרבתו קערת-
כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם א
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ב כף אחת
עשרה זהב מלאה קמרת: ג פר אחד בן-בקר

אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^ה שְׁעִיר־
עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: ^ו וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים
בְּגִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצֹר בֶּן־
שְׂדִיאוֹר: ^ז בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישְׁדִי: ^ח קָרְבָּנוֹ קַעֲרֵת־כֶּסֶף
אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^ט כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה
וְהֵב מְלֵאָה קְמֹרֶת: ^י פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל
אֶחָד כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^{יא} שְׁעִיר־עִזִּים
אֶחָד לַחֲטָאת: ^{יב} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּגִי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישְׁדִי: ^{יג} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי משיחות יג עמ' 190)

עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו (ז, ט)

יש יהודי שהטלה עליו העבודה הקדושה של הפצת
הנגלה והנסתר שבתורה (הארון והמנוחה) וקריב לבם של
ישראל לאביהם שבשמים, ועליו למלא שליחות זו במקום
שהפננה העליונה הביאתו לשם ולא לזו ממקומו. וזאת, אף
שבכתף ישאו, היינו שלא היו נושאים הפלים על בהמות
ועגלות - הנפש הבהמית אינה יכולה לשאת ולהבין מה זה
ועל מה זה.

ששי ^{כב} בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גֵד אֱלִיסָף
בֶּן־דְּעוּאֵל: ^{כג} קָרְבָּנוֹ קַעֲרֵת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{כד} כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה וְהֵב מְלֵאָה
קְמֹרֶת: ^{כה} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^{כו} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לַחֲטָאת: ^{כז} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּגִי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: ^{כח} בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־

עמיהוד: ^{כט} קָרְבָּנוֹ קַעֲרֵת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^ל כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה וְהֵב מְלֵאָה
קְמֹרֶת: ^{לא} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^{לב} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לַחֲטָאת: ^{לג} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּגִי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־עַמִּיהוּד: ^{לד} פ
^{לה} בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל
בֶּן־פִּדְהָצוֹר: ^{לו} קָרְבָּנוֹ קַעֲרֵת־כֶּסֶף אֶחָת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{לז} כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה
וְהֵב מְלֵאָה קְמֹרֶת: ^{לח} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד
כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^{לט} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לַחֲטָאת: ^מ וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּגִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פִּדְהָצוֹר: ^{מא} פ ^{מב} בַּיּוֹם
הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בְּנִימֵן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעֹנִי:
^{מג} קָרְבָּנוֹ קַעֲרֵת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְמִנְחָה: ^{מד} כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה וְהֵב מְלֵאָה קְמֹרֶת:
^{מה} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־
שָׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^{מו} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:
^{מז} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּגִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעֹנִי: ^{מח} בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא
לִבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישְׁדִי: ^{מט} קָרְבָּנוֹ קַעֲרֵת־
כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |

הוא גבורות, בסוד "בתחלה עלה במחשבה לכרא את העולם במדת הדין", ואשר דוקא ממתיק גבורות אלו, כי הוא בחינת בינה, עלמא דאיתי ("אשר" מלשון אשר ותענוג), והגבורות נמתקין בשושן - בינה.

שביעי פר זאת | חנפת המזבח ביום המושח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרק כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: פה שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הפלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש: פו כפות זהב שתים עשרה מלאות קמרת עשרה עשרה הפך בשקל הקדש כל זהב הכפות עשרים ומאה: פז כל הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים עשר כבשים בגי' שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: פח וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילים ששים עתדים ששים כבשים בגי' שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי המושח אתו: פח ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-אזן העדת מפין שני הכרבים וידבר אליו: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: פה כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פח כף אחד בן-בקר איל אחד כבש אחד בן-שנתו לעלה: ע שעיר עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בגי' שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי: פ עז ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעאל בן-עכרן: עז קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: עז כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: עז כף אחד בן-בקר איל אחד כבש אחד בן-שנתו לעלה: ע שעיר עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בגי' שנה חמשה זה קרבן פגעאל בן-עכרן: פ עז ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחיעזר בן-ענין: עז קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: פ כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פח כף אחד בן-בקר איל אחד כבש אחד בן-שנתו לעלה: פח שעיר עזים אחד לחטאת: פח ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בגי' שנה חמשה זה קרבן

אחיעזר בן-ענין: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 17 עמ' 90)

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר (ז, עב) ד"ל אמרו: כל המוסף גורע, שגאמר . . עשתי עשרה דיעות (דל עיין מהכא, הו להו י"ב). השרש של "כל המוסף גורע" הוא בעולם התהו, שקה בו רבוי אורות, ונשברו ונפלו י"א בחינות (שמהן הוא י"א אלופי עשו). והנה תהו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 47)

ולא ארע בהם פסול (רש"י ז, פד)

עבדה זו נרמזה בפסוק שבו נכללים יחד קרבנותיהם של כל הנשיאים. ואף בתפלה, שהיא במקום קרנן, קד: המתפלל צריך לקבל עליו מצות-עשה של אהבת ישראל לפני התפלה, וגם בעת התפלה עליו לאחד את עצמו עם הכלל, שהרי גם תפלת היחיד נאמרת בלשון רבים. ואז מבטח לו שלא יהא 'פסול' בתפלתו, כמאמר "אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים".

מפטיר פו בל'הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר

ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: פח וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי המושח אתו: פט ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו:

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנינה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור

עשרת מרים

(ב) עקרה ולא ילדה, שיתכן

בויהי איש אחד מצרעה

ולשמו"ת בשופטים פרק יג

ממשפחת הדני ושמו מנחם

לחיותה עקרה אשר ילדה כבר לפני

יג בויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנחם ואשתו עקרה ולא ילדה:

ואשתו עקרה ולא ילדה גם לפני שנעשית עקרה: ג וַיֵּרָא מְלָאכֵי־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עַקְרָהּ וְלֹא יִלְדֶּתָ וְהָרִית תִּהְיֶה וְיִלְדֶּת בָּן: ד וַעֲתָה מַעַתָּה הַשְׁמֵרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יוֹן וְשֹׁכֵר הָרָה וְיִלְדֶּת בָּן: ה כִּי הִנֵּךְ הָרָה הַנֶּךְ תִּהְיֶה

הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וּמוֹרָה תֵּעָר לֹא יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִזְר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן וְהוּא יִחַל וַיִּחַל וְלֹא יִגְמַר לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לִכְעָלָה לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים חֲשָׁה שָׂבִיָּה הִנֵּה בָּא אֵלַי וּמְרָאָהוּ כַּמְרָאָה מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים נוֹרָא וּמֵאִים מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי מִנֶּה מֵאִיָּה מִקֹּם הוּא הוּאִל וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי כַּאֲשֶׁר שְׁאַלְתִּי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וַעֲתָה אֶל־תִּשְׁתִּי | יוֹן וְשֹׁכֵר וְאַל־תֹּאכְלִי כִּלְטֻמָּאָה כִּי־נִזְר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיִזְרְנוּ וְיִלְמְדוּ מִדֵּי נַעֲשֶׂה לְנָעַר הַיּוֹלֵד אֲשֶׁר יִלְד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ לְמַלְאוֹת שְׁאֵלָתוֹ וַיָּבֹא מְלָאכֵי הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהוּא יוֹשֶׁבֶת בְּשֻׁדָּה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמָּה: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְד מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לֹא הָאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֲתָה הוּאִל וּבָאָה שְׁנֵי עַל יְדֵי תַּפְלִי בְּדוּאִי וַיָּבֹא דְבָרֶיךָ לֹאֵת אֲשֶׁלְךָ וְהוֹדַעְנִי מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר אִיךְ לְהַנְהִיג עִמּוֹ וּמַעֲשָׂהוּ וּמַה תַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לוֹ: יג וַיֹּאמֶר מְלָאכֵי יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אֵין מִשְׁפַּט הַנָּעַר לְהוֹסִיף

ג וַיֵּרָא מְלָאכֵי־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עַקְרָהּ וְלֹא יִלְדֶּתָ וְהָרִית וְיִלְדֶּת בָּן: ד וַעֲתָה הַשְׁמֵרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יוֹן וְשֹׁכֵר וְאַל־תֹּאכְלִי כִּלְטֻמָּאָה: ה כִּי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִזְר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמְרָאָהוּ כַּמְרָאָה מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי־מִנֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וַעֲתָה אֶל־תִּשְׁתִּי | יוֹן וְשֹׁכֵר וְאַל־תֹּאכְלִי כִּלְטֻמָּאָה כִּי־נִזְר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיִזְרְנוּ וְיִלְמְדוּ מִדֵּי נַעֲשֶׂה לְנָעַר הַיּוֹלֵד אֲשֶׁר יִלְד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ לְמַלְאוֹת שְׁאֵלָתוֹ וַיָּבֹא מְלָאכֵי הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהוּא יוֹשֶׁבֶת בְּשֻׁדָּה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמָּה: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְד מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לֹא הָאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֲתָה הוּאִל וּבָאָה שְׁנֵי עַל יְדֵי תַּפְלִי בְּדוּאִי וַיִּבֹא דְבָרֶיךָ לֹאֵת אֲשֶׁלְךָ וְהוֹדַעְנִי מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג וַיֹּאמֶר מְלָאכֵי יְהוָה

שְׁנַעֲשִׂית עַקְרָהּ, לָכֵן כָּפַל דְּבָרָיו: ד) יוֹן וְשֹׁכֵר, יוֹן חָדָשׁ וַיּוֹן יָשׁוּן. כָּל טֻמְאָה דְּבָרִים הָאֵסוּרִים לְנִזְר: ה) וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ, וְתַעֲר לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ לְהוֹסִיף אֶת שְׁעָרוֹ. וְחַל, וַיִּחַל: ו) אִישׁ הָאֱלֹהִים, חֲשָׁה שְׂבִיָּה הָיְתָה נְבִיא. וְאֵת שְׁמוֹ לֹא הִגִּיד לִי, כְּלוּמַר, שְׁאַלְתִּי אֶת שְׁמוֹ וְלֹא הִגִּיד לִי. וְלָכֵן לֹא שְׁאַלְתִּי עַל מְקוֹמוֹ: ח) מִנֶּה מֵאִיָּה מִקֹּם הוּא, אִוְלִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נֹסְפִים עַל שְׁאָר נִזְרוֹת, שְׁחָרִי הוּא נִזְר מִן הַבֶּטֶן. הַיּוֹלֵד, הַעֲתִיד לְהוֹלִיד: י) אֲשֶׁר בָּא בַּיּוֹם, בַּיּוֹם הַזֶּה שְׁנוֹבֵר קָדָם. יא) אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ, שְׂחָיָה לְבָדָה וַיַּעֲדָה אֶת הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נִרְאָה בוֹ. (וְכָתַב הַמְּלָאכִים, שְׁחַמְלָאךְ נִרְאָה אֶל הָאִשָּׁה דְּקָא, מִשּׁוּם שְׁנוֹרוֹת שְׁמִשּׁוֹן אֵינוּ דָּכַר הַנֶּךְ וְאִי אֲפֻשֶׁר לְהַתִּירוֹ עַל יְדֵי הַמְּלָאךְ. וְאִם הָיָה עַל פִּי הָאֵב הָיָה דָּכַר הַנֶּךְ, כִּי הָאֵב יְכוֹל לְהַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנוֹרוֹת וְאִם הָיָה דִּין אַחֵר לְנִזְרוֹתוֹ). יב) עֲתָה יְבוֹא דְּבָרֶיךָ, עֲתָה, הוּאִל וּבָאָה שְׁנֵי עַל יְדֵי תַּפְלִי, אִם כֵּן דָּכַר ה' הוּא, וְכִדּוּאִי יְבוֹא דְּבָרֶיךָ. מִנֶּה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ, כְּלוּמַר, אַתָּה אֲמַרְתָּ רַק מִנֶּה תַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה, אָכֵל מִנֶּה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַהֲנַחָה שֶׁל הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג) מִכָּל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֶל הָאִשָּׁה תַּעֲשֶׂה, כְּלוּמַר, מִנֶּה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר אִיךְ

וְאַל־תֹּאכְלִי כִּלְטֻמָּאָה כִּי־נִזְר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיִזְרְנוּ וְיִלְמְדוּ מִדֵּי נַעֲשֶׂה לְנָעַר הַיּוֹלֵד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֹא מְלָאכֵי הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּשֻׁדָּה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמָּה: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְד מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לֹא הָאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֲתָה הוּאִל וּבָאָה שְׁנֵי עַל יְדֵי תַּפְלִי בְּדוּאִי וַיִּבֹא דְבָרֶיךָ לֹאֵת אֲשֶׁלְךָ וְהוֹדַעְנִי מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג וַיֹּאמֶר מְלָאכֵי יְהוָה

צריך לשאל אותי, אלא תשאל את חכמי הדור וידועך את הלכות נזירותו. ובאתי רק לתהויר את האשה בדרך שיש בהם חידוש ותוספת על הלכות נזירות. (טו) נעצרה נא אותך, נאספך אותך אל הבית. (טז) בלחמך, במאכלך. ואם תעשה עולה, ואם תרצה לעשות את הנדרי לקרבן עולה.

(יז) מי שמך, בין שהיה בעני מנוח נביא גדול ונבקר, והאדם הגדול נודע בשמו למי שלא ראהו, ושמו הוא אצלו כמו האדם בעצמו, לפיכך נאמר "מי שמך" במקום "מה שמך". (יח) למה זה תשאל לשמי, כלומר, אין רצוני בכבוד, ואספן למה זה תשאל לשמי. והוא פלאי, ועוד טעם, שהוא מכסה ונעלם ואין לגלותו. (יט) ויעל על הצור לה, ואף על-פי שגאסרו הכמות להקריב קרבן בכל מקום, אמרו ר"ל שהיתה בה חוראת שעה בשאמר לו המלאך "לה תעלה". ומפלא לעשות, המלאך עשה פלאים, שהוריר אש על המזבח. (כ) השמימה, לצד השמים. (כא) אז ידע מנוח וגו', בשראה כל זאת, הבין מנוח שפלאך היה. (כב) אלהים ראינו, מלאך אלהים ראינו. (כג) את כל אלה, את כל הנפלאות שעשה המלאך. לא השמיענו כזאת, לא היה משמיענו בשורה זו של תלדת הבן, אם ראויים

אל-מנוח מפל אשר-אמרתי אל-האשה תשמר: יד מפל אשר-יצא מגפן הנין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמאה אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה-נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: טז ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח אם-תעצריני לא-אכל בלחמך ואם-תעשה עלה ליהוה תעלנה כי לא-ידע מנוח כי-מלאך יהוה הוא: יז ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה מי שמך כי-יבא דברך וכבדנוך: יח ויאמר לו מלאך יהוה זה תשאל לשמי והוא פלאי: יט וינקה מנוח את-גדי העזים ואת-המנחה ויעל על-הצור ויהוה עלה ליהוה ומפלא לעשות היה המלאך לחוציא האש מן הצור לאכול הנדרי והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: כ וכשהאש גדלה ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה לצד השמים ויעל נסתלק מעליהם מלאך-יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים בשעלה בלהב ויפלו על-פניהם ארצה: כא ולא-יספך עוד מלאך יהוה להראה אל-מנוח ואל-אשתו אז בשראה כל זאת ידע הבין מנוח כי-מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל-אשתו מות נמות כי אלהים ראינו: כג ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא-לקח מידנו עלה ומנחה ולא הראנו את-פל-אלה וכעת לא השמיענו כזאת: כד ותלד האשה בן ותקרא את-שמו שמשון

עליו על שאר נזירות, רק ההוספה היא מפל אשר-אמרתי אל-האשה תשמר גם האשה, אמו של הנער: יד מפל אשר-יצא מגפן הנין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמאה אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה נעכרה-נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: טז ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח אם-תעצריני לסעודה לא-אכל בלחמך ואם-תעשה עלה הלא ליהוה תעלנה כי לא-ידע מנוח נסתפק ולא ידע בברור כי-מלאך יהוה הוא ולכן הסתפק בדבריו אם יעצרהו לסעודה או יקריב קרבן: יז ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה מי שמך מה שמך כי-יבא לע דברך ותתקדם ונאמך פן לא נבדוד אז בדי וכבדנוך לדעת את מי נכבד: יח ויאמר לו מלאך יהוה אין רצוני בכבוד, ואספן למה זה תשאל לשמי ועוד והוא פלאי מכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: יט וינקה מנוח את-גדי העזים ואת-המנחה ויעל הכל על-הצור ליהוה עולה ליהוה ומפלא לעשות היה המלאך לחוציא האש מן הצור לאכול הנדרי והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: כ וכשהאש גדלה ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה לצד השמים ויעל נסתלק מעליהם מלאך-יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים בשעלה בלהב ויפלו על-פניהם ארצה: כא ולא-יספך עוד מלאך יהוה להראה אל-מנוח ואל-אשתו אז בשראה כל זאת ידע הבין מנוח כי-מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל-אשתו מות נמות כי אלהים ראינו: כג ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא-לקח מידנו עלה ומנחה לא היה מקבלם בראיו, שהאש תאכלם ולא הראנו את-פל-אלה

הנפלאות שעשה המלאך וכעת לא השמיענו כזאת בשורה זו אם ראויים אנו למות: כד ותלד האשה בן ותקרא את-שמו שמשון ויגדל הנער

עטרת מרים

וַיְבָרְכֶהוּ יְהוָה: כֹּה וַתִּחַלֵּה הַחֵלָה
כָּכֹר רִיחַ גְּבוּרָה שְׁהִיתָה בְּמַחְנֶה דָן
מֵאֵת יְהוָה לַפְעָמָו לְהִלּוֹךְ בְּמַחְנֶה
דָּן לְהִרְאוֹת בַּה גְּבוּרוֹת וּנְפִלְאוֹת,
וְהַמְחִנֶּה הִיתָה עוֹמֶדֶת בֵּין צָרָה
וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל בְּנִחֲלַת דָּן:

שי למורא

אָנוּ לְמוֹת. כֹּה) וַתִּחַלֵּה, הַתְּחִילָה.
רִיחַ ה', רִיחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה'.
לַפְעָמָו, לְחֻזְקוֹ. פְּרוֹשׁ אַחֵר, לְהַצְעִידוֹ,
כְּמוֹ "פְּעָמָיו מְרַקְבּוֹתָיו" (שׁוּפְטִים ה, כח).
וְרו"ל פְּרִשּׁוֹ, "לַפְעָמָו", מַעֲנֵן פְּעָמָיו,
שְׁהִיתָה רִיחַ גְּבוּרָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו
כַּפְעָמָיו. וּפְרוֹשׁ "רִיחַ ה'", גְּבוּאוֹתָ שֶׁל

וַיַּגְדֵּל הַנֶּעַר וַיְבָרְכֶהוּ יְהוָה: כֹּה וַתִּחַלֵּה
רִיחַ יְהוָה לַפְעָמָו בְּמַחְנֶה דָּן בֵּין צָרָה
וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל:

נֶעֱקֵב אֲבִינוּ שְׁאֵמֶר "יְיָ דָן נָחַשׁ עַל דֶּרֶךְ" (בראשית כט, יז), שְׁהִתְחִילָה אִו לְהַתְקַבֵּם. בְּמַחְנֶה דָּן וְגו', בְּנִחֲלַת שֶׁכֵּט דָּן שְׁהִיתָה בֵּין צָרָה וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֵאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֵאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מְדַבְּרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֵאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגְדֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנָּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ | וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן אֶל־מוֹל' פָּנָי הַמְּנוּחָה הַעֲלָה
ח "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּדַבֵּר
אֶל־אֶהְרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת
אֶל־מוֹל' פָּנָי הַמְּנוּחָה יָאִירוּ שְׂבַעַת הַנֵּרוֹת:

וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן אֶל־מוֹל' פָּנָי הַמְּנוּחָה הַעֲלָה
נִרְתִּיתָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיֹּה
מַעֲשֶׂה הַמְּנוּחָה מְקַשֶּׁה זָהָב עַד־יִרְכָּה עַד־
פְּרֻחָה מְקַשֶּׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה

וּסְמְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם:
 וְהַנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עַבְדַּת יְהוָה:
 וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
 וְעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
 לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
 לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפָנָי בְּנֵי וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה
 לַיהוָה: וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

אֶת־מִשָּׁה בֶן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ (לוי) ה וַיִּדְבֹּר
 יְהוָה אֶל־מִשָּׁה לֵאמֹר: וְקַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרֵם
 הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כַּל־
 בָּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ה וּלְקַחוּ פֶּרֶךְ
 בֶּן־בֶּקֶר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי
 בֶּן־בֶּקֶר תִּקַּח לְחֲטָאת: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
 לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדַּת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ישראל) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

29 קָאָמַר אָבָא שְׂאוּל, אֵלָא לְעֵנָן יִצְרֵה, דְּבִי מִיתָצֵר וְלָד
 30 מְסַבֵּעֵתִיה מִיתָצֵר – שְׂכֻשְׁנוֹצֵר הוּלֵד מֵאֲמַצְיָתוֹ נוצר, אֵכֶל לְעֵנָן
 31 חִיּוּתָא, דְּבִלִי עֲלָמָא יוֹדוּ שְׁעִיקַר הַחַיּוּת בְּאַפִּיָּה הוּא, דְּכַתִּיב, "כָּל
 32 אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו וְגו'".
 33 עוֹד שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שִׁטָּה שְׁלִישִׁית, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר,
 34 מִמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה חֶלֶל, מִצְוָאוֹ. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא, מֵאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי
 35 אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, דְּכַתִּיב "לִתֵּת אוֹתָהּ אֶל צִוְּאֵי חֲלָלֵי רְשָׁעִים",
 36 הֲרִי שְׁהַחֲלוּת קְרִיָּה עַל שֵׁם הַצּוּר, וּבַעֲיִינוּ הֵלָא נֹאמַר 'אֲשֶׁר
 37 סָבִיבֹת הַחֲלָל'.
 38 מִשְׁנָה. אַחֵר שְׁמַדְדוּ זְקֵנֵי הַסְּנֵהֲדִין אֶל הָעִיר הַקְּרֹבָה, נִפְטְרוּ זְקֵנֵי
 39 יְרוּשָׁלַיִם וְחִלְכוּ לָהֶן, זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר נִשְׁמַצְתָּ קְרֹבָה מִבִּיאֵן
 40 עֲגֻלַּת בֶּקֶר אֲשֶׁר לֹא מְשַׁכָּה בְּעוֹל – כָּלִי שְׁמִינִיִּים אוֹתוֹ עַל הַבַּהֲמָה
 41 כְּדִי לַכוּן הַחֲרִישָׁה שְׁתֵּהִיחַ כְּרָאוֹ, וְאֵין חֲמוּם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹדִיִּין
 42 אוֹתָהּ לְחַל אֵיתָן, וּמֵהוּ אֵיתָן, בְּמִשְׁמַעוֹ, קִשָּׁה – שְׁהוּא בֶּאֱרֵךְ
 43 סֵלַע, שְׁהִיא קִשָּׁה, וּמִכָּל מָקוֹם אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ אֵיתָן בָּשָׂר, שְׁלֹא
 44 נֹאמַר אֵיתָן אֵלָא לַמְצוּהָ. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיין – בְּסִכּוֹן גָּדוֹל
 45 מֵאַחֲזִרִיָּה מִמּוֹל עֶרְפָּה, וּמִקוֹמָה שֶׁנַּעֲרַפָּה בּוֹ אֶסּוּר מִלְּרוֹעַ
 46 וּמִלְּעֲבוֹד בּוֹ לַעֲוֹלָם, וּמוֹתֵר לְסָרוֹק שֵׁם פִּשְׁתָּן, וְלִנְקֵר – לְסַתֵּת שֵׁם
 47 אֲבָנִים אַחֵר הָעֶרְפָּה, מִכּוּיִן שְׂאִינִים עֲבוֹדַת קִרְקַע. זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר
 48 רֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמָקוֹם עֲרִיפָה שֶׁל עֲגֻלָּה, וְאֹמְרִים, 'יְדֵינוּ
 49 לֹא שִׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, תִּמְחָה הַתְּנָא, וְכִי עַל
 50 דְּעֵתֵינוּ עֲלֵתָה שְׂוֹקֵנִי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָּמִים הֵן שְׁהוֹצְרֵנוּ לִזְמַר
 51 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם', אֵלָא 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ' הַכּוּוּנָה, שְׁלֹא גִרְמֵנוּ
 52 שִׁישְׁפָּר דְּמָא, וְהֵינּוּ, שְׁלֹא בָּא הַהֲרוֹג עַל יְדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ (בְּלֹא
 53 מוֹזֵן) שְׁאֵם שִׁלְחוּ אוֹתוֹ לֹא מוֹזֵן, שֶׁ לַחוּשׁ שְׁעַל יָדֵי כִךְ הוֹצֵר
 54 לַעֲוֹל מִן הַבְּרִיּוֹת וּמִתּוֹךְ כִךְ נִהַרְגַּ, וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ הַכּוּוּנָה, וְלֹא
 55 רְאִינוּהוּ וְהַתְּנָהוּ לִלְכַּת לְדַרְכוֹ יַחֲדִי (בְּלֹא לְוִיָּה),

1 ומבארת הגמרא את טעם המחלוקת, בְּמֵאִי קְטִיפְלָנִי, מֵר – רַבִּי
 2 אֱלִיעֶזֶר סָבַר, גּוֹפִיָּה דְּכּוֹתִיָּה נְפִיל – גּוֹפוֹ שֶׁל הַהֲרוֹג בְּמָקוֹם שֶׁעֲמַד
 3 בּוֹ בַשַּׁעַת הַמַּכָּה שֶׁם נָפַל, וְאֵילוּ רִישָׁא דְּנִפְלִי וְנְפִיל – הֲרֹאשׁ דְּרַבּו
 4 לְנוֹד מִמָּקוֹמוֹ וּלְפִיפּוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלִכְךָ קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם הַגּוֹף,
 5 שֶׁשֶׁם הִיא נְפִילָתוֹ. וְמֵר – רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, רִישָׁא דְּנִפְלִי וְנְפִיל נְפִיל
 6 – הֲרֹאשׁ דְּרַבּוֹ לְפִיפּוֹל בְּמָקוֹם שְׁהוֹתוֹ וְנִהַרְגַּ, וְאֵילוּ גּוֹפָא הוּא דְּרַחֲמֵי
 7 אֵוִיל – הַגּוֹף דְּרַבּוֹ לְרוּץ אַחֵר שְׁהוֹכָה וּלְפִיפּוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלִכְךָ
 8 קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם הֲרֹאשׁ, שֶׁשֶׁם הִיא נְפִילָתוֹ.
 9 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, מֵאֵין הָיוּ מוֹדִיִּין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מְטִיבוֹר, רַבִּי
 10 עֲקִיבָא אָמַר מִחוּטְמוֹ. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא, בְּמֵאִי קְטִיפְלָנִי הַתְּנָאִים
 11 שְׁבַמִּשְׁנָה, מֵר – רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, עֵיקַר חִיּוּתָא בְּאַפִּיָּה – עֵיקַר
 12 חִיּוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בָּאָפּוֹ, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא עֵיקַר הַהֲרִיגָה שְׁבו,
 13 וְלִכְךָ מוֹדִיִּין מִחוּטְמוֹ. וְמֵר – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, עֵיקַר חִיּוּתָא
 14 בְּמִיבּוֹרִיָּה – עֵיקַר חִיּוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בְּמִיבּוֹר, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא
 15 עֵיקַר הַרִיגָתוֹ, וְלִכְךָ מוֹדִיִּין מְטִיבוֹר.
 16 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, לִימָא מַחֲלוּקַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא, בִּי הֲנִי
 17 תְּנָאִי – תְּלוּיָה בַּמַּחֲלוּקַת תְּנָאִים אֵלוֹ, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, מִהֵיכָן
 18 הוּלֵד נוצר – מִתְּחִיל לַהּוֹצֵר בְּמַעֲי אִמּוֹ, מֵרֵאשִׁי, וְכֵן הוּא אָמַר
 19 "מִמַּעֲי אִמִּי אֵתָה גּוֹזִי" שְׁפִירוּשׁוֹ, אֵתָה יִצְרַנִּי בְּמַעֲי אִמִּי מֵרֵאשִׁי,
 20 וּמִנֵּין שְׁגוּיָה הוּא כִינוּי לְרֹאשׁ, וְאִמִּי, עוֹי נִרְדֵּךְ וְהַשְׁלִיכִי וְגו' –
 21 שְׁפִירוּשׁוֹ גּוֹזִית שַׁעַר הֲרֹאשׁ. אָבָא שְׂאוּל אָמַר, הוּלֵד מִתְּחִיל
 22 לַהּוֹצֵר מְטִיבוֹרוֹ, וּמִשְׁלַח שְׂרָשׁוֹ אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וְאֵם כִּךְ נֹאמַר,
 23 שְׂרַבִּי עֲקִיבָא שְׂאִמְרָ שְׁעִיקַר חִיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בָּאָפּוֹ, הוּא מִשּׁוּם
 24 שִׁסְבַּר כְּתָנָא קָמָא שְׁתַּחֲלִיל יִצְרַתָּה הִיא מֵרֵאשׁ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 25 שְׂאִמְרָ שְׁעִיקַר חִיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בְּמִיבּוֹר, הוּא מִשּׁוּם שִׁסְבַּר
 26 כֹּאבָא שְׂאוּל שְׁתַּחֲלִיל יִצְרַתָּה הִיא מְטִיבוֹרוֹ.
 27 מִשְׁבִּיבָה הַגִּמְרָא, אֵפִילוּ תִּימָא שְׂרַבִּי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שְׁמוֹדִיִּין מִחוּטְמוֹ
 28 סָבַר כְּשִׁיטָּת אָבָא שְׂאוּל שִׁיזְרַתָּה הוּלֵד הִיא מְטִיבוֹרוֹ, שְׁעַר בָּאֵן לֹא

פרק שישי משנה א

שְׁנֵי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבָּחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה, זוֹכֶה לְדַבְּרִים הֶרְבֵּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּרָאִי הוּא לוֹ. נִקְרָא רַע, אֲהוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמַּח אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמַּח אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה וּיְרָאָה, וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָן, וּמְרַחֲקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לִידֵי זְכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָהּ וּגְבוּרָה, שְׁנֵאמַר: "לִי עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה. אֲנִי בֵּינָהּ לִי גְבוּרָה". וְנִתְּנָתָ לֹא מְלָכוֹת וּמִמְשָׁלָה וְחֻקּוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לוֹ רְוֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂן הַמִּתְנַבֵּר וּבְנֵהר שְׁאִינוֹ פּוֹסֵק, וְהָיָה צָנוּעַ וְאֶרֶךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמְגַדֶּלֶתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלבושתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה עלידידיזה ענין). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרים אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה, זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי): דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עוסק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות ציבורית וכיוצא בזה)! מבחינה המשנה ואומרת, "ונהנין ממנו עצה ותושיה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנים ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות, ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אהוב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה!?

ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת¹. והדגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדרוש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אם-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בגלל שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לדע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרו ל' (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא באה"ק (במדבר בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:37	5:36	8:26	8:25	9:06	9:06	10:18	10:19	13:14	13:15	19:41	19:44	20:10	20:13	19:23	20:25
חיפה (ק)	5:33	5:32	8:22	8:21	9:03	9:03	10:16	10:17	13:13	13:15	19:47	19:50	20:14	20:17	19:19	20:29
ירושלים (ק)	5:34	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:16	10:17	13:12	13:14	19:45	19:49	20:10	20:13	19:08	20:25
תל אביב (ק)	5:35	5:34	8:24	8:24	9:05	9:05	10:18	10:18	13:14	13:15	19:43	19:46	20:12	20:16	19:25	20:28
אוסטריה, וינה (ק)	4:58	4:55	7:44	7:40	8:53	8:52	10:15	10:14	13:32	13:33	20:47	20:52	21:31	21:36	20:34	21:55
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:27	7:30	9:11	9:13	9:50	9:53	10:41	10:43	12:48	12:49	17:10	17:09	17:40	17:39	16:51	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:08	5:05	7:56	7:53	9:00	8:59	10:19	10:19	13:34	13:35	20:43	20:48	21:24	21:29	20:29	21:47
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:33	4:30	7:19	7:16	8:28	8:27	9:49	9:49	13:06	13:08	20:21	20:26	21:04	21:09	20:07	21:28
אוקראינה, דנייפודונצק (ק)	4:42	4:39	7:27	7:23	8:38	8:37	9:59	9:59	13:17	13:19	20:34	20:39	21:17	21:23	20:20	21:42
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:00	4:56	7:38	7:31	9:00	8:58	10:22	10:22	13:44	13:45	21:08	21:13	21:54	22:00	20:54	22:22
אוקראינה, קייב (ק)	4:51	4:48	7:28	7:20	8:52	8:50	10:14	10:14	13:36	13:38	21:01	21:06	21:48	21:54	20:48	22:16
איטליה, מילאנו (ק)	5:38	5:35	8:27	8:25	9:28	9:27	10:47	10:47	14:00	14:01	21:08	21:12	21:45	21:50	20:54	22:07
אקוודור, קיטו (ח)	6:09	6:10	8:38	8:38	9:08	9:09	10:11	10:12	12:42	12:43	18:15	18:16	18:39	18:40	17:58	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:52	7:56	9:42	9:44	10:20	10:22	11:12	11:14	13:22	13:23	17:52	17:51	18:20	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:02	9:05	10:39	10:41	11:20	11:23	12:09	12:11	14:13	14:14	18:25	18:23	18:57	18:56	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:41	5:40	8:33	8:31	9:21	9:21	10:37	10:37	13:41	13:43	20:28	20:31	21:02	21:06	20:13	21:20
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:27	5:25	8:18	8:17	9:08	9:08	10:25	10:25	13:31	13:32	20:21	20:25	20:56	21:00	20:06	21:15
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:27	5:25	8:18	8:17	9:09	9:09	10:25	10:25	13:32	13:33	20:22	20:26	20:57	21:01	20:07	21:16
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:58	5:56	8:49	8:47	9:42	9:41	10:59	10:59	14:08	14:09	21:03	21:07	21:39	21:44	20:49	21:59
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:20	9:09	9:09	9:48	9:48	11:00	11:00	13:54	13:55	20:19	20:22	20:47	20:50	20:03	21:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:41	8:32	8:31	9:14	9:14	10:27	10:28	13:26	13:27	19:58	20:02	20:29	20:32	19:43	20:45
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:15	9:52	9:52	11:02	11:03	13:53	13:54	20:09	20:11	20:36	20:39	19:53	20:50
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:20	5:19	8:12	8:10	9:03	9:03	10:20	10:20	13:27	13:28	20:19	20:23	20:55	20:59	20:05	21:14
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:52	5:50	8:43	8:41	9:33	9:32	10:49	10:49	13:55	13:56	20:45	20:49	21:19	21:24	20:30	21:38
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:17	5:16	8:09	8:07	9:01	9:01	10:18	10:18	13:26	13:27	20:20	20:24	20:56	21:00	20:05	21:15
בוליביה, לה-פס (ח)	6:54	6:56	9:09	9:10	9:40	9:42	10:38	10:40	13:01	13:02	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:32	5:28	8:02	7:41	9:34	9:33	10:58	10:57	14:21	14:22	21:49	21:55	22:38	22:44	21:36	23:07
בלגיה, בריסל (ק)	5:34	5:30	8:08	7:57	9:35	9:34	10:58	10:58	14:21	14:22	21:48	21:53	22:35	22:42	21:34	23:04
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:42	6:44	8:48	8:49	9:21	9:23	10:17	10:18	12:35	12:36	17:32	17:32	17:54	17:53	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:28	6:31	8:35	8:37	9:08	9:10	10:04	10:06	12:23	12:24	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:48	4:45	7:15	6:59	8:52	8:50	10:15	10:15	13:39	13:41	21:11	21:17	21:58	22:05	21:01	22:28
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:46	4:42	7:07	7:08	8:55	8:53	10:20	10:19	13:49	13:50	21:28	21:34	22:22	22:30	21:19	22:56
גרמניה, ברלין (ק)	4:49	4:45	7:04	7:06	8:55	8:54	10:20	10:19	13:46	13:47	21:22	21:28	22:12	22:19	21:09	22:43
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:20	5:17	7:59	7:53	9:20	9:19	10:43	10:42	14:04	14:05	21:27	21:32	22:13	22:20	21:14	22:41
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:48	6:50	8:50	8:52	9:24	9:26	10:19	10:21	12:35	12:36	17:30	17:29	17:49	17:49	17:11	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:00	8:42	8:42	9:16	9:17	10:24	10:25	13:09	13:11	19:13	19:15	19:38	19:41	18:57	19:51
הודו, פונה (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:13	10:21	10:21	13:05	13:07	19:08	19:10	19:33	19:36	18:52	19:46
הונגריה, בודפשט (ק)	4:50	4:47	7:37	7:34	8:44	8:43	10:05	10:04	13:21	13:22	20:34	20:38	21:16	21:21	20:20	21:40
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:30	4:28	7:21	7:20	8:12	8:12	9:29	9:29	12:36	12:37	19:27	19:31	20:02	20:06	19:12	20:21
יוון, אתונה (ק)	6:04	6:03	8:55	8:54	9:42	9:41	10:57	10:57	14:00	14:01	20:42	20:46	21:15	21:19	20:27	21:33
מולדובה, קישינב (ק)	5:13	5:10	8:01	7:58	9:06	9:05	10:26	10:26	13:42	13:43	20:53	20:57	21:34	21:39	20:39	21:58

רפו לוח זמנים לשבוע פרשת נשא באה"ק (במדבר בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	שבת	שבת
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:14	10:21	10:22	13:07	13:08	19:11	19:13	19:37	19:39	18:55	19:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	7:59	8:04	9:26	9:28	10:11	10:14	10:58	11:00	12:57	12:58	16:55	16:53	17:31	17:29	16:35	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:07	7:55	7:55	8:33	8:33	9:44	9:44	12:36	12:37	18:55	18:58	19:23	19:26	18:40	19:38
סין, בייג'ין (ח)	4:48	4:46	7:39	7:37	8:28	8:27	9:44	9:44	12:49	12:50	19:37	19:41	20:11	20:16	19:20	20:30
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:58	9:27	9:28	9:58	9:59	11:01	11:02	13:33	13:34	19:08	19:09	19:32	19:33	18:51	19:43
פולין, ורשא (ק)	4:20	4:16	6:34	6:35	8:25	8:24	9:50	9:49	13:15	13:17	20:48	20:54	21:39	21:46	20:35	22:10
פרו, לימה (ח)	6:22	6:24	8:41	8:42	9:12	9:14	10:12	10:13	12:36	12:37	17:50	17:50	18:14	18:15	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	5:54	5:51	8:43	8:41	9:44	9:44	11:04	11:04	14:17	14:19	21:24	21:28	22:04	22:09	21:10	22:26
צרפת, פריז (ק)	5:51	5:48	8:35	8:31	9:48	9:47	11:10	11:09	14:28	14:30	21:48	21:54	22:31	22:37	21:35	22:56
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:44	8:15	8:16	8:47	8:48	9:51	9:52	12:25	12:26	18:06	18:07	18:30	18:31	17:49	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	5:38	5:36	8:29	8:27	9:25	9:24	10:43	10:43	13:54	13:55	20:56	21:00	21:31	21:35	20:42	21:51
קנדה, מונטריאול (ק)	5:08	5:06	7:58	7:56	8:58	8:58	10:18	10:18	13:31	13:32	20:38	20:42	21:16	21:21	20:24	21:38
קפריסין, לרנקה (ק)	5:33	5:31	8:23	8:22	9:06	9:06	10:20	10:20	13:19	13:21	19:54	19:58	20:25	20:29	19:39	20:42
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:25	4:21	6:54	6:55	8:38	8:36	10:05	10:04	13:37	13:38	21:24	21:30	22:22	22:30	21:11	23:01
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:53	3:48	6:27	6:29	8:08	8:06	9:36	9:35	13:10	13:12	21:07	21:15	22:05	22:14	20:55	22:48
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	4:29	4:26	7:16	7:13	8:22	8:21	9:42	9:42	12:58	13:00	20:10	20:15	20:52	20:57	19:56	21:15
שווייץ, ציריך (ק)	5:33	5:30	8:20	8:17	9:26	9:25	10:47	10:47	14:03	14:04	21:20	21:25	21:57	22:03	21:07	22:21
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:28	8:29	9:01	9:01	10:07	10:08	12:48	12:49	18:43	18:45	19:08	19:09	18:26	19:19

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד ב

קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'נעור', וקטנים היו, 24
מי לא בתיב - וכי לא נאמר כעין זה, "וארם יצאו גדודים וישבו 25
מארץ ישראל נערה קטנה", וקטנים לן כמו כן, כיצד היא נערה 26
וקטנה הלא נערה בת שנים עשרה היא ואינה קטנה, ואמר רבי 27
פדת, קטנה היתה דמן נעורין - מן העיר נעורין, וכך נאמר גם כאן 28
בענין נערים קטנים. מתרצת הגמרא, הנהם בענין נערה קטנה לא 29
מפרש הכתוב מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש ש'נערה' הוא 30
על שם מקומה, ואילו הנהם בענין הנערים הקטנים מפורש מקומן 31
שיצאו מיריחו, ולכך אין לפרש ש'נערים' הוא על שם מקומם. 32
עוד נאמר שם, "ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'", מפרשת 33
הגמרא, מה ראה, אמר רב, ראה ממש - שהענישם בראייתו, 34
בדעתו, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו חכמים 35
עניניהם לרעה, התרצאה היתה או מיתה או עוני. ושמאל אמר, 36
ראה ברוח הקדש שביקלן נתעברה בהן אמן ביום הכפורים שהוא 37
יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק נפחא אמר, בלורית - 38
שער שמגדלים אחרי העורף ראה שיש להן פאמוריים ולכך 39
קללם. ורבי יוחנן אמר, ראה ברוח הקדש שלא היתה בהן 40
לחלוחית של מצור ולכך קללם. שואלת הגמרא, ודלמא בורעיהו 41
ניהוה הוה - תהיה לחלולית, ואין ראוי לקללם. אמר רבי אלעזר 42
ראה שאין לחלוחית לא בהם ולא בורעם עד סוף כל הדורות ולכך 43
קללם. 44
אחרי שאלישע קללם נאמר שם, "ותצאנה שתיים דובים מן היער 45
ותבקענה מהם איבועים ושני ילדים", 46

עליה אדם הראשון לישוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו, 1
במקום זה רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא 2
ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם 3
הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו 4
מהנרניא ועד בי כפי, ואמר לה, עד בי דורא. 5
אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלוח ומתלוח - כל 6
שאינו מלוח את חברו, וכן מי שאינו מניח שילווחו, הרי הוא כאילו 7
שופך דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע כשהלך 8
מעירם, לא היו התינוקות מתקלסים בו, וכך לא נירה דובים 9
לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על אלישע הנביא 10
אחר שריפא את המים ביריחו, "ויצל משם בית אל והוא עלה 11
בדרך ונערים קטנים יצאו מן היער ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה 12
קנה עלה קנה", ומפרשת הגמרא, אמרו לו, עלה שחקקת - 13
שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו המים רעים, היינו 14
מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו 15
שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו. 16
עוד מבארת הגמרא, מאי 'וינערים קטנים' הרי נערים גדולים הם 17
ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אמר רבי אלעזר, נערים נקראו 18
על שם שמונערים מן המצות, קטנים נקראים על שם שהיו מקטני 19
אמנה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. תנא 20
בברייתא פירוש אחר על כך, נערים היו, ובקצו עצמן - הנהיגו את 21
עצמם בבזיון בקטנים. מתקנה לה רב יוסף, מה הקושי בכך 22
שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא 23

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג השבועות

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. כאשר חג ושבת סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

ערב שבת קודש

יש להדליק – לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בליל החג.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, במוצאי שבת, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחור"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיֵעֵנוּ לְמַחְזוֹ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלִחְסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוֹ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00683
02/06/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

